Anayasa Mahkemesi

KARARLAR DERGİSİ

SAYI: 30

2. Cilt

ANKARA - 1995

Anayasa Mahkemesi Yayın İşleri Müdürlüğü'nce yayıma hazırlanmıştır.

ISBN 975-7427-08-X

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ - ANKARA 1995

Esas Sayısı : 1994/64

Karar Sayısı : 1994/61-2

Karar Günü : 21.7.1994

İPTAL DAVASINI AÇAN: Anamuhalefet (Anavatan) Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu adına Grup Başkanvekili Hasan KORKMAZCAN.

İPTAL DAVASININ KONUSU: 6.6.1994 günlü Resmi Gazete'de yayımlanan 531 sayılı "28.5.1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname"nin 3987 sayılı Yetki Yasası'nın iptali nedeniyle anayasal dayanaktan yoksun bulunduğu ve Anayasa'nın 2., 6., 7., 8., 10., 11., 48., 49., 60., 87., 91., 138. ve 153. maddelerine aykırılığı savıyla iptali ve uygulanmasından doğacak giderilmesi güç durum ve zararların önlenmesi amacıyla yürürlüğünün durdurulması istemidir.

I. İPTAL İSTEMİNİN GEREKÇESİ: 15.7.1994 günlü dava dilekçesinin gerekçe bölümünde aynen şöyle denilmektedir:

"Özelleştirme uygulamalarının düzenlenmesi ile özelleştirme sonucunda doğabilecek istindamla ilgili sorunların çözümlenmesine ilişkin kanun hükmünde kararnameler çıkarılması amacıyla yetki verilmesine dair 5.5.1994 tarihli ve 3987 sayılı Kanun Yüksek Mahkemenizce Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal edilmiştir.

3987 sayılı Yetki Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden bu yana muhtelif konularda 530, 531, 532, 533 ve 546 sayılı olmak üzere 5 adet Kanun Hükmünde Kararname yürürlüğe konulmuş bulunmaktadır. Ancak bu Kanun Hükmünde Kararnamelerin çıkarılmasına mesnet teşkil eden 3987 sayılı Yetki Kanunu'nun iptal edilmiş olması, herşeyden önce mezkur Kanun Hükmünde Kararnameleri hukuki ve anayasal dayanaktan yoksun hale getirmiştir.

Sadece bu sebeple dahi, Yüksek Mahkemenizin bu alandaki müesses kararları da dikkate alındığında 531 sayılı "28.5.1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararna-

me"nin de iptali gerektiği düşünülmektedir. Kaldı ki 531 sayılı Kanun Hükmünde Kararname Anayasa'nın 2, 6, 7, 8, 10, 11, 48, 49, 60, 87, 91, 138 ve 153. maddelerine de aykırı bulunmaktadır.

Zira Bakanlar Kurulu (Hükümet), Yüksek Mahkemenizce daha önce iptal edilmiş bulunan 24.6.1993 tarihli ve 3911 sayılı Yetki Kanunu'nu bu defa 5.5.1994 gün ve 3987, 18.5.1994 gün ve 3990, 1.6.1994 gün ve 3991 ve 16.6.1994 gün ve 4004 sayılı Yetki Kanunlarıyla yeniden düzenleyerek yasama organını devre dışı bırakmak suretiyle Anayasa'nın 6. maddesindeki egemenliğin kullanılması esaslarını ihlal ederek Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görev ve yetkilerini devralma yoluna girmiştir. Bu tutumu Anayasa'nın 2. maddesindeki hukuk devleti, 7, 8 ve 9. maddelerindeki kuvvetler ayrılığı ve yetkilerinin devredilemeyeceği, 6. maddesindeki egemenlik haklarının devredilemeyeceği ilkeleriyle bağdaştırmak mümkün görülmemektedir.

Keza Anayasa'nın söz konusu maddeleri muvacehesinde 87. maddesine göre kanun koyma yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne aittir. Her ne kadar Anayasa'nın 87. maddesinde Bakanlar Kurulu'na kanun gücünde kararname çıkarma yetkisinin verilebileceği öngörülmüş ise de 91. maddesi de bunun çerçevesini ve şartlarını koymuştur. 138 ve 153. maddeleri de yargı kararlarının yürütme ve yargı organlarıyla idari makamlarını bağlayıcı nitelik taşıdığını ve uyulmasının zorunlu olduğunu hükme bağlamıştır.

Nitekim, 3987 ve 3990 sayılı Yetki Kanunları bu ana hükümler ve kurallar göz önünde bulundurularak iptal edilmiş ve 531 sayılı Kanun Hükmünde Kararname de hukuki dayanaktan yoksun hale gelmiştir.

Bu genel açıklamalar muvacehesinde;

1- Anayasa'nın 2, 6, 7 ve 8. Maddelerine Aykırılık:

Anayasa'nın 2. maddesi, "Türkiye Cumhuriyeti bir hukuk Devletidir" hükmünü taşımakla Cumhuriyetimizin temel ilkelerinden birisinin de hukukun üstünlüğü ilkesini kabul etmiş ve bu düzenlemenin bir gereği olarak 6. maddesiyle "....egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasa'dan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz"; 7. maddesi "Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez"; Yürütme görevini düzenleyen 8. maddesi de "Yürütme yetkisi ve görevi, ...Anayasa ve Kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir" hüküm ve kurallarıyla kuvvetler ayrılığı ilkesini kabul etmiştir.

Dava konusu 531 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, müstenidatı olan 3987 sayılı Yetki Kanunu'nu, Anayasa'nın başta yukarıda sayılan Anayasa kuralları olmak üzere muhtelif maddelerine aykırılığı sebebiyle iptal edilmekle hukuki dayanaktan yoksun olmakla birlikte, tamamen yürütmenin, yasama organının görevlerine müdahale niteliğini de taşımakla Anayasa'nın 2, 6, 7 ve 8. maddelerindeki kurallara aykırı olduğu düşünülmektedir.

2- Anayasa'nın 10. Maddesine Aykırılık:

Bilindiği üzere Anayasa'nın 10. maddesi, herkesin, herhangi bir sebeple ayrım yapılmaksızın kanun önünde eşitliğini düzenlemekle birlikte hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamayacağı kuralını öngörmektedir. Oysa dava konusu 531 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yapılan düzenlemeler sonucunda 3291 sayılı Kanunun 16. maddesi değiştirilmek suretiyle özelleştirilen veya tasfiye edilen kuruluşlarda çalışanlardan sadece T.C. Emekli Sandığı ile ilgilendirilmiş olanların başka kuruluşları nakli öngörülmekle, bu kuruluşlarda aynı yetkiyi kullanan ve aynı sorumluluğu taşıyan benzer ünvanlı görevlerde bulunan bir kısım personel bundan istisna edilmiştir, Kapsam dışı tabir edilen bu personel de, bulundukları kuruluşların yönetim ve sermaye yapıları itibariyle T.C. Emekli Sandığı kapsamında bulunan kuruluşlardır. Bu personelin T.C. Emekli Sandığı ile ilgilendirilmemiş olmaları, çalışanların değil idarelerinin kusur ve ihmali sonucudur. İdarenin kusur ve ihmalinden doğan bu eşitsizliğin bedelini özelleştirilen veya tasfiye edilen veya küçültülen kuruluşlarda çalışanlara yüklemek sadece Anayasa'nın 10. maddesine değil, 48, 49 ve 60. maddelerine de aykırılık oluşturmaktadır. Bu kuruluşlarda çalışmakta olan personelden bir kısmına veya başka kuruluşlarda benzeri görevleri yapanların önceden T.C. Emekli Sandığı ile ilgilendirilmiş olmaları sonucu başka kuruluşlara nakillerine imkan hazırlamanın, büyük bir bölümünde idarelerinin kusur ve ihmali sonucunda mezkur sosyal güvenlik kuruluşuyla ilgilendirilmemiş olmaları dolayısıyla açıkta bırakmanın Anayasa'nın yukarıda arz ettiğimiz hükümleriyle bağdaşır bir yanı bulunmamaktadır.

3- Anayasa'nın 11. Maddesine Aykırılık:

Dava konusu 531 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, istihsaline yetki veren 3987 sayılı Kanun, Yüksek Mahkemenizce iptal edilmiş olmakla hukuki ve anayasal dayanaktan yoksun kalmıştır. Anayasa'nın bütün kurallarının, yasamayı, yürütmeyi ve idare makamlarını bağlayıcı niteliği karşısında kaynağını Anayasa ve Anayasa'ya uygun bir yetki kanunundan almayan bu Kanun Hükmünde Kararnamenin Anayasa'nın 11. maddesindeki kurala aykırılığı şüphesiz mütalaa edilmektedir.

4- Anayasa'nın 48, 49 ve 60. Maddelerine Aykırılık:

Anayasa'nın 18. maddesine göre hiçbir kimse zorla çalıştırılamayacağı gibi 48 ve 49. maddeleri de herkesin dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetine sahip bulunduğunu ve yine herkesin çalışma hak ve ödevine ilişkin genel kuralları vazetmiştir. Özelleştirme kapsamında bulunan kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlardan büyük bir kısmının işsiz bırakılması Anayasa'nın söz konusu maddeleri ve devletin devamlılığı ile bağdaştırılamaz. Devletin çalışanları korumak ve işsizliği önlemek gibi yüce görevi karşısında mevcut işsizler ordusuna yenilerini eklemesini, keza Anayasa'nın 49. maddesinde ifadesini bulan hükümleriyle bağdaştırmak mümkün görülmemektedir. Diğer taraftan Anayasa'nın 60. maddesinde öngörülen herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu ve Devletin bu güvenliği sağlayacak her türlü tedbirleri alma yükümlülüğü karşısında yeni işsizlere ve mevcut sosyal güvenlikleri yok edilmek suretiyle yeni sosyal güvenlikten mahrum bir kitlenin yaratılması sosyal bir hukuk devleti ilkesiyle de ters düşmektedir. 531 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin bu yönüyle de Anayasa'nın 2, 48, 49 ve 60. maddelerine aykırı olduğu gerekçesiyle iptali gerektiği düşünülmektedir.

5- Anayasa'nın 87. ve 91. Maddelerine Aykırılık:

Anayasa'nın 6, 7, 8 ve 9. maddelerinde ifadesini bulan kuvvetler ayrılığı ilkesinin bir gereği olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görev ve yetkilerine ilişkin 87. maddesi kanun koymak yetki ve görevini münhasıran yasama organına tevdi etmiştir. Her ne kadar bu madde içerisinde Bakanlar Kurulu'na belli konularda ve sınırları da çizilmek suretiyle Kanun Hükmünde Kararname çıkartma yetkisinin verilebileceği de öngörülmüş ise de hiçbir zaman ve surette bu yetkinin yetki devri anlamını taşımayacağı da yine Anayasa'nın 7. maddesiyle 91. maddesindeki kurallarla, Yüksek Mahkemenizin bu konudaki müesses kararları dolayısıysa yerleşmiş yargı kararlarının gereğidir.

Dava konusu 531 sayılı Kanun Hükmünde Kararname Anayasa'nın bu açık hükümleriyle birlikte 11, 138 ve 153. maddeleri açısından değerlendirildiğinde de Anayasa'nın 87. ve 91. maddelerine aykırılığı şüphesizdir.

6- Anayasa'nın 138 ve 153. Maddelerine Aykırılık:

Gerek Anayasa'nın 138. maddesindeki "yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare mahkeme kararlarını hiçbir surette değiştiremez ve bunların yerine geti-

rilmesini geciktiremez" kuralı ve gerekse 153. maddesinde ifadesini bulan Kanun veya Kanun Hükmünde Kararnamelerin iptal kararlarının yayımlandığı gün yürürlükten kalkacağı ve Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı kuralı karşısında, müstenidatı olan 3987 sayılı Yetki Kanunu'nun iptal edilmiş olması sebebiyle kanuni dayanaktan yoksun kalan 531 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin istihsal edilmiş olması Anayasa'nın 2, 6, 7, 8, 87 ve 91. maddeleri müvacehesinde hem bu maddelere ve hem de yine Anayasa'nın 138 ve 153. maddelerine aykırılık oluşturduğu düşünülmektedir.

Bütün bu sebeplerle 5.5.1994 tarihli ve 3987 sayılı Yetki Kanunu'na dayanılarak çıkarılan 531 sayılı Kanun Hükmünde Kararname bütünüyle mesnedi bulunan söz konusu Yetki Kanunu'nun iptal edilmiş olması sebebiyle kanuni dayanaktan yoksun bulunması yanında yasama organının yetkilerinin gasbı niteliğinde olması ve Anayasa'nın 2, 6, 7, 8, 10, 11, 48, 49, 60, 87, 91, 138 ve 153. maddelerine de aykırı olmakla iptali gerekmektedir.

Sonuç ve İstem: Gerek Yüksek Mahkemenizce Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal edilmiş bulunan 5.5.1994 tarihli ve 3987 sayılı Yetki Kanunu'na istinaden Bakanlar Kurulu'nca istihsal olunan, 6 Haziran 1994 tarihli ve 2. mükerrer 21952 sayılı Resmi Gazete ile yayımlanan 30.5.1994 tarihli ve 531 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin hukuki ve Anayasal dayanaktan yoksun bulunması ve gerekse taşıdığı hükümler itibariyle Anayasa'nın 2, 6, 7, 8, 10, 11, 48, 49, 60, 87, 91, 138 ve 153. maddelerine aykırılığı dolayısıyla bütünüyle:

1- Yürütmesinin durdurulması,

2- İptal gerekçelerimiz bölümünde açıklanan sebeplerle iptali,

talebinden ibaret olup, Anamuhalefet Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu adına bu istikamette karar verilmesini arz ve talep ederim."

II- YASA METİNLERİ:

A. İptali İstenilen Kurallar:

İptali istenilen 531 sayılı "28/5/1986 Tarihli ve 3291 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname" şöyledir:

3291 sayılı Kanunda değişiklik yapılması 5.5.1994 tarih ve 3987 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak Bakanlar Kurulu'nca 30.5.1994 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Madde 1- 28.5.1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanunun Beşinci Bölüm Başlığı aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Özelleştirme Uygulamalarına İlişkin Hükümler"

Madde 2- 3291 sayılı Kanunun 13'üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"**Madde 13-** Bu Kanuna göre;

A-a) Kamu İktisadi Teşebbüslerinin, bunların müessese, bağlı ortaklık, işletme, işletme birimleri ile varlıklarının ve iştiraklerindeki kamu paylarının,

b) Kamu İktisadi Teşebbüsleri statüsü dışında kalmakla beraber sermayesinin tamamı veya yarısından fazlası Devlete ve/veya diğer kamu tüzelkişilerine ait olan ticari amaçlı kuruluşlardaki kamu payları ile bunların varlıkları ve iştiraklerindeki kamu paylarının,

c) Devletin diğer iştiraklerindeki kamu paylarının ve Hazineye ait payların,

d) Yukarıdaki bendlerin kapsamına girmeyen (mahalli idareler hariç) diğer kamu tüzelkişilerinin iştiraklerindeki kamu paylarının,

e) Genel ve Katma Bütçeli idareler ile yukarıdaki alt bendlerde belirtilen kurum, kuruluş, teşebbüsler ile -mahalli idareler hariç- bu kanun hükümleri uyarınca diğer bütün kamu tüzelkişilerinin gördükleri kamu hizmeti ile doğrudan doğruya ilgili olmayan, (hangi isim altında olursa olsun dinlenme, oturma ve sosyal tesisler dahil) varlıklarının; birlikte ve/veya ayrı ayrı "özelleştirme kapsamı"na alınmasına, Özelleştirme İdaresi Başkanlığının (idare) teklifi üzerine Özelleştirme Yüksek Kurulunca (Kurul) karar verilir. (Bu maddenin A bendinin a, b, c, d ve e alt bendlerinde sayılanlar bundan böyle "kuruluş" olarak anılacaktır). Ancak kamu iktisadi teşebbüsleri ile kamu iktisadi teşebbüsleri statüsü dışında kalmakla beraber sermayesinin tamamı veya yarısından fazlası Devlete ve/veya diğer kamu tüzelkişilerine ait olan ticari kuruluşların özelleştirme kapsamına alınmasına ilişkin Kurul kararları Bakanlar Kurulunun onayına sunulur ve Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile onaylandığı tarihte yürürlüğe girer. Diğer kuruluşların özelleştirme kapsamına alınmasına ilişkin Kurul kararının yürürlüğe girmesi için bu şartlar aranmaz.

Kuruluşların özelleştirme kapsamına alınmasına ilişkin Kurul kararında; bu kuruluşlardan hangilerinin (iştirakler hariç) "mali ve hukuki

yönden yeniden yapılandırma" ya tabi tutulacağı, hangilerinin özelleştirilmek üzere doğrudan "özelleştirme programı"na alınacağı belirtilir.

B- Özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlardan;

a) Yeniden yapılandırılmalarına Kurulca karar verilenlerin yeniden yapılandırma işlemleri tamamlanıncaya kadar, bağlı oldukları Bakanlık veya kurumlar ile ilgileri ve mevcut statüleri aynen devam eder. Bunlarla ilgili mali ve hukuki yeniden yapılandırma işlemleri Hazine Müsteşarlığı tarafından yürütülür. Yeniden yapılandırma işlemleri tamamlananlar Kurul kararı ile özelleştirme programına alınır. Bu şekilde yeniden yapılandırılarak Kurul kararı ile özelleştirme programına alınanlar ile, doğrudan özelleştirme programına alınanlar (14'üncü maddenin E bendinde belirtilen iştirak payları ve varlıkları hariç), programa alınmaya ilişkin kurul kararının alındığı tarihte başkaca bir işleme gerek olmadan ve bedel alınmaksızın idareye devredilmiş sayılır.

b) Özelleştirme programına alınarak İdareye devredilenler buna ilişkin Kurul kararı tarihinden itibaren bağlı oldukları Bakanlık veya Kurumla ilişkileri kesilerek Başbakanlığa bağlanmış sayılır. Özelleştirme programına alınan kuruluşlar (bu Kanun ile 2983 sayılı Kanun hükümleri saklı kalmak kaydıyla) özel hukuk hükümlerine tabi olup, bunlar hakkında kendi kuruluş kanunları ile 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname hükümleri uygulanmaz.

c) Özelleştirme programına alınan kuruluşlarla ilgili olarak; idari, hukuki, mali ve teknik yönden düzenlemeler yapmaya ve bu kuruluşların, "satış, devir, kiralama, işletme hakkı devri, mülkiyetin gayri ayni hakların tesisi ve işin gereğine uygun sair akitler yoluyla devirleri veya diğer yöntemlerle devderilmeleri suretiyle özelleştirilmelerine ve bunlara ilişkin uygulama esaslarına idarece karar verilir.

İdare tarafından yürütülen özelleştirme uygulamalarının sonunda yapılacak nihai devir işlemleri Kurulun onayı ile yürürlüğe girer.

d) Özelleştirme programına alınan kuruluşların küçültülmesine, kısmen veya tamamen süreli veya süresiz olarak faaliyetlerinin durdurulmasına, kapatılmasına veya tasfiyesine Kurulca karar verilir. Bu kararlara ilişkin işlemler idarece yerine getirilir.

Madde 3- 3291 sayılı Kanunun 14'üncü maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve dördüncü fıkrasından sonra gelmek üzere maddeye iki fıkra eklenmiştir.

"Özelleştirme programına alınan kuruluşlarla ilgili olarak;

A- Mevcut durumları itibariyle anonim şirket statüsünde olan kuruluşların ana sözleşmelerinin bu Kanun hükümlerine uygun hale dönüştürülmeleri ile anonim şirket statüsünde bulunmayanlardan gerekli görülenlerin bu Kanuna uygun ana sözleşmelerinin hazırlanarak anonim şirkete dönüştürülmelerine İdarece karar verilir ve bunların ana sözleşmeleri İdarece onaylanır. Ancak özelleştirilecek kuruluşların özellikleri ve kamu yararı göz önünde bulundurularak yönetim kurullarınca alınacak bazı kararların geçerliliği için, kamu hissesine onay hakkı veren imtiyazlı hisseler ihdasına Kurulca karar verilebilir.

B- Bu maddenin (A) bendi gereğince anonim şirket haline dönüştürülenlerin sermayelerindeki kamu payı %50'nin altına düşünceye kadar, diğerlerinde ise özelleştirme uygulamaları sonucu devredilmeleri tarihine kadar bunların;

a) Sermaye miktarını tespit etmeye,

b) Kuruluş, birleşme veya bölünmelerinde gerekli düzenlemeleri yapmaya; mal varlıklarına, hak ve yükümlülüklerine ilişkin esasları tespit etmeye,

c) Hesapları ve faaliyetleri ile ilgili her türlü düzenlemeyi yapmaya,

d) Bu işlemleri kolaylaştırıcı tedbirler almaya,

İdare yetkilidir.

C- Kuruluşların özelleştirme programına alınmalarından önce mülkiyetinde ve/veya tasarrufunda bulunan her türlü hak ve mameleki ile borçları, özelleştirme programına alındıktan sonra da aynen devam eder.

D- Müessese, işletme ve işletme birimlerinin ayrı ayrı anonim şirkete dönüştürülmeleri halinde bağlı oldukları kuruluşların hak ve yükümlülüklerinden hangilerinin anonim şirkete dönüştürülen bu kuruluşa intikal edeceğine, İdare tarafından karar verilir.

E- Bağlı ortaklıklar ile bağlı ortaklık statüsünde olmayan ve sermayesinin yarısından fazlası kamuya ait olanların iştiraklerindeki paylar ile varlıkları, gerektiğinde ilgili kuruluş adına İdare tarafından özelleştirilebilir. Bu takdirde özelleştirme sonucu elde edilecek gelir, özelleştirme giderleri düşüldükten sonra ilgili kuruluşa verilir."

"Özelleştirme programına alınan kuruluşlardan gerekli görülenlerin anonim şirkete dönüştürülmelerinde ve anonim şirkete dönüştürülenlerin özelleştirme programında bulundukları süre içinde Türk Ticaret Kanunu, Sermaye Piyasası Kanunu ile ilgili diğer kanunlardaki şirket kuruluşuna ilişkin şartlar aranmaz."

"Özelleştirme programına alınan kuruluşlardan anonim şirkete dönüştürülenlerden kamu payı %50'nin altına düşünceye kadar diğerlerinde ise özelleştirme uygulamaları sonucu devredilmeleri tarihine kadar bu kuruluşların yönetim, denetim ve tasfiye kurulu üyelikleri ile genel müdürlüklerine yapılacak atamalar ve bu görevlerden alınma işlemleri, İdare Başkanının teklifi ve Başbakanın onayı ile yapılır."

"Özelleştirme uygulamalarından elde edilen gelirler ile özelleştirme programına alınan kuruluşlardan elde edilen temmettülerin tamamı Özelleştirme Fonundan toplanır."

Madde 4- 3291 sayılı Kanunun 15'inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Madde 15- Özelleştirme programına alınan kuruluşların kullanımlarında bulunan gayrimenkullerle ilgili olarak aşağıdaki hükümler uygulanır.

A- Özelleştirme programına alınan kuruluşlardan; anonim şirkete dönüştürülenlerin kuruluş sermayelerinde veya bunların sermaye artırımlarında (iştirakler hariç) konulacak olan ayni sermayenin değerlendirilmesi idarece sonuçlandırılır. Kuruluşların anonim şirkete dönüştürülmesi halinde, şirket sermayesinin tamamı ayni sermaye olarak konulabilir. Ayni sermaye karşılığı çıkarılacak hisse senetleri idareye bedelsiz olarak devredilmiş sayılır. Bu hususlarda Türk Ticaret Kanunu'nun 285, 299, 392 ve 404'üncü maddeleri uygulanmaz.

B- Özelleştirme programına alınan ve %50'den fazla kamu payı bulunan kuruluşlar tarafından kullanılan, Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki veya Hazinenin mülkiyetindeki taşınmaz malların (Anayasanın 43, 168 ve 169'uncu maddeleri hükümleri saklı kalmak kaydıyla) mülkiyetinin bu kuruluşlara devrine ve/veya bu kuruluşlar lehine mülkiyetin gayri ayni hakların tesisine ilişkin olarak;

a) Anonim şirket haline dönüştürülen kuruluşlardan kamu iktisadi teşebbüsleri ile kamu iktisadi teşebbüsü statüsü dışında kalan ve sermayesinin tamamı ve/veya yarısından fazlası Devlete ait olanların kullanımında-

kilerin mülkiyeti (bedelleri şirketin kuruluşunda veya yapılacak sermaye artırımında ayni sermaye olarak konulmak üzere) ilgili kuruluşa devredilir. Bu suretle oluşan ayni sermaye karşılığı çıkarılacak hisseler bedel ödenmeksizin idareye devredilmiş sayılır.

b) Anonim şirkete dönüştürülmeyen kuruluşların kullanımındaki taşınmazların mülkiyeti ise bedelsiz olarak bu kuruluşlara devredilir. Bu taşınmazlar, İdare tarafından kuruluşun mal varlığının değerlendirilmesi sırasında aktif değerler olarak değerlendirilir.

c) Bu maddenin (B) bendinde belirtilen taşınmazların devredildiği kuruluşların özelleştirilmesi sırasında İdarece genel değer tespiti yapılırken, bu taşınmazların bedeli 4.11.1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunundaki kıymet takdiri esasları göz önünde tutularak belirlenir. Bu suretle tespit edilen taşınmaz bedeli nedeniyle özelleştirmenin yapılamayacağının anlaşılması halinde özelleştirme idare tarafından belirlenen uygun bir fiyat üzerinden yapılabilir.

d) Bu maddenin (B) bendinde belirtilen taşınmazlar için, (tapuda tescil tarihine kadar hükmen kesinleşenler hariç) tahakkuk eden ecrimisil bedelleri talep edilmez, tahsil edilenler iade edilmez.

e) Özelleştirme programına alınan ve %50'den fazla kamu payı bulunan kuruluşlar tarafından kullanılan Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki veya Hazinenin mülkiyetindeki taşınmaz mallardan özel mülkiyete konu olamayanlar üzerinde bu kuruluşlar lehine, (Anayasanın 43, 168 ve 169'uncu maddeleri hükümleri saklı kalmak kaydıyla) devredilebilir mülkiyetin gayri ayni haklar tesis edilir.

f) Kuruluşlar, bu maddeye göre mülkiyeti devredilecek ve/veya devredilebilir mülkiyetin gayri ayni hak tesis edilecek taşınmaz mallarla ilgili başvurularını, özelleştirme programına alınmaları tarihini takip eden altı ay içinde taşınmaz malın bulunduğu defterdarlık veya malmüdürlüklerine ulaştırmak zorundadırlar.

C- Özelleştirme programındaki kuruluşlar ile diğer kamu kurum ve kuruluşları arasında, taşınmaz malların ifrazı, irtifak, intifa, işletme ve kira haklarının devri ve tasfiyesi ile bedelli devri zorunlu olan taşınmaz malların devrinde ve bu maddenin uygulanmasında ortaya çıkacak sorunları çözmeye, idarenin görüşü alınarak Maliye Bakanlığı yetkilidir.

D- Bu maddenin (B) bendine göre devredilmesi gereken taşınmaz malların ifrazında 3194 sayılı İmar Kanunundaki kısıtlamalar uygulanmaz."

Madde 5- 3291 sayılı Kanunun 16'ncı maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"**Madde 16-** Özelleştirme programına alınan, özelleştirilen, faaliyeti durdurulan, küçültülen, kapatılan veya tasfiye edilen kuruluşlarda çalışan 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabi personel ile 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye tabi sözleşmeli personel, diğer kamu kurum ve/ veya kuruluşlarına, 217 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 8'inci maddesinin (f) bendinde yer alan hükümler de dikkate alınarak aşağıdaki şekilde nakledilirler;

A- Özelleştirme programına alınan kuruluşların;

a) Özelleştirilmeleri sonucu bunlardaki kamu payının %50'nin altına düşmesi veya bunların müessese, işletme ve işletme birimlerinin satılması veya devredilmesi halinde; satış veya devre ilişkin sözleşmenin imzalanmasından,

b) Küçültülmesi, faaliyetlerinin kısmen veya tamamen durdurulması, süreli veya süresiz olarak kapatılması veya tasfiye edilmesi sonucu istihdam yapısının değişmesi halinde bunlarla ilgili işlemlerin sonuçlanmasından,

itibaren onbeş gün içerisinde işlem sonuçları idare tarafından ilgili kuruluşa bildirilir. İlgili kuruluş bildirim tarihinden itibaren otuz gün içerisinde T.C. Emekli Sandığına tabi personel ile ilgili bilgileri Devlet Personel Başkanlığına gönderir.

B- Personele ilişkin bilgilerin Devlet Personel Başkanlığına bildirilmesinden itibaren en geç kırkbeş gün içerisinde bu Başkanlığın teklifi üzerine ilgili personel, kamu kurum ve kuruluşlarında durumlarına uygun boş kadro ve pozisyonlara atanırlar. 190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye tabi kuruluşlarda personelin durumuna uygun boş kadro bulunmaması halinde mevcut boş kadrolarda sınıf, ünvan ve derece değişikliği yapmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir.

C- Bu madde gereğince yapılacak kadro değişikliklerinde 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 9'uncu maddesinin son fıkrası hükmü uygulanmaz.

D- Bu madde gereğince diğer kamu kurum ve kuruluşlarına nakil sebebiyle boşalan kadro ve pozisyonlar, boşaldıkları tarihten itibaren iptal edilmiş sayılır.

E- Kamu kurum ve/veya kuruluşlarına atanacak personelin (A) bendinde belirtilen durumlarda atamanın yapılacağı tarihe kadar geçecek süredeki, aylık ücret, sosyal hak ve yardımlar ile her türlü özlük hakları Başbakanlık bütçesinden ödenir.

Kamu kurum ve kuruluşlarına atanan personelin devir sözleşmelerinin yapıldığı, tarihteki kadro ve pozisyonlarına ait aylık, ek gösterge, ikramiye, her türlü zam ve tazminat haklarının veya sözleşme ücretlerinin net tutarının, nakledildiği kuruluş mevzuatına göre hak edeceği aylık veya sözleşme ücretinin (varsa ikramiye dahil) net tutarından fazla olması halinde, nakledildiği kuruluşta aldığı ücret ile önceki ücreti eşitleninceye kadar geçen dönemde, iki ücret arasındaki fark herhangi bir kesintiye tabi tutulmaksızın tazminat olarak ödenir."

Madde 6- 3291 sayılı Kanuna aşağıdaki ek maddeler eklenmiştir.

"**Ek Madde 6-** Özelleştirme programına alınan kuruluşlardan (iştirakler hariç); anonim şirket statüsünde olanlardan kamu payı % 50'nin altına düşünceye, diğerlerinde ise bunların satışına ilişkin devir sözleşmesi yapılıncaya kadar, bu kuruluşlarda çalışan personel hakkında bu Kanunda hüküm bulunmayan hallerde daha önce tabi oldukları personel rejiminin uygulanmasına devam olunur.

Ek Madde 7- Kuruluşların özelleştirme programına alınmalarına ve özelleştirme uygulamaları sonucu nihai devir işlemlerinin onaylanmasına ilişkin kararlar Resmi Gazetede yayımlanır.

Ek Madde 8- Özelleştirme programındaki kuruluşlardan (iştirakler hariç) bu Kanun gereğince anonim şirkete dönüştürülenlerde üretilen veya satılan mal ve hizmetlerin fiyat ve tarifeleri bu kuruluşların yönetim kurullarınca, diğerlerinde ise yetkili organlarınca belirlenir.

Ek Madde 9- Bu Kanunun hükümleri gereğince yapılacak özelleştirme uygulamalarına ve ihale usullerine ilişkin esaslar idarece çıkarılacak yönetmeliklerle tespit olunur. Bu yönetmelikler Kurulca onaylararak yürürlüğe girer.

Ek Madde 10- Özelleştirme uygulamaları sırasında, çıkabilecek anlaşmazlıklar yürürlükteki kanun hükümlerine göre Türkiye Cumhuriyeti Mahkemelerinde veya (uluslararası hakemlik dahil) tahkim yollarına başvurularak çözülür."

Geçici Madde 1- Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin uygulanması sırasında Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve bağlı ortaklıklarda (II) sayılı cetvele tabi sözleşmeli statüde çalışmakta iken 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabi kurumlara nakledilerek Devlet memuru statüsüne geçirilenlerin sözleşmeli statüde geçen hizmet süreleri; aynı Kanunun Ek Geçici 1, 2, ve 3'üncü maddelerine göre, 458 sayılı Kanun Hükmünde Kararname hükümleri de dikkate alınmak suretiyle kazanılmış hak aylık, derece ve kademelerinin tesbitinde değerlendirilir.

Madde 7- Bu Kanun Hükmünde Kararname yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 8- Bu Kanun Hükmünde Kararname hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

B. Dayanılan Anayasa Kuralları:

İptal isteminin gerekçesinde dayanılan Anayasa kuralları şunlardır:

1. "MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

2. "MADDE 6.- Egemenlik, kayıtsız şartsız Milletindir. Türk Milleti, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır.

Egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz."

3. "MADDE 7.- Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez."

4. "MADDE 8.- Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir."

5. "MADDE 10- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

6. "**MADDE 11.-** Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.

Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz."

7. "**MADDE 48.-** Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir.

Devlet, özel teşebbüslerin milli ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır."

8. "**MADDE 49.-** Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir.

Devlet, çalışma hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları korumak, çalışmayı desteklemek ve işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak için gerekli tedbirleri alır.

Devlet, işçi-işveren ilişkilerinde çalışma barışının sağlanmasını kolaylaştırıcı ve koruyucu tedbirler alır."

9. "**MADDE 60.-** Herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir.

Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar."

10. "**MADDE 87.-** Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesinhesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilanına karar vermek; milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Anayasanın 14'üncü maddesindeki fiillerden dolayı hüküm giyenler hariç olmak üzere, genel ve özel af ilanına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir."

11. "**MADDE 91.-** Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyö-

netim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez.

Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin, amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılamayacağını gösterir.

Bakanlar Kurulunun istifası, düşürülmesi veya yasama döneminin bitmesi, belli süre için verilmiş olan yetkinin sona ermesine sebep olmaz.

Kanun hükmünde kararnamenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından süre bitiminden önce onaylanması sırasında, yetkinin son bulduğu veya süre bitimine kadar devam ettiği de belirtilir.

Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, Cumhurbaşkanının Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin hükümler saklıdır.

Kanun hükmünde kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmi Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer."

12. "MADDE 138.- Hakimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler.

Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hakimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.

Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz.

Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez."

13. "MADDE 153.- Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.

Anayasa Mahkemesi bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez.

Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmi Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.

İptal kararının yürürlüğe girişinin ertelendiği durumlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, iptal kararının ortaya çıkardığı hukuki boşluğu dolduracak kanun tasarı veya teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar.

İptal kararları geriye yürümez.

Anayasa Mahkemesi kararları Resmi Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar."

III- İLK İNCELEME VE ESASIN İNCELENMESİ:

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER ve Lütfi F. TUNCEL'in katılmalarıyla 21.7.1994 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, konunun özelliği nedeniyle başka hususlar üzerinde durulmaksızın işin esasına geçilerek incelemenin sürdürülmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

Yürürlüğü durdurma istemine ilişkin görüşleri de içeren işin esasına ilişkin rapor, dava dilekçesi ve ekleri, iptali istenilen Kanun Hükmünde

Kararname kurallarıyla dayanılan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİ:

531 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kurallarından anlaşılacağı gibi, olası bir iptal kararının yürürlüğe girmesine kadar, KHK'nin uygulanması durumunda ileride giderilmesi güç ya da olanaksız durum ve zararlar doğabilecektir. Böylece verilebilecek bir iptal kararı belki de sonuçsuz kalacaktır.

Bu nedenle, davalının istemi doğrultusunda 531 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin iptaline yönelik istem karara bağlanıp karar yürürlüğe girinceye kadar uygulanmasından doğabilecek ve ileride giderilmesi güç ve olanaksız durum ve zararları önlemek için KHK'nin yürürlüğünün durdurulmasına Esas 1994/63, Karar 1994/60-1 sayı ile karar verilmiştir.

Mustafa BUMİN ve Lütfi F. TUNCEL bu düşüncelere katılmamışlardır.

B- ANAYASA'YA AYKIRILIK SORUNU:

1- Kanun Hükmünde Kararname Hakkında Genel Açıklama:

Kanun Hükmünde Kararname (KHK) Kurumu, 22.9.1971 günlü ve 1488 sayılı Yasa ile 1961 Anayasası'nın 64. maddesinde yapılan değişiklik sonucu hukukumuza girmiştir. Bu değişikliğin gerekçesinde "Parlamenter rejimlerde, kanun yapmanın belli usullere uyulmak zorunluluğu sebebiyle zaman aldığı ve gecikmeler meydana getirdiği bir gerçektir. Değişen iktisadi ve sosyal şartların gereği olarak bazı hukuk kurallarının bu usuller dışında yürürlüğe konulabilmesi çağdaş devlet anlayışının tabii sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anayasa'nın 5. maddesi hükmünün prensibini bozmamak ve her halde önceden yasama meclislerince esasları bir kanunla tespit olunan sınırlar içerisinde kalmak kaydıyla hükümete KHK'ler çıkarma yetkisinin verilmesi ve bu yetkiyi düzenleyen hükmün T.B.M.M.'nin genel olarak görev ve yetkilerini belirleyen 64. maddesine eklenmesi uygun görülmüştür." denilmektedir. KHK'ler, temelde 1961 Anayasası'ndan çok farklı olmamakla birlikte 1982 Anayasası'nda kimi yeniliklerle ve fakat benzer gerekçelerle 91. maddede düzenlenmiştir. Böylece, hem yürütme organını güçlendirmek hem de değişen ekonomik ve sosyal konuların ortaya çıkardığı sorunlara ivedi çözümler bulmak amacına ulaşılmak istenilmiştir.

Olağan dönemlerde çıkarılan KHK'lerin mutlaka bir yetki yasasına dayanması zorunludur. Yetki Yasası'nın içeriği ve öğeleri de Anayasa'nın 91. maddesinde belirlenmiştir. 87. maddede ise Bakanlar Kurulu'na "belli konularda" KHK çıkarma yetkisi vermek TBMM'nin görev ve yetkileri arasında sayılmıştır.

Bakanlar Kurulu'nun belli bir konuda KHK çıkarabilmesi için öncelikle TBMM tarafından kendisine bu konuda yasa ile bir yetkinin verilmiş olması gerekir. Bakanlar Kurulu, bir yasa ile önceden yetkilendirilmedikçe, kendiliğinden KHK çıkartamaz. Yasa ile verilen yetkiye dayanılarak çıkartılan KHK, yürürlükteki yasa hükümlerini kaldırabilmekte ve değiştirebilmekte, başka bir anlatımla yasanın hukuksal gücüne sahip bulunmaktadır. Yasama yetkisinin, "kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak" öğelerini içerdiği kuşkusuzdur. KHK, yürürlükteki yasa hükümlerini kaldırabilmekte ve değiştirebilmektedir.

Anayasa'da öngörüldüğü biçimi ile KHK'ler yapısal (organik-uzvi) bakımından yürütme organı işlemi, işlevsel (fonksiyonel) yönden ise yasama işlemi niteliğindedirler. Ancak, Türkiye Büyük Millet Meclisi verdiği yetkiyi bir yasa ile her zaman geri alabileceği gibi kendisine sunulan KHK'leri aynen kabul etmek ya da reddetmek zorunda olmayıp dilediğinde değiştirerek de kabul edebilir. Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin verilmesi, yasayla düzenlemesi gereken konuların yasama alanından çıkarılıp yürütme organının düzenleme alanına sokulması sonucunu doğurmaz. Bu nedenle, Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin verilmiş olması Anayasa'nın 7. maddesinde öngörülen "Yasama yetkisinin devredilmezliği" ilkesini ortadan kaldırmaz.

Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarılabilmesine yetki veren yasada yer alması zorunlu öğeler Anayasa'nın bu konuya ilişkin 91. maddesinin ikinci fıkrasında gösterilmiştir. Buna göre:

"Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılamayacağını gösterir." Bundan anlaşılacağı gibi yetki yasası, yürürlüğe konulacak KHK'nin amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve bu süre içinde birden çok kararname yürürlüğe konulup konulamayacağını belirtmek zorundadır. Bakanlar Kurulu'na verilen türevsel yetki, yasada öngörülen amaç, ilke, kapsam ve süre ile sınırlı bir yetkidir. O halde, yetki yasasında Anayasa'nın belirlediği öğelerin belli bir içeriğe kavuşturularak somutlaştırılması gerekir.

Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin "belli konularda" verilebileceği 1961 Anayasası'nın 64. maddesinde açıkca belirtildiği halde, 1982 Anayasası'nın yetki yasasının sahip olması gereken öğelerini gösteren 91. maddesinde bu koşul yer almamaktadır. Ancak, 1982 Anayasası'nın 87. maddesinde "... Bakanlar Kuruluna belli konularda Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermek..." TBMM'nin görev ve yetkileri arasında sayılmış bulunmaktadır. Bu nedenle, 91. maddede "belli konularda" ifadesinin yer almaması bir noksanlık sayılamaz. Çünkü, 87. maddede, Bakanlar Kurulu'na verilecek KHK çıkarma yetkisinin ancak belli konularda olabileceği açıkca gösterilmektedir. Bu durumda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kurulu'na ancak belli konularda bu yetkiyi verebilir; her konuyu kapsayacak biçimde bir KHK çıkarma yetkisi veremez. KHK'nin konusunun yetki yasasında belirlenmesi zorunludur. Yetki, somutlaştırılmış ve belli bir konuda tanınmalıdır. Bakanlar Kuruluna sınırları belirsiz bir konuda KHK çıkarma yetkisi verilemez. KHK'nin konusuda yetki yasasında belirlenen çerçevenin dışına çıkamaz. KHK'nin yetki yasasında belirtilen amaç, kapsam ve ilkelere de uygun olması gerekir. Verilen yetkinin konusunun yasada gösterilmesi zorunluluğunun bu yasaya dayanılarak yürürlüğe konulan KHK'lerin, yetki yasası kapsamı içinde kalıp kalmadıklarının hem yargısal hem de siyasal denetimlerinin yapılması yönünden çok büyük bir önemi vardır. Yetki Yasası'nın kapsamı dışında yürürlüğe konulan veya başka bir anlatımla yasanın öngörmediği bir konuda düzenleme yapan bir KHK'nin Anayasa'ya aykırı olacağı kuşkusuzdur.

Anayasa'da kimi konuların KHK'lerle düzenlenmesi yasaklanmaktadır. 91. maddenin birinci fıkrasında "Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak, sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasa'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez." denilmektedir.

Buna göre, Anayasa'nın KHK'lerle düzenlenemeyeceğini belirlediği konularda TBMM tarafından Bakanlar Kurulu'na düzenlemede bulunması için bir yetki verilmesi de olanaksızdır. Verilen yetkinin konusunun belli olmasının, Anayasa'nın 91. maddesindeki "yetki verilemeyecek konular"ı da kapsayıp kapsamadığının incelenebilmesi yönünden de önemi büyüktür.

Bu nedenlerle, Bakanlar Kurulu'nun hangi konularda KHK çıkarabileceği Yetki Yasası'nda açıkca belirtilmeli ve verilen yetki konu yönün-

den mutlaka belirgin olmalıdır. Anayasa'nın 91. maddesine göre Yetki Yasası'nda çıkarılacak KHK'nin "amacı', "kapsamı" ve "ilkeleri"nin de belirtilmesi gerekir. Amaç, Bakanlar Kurulu'nun kendisine verilen yetki ile neleri gerçekleştirmesinin istendiğini belirlediğinden yetki yasasında KHK'nin amacı da somut olarak açıklanmalıdır. KHK'nin amacı ve kapsamı da konusu gibi geniş içerikli her yöne çekilebilecek biçimde genel anlatımlarla gösterilmemeli; değişik yorumlamaya elverişli olmamalıdır. KHK'nin yetki yasasında gösterilen amaç ve kapsam doğrultusunda, verilen ilkelere uygun çıkarılıp çıkarılmadığının saptanması hem yargısal hem de siyasal denetim yönünden zorunludur. KHK, yasada gösterilen amacı dışında yürürlüğe konulmuşsa ya da yetkinin kapsamını aşıyorsa veya ilkelere uygun değilse bu durumu onu yetki yasasına ve dolayısıyla Anayasa'ya aykırı düşürür.

Anayasa'ya göre yetki yasasında, Bakanlar Kurulu'na verilen yetkinin süresinin de gösterilmesi zorunludur. Bu zorunluluk, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yetkilerini çok uzun bir süre yürütme organına vermekten alıkoymaktadır.

Yasada öngörülen sürenin bitiminden sonra çıkarılan KHK'nin Anayasa'ya aykırı düşeceği kuşkusuzdur. Ancak, yetki süresi içerisinde çıkarılmış olan KHK'ler yasadaki sürenin bitiminden sonra da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce onaylanmış olmasalar da geçerliliklerini korurlar.

Anayasa'nın 91. maddesinde ayrıca "Kanun hükmünde kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce reddedilen kararnameler bu kararın Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmi Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer." denilmektedir.

2- KHK'nin Yargısal Denetimi:

Anayasa'ya göre KHK'ler Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin denetimine bağlıdırlar. Anayasa'nın 91. maddesinde "Kararnameler, Resmi Gazete'de yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelik ve ivedilikle görüşülür." denilmektedir. Öncelik ve ivedilik koşuluyla, yetki yasalarının gecikmeden çıkarılabilmesi ve çıkarıldıktan sonra da yürürlüğe konulan KHK'lerin aynı biçimde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde karara bağlanması istenilmiştir.

Anayasa'da KHK'lerin siyasal denetimi yanında yargısal denetimi de öngörülmüştür. KHK'ler, işlevsel (fonksiyonel) yönden yasama işlemi niteliğinde olduklarında bunların yargısal denetimlerinin yapılması görev ve yetkisi de Anayasa Mahkemesi'ne verilmiştir. Anayasa'nın 148., 150., 151., 152. ve 153. maddeleri hükümlerine göre, KHK'lerin Anayasa'ya biçim ve esas bakımlarından uygunluğunu Anayasa Mahkemesi denetler.

KHK'nin yargısal denetiminin sözkonusu olduğunda KHK'nin dayandığı yetki yasasının öncelikle Anayasa'ya daha sonra da KHK'nin kendisinin hem yetki yasasına hem de Anayasa'ya uygunluğu sorunlarının çözümlenmesi gerekir. Her ne kadar, Anayasa'nın 148. maddesinde KHK'lerin yetki yasalarına uygunluğunun denetlenmesinden değil yalnızca Anayasa'ya biçim ve esas bakımlarından uygunluğunun denetlenmesinden söz edilmekte ise de, Anayasa'ya uygunluk denetiminin içerisine öncelikle KHK'nin yetki yasasına uygunluğunun denetimi girer. Çünkü, Anayasa'da, Bakanlar Kuruluna ancak yetki yasasında belirtilen sınırlar içerisinde KHK çıkarma yetkisi verilmiştir. Yetki yasası olmazsa (Anayasa mad. 121 dışında) KHK olamaz. Bu yetkinin dışına çıkılması KHK'yi Anayasa'ya aykırı duruma getirir. Böylece, KHK'nin yetki yasasına aykırı olması Anayasa'ya aykırı olması ile özdeşleşir. Nitekim, 335 ve 347 sayılı KHK'ler dayandırıldıkları 3268, 3347 ve 3479 sayılı Yetki Yasalarının kapsamı dışında kalmaları nedeniyle; 493, 501, 502, 503, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521 ve 524 sayılı KHK'ler ise dayandıkları 3911 sayılı Yetki Yasası'nın iptali nedeniyle Anayasa'ya aykırı görülerek iptal edilmişlerdir.

Olağanüstü Hal KHK'leri dayanaklarını doğrudan doğruya Anayasa'dan (mad. 121) alırlar. Bu tür KHK'lerin bir yetki yasasına dayanması gerekli değildir. Buna karşın, olağan KHK'lerin bir yetki yasasına dayanmaları zorunludur. KHK'ler, yasa gücünü dayandıkları yetki yasasından

alırlar. Bu nedenle KHK'ler ile dayandıkları yetki yasası arasında çok sıkı bir bağ vardır.

Yetki Yasası, KHK ve KHK'nin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce aynen ya da değiştirilerek kabulü birbirinden bağımsız işlemler olmayıp Anayasa'da öngörülen bir sürecin değişik aşamalarıdır. KHK'nin yetki yasası ile olan bağı, KHK'yi aynen ya da değiştirerek kabul eden yasa ile kesilir. Bu yasa, KHK'yi kendi bünyesine alarak genel anlamda bir yasa niteliğine dönüştürür. Bu nedenle, KHK ile dayandığı yetki yasası arasındaki bağ KHK'nin aynen ya da değiştirilerek yasaya dönüşmesine kadar devam etmektedir. KHK, yasa gücünü, dayandığı yetki yasası ile konulan esaslara uygunluğu ve yetki yasasının da Anayasa'ya uygunluğu varsayıldığı için kazanmaktadır. Yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığının saptanması ya da bu nedenle iptaline karar verilmesi durumunda, bu varsayım gerçekleşmediğinden, bu yasaya dayanılarak çıkartılan KHK Anayasal dayanaktan yoksun kalır. Bu durumda KHK, Anayasa'nın uygun gördüğü ölçünün ötesinde verilen bir yetkinin kullanılması sonucu çıkartılmış olması nedeniyle Anayasa'ya aykırılık oluşturur. KHK; yetki yasasına ve içeriği yönünden de Anayasa'ya aykırı bulunmasa bile dayandığı yetki yasası Anayasa'ya aykırı ise bu nedenle iptali gerekir.

KHK'nin Anayasa'ya uygun bir yetki yasasına dayanması geçerliliğin ön koşuludur. Bir yetki yasasına dayanmadan çıkartılan veya dayandığı yetki yasası Anayasa'ya aykırı olan bir KHK'nin kuralları, içerikleri yönünden Anayasa'ya aykırılık oluşturmasalar bile, Anayasa'ya uygunluğundan söz edilemez.

Öbür yandan, KHK'lerin Anayasa'ya uygunluk denetimleri yasaların denetimlerinden farklıdır. Anayasa'nın 11. maddesinde; "Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz." denilmektedir. Bu nedenle yasaların denetiminde, onların yalnızca Anayasa kurallarına uygun olup olmadıkları saptanır. KHK'ler ise konu, amaç, kapsam ve ilkeleri yönünden hem dayandıkları yetki yasasına hem de Anayasa'ya uygun olmak zorundadırlar. Bu nedenlerle, KHK kurallarının içerikler yönünden de Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılabilmesi için öncelikle ortada Anayasa'ya uygun bir yetki yasasının varlığı gerekir.

KHK'lerin Anayasa'ya aykırılığı saptanmış ya da bu nedenle iptal edilmiş bir yetki yasasına uygun olup olmadığının incelenmesi ise denetimi anlamsız kalır. Çünkü Anayasa'ya aykırı bir yetki yasasına dayanılarak çıkartılan KHK'lerin Anayasa'ya uygun görülmesi olanaksızdır.

Yetki yasasının iptalinin, bu yasaya dayanılarak çıkartılan KHK'lere etkisinin Anayasa'nın 153. maddesi çerçevesinde değerlendirilmesi uygun değildir. Çünkü, Anayasa'nın 153. maddesindeki "İptal kararları geriye yürümez." kuralına dayanarak, yetki yasasının iptaline ilişkin kararın, Resmi Gazetede yayımı gününe kadar çıkarılan KHK'lerin etkilenmeyeceği biçiminde bir ilke de konulamaz.

Bütün bu nedenlerle dayandığı yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığı saptanan ya da iptaline karar verilen KHK'lerin, Anayasa'nın Başlangıç'ındaki "Hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı", 2. maddesindeki "Hukuk devleti" ilkeleriyle 6. maddesindeki "Hiç kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz" kuralı ve KHK çıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesiyle bağdaştırılmaları olanaksızdır.

Bir yetki yasasına dayanmadan çıkartılan, yetki yasasının kapsamı dışında kalan, dayandığı yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığı saptanan ya da Anayasa'ya aykırılığı nedeniyle iptal edilen KHK'lerin anayasal konumları birbirinden farksızdır. Böyle durumlarda KHK'ler anayasal dayanaktan yoksun bulunduklarından içerikleri Anayasa'ya aykırı bulunmasa bile dava açıldığında iptalleri gerekir.

3- 531 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Anayasa'ya Aykırılığı Sorunu:

Dava konusu edilen 531 sayılı Kanun Hükmünde Kararname 5.5.1994 gün ve 3987 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkartılmıştır. KHK'nin dayandığı 3987 sayılı Yetki Yasası ise Anayasa Mahkemesi'nin 7.7.1994 gün ve Esas 1994/49, Karar 1994/45-2 sayılı kararıyla iptal edilmiştir. Böylece, 531 sayılı KHK anayasal dayanaktan yoksun kalmıştır.

KHK'lerin yargısal denetimi bölümünde açıklanan nedenlerle Anayasa'ya aykırı görülerek iptal edilen 3987 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkarılmış bulunan 531 sayılı KHK'nin Anayasa'nın Başlangıç'ında yer alan egemenliği "Millet adına kullanmağa yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı", 2. maddesindeki "hukuk devleti", 6. maddesindeki "Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz" ilkeleriyle, KHK çıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesine aykırıdır. Bu gerekçe karşısında dava dilekçesinde ileri sürülen diğer aykırılık nedenleri üzerinde durulmaksızın KHK'nin iptali gerekir.

Haşim KILIÇ ve Sacit ADALI bu görüşe katılmamışlardır.

IV- SONUÇ:

30.5.1994 günlü, 531 sayılı "28.5.1986 Tarihli ve 3291 sayılı Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname"nin, dayanağını oluşturan 5.5.1994 günlü, 3987 sayılı Yetki Yasası'nın Anayasa Mahkemesi'nin 7.7.1994 günlü, Esas 1994/49, Karar 1994/45-2 sayılı kararıyla iptal edilmesi nedeniyle Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Haşim KILIÇ ile Sacit ADALI'nın "Kararnamenin dayanağını oluşturan Yetki Yasası'nın iptali, önceden çıkarılmış kararnamenin iptal gerekçesi olamayacağı" yolundaki karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

21.7.1994 gününde karar verildi.

Başkan Yekta Güngör ÖZDEN	Başkanvekili Güven DİNÇER	Üye İhsan PEKEL
Üye Selçuk TÜZÜN	Üye Ahmet N. SEZER	Üye Haşim KILIÇ
Üye Yalçın ACARGÜN	Üye Mustafa BUMİN	Üye Sacit ADALI
Üye Ali HÜNER	Üye Lütfi F. TUNCEL	

KARŞIOY GEREKÇESİ

Esas Sayısı : 1994/64

Karar Sayısı : 1994/61-2

Çoğunluk gerekçesinde özetle; 3987 sayılı Yetki Yasası iptal edilmiş olduğundan buna dayanılarak çıkarılmış KHK'lerinde yasal dayanağı kalmayacağından esasın incelenmesine geçmeden iptali gerekir denilmektedir.

Dava konusu KHK'nin esasına geçilerek Anayasal denetimi yapılmalı idi. Salt "yasal dayanağı kalmadığı gerekçesinden" hareketle esasa geçmeden Anayasa'ya aykırı görüp iptal etmek mümkün değildir.

KHK'ler Anayasa'nın 91. maddesi gereğince yetki yasasında belirtilen çerçeve içinde çıkarılabilir. Yani KHK'yi çıkarma yetkisi bu yasa ile verilir. KHK'nin çıktığı tarihte yetki yasası yürürlükte olduğuna, yani buna dayanarak çıkarıldığına göre "yasal dayanaktan yoksundur" demek hu-

kuka uygun düşmez. KHK hukuk alemine çıktığı tarihte yetki yasası var mıdır yok mudur buna bakılmalıdır. Yetki Yasası, KHK'ye bu hayatiyeti verdikten sonra onun yürürlükten kaldırılması, süresinin sona ermesi KHK'nin yasal dayanaktan yoksun kaldığı anlamına gelemez.

Aynı durum Yetki Yasasının Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmesi halinde de devam eder. "Dayanak" yönünden, bir yasanın yürürlükten kaldırılması, süresinin sona ermesi ya da iptal edilmesi arasında hiçbir fark yoktur. Bu üç halde de sonuçta yasa varmışçasına hukuki tasarrufta bunulamaz. Ama yasa sona ermeden evvel doğan hukuki neticeler hayattadır ve varlığını devam ettirirler.

Ancak bu yasalara dayanılarak yapılan tasarruflar hakkında hukuka aykırılık gerekçesi ile dava açılmışsa yasal dayanak yönünden değil, esastan inceleme yapılarak varsa aykırılık iptal edilir.

Yetki Yasası esastan Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal edilmiştir. Konusu, amacı, kapsamı ve ilkeleri yönünden tespit edilen anayasal aykırılıklar ilgili KHK'leri de mutlaka etkiler. Yetki Yasasının belirtilen unsurlarındaki bu aykırıklar KHK'lere intikal eder. Ama bu aykırılık "Yasal Dayanak" gibi, şekli değil esasa ilişkin bir aykırılıktır. Bu da ancak KHK'nin esasına geçilerek yapılacak bir inceleme sonunda tespit edilebilir.

Yetki Yasası'nın iptali nedeniyle KHK'nin yasal dayanağının kalmadığını söylemek, iptal kararının etkisini KHK'nin hukuk alanına çıktığı tarihe kadar çekmek anlamını taşır. Böyle bir anlayışa Anayasa'nın 153. maddesindeki iptal kararlarının geriye yürüyemeyeceği ilkesi izin vermez.

Bu nedenle KHK'nin esasının incelenmesine geçmeden sadece "Yasal Dayanaktan Yoksun Kalması" sebebine dayalı bir Anayasa'ya aykırılık gerekçesine katılmıyoruz.

Üye
Haşim KILIÇ

Üye
Sacit ADALI

Esas Sayısı : 1994/65

Karar Sayısı : 1994/62

Karar Günü : 21.7.1994

İPTAL DAVASINI AÇAN: Anamuhalefet (Anavatan) Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu adına Grup Başkanvekili Hasan KORKMAZCAN.

İPTAL DAVASININ KONUSU: 6.6.1994 günlü Resmi Gazete'de yayımlanan 532 sayılı "Özelleştirmeye Bağlı İş Kaybı Tazminatı ve Yeni Bir İş Bulma, Meslek Geliştirme, Edindirme ve Yetiştirme Eğitimi ile İlgili Hizmetlerin Verilmesi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"nin 3987 sayılı Yetki Yasası'nın iptali nedeniyle anayasal dayanaktan yoksun bulunduğu ve Anayasa'nın 2., 6., 7., 8., 10., 11., 87., 91., 123., 128., 138., 153., 161. ve 163. maddelerine aykırılığı savıyla iptali ve uygulanmasından doğacak giderilmesi güç durumların önlenmesi amacıyla yürürlüğün durdurulması istemidir.

I. İPTAL İSTEMİNİN GEREKÇESİ:

15.7.1994 günlü dava dilekçesinin gerekçe bölümünde aynen şöyle denilmektedir:

"Özelleştirme uygulamalarının düzenlenmesi ile özelleştirme sonucunda doğabilecek istihdamla ilgili sorunların çözümlenmesine ilişkin kanun hükmünde kararnameler çıkarılması amacıyla yetki verilmesine dair 5.5.1994 tarihli ve 3987 sayılı Kanun Yüksek Mahkemenizce Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal edilmiştir.

3987 sayılı Yetki Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden bu yana muhtelif konularda 530, 531, 532, 533 ve 546 sayılı olmak üzere 5 adet Kanun Hükmünde Kararname yürürlüğe konulmuş bulunmaktadır. Ancak bu Kanun Hükmünde Kararnamelerin çıkarılmasına mesnet teşkil eden 3987 sayılı Yetki Kanunu'nun iptal edilmiş olması, herşeyden önce mezkur Kanun Hükmünde Kararnameleri hukuki ve anayasal dayanaktan yoksun hale getirmiştir.

Sadece bu sebeple dahi, Yüksek Mahkemenizin bu alandaki müesses kararları da dikkate alındığında 532 sayılı "Özelleştirmeye bağlı iş kaybı tazminatı ve yeni bir iş bulma, meslek geliştirme, edindirme ve yetiştirme eğitimi ile ilgili hizmetlerin verilmesi hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin de iptali gerektiği düşünülmektedir. Kaldı ki 532 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Anayasa'nın 2, 6, 7, 8, 11, 87, 91, 138 ve 153. maddelerine de aykırı bulunmaktadır.

Zira Bakanlar Kurulu (Hükümet), Yüksek Mahkemenizce daha önce iptal edilmiş bulunan 24.6.1993 tarihli ve 3911 sayılı Yetki Kanununu bu defa 5.5.1994 gün ve 3987, 18.5.1994 gün ve 3990, 1.6.1994 gün ve 3991, 16.6.1994 gün ve 4004 sayılı Yetki Kanunlarıyla yeniden düzenleyerek yasama organını devre dışı bırakmak suretiyle Anayasa'nın 6. maddesindeki egemenliğin kullanılması esaslarını ihlal ederek Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkilerini devralma yoluna girmiştir. Bu tutumu Anayasa'nın 2. maddesindeki hukuk devleti, 7, 8 ve 9. maddelerindeki kuvvetler ayrılığı ve yetkilerin devredilemeyeceği, 6. maddesindeki egemenlik haklarının devredilemeyeceği ilkeleriyle bağdaştırmak mümkün görülmemektedir.

Keza Anayasa'nın söz konusu maddeleri muvacehesinde 87. maddesine göre kanun koyma yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisine aittir. Her ne kadar Anayasa'nın 87. maddesinde Bakanlar Kurulu'na kanun gücünde kararname çıkarma yetkisinin verilebileceği öngörülmüş ise de 91. maddesi de bunun çerçevesini ve şartları koymuştur. 138 ve 153. maddeleri de yargı kararlarının yürütme ve yargı organlarıyla idare makamlarını bağlayıcı nitelik taşıdığını ve uyulmasının zorunlu olduğunu hükme bağlamıştır.

Nitekim, 3987 ve 3990 sayılı Yetki Kanunları bu ana hükümler ve kurallar göz önünde bulundurularak iptal edilmiş ve 532 sayılı Kanun Hükmünde Kararname de hukuki dayanaktan yoksun hale gelmiştir.

Bu genel açıklamalar muvacehesinde;

1- Anayasa'nın 2, 6, 7 ve 8. Maddelerine Aykırılık:

Anayasa'nın 2. maddesi, "Türkiye Cumhuriyeti bir hukuk Devletidir" hükmünü taşımakla Cumhuriyetimizin temel ilkelerinden birisinin de hukukun üstünlüğü ilkesini kabul etmiş ve bu düzenlemenin bir gereği olarak 6. maddesiyle "...egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasa'dan almaya bir Devlet yetkisi kullanamaz"; 7. maddesi "Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki

devredilemez"; Yürütme görevini düzenleyen 8. maddesi de "Yürütme yetkisi ve görevi, ...Anayasa ve Kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir" hüküm ve kurallarıyla kuvvetler ayrılığı ilkesini kabul etmiştir.

Dava konusu 532 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin, müstenidatı olan 3987 sayılı Yetki Kanunu'nun, başta yukarıda sayılan Anayasa kuralları olmak üzere muhtelif maddelerine aykırılığı sebebiyle iptal edilmekle hukuki dayanaktan yoksun olmakla birlikte, tamamen yürütmenin, yasama organının görevlerine müdahale niteliğini de taşımakla Anayasa'nın 2, 6, 7 ve 8. maddelerindeki kurallara aykırı olduğu düşünülmektedir.

2- Anayasa'nın 11. Maddesine Aykırılık:

Dava konusu 532 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, istihsaline yetki veren 3987 sayılı Kanun Yüksek Mahkemenizce iptal edilmiş olmakla hukuki ve Anayasal dayanaktan yoksun kalmıştır. Anayasanın bütün kurallarının, yasamayı, yürütmeyi ve idare makamlarını bağlayıcı niteliği karşısında kaynağını Anayasa ve Anayasa'ya uygun bir yetki kanunundan almayan 532 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Anayasa'nın 11. maddesindeki kurala aykırılığı şüphesiz müteala edilmektedir.

3- Anayasa'nın 87 ve 91. Maddelerine Aykırılık:

Anayasa'nın 6, 7, 8 ve 9. maddelerinde ifadesini bulan kuvvetler ayrılığı ilkesinin bir gereği olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görev ve yetkilerine ilişkin 87. maddesi kanun koymak yetki ve görevini münhasıran yasama organına tevdi etmiştir. 7. maddesi de bu yetkinin devredilemeyeceğini öngörmüştür. Her ne kadar 87. madde içerisinde Bakanlar Kurulu'na belli konularda ve sınırları da çizilmek suretiyle Kanun Hükmünde Kararname çıkartma yetkisinin verilebileceğini de öngörmüş ise de hiçbir zaman ve surette bu yetkinin yetki devri anlamını taşıyamayacağı da yine Anayasanın 91. maddesindeki kurallarla Yüksek Mahkemenizin bu konudaki müesses kararları dolayısıyla yerleşmiş yargı kararlarının gereğidir.

Dava konusu 532 sayılı Kanun Hükmünde Kararname Anayasa'nın bu açık hükümleriyle birlikte 11, 138 ve 153. maddeleri açısından değerlendirildiğinde Anayasa'nın 87 ve 91. maddelerine aykırılığı şüphesizdir.

4- Anayasa'nın 138 ve 153. Maddelerine Aykırılık:

Gerek Anayasa'nın 138. maddesindeki "yasama ve yürütme organları

ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundarır; bu organlar ve idare mahkeme kararlarını hiçbir surette değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez" kuralı ve gerekse 153. maddesinde ifadesini bulan Kanun veya Kanun Hükmünde Kararnamelerin iptal kararlarının yayımlandığı gün yürürlükten kalkacağı ve Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı kuralı karşısında müstenidatı olan 3987 sayılı Yetki Kanunu'nun iptal edilmiş olması sebebiyle kanuni dayanaktan yoksun kalan 532 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin istihsal edilmiş olması Anayasanın 2, 6, 7, 8, 87 ve 91. maddeleri muvacehesinde hem bu maddelere ve hem de yine Anayasanın 138 ve 153. maddelerine aykırılık oluşturduğu düşünülmektedir.

Bütün bu sebeplerle 5.5.1994 tarihli ve 3987 sayılı Yetki Kanununa dayanılarak çıkarılan 532 sayılı Kanun Hükmünde Kararname bütünüyle, mesnedi bulunan söz konusu yetki kanununun iptal edilmiş olması sebebiyle kanuni dayanaktan yoksun bulunması yanında, yasama organının yetkilerinin gasbı niteliğinde olması ve Anayasa'nın 2, 6, 7, 8, 11, 87, 91, 138 ve 153. maddelerine de aykırı olmakla iptali gerekmektedir.

Sonuç ve İstem: Gerek Yüksek Mahkemenizce Anayasaya aykırı bulunarak iptal edilmiş bulunan 5.5.1994 tarihli ve 3987 sayılı Yetki Kanununa istinaden Bakanlar Kurulunca istihsal olunan 532 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin, hukuki ve Anayasal dayanaktan yoksun bulunması ve gerekse taşıdığı hükümler itibariyle Anayasanın 2, 6, 7, 8, 11, 87, 91, 138 ve 153. maddelerine aykırılığı dolayısıyla,

1- Yürütmenin durdurulması,

2- İptal gerekçelerimiz bölümünde açıklanan sebeplerle iptali,

talebinden ibaret olup, Anamuhalefet Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu adına bu istikamette karar verilmesini arz ve talep ederim.

II- YASA METİNLERİ:

A. İptali İstenilen Kurallar:

İptali istenilen 532 sayılı "Özelleştirmeye Bağlı İş Kaybı Tazminatı ve Yeni Bir İş Bulma, Meslek Geliştirme, Edindirme ve Yetiştirme Eğitimi ile ilgili hizmetlerin Verilmesi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" şöyledir:

Özelleştirmeye bağlı iş kaybı tazminatı ve yine bir iş bulma, meslek geliştirme, edindirme ve yetiştirme eğitimi ile ilgili hizmetlerin verilme-

sine ilişkin düzenlemeler yapılması; 5.5.1994 tarih ve 3987 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak Bakanlar Kurulunca 30.5.1994 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Amaç ve Kapsam

Madde 1- Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin amacı; 28.5.1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanuna göre özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlarda (iştirakler hariç) bir hizmet aktine dayalı olarak ücret karşılığı çalışırken, bu kuruluşların özelleştirilmelerini sağlamak üzere verimli ve kârlı olarak çalıştırılabilmeleri için küçültülmesi veya faaliyetlerinin süreli veya süresiz olarak kısmen veya tamamen durdurulması veya herhalde verimli ve karlı olarak işletilmeleri mümkün olamayacaksa kapatılması veya tasfiye edilmesi veya yeniden yapılandırılması ile ilgili işlemler sırasında yahut bu kuruluşların özelleştirilmeleri nedeniyle hizmet akitlerinin, tabi oldukları İş Kanunları ve toplu iş sözleşmeleri gereğince tazminata hak kazanacak şekilde feshedilmesi sonucu işsiz kalanlara, kanunlardan ve yürürlükteki toplu iş sözleşmelerinden doğan tazminatları dışında aşağıda belirtilen "özelleştirmeye bağlı iş kaybı tazminatı"nın ödenmesi ve diğer hizmetlerin verilmesidir.

İş kaybı tazminatı ve diğer hizmetler

Madde 2- Bu Kanun Hükmünde Kararname gereğince ödenecek tazminat ve sağlanabilecek diğer hizmetler şunlardır;

a) İş kaybı tazminatı,

b) Yeni bir iş bulma,

c) Meslek geliştirme, edindirme ve yetiştirme eğitimi.

Bu maddede belirtilen ödeme ve sağlanabilecek diğer hizmetlere ilişkin işlemlerin yürütülmesinden İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü görevli, yetkili ve sorumludur.

İş kaybı tazminatı ve diğer hizmetlerden yararlanma

Madde 3- Özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlarda iş kanunlarına tabi olarak çalışırken;

a) Bu kuruluşların sermayelerindeki kamu payı %50'nin üzerinde olanlar ile anonim şirket haline dönüştürülmeyenlerin, özelleştirilmeleri, küçültülmesi, faaliyetlerinin süreli veya süresiz olarak kısmen veya tama-

men durdurulması veya kapatılması yahut tasfiye edilmeleri ya da yeniden yapılandırılmaları nedenleriyle,

b) Özelleştirme uygulamaları sonunda bu kuruluşların sermayelerindeki kamu payının %50'nin altına düşmesinden, anonim şirket haline dönüştürülmeyenlerin ise devir-teslim tarihinden itibaren bir yıl içinde,

hizmet akitlerinin işveren tarafından feshedilmesi veya haklı nedenlerle kendileri tarafından feshedilmesi sonucu işsiz kalanlar bu Kanun Hükmünde Kararnamede belirtilen tazminat ve diğer hizmetlerden yararlanırlar.

Bu Kanun Hükmünde Kararnamede belirtilen iş kaybı tazminatı ve diğer hizmetlerden yararlanma koşullarının mevcut olup olmadığı İş ve İşçi Bulma Kurumu tarafından tespit olunur.

Özelleştirmeye bağlı iş kaybı tazminatı ve diğer hizmetler hesabı

Madde 4- 2'inci maddede belirtilen iş kaybı tazminatı ve sağlanabilecek diğer hizmetler için gerekli giderlerin karşılanması amacıyla, Özelleştirme Fonu'nda toplanacak özelleştirme gelirlerinin %15 (yüzde onbeş)'i, yurtiçi ve yurtdışıdan iş kaybı tazminatı ve diğer hizmetler ile ilgili sağlanacak özel tahsisli kaynaklar; Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nca, İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü adına Özelleştirme Yüksek Kurulu'nca belirlenecek bir kamu bankasında açılacak "Özelleştirmeye Bağlı İş Kaybı Tazminatı ve Diğer Hizmetler Hesabı"na yatırılır. Bu hesabın kullanılması ve değerlendirilmesinde İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü görevlidir. İvedi ve zorunlu harcamaların, nakit durumunun yetersizliği sebebiyle yapılamaması halinde İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğünün talebi üzerine Özelleştirme Yüksek Kurulu tarafından belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde Özelleştirme Fonundan daha sonra yapılacak aktarmalara mahsuben, bu hesaba aktarma yapılabilir.

Özelleştirme Yüksek Kurulu bu maddede belirtilen %15 (yüzde onbeş oranını sıfıra kadar indirmeye veya iki katına kadar artırmaya yetkilidir.

İş kaybı tazminatının tutarı ve süresi

Madde 5- İş Kaybı Tazminatı, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 78'inci maddesindeki usul ve esaslar çerçevesinde belirlenecek günlük net kazanç tutarıdır. Bu Kanun Hükmünde Kararname kapsamına

girenlerden, hizmet akdinin sona erdiği tarihte aynı işveren ile hizmet akdi kesintisiz en az; 550 günden beri devan edenlere 90 gün, 1100 günden beri devam edenlere 120 gün, 1650 günden beri devam edenlere 180 gün, 2200 günden beri devam edenlere 240 gün süre ile iş kaybı tazminatı verilir.

Diğer hizmetlerin verilmesi

Maddde 6- İş kaybı tazminatı almaya hak kazananlara, İş ve İşçi Bulma Kurumunun mevzuatı çerçevesinde; öncelikle bulunduğu yörede ve kendi mesleğinde yeni bir iş bulmasına gayret edilir. Bunun mümkün olmaması durumunda ise istihdam imkanı olan veya iş gücü açığı bulunan ya da kendi işini kurmak isteyenlere gelir getirici bir meslekte yetiştirme veya iş edindirme eğitimi yahut mevcut mesleğindeki bilgilerin yetersiz olması halinde geliştirme eğitimi verilir.

Müracaat süresi ve ödeme şekli

Madde 7- Söz konusu tazminat ve diğer hizmetlerden yararlanmaya hak kazananların, bu tazminat ve hizmetlerden yararlanabilmeleri için, hizmet akitlerinin sona erdiği tarihten itibaren 30 gün içinde İş ve İşçi Bulma Kurumuna başvurmaları zorunludur.

İş ve İşçi Bulma Kurumu yukarıdaki fıkra gereğince yapılacak başvuruları müteakip, 3'ncü maddenin son fıkrası çerçevesinde gerekli incelemeyi en geç 30 gün içinde sonuçlandırarak iş kaybı tazminatına hak kazanıldığının tespiti halinde hizmet akdinin feshi tarihinden geçerli olmak üzere, inceleme ve buna ilişkin işlemlerin sonuçlanmasından itibaren 10 gün içinde iş kaybı tazminatını aylık olarak ödemeye başlar. Aylık ödemeler, 5'nci maddeye göre belirlenecek tazminata esas gün sayısına göre günlük net kazancın 30 günlük tutarı üzerinden yapılır.

İş kaybı tazminatı ve diğer hizmetlerden yararlanamayacak olanlar

Madde 8- Bu Kanun Hükmünde Kararnamede öngörülen şekilde iş akitleri sona erenlerden; hizmet akitlerinin sona erme tarihi itibariyle 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu hükümleri gereğince hizmet ve prim ödeme sürelerine göre yaşlılık aylığına hak kazananlar 2'nci maddede belirlenen iş kaybı tazminatı ve diğer hizmetlerden yararlanamazlar.

İş kaybı tazminatı ve diğer hizmetlerden yararlananların, işe yerleştirilmeleri veya kendilerinin iş bulmaları halinde ödenmekte olan tazminata ve diğer hizmetlere ilişkin hakları sona erer.

Uygulama esasları

Madde 9- Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin uygulanması ile iş kaybı tazminatının verilmesi ve diğer hizmetlerin yapılmasına ilişkin usul ve esaslar; Özelleştirme İdaresi Başkanlığı ile İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü arasında yapılacak protokol ile belirlenir.

Madde 10- Bu Kanun Hükmünde Kararname yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 11- Bu Kanun Hükmünde Kararname hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

B. Dayanılan Anayasa Kuralları:

İptal isteminin gerekçesinde dayanılan Anayasa kuralları şunlardır:

1. "MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

2. "MADDE 6.- Egemenlik, kayıtsız şartsız Milletindir. Türk Milleti, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır.

Egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz."

3. "MADDE 7.- Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez."

4. "MADDE 8.- Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir."

5. "MADDE 10.- Herkes, dil, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

6. "**MADDE 11**- Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.

Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz."

7. "**MADDE 87.**- Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesin kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilanına karar vermek; milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Anayasanın 14'ncü maddesindeki fiilerden dolayı hüküm giyenler hariç olmak üzere, genel ve özel af ilanına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir."

8. "**MADDE 91.**- Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın ikinci kısmının birinci ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez.

Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmüde kararnamenin, amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılamayacağını gösterir.

Bakanlar Kurulunun istifası, düşürülmesi veya yasama döneminin bitmesi, belli süre için verilmiş olan yetkinin sona ermesine sebep olmaz.

Kanun hükmünde kararnamenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından süre bitiminden önce onaylanması sırasında, yetkinin son bulduğu veya süre bitimine kadar devam ettiği de belirtilir.

Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, Cumhurbaşkanının Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin hükümler saklıdır.

Kanun hükmünde kararnameler, Resmi Gazete'de yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Resmi Gazete'de yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce reddedilen kararnameler bu kararın Resmi Gazete'de yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmi Gazete'de yayımlandığı gün yürürlüğe girer."

9. "MADDE 123.- İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir.

İdarenin, kuruluş ve görevleri merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır.

Kamu tüzelkişiliği, ancak kanunla veya kanunun açıkca verdiği yetkiye dayanılarak kurulur."

10. "MADDE 128.- Devletin, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür.

Memurların ve diğer kamu görevlilerin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir.

Üst kademe yöneticilerinin yetiştirilme usul ve esasları, kanunla özel olarak düzenlenir."

11. "MADDE 138.- Hakimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanunla ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler.

Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hakimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.

Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz.

Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez."

12. "MADDE 153.- Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. İptal kararaları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.

Anayasa Mahkemesi bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin tamanını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez.

Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmi Gazete'de yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmi Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.

İptal kararının yürürlüğe girişinin ertelendiği durumlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, iptal kararının ortaya çıkardığı hukuki boşluğu dolduracak kanun tasarı veya teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar.

İptal kararları geriye yürümez.

Anayasa Mahkemesi kararları Resmi Gazete'de hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar."

13. "MADDE 161.- Devletin ve kamu iktisadi teşebbüsleri dışındaki kamu tüzelkişilerinin harcamaları, yıllık bütçelerle yapılır.

Mali yıl başlangıcı ile genel ve katma bütçelerin nasıl hazırlanacağı kanunla belirlenir.

Kanun, kalkınma planları ile ilgili yatırımlar veya bir yıldan fazla sürecek iş ve hizmetler için özel süre ve usuller koyabilir.

Bütçe kanununa, bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz."

14. "MADDE 163.- Genel ve katma bütçelerle verilen ödenek, harcanabilecek miktarın sınırını gösterir. Harcanabilecek miktar sınırının Bakanlar Kurulu kararıyla aşılabileceğine dair bütçelere hüküm konulamaz. Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname ile bütçede değişik-

lik yapmak yetkisi verilemez. Cari yıl bütçesindeki ödenek artışını öngören değişiklik tasarılarında ve cari ve ileriki yıl bütçelerine mali yük getirecek nitelikte kanan tasarı ve tekliflerinde, belirtilen giderleri karşılayabilecek mali kaynak gösterilmesi zorunludur."

III- İLK İNCELEME VE ESASIN İNCELENMESİ:

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER ve Lütfi F. TUNCEL'in katılmalarıyla 21.7.1994 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, konunun özelliği nedeniyle başka hususlar üzerinde durulmaksızın işin esasına geçilerek incelemenin sürdürülmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

İşin esasına ilişkin rapor, dava dilekçesi ve ekleri, iptali istenilen Kanun Hükmünde Kararname kurallarıyla dayanılan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Kanun Hükmünde Kararname Hakkında Genel Açıklama:

Kanun Hükmünde Kararname (KHK) Kurumu, 22.9.1971 günlü ve 1488 sayılı Yasa ile 1961 Anayasası'nın 64. maddesinde yapılan değişiklik sonucu hukukumuza girmiştir. Bu değişikliğin gerekçesinde "Parlamenter rejimlerde, kanun yapmanın belli usullere uyulmak zorunluluğu sebebiyle zaman aldığı ve gecikmeler meydana getirdiği bir gerçektir. Değişen iktisadi ve sosyal şartların gereği olarak bazı hukuk kurallarının bu usuller dışında yürürlüğe konulabilmesi çağdaş devlet anlayışının tabii sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anayasa'nın 5. maddesi hükmünün prensibini bozmamak ve her halde önceden yasama meclislerince esasları bir kanunla tesbit olunan sınırlar içerisinde kalmak kaydıyla hükümete KHK'ler çıkarma yetkisinin verilmesi ve bu yetkiyi düzenleyen hükmün T.B.M.M.'nin genel olarak görev ve yetkilerini belirleyen 64. maddesine eklenmesi uygun görülmüştür." denilmektedir. KHK'ler, temelde 1961 Anayasası'ndan çok farklı olmamakla birlikte 1982 Anayasası'nda kimi yeniliklerle ve fakat benzer gerekçelerle 91. maddede düzenlenmiştir. Böylece, hem yürütme organını güçlendirmek hem de değişen ekonomik ve sosyal konuların ortaya çıkardığı sorunlara ivedi çözümler bulmak amacına ulaşılmak istenilmiştir.

Olağan dönemlerde çıkarılan KHK'lerin mutlaka bir yetki yasasına dayanması zorunludur. Yetki Yasası'nın içeriği ve öğeleri de Anayasa'nın 91. maddesinde belirlenmiştir. 87. maddede ise Bakanlar Kurulu'na "belli konularda" KHK çıkarma yetkisi vermek TBMM'nin görev ve yetkileri arasında sayılmıştır.

Bakanlar Kurulu'nun belli bir konuda KHK çıkarabilmesi için öncelikle TBMM tarafından kendisine bu konuda yasa ile bir yetkinin verilmiş olması gerekir. Bakanlar Kurulu, bir yasa ile önceden yetkilendirilmedikçe, kendiliğinden KHK çıkartamaz. Yasa ile verilen yetkiye dayanılarak çıkartılan KHK, yürürlükteki yasa hükümlerini kaldırabilmekte ve değiştirebilmekte, başka bir anlatımla yasanın hukuksal gücüne sahip bulunmaktadır. Yasama yetkisinin, "kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak" öğelerini içerdiği kuşkusuzdur. KHK, yürürlükteki yasa hükümlerini kaldırabilmekte ve değiştirebilmektedir.

Anayasa'da öngörüldüğü biçimi ile KHK'ler yapısal (organik-uzvi) bakımından yürütme organı işlemi, işlevsel (fonksiyonel) yönden ise yasama işlemi niteliğindedirler. Ancak, Türkiye Büyük Millet Meclisi verdiği yetkiyi bir yasa ile her zaman geri alabileceği gibi kendisine sunulan KHK'leri aynen kabul etmek ya da reddetmek zorunda olmayıp dilediğinde değiştirerek de kabul edebilir. Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin verilmesi, yasayla düzenlemesi gereken konuların yasama alanından çıkarılıp yürütme organının düzenleme alanına sokulması sonucunu doğurmaz. Bu nedenle, Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin verilmiş olması Anayasa'nın 7. maddesinde öngörülen "Yasama yetkisinin devredilmezliği" ilkesini ortadan kaldırmaz.

Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarılabilmesine yetki veren yasada yer alması zorunlu öğeler Anayasa'nın bu konuya ilişkin 91. maddesinin ikinci fıkrasında gösterilmiştir. Buna göre:

"Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılamayacağını gösterir." Bundan anlaşılacağı gibi yetki yasası, yürürlüğe konulacak KHK'nin amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve bu süre içinde birden çok kararname yürürlüğe konulup konulamayacağını belirtmek zorundadır. Bakanlar Kurulu'na verilen türevsel yetki, yasada öngörülen amaç, ilke, kapsam ve süre ile sınırlı bir yetkidir. O halde, yetki yasasında Anayasa'ın belirlediği ögelerin belli bir içeriğe kavuşturularak somutlaştırılması gerekir.

Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin "belli konularda" verilebileceği 1961 Anayasası'nın 64. maddesinde açıkca belirtildiği halde,

1982 Anayasa'nın yetki yasasının sahip olması gereken öğelerini gösteren 91. maddesinde bu koşul yer almamaktadır. Ancak, 1982 Anayasası'nın 87. maddesinde "...Bakanlar Kurulu'na belli konularda Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermek..." TBMM'nin görev ve yetkileri arasında sayılmış bulunmaktadır. Bu nedenle, 91. maddede "belli konularda" ifadesinin yer almaması bir noksanlık sayılamaz. Çünkü, 87. maddede, Bakanlar Kurulu'na verilecek KHK çıkarma yetkisinin ancak belli konularda olabileceği açıkca gösterilmektedir. Bu durumda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kurulu'na ancak belli konularda bu yetkiyi verebilir; her konuyu kapsayacak biçimde bir KHK çıkarma yetkisi veremez. KHK'nin konusunun yetki yasasında belirlenmesi zorunludur. Yetki, somutlaştırılmış ve belli bir konuda tanınmalıdır. Bakanlar Kuruluna sınırları belirsiz bir konuda KHK çıkarma yetkisi verilemez. KHK'nin konusu da yetki yasasında belirlenen çerçevenin dışına çıkamaz. KHK'nin yetki yasasında belirtilen amaç, kapsam ve ilkelere de uygun olması gerekir. Verilen yetkinin konusunun yasada gösterilmesi zorunluluğunun bu yasaya dayanılarak yürürlüğe konulan KHK'lerin yetki yasası kapsamı içinde kalıp kalmadıklarının hem yargısal hem de siyasal denetimlerinin yapılması yönünden çok büyük bir önemi vardır. Yetki Yasası'nın kapsamı dışında yürürlüğe konulan veya başka bir anlatımla yasanın öngörmediği bir konuda düzenleme yapan bir KHK'nin Anayasa'ya aykırı olacağı kuşkusuzdur.

Anayasa'da kimi konuların KHK'lerle düzenlenmesi yasaklanmaktadır. 91. maddenin birinci fıkrasında "Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak, sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasa'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez." denilmektedir.

Buna göre, Anayasa'nın KHK'lerle düzenlenemeyeceğini belirlediği konularda TBMM tarafından Bakanlar Kurulu'na düzenlemede bulunması için bir yetki verilmesi de olanaksızdır. Verilen yetkinin konusunun belli olmasının, Anayasa'nın 91. maddesindeki "yetki verilemeyecek konular"ı da kapsayıp kapsamadığının incelenebilmesi yönünden de önemi büyüktür.

Bu nedenlerle, Bakanlar Kurulu'nun hangi konularda KHK çıkarabileceği Yetki Yasası'nda açıkça belirtilmeli ve verilen yetki konu yönün-

den mutlaka belirgin olmalıdır. Anayasa'nın 91. maddesine göre Yetki Yasası'nda çıkarılacak KHK'nin "amacı", "kapsamı" ve "ilkelerini"nin de belirtilmesi gerekir. Amaç, Bakanlar Kurulu'nun kendisine verilen yetki ile neleri gerçekleştirmesinin istendiğini belirlediğinden yetki yasasında KHK'nin amacı da somut olarak açıklanmalıdır. KHK'nin amacı ve kapsamı da konusu gibi geniş içerikli her yöne çekilebilecek biçimde genel anlatımlarla gösterilmemeli; değişik yorumlamaya elverişli olmamalıdır. KHK'nin yetki yasasında gösterilen amaç ve kapsam doğrultusunda, verilen ilkelere uygun çıkarlıp çıkarılmadığının saptanması hem yargısal hem de siyasal denetim yönünden zorunludur. KHK, yasada gösterilen amacı dışında yürürlüğe konulmuşsa ya da yetkinin kapsamını aşıyorsa veya ilkelere uygun değilse bu durumu onu yetki yasasına ve dolayısıyla Anayasa'ya aykırı düşürür.

Anayasa'ya göre yetki yasasında, Bakanlar Kurulu'na verilen yetkinin süresinin de gösterilmesi zorunludur. Bu zorunluluk, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yetkilerini çok uzun bir süre yürütme organına vermekten alıkoymaktadır.

Yasada öngörülen sürenin bitiminden sonra çıkarılan KHK'nin Anayasa'ya aykırı düşeceği kuşkusuzdur. Ancak, yetki süresi içerisinde çıkarılmış olan KHK'ler yasadaki sürenin bitiminden sonra da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce onaylanmış olmasalar da geçerliliklerini korurlar.

Anayasa'nın 91. maddesinde ayrıca "Kanun hükmünde kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Gesmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararameler bu kararın Resmi Gazete'de yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmi Gazete'de yayımlandığı gün yürürlüğe girer." denilmektedir.

B- KHK'nin Yargısal Denetimi:

Anayasa'ya göre KHK'ler Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin denetimine bağlıdırlar. Anayasa'nın 91. maddesinde "Kararnameler, Resmi Gazete'de yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelik ve ivedilikle görüşülür." denilmektedir. Öncelik ve ivedilik koşuluyla, yetki yasalarının gecikmeden çıkarılabilmesi ve çıkarıldıktan sonra da yürürlüğe konulan KHK(lerin aynı biçimde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde karara bağlanması istenilmiştir.

Anayasa'da KHK'lerin siyasal denetimi yanında yargısal denetimi de öngörülmüştür. KHK'ler, işlevsel (fonksiyonel) yönden yasama işlemi niteliğinde olduklarında bunların yargısal denetimlerinin yapılması görev ve yetkisi de Anayasa Mahkemesi'ne verilmiştir. Anayasa'nın 148., 150., 151., 152. ve 153. maddeleri hükümlerine göre, KHK'lerin Anayasa'ya biçim ve esas bakımlarından uygunluğunu Anayasa Mahkemesi denetler.

KHK'nin yargısal denetiminin sözkonusu olduğunda KHK'nin dayandığı yetki yasasının öncelikle Anayasa'ya daha sonra da KHK'nin kendisinin hem yetki yasasına hemde Anayasa'ya uygunluğu sorunlarının çözümlenmesi gerekir. Her ne kadar, Anayasa'nın 148, maddesinde KHK'lerin yetki yasalarına uygunluğunun denetlemesinden değil yalnızca Anayasa'ya biçim ve esas bakımlarından uygunluğunun denetlenmesinden söz edilmekte ise de, Anayasa'ya uygunluk denetiminin içerisine öncelikle KHK'nin yetki yasasına uygunluğunun denetimi girer. Çünkü, Anayasa'da, Bakanlar Kuruluna ancak yetki yasasında belirtilen sınırlar içerisinde KHK çıkarma yetkisi verilmiştir. Yetki yasası olmazsa (Anayasa mad. 121 dışında) KHK olamaz. Bu yetkinin dışına çıkılması KHK'yi Anayasa'ya aykırı duruma getirir. Böylece, KHK'nin yetki yasasına aykırı olması Anayasa'ya aykırı olması ile özdeşleşir. Nitekim, 335 ve 347 sayılı KHK'ler dayandırıldıkları 3268, 3347 ve 3479 sayılı Yetki Yasalarının kapsamı dışında kalmaları nedeniyle; 493, 501, 502, 503, 508, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521 ve 524 sayılı KHK'ler ise dayandıkları 3911 sayılı Yetki Yasası'nın iptali nedeniyle Anayasa'ya aykırı görülerek iptal edilmişlerdir.

Olağanüstü Hal KHK'leri dayanaklarını doğrudan doğruya Anayasa'dan (mad. 121) alırlar. Bu tür KHK'lerin bir yetki yasasına dayanması gerekli değildir. Buna karşın, olağan KHK'lerin bir yetki yasasına dayanmaları zorunludur. KHK'ler, yasa gücünü dayandıkları yetki yasasından

alırlar. Bu nedenle KHK'ler ile dayandıkları yetki yasası arasında çok sıkı bir bağ vardır.

Yetki Yasası, KHK ve KHK'nin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce aynen ya da değiştirilerek kabulü birbirinden bağımsız işlemler olmayıp Anayasa'da öngörülen bir sürecin değişik aşamalarıdır. KHK'nin yetki yasası ile olan bağı, KHK'yi aynen ya da değiştirerek kabul eden yasa ile kesilir. Bu yasa, KHK'yi kendi bünyesine alarak genel anlamda bir yasa niteliğine dönüştürür. Bu nedenle, KHK ile dayandığı yetki yasası arasındaki bağ KHK'nin aynen ya da değiştirilerek yasaya dönüşmesine kadar devam etmektedir. KHK, yasa gücünü, dayandığı yetki yasası ile konulan esaslara uygunluğu ve yetki yasasının da Anayasa'ya uygunluğu varsayıldığı için kazanmaktadır. yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığının saptanması ya da bu nedenle iptaline karar verilmesi durumunda, bu varsayım gerçekleşmediğinden, bu yasaya dayanılarak çıkartılan KHK Anayasal dayanaktan yoksun kalır. Bu durumda KHK, Anayasa'nın uygun gördüğü ölçünün ötesinde verilen bir yetkinin kullanılması sonucu çıkartılmış olması nedeniyle Anayasa'ya aykırılık oluşturur. KHK; yetki yasasına ve içeriği yönünden de Anayasa'ya aykırı bulunmasa bile dayandığı yetki yasası Anayasa'ya aykırı ise bu nedenle iptali gerekir.

KHK'nin Anayasa'ya uygun bir yetki yasasına dayanması geçerliliğin ön koşuludur. Bir yetki yasasına dayanmadan çıkartılan veya dayandığı yetki yasası Anayasa'ya aykırı olan bir KHK'nin kuralları, içerikleri yönünden Anayasa'ya aykırılık oluşturmasalar bile, Anayasa'ya uygunluğundan söz edilemez.

Öbür yandan, KHK'lerin Anayasa'ya uygunluk denetimleri yasaların denetimlerinden farklıdır. Anayasa'nın 11. maddesinde; "Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz." denilmektedir. Bu nedenle yasaların denetimde, onların yalnızca Anayasa kurallarına uygun olup olmadıkları saptanır. KHK'ler ise konu, amaç, kapsam ve ilkeleri yönünden hem dayandıkları yetki yasasına hem de Anayasa'ya uygun olmak zorundadırlar. Bu nedenerle, KHK kurallarının içerikler yönünden de Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılabilmesi için öncelikle ortada Anayasa'ya uygun bir yetki yasasının varlığı gerekir.

KHK'lerin Anayasa'ya aykırılığı saptanmış ya da bu nedenle iptal edilmiş bir yetki yasasına uygun olup olmadığının incelenmesi ise denetimi anlamsız kalır. Çünkü Anayasa'ya aykırı bir yetki yasasına dayanılarak çıkartılan KHK'lerin Anayasa'ya uygun görülmesi olanaksızdır.

Yetki yasasının iptalinin, bu yasaya dayanılarak çıkartılan KHK'lere etkisinin Anayasa'nın 153. maddesi çerçevesinde değerlendirilmesi uy-

gun değildir. Çünkü, Anayasa'nın 153. maddesindeki "İptal kararları geriye yürümez." kuralına dayanarak, yetki yasasının iptaline ilişkin kararın, Resmi Gazete'de yayımı gününe kadar çıkarılan KHK'lerin etkilenmeyeceği biçiminde bir ilke de konulamaz.

Bütün bu nedenlerle dayandığı yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığı saptanan ya da iptaline karar verilen KHK'lerin, Anayasa'nın Başlangıç'ındaki "Hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı", 2. maddesindeki "Hukuk devleti" ilkeleriyle 6. maddesindeki "Hiç kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz." kuralı ve KHK çıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesiyle bağdaştırılmaları olanaksızdır.

Bir yetki yasasına dayanmadan çıkartılan, yetki yasasının kapsamı dışında kalan, dayandığı yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığı saptanan ya da Anayasa'ya aykırılığı nedeniyle iptal edilen KHK'lerin anayasal konumları birbirinden farksızdır. Böyle durumlarda KHK'ler anayasal dayanaktan yoksun bulunduklarından içerikleri Anayasa'ya aykırı bulunmasa bile dava açıldığında iptalleri gerekir.

C- 532 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Anayasa'ya Aykırılığı Sorunu:

Dava konusu edilen 532 sayılı Kanun Hükmünde Kararname 5.5.1994 gün ve 3987 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkartılmıştır. KHK'nin dayandığı 3987 sayılı Yetki Yasası ise Anayasa Mahkemesi'nin 7.7.1994 gün ve Esas 1994/49, Karar 1994/45-2 sayılı kararıyla iptal edilmiştir.

Böylece, 532 sayılı KHK anayasal dayanaktan yoksun kalmıştır.

KHK'lerin yargısal denetimi bölümünde açıklanan nedenlerle Anayasa'ya aykırı görülerek iptal edilen 3987 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkarılmış bulunan 532 sayılı KHK Anayasa'nın Başlangıç'ında yer alan egemenliği "Millet adına kullanmağa yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı", 2. maddesindeki "hukuk devleti", 6. maddesindeki "Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz" ilkeleriyle, KHK çıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesine aykırıdır. Bu gerekçe karşısında dava dilekçesinde ileri sürülen diğer aykırılık nedenleri üzerinde durulmaksızın KHK'nin iptali gerekir.

Haşim KILIÇ ve Sacit ADALI bu görüşe katılmamışlardır.

IV- SONUÇ:

30.5.1994 günlü, 532 sayılı "Özelleştirmeye Bağlı İş Kaybı Tazminatı ve Yeni Bir İş Bulma, Meslek Geliştirme, Edindirme ve Yetiştirme Eğitimi ile ilgili Hizmetlerin Verilmesi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"nin;

A- Yürürlüğünün durdurulması isteminin REDDİNE, Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER ile Ali HÜNER'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

B- Dayanığını oluşturan 5.5.1994 günlü, 3987 sayılı Yetki Yasası'nın Anayasa Mahkemesi'nin 7.7.1994 günlü, Esas 1994/49, Karar 1994/45-2 sayılı kararıyla iptal edilmesi nedeniyle Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Haşim KILIÇ ile Sacit ADALI'nın "Kararnamenin dayanağını oluşturan Yetki Yasası'nın iptali, önceden çıkarılmış kararnamenin iptal gerekçesi olamayacağı" yolundaki karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

21.7.1994 gününde karar verildi.

Başkan Yekta Güngör ÖZDEN	Başkanvekili Güven DİNÇER	Üye İhsan PEKEL
Üye Selçuk TÜZÜN	Üye Ahmet N. SEZER	Üye Haşim KILIÇ
Üye Yalçın ACARGÜN	Üye Mustafa BUMİN	Üye Sacit ADALI
Üye Ali HÜNER	Üye Lütfi F. TUNCEL	

KARŞIOY GEREKÇESİ

Esas Sayısı : 1994/65

Karar Sayısı : 1994/62

Kaynağını Anayasa'nın anlam ve amacından alan, haklı gerekçeleri 21.10.1993 günlü ve Esas 1993/33, Karar 1994/40-2 sayılı kararda açıklanan (Resmi Gazete 6.11.1993 gün, 21750 sayı) yrürlüğü durdurma kararı, öğretide ve uygulamada büyük destek bulmuştur. Antidemokratik kuralların ayıklanması, Anayasa'ya aykırı yasalara geçerlik tanınmaması (Anayasa mad.11 ve mad.153) işlevini bağımasız yapısıyla, tam yansız-

lıkla yerine getirmeye çalışan Anayasa Mahkemesi, iptal edilen yetki yasalarına dayanılarak çıkarılan KHK, uygulamasına olur veremez. Kimi düzenlemeler Yetki Yasası'nın iptaline karşın yürürlük süresinden yararlanılarak çıkarılmakta, kimi düzenlemeler de "dava açılmayacağı" sanılarak ya da "açılıp iptal edilse de kararın yayımlanmasına kadar geçecek sürede gerekenler yapılarak sonuç alınacağı ve geri dönülmeyeceği" düşünülerek gerçekleştirilmektedir. Hukuk devleti ilkesiyle, hukukun üstünlüğü anlayışıyla ve hukuksallıkla bağdaşmayan bu görüşleri yaşama geçirmemek, aykırı anlayışları egemen kılmamak, Anayasa'nın üstünlük ve önceliğini sağlamak da yürürlüğü durdurma gerekçeleri arasında gözetilmelidir. İptal olasılığının kuşkusuzluğu yanında uygulamadan doğacak sakıncalarla giderilmesi güç ya da olanaksız zararları önlemek durumu, inceleme konusu KHK için de söz konusudur. Kaldı ki, yönetsel oldu bittiler için bir örnek oluşturma sakıncası da kalkacak, işlemler sağlıksızlıktan kurtulacaktır. Kurulup işleyen eyleme dönüşmüş, dönülmesi olanaksız bir yapılanma, önemli bir kurumlaşma da yoktur. Kamu düzenini olumsuz biçimde etkileyecek bir hukuksal boşluk da doğmayacaktır. Anayasa hukukunun olaya özgün denetim olgusuna ters düşecek bir yön de yoktur. Yürürlüğün durdurulması kararı verilmesi gerektiği görüşüyle karşıoyumu kullanıyorum.

Başkan
Yekta Güngör ÖZDEN

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1994/65
Karar Sayısı : 1994/62

30.5.1994 günlü, 532 sayılı "Özelleştirmeye Bağlı İş Kaybı Tazminatı ve Yeni Bir İş Bulma, Meslek Geliştirme, Edindirme ve Yetiştirme Eğitimi ile ilgili Hizmetlerin Verilmesi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"nin uygulanmasından doğabilecek ve sonradan giderilmesi güç veya olanaksız durum ve zararlar ile Kanun Hükmünde Kararname hakkında verilebilecek bir iptal kararının sonuçsuz kalmasının önlenmesi için yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmesi gerekir. Bu nedenle "yürürlüğün durdurulması isteminin reddine" ilişkin çoğunluk kararına katılmıyoruz.

Başkanvekili
Güven DİNÇER

Üye
Selçuk TÜZÜN

Üye
Ahmet N. SEZER

Üye
Ali HÜNER

KARŞIOY GEREKÇESİ

Esas Sayısı : 1994/65

Karar Sayısı : 1994/62

Çoğunluk gerekçesinde özetle; 3987 sayılı Yetki Yasası iptal edilmiş olduğundan buna dayanılarak çıkarılmış KHK'lerinde yasal dayanağı kalmayacağından esasın incelenmesine geçmeden iptali gerekir denilmektedir.

Dava konusu KHK'nin esasına geçilerek Anayasal denetimi yapılmalı idi. Salt "yasal dayanağı kalmadığı gerekçesinden" hareketle esasa geçmeden Anayasa'ya aykırı görüp iptal etmek mümkün değildir.

KHK'ler Anayasa'nın 91. maddesi gereğince yetki yasasında belirtilen çerçeve içinde çıkarılabilir. Yani KHK'yi çıkarma yetkisi bu yasa ile verilir. KHK'anin çıktığı tarihte yetki yasası yürürlükte olduğuna, yani buna dayanarak çıkarıldığına göre "yasal dayanaktan yoksundur" demek hukuka uygun düşmez. KHK hukuk alemine çıktığı tarihte yetki yasası var mıdır yok mudur buna bakılmalıdır. Yetki Yasası, KHK'ye bu hayatiyeti verdikten sonra onun yürürlükten kaldırılması, süresinin sona ermesi KHK'nin yasal dayanaktan yoksun kaldığı anlamına gelemez.

Aynı durum Yetki Yasasının Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmesi halinde de devam eder. "Dayanak" yönünden, bir yasanın yürürlükten kaldırılması, süresinin sona ermesi ya da iptal edilmesi arasında hiçbir fark yoktur. Bu üç halde de sonuçta yasa varmışcasına hukuki tasarrufta bulunulamaz. Ama yasa sona ermeden evvel doğan hukuki neticeler hayattadır ve varlığını devam ettirirler.

Ancak bu yasalara dayanılarak yapılan tasarruflar hakkında hukuka aykırılık gerekçesi ile dava açılmışsa yasal dayanak yönünden değil, esastan inceleme yapılarak varsa aykırılık iptal edilir.

Yetki Yasası esastan Anayasaya aykırı bulunarak iptal edilmiştir. Konusu, amacı, kapsamı ve ilkeleri yönünden tesbit edilen anayasal aykırılıklar ilgili KHK'leri de mutlaka etkiler. Yetki Yasasının belirtilen unsurlarındaki bu aykırıklar KHK'lere intikal eder. Ama bu aykırılık "Yasal Dayanak" gibi şekli değil esasa ilişkin bir aykırılıktır. Bu da ancak KHK'nin esasına geçilerek yapılacak bir inceleme sonunda tespit edilebilir.

Yetki Yasası'nın iptali nedeniyle KHK'nin yasal dayanağının kalmadığını söylemek, iptal kararının etkisini KHK'nin hukuk alanına çıktığı tarihe kadar çekmek anlamını taşır. Böyle bir anlayışa Anayasa'nın 153. maddesindeki iptal kararlarının geriye yürümeyeceği ilkesi izin vermez.

Bu nedenle KHK'nin esasının incelenmesine geçmeden sadece "Yasal Dayanaktan Yoksun Kalması" sebebine dayalı bir Anayasa'ya aykırılık gerekçesine katılmıyoruz.

Üye Haşim KILIÇ	Üye Sacit ADALI

Esas Sayısı : 1994/66

Karar Sayısı : 1994/63-1

Karar Günü : 21.7.1994

YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİNDE BULUNAN: Anamuhalefet (Anavatan) Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu adına Grup Başkanvekili Hasan KORKMAZCAN.

YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİNİN KONUSU: 6.6.1994 günlü, Resmi Gazete'de yayımlanan 533 sayılı "Bazı Konularda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname"nin yürürlüğünün durdurulması istemidir.

I- YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA İSTEMİNİN GEREKÇESİ:

533 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin iptal istemini içeren 14.7.1994 günlü dava dilekçesinin yürürlüğün durdurulmasına ilişkin bölümünde;

"...Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal edilmiş bulunan 5.5.1994 gün ve 3987 sayılı Yetki Yasasına istinaden Bakanlar Kurulunca istihsal olunan 6.6.1994 gün ve 2. mükerrer 21952 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 30.5.1994 gün ve 533 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin hukukî ve anayasal dayanaktan yoksun bulunması ve gerekse taşıdığı hükümler itibarıyle Anayasa'nın 2, 6, 7, 8, 11, 87, 91, 138, 153. ve 168. maddelerine aykırılığı dolayısıyle bütünüyle Yürürlüğünün durdurulması" istenilmektedir.

II- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİNİN İNCELENMESİ

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit

ADALI, Ali HÜNER ve Lütfi F. TUNCEL'in katılmalarıyla 21.7.1994 günü yapılan yürürlüğü durdurma istemini inceleme toplantısında isteme ilişkin rapor, dava dilekçesi ve ekleri, iptali ve yürürlüğü durdurulması istenilen Kanun Hükmünde Kararname kurallarıyla dayanılan Anayasa kuralları bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Anayasa Mahkemesi'nin Yürürlüğü Durdurma Kararı Verip Veremeyceği Sorunu:

Anayasa Mahkemesi, 21.10.1993 günlü ve 1993/33 Esas, 1993/40-1 sayılı kararı ile 509 sayılı KHK'nin; 11.4.1994 gün ve 1994/43 Esas, 1994/42-1 sayılı kararı ile de 3974 sayılı Yasa'nın yürürlüğünün durdurulmasına karar vermiştir.

Bu kararlarda belirtilen gerekçelerle Anayasa Mahkemesi bir yasa, kanun hükmünde kararname ya da Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün yürürlüğünü durdurma kararı verebilir.

Haşim KILIÇ ve Mustafa BUMİN bu düşünceye katılmamışlardır.

B- Dava Konusu 533 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Yürürlüğünü Durdurma Kararı Verilmesine Gerek Bulunup Bulunmadığı Sorunu:

Dava konusu 533 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kurallarından anlaşılacağı üzere, Kanun Hükmünde Kararname'ye ilişkin olası bir iptal kararının verilmesi ve bu kararın yürürlüğe girmesine kadar Kanun Hükmünde Kararname'nin uygulanması durumunda daha sonra giderilmesi güç yada olanaksız durum ve zararlar doğabilecek; verilebilecek bir iptal kararı belki de sonuçsuz kalacaktır.

Bu nedenle istem doğrultusunda 533 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin yürürlüğünün durdurulmasına karar vermek gerekmiştir.

Mustafa BUMİN ile Lütfi F. TUNCEL bu düşüncelere katılmamışlardır.

III- SONUÇ:

30.5.1994 günlü, 533 sayılı "Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname"nin uygulanmasından doğacak ve sonradan giderilmesi güç veya olanaksız durum ve zararların önlenmesi bakımından;

A. Kanun Hükmünde Kararnamenin iptali isteminin reddi durumunda karar gününe kadar,

B. İptal isteminin kabulü durumunda ise iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlandığı güne kadar,

YÜRÜRLÜĞÜNÜN DURDURULMASINA, Mustafa BUMİN ile Lütfi F. TUNCEL'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

21.7.1994 gününde karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Güven DİNÇER	İhsan PEKEL
Üye	Üye	Üye
Selçuk TÜZÜN	Ahmet N. SEZER	Haşim KILIÇ
Üye	Üye	Üye
Yalçın ACARGÜN	Mustafa BUMİN	Sacit ADALI
Üye	Üye	
Ali HÜNER	Lütfi F. TUNCEL	

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1994/66

Karar Sayısı : 1994/63-1

Anayasa Mahkemesi'nce verilen 11.4.1994 gün ve Esas: 1993/43, Karar: 1994/42-1 sayılı karardaki karşıoy gerekçeme aynen katılıyorum.

Üye
Haşim KILIÇ

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1994/66

Karar Sayısı : 1994/63-1

Anayasa'da ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa'da düzenleme bulunmamasına karşın içti-

hatla getirilen "yürürlüğün durdurulması" müessesesi, konuya ilişkin ilk karar olan 21.10.1993 gün ve Esas: 1993/33, Karar: 1993/40-2 Anayasa Mahkemesi kararı ile sonradan verilen kararlarda açıklandığı gibi, gerekçeli iptal kararının yazılarak Resmî Gazete'de yayımlanmasına kadar uzun bir zaman geçeceği, bu süreç içinde Anayasa'ya aykırılığına karşın iptal edilen yasa yürürlükte kalarak bu yasaya dayalı işlemler yapılabileceği ve bu durumda iptalden beklenen sonucun elde edilemeyeceği, böylece ileride "giderilmesi güç yada olanaksız" durum ve zararların doğabileceği gerekçelerine dayalıdır.

Dava konusu Kanun Hükmünde Kararname'nin dayanağı olan 5.5.1994 günlü, 3987 sayılı Yetki Yasası Anayasa Mahkemesi'nin 7.7.1994 gün ve E.1994/49, K.1994/45-2 sayılı kararıyla iptal edilmiş ve bu iptal kararı sonucu dava konusu KHK'nin de yasal dayanağını yitirmiş olması nedeniyle iptaline karar verilmiştir.

Geçmişteki uygulamalardan da anlaşılacağı gibi, işin esasına girilmeden dayanağı olan Yetki Yasası'nın iptali sonucu dayanaksız kaldığı gerekçesi ile KHK'lerin iptaline ilişkin kararların yazılması ve Resmî Gazete'de yayımı çok kısa zamanda sağlanmıştır.

İptal kararı kısa bir zaman aralığı içinde yazılarak Resmî Gazete'de yayımlanabileceğine göre, ayrıca yürürlüğün durdurulmasına gerek bulunmadığı görüşü ile bu konudaki çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Üye Mustafa BUMİN	Üye Lütfi F. TUNCEL

Esas Sayısı : 1994/66

Karar Sayısı : 1994/63-2

Karar Günü : 21.7.1994

İPTAL DAVASINI AÇAN: Anamuhalefet (Anavatan) Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu adına Grup Başkanvekili Hasan KORKMAZCAN.

İPTAL DAVASININ KONUSU: 6.6.1994 günlü, Resmi Gazete'de yayımlanan 533 sayılı "Bazı Konularda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname"nin 3987 sayılı Yetki Yasası'nın iptali nedeniyle anayasal dayanaktan yoksun bulunduğu ve Anayasa'nın 2., 6., 7., 8., 11., 87., 91., 138., 153. ve 168. maddelerine aykırılığı savıyla iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemidir.

I- İPTAL İSTEMİNİN GEREKÇESİ:

15.7.1994 günlü dava dilekçesinin gerekçe bölümünde aynen şöyle denilmektedir:

"Özelleştirme uygulamalarının düzenlenmesi ile Özelleştirme sonucunda doğabilecek istihdamla ilgili sorunların çözümlenmesine ilişkin kanun hükmünde kararnameler çıkarılması amacıyla yetki verilmesine dair 5.5.1994 tarihli ve 3987 sayılı Kanun Yüksek Mahkemenizce Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal edilmiştir.

3987 sayılı Yetki Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden bu yana muhtelif konularda 530, 531, 532, 533 ve 546 sayılı olmak üzere 5 adet Kanun Hükmünde Kararname yürürlüğe konulmuş bulunmaktadır. Ancak bu Kanun Hükmünde Kararnamelerin çıkarılmasına mesnet teşkil eden 3987 sayılı Yetki Kanunu'nun iptal edilmiş olması, herşeyden önce mezkur Kanun Hükmünde Kararnameleri hukuki ve anayasal dayanaktan yoksun hale getirmiştir.

Sadece bu sebeple dahi, Yüksek Mahkemenizin bu alandaki müesses kararları da dikkate alındığında 533 sayılı "Bazı Kanunlarda Değişiklik

Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname"nin de iptali gerektiği düşünülmektedir. Kaldı ki 533 sayılı Kanun Hükmünde Kararname Anayasa'nın 2, 6, 7, 8, 11, 87, 91, 138, 153 ve 168. maddelerine de aykırı bulunmaktadır.

Zira Bakanlar Kurulu (Hükümet), Yüksek Mahkemenizce daha önce iptal edilmiş bulunan 24.6.1993 tarihli ve 3911 sayılı Yetki Kanununu bu defa 5.51994 gün ve 3987, 18.5.1994 gün ve 3990, 1.6.1994 gün ve 3991, 16.6.1994 gün ve 4004 sayılı Yetki Kanunlarıyla yeniden düzenleyerek yasama organını devre dışı bırakmak suretiyle Anayasa'nın 6. maddesindeki egemenliğin kullanılması esaslarını ihlal ederek Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkilerini devralma yoluna girmiştir. Bu tutumu Anayasa'nın 2. maddesindeki hukuk devleti, 7, 8 ve 9. maddelerindeki kuvvetler ayrılığı ve yetkilerin devredilemeyeceği, 6. maddesindeki egemenlik haklarının devredilemeyeceği ilkeleriyle bağdaştırmak mümkün görülmemektedir.

Keza Anayasa'nın söz konusu maddeleri muvacehesinde 87. maddesine göre kanun koyma yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisine aittir. Her ne kadar Anayasa'nın 87. maddesinde Bakanlar Kurulu'na kanun gücünde kararname çıkarma yetkisinin verilebileceği öngörülmüş ise de 91. maddesi de bunun çerçevesini ve şartlarını koymuştur.

138 ve 153. maddeleri de yargı kararlarının yürütme ve yargı organlarıyla idari makamlarını bağlayıcı nitelik taşıdığını ve uyulmasının zorunlu olduğunu hükme bağlamıştır.

Nitekim, 3987 ve 3990 sayılı Yetki Kanunları bu ana hükümler ve kurallar gözönünde bulundurularak iptal edilmiş ve 533 sayılı Kanun Hükmünde Kararname de hukuki dayanaktan yoksun hale gelmiştir.

Bu genel açıklamalar muvacehesinde;

1- Anayasa'nın 2, 6, 7 ve 8. Maddelerine Aykırılık:

Anayasa'nın 2. maddesi, "Türkiye Cumhuriyeti bir hukuk Devletidir" hükmünü taşımakla Cumhuriyetimizin temel ilkelerinden birisinin de hukukun üstünlüğü ilkesini kabul etmiş ve bu düzenlemenin bir gereği olarak 6. maddesiyle "...egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasa'dan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz"; 7. maddesi "Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez"; Yürütme görevini düzenleyen 8. maddesi de "Yü-

rütme yetkisi ve görevi, ...Anayasa ve Kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir" hüküm ve kurallarıyla kuvvetler ayrılığı ilkesini kabul etmiştir.

Dava konusu 533 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameninin, müstenidatı olan 3987 sayılı Yetki Kanunu'nun, Anayasa'nın başta yukarıda sayılan Anayasa kuralları olmak üzere muhtelif maddelerine aykırılığı sebebiyle iptal edilmekle hukuki dayanaktan yoksun olmakla birlikte, tamamen yürütmenin, yasama organının görevlerine müdahale niteliğini de taşımakla Anayasa'nın 2, 6, 7 ve 8. maddelerindeki kurallara aykırı olduğu düşünülmektedir.

2- Anayasa'nın 11. Maddesine Aykırılık:

Dava konusu 533 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, istihsaline yetki veren 3987 sayılı Kanun Yüksek Mahkemenizce iptal edilmiş olmakla hukuki ve Anayasal dayanaktan yoksun kalmıştır. Anayasa'nın bütün kurallarının, yasamayı, yürütmeyi ve idare makamlarını bağlayıcı niteliği karşısında kaynağını Anayasa ve Anayasa'ya uygun bir yetki kanunundan almayan 533 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Anayasa'nın 11. maddesindeki kurala aykırılığı şüphesiz müteala edilmektedir.

3- Anayasa'nın 87 ve 91. Maddelerine Aykırılık:

Anayasa'nın 6, 7, 8 ve 9. maddelerinde ifadesini bulan kuvvetler ayrılığı ilkesinin bir gereği olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görev ve yetkilerine ilişkin 87. maddesi kanun koymak yetki ve görevini münhasıran yasama organına tevdi etmiştir. 7. maddesi de bu yetkinin devredilemiyeceğini öngörmüştür. Her ne kadar 87. madde içerisinde Bakanlar Kurulu'na belli konularda ve sınırları da çizilmek suretiyle Kanun Hükmünde Kararname çıkartma yetkisinin verilebileceği de öngörülmüş ise de hiç bir zaman ve surette bu yetkinin yetki devri anlamını taşımayacağı da yine Anayasa'nın 91. maddesindeki kurallarla Yüksek Mahkemenizin bu konudaki müesses kararları dolayısıyla yerleşmiş yargı kararlarının gereğidir.

Dava konusu 533 sayılı Kanun Hükmünde Kararname Anayasanın bu açık hükümleriyle birlikte 11, 138 ve 153. maddeleri açısından değerlendirildiğinde Anayasanın 87 ve 91. maddelerine aykırılığı şüphesizdir.

4- Anayasa'nın 138 ve 153. MaddelerineAykırılık:

Gerek Anayasa'nın 138. maddesindeki "yasama ve yürütme organları

ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare mahkeme kararlarını hiçbir surette değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez" kuralı ve gerekse 153. maddesinde ifadesini bulan Kanun veya Kanun Hükmünde Kararnamelerin iptal kararlarının yayımlandığı gün yürürlükten kalkacağı ve Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı kuralı karşısında müstenidatı olan 3987 sayılı Yetki Kanununun iptal edilmiş olması sebebiyle kanuni dayanaktan yoksun kalan 533 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin istihsal edilmiş olması Anayasanın 2, 6, 7, 8, 87 ve 91. maddeleri muvacehesinde hem bu maddelere ve hem de yine Anayasanın 138 ve 153. maddelerine aykırılık oluşturduğu düşünülmektedir.

5- Anayasa'nın 168. Maddesine Aykırılık:

30.5.1994 tarihli ve 533 sayılı Kanun Hükmünde Kararname birinci maddesi ile 7.3.1954 tarihli ve 6326 sayılı Petrol Kanunu'nun 6. maddesini değiştirmek suretiyle petrol işleri ile ilgili müsaade, arama ve işletme haklarının yabancı devletler mevzuatına göre sermaye şirketi niteliğinde bulunan özel hukuk tüzel kişilerinede verilebileceği öngörülmektedir. Oysa Anayasa'nın 168. maddeside tabii servetler ve kaynaklarımızdan olan petrolünde Devletin hüküm ve tasarrufunda olduğu, bunların aranması ve işletilmesi haklarının Devlete ait bulunduğunu amir bulunmaktadır. Her ne kadar Anayasa'nın mezkur maddesi Devletin bu hakkını belli bir süre için gerçek ve tüzel kişilere devredilebileceği de düzenlenmiş ise de konunun bir bütünlük içerisinde ele alınarak Devletin gözetim ve denetim esaslarıyla gerçek ve tüzel kişilerin uyması gereken şekil ve şartların kanunla düzenlenileceği hükmünü de taşımakta ise de 533 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede bu hususlar yer almadığı gibi bu düzenleme yetkisi de Yüksek mahkemenizin iptal kararıyla ortadan kalkmakla yoklukla maluldur. Bu sebeple 533 sayılı Kanun Hükmünde Kararname Anayasanın 168. maddesine de aykırı olduğu düşünülmektedir.

Bütün bu sebeplerle 5.5.1994 tarihli ve 3987 sayılı Yetki Kanununa dayanılarak çıkarılan 533 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin bütünüyle, mesnedi bulunan söz konusu yetki kanununun iptal edilmiş olması sebebiyle kanuni dayanaktan yoksun bulunması yanında, yasama organının yetkilerinin gasbı niteliğinde olması ve Anayasanın 2, 6, 7, 8, 11, 87, 91, 138, 153 ve 168. maddelerine de aykırı olmakla iptali gerekmektedir.

Sonuç ve İstem: Gerek Yüksek Mahkemenizce Anayasaya aykırı bulunarak iptal edilmiş bulunan 5.5.1994 tarihli ve 3987 sayılı Yetki Kanununa istinaden Bakanlar Kurulunca istihsal olunan 6 Haziran 1994 tarihli 2. mükerrer 21952 sayılı Resmi Gazete ile yayımlanan 30.5.1994 tarih ve

533 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin, hukuki ve Anayasal dayanaktan yoksun bulunması ve gerekse taşıdığı hükümler itibariyle Anayasanın 2, 6, 7, 8, 11, 87, 91, 138, 153 ve 168. maddelerine aykırılığı dolayısıyla bütünüyle;

1- Yürütmesinin durdurulması,

2- İptal gerekçelerimiz bölümünde açıklanan sebeplerle iptali, talebinden ibaret olup, Anamuhalefet Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu adına ve istikamette karar verilmesini arz ve talep ederim."

II- YASA METİNLERİ:

A. İptali İstenilen Kurallar:

İptali istenilen 533 sayılı "Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname" şöyledir:

Bazı Kanunlarda değişiklik yapılması; 5/5/1994 tarih ve 3987 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak Bakanlar Kurulunca 30/5/1994 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Madde 1- 7/3/1954 tarihli ve 6326 Sayılı Petrol Kanununun 6ncı maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"**Madde 6-** Petrol ile ilgili; müsaade, arama ruhsatnamesi ve işletme ruhsatnamesi alma hakkı Devlet adına, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'na aittir. Ortaklık bu hakkı bizzat veya idaresine ve sermayesine hakim olduğu uzman kuruluşlar aracılığı ile kullanır veya bu Kanun hükümleri dahilinde bu kuruluşlara devredebilir.

Bu Kanundaki esaslara uygun olmak şartıyla, sermayelerinde kamu payı bulunanlar da dahil, sermaye şirketlerine veya yabancı Devletler mevzuatına göre sermaye şirketi niteliğinde bulunan özel hukuk tüzel kişilerine müsaade, arama ruhsatnamesi, işletme ruhsatnamesi verilebilir.

Kuruluş amacına uygun olmak şartıyla, yukarıda belirtilen tüzel kişilere, ülke ekonomisine yararlı olması halinde, Bakanlar Kurulu'nca belge verilebilir. Ancak, 3291 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde yapılan özelleştirme uygulamaları sonucu, özelleştirilen kuruluşun devri tarihinde sözkonusu belge, kuruluşu devralan özel hukuk tüzel kişilerine devredilmiş sayılır ve belgenin tescili ile bu husustaki diğer işlemler Petrol İşleri Genel Müdürlüğü'nce yapılır.

Madde 2- 6326 Sayılı Kanunun 116ncı maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

"Ancak, 3291 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde yapılan özelleştirme uygulamaları nedeniyle ithal edilecek yabancı sermaye, bu Kanunla düzenlenen kur garantili transfer ile ilgilendirilmez."

Madde 3- 9/3/1988 tarihli ve 3417 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Bu şekilde tahsil edilen paralar tahsilatın yapıldığı ayı takip eden ayın sonuna kadar T.C. Ziraat Bankası Ankara Merkez Şubesinde Hazine Müsteşarlığı adına açılacak "Çalışanların Tasarruflarını Teşvik Hesabı"na aktarılır."

Madde 4- 3417 sayılı Kanunun 5'inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"**Madde 5-** Hazine Müsteşarlığı 4 üncü maddeye göre açılacak hesapta toplanan paraları, Yüksek Planlama Kurulunca belirlenecek esaslar dahilinde, gayrımenkul alım satımına yönelik yatırımlar hariç olmak üzere her türlü mekul kıymetlere ve verimi yüksek yatırımlara yatırmak suretiyle nemalandırır."

Madde 5- 3417 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

"**Geçici Madde 13-** Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin yürürlüğe girmesinden itibaren bir ay içinde Çalışanların Tasarrufa Teşvik Hesabı ile ilgili belge ve kayıtlar Özelleştirme İdaresi Başkanlığınca Hazine Müsteşarlığına bir protokol ile devredilir. Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığına 9/3/1988 tarihli ve 3417 sayılı Kanun ve bu konudaki mevzuat ile verilen görevlere ilişkin işlemler devir tarihine kadar geçecek süre içinde Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nca yürütülür."

Madde 6- Bu Kanun Hükmünde Kararname yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 7- Bu Kanun Hükmünde Kararname hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

B- Dayanılan Anayasa Kuralları:

İptal isteminin gerekçesinde dayanılan Anayasa kuralları şunlardır:

1. "**MADDE 2.-** Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

2. "**MADDE 6.-** Egemenlik, kayıtsız şartsız Milletindir. Türk Milleti, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organlar eliyle kullanır.

Egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz."

3. "**MADDE 7.-** Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez."

4. "**MADDE 8.-** Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir."

5. "**MADDE 11.-** Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.

Kanunlar Anayasa'ya aykırı olamaz."

6. "**MADDE 87.-** Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesinhesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek; milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Anayasanın 14 üncü maddesindeki fiillerden dolayı hüküm giyenler hariç olmak üzere, genel ve özel af ilânına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek ve Anayasa'nın diğer maddelerine öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir."

7. "**MADDE 91.-** Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasî haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez.

Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin, amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılamayacağını gösterir.

Bakanlar Kurulunun istifası, düşürülmesi veya yasama döneminin bitmesi, belli süre için verilmiş olan yetkinin sona ermesine sebep olmaz.

Kanun hükmünde kararnamenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından süre bitiminden önce onaylanması sırasında, yetkinin son bulduğu veya süre bitimine kadar devam ettiği de belirtilir.

Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, Cumhurbaşkanının Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin hükümler saklıdır.

Kanun hükmünde kararnameler, Resmî Gazete'de yayımladıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Resmi Gazete'de yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce reddedilen kararnameler bu kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmî Gazete'de yayımlandığı gün yürürlüğe girer."

8. "MADDE 138.- Hakimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler.

Hiçbir oran, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hakimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.

Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz.

Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez."

9. "MADDE 153.- Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.

Anayasa Mahkemesi bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez.

Kanun, kanun hükümde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazete'de yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmi Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.

İptal kararının yürürlüğe girişinin ertelendiği durumlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, iptal kararının ortaya çıkardığı hukukî boşluğu dolduracak kanun tasarı veya teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar.

İptal kararları geriye yürümez.

Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazete'de hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar."

10. "MADDE 168.- Tabiî servetler ve kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Devlet bu hakkını belli bir süre için, gerçek ve tüzelkişilere devredebilir. Hangi tabiî servet ve kaynağın arama ve işletmesinin, Devletin gerçek ve tüzelkişilerle ortak olarak veya doğrudan gerçek ve tüzelkişiler eliyle yapılması, kanunun açık iznine bağlıdır. Bu durumda gerçek ve tüzelkişilerin uyması gereken şartlar ve Devletçe yapılacak gözetim, denetim usul ve esasları ve müeyyideler kanunda gösterilir."

III- İLK İNCELEME ve ESASIN İNCELENMESİ:

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER ve Lütfi F. TUNCEL'in katılmalarıyla 21.7.1994

günü yapılan ilk inceleme toplantısında, konunun özelliği nedeniyle başka hususlar üzerinde durulmaksızın işin esasına geçilerek incelemenin sürdürülmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

Yürürlüğü durdurma istemine ilişkin görüşleri de içeren işin esasına ilişkin rapor, dava dilekçesi ve ekleri, iptali istenilen Kanun Hükmünde Kararname kurallarıyla dayanılan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİ:

533 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kurallarından anlaşılacağı gibi, olası bir iptal kararının yürürlüğe girmesine kadar, KHK'nin uygulanması durumunda ileride giderilmesi güç ya da olanaksız durum ve zararlar doğabilecektir. Böylece verilebilecek bir iptal kararı belki de sonuçsuz kalacaktır.

Bu nedenle, davalının istemi doğrultusunda 533 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin iptaline yönelik istem karara bağlanıp karar yürürlüğe girinceye kadar uygulanmasından doğabilecek ve ileride giderilmesi güç ve olanaksız durum ve zararları önlemek için KHK'nin yürürlüğünün durdurulmasına Esas 1994/66, Karar 1994/63-1 sayı ile karar verilmiştir.

Mustafa BUMİN ve Lütfi F. TUNCEL bu düşüncelere katılmamışlardır.

B- ANAYASA'YA AYKIRILIK SORUNU:

1- Kanun Hükmünde Kararname Hakkında Genel Açıklama:

Kanun Hükmünde Kararname (KHK) Kurumu, 22.9.1971 günlü ve 1488 sayılı Yasa ile 1961 Anayasası'nın 64. maddesinde yapılan değişiklik sonucu hukukumuza girmiştir. Bu değişikliğin gerekçesinde "Parlamenter rejimlerde, kanun yapmanın belli usullere uyulmak zorunluluğu sebebiyle zaman aldığı ve gecikmeler meydana getirdiği bir gerçektir. Değişen iktisadî ve sosyal şartların gereği olarak bazı hukuk kurallarının bu usuller dışında yürürlüğe konulabilmesi çağdaş devlet anlayışının tabiî sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anayasa'nın 5. maddesi hükmünün prensibini bozmamak ve her halde önceden yasama meclislerince esasları bir kanunla tesbit olunan sınırlar içerisinde kalmak kaydıyla hükümete KHK'ler çıkarma yetkisinin ve-

rilmesi ve bu yetkiyi düzenleyen hükmün T.B.M.M.nin genel olarak görev ve yetkilerini belirleyen 64. maddesine eklenmesi uygun görülmüştür." denilmektedir. KHK'ler, temelde 1961 Anayasası'ndan çok farklı olmamakla birlikte 1982 Anayasası'nda kimi yeniliklerle ve fakat benzer gerekçelerle 91. maddede düzenlenmiştir. Böylece, hem yürütme organını güçlendirmek hem de değişen ekonomik ve sosyal konuların ortaya çıkardığı sorunlara ivedi çözümler bulmak amacına ulaşılmak istenilmiştir.

Olağan dönemlerde çıkarılan KHK'lerin mutlaka bir yetki yasasına dayanması zorunludur. Yetki Yasası'nın içeriği ve öğeleri de Anayasa'nın 91. maddesinde belirlenmiştir. 87. maddede ise Bakanlar Kurulu'na "belli konularda" KHK çıkarma yetkisi vermek TBMM'nin görev ve yetkileri arasında sayılmıştır.

Bakanlar Kurulu'nun belli bir konuda KHK çıkarabilmesi için öncelikle TBMM tarafından kendisine bu konuda yasa ile bir yetkinin verilmiş olması gerekir. Bakanlar Kurulu, bir yasa ile önceden yetkilendirilmedikçe, kendiliğinden KHK çıkartamaz. Yasa ile verilen yetkiye dayanılarak çıkartılan KHK, yürürlükteki yasa hükümlerini kaldırabilmekte ve değiştirebilmekte, başka bir anlatımla yasanın hukuksal gücüne sahip bulunmaktadır. Yasama yetkisinin, "kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak" öğelerini içerdiği kuşkusuzdur. KHK, yürürlükteki yasa hükümlerini kaldırabilmekte ve değiştirebilmektedir.

Anayasa'da öngörüldüğü biçimi ile KHK'ler yapısal (organik-uzvî) bakımdan yürütme organı işlemi, işlevsel (fonksiyonel) yönden ise yasama işlemi niteliğindedirler. Ancak, Türkiye Büyük Millet Meclisi verdiği yetkiyi bir yasa ile her zaman geri alabileceği gibi kendisine sunulan KHK'leri aynen kabul etmek ya da reddetmek zorunda olmayıp dilediğinde değşitirerek de kabul edebilir. Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin verilmesi, yasayla düzenlemesi gereken konuların yasama alanından çıkarılıp yürütme organının düzenleme alanına sokulması sonucunu doğurmaz. Bu nedenle, Bakanlar kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin verilmiş olması Anayasa'nın 7. maddesinde öngörülen "Yasama yetkisinin devredilmezliği" ilkesini ortadan kaldırmaz.

Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarılabilmesine yetki veren yasada yer alması zorunlu öğeler Anayasa'nın bu konuya ilişkin 91. maddesinin ikinci fıkrasında gösterilmiştir. Buna göre:

"Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılamayacağını gösterir." Bundan anlaşılacağı gibi

yetki yasası, yürürlüğe konulacak KHK'nin amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve bu süre içinde birden çok kararname yürürlüğe konulup konulamayacağını belirtmek zorundadır. Bakanlar Kurulu'na verilen türevsel yetki, yasada öngörülen amaç, ilke, kapsam ve süre ile sınırlı bir yetkidir. O halde, yetki yasasında Anayasa'nın belirlediği öğelerin belli bir içeriğe kavuşturularak somutlaştırılması gerekir.

Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin "belli konularda" verilebileceği 1961 Anayasası'nın 64. maddesinde açıkça belirtildiği halde, 1982 Anayasası'nın yetki yasasının sahip olması gereken öğelerini gösteren 91. maddesinde bu koşul yer almamaktadır. Ancak, 1982 Anayasası'nın 87. maddesinde "...Bakanlar Kuruluna belli konularda Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermek..." TBMM'nin görev ve yetkileri arasında sayılmış bulunmaktadır. Bu nedenle, 91. maddede "belli konularda" ifadesinin yer almaması bir noksanlık sayılamaz. Çünkü, 87. maddede, Bakanlar Kurulu'na verilecek KHK çıkarma yetkisinin ancak belli konularda olabileceği açıkça gösterilmektedir. Bu durumda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kurulu'na ancak belli konularda bu yetkiyi verebilir; her konuyu kapsayacak biçimde bir KHK çıkarma yetkisi veremez. KHK'nin konusunun yetki yasasında belirlenmesi zorunludur. Yetki, somutlaştırılmış ve belli bir konuda tanınmalıdır. Bakanlar Kurulu'na sınırları belirsiz bir konuda KHK çıkarma yetkisi verilemez. KHK'nin konusu da yetki yasasında belirlenen çerçevenin dışına çıkamaz. KHK'nin yetki yasasında belirtilen amaç, kapsam ve ilkelere de uygun olması gerekir. Verilen yetkinin konusunun yasada gösterilmesi zorunluluğunun bu yasaya dayanılarak yürürlüğe konulan KHK'lerin yetki yasası kapsamı içinde kalıp kalmadıklarının hem yargısal hem de siyasal denetimlerinin yapılması yönünden çok büyük bir önemi vardır. Yetki Yasası'nın kapsamı dışında yürürlüğe konulan veya başka bir anlatımla yasanın öngörmediği bir konuda düzenleme yapan bir KHK'nin Anayasa'ya aykırı olacağı kuşkusuzdur.

Anayasa'da kimi konuların KHK'lerle düzenlenmesi yasaklanmaktadır. 91. maddenin birinci fıkrasında "Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kurulu'na kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak, sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasa'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölününde yer alan siyasî haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez." denilmektedir.

Buna göre, Anayasa'nın KHK'lerle düzenlenemeyeceğini belirlediği konularda TBMM tarafından Bakanlar kurulu'na düzenlemede bulunması

için bir yetki verilmesi de olanaksızdır. Verilen yetkinin konusunun belli olmasının, Anayasa'nın 91. maddesindeki "yetki verilemeyecek konular"ı da kapsayıp kapsamadığının incelenebilmesi yönünden de önemi büyüktür.

Bu nedenlerle, Bakanlar Kurulu'nun hangi konularda KHK çıkarabileceği Yetki Yasası'nda açıkça belirtilmeli ve verilen yetki konu yönünden mutlaka belirgin olmalıdır. Anayasa'nın 91. maddesine göre Yetki Yasası'nda çıkarılacak KHK'nin "amacı", "kapsamı" ve "ilkeleri"nin de belirtilmesi gerekir. Amaç, Bakanlar Kurulu'nun kendisine verilen yetki ile neleri gerçekleştirmesinin istendiğini belirlediğinden yetki yasasında KHK'nin amacı da somut olarak açıklanmalıdır. KHK'nin amacı ve kapsamı da konusu gibi geniş içerikli her yöne çekilebilecek biçimde genel anlatımlarla gösterilmemeli; değişik yorumlamaya elverişli olmamalıdır. KHK'nin yetki yasasında gösterilen amaç ve kapsam doğrultusunda, verilen ilkelere uygun çıkarılıp çıkarılmadığının saptanması hem yargısal hem de siyasal denetim yönünden zorunludur. KHK, yasada gösterilen amacı dışında yürürlüğe konulmuşsa ya da yetkinin kapsamını aşıyorsa veya ilkelere uygun değilse bu durumu onu yetki yasasına ve dolayısıyla Anayasa'ya aykırı düşürür.

Anayasa'ya göre yetki yasasında, Bakanlar Kurulu'na verilen yetkinin süresinin de gösterilmesi zorunludur. Bu zorunluluk, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yetkilerini çok uzun bir süre yürütme organına vermekten alıkoymaktadır.

Yasada öngörülen sürenin bitiminden sonra çıkarılan KHK'nin Anayasa'ya aykırı düşeceği kuşkusuzdur. Ancak, yetki süresi içerisinde çıkarılmış olan KHK'ler yasadaki sürenin bitiminden sonra da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce onaylanmış olmasalar da geçerliliklerini korurlar.

Anayasa'nın 91. maddesinde ayrıca "Kanun hükmünde kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Resmî Gazete'de yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce reddedilen kararnameler bu kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmî Gazete'de yayımlandığı gün yürürlüğe girer." denilmektedir.

2- KHK'nin Yargısal Denetimi:

Anayasa'ya göre KHK'ler Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin denetimine bağlıdırlar. Anayasa'nın 91. maddesinde "Kararnameler, Resmî Gazete'de yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulu'nda öncelik ve ivedilikle görüşülür." denilmektedir. Öncelik ve ivedilik koşuluyla, yetki yasalarının gecikmeden çıkarılabilmesi ve çıkarıldıktan sonra da yürürlüğe konulan KHK'lerin aynı biçimde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde karara bağlanması istenilmiştir.

Anayasa'da KHK'lerin siyasal denetimi yanında yargısal denetimi de öngörülmüştür. KHK'ler, işlevsel (fonksiyonel) yönden yasama işlemi niteliğinde olduklarında bunların yargısal denetimlerinin yapılması görev ve yetkisi de Anayasa Mahkemesi'ne verilmiştir. Anayasa'nın 148., 150., 151., 152. ve 153. maddeleri hükümlerine göre, KHK'lerin Anayasa'ya biçim ve esas bakımlarından uygunluğunu Anayasa Mahkemesi denetler.

KHK'nin yargısal denetiminin sözkonusu olduğunda KHK'nin dayandığı yetki yasasının öncelikle Anayasa'ya daha sonra da KHK'nin kendisinin hem yetki yasasına hemde Anayasa'ya uygunluğu sorunlarının çözümlenmesi gerekir. Her ne kadar, Anayasa'nın 148. maddesinde KHK'lerin yetki yasalarına uygunluğunun denetlemesinden değil yalnızca Anayasa'ya biçim ve esas bakımlarından uygunluğunun denetlenmesinden söz edilmekte ise de, Anayasa'ya uygunluk denetiminin içerisine öncelikle KHK'nin yetki yasasına uygunluğunun denetimi girer. Çünkü, Anayasa'da, Bakanlar Kurulu'na ancak yetki yasasında belirtilen sınırlar içerisinde KHK çıkarma yetkisi verilmiştir. Yetki yasası olmazsa (Anayasa mad. 121 dışında) KHK olamaz. Bu yetkinin dışına çıkılması KHK'yi Anayasa'ya aykırı duruma getirir. Böylece, KHK'nin yetki yasasına aykırı olması Anayasa'ya aykırı olması ile özdeşleşir. Nitekim, 335 ve 347 sayılı KHK'ler dayandırıldıkları 3268, 3347 ve 3479 sayılı Yetki Yasalarının kapsamı dışında kalmaları nedeniyle; 493, 501, 502, 503, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521 ve

524 sayılı KHK'ler ise dayandıkları 3911 sayılı Yetki Yasası'nın iptali nedeniyle Anayasa'ya aykırı görülerek iptal edilmişlerdir.

Olağanüstü Hal KHK'leri dayanaklarını doğrudan doğruya Anayasa'dan (mad. 121) alırlar. Bu tür KHK'lerin bir yetki yasasına dayanması gerekli değildir. Buna karşın, olağan KHK'lerin bir yetki yasasına dayanmaları zorunludur. KHK'ler, yasa gücünü dayandıkları yetki yasasından alırlar. Bu nedenle KHK'ler ile dayandıkları yetki yasası arasında çok sıkı bir bağ vardır.

Yetki Yasası, KHK ve KHK'nin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce aynen ya da değiştirilerek kabulü birbirinden bağımsız işlemler olmayıp Anayasa'da öngörülen bir sürecin değişik aşamalarıdır. KHK'nin yetki yasası ile olan bağı, KHK'yi aynen ya da değiştirerek kabul eden yasa ile kesilir. Bu yasa, KHK'yi kendi bünyesine alarak genel anlamda bir yasa niteliğine dönüştürür. Bu nedenle, KHK ile dayandığı yetki yasası arasındaki bağ KHK'nin aynen ya da değiştirilerek yasaya dönüşmesine kadar devam etmektedir. KHK, yasa gücünü, dayandığı yetki yasası ile konulan esaslara uygunluğu ve yetki yasasının da Anayasa'ya uygunluğu varsayıldığı için kazanmaktadır. Yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığının saptanması ya da bu nedenle iptaline karar verilmesi durumunda, bu varsayım gerçekleşmediğinden, bu yasaya dayanılarak çıkartılan KHK Anayasal dayanaktan yoksun kalır. Bu durumda KHK, Anayasa'nın uygun gördüğü ölçünün ötesinde verilen bir yetkinin kullanılması sonucu çıkartılmış olması nedeniyle Anayasa'ya aykırılık oluşturur. KHK; yetki yasasına ve içeriği yönünden de Anayasa'ya aykırı bulunmasa bile dayandığı yetki yasası Anayasa'ya aykırı ise bu nedenle iptali gerekir.

KHK'nin Anayasa'ya uygun bir yetki yasasına dayanması geçerliliğin ön koşuludur. Bir yetki yasasına dayanmadan çıkartılan veya dayandığı yetki yasası Anayasa'ya aykırı olan bir KHK'nin kuralları, içerikleri yönünden Anayasa'ya aykırılık oluşturmasalar bile, Anayasa'ya uygunluğundan söz edilemez.

Öbür yönden, KHK'lerin Anayasa'ya uygunluk denetimleri yasaların denetimlerinden farklıdır. Anayasa'nın 11. maddesinde; "Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz." denilmektedir. Bu nedenle yasaların denetiminde, onların yalnızca Anayasa kurallarına uygun olup olmadıkları saptanır. KHK'ler ise konu, amaç, kapsam ve ilkeleri yönünden hem dayandıkları yetki yasasına hem de Anayasa'ya uygun olmak zorundadırlar. Bu nedenlerle, KHK kurallarının içerikler yönünden de Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılabilmesi için öncelikle ortada Anayasa'ya uygun bir yetki yasasının varlığı gerekir.

KHK'lerin Anayasa'ya aykırılığı saptanmış ya da bu nedenle iptal edilmiş bir yetki yasasına uygun olup olmadığının incelenmesi ise denetimi anlamsız kalır. Çünkü Anayasa'ya aykırı bir yetki yasasına dayanılarak çıkartılan KHK'lerin Anayasa'ya uygun görülmesi olanaksızdır.

Yetki yasasının iptalinin, bu yasaya dayanılarak çıkartılan KHK'lere etkisinin Anayasa'nın 153. maddesi çerçevesinde değerlendirilmesi uygun değildir. Çünkü, Anayasa'nın 153. maddesindeki "İptal kararları geriye yürümez." kuralına dayanarak, yetki yasasının iptaline ilişkin kararın, Resmî Gazete'de yayımı gününe kadar çıkarılan KHK'lerin etkilenmeyeceği biçiminde bir ilke de konulamaz.

Bütün bu nedenlerle dayandığı yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığı saptanan ya da iptaline karar verilen KHK'lerin, Anayasa'nın Başlangıç'ındaki "Hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı", 2. maddesindeki "Hukuk devleti" ilkeleriyle 6. maddesindeki "Hiç kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz." kuralı ve KHK çıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesiyle bağdaştırılmaları olanaksızdır.

Bir yetki yasasına dayanmadan çıkartılan, yetki yasasının kapsamı dışında kalan, dayandığı yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığı saptanan ya da Anayasa'ya aykırılığı nedeniyle iptal edilen KHK'lerin anayasal konumları birbirinden farksızdır. Böyle durumlarda KHK'ler anayasal dayanaktan yoksun bulunduklarından içerikleri Anayasa'ya aykırı bulunmasa bile dava açıldığında iptalleri gerekir.

3- 533 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Anayasa'ya Aykırılığı Sorunu:

Dava konusu edilen 533 sayılı Kanun Hükmünde Kararname 5.5.1994 gün ve 3987 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkartılmıştır. KHK'nin dayandığı 3987 sayılı Yetki Yasası ise Anayasa Mahkemesi'nin 7.7.1994 gün ve Esas 1994/49, Karar 1994/45-2 sayılı kararıyla iptal edilmiştir. Böylece, 533 sayılı KHK anayasal dayanaktan yoksun kalmıştır.

KHK'lerin yargısal denetimi bölümünde açıklanan nedenlerle Anayasa'ya aykırı görülerek iptal edilen 3987 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkarılmış bulunan 533 sayılı KHK'nin Anayasa'nın Başlangıç'ında yer alan egemenliği "Millet adına kullanmağa yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı", 2. maddesindeki

"hukuk devleti", 6. maddesindeki "Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz" ilkeleriyle, KHK çıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesine aykırıdır. Bu gerekçe karşısında dava dilekçesinde ileri sürülen diğer aykırılık nedenleri üzerinde durulmaksızın KHK'nin iptali gerekir.

Haşim KILIÇ ve Sacit ADALI bu görüşe katılmamışlardır.

IV- SONUÇ:

30.5.1994 günlü, 533 sayılı "Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname"nin, dayanağını oluşturan 5.5.1994 günlü, 3987 sayılı Yetki Yasası'nın Anayasa Mahkemesi'nin 7.7.1994 günlü, Esas 1994/49, Karar 1994/45-2 sayılı kararıyla iptal edilmesi nedeniyle Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Haşim KILIÇ ile Sacit ADALI'nın "Kararnamenin dayanağını oluşturan Yetki Yasası'nın iptali, önceden çıkarılmış kararnamenin iptal gerekçesi olamayacağı" yolundaki karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

21.7.1994 gününde karar verildi.

Başkan Yekta Güngör ÖZDEN	Başkanvekili Güven DİNÇER	Üye İhsan PEKEL
Üye Selçuk TÜZÜN	Üye Ahmet N. SEZER	Üye Haşim KILIÇ
Üye Yalçın ACARGÜN	Üye Mustafa BUMİN	Üye Sacit ADALI
Üye Ali HÜNER	Üye Lütfi F. TUNCEL	

KARŞIOY GEREKÇESİ

Esas Sayısı : 1994/66

Karar Sayısı : 1994/63-2

Çoğunluk gerekçesinde özetle; 3987 sayılı Yetki Yasası iptal edilmiş olduğundan buna dayanılarak çıkarılmış KHK'lerinde yasal dayanağı kalmayacağından esasın incelenmesine geçmeden iptali gerekir denilmektedir.

Dava konusu KHK'nin esasına geçilerek Anayasal denetimi yapılmalı idi. Salt "yasal dayanağı kalmadığı gerekçesinden" hareketle esasa geçmeden Anayasa'ya aykırı görüp iptal etmek mümkün değildir.

KHK'ler Anayasa'nın 91. maddesi gereğince yetki yasasında belirtilen çerçeve içinde çıkarılabilir. Yani KHK'yi çıkarma yetkisi bu yasa ile verilir. KHK'nin çıktığı tarihte yetki yasası yürürlükte olduğuna, yani buna dayanarak çıkarıldığına göre "yasal dayanaktan yoksun"dur demek hukuka uygun düşmez. KHK hukuk alemine çıktığı tarihte yetki yasası varmıdır yokmudur buna bakılmalıdır. Yetki Yasası, KHK'ye bu hayatiyeti verdikten sonra onun yürürlükten kaldırılması, süresinin sona ermesi KHK'nin yasal dayanaktan yoksun kaldığı anlamına gelemez.

Aynı durum Yetki Yasasının Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmesi halinde de devam eder. "Dayanak" yönünden, bir yasanın yürürlükten kaldırılması, süresinin sona ermesi ya da iptal edilmesi arasında hiç bir fark yoktur. Bu üç halde de sonuçta yasa varmışcasına hukukî tasarrufta bulunulamaz. Ama yasa sona ermeden evvel doğan hukukî neticeler hayattadır ve varlığını devam ettirirler.

Ancak bu yasalara dayanılarak yapılan tasarruflar hakkında hukuka aykırılık gerekçesi ile dava açılmışsa yasal dayanak yönünden değil, esastan inceleme yapılarak varsa aykırılık iptal edilir.

Yetki Yasası esastan Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal edilmiştir. Konusu, amacı, kapsamı ve ilkeleri yönünden tesbit edilen Anayasal aykırılıklar ilgili KHK'leri de mutlaka etkiler. Yetki Yasasının belirtilen unsurlarındaki bu aykırılıklar KHK'lere intikal eder. Ama bu aykırılık "Yasal Dayanak" gibi şekli değil esasa ilişkin bir aykırılıktır. Bu da ancak KHK'nin esasına geçilerek yapılacak bir inceleme sonunda tespit edilebilir.

Yetki Yasası'nın iptali nedeniyle KHK'nin yasal dayanağının kalmadığını söylemek, iptal kararının etkisini KHK'nin hukuk alanına çıktığı tarihe kadar çekmek anlamını taşır. Böyle bir anlayışa Anayasa'nın 153. maddesindeki iptal kararlarının geriye yürüyemeyeceği ilkesi izin vermez.

Bu nedenle KHK'nin esasının incelenmesine geçmeden sadece "Yasal Dayanaktan Yoksun Kalması" sebebine dayalı bir Anayasa'ya aykırılık gerekçesine katılmıyoruz.

Üye Haşim KILIÇ	Üye Sacit ADALI

Esas Sayısı : 1994/67
Karar Sayısı : 1994/64-1
Karar Günü : 21.7.1994

YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİNDE BULUNAN: Anamuhalefet (Anavatan) Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu Adına Grup Başkanvekili Hasan KORKMAZCAN.

YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİNİN KONUSU: 7.7.1994 günlü, Resmi Gazete'de yayımlanan 546 sayılı "5434 Sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu, 29.2.1984 Tarihli ve 2983 Sayılı, 28.5.1986 Tarihli ve 3291 Sayılı Kanunlar ile 190 Sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması ve 30.5.1994 Tarihli ve 531 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname"nin 1., 2., 4., 5., 6. ve 7. maddelerinin yürürlüğünün durdurulması istemidir.

I. YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA İSTEMİNİN GEREKÇESİ:

546 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin kimi maddelerinin iptal istemini içeren 15.7.1994 günlü dava dilekçesinin yürürlüğün durdurulmasına ilişkin bölümünde;

"....Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal edilmiş bulunan 5.5.1994 gün ve 3987 sayılı Yetki Yasasına istinaden Bakanlar Kurulu'nca istihsal olunan 6.6.1994 gün ve 2. mükerrer 21952 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 30.5.1994 gün ve 531 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin hukuki ve anayasal dayanaktan yoksun bulunması ve gerekse taşıdığı hükümler itibariyle Anayasa'nın 2, 6, 7, 8, 10, 11, 48, 49, 87, 91, 138, 153, 161 ve 163. maddelerine aykırılığı dolayısıyla 1., 2., 4., 5, 6. ve 7. maddelerinin yürürlüğünün durdurulması istenilmektedir.

II- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİNİN İNCELENMESİ:

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N.

SEZER, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER ve Lütfi F. TUNCEL'in katılmalarıyla 21.7.1994 günü yapılan yürürlüğü durdurma istemini inceleme toplantısında isteme ilişkin rapor, dava dilekçesi ve ekleri, iptali ve yürürlüğü durdurulması istenilen Kanun Hükmünde Kararname kurallarıyla dayanılan Anayasa kuralları bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Anayasa Mahkemesi'nin Yürürlüğü Durdurma Kararı Verip Veremeyeceği Sorunu:

Anayasa Mahkemesi, 21.10.1993 günlü ve 1993/33 Esas, 1993/40-1 sayılı kararı ile 509 sayılı KHK'nin; 11.4.1994 gün ve 1994/43 Esas, 1994/42-1 sayılı kararı ile de 3974 sayılı Yasa'nın yürürlüğünün durdurulmasına karar vermiştir.

Bu kararlarda belirtilen gerekçelerle Anayasa Mahkemesi bir yasa, kanun hükmünde kararname ya da Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün yürürlüğünü durdurma kararı verebilir.

Haşim KILIÇ ve Mustafa BUMİN bu düşünceye katılmamışlardır.

B- Dava Konusu 546 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 1., 2., 4., 5., 6. ve 7. Maddelerinin Yürürlüğünü Durdurma Kararı Verilmesine Gerek Bulunup Bulunmadığı Sorunu:

Dava konusu 546 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin dava konusu kurallarından anlaşılacağı üzere, Kanun Hükmünde Kararname'ye ilişkin olası bir iptal kararının verilmesi ve bu kararın yürürlüğe girmesine kadar Kanun Hükmünde Kararname'nin uygulanması durumunda daha sonra giderilmesi güç ya da olanaksız durum ve zararlar doğabilecek; verilebilecek bir iptal kararı belki de sonuçsuz kalacaktır.

Bu nedenle istem doğrultusunda 546 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 1., 2., 4., 5., 6. ve 7. maddelerinin yürürlüğünün durdurulmasına karar vermek gerekmiştir.

Mustafa BUMİN ile Lütfi F. TUNCEL bu düşüncelere katılmamışlardır.

III- SONUÇ:

13.6.1994 günlü, 546 sayılı "5434 Sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu, 29.2.1984 Tarihli ve 2983 Sayılı, 28.5.1986 Tarihli ve 3291 Sayılı

Kanunlar ile 190 Sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması ve 30.5.1994 Tarihli ve 531 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname"nin 1., 2., 4., 5., 6. ve 7. maddelerinin, uygulanmasından doğacak ve sonradan giderilmesi güç veya olanaksız durum ve zararların önlenmesi bakımından;

A. İptali isteminin reddi durumunda karar gününe kadar,

B. İptal isteminin kabulü durumunda ise, iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlandığı güne kadar,

YÜRÜRLÜĞÜNÜN DURDURULMASINA, Mustafa BUMİN ile Lütfi F. TUNCEL'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

21.7.1994 gününde karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Güven DİNÇER	İhsan PEKEL
Üye	Üye	Üye
Selçuk TÜZÜN	Ahmet N. SEZER	Haşim KILIÇ
Üye	Üye	Üye
Yalçın ACARGÜN	Mustafa BUMİN	Sacit ADALI
Üye	Üye	
Ali HÜNER	Lütfi F. TUNCEL	

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1994/67

Karar Sayısı : 1994/64-1

Anayasa Mahkemesi'nce verilen 11.4.1994 gün ve Esas: 1993/43, Karar: 1994/42-1 sayılı karardaki karşıoy gerekçeme aynen katılıyorum.

Üye
Haşim KILIÇ

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1994/67

Karar Sayısı : 1994/64-1

Anayasa'da ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa'da düzenleme bulunmamasına karşın içtihatla getirilen "yürürlüğün durdurulması" müessesesi, konuya ilişkin ilk karar olan 21.10.1993 gün ve Esas: 1993/33, Karar: 1993/40-2 Anayasa Mahkemesi kararı ile sonradan verilen kararlarda açıklandığı gibi, gerekçeli iptal kararının yazılarak Resmi Gazete'de yayımlanmasına kadar uzun bir zaman geçeceği, bu süreç içinde Anayasa'ya aykırılığına karşın iptal edilen yasa yürürlükte kalarak bu yasaya dayalı işlemler yapılabileceği ve bu durumda iptalden beklenen sonucun elde edilemeyeceği, böylece ileride "giderilmesi güç ya da olanaksız" durum ve zararların doğabileceği gerekçelerine dayalıdır.

Dava konusu Kanun Hükmünde Kararname'nin dayanağı olan 5.5.1994 günlü, 3987 sayılı Yetki Yasası Anayasa Mahkemesi'nin 7.7.1994 gün ve E.1994/49, K.1994/45-2 sayılı kararıyla iptal edilmiş ve bu iptal kararı sonucu dava konusu KHK'nin de yasal dayanağını yitirmiş olması nedeniyle iptaline karar verilmiştir.

Geçmişteki uygulamalardan da anlaşılacağı gibi, işin esasına girilmeden dayanağı olan Yetki Yasası'nın iptali sonucu dayanaksız kaldığı gerekçesi ile KHK'lerin iptaline ilişkin kararların yazılması ve Resmi Gazete yayımı çok kısa zamanda sağlanmıştır.

İptal kararı kısa bir zaman aralığı içinde yazılarak Resmi Gazete'de yayımlanabileceğine göre, ayrıca yürürlüğün durdurulmasına gerek bulunmadığı görüşü ile bu konudaki çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Üye	Üye
Mustafa BUMİN	Lütfi F. TUNCEL

Esas Sayısı : 1994/67

Karar Sayısı : 1994/64-2

Karar Günü : 21.7.1994

İPTAL DAVASINI AÇAN: Anamuhalefet (Anavatan) Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu adına Grup Başkanvekili Hasan KORKMAZCAN.

İPTAL DAVASININ KONUSU: 6.6.1994 günlü, Resmi Gazete'de yayımlanan 546 sayılı "5434 Sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu, 29.2.1984 Tarihli ve 2983 Sayılı, 28.5.1986 Tarihli ve 3291 Sayılı Kanunlar ile 190 Sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması ve 30.5.1994 tarihli ve 531 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname"nin 1., 2., 4., 5., 6. ve 7. maddelerinin, 3987 sayılı Yetki Yasası'nın İptali nedeniyle anayasal dayanaktan yoksun bulunduğu ve Anayasa'nın 2., 6., 7., 8., 10., 11., 48., 49., 87., 91., 138., 153., 161. ve 163. maddelerine aykırılığı savıyla iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemidir.

I-İPTAL İSTEMİNİN GEREKÇESİ:

15.7.1994 günlü dava dilekçesinin gerekçe bölümünde aynen şöyle denilmektedir:

"Özelleştirme uygulamalarının düzenlenmesi ile özelleştirme sonucunda doğabilecek istihdamla ilgili sorunların çözümlenmesine ilişkin kanun hükmünde kararnameler çıkarılması amacıyla yetki verilmesine dair 5.5.1994 tarihli ve 3987 sayılı Kanun Yüksek Mahkemenizce Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal edilmiştir.

3987 sayılı Yetki Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden bu yana muhtelif konularda 530, 531, 532, 533 ve 546 sayılı olmak üzere 5 adet Kanun Hükmünde Kararname yürürlüğe konulmuş bulunmaktadır. Ancak bu Kanun Hükmünde Kararnamelerin çıkarılmasına mesnet teşkil eden 3987 sayılı Yetki Kanunu'nun iptal edilmiş olması, herşeyden önce mezkur

Kanun Hükmünde Kararnameleri hukuki ve anayasal dayanaktan yoksun hale getirmiştir.

Sadece bu sebeple dahi, Yüksek Mahkemenizin bu alandaki müesses kararları da dikkate alındığında 546 sayılı "5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu, 29.2.1984 tarihli ve 2983 sayılı, 28.5.1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanunlar ile 190 sayılı Genel Kadro Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması ve 30.5.1994 tarihli ve 531 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun.Hükmünde Kararname"nin 1, 2, 4, 5, 6 ve 7. maddelerinin de iptali gerektiği düşünülmektedir. Kaldı ki 546 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin söz konusu maddeleri Anayasa'nın 2, 6, 7, 8, 10, 11, 48, 49, 87, 91, 138, 153, 161 ve 163. maddelerine de aykırı bulunmaktadır.

Zira Bakanlar Kurulu (Hükümet), Yüksek Mahkemenizce daha önce iptal edilmiş bulunan 24.6.1993 tarihli ve 3911 sayılı Yetki Kanununu bu defa 5.5.1994 gün ve 3987, 18.5.1994 gün ve 3990, 1.6.1994 gün ve 3991, 16.6.1994 gün ve 4004 sayılı Yetki Kanunlarıyla yeniden düzenleyerek yasama organını devre dışı bırakmak suretiyle Anayasa'nın 6. maddesindeki egemenliğin kullanılması esaslarını ihlal ederek Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görev ve yetkilerini devralma yoluna girmiştir. Bu tutumu Anayasa'nın 2. maddesindeki hukuk devleti, 7, 8 ve 9. maddelerindeki kuvvetler ayrılığı ve yetkilerin devredilemeyeceği, 6. maddesindeki egemenlik haklarının devredilemeyeceği ilkeleriyle bağdaştırmak mümkün görülmemektedir.

Keza Anayasa'nın söz konusu maddeleri muvacehesinde 87. maddesine göre kanun koyma yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne aittir. Her ne kadar Anayasa'nın 87. maddesinde Bakanlar Kurulu'na kanun gücünde kararname çıkarma yetkisinin verilebileceği öngörülmüş ise de 91. maddesi de bunun çerçevesini ve şartlarını koymuştur. 138 ve 153. maddeleri de yargı kararlarının yürütme ve yargı organlarıyla idari makamlarını bağlayıcı nitelik taşıdığını ve uyulmasının zorunlu olduğunu hükme bağlamıştır.

Nitekim, 3987 ve 3990 sayılı Yetki Kanunları bu ana hükümler ve kurallar göz önünde bulundurularak iptal edilmiş ve 546 sayılı Kanun Hükmünde Kararname de hukuki dayanaktan yoksun hale gelmiştir.

Bu genel açıklamalar muvacehesinde;

1- Anayasa'nın 2, 6, 7 ve 8. Maddelerine Aykırılık:

Anayasa'nın 2. maddesi, "Türkiye Cumhuriyeti bir hukuk Devletidir" hükmünü taşımakla Cumhuriyetimizin temel ilkelerinden birisinin de hukukun üstünlüğü ilkesini kabul etmiş ve bu düzenlemenin bir gereği olarak 6. maddesiyle "...egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasa'dan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz"; 7. maddesi "Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez"; Yürütme görevini düzenleyen 8. maddesi de "Yürütme yetkisi ve görevi, ...Anayasa ve Kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir" hüküm ve kurallarıyla kuvvetler ayrılığı ilkesini kabul etmiştir.

Dava konusu 546 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, müstenidatı olan 3987 sayılı Yetki Kanunu'nun, Anayasa'nın başta yukarıda sayılan Anayasa kuralları olmak üzere muhtelif maddelerine aykırılığı sebebiyle iptal edilmekle hukuki dayanaktan yoksun olmakla birlikte, tamamen yürütmenin, yasama organının görevlerine müdahale niteliğini de taşımakla Anayasa'nın 2, 6, 7 ve 8. maddelerindeki kurallara aykırı olduğu düşünülmektedir.

2- Anayasa'nın 10. Maddesine Aykırılık:

Bilindiği üzere Anayasa'nın 10. maddesi, herkesin herhangi bir sebeple ayrım yapılmaksızın kanun önünde eşitliğini düzenlemekle birlikte hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamayacağı kuralını öngörmektedir. Oysa dava konusu 546 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yapılan düzenlemelerin, Devlet Memuru statüsünde olup T.C. Emekli Sandığı'na tabi personelden bazılarının ve özelleştirmesi yapılacak olan kuruluşlarda çalışanların kanunların öngördüğü genel yaş şartına bakılmaksızın re'sen emekliye sevkedilebileceğini düzenlemekle Anayasa'nın 10. maddesindeki eşitlik ilkesine aykırılık teşkil etmekle birlikte subjektif uygulamaya da açık bir düzenleme olması sebebiyle objektif hukuk kurallarına da aykırı olduğu düşünülmektedir.

3- Anayasa'nın 11. Maddesine Aykırılık:

Dava konusu 546 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, istihsaline yetki veren 3987 sayılı Kanun Yüksek Mahkemenizce iptal edilmiş olmakla hukuki ve Anayasal dayanaktan yoksun kalmıştır. Anayasa'nın bütün kurallarının, yasamayı, yürütmeyi ve idare makamlarını bağlayıcı niteliği karşısında kaynağını Anayasa ve Anayasa'ya uygun bir yetki kanunundan almayan 546 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Anayasa'nın 11. maddesindeki kurala aykırılığı şüphesiz mütalaa edilmektedir.

4- Anayasa'nın 48 ve 49. Maddelerine Aykırılık:

Anayasa'nın 18. maddesine göre hiç bir kimse zorla çalıştırılamayacağı gibi 48 ve 49. maddeleride herkesin dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetine sahip bulunduğunu ve yine herkesin çalışma hak ve ödevine ilişkin genel kuralları vazetmiştir. Kamu kurum ve kuruluşlarında Devlet memuru statüsünde çalışan ve dolayısıyla da T.C. Emekli Sandığının iştirakçisi durumunda olanların ayrım yapılmaksızın 65 yaşına kadar çalışabileceklerini öngören genel düzenlemeye istisna olarak özelleştirme kapsamında bulunan kuruluşlarda çalışanların 55 yaşında istekleri dışında resen emekliye sevkedilmelerine imkan verecek bir düzenleme getiren 546 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin bu hükmü Anayasa'nın 10. maddesindeki eşitlik kuralına olduğu kadar 48 ve 49. maddesinde ifadesini bulan çalışma hak ve hürriyetine de aykırı hükümler taşımaktadır.

5- Anayasa'nın 87 ve 91. Maddelerine Aykırılık

Anayasa'nın 6, 7, 8 ve 9. maddelerinde ifadesini bulan kuvvetler ayrılığı ilkesinin bir gereği olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görev ve yetkililerine ilişkin 87. maddesi kanun koymak yetki ve görevini münhasıran yasama organına tevdi etmiştir. Her ne kadar bu madde içerisinde, Bakanlar Kurulu'na belli konularda ve sınırları da çizilmek suretiyle Kanun Hükmünde Kararname çıkartma yetkisinin verilebileceği de öngörülmüş ise de hiçbir zaman ve surette bu yetkinin yetki devri anlamını taşımayacağı da yine Anayasa'nın 91. maddesindeki kurallarla Yüksek Mahkemenizin bu konudaki müesses kararları dolayısıyla yerleşmiş yargı kararlarının gereğidir.

Dava konusu 546 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, Anayasa'nın bu açık hükümleriyle birlikte 11, 138 ve 153. maddeleri açısından değerlendirildiğinde Anayasa'nın 87 ve 91. maddelerine aykırılığı şüphesizdir.

6- Anayasa'nın 138 ve 153. Maddelerine Aykırılık:

Gerek ve Anayasa'nın 138. maddesindeki "yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare mahkeme kararlarını hiç bir surette değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez." kuralı ve gerekse 153. maddesinde ifadesini bulan kanun ve kanun hükmünde kararnamelerin iptal kararlarının yayımlandığı gün yürürlükten kalkacağı ve Anayasa Mahkemesi Kararları-

nın bağlayıcılığı kuralı karşısında müstenidatı olan 3987 sayılı Yetki Kanununun iptal edilmiş olması sebebiyle kanuni dayanaktan yoksun kalan 546 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin istihsal edilmiş olması Anayasa'nın 2, 6, 7, 8, 87 ve 91. maddeleri muvacehesinde hem bu maddelere ve hem de yine Anayasa'nın 138 ve 153. maddelerine aykırılık oluşturduğu düşünülmektedir.

7- Anayasa'nın 161 ve 163. Maddelerine Aykırılık:

Anayasa'nın 161. maddesinde Devletin ve Kamu İktisadi Teşebbüsleri dışındaki kamu tüzelkişilerinin harcamaları yıllık bütçelerle yapılır hükmünü amir bulunmaktadır. Bu kuruluşların bütçe dışı harcama yapmaları mümkün olmadığı gibi bütçe limitlerini aşan tasarruflarda bulunmaları mümkün değildir. Aksine bir uygulama Anayasa'nın bu kuralına aykırılığı teşkil eder. 163. maddesinde de genel ve katma bütçeli kuruluşların bütçelerinde gösterilen ödeneklerin harcama sınırlarını gösterdiği ve harcanabilecek ödenek miktarının aşılabileceğine dair bütçelere hüküm konulamayacağı gibi Bakanlar Kurulu'na da bu yönde Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisinin verilemeyeceği öngörülmektedir. Oysa dava konusu 546 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 20.000 adet kadro ihdas edilmek suretiyle Bütçe Kanunun'da öngörülen ödenek limitleri aşılmakla keza Anayasa'nın 163. maddesine de aykırılık söz konusudur.

Bütün bu sebeplerle 5.5.1994 tarihli ve 3987 sayılı Yetki Kanunu'na dayanılarak çıkarılan 546 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 1, 2, 4, 5, 6 ve 7. maddeleri, mesnedi bulunan söz konusu Yetki Kanunu'nun iptal edilmiş olması dolayısıyla kanuni dayanaktan yoksun bulunması yanında yasama organının yetkisinin gasbı niteliğinde olması ve Anayasa'nın 2, 6, 7, 8, 10, 11, 48, 49, 87, 91, 138, 153, 161, 163. maddelerine de aykırı olmakla iptali gerekmektedir.

Sonuç ve İstem: Gerek Yüksek Mahkemenizce Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal edilmiş bulunan 5.5.1994 tarihli ve 3987 sayılı Yetki Kanununa istinaden Bakanlar Kurulu'nca istihsal olunan 546 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin hukuki ve Anayasal dayanaktan yoksun bulunması ve gerekse taşıdığı hükümler itibariyle Anayasa'nın 2, 6, 7, 8, 10, 11, 48, 49, 87, 91, 138, 153, 161 ve 163. maddelerine aykırılığı dolayısıyla 7 Temmuz 1994 gün ve mükerrer 21983 sayılı Resmi Gazete ile yayımlanan 546 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 1, 2, 4, 5, 6 ve 7. maddelerinin;

1- Yürütmesinin durdurulması,

2- İptal gerekçelerimiz bölümünde açıklanan sebeplerle iptali,

talebinden ibaret olup, Anamuhalefet Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu adına bu istikamette karar verilmesini arz ve talep ederim.

II- YASA METİNLERİ:

A. İptali İstenilen Kurallar:

1., 2., 4., 5., 6. ve 7. maddelerinin iptali istenilen 546 sayılı "5434 Sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu, 29/2/1984 Tarihli ve 2983 Sayılı, 28/5/1986 Tarihli ve 3291 Sayılı Kanunlar ile 190 Sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması ve 30/5/1994 Tarihli ve 531 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname" şöyledir:

5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu ile 190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede değişiklik yapılması; 5/5/1994 tarihli ve 3987 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak Bakanlar Kurulunca 13/6/1994 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Madde 1- T.C. Emekli Sandığı Kanununun 39 uncu Maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

"k) Kamu kurum ve kuruluşlarından özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlardaki iştirakçiler (b) fıkrasının birinci bendinde belirtilen fiili hizmet süresini tamamladıklarında isteklerine bakılmaksızın re'sen;"

Madde 2- T.C. Emekli Sandığı Kanununun 40 ıncı Maddesinin (ç) Fıkrasına aşağıdaki bent eklenmiştir.

"V- Kamu kurum ve kuruluşlarından özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlardaki memur ve sözleşmeli personel 55"

Madde 3- 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanununun 486 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile değişik ek 70 inci Maddesi aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

"Ek Madde 70- Sandık iştirakçilerine ödenmekte olan;

a) Memuriyet taban aylığı ve kıdem aylığı tutarları ile,

b) Zam ve Tazminatlar, ödenekler ile benzeri ödemeler toplamının 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabi en yüksek Devlet Memuru aylığı (Ek gösterge dahil) brüt tutarının %10'una tekabül eden miktarı,

emeklilik keseneğine ve kurum karşılığına tabi tutulur.

Birinci fıkradaki oranı Maliye Bakanlığının teklifi üzerine beş katına kadar artırmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir.

Aylıklarını personel kanunlarına göre almayan Sandık iştirakçileri hakkında da sınıfı, görev ve kadro unvanı, derecesi ve hizmet süresi esas alınarak 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabi emsali gibi işlem yapılır.

Bu tutarlar, bu Kanunun 41 inci maddesinin (a) fıkrasına göre emekli, adi malüllük, vazife malüllüğü, dul ve yetim aylıklarının ek 20 nci maddesine göre de emeklilik ikramiyelerinin hesaplanmasına dahil edilir."

Madde 4- Özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlarda çalışan personelden, 28/5/1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanunun 30/5/1994 tarihli ve 531 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 5 inci maddesi ile değişik 16 ncı maddesine göre diğer Kamu kurum ve kuruluşlarına atanacaklar için kullanılmak üzere aşağıdaki kadrolar ihdas edilerek 13/12/1983 tarihli ve 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye eklenmiştir.

İHDAS EDİLEN KADROLAR

(V) SAYILI CETVEL

SINIFI	UNVANI	DERECESİ	ADEDİ
GİH	Memur	10	20.000

Bu cetvelde yer alan kadrolar; özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlarda çalışan personelin durumuna uygun kadro bulunmaması halinde Bakanlar Kurulu Kararı ile sınıf, unvan ve derece değişikliği yapılmak suretiyle 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 2 nci maddesinde sayılan kurumların, merkez ve taşra teşkilatları ile döner sermaye ve fonlarına tahsis edilebilir.

Bu şekilde tahsis edilecek kadrolardan "Yardımcı Hizmetler Sınıfı"na dahil kadrolar hakkında 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 36 ncı maddesinin "VIII- YARDIMCI HİZMETLER SINIFI" başlıklı bendine 18/5/1994 tarihli ve 527 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile eklenen fıkra hükmü ile aynı Kanun Hükmünde Kararnamenin Geçici 4'üncü maddesi hükmü uygulanmaz.

Madde 5- 29/2/1984 tarihli ve 2983 sayılı Kanunun 30/5/1994 tarihli ve 530 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile değişik 8 inci maddesinin üçüncü fıkrasının sonuna aşağıdaki ibare eklenmiştir.

"Bu kadrolardan I. Hukuk Müşaviri, Müşavir, Basın ve Halkla İlişkiler Müşaviri ve APK Uzmanı kadrolarında görevlendirileceklerin atama ve ilerlemelerinde de 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 59 uncu maddesi hükümleri uygulanır."

Madde 6- 3291 sayılı Kanunun 14 üncü maddesinin 531 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile değişik ikinci fıkrasının (C) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"C) Kuruluşların özelleştirme programına alınmalarından önce mülkiyetinde ve/veya tasarrufunda bulunan her türlü hak ve mameleki ile çeşitli kanunlardan doğan yükümlülükleri ve borçları, özelleştirme programına alındıktan ve özelleştirildikten sonra da aynen devam eder."

Madde 7- 28/5/1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanunun 30/5/1994 tarihli ve 531 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 2 nci maddesi ile değişik 13 üncü maddesinin (A) bendinin (e) alt bendinden sonra gelen paragrafta yer alan "veya yarısından fazlası" ibaresi metinden çıkarılmış ve aynı Kanun Hükmünde Kararnameye aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

"**Geçici Madde 2-** Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin yürürlüğe girdiği tarihten önce özelleştirme kapsamına alınmış bulunan kuruluşlardan 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamında bulunan Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Devlet Personel Başkanlığı'nın teklifi üzerine atanmış bulunan memur ve sözleşmeli personel hakkında da bu Kanun Hükmünde Kararnamenin ilgili hükümleri uygulanır."

Madde 8- Bu Kanun Hükmünde Kararname yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 9- Bu Kanun Hükmünde Kararname hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

B- Dayanılan Anayasa Kuralları:

İptal isteminin gerekçesinde dayanılan Anayasa kuralları şunlardır:

1. "**MADDE 2.**- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

2. "**MADDE 6.**- Egemenlik, kayıtsız şartsız Milletindir. Türk Milleti, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır.

Egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz.

3. "**MADDE 7.**- Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez."

4. "**MADDE 8.**- Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir."

5. "**MADDE 10**- Herkes, dil ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

6. "**MADDE 11.**- Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.

Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz."

7. "**MADDE 48.**- Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir.

Devlet, özel teşebbüslerin millî ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır."

8. "**MADDE 49.**- Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir.

Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları korumak, çalışmayı desteklemek ve işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak için gerekli tedbirleri alır.

Devlet, işçi-işveren ilişkilerinde çalışma barışının sağlanmasını kolaylaştırıcı ve koruyucu tedbirler alır.

9. "MADDE 87.- Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesinhesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek; milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Anayasanın 14 üncü maddesindeki fiillerden dolayı hüküm giyenler hariç olmak üzere, genel ve özel af ilânına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir."

10. "MADDE 91.- Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasî haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez.

Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin, amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılamayacağını gösterir.

Bakanlar Kurulunun istifası, düşürülmesi veya yasama döneminin bitmesi, belli süre içinde verilmiş olan yetkinin sona ermesine sebep olmaz.

Kanun hükmünde kararnamenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından süre bitiminden önce onaylanması sırasında, yetkinin son bulduğu veya süre bitimine kadar devam ettiği de belirtilir.

Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, Cumhurbaşkanının Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin hükümler saklıdır.

Kanun hükmünde kararnameler, Resmî Gazete'de yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Resmi Gazete'de yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmî Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer."

11. "MADDE 138.- Hakimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler.

Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hakimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.

Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz.

Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez."

12. "MADDE 153.- Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.

Anayasa Mahkemesi bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez.

Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştı-

rabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.

İptal kararının yürürlüğe girişinin ertelendiği durumlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi,

İptal kararının ortaya çıkardığı hukukî boşluğu dolduracak kanun tasarı veya teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar.

İptal kararları geriye yürümez.

Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazete'de hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar."

13. "MADDE 161.- Devletin ve kamu iktisadî teşebbüsleri dışındaki kamu tüzelkişilerinin harcamaları, yıllık bütçelerle yapılır.

Malî yıl başlangıcı ile genel ve katma bütçelerin nasıl hazırlanacağı ve uygulanacağı kanunla belirlenir.

Kanun, kalkınma planları ile ilgili yatırımlar veya bir yıldan fazla sürecek iş ve hizmetler için özel süre ve usuller koyabilir.

Bütçe kanununa, bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz."

14. "MADDE 163.- Genel ve katma bütçelerle verilen ödenek, harcanabilecek miktarın sınırını gösterir. Harcanabilecek miktarın sınırının Bakanlar Kurulu kararıyla aşılabileceğine dair bütçelere hüküm konulamaz. Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname ile bütçede değişiklik yapmak yetkisi verilemez. Cari yıl bütçesindeki ödenek artışını öngören değişiklik tasarılarında ve carî ve ileriki yıl bütçelerine malî yük getirecek nitelikteki kanun tasarı ve tekliflerinde, belirtilen giderleri karşılayabilecek malî kaynak gösterilmesi zorunludur."

III- İLK İNCELEME ve ESASIN İNCELENMESİ:

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, İhsan PEKEL, Selçuk TUZÜN, Ahmet N. SEZER, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER ve Lütfi F. TUNCEL'in katılmalarıyla 21.7.1994 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, konunun özelliği nedeniyle başka hususlar üzerinde durulmaksızın işin esasına geçilerek incelemenin sürdürülmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

Yürürlüğü durdurma istemine ilişkin görüşleri de içeren işin esasına ilişkin rapor, dava dilekçesi ve ekleri, iptali istenilen Kanun Hükmünde Kararname kurallarıyla dayanılan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİ:

546 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kurallarından anlaşılacağı gibi, olası gibi, olası bir iptal kararının yürürlüğe girmesine kadar, KHK'nin uygulanması durumunda ileride giderilmesi güç ya da olanaksız durum ve zararlar doğabilecektir. Böylece verilebilecek bir iptal kararı belki de sonuçsuz kalacaktır.

Bu nedenle, davalının istemi doğrultusunda 546 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 1., 2., 4., 5., 6. ve 7. maddelerinin iptaline yönelik istem karara bağlanıp karar yürürlüğe girinceye kadar uygulanmasından doğabilecek ve ileride giderilmesi güç ve olanaksız durum ve zararları önlemek için KHK'nin 1., 2., 4., 5., 6. ve 7. maddelerinin yürürlüğünün durdurulmasına Esas 1994/64, Karar 1994/64-1 sayı ile karar verilmiştir.

Mustafa BUMİN ve Lütfi F. TUNCEL bu düşüncelere katılmamışlardır.

B- ANAYASA'YA AYKIRILIK SORUNU:

1- Kanun Hükmünde Kararname Hakkında Genel Açıklama:

Kanun Hükmünde Kararname (KHK) Kurumu, 22.9.1971 günlü ve 1488 sayılı Yasa ile 1961 Anayasası'nın 64. maddesinde yapılan değişiklik sonucu hukukumuza girmiştir. Bu değişikliğin gerekçesinde "Parlamenter rejimlerde, kanun yapmanın belli usullere uyulmak zorunluluğu sebebiyle zaman aldığı ve gecikmeler meydana getirdiği bir gerçektir. Değişen iktisadî ve sosyal şartların gereği olarak bazı hukuk kurallarının bu usuller dışında yürürlüğe konulabilmesi çağdaş devlet anlayışının tabiî sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anayasa'nın 5. maddesi hükmünün prensibini bozmamak ve her halde önceden yasama meclislerince esasları bir kanunla tespit olunan sınırlar içerisinde kalmak kaydıyla hükümete KHK'ler çıkarma yetkisinin verilmesi ve bu yetkiyi düzenleyen hükmün T.B.M.M.'nin genel olarak görev ve yetkilerini belirleyen 64. maddesine eklenmesi uygun görülmüştür." denilmektedir. KHK'ler, temelde 1961 Anayasası'ndan çok farklı olmamakla birlikte 1982 Anayasası'nda kimi yeniliklerle ve fakat benzer

gerekçelerle 91. maddede düzenlenmiştir. Böylece, hem yürütme organını güçlendirmek hem de değişen ekonomik ve sosyal konuların ortaya çıkardığı sorunlara ivedi çözümler bulmak amacına ulaşılmak istenilmiştir.

Olağan dönemlerde çıkarılan KHK'lerin mutlaka bir yetki yasasına dayanması zorunludur. Yetki Yasası'nın içeriği ve öğeleri de Anayasa'nın 91. maddesinde belirlenmiştir. 87. maddede ise Bakanlar Kurulu'na "belli konularda" KHK çıkarma yetkisi vermek TBMM'nin görev ve yetkileri arasında sayılmıştır.

Bakanlar Kurulu'nun belli bir konuda KHK çıkarabilmesi için öncelikle TBMM tarafından kendisine bu konuda yasa ile bir yetkinin verilmiş olması gerekir. Bakanlar Kurulu, bir yasa ile önceden yetkilendirilmedikçe, kendiliğinden KHK çıkartamaz. Yasa ile verilen yetkiye dayanılarak çıkartılan KHK, yürürlükteki yasa hükümlerini kaldırabilmekte ve değiştirebilmekte, başka bir anlatımla yasanın hukuksal gücüne sahip bulunmaktadır. Yasama yetkisinin, "kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak" öğelerini içerdiği kuşkusuzdur. KHK, yürürlükteki yasa hükümlerini kaldırabilmekte ve değiştirebilmektedir.

Anayasa'da öngörüldüğü biçimi ile KHK'ler yapısal (organik-uzvî) bakımdan yürütme organı işlemi, işlevsel (fonksiyonel) yönden ise yasama işlemi niteliğindedirler. Ancak, Türkiye Büyük Millet Meclisi verdiği yetkiyi bir yasa ile her zaman geri alabileceği gibi kendisine sunulan KHK'leri aynen kabul etmek ya da reddetmek zorunda olmayıp dilediğinde değiştirerek de kabul edebilir. Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin verilmesi, yasayla düzenlemesi gereken konuların yasama alanından çıkarılıp yürütme organının düzenleme alanına sokulması sonucunu doğurmaz. Bu nedenle, Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin verilmiş olması Anayasa'nın 7. maddesinde öngörülen "Yasama yetkisinin devredilmezliği" ilkesini ortadan kaldırmaz.

Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarılabilmesine yetki veren yasada yer alması zorunlu öğeler Anayasa'nın bu konuya ilişkin 91. maddesinin ikinci fıkrasında gösterilmiştir. Buna göre:

"Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılamayacağını gösterir." Bundan anlaşılacağı gibi yetki yasası, yürürlüğe konulacak KHK'nin amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve bu süre içinde birden çok kararname yürürlüğe konulup konulamayacağını belirtmek zorundadır. Bakanlar Kurulu'na verilen türevsel yetki, yasada öngörülen amaç, ilke, kapsam ve süre ile sı-

nırlı bir yetkidir. O halde, yetki yasasında Anayasa'nın belirlediği öğelerin belli bir içeriğe kavuşturularak somutlaştırılması gerekir.

Bakanlar Kurulu'na KHK çıkarma yetkisinin "belli konularda" verilebileceği 1961 Anayasası'nın 64. maddesinde açıkça belirtildiği halde, 1982 Anayasası'nın yetki yasasının sahip olması gereken öğelerini gösteren 91. maddesinde bu koşul yer almamaktadır. Ancak, 1982 Anayasası'nın 87. maddesinde "...Bakanlar Kuruluna belli konularda Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi vermek..." TBMM'nin görev ve yetkileri arasında sayılmış bulunmaktadır. Bu nedenle, 91. maddede "belli konularda" ifadesinin yer almaması bir noksanlık sayılamaz. Çünkü, 87. maddede, Bakanlar Kurulu'na verilecek KHK çıkarma yetkisinin ancak belli konularda olabileceği açıkça gösterilmektedir. Bu durumda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kurulu'na ancak belli konularda bu yetkiyi verebilir; her konuyu kapsayacak biçimde bir KHK çıkarma yetkisi veremez. KHK'nin konusunun yetki yasasında belirlenmesi zorunludur. Yetki, somutlaştırılmış ve belli bir konuda tanınmalıdır. Bakanlar Kuruluna sınırları belirsiz bir konuda KHK çıkarma yetkisi verilemez. KHK'nin konusu da yetki yasasında belirlenen çerçevenin dışına çıkamaz. KHK'nin yetki yasasında belirtilen amaç, kapsam ve ilkelere de uygun olması gerekir. Verilen yetkinin konusunun yasada gösterilmesi zorunluluğunun bu yasaya dayanılarak yürürlüğe konulan KHK'lerin yetki yasası kapsamı içinde kalıp kalmadıklarının hem yargısal hem de siyasal denetimlerinin yapılması yönünden çok büyük bir önemi vardır. Yetki Yasası'nın kapsamı dışında yürürlüğe konulan veya başka bir anlatımla yasanın öngörmediği bir konuda düzenleme yapan bir KHK'nin Anayasa'ya aykırı olacağı kuşkusuzdur.

Anayasa'da kimi konuların KHK'lerle düzenlemesi yasaklanmaktadır. 91. maddenin birinci fıkrasında "Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak, sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasa'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez." denilmektedir.

Buna göre, Anayasa'nın KHK'lerle düzenlenemeyeceğini belirlediği konularda TBMM tarafından Bakanlar Kurulu'na düzenlemede bulunması için bir yetki verilmesi de olanaksızdır. Verilen yetkinin konusunun belli olmasının, Anayasa'nın 91. maddesindeki "yetki verilemeyecek konular"ı kapsayıp kapsamadığının incelenebilmesi yönünden de önemi büyüktür.

Bu nedenlerle, Bakanlar Kurulu'nun hangi konularda KHK çıkarabileceği Yetki Yasası'na açıkça belirtilmeli ve verilen yetki konu yönünden mutlaka belirgin olmalıdır. Anayasa'nın 91. maddesine göre Yetki Yasası'nda çıkarılacak KHK'nin "amacı", "kapsamı" ve "ilkeleri"nin de belirtilmesi gerekir. Amaç, Bakanlar Kurulu'nun kendisine verilen yetki ile neleri gerçekleştirmesinin istendiğini belirlediğinden yetki yasasında KHK'nin amacı da somut olarak açıklanmalıdır. KHK'nin amacı ve kapsamı da konusu gibi geniş içerikli her yöne çekilebilecek biçimde genel anlatımlarla gösterilmemeli; değişik yorumlamaya elverişli olmamalıdır. KHK'nin yetki yasasında gösterilen amaç ve kapsam doğrultusunda, verilen ilkelere uygun çıkarılıp çıkarılmadığının saptanması hem yargısal hem de siyasal denetim yönünden zorunludur. KHK, yasada gösterilen amacı dışında yürürlüğe konulmuşsa ya da yetkinin kapsamını aşıyorsa veya ilkelere uygun değilse bu durumu onu yetki yasasına ve dolayısıyla Anayasa'ya aykırı düşürür.

Anayasa'ya göre yetki yasasında, Bakanlar Kurulu'na verilen yetkinin süresinin de gösterilmesi zorunludur. Bu zorunluluk, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yetkilerini çok uzun bir süre yürütme organına vermekten alıkoymaktadır.

Yasada öngörülen sürenin bitiminden sonra çıkarılan KHK'nin Anayasa'ya aykırı düşeceği kuşkusuzdur. Ancak, yetki süresi içerisinde çıkarılmış olan KHK'ler yasadaki sürenin bitiminden sonra da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce onaylanmış olmasalar da geçerliliklerini korurlar.

Anayasa'nın 91. maddesinde ayrıca "Kanun hükmünde kararnameler, Resmî Gazete'de yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Resmî Gazete'de yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmî Gazete'de yayımlandığı gün yürürlüğe girer." denilmektedir.

2- KHK'nin Yargısal Denetimi:

Anayasa'ya göre KHK'ler Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin denetimine bağlıdırlar. Anayasa'nın 91. maddesinde "Kararnameler, Resmî Gazete'de yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelik ve ivedilikle görüşülür." denilmektedir. Öncelik ve ivedilik koşuluyla, yetki yasalarının gecikmeden çıkarılabilmesi ve çıkarıldıktan sonra da yürürlüğe konulan KHK'lerin aynı biçimde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde karara bağlanması istenilmiştir.

Anayasa'da KHK'lerin siyasal denetimi yanında yargısal denetimi de öngörülmüştür. KHK'ler, işlevsel (fonksiyonel) yönden yasama işlemi niteliğinde olduklarında bunların yargısal denetimlerinin yapılması görev ve yetkisi de Anayasa Mahkemesi'ne verilmiştir. Anayasa'nın 148., 150., 151., 152. ve 153. maddeleri hükümlerine göre, KHK'lerin Anayasa'ya biçim ve esas bakımlarından uygunluğunu Anayasa Mahkemesi denetler.

KHK'nin yargısal denetiminin sözkonusu olduğunda KHK'nin dayandığı yetki yasasının öncelikle Anayasa'ya daha sonra da KHK'nin kendisinin hem yetki yasasına hem de Anayasa'ya uygunluğu sorunlarının çözümlenmesi gerekir. Her ne kadar, Anayasa'nın 148. maddesinde KHK'lerin yetki yasalarına uygunluğunun denetlemesinden değil yalnızca Anayasa'ya biçim ve esas bakımlarından uygunlunun denetlenmesinden söz edilmekte ise de, Anayasa'ya uygunluk denetiminin içerisine öncelikle KHK'nin yetki yasasına uygunluğunun denetimi girer. Çünkü, Anayasa'da, Bakanlar Kuruluna ancak yetki yasasında belirtilen sınırlar içerisinde KHK çıkarma yetkisi verilmiştir. Yetki yasası olmazsa (Anayasa mad. 121 dışında) KHK olamaz. Bu yetkinin dışına çıkılması KHK'yi Anayasa'ya aykırı duruma getirir. Böylece, KHK'nin yetki yasasına aykırı olması Anayasa'ya aykırı olması ile özdeşleşir. Nitekim, 335 ve 347 sayılı KHK'ler dayandırıldıkları 3268, 3347 ve 3479 sayılı Yetki Yasalarının kapsamı dışında kalmaları nedeniyle; 493, 501, 502, 503, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521 ve 524 sayılı KHK'ler ise dayandıkları 3911 sayılı Yetki Yasası'nın iptali nedeniyle Anayasa'ya aykırı görülerek iptal edilmişlerdir.

Olağanüstü Hal KHK'leri dayanaklarını doğrudan doğruya Anayasa'dan (mad. 121) alırlar. Bu tür KHK'lerin bir yetki yasasına dayanması gerekli değildir. Buna karşın, olağan KHK'lerin bir yetki yasasına dayanmaları zorunludur. KHK'ler, yasa gücünü dayandıkları yetki yasasından

alırlar. Bu nedenle KHK'ler ile dayandıkları yetki yasası arasında çok sıkı bir bağ vardır.

Yetki Yasası, KHK ve KHK'nin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce aynen ya da değiştirilerek kabulu birbirinden bağımsız işlemler olmayıp Anayasa'da öngörülen bir sürecin değişik aşamalarıdır. KHK'nin yetki yasası ile olan bağ, KHK'yi aynen ya da değiştirerek kabul eden yasa ile kesilir. Bu yasa, KHK'yi kendi bünyesine alarak genel anlamda bir yasa niteliğine dönüştürür. Bu nedenle, KHK ile dayandığı yetki yasası arasındaki bağ KHK'nin aynen ya da değiştirilerek yasaya dönüşmesine kadar devam etmektedir. KHK, yasa gücünü, dayandığı yetki yasası ile konulan esaslara uygunluğu ve yetki yasasının da Anayasa'ya uygunluğu varsayıldığı için kazanmaktadır. Yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığının saptanması ya da bu nedenle iptaline karar verilmesi durumunda, bu varsayım gerçekleşmediğinden, bu yasaya dayanılarak çıkartılan KHK Anayasal dayanaktan yoksun kalır. Bu durumda KHK, Anayasa'nın uygun gördüğü ölçünün ötesinde verilen bir yetkinin kullanılması sonucu çıkartılmış olması nedeniyle Anayasa'ya ayrıkılık oluşturur. KHK; yetki yasasına ve içeriği yönünden de Anayasa'ya aykırı bulunmasa bile dayandığı yetki yasası Anayasa'ya aykırı ise bu nedenle iptali gerekir.

KHK'nin Anayasa'ya uygun bir yetki yasasına dayanması geçerliliğin ön koşuludur. Bir yetki yasasına dayanmadan çıkartılan veya dayandığı yetki yasası Anayasa'ya aykırı olan bir KHK'nin kuralları, içerikleri yönünden Anayasa'ya aykırılık oluşturmasalar bile, Anayasa'ya uygunluğundan söz edilemez.

Öbür yönden, KHK'lerin Anayasa'ya uygunluk denetimleri yasaların denetimlerinden farklıdır. Anayasa'nın 11. maddesinde; "Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz." denilmektedir. Bu nedenle yasaların denetiminde, onların yalnızca Anayasa kurallarına uygun olup olmadıkları saptanır. KHK'ler ise konu, amaç, kapsam ve ilkeleri yönünden hem dayandıkları yetki yasasına hem de Anayasa'ya uygun olmak zorundadırlar. Bu nedenlerle, KHK kurallarının içerikleri yönünden de Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılabilmesi için öncelikle ortada Anayasa'ya uygun bir yetki yasasının varlığı gerekir.

KHK'lerin Anayasa'ya aykırılığı saptanmış ya da bu nedenle iptal edilmiş bir yetki yasasına uygun olup olmadığının incelenmesi ise denetimi anlamsız kalır. Çünkü Anayasa'ya aykırı bir yetki yasasına dayanılarak çıkartılan KHK'lerin Anayasa'ya uygun görülmesi olanaksızdır.

Yetki Yasasının iptalinin, bu yasaya dayanılarak çıkartılan KHK'lere etkisinin Anayasa'nın 153. maddesi çerçevesinde değerlendirilmesi uygun değildir. Çünkü, Anayasa'nın 153. maddesindeki "iptal kararları geriye yürümez." kuralına dayanarak, yetki yasasının iptaline ilişkin kararın, Resmî Gazete'de yayımı gününe kadar çıkarılan KHK'lerin etkilenmeyeceği biçiminde bir ilke de konulamaz.

Bütün bu nedenlerle dayandığı yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığı saptanan ya da iptaline karar verilen KHK'lerin, Anayasa'nın Başlangıç'ındaki "Hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı, 2. maddesindeki "Hukuk devleti" ilkeleriyle 6. maddesindeki "Hiç kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz." kuralı ve KHK çıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesiyle bağdaştırılmaları olanaksızdır.

Bir yetki yasasına dayanmadan çıkartılan, yetki yasasının kapsamı dışında kalan, dayandığı yetki yasasının Anayasa'ya aykırılığı saptanan ya da Anayasa'ya aykırılığı nedeniyle iptal edilen KHK'lerin anayasal konumları birbirinden farksızdır. Böyle durumlarda KHK'ler anayasal dayanaktan yoksun bulunduklarından içerikleri Anayasa'ya aykırı bulunmasa bile dava açıldığında iptalleri gerekir.

3- 546 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 1., 2., 4., 5., 6. ve 7. Maddelerinin Anayasa'ya Aykırılığı Sorunu:

Dava konusu edilen 546 sayılı Kanun Hükmünde Kararname 5.5.1994 gün ve 3987 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkartılmıştır. KHK'nin dayandığı 3987 sayılı Yetki Yasası ise Anayasa Mahkemesi'nin 7.7.1994 gün ve Esas 1994/49, Karar 1994/45-2 sayılı kararıyla iptal edilmiştir. Böylece, 546 sayılı KHK anayasal dayanaktan yoksun kalmıştır.

KHK'lerin yargısal denetimi bölümünde açıklanan nedenlerle Anayasa'ya aykırı görülerek iptal edilen 3987 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkarılmış bulunan 546 sayılı KHK'nin Anayasa'nın Başlangıç'ında yer alan egemenliği "Millet adına kullanmağa yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı", 2. maddesindeki "hukuk devleti", 6. maddesindeki "Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz" ilkeleriyle, KHK çıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesine aykırıdır. Bu gerekçe karşısında dava dilekçesinde ileri sürülen diğer aykırılık nedenleri üzerinde durulmaksızın KHK'nin iptali gerekir.

Haşim KILIÇ ve Sacit ADALI bu görüşe katılmamışlardır.

IV- SONUÇ:

13.6.1994 günlü, 546 sayılı "5434 Sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu, 29/2/1984 Tarihli ve 2983 Sayılı, 28/5/1986 Tarihli ve 3291 Sayılı Kanunlar ile 190 Sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması ve 30/5/1994 Tarihli ve 531 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname"nin; 1., 2., 4., 5., 6. ve 7. maddelerinin, Kanun Hükmünde Kararname'nin dayanağını oluşturan 5.5.1994 günlü, 3987 sayılı Yetki Yasası'nın Anayasa Mahkemesi'nin 7.7.1994 günlü, Esas 1994/49, Karar 1994/45-2 sayılı kararıyla iptal edilmesi nedeniyle Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Haşim KILIÇ ile Sacit ADALI'nın "Kararnamenin dayanağını oluşturan Yetki Yasası'nın iptali, önceden çıkarılmış kararnamenin iptal gerekçesi olamayacağı" yolundaki karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

21.7.1994 gününde karar verildi.

Başkan Yekta Güngör ÖZDEN	Başkanvekili Güven DİNÇER	Üye İhsan PEKEL
Üye Selçuk TÜZÜN	Üye Ahmet N. SEZER	Üye Haşim KILIÇ
Üye Yalçın ACARGÜN	Üye Mustafa BUMİN	Üye Sacit ADALI
Üye Ali HÜNER	Üye Lütfi F. TUNCEL	

KARŞIOY GEREKÇESİ

Esas Sayısı : 1994/67

Karar Sayısı : 1994/64-2

Çoğunluk gerekçesinde özetle; 3987 sayılı Yetki Yasası iptal edilmiş olduğundan buna dayanılarak çıkarılmış KHK'lerinde yasal dayanağı kalmayacağından esasın incelenmesine geçmeden iptali gerekir denilmektedir.

Dava konusu KHK'nin esasına geçilerek Anayasal denetimi yapılmalı idi. Salt "yasal dayanağı kalmadığı gerekçesinden" hareketle esasa geçmeden Anayasa'ya aykırı görüp iptal etmek mümkün değildir.

KHK'ler Anayasa'nın 91. maddesi gereğince yetki yasasında belirtilen çerçeve içinde çıkarılabilir. Yani KHK'yi çıkarma yetkisi bu yasa ile verilir. KHK'nin çıktığı tarihte yetki yasası yürürlükte olduğuna, yani buna dayanarak çıkarıldığına göre "yasal dayanaktan yoksun" demek hukuka uygun düşmez. KHK hukuk alemine çıktığı tarihte yetki yasası varmıdır yokmudur buna bakılmalıdır. Yetki Yasası, KHK'ye bu hayatiyeti verdikten sonra onun yürürlükten kaldırılması, süresinin sona ermesi KHK'nin yasal dayanaktan yoksun kaldığı anlamına gelemez.

Aynı durum Yetki Yasasının Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmesi halinde de devam eder. "Dayanak" yönünden, bir yasanın yürürlükten kaldırılması, süresinin sona ermesi ya da iptal edilmesi arasında hiç bir fark yoktur. Bu üç halde de sonuçta yasa varmışcasına hukukî tasarrufta bulunulamaz. Ama yasa sona ermeden evvel doğan hukukî neticeler hayattadır ve varlığını devam ettirirler.

Ancak bu yasalara dayanılarak yapılan tasarruflar hakkında hukuka aykırılık gerekçesi ile dava açılmışsa yasal dayanak yönünden değil, esastan inceleme yapılarak varsa aykırılık iptal edilir.

Yetki Yasası esastan Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal edilmiştir. Konusu, amacı, kapsamı ve ilkeleri yönünden tespit edilen Anayasal aykırılıklar ilgili KHK'leri de mutlaka etkiler. Yetki Yasasının belirtilen unsurlarındaki bu aykırılıklar KHK'lere intikal eder. Ama bu aykırılık "Yasal Dayanak" gibi şekli değil esasa ilişkin bir aykırılıktır. Bu da ancak KHK'nin esasına geçilerek yapılacak bir inceleme sonunda tespit edilebilir.

Yetki Yasası'nın iptali nedeniyle KHK'nin yasal dayanağının kalmadığını söylemek, iptal kararının etkisini KHK'nin hukuk alanına çıktığı tarihe kadar çekmek anlamını taşır. Böyle bir anlayışa Anayasa'nın 153. maddesindeki iptal kararlarının geriye yürüyemeyeceği ilkesi izin vermez.

Bu nedenle KHK'nin esasının incelenmesine geçmeden sadece "Yasal Dayanaktan Yoksun Kalması" sebebine dayalı bir Anayasa'ya aykırılık gerekçesine katılmıyoruz.

Üye Haşim KILIÇ	Üye Sacit ADALI

Esas Sayısı : 1994/70
Karar Sayısı : 1994/65-1
Karar Günü : 16.8.1994

YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİNDE BULUNAN: TBMM Üyesi Nami ÇAĞAN ve 89 Milletvekili.

YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİNİN KONUSU: 18.6.1994 günlü, 21964 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 4000 sayılı "Telgraf ve Telefon Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Ek ve Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun"un yürürlüğünün durdurulması istemidir.

I- YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA İSTEMİNİN GEREKÇESİ:

4000 sayılı Kanun'un iptal istemini içeren 2.8.1994 günlü dava dilekçesinin yürürlüğün durdurulmasına ilişkin bölümünde aynen şöyle denilmektedir:

"Anayasa Mahkemesi'nin ilk kez, konusu bu dava ile aynı olan 509 sayılı KHK, daha sonra da 3974 ve 3990 sayılı Yasaların iptali için açılan davalarda verdiği yürürlüğün durdurulması ve 3987 sayılı Yasa için açılan iptal davasında ise, "yürürlüğün durdurulması isteminin reddi" kararlarında belirtildiği gibi, "yürürlüğün durdurulması kararı" alabileceği yönünde bir içtihat oluşmuştur. Bu davada da, yürürlüğün durdurulması istemi vardır.

İptal gerekçelerinde ayrıntılarıyla açıklanmaya çalışılan, Anayasa'ya aykırılık durumlarının, bu davada yürürlüğün durdurulmasını gerektiren hususları şöyle sıralanabilir:

1- İptali istenen Yasa, Anayasa'nın 5. maddesindeki "Türk Milletinin bağımsızlığını koruma" göreviyle çelişmektedir.

Örneğin; 697 sayılı Ulaştırma ve Haberleşme Hizmetlerinin Olağanüstü Hallerde ve Savaşta Ne Suretle Yürütüleceğine Dair Kanun'da,

Türk Silahlı Kuvvetlerine Verilen; olağanüstü haller ve savaş durumunda haberleşme tesislerine el koyma, gerekirse tümünü kendi personeli ile işletme yetkisinin uygulanabilmesi için, haberleşme tesislerinin tamamına yakınının Devletin elinde olması gerekmektedir. Oysa, iptali istenen Yasa ile zaten Türk Telekomünikasyon Anonim Şirketi hisselerinin %49'unun satılmasına olanak sağlanmışken, ayrıca işletme lisans ve ruhsatı da verilmesi, tesislerin tamamına yakınının fiilen başka ellerde veya yabancılarda olmasına yol açacaktır. Bunun stratejik önemi ve Anayasa'nın 5. maddesindeki "Türk Milletinin bağımsızlığını koruma" göreviyle çeliştiği açıktır.

2- İptali istenen Yasa ile Anayasa'nın 128. maddesinde bizzat Devlet eliyle yerine getirileceğini belirttiği bir kamu hizmeti, devredilmek istenmektedir. Ancak, devir koşulları hiçbir güvenceye bağlanmamıştır. Bunun yanısıra, Yasa'da yapılan değişiklik Yasa'nın kendisi ile çelişmekte, sonuçta ortaya sermayesinin yarısından fazlası Devlete ait olduğu için bir KİT olan kamu hukukuna ve TBMM denetimine tabi olması gereken, ancak yapılan değişiklikle, özel hukuka tabi olacağı belirtilen bir Anonim Şirket çıkmaktadır. bu şirket, kendi kanunu gereği, imtiyaz ya da ruhsat verebilecek, ancak özel hukuktan yararlanacağı için, bunları Danıştay denetiminden geçirmeyerek, ayrıca herbiri birer idari sözleşme olan bu sözleşmeler idari yargı alanı dışında tutulacaktır.

3- Bilindiği gibi, Yüce Mahkeme'nin 21.10.1993 gün ve 1993/33 Esas ve 1993/40-1 Karar sayılı kararı ile; 509 sayılı Türk Telekomünikasyon Anonim Şirketi Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin iptali için açılan davada ilk kez "yürürlüğün durdurulması" kararı verilmiş, daha sonra da 509 sayılı KHK iptal edilmişti.

Bu kez iptali istenen Yasa, aynı amaçla, fakat değişik bir adla çıkarılmıştır. Gerçi ilk kararda KHK'nin iptal gerekçesi, daha önce Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen yetki yasasına dayanarak çıkarılması olmuştu ama, burada sözkonusu olan yürürlüğün durdurulması istemi olduğu için, o zaman yürürlüğün durdurulması kararına esas olan gerekçeler aynen geçerlidir.

İptali istenen yasanın uygulanması halinde, telafisi güç zararlar ortaya çıkabileceği gibi, çok açık hukuka aykırılık da sözkonusudur.

Çünkü, yasa ile %51'i (yarısından fazlası) devlete ait olduğu için bir KİT olan, ancak özel hukuka tabi kılınmak istenen bir şirketin kurulması sözkonusudur.

Nitekim, daha önce 509 sayılı KHK'nin iptal davasının görüşülmesi sırasında; Türk Telekomünikasyon Anonim Şirketi, ana sözleşmesi, Ulaştırma Bakanı tarafından onaylanarak faaliyete geçmiş, bunun önlenmesi için idari yargıda ayrı bir dava açılması, yürütmenin durdurulması ve işlemin iptali kararlarının alınması zorunluluğu doğmuştu.

Aynı hukuka aykırı uygulamaların yapılması ve telafisi güç ve önlenemeyecek zararların doğması mümkün olduğu için, yürürlüğün durdurulması isteminde bulunulmaktadır."

II- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİNİN İNCELENMESİ:

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, Mustafa GÖNÜL, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Samia AKBULUT, Haşim KILIÇ, Sacit ADALI, Ali HÜNER ve Lütfi F. TUNCEL'in katılmalarıyla 16.8.1994 günü yapılan yürürlüğü durdurma istemini inceleme toplantısında isteme ilişkin rapor, dava dilekçesi ve ekleri, iptali ve yürürlüğü durdurması istenilen yasa kurallarıyla dayanılan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Anayasa Mahkemesi'nin Yürürlüğü Durdurma Kararı Verip Veremeyeceği Sorunu:

Anayasa Mahkemesi, 21.10.1993 günlü ve 1993/33 Esas, 1993/40-1 sayılı kararı ile 509 sayılı KHK'nin; 11.4.1994 gün ve 1994/43 Esas, 1994/42-1 sayılı kararı ile de 3974 sayılı Yasa'nın yürürlüğünün durdurulmasına karar vermiştir.

Bu kararlarda belirtilen gerekçelerle Anayasa Mahkemesi bir yasa, Kanun Hükmünde Kararname ya da Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün yürürlüğünü durdurma kararı verebilir.

Haşim KILIÇ bu düşünceye katılmamıştır.

B- Dava Konusu 4000 Sayılı Yasa'nın Yürürlüğünü Durdurma Kararı Verilmesine Gerek Bulunup Bulunmadığı Sorunu:

Dava konusu 4000 sayılı Yasa kurallarından anlaşılacağı üzere, Yasa'ya ilişkin olası bir iptal kararının verilmesi ve bu kararın yürürlüğe girmesine kadar Yasa kurallarının uygulanması durumunda daha sonra gide-

rilmesi güç ya da olanaksız durum ve zararlar doğabilecek, ileride verilebilecek bir iptal kararı belki de sonuçsuz kalacaktır.

Bu nedenle istem doğrultusunda 4000 sayılı Yasa'nın kimi kurallarının yürürlüğünün durdurulmasına karar vermek gerekmiştir.

III- SONUÇ:

10.6.1994 günlü, 4000 sayılı "Telgraf ve Telefon Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Ek ve Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun"un:

a) 2. maddesiyle 4.2.1924 tarihli ve 406 sayılı Telgraf ve Telefon Kanunu'na eklenen Ek Madde 17 ve Ek Madde 18'in,

b) 3. maddesiyle aynı Yasa'ya eklenen Geçici Madde 1, Geçici Madde 2, Geçici Madde 3'ün,

Uygulanmasından doğacak ve sonradan giderilmesi güç veya olanaksız durum ve zararların önlenmesi bakımından;

A. İptal isteminin reddi durumunda karar gününe kadar,

B. İptal isteminin kabulü durumunda ise, iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlandığı güne kadar,

YÜRÜRLÜKLERİNİN DURDURULMASINA, Mustafa GÖNÜL'ün karşıoyu ile Güven DİNÇER'in "Kanunun tümünün yürürlüğünün durdurulması", İhsan PEKEL'in ise "4000 sayılı Yasa'nın 3. maddesi ile 406 sayılı Yasa'ya eklenen Geçici Madde 4'deki" .... mevcut hizmetler T.C. Posta İşletmesi Genel Müdürlüğü'nce yürütülür." hükümleri dışında kalan tüm maddeler hakkında yürürlüğün durdurulması kararı verilmesi gerekeceği" yolundaki görüşleri ve OYÇOKLUĞUYLA,

16.8.1994 gününde karar verildi.

Başkan Yekta Güngör ÖZDEN	Başkanvekili Güven DİNÇER	Üye Mustafa GÖNÜL
Üye İhsan PEKEL	Üye Selçuk TÜZÜN	Üye Ahmet N. SEZER
Üye Samia AKBULUT	Üye Haşim KILIÇ	Üye Sacit ADALI
Üye Ali HÜNER	Üye Lütfi F. TUNCEL	

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1994/70

Karar Sayısı : 1994/65-1

Anayasa Mahkemesi, belli ölçü-normlara dayanarak, daha sağlıklı bir içerikle sonuçsal karara varabilmek ve kararının uygulamaya yönelik etkinliğini sağlayabilmek amacıyla, iptal istemi ya da itiraz yoluyla önüne gelen davalarda "yürürlüğün durdurulması" kararını verebileceği, kanımızca yargılama sürecinin doğal gereğidir. Anayasa Mahkemesi'nin bu alandaki yetkisini belirleyen Esas: 1993/33, Karar: 1993/40-1 sayılı kararı, niteliği bakımından "esasen var olan bir durumu" açıklamıştır. Bir başka anlatımla bu karar "kurucu" (ihdasî-constructive) değil, "açıklayıcı" (beyanî-declarative) bir karardır.

Anayasa Mahkemesi, anayasa yargısı alanında "yürürlüğün durdurulması"na ilişkin yeni bir "içtihat" olarak da değerlendirilen bu yetkisini son derece dikkatle ve özenle kullanması gerekir. Bunun için de, Anayasa kurallarına açık-seçik bir aykırılık durumunun ya da sonuçsuz kararın verilip kesinleşmesine kadar iptali istenen kuralın uygulanmasından doğacak ve sonradan giderilmesi güç ya da olanaksız durum ve zararların varlığı sözkonusudur.

18.6.1994 günlü ve 4000 sayılı "Telgraf ve Telefon Kanunu'nun Bir Maddesinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Ek ve Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun"a ilişkin olarak ve istem üzerine verilen "yürürlüğün durdurulması" kararı, kanımızca Anayasa Mahkemesi'nin ortaya koyduğu ölçü-normlara uymamaktadır. Çünkü:

1. Henüz işin esasının incelenmesine geçilmediği için, iptali istenen Yasa kurallarının Anayasa'ya açık-seçik aykırılığı bu aşamada kabul edilebilir bir sav değildir.

2- Yürürlüğün durdurulması kararının gerekçesinde şu görüşe yer verilmiştir.

"Dava konusu 4000 sayılı Yasa kurallarından anlaşılacağı üzere, Yasa'ya ilişkin olası bir iptal kararının verilmesi ve bu kararın yürürlüğe girmesine kadar Yasa kurallarının uygulanması durumunda daha sonra giderilmesi güç ya da olanaksız durum ve zararlar doğabilecek, ileride verilebilecek bir iptal kararı belki de sonuçsuz kalacaktır."

Görülüyor ki, Anayasa Mahkemesi gerekçesini, maddi olaylardan çok, sınırının nerede başlayıp nerede biteceği saptanması son derece güç

"olasılıklar"a dayandırmaktadır. Bu durumda, temel görevi "Anayasa'ya uygunluk denetimi "yapmak olan Anayasa Mahkemesi'nin, anayasa yargısı dışında kalan "yerindelik denetimi" alanına kaymış olma izleniminden sözedilebilir. Bu da son derece sakıncalıdır.

Öte yandan daha önceki örneklerde kanıtlandığı üzere, iptal kararları kısa bir zaman aralığı içinde de yazılarak Resmi Gazete'de yayımlanabilmektedir. Şu halde, davâ konusu Yasa'yla ilgili olarak, zaman faktörü bakımından ileri sürülen giderilmesi güç ya da olanaksız durum ve zararlar, bu yolla da giderilebilir.

Açıkladığım nedenlerle, 4000 sayılı Yasa'nın bazı kurallarının "yürürlüğünün durdurulması"na ilişkin çoğunluk kararına karşıyım.

Üye

Mustafa GÖNÜL

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1994/70

Karar Sayısı : 1994/65-1

Anayasa Mahkemesi'nce verilen 11.4.1994 gün ve Esas: 1994/43 Karar: 1994/42-1 sayılı karardaki karşıoy gerekçemi yineliyorum.

Üye

Haşim KILIÇ

Esas Sayısı : 1994/70

Karar Sayısı : 1994/65-3

Karar Günü : 22.12.1994

10.6.1994 günlü, 4000 sayılı "Telgraf ve Telefon Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Ek ve Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun" hakkında açılan iptal davası sonucunda, Yasa'nın:

"A-1. maddesiyle değişik 4.2.1924 günlü, 406 sayılı Yasa'nın 1. maddesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE,

B- 2. maddesiyle 4.2.1924 günlü, 406 sayılı Yasa'ya eklenen;

a- Ek Madde 17'nin,

aa- Birinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,

bb- İkinci ve üçüncü fıkralarının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,

b- Ek Madde 18'in

aa- Birinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE,

bb- İkinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,

cc- Üçüncü fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,

dd- Dördüncü fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE,

C- 3. Maddesiyle 4.2.1924 günlü, 406 sayılı Yasa'ya eklenen Geçici Madde 1,. Geçici Madde 2, Geçici Madde 3 ve Geçici Madde 4'ün Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE,

D- Diğer maddelerinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE", 22.12.1994 gününde karar verildiğinden söz konusu yasa hakkında verilen 16.8.1994 günlü, E.1994/70, K.1994/65-1 sayılı yürürlüğün durdurulması kararının, 406 sayılı Yasa'ya 4000 sayılı Yasa'nın 2. maddesiyle eklenen Ek Madde 18'in birinci ve dördüncü fıkraları ile 3. maddesi ile eklenen Geçici Madde 1, Geçici Madde 2 ve Geçici Madde 3 yönünden kaldırılmasına,

22.12.1994 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Yekta Güngör ÖZDEN	Başkanvekili Güven DİNÇER	Üye İhsan PEKEL
Üye Selçuk TÜZÜN	Üye Ahmet N. SEZER	Üye Haşim KILIÇ
Üye Yalçın ACARGÜN	Üye Mustafa BUMİN	Üye Sacit ADALI
Üye Ali HÜNER	Üye Lütfi F. TUNCEL	

Esas Sayısı : 1994/72

Karar Sayısı : 1994/68

Karar Günü : 20.9.1994

İPTAL İSTEMİNDE BULUNAN: Tunceli Milletvekili Kamer GENÇ.

İPTAL İSTEMİNİN KONUSU: Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı'nın Genel Kurul'un bilgisine de sunularak üstü kapalı bir Meclis kararı durumuna getirildiğinden sözedilen, Ankara Milletvekili İ. Melih GÖKÇEK'in TBMM üyeliğinin kendiliğinden düştüğüne ilişkin 7.9.1994 günlü, 77 sayılı kararının, Anayasa'nın 84. maddesi ile TBMM İçtüzüğü'ne aykırı olduğu savıyla iptali istemidir.

I. OLAY

Ankara Milletvekili İ. Melih GÖKÇEK 27 Mart 1994'de yapılan yerel seçimler sonucunda Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na seçilmiştir. Adıgeçen Milletvekili, 2972 sayılı "Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun"un 3959 sayılı Yasa ile değişik 17. maddesine göre seçim sonuçlarının kendisine tebliğ edilmesinden başlayarak 15 gün içerisinde, tercih hakkını kullanarak Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nı tercih ettiğini bildirmiş ve kendisine Ankara İl Seçim Kurulu Başkanlığı'nca 31 Mart 1994 günlü bir tutanakla mazbatası verilmiştir.

TBMM Başkanlık Divanı, Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 113. maddesine göre İ. Melih GÖKÇEK'in hukuksal durumunu açıklığa kavuşturmak ve Anayasa'nın 84. maddesinin gereğini yerine getirmek üzere yaptığı toplantıda; konunun, içtüzüğün 113. maddesi kapsamında ele alınamayacağına, bu nedenle bir karar alınmasına gerek bulunmadığına, İ. Melih GÖKÇEK'in yasama dokunulmazlığının kaldırılmasıyla ilgili 3/1304 ve 3/1305 esas numaralı dosyaları görüşen Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulu karma komisyonun Meclis Başkanlığı'na sunduğu 2.5.1994 günlü, 192 karar numaralı raporunda belirttiği görüşlerin hukuksal durumu açıklığa kavuşturduğuna, bu rapordaki görüşler doğrultusun-

da hiçbir işleme gerek kalmadan İ. Melih GÖKÇEK'in TBMM üyeliğinin kendiliğinden düşmüş bulunduğuna, buna göre Meclis kayıtlarında Başkanlıkça düzeltme yapılmasına ve bu hususların gündemin sonuçlar bölümünde Genel Kurul'un bilgisine sunulmasına, 7.9.1994 gününde karar vermiştir.

TBMM Başkanlık Divanı'nın bu kararı 8.9.1994 günlü toplantısında TBMM'nin sadece bilgisine sunulmuş; İ. Melih GÖKÇEK'in üyeliğinin düştüğüne ilişkin TBMM Genel Kurulu'nca ayrıca bir karar alınmamıştır.

İptal isteminde bulunan Tunceli Milletvekili Kamer GENÇ, Anayasa'nın 85. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 34. maddesine göre başvurarak, Başkanlık Divanı kararını üstü kapalı biçimde uygun bulan Meclis kararının iptalini istemiştir.

II- İPTAL İSTEMİNİN GEREKÇESİ:

Anayasa'nın 85. maddesi gereğince iptal isteminde bulunan Tunceli Milletvekili Kamer GENÇ'in 14.9.1994 günlü başvuru dilekçesi aynen şöyledir:

"İptal konusu; Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanınca alınan 7 Eylül 1994 günlü ve 77 sayılı karar gereğince 8 Eylül 1994 günü Genel Kurula sunulan ve Ankara Milletvekili İ. Melih GÖKÇEK'in üyeliğinin kendiliğinden düşmüş bulunduğuna, buna göre Meclis kayıtlarında Başkanlıkça düzeltme yapılması biçimindeki kararı zımnen kabul etmek suretiyle onayan TBMM'nin bu tasarrufu ve zımni kararı Anayasa'nın 84 ve Meclis İçtüzüğüne aykırı bulunduğundan Anayasa'nın 85. maddesi uyarınca iptali isteğidir.

Olaylar: Ankara Milletvekili İ. Melih GÖKÇEK, 27 Mart 1994 tarihinde yapılan mahalli seçimler sonucu Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na seçilmiş ve yapılan itirazlar Yüksek Seçim Kurulu'nca yerinde görülmediğinden Milletvekililiğinden de istifa etmediği halde kendisine mazbatası verilmiş ve 31 Mart 1994 tarihinden beri hem Ankara Milletvekilliğini ve hem de Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı görevlerini birlikte yapmaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı uzun süre bu Anayasa ve yasalara aykırı duruma müdahale edememiş ancak 7 Eylül 1994 günü Meclis Başkanlık Divanını; yalnız bu kişinin hukuki durumunu açıklığa kavuşturmak ve Anayasa'nın 84. maddesinin gereğini yerine getirmek

üzere İçtüzüğün 113. maddesine göre karar almak için toplantıya çağırmıştır.

Başkanlık Divanı aynı günde aldığı 77 sayılı Kararla;

a) Konunun İçtüzüğün 113. maddesi kapsamında olmadığına ve bu nedenle de bir karar alınmasına gerek bulunmadığına.

b) Ancak konunun daha önce bu Milletvekilinin Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkındaki dosyaları görüşen Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulu Karma Komisyonu'nun Meclis Başkanlığına sunduğu 2 Mayıs 1994 tarihli ve (192 karar numaralı raporunda belirttiği görüşlerin hukuki durumu açıklığa kavuşturduğu görülmüş ve bir örneği ilişik bu rapordaki görüşler doğrultusunda hiçbir işleme gerek kalmadan İ. Melih GÖKÇEK'in TBMM üyeliğinin kendiliğinden düşmüş bulunduğuna, buna göre Meclis kayıtlarında Başkanlıkça düzeltme yapılmasına ve bu hususların gündemin sunuşlar kısmında Genel Kurulun Bilgisine sunulmasına) oyçokluğu ile karar vermiş ve Başkanlık divanının bu raporu 8.9.1994 günü Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmuş.

Bu sunuş üzerine Birleşim Başkanı bu sunuş için İçtüzüğün 64. maddesi uyarınca usul tartışması açmış 2 leh ve 2 aleyhte söz vermiş ancak Genel Kurulun oyuna başvurmadan olayı kapatmıştır.

Böylece de İ. Melih GÖKÇEK'in Milletvekilliği sona ermiş kabul edilmiş ve ismi yoklama listesinden çıkartılarak meclis kayıtları da düzeltilmiştir.

İptal nedenleri:

1) Anayasa bakımından:

a) Anayasa'nın 85. maddesi bakımından olay incelendiğinde, ortada Meclisce verilmiş bir karar olmadığına göre böyle bir davanın da açılması olanaklı değildir denilebilir. Ancak 85. madde de iptal konusu olan Milletvekilinin Milletvekilliğinden düşürülmesi fiili durumudur. Olayda İ. Melih GÖKÇEK'in Milletvekilliğinden düşürüldüğüne ve Milletvekillerinin düşürülmesine de ancak TBMM Genel Kurulu yetkili olduğuna göre, olayda TBMM'nin zımni bir kararının var olduğunu kabul etmek gerekir.

Kaldı ki Başkanlık Divanı Kararı Genel Kurula sunulduktan sonra Oturum Başkanı İçtüzüğün 64. maddesine göre görüşme açtırmış ve görüşmede lehte ve aleyhte üyelere söz vermişse de görüşmelerin sonunda

oya başvurması gerekirken kasıtlı olarak bu hususta oya başvurmamış ve bir meclis kararının oluşmasını Oturum Başkanı engellemiştir. Ancak Genel Kurulda Başkanlık Divanı Kararı oya sunulmamış ise de Genel Kurul bu kararı zımnen kabul etmiş sayılır. Dolayısıyla İ. Melih GÖKÇEK'in Milletvekilliğinden düştüğü yolundaki Başkanlık divanı tasarrufu Genel Kurulca zımnen onaylandığından İ. Melih GÖKÇEK Milletvekilliğinden düşmüştür. Bu nedenle olayda verilmiş zimni bir Meclis kararının var olduğunu kabul etmek gerekir. Gerçi Anayasa'ya göre Milletvekilleri ancak Genel Kurulda yapılacak açık oylama sonucunda salt çoğunlukla düşürülebilir.

b) Anayasa'nın 84. maddesi ile içtüzük bakımından konunun incelenmesi:

Üyeliğin Düşmesi başlıklı Anayasa'nın 84. maddesinde, Milletvekillerinin Milletvekilliği hangi hallerde ve nasıl düşeceği açıkca hükme bağlanmıştır.

İ. Melih GÖKÇEK Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimini kazandığı ve Belediye Başkanlığı ile Milletvekilliğini birlikte yürüttüğü ve böylece Milletvekilliği ile bağdaşmayan iş kabul ettiği için Anayasa'nın 84. maddesinin birinci fıkrası ile içtüzüğün 113. maddesi uyarınca hakkında işlem yapılması için Meclis Başkanı olayı Meclis Başkanlık Divanına intikal ettiriyor. Başkanlık Divanının bu durumda alması gereken karar içtüzüğün 113. maddesinde belirtildiği gibi konuyu Anayasa ve Adalet Komisyonlarından Kurulu Karma Komisyona sevketmesi ve bu Komisyonun hazırlayacağı raporun Meclis Genel Kurulunda açık oya sunulması gerekirdi.

Ayrıca Milletvekilliğinden düşürülebilmesi için de 226 Milletvekilinin bunu kabul etmesi zorunludur. Oysa Başkanlık Divanı olayı bu yönüyle ele almamış ve daha önce bu Milletvekilinin yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin olarak Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulu karma komisyonunun verdiği 2.5.1994 günlü ve 192 sayılı kararı esas alarak konuyu kendisi re'sen karara bağlamıştır.

Başkanlık Divanının böyle bir karar alma yetkisi ne Anayasa ne de içtüzük bakımından mümkün değildir. İçtüzüğün 113. maddesi gayet açıktır. Ayrıca Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulu karma komisyonun 2.5.1994 günü verdiği kararın yeni yasama yılında oluşacak karma komisyonca aynen benimseneceğini kabul etmek de mümkün değildir. İçtüzüğün 109-110 ve 113. maddeleri incelendiğinde, görülecektir ki, karma komisyon ya dokunulmazlığın kaldırılmasına veya kovuştur-

manın milletvekilliği sıfatının sona ermesine kadar ertelenmesine karar verir. Bunlar dışında karar verme olanağı yoktur.

Başkanlık Divanının kararının atıfta bulunduğu 2.5.1994 günlü ve 192 sayılı karma komisyon raporunun sonuç kısmında "...seçildikleri yeni görevleri kabulleri içinde bu doğrultuda salt tercih haklarını yeterli sayan 2972 sayılı Kanunun 3959 sayılı Kanunla değişik 17. maddesi doğrultusunda ve ortaya çıkan fiili durum karşısında yasama dokunulmazlığının söz konusu olamayacağı....." denilerek ilgilinin yasama dokunulmazlığının kalktığına karar veriyor. Bu karar Genel Kurula sunulmamış ve kabul edilmemiştir. Bu itibarla bu karar içtüzük gereği Genel Kurul'da tartışılarak kabul edilmiş ve kesinleşmiş bir karar olmadığına göre Başkanlık Divanı bu kararı baz alarak karar veremez. Ayrıca bu kararda "ortaya çıkan fiili durum karşısında yasama dokunulmazlığının söz konusu olamayacağı" denilmiştir. Bir milletvekilinin yasama dokunulmazlığı fiili durumla değil, ancak Türkiye Büyük Millet Meclisinin üye tamsayısının salt çoğunluğunun kararı ile kalkabilir böyle bir kabulun ne Anayasa'da ve ne de içtüzükte yeri yoktur.

Diğer taraftan karma komisyon; Yüksek Seçim Kurulu'nca ilgilinin Belediye Başkanlığına seçilmesi sırasında Seçim Kurulu'nca verilen mazbatanın; ilgilinin Milletvekili olduğu ve Milletvekilliğinden istifa etmeden kendisine Belediye Başkanlığı görevine başlamasını sağlayacak mazbatanın verilmemesi gerektiği, aksi halde milletvekilliği ile bağdaşmayan Belediye Başkanlığı sıfatının uhtesinde birleşeceği iddiaları öne sürülerek iptali istemiyle yapılan itirazı reddeden Yüksek Seçim Kurulu'nun 12.4.1994 günlü ve 917 sayılı kararına atıfta bulunmuş ve aynı görüş Başkanlık Divanı ve sonuç itibariyla da Genel Kurulca da kabul edilmiş ise de Yüksek Seçim Kurulu kararında Milletvekili iken Belediye Başkanlığı görevini de kabul eden kişinin Milletvekilliğinden düşüp düşmeyeceğinin takdirinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne ait olacağı açıkca belirtilmiştir.

Öte yandan gerek Yüksek Seçim Kurulu kararında ve gerekse konunun Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde tartışılması sırasında İ. Melih GÖKÇEK'in 2972 sayılı Yasa'nın 3959 sayılı Yasa ile değişik 17. maddesine göre Belediye Başkanlığını tercih etmekle Milletvekilliği sıfatının sona ereceği yolunda kabuller öne sürülmüş ise de; Anayasa'nın 84. maddesinde hangi hallerde ve ne şekilde Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinin düşeceği açıkca belirtilmiş ve Milletvekilliği ile bağdaşmayan görevi kabul eden Milletvekilinin görevinin Meclisin alacağı salt çoğunluk kararı ile sona ereceği açıklanmıştır. Anayasa'nın hükümleri yasama, yü-

rütme ve yargı organlarını bağlayan temel hukuk kurallarıdır. Anayasa'nın bu temel hükümleri varken ve bu temel hükme aykırı hiçbir yasa hükmü yoktur. 3959 sayılı Yasa'nın 17. maddesinin Belediye Başkanlığı kazanan kişinin 15 gün içinde tercih hakkını kullanacağı yolundaki hükmü esas alınarak Anayasa'nın 84. maddesinin yok sayılması mümkün bulunmamaktadır. Kaldı ki, 3959 sayılı Yasa'nın 17. maddesinde ki "Tercih Hakkından" amaç Anayasa ve yasalardaki usullere uygun olacak şekilde kullanılan tercih hakkıdır. Milletvekilliğinden istifa eden kişinin Milletvekilliğinin düşmesi için Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin salt çoğunluğu olan 226 oy ile kabul edilmesi zorunludur. Aksi halde Milletvekilliği devam eder. Belediye Başkanlığını kazanan Milletvekilinin Belediye Başkanlığını tercih edebilmesi için Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce öncelikle istifasının usulü dairesinde kabulü şarttır.

Özetlemek gerekirse;

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinin düşmesi, Anayasa'nın 84. maddesinin açık ve amir hükmü uyarınca Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin karar vermesi ile mümkündür. Bu amaçla Meclis Başkanlığı'nca İçtüzüğün 113. maddesine göre işlem yürütülmesi için Başkanlık Divanı toplantıya çağrılmış, ancak Divan 113'e göre işleme gerek görmeyerek, Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulu karma komisyonun dokunulmazlık dosyasına ilişkin olarak verdiği rapordaki gerekçeye dayalı olarak Ankara Milletvekili İ. Melih GÖKÇEK'in üyeliğinin kendiliğinden düştüğüne karar vermiş ve bu Divan kararını Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun bilgisine sunmak suretiyle üyeliğin düşmesi kesinleştirilmiştir.

Görüldüğü gibi; üyeliğin düşmesi için Anayasa ve İçtüzüğün istediği biçimde sarih bir Meclis kararı alınmamış, buna lüzum görülmemiş, ancak üyeliğin düştüğüne dair Başkanlık Divanı kararı Genel Kurul'un bilgisine sunulmak suretiyle ve bir üyenin aleyhte konuşması dışında genel bir benimseme ile zımnî bir Meclis kararı oluşturulmuştur. Açıklanan nedenlerle Ankara Milletvekili İ. Melih GÖKÇEK'in Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinin düştüğü yolunda verilen kararın Anayasa'nın 85. maddesine göre iptaline karar verilmesini saygılarımla arz ederim."

III- İLGİLİ ANAYASA VE YASA KURALLARI

Başvuru dilekçesinde dayanılan Anayasa kuralları şunlardır:

1. "MADDE 84.- İstifa eden, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne seçilmeye engel bir suçtan dolayı hüküm giyen, kısıtlanan, partisinden isti-

fa ederek; başka bir partiye giren veya seçim hükümetleri hariç Bakanlar Kurulu'nda görev alan, üyelikle bağdaşmayan bir hizmet kabul eden, Meclis çalışmalarına özürsüz olarak bir ay içinde toplam beş birleşim günü katılmayanların üyeliğinin düşmesine, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile karar verilir.

Partisinden istifa eden milletvekili bir sonraki seçimde, istifa tarihinde mevcut herhangi bir partinin genel merkez organlarınca aday gösterilemez.

Anayasa Mahkemesinin kararında partinin kapatılmasına eylem ve sözleri ile sebebiyet verdiği belirtilen milletvekilinin üyeliği ile temelli olarak kapatılan siyasi partinin, kapatılmasına ilişkin davanın açıldığı tarihte, parti üyesi olan diğer milletvekillerinin üyeliği, kapatma kararının Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına tebliğ edildiği tarihte sona erer."

2. "**MADDE 85.-** Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya üyeliğin düştüğüne Meclis'ce karar verilmesi hallerinde, karar tarihinden başlanarak bir hafta içinde, ilgili üye veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinden herhangi biri, bu kararın Anayasa ve İçtüzük hükümlerine aykırılığı iddiasıyla iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurabilir. Anayasa Mahkemesi, iptal istemini onbeş gün içinde karara bağlar."

A. İLGİLİ ANAYASA KURALLARI

1. "**MADDE 82.-** Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Devlet ve diğer kamu tüzelkişilerinde ve bunlara bağlı kuruluşlarda; Devletin veya diğer kamu tüzelkişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs ve ortaklıklarda; özel gelir kaynakları ve özel imkânları kanunla sağlanmış kamu yararına çalışan derneklerin ve Devletten yardım sağlayan ve vergi muafiyeti olan vakıfların, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile sendikalar ve bunların üst kuruluşlarının ve katıldıkları teşebbüs veya ortaklıkların yönetim ve denetim kurullarında görev alamazlar, vekili olamazlar, herhangi bir taahhüt işini doğrudan veya dolaylı olarak kabul edemezler, temsilcilik ve hakemlik yapamazlar.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, yürütme organının teklif, inha, atama veya onamasına bağlı resmi veya özel herhangi bir işle görevlendirilemezler. Bir üyenin belli konuda ve altı ayı aşmamak üzere Bakanlar Kurulu'nca verilecek geçici bir görev kabul etmesi, Meclis'in kararına bağlıdır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği ile bağdaşmayan diğer görev ve işler kanunla düzenlenir."

2. "**MADDE 148.-** (1. Fıkrası) Anayasa Mahkemesi, kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasa'ya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler. Ancak, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin şekil ve esas bakımından Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesi'nde dava açılamaz."

B. YASA KURALLARI

1- 2949 sayılı Yasa'nın 18. maddesinin birinci altıncı fıkraları şöyledir:

"Kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün veya bunların belirli madde ve hükümlerinin şekil ve esas bakımından Anayasa'ya aykırılıkları iddiasıyla açılan iptal davalarına bakmak;

.....

Milletvekillerinin yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasına veya üyeliğin düştüğüne veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi olmayan bakanların dokunulmazlığının kaldırılmasına Türkiye Büyük Millet Meclisince karar verilmesi hallerinde, ilgililerin Anayasa veya İçtüzük hükümlerine aykırılık iddiasına dayanan iptal istemlerini karara bağlamak;"

2. Aynı Yasa'nın 34. maddesi de şöyledir:

"Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya üyeliğin düştüğüne dair Türkiye Büyük Millet Meclisi kararlarına karşı, dokunulmazlığı kaldırılan milletvekili veya Türkiye Büyük Millet meclisi üyesi olmayan bakan veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinden herhangi biri tarafından yapılan iptal istemleri, Anayasa Mahkemesince onbeş gün içinde karara bağlanır.

İptal istemlerine konu teşkil eden Türkiye Büyük Millet Meclisi kararları aleyhine Anayasa Mahkemesine başvurma hakkı, karar tarihinden itibaren bir hafta sonra düşer.

27'nci maddenin birinci ve ikinci, 30'uncu ve 31'inci maddelerin birinci fıkraları ve 32'nci madde hükümleri bu halde de uygulanır.

Söz konusu iptal istemlerinde, Anayasa Mahkemesi Başkanlığı, ilgilinin ibraz etmesini beklemeksizin gerekli evrakı doğrudan getirir."

IV- İLK İNCELEME:

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca yapılan ilk inceleme toplantısında, konunun niteliği gereği bu evrede başka bir husus üzerinde durulmadan işin esasına geçilerek iptal istemine ilişkin rapor, başvuru dilekçesi ve ekleri ile dayanılan yasa, içtüzük ve Anayasa kurallarıyla bunların gerekçeleri ve diğer belgeler okunup incelendikten sonra gereği düşünüldü:

Tunceli Milletvekili Kamer GENÇ, başvurusunda özetle, bir milletvekilinin Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinin düşmesinin Anayasa'nın 84. maddesinin açık ve buyurucu kuralı uyarınca TBMM'nin kararıyla olanaklı bulunduğunu, oysa Ankara Milletvekili İ. Melih GÖKÇEK'le ilgili olayda Meclis Başkanlığı'nca İçtüzüğün 113. maddesine göre işlem yürütülmesi için toplantıya çağrılan Başkanlık Divanı'nın işleme gerek görmeyerek, Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulu Karma Komisyon'un dokunulmazlık dosyasına ilişkin raporundaki gerekçeye dayalı olarak İ. Melih GÖKÇEK'in üyeliğinin kendiliğinden düşmüş olduğuna karar verdiğini, bu kararın TBMM Genel Kurulu'nun bilgisine sunulmak suretiyle üyeliğin düşmesinin kesinleştirildiğini, üyeliğin düşmesi için Anayasa ve İçtüzüğün istediği biçimde sarih bir meclis kararı alınmadığını, sadece üyeliğin düştüğüne ilişkin Başkanlık Divanı Kararı'nın Genel Kurul'un bilgisine sunulması ve bir üyenin aleyhte konuşması suretiyle genel bir benimseme ile zımnî bir meclis kararı oluşturulduğunu, bu nedenlerle de Ankara Milletvekili İ. Melih GÖKÇEK'in TBMM üyeliğinin düştüğü yolunda verilen kararın, Anayasa'nın 84. maddesine aykırı olduğu savıyla iptaline karar verilmesini istemiştir.

Anayasa'nın 85. maddesine göre, Yasama dokunulmazlığı'nın kaldırılmasına veya üyeliğin düştüğüne Meclisce karar verilmesi hallerinde ilgili üye veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinden herhangi biri, bu kararın, Anayasa veya İçtüzük hükümlerine aykırılığı iddiasıyla iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurabilir.

Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında 2949 sayılı Yasa'nın 34. maddesinde de "...üyeliğin düştüğüne dair Türkiye Büyük Millet Meclisi kararlarına karşı, ...Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi olmayan bakan veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinden herhangi biri tarafından yapılan iptal istemleri, Anayasa Mahkemesi'nce.... karara bağlanır." denilerek Anayasa'nın 85. maddesi doğrultusunda uygulamaya ilişkin açıklık yer almaktadır.

Anayasa Mahkemesi'nin, TBMM'nin bir üyesinin üyeliğinin düşmesiyle, ilgili iptal istemlerini inceleyip karara bağlayabilmesi Anayasa'nın 84. ve 2949 sayılı Yasa'nın 18. maddesinin 6. bendiyle 34. maddesi uyarınca "....TBMM'nin üyeliğin düştüğüne ilişkin bir karar vermesi" durumunda olanaklıdır.

Anayasa'nın 148. ve 2949 sayılı Yasa'nın 18. maddesine göre Anayasa Mahkemesi, genelde yasaların, KHK'lerin ve TBMM İçtüzüğü'nün biçim ve öz yönünden Anayasa'ya uygunluğunu denetler. Özelde ise Anayasa'nın 84. ve 85. maddeleriyle, 2949 sayılı Yasa'nın 18. maddesinin 6. bendi gereğince dokunulmazlığın kaldırılmasına ya da üyeliğin düştüğüne ilişkin TBMM Genel Kurul kararlarına yapılan iptal istemlerini inceler., TBMM Genel Kurul kararlarından içtüzük değişikliği niteliğinde olanlar, bu nedenle başvurulduğunda, ele alabilir. Olayda, bu durumlar sözkonusu değildir. Üyeliğin düştüğüne ilişkin kararların incelenmesi bu konuda bir TBMM Genel Kurulu kararının varlığına bağlıdır. İ. Melih GÖKÇEK hakkında Anayasa'nın ilgili maddeleri gereğince bu konuda alınmış ya da alınmış sayılacak bir TBMM Genel Kurul kararı yoktur. Başkanlık Divanı'nın İ. Melih GÖKÇEK'in Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinin kendiliğinden düştüğüne ilişkin kararını Genel Kurul kararı saymak da olanaksızdır. Divan kararının kabulü yönünde TBMM Genel Kurul kararı olmadıkça yapılan başvuru dinlenemez.

Bu nedenle, ortada dava konusu yapılabilecek bir TBMM kararı bulunmadığından iptal isteminin reddedilmesi gerekir.

V- SONUÇ

İptal istemine konu olabilecek bir TBMM kararı bulunmadığından istemin REDDİNE,

20.9.1994 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Yekta Güngör ÖZDEN	Başkanvekili Güven DİNÇER	Üye İhsan PEKEL
Üye Selçuk TÜZÜN	Üye Ahmet N. SEZER	Üye Haşim KILIÇ
Üye Yalçın ACARGÜN	Üye Mustafa BUMİN	Üye Sacit ADALI
Üye Ali HÜNER	Üye Lütfi F. TUNCEL	

DEĞİŞİK GEREKÇE

Esas Sayısı : 1994/72

Karar Sayısı : 1994/68

Kararda konu yalnız biçimsel açıdan ele alınmamış Anayasa'nın 84. maddesi gereğince verilmiş TBMM kararı bulunmadığından istemin reddi yolunda sonuca varılmıştır. Bu nedenle kararın sonucuna aşağıdaki gerekçelerle katılıyoruz:

TBMM üyeliği ve Belediye Başkanlığı sıfatını kazanma milli iradenin doğrudan doğruya aracısız olarak yaptığı belirlemedir.

Başta TBMM olmak üzere halk tarafından seçimle belirlenen görevlere seçilenler hiçbir organın ek bir irade belirtmesine ihtiyaç olmaksızın görevlerine başlarlar. Milli irade ve seçim yoluyla belirlenen organlar seçim sonunda kendiliğinden oluşurlar. TBMM üyeliği ve Belediye Başkanlığı gibi görevlere başlama, kimsenin iznine tabi değildir. İzin, karar vs. gibi ek bir irade söz konusu olamaz.

Merkezi ve yerel yönetimlerde halkın iradesi ve seçim yoluyla bu görevlere gelen kişilere seçim kurulları eliyle verilen "mazbata"lar hukuki yapıları itibariyle idari ve "beyan edici" nitelikte belgeler olup, "inşaî" nitelikleri yoktur.

Uyuşmazlık konusu olayda Ankara ili halkının seçtiği bir milletvekili daha sonra Ankara şehri hemşehrileri tarafından Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na seçilmiştir.

Milli iradenin seçimle belirlediği bu görevlerden ikisinin bir kişi uhdesinde birleşmesi veya bunlar arasında birinin ilgilinin tercihine bırakılması Anayasamızca özel olarak düzenlenmemiş ve konu haliyle kanunla düzenlenecek alana ait olmuştur. Bu konu 2972 sayılı Yasa'nın 3959 sayılı Yasa ile değişik 17. maddesi ile düzenlenmiş ve millî irade ile seçilen bu görevler arasında bir tercih yapılması zorunlu kılınmıştır.

Ankara Milletvekili İ. Melih GÖKÇEK bu kanun gereğince tercihini kullanarak milletvekilliği görevini bırakmıştır.

Yapılan bu tercih TBMM dahil hiçbir organın irdelemesine ve tasdikine tabi tutulamaz. Bu tercih Anayasa'nın 84. maddesine göre düzenlenen konuların arasında bulunmamaktadır. TBMM Başkanlık Divanı'nın aldığı karar Anayasa'nın 84. maddesiyle ilgili bir TBMM Genel Kurulu

Kararı olmayıp, yukarıda belirlenen olguyu saptayan TBMM Başkanlık Divanı kararıdır.

Milletvekilliği düşmesi gibi temel bir Anayasal konuda 84. maddenin genişletilerek yorumlanmasına imkân yoktur. 84. maddede yazılı üyeliğin düşmesi, ancak maddede açıkca düzenlenen hallerde uygulanır. Bu haller ise şunlardır:

1. Milletvekilliğinden istifa,

2. Hüküm giyme,

3. Kısıtlanma,

4. Partiden istifa ederek başka partiye girme,

5. Üyelikle bağdaşmayan hizmet kabul etme,

Buna göre, milli irade tarafından seçimle belirlenen görevler arasında yapılan "tercih" 84. madde uygulaması ile ilgilendirilemez.

Başkanvekili	Üye	Üye
Güven DİNÇER	İhsan PEKEL	Sacit ADALI

Esas Sayısı : 1994/3

Karar Sayısı : 1994/69

Karar Günü : 20.9.1994

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Danıştay 5. Dairesi.

İTİRAZIN KONUSU: 26.12.1992 günlü, 3859 sayılı 1993 Malî Yılı Bütçe Kanunu'nun 57. maddesinin, Anayasa'nın 161. maddesinin son fıkrasına aykırı olduğu görüşüyle iptali istemidir.

I- OLAY:

Davacı, Danıştay'a başvurarak, oturmakta olduğu lojmanın yakıt giderinin 9.11.1983 gün ve 2946 sayılı Kamu Konutları Kanunu'nun 6. maddesi gereğince kurumlarca karşılanması gerekirken 3859 sayılı, 1993 Malî Bütçe Kanunu'nun 57. maddesi ile verilen yetkiye dayanılarak Maliye Bakanlığı Millî Emlak Genel Müdürlüğü'nce çıkarılan ve yakıt bedelinin lojmanda oturanlar tarafından ödeneceğini öngören 25.1.1993 günlü, 177 sıra sayılı Tebliğ'e ek 28.8.1993 günlü, 182 sıra nolu Millî Emlak Genel Tebliğ'inin iptalini istemiştir.

Davaya bakmakta olan Danıştay 5. Dairesi, iptali istenen Maliye Bakanlığı'nın 182 nolu tebliğinin dayanağını oluşturan 1993 Malî Yılı Bütçe Kanunu'nun 57. maddesinin Anayasa'nın 161. maddesinin son fıkrasına aykırı görerek iptali istemiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ:

Danıştay 5. Dairesi'nin 20.12.1993 günlü, 1993/6072 esas sayılı başvuru kararındaki gerekçe aynen şöyledir:

"1993 Malî Yılı Bütçe Kanununun 57/2. maddesinin verdiği yetkiye dayanılarak Maliye Bakanlığı'nca çıkarılan ve kamu konutlarının yakıtlarının konutta oturanlar tarafından tedariki ve bedellerinin konutta oturanlarca karşılanması esasını da getiren 182 sıra nolu Millî Emlak Genel

Tebliğinin, kamu konutlarının yakıt giderlerinin ödenmesine ilişkin kısmının iptali ve yürütülmesinin durdurulması istemiyle dava açılmış ise de, 1993 Malî Yılı Bütçe Kanunu'nun verdiği yetkiye dayanılarak çıkarılan ve 15.9.1993 tarihinden itibaren 1993 Malî Yılı sonuna kadar uygulanacak olan 182 sıra nolu Millî Emlak Genel Tebliğine göre 1993 Malî Yılına ilişkin son ödeme 15.12.1993 tarihinde yapılmış olup, ortada telafisi güç veya imkansız zarar bulunmamaktadır. Bu durumda uyuşmazlığın niteliğine ve davanın durumuna göre olayda 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 27. maddesinin 2. fıkrasının sayılan koşullar gerçekleşmemiş olduğundan yürütmenin durdurulması isteminin reddine, 20.12.1993 tarihinde oybirliği ile karar verildi.

Sarız Cumhuriyet Savcısı Ali ÖZDEŞ tarafından 177 sıra nolu Millî Emlak Genel Tebliğine ek olarak çıkarılan 182 sıra nolu Millî Emlak Genel Tebliğinin Kamu konutlarının yakıt giderlerine ilişkin kısmının iptali istemiyle Maliye Bakanlığı'na karşı açılan davaya ait dosya incelenerek gereği düşünüldü:

2946 sayılı Kamu Konutları Kanunu'nun "İşletme, bakım ve onarım" başlıklı 6. maddesinde:

Kamu konutlarının işletme, bakım ve onarım giderleri aşağıda belirtilen esaslar dahilinde karşılanır:

a) Kurum veya kuruluşlar tarafından karşılanacak giderler:

(1) Özel tahsisli konutların demirbaş eşya ve mefruşat giderleri, ısınma giderleri, aydınlatma, su, gaz ve benzeri giderleri ile diğer konutlardan 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'na tabi olmayan kaloriferli konutların ısınma giderleri.

(2) Yönetmelikte belirlenecek bakım ve onarım giderleri.

(3) Görev tahsisli konutlardan yönetmelikte ayrıca belirlenecek makam ve rütbe sahiplerine tahsis edilen konutların; demirbaş eşya ve mefruşat giderleri ve bu konutların aydınlatma, su, gaz ve benzeri giderlerinin yüzyirmi metrekareye tekabül edenden fazlası.

Eşyalı olarak tahsis edilecek konutlarda bulundurulacak demişbaş eşya ve mefruşatın neler olması gerektiği ve bunların kullanım sürelerine ilişkin hususlar; personelin temsil ve görev özelliği ile konutların ihtiyaç ve şartları göz önünde bulundurularak, yönetmelikle düzenlenir.

Bu giderler için kurum veya kuruluşların bütçelerine yeterli ödenek konulur.

b) Tahsis edilenler tarafından karşılanacak giderler:

(1) Kalorifersiz konutlar ile 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanununa tabi olan kaloriferli konutların ısınma giderleri.

(2) Küçük bakım ve onarım giderleri ile kötü kullanımdan dolayı meydana gelen zarar ve ziyanlar.

(3) Ortak kullanım dahil aydınlatma, su, gaz, otomat ve benzeri giderler.

(4) Müşterek hizmet ve ihtiyaçların karşılanması için gerekli olan diğer giderler.

Konut blok veya gruplarının müşterek hizmet ve giderleriyle ilgili yönetimi, konut tahsis edilenlerce aralarından seçilecek yöneticiler tarafından yönetmelikte belirlenecek esaslara göre yürütülür.

c) Kurum ve kuruluşlarca ısınma giderlerinin karşılanması:

(1) Konutların yakıt ihtiyacı; farklı iklim karakteri gösteren bölgelere ve kullanılan yakıt cinsine göre yönetmelikte belirlenecek bir metrekareye düşen senelik yakıt miktarının, konutların brüt inşaat alanı ile çarpımı suretiyle tespit olunur.

(2) Tespit olunan ihtiyaç miktarı kadar yakıt, kurum ve kuruluşları tarafından temin ve tedarik edilerek, aylık veya mevsimlik kontenjanlar halinde verilir. Gereğinden fazla yakılmasından dolayı ihtiyaç duyulan yakıt, konutlarda oturanlarca karşılanır.

(3) Yakıt ihtiyacının tesbiti, ödenek tahsisine yetkili makamlarca isteğin yapılma şekil ve şartları, ödenek tahsisi, yakıtın temin, tedarik ve dağıtımı ile bu işlemleri yapmakla görevlendirilen birim ve elemanların görev ve sorumlulukları yönetmelikle düzenlenir." hükmü yer almıştır.

29.12.1992 günlü 21450 Mükerrer sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak 1.1.1993 tarihinde yürürlüğe giren 25.12.1992 günlü ve 3859 sayılı 1993 Mali Yılı Bütçe Kanununun "Kamu Konutları başlıklı 57. maddesinde, "9 Kasım 1983 tarih ve 2946 sayılı Kamu Konutları Kanununun 5. maddesinin 1, 2 ve 4. fıkraları ile 6. maddesi 1993 Mali Yılında uygulanmaz.

Yurt içindeki kamu konutlarından 1993 yılından beher metrekare için kerpiç, ahşap, bağdadi ve benzerlerinde (1.000).-TL; kalorifersiz konutlarda (1.500.- TL; kaloriferlilerde ise (2.000).-TL. kira alınır.

Kamu konutlarının yakıt ve işletme giderleri ile bakım ve onarım giderlerinin karşılanması ile ilgili esas ve usuller Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nca belirlenir." hükmüne yer verilmiştir.

Bu hükmün verdiği yetkiye dayanılarak Maliye Bakanlığı'nca çıkarılan 25.1.1993 günlü, 177 sıra nolu Milli Emlak Genel Tebliğinde tamamı kurum ve kuruluşlara ait veya kiralanmış konutların yakıt giderlerinin idarelerce karşılanması esası benimsenmiş iken anılan tebliğe ek olarak ve yine 1993 Mali Yılı Bütçe Kanununun 57. maddesinin verdiği yetkiye dayanılarak çıkarılan ve bu davanın konusunu oluşturan 182 sıra nolu Milli Emlak Genel Tebliğinde ise kamu konutlarının yakıtlarının konutta oturanlar tarafından tedariki ve bedellerinin konutta oturanlarca karşılanması esası getirilmiş; böylece 1993 Mali Yılı Bütçe Kanunun 57. maddesi ile, 2946 sayılı Kamu Konutları Kanununun 6. maddesi 1993 yılında uygulanamaz duruma düşürülmüştür.

Oysa Anayasa'nın 161. maddesinin son fıkrası "Bütçe Kanununa bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz." kuralını taşımakta olup; Anayasa Mahkemesi'nin pekçok kararında, örneğin 10 Ocak 1992 günlü, 21107 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 27.11.1991 günlü, E:1991/37, K:1991/44 sayılı kararında da vurgulandığı üzere "bütçe ile ilgili hükümler" deyimini mali nitelikte kurallar anlamında değil, bütçenin uygulanmasını kolaylaştırıcı, kanun konusu bir kuralı içermemek koşulu ile ancak açıklayıcı nitelikte hükümler olarak algılamak gerekmektedir.

1993 Mali Yılı Bütçe Kanunu'nun 57. maddesi ise, içerdiği hükümle, 2946 sayılı Kamu Konutları Kanunu'nun 5. maddesinin 1., 2. ve 4. fıkraları ile bakılan davayla ilgili 6. maddesini 1993 Mali Yılında uygulanamaz duruma düşürdüğünden Anayasa'nın 161. maddesinin son fıkrasına aykırı görülmüştür.

Açıklanan nedenle ve bir davaya bakmakta olan mahkemenin uygulanacak bir kanun veya Kanun Hükmünde Kararnamenin hükümlerini Anayasa'ya aykırı görmesi durumunda gerekçeli kararı ile Anayasa Mahkemesi'ne başvurması gerektiğini düzenleyen 2949 sayılı Yasa'nın 28. maddesinin 1. fıkrası gereğince 1993 Mali Yılı Bütçe Kanunu'nun 57. maddesinin iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmasına, dosyada bulunan ilgili belgelerin onaylı birer örneğinin Anayasa Mahkemesi Baş-

kanlığı'na gönderilmesine, Anayasa Mahkemesi'nin bu konuda vereceği karara kadar davanın geri bırakılmasına, 20.12.1993 tarihinde oybirliği ile karar verildi."

III- YASA METİNLERİ

A) İPTALİ İSTENEN YASA KURALI

25.12.1992 günlü, 3859 sayılı 1993 Malî Yılı Bütçe Kanunu'nun iptali istenen 57. maddesi şöyledir:

"9 Kasım 1983 tarih ve 2946 sayılı Kamu Konutları Kanunu'nun 5. maddesinin bir, iki ve dördüncü fıkraları ile 6. maddesi 1993 Malî Yılında uygulanmaz.

Yurt içindeki kamu konutlarından 1993 yılında beher metrekare için kerpiç, ahşap, bağdadi ve benzerlerinde (1000)TL; kalorifersiz konutlarda (1500)TL; kaloriferlilerde ise (2000) TL. kira alınır.

Kamu konutlarının yakıt ve işletme giderleri ile bakım ve onarım giderlerinin karşılanması ile ilgili esas ve usuller Maliye ve Gümrük Bakanlığınca belirlenir."

B) DAYANILAN ANAYASA KURALI

İptal başvurusunda dayanılan Anayasa Kuralı da şudur:

"**Madde 161-** Devletin ve kamu iktisadî teşebbüsleri dışındaki kamu tüzelkişilerinin harcamaları yıllık bütçelerle yapılır.

Malî yıl başlangıcı ile genel ve katma bütçelerin nasıl hazırlanacağı ve uygulanacağı kanunla belirlenir.

Kanun kalkınma planları ile ilgili yatırımlar veya bir yıldan fazla sürecek iş ve hizmetler için özel süre ve usuller koyabilir.

Bütçe Kanunu'na bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz."

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit

ADALI, Ali HÜNER ve Lütfi F. TUNCEL'in katılmalarıyla 8.3.1994 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliği ile karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

İşin esasına ilişkin rapor, başvuru kararı ve ekleri, Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülen Yasa kuralı ile itiraza dayanarak yapılan Anayasa kuralı, bunlarla ilgili gerekçeler ve öbür yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Sınırlama Sorunu

İtiraz yoluna başvuran Danıştay 5. Dairesi, 3859 sayılı, 1993 Malî Yılı Bütçe Kanunu'nun 57. maddesinin tümünün iptal istemini içeren kararında bir sınırlama yapmamıştır.

Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı, Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28. maddelerinde, itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesi'ne yapılan başvuruların Mahkeme'nin bakmakta olduğu davada uygulanacak yasa kuralı ile sınırlı olması öngörülmüştür.

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme'nin bakmakta olduğu dava, 1993 Malî Yılı Bütçe Kanunu'nun 57. maddesinin birinci ve son fıkralarının uygulanmasından doğmuştur. Maddenin birinci fıkrasında, 2946 sayılı Kamu Konutları Kanunu'nun 5. maddesinin birinci, ikinci ve dördüncü fıkraları ile ve 6. maddesinin 1993 malî yılında uygulanmaması öngörülmekte, son fıkrasında da bu konuda yeni düzenleme yapmak üzere Maliye ve Gümrük bakanlığı yetkili kılınmaktadır. Kamu Konutları Kanunu'nun uygulanmaması öngörülen 6. maddesinde kamu kurum ve kuruluşlarınca yakıt gideri karşılanacak olan kamu konutları belirtilmektedir. Böylece yakıt giderlerinin kamu kuruluşlarınca karşılanması 1993 yılı içinde durdurulmakta, maddenin son fıkrası ile de yakıt giderlerinin karşılanması ile ilgili esasları belirleme yetkisi Maliye ve Gümrük Bakanlığı'na verilmektedir. 57. maddenin son fıkrası ile Maliye ve Gümrük Bakanlığı'na verilen yetkiye dayanılarak çıkarılan Tebliğ gereğince yakıt gideri konutta oturanlara ödettirilmektedir.

Buna göre, itiraz yoluna başvuran Danıştay 5. Dairesi'nin bakmakta olduğu davada uygulayacağı kural 3859 sayılı 1993 Yılı Bütçe Yasası'nın 57. maddesinin tümü olmayıp 57. maddenin birinci fıkrasında yeralan "...Kamu Konutları Kanununun 6. maddesi..." ibaresi ile son fıkrasıdır.

Bu nedenlerle esas incelemenin bu sınırlama çerçevesinde yapılması gerekmektedir.

B- İtiraz Konusu Kuralın Anlam ve Kapsamı

İptali istenen 1993 Malî Yılı Bütçe Kanunu'nun 57. maddesinin birinci fıkrasında, 2946 sayılı Kamu Konutları Kanunu'nun 5. maddesinin birinci, ikinci ve dördüncü fıkraları ile aynı Yasa'nın 6. maddesinin 1993 malî yılı içinde uygulanmayacağı öngörülmektedir.

1993 yılında uygulanmaması öngörülen Kamu Konutları Kanunu'nun 5. maddesinin birinci fıkrasında; konutların aylık kira bedeline esas olacak kira birim bedellerinin maddede belirtilen komisyon tarafından her takvim yılının başlangıcından en az üç ay önce tespit edileceği ve Resmî Gazete'de yayımlanacağı, ikinci fıkrasında ise sosyal yardım niteliği göz önünde tutularak bir metrekare için saptanan kira birim bedellerine, farklı iklim karakteri gösteren bölgeler de ısınmada kullanılan yakıt cins ve bedelleri gözetilerek hesaplanan bir metrekareye düşen ortalama aylık yakıt giderinin ekleneceği öngörülmektedir.

Dördüncü fıkrasında da aylık kira bedelinin brüt inşaat alanı ile kira birim bedelinin çarpımı sonucu bulunacağı ve brüt inşaat alanının yüzyirmi metrekareden fazlasının dikkate alınmayacağı belirtilmektedir.

Kamu Konutları Yasası'nın 6. maddesinde ise kamu konutlarının işletme, bakım ve onarım giderlerinin nasıl karşılanacağı açıklanmaktadır. Buna göre, 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'na tabi olmayan kaloriferli konutların yakıt giderlerinin kamu kurum ve kuruluşları tarafından karşılanacağı belirtildikten sonra konut tahsis edilenler tarafından karşılanacak giderler ayrıca saptanmıştır.

İtiraz konusu kuralın ikinci fıkrasında, 1993 yılında kamu konutlarının beher metrekaresinden alınacak kira bedeli saptanmakta son fıkrasında da kamu konutlarının yakıt ve işletme giderleriyle bakım ve onarım giderlerine ilişkin usul ve esasların belirlenmesine Maliye ve Gümrük Bakanlığı yetkili kılınmaktadır.

Görüldüğü gibi, iptali istenen 1993 Malî Yılı Bütçe Kanunu'nun 57. maddesi ile Kamu Konutları Yasası'nın belirtilen kurallarının 1993 yılı içinde uygulanmaması öngörülmekte, yakıt, işletme ile bakım ve onarım giderlerinin karşılanması ile ilgili usul ve esasları belirlemeye Maliye ve Gümrük Bakanlığı yetkili kılınmaktadır.

C- İTİRAZ KONUSU KURALIN ANAYASA'YA AYKIRILIĞI SORUNU

Bütçe Yasalarının hazırlanması, görüşülmesi ve değiştirilmesi Anayasa'nın 161., 162., ve 163. maddelerinde özel yöntemlere bağlanmıştır. 161. maddede, Devletin ve diğer kamu tüzelkişilerinin harcamalarının yıllık bütçelerle yapılacağı belirtildikten sonra bütçe yasalarına, bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir kuralın konulamayacağı öngörülmüştür.

Anayasa'nın 162. maddesinde, Bütçe Yasa tasarılarının TBMM'de görüşülme usul ve esasları belirlenerek Genel Kurulda yapılan görüşmeler sırasında meclis üyelerinin gider artırıcı ve gelir azaltıcı önerilerde bulunamayacakları kuralı getirilmiştir. 163. maddede ise Bütçelerde yapılacak değişikliklerin esasları vurgulanmış ve Bakanlar Kurulu'na kanun Hükmünde Kararname ile bütçelerde değişiklik yapma yetkisi verilemeyeceği öngörülmüştür.

TBMM'ne, bütçe yasaları dışındaki yasaları koymak, değiştirmek ve kaldırmak gibi görevler Anayasa'nın 87. maddesi ile verilmiş, bunların önerilmesi, görüşülmesi ve yayımlanması ise 88. ve 89. maddelerinde düzenlenmiştir.

Görülüyor ki Bütçe Yasaları ile genel yasaların oluşumu Anayasa'nın ayrı ayrı maddelerinde düzenlenmiştir. Anayasa'nın 89. maddesi ile Cumhurbaşkanı'na, yayımlanmasını uygun bulmadığı yasaları bir daha görüşmek üzere TBMM'ne geri gönderme yetkisi verilirken Bütçe Yasaları için böyle bir yetki öngörülmemiştir.

Niteliği yönünden Bütçe Yasaları dışındaki yasalarla düzenlenmesi gereken bir konunun Bütçe Yasaları ile düzenlenmesi Anayasa'nın 87. ve 88. maddelerini uygulanmaz duruma düşürür.

Öte yandan, Anayasa'nın 161. maddesinin son fıkrası "Bütçe Kanununa bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz" hükmünü içermektedir. Anayasa Mahkemesi'nin konuyla ilgili pekçok kararında belirtildiği gibi "Bütçe ile ilgili hükümler" deyişini malî nitelikte kurallar anlamında değil, genel yasa konusu olabilecek bir kuralı içermemek koşulu ile ancak bütçenin uygulanmasını kolaylaştırıcı ve açıklayıcı nitelikte hükümler olarak anlamak gerekir. Bütçe Yasalarının bir yıl süre ile de olsa diğer yasaları değiştirmesi ya da Bütçe ile ilgisi olmayan konuları içermesi Anayasa'ya aykırılık oluşturur.

Buna göre, itiraz konusu 1993 Malî Yılı Bütçe Kanunu'nun 57. maddesinin birinci fıkrası ile Kamu Konutları Kanunu'nda düzenlenmiş olan yakıt giderlerinin tesbit yönteminin uygulaması 1993 yılı için durdurulmakta son fıkra da ise bu konuda gerekli düzenlemeler yapmak üzere Maliye ve Gümrük Bakanlığı yetkilendirilmektedir.

Bu yetkiye dayanılarak Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nca çıkarılan tebliğ ile Kamu Konutları Yasası'nın 6. maddesindeki düzenlemeden ayrılarak Kamu kuruluşlarınca karşılanması gereken yakıt giderlerinin lojmanlarda oturanlarca ödenmesi yöntemi benimsenmiştir.

Açıklanan nedenlerle Bütçe Yasası ile Kamu Konutları Yasası'nda değişiklik yapılması, Anayasa'nın 87., 88. ve 161. maddelerine aykırı olduğundan sınırlama kararı uyarınca, 1993 Malî Yılı Bütçe Kanunu'nun 57. maddesinin birinci fıkrasındaki "... 6. maddesi..." ibaresi ile son fıkrasının iptaline karar verilmesi gerekir.

VI- SONUÇ

1. Sınırlama kararı uyarınca incelenen 25.12.1992 günlü, 3859 sayılı 1993 Malî Yılı Bütçe Kanunu'nun 57. maddesinin;

a- Birinci fıkrasının 2946 sayılı Kamu Konutları Kanunu'nun 6. maddesi yönünden Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,

b- Son fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,

2. 57. maddenin birinci fıkrasında yeralan ve uygulama olanağı kalmayan "ile" bağlacının 2949 sayılı Yasa'nın 29. maddesi uyarınca İPTALİNE,

20.9.1994 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Yekta Güngör ÖZDEN	Başkanvekili Güven DİNÇER	Üye İhsan PEKEL
Üye Selçuk TÜZÜN	Üye Ahmet N. SEZER	Üye Haşim KILIÇ
Üye Yalçın ACARGÜN	Üye Mustafa BUMİN	Üye Sacit ADALI
Üye Ali HÜNER	Üye Lütfi F. TUNCEL	

Esas Sayısı : 1994/76

Karar Sayısı : 1994/73

Karar Günü : 13.10.1994

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Nevşehir Asliye Ceza Mahkemesi.

İTİRAZIN KONUSU: 8.6.1965 günlü, 625 sayılı "Özel Öğretim Kurumları Kanunu"nun 49. maddesinin Anayasa'nın 128. ve 129. maddelerine aykırı olduğu görüşüyle iptali istemidir.

I- OLAY

Hususî evrakta sahtecilik suçundan Türk Ceza Yasası'nın 345. maddesi uyarınca cezalandırılmaları için haklarında dava açılan sanıkların özel sürücü kurs yönetici ve memurları olmaları nedeniyle 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Yasası'nın 49. maddesi gereğince bu sanıklar yönünden yargılamanın durdurulması ve Memurin Muhakematı Yasası hükümleri uyarınca dosyanın ilgili İl İdare Kurulu'na gönderilmesi istenmiştir. Bu aşamada Mahkeme 625 sayılı Yasa'nın 49. maddesinin Anayasa'nın 128. ve 129. maddelerine aykırı olduğu görüşüyle doğrudan Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

İtiraz yoluna başvuran Nevşehir Asliye Ceza Mahkeme'sinin Anayasa'ya aykırılık gerekçesi şöyledir:

"625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun 2. maddesi dersane ve özel kursların Millî Eğitim Bakanlığı'nın denetim ve gözetimi altında olduğunu belirtmiştir.

Aynı Kanun'un 49. maddesinde ise Özel Öğretim Kurumlarına yönetici ve öğretmenlerin suç işlemeleri halinde veya görevlerinden ötürü kendilerine karşı işlenen suçlardan dolayı 765 sayılı TCK'nun uygulanmasında memur sayılacağı hükmünü getirmiş bulunmaktadır.

Buna karşılık Anayasa'nın 128. maddesi kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevleri memurlar ve diğer kamu görevleriyle yapılabileceği hükmünü taşımaktadır.

Yine Anayasa'mızın 129. maddesinde memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında işlediklerini iddia edilen suçlardan ötürü ceza koğuşturması açılması kanunda belirtilen istisnalar dışında Kanun'un gösterdiği idari merciinin iznine bağlıdır.

Olayımızda açıkça görüldüğü gibi Sosyal Sigortalar Kanun hükümlerine tabi olarak görev yapmakta olan özel öğretim kurumlarının yönetici ve öğretmenlerinin devlet memuru gibi ceza koğuşturmasına tabi tutulması Anayasamızın 128. ve 129. maddelerine aykırı olduğundan 625 sayılı Yasa'nın 49. maddesinin Anayasa'nın 128. ve 129. maddelerine aykırılığı hususunun yüksek mahkemenizce incelenmesi yönünden itirazen iptal talebimizin kabulü ile bu yasa maddesinin uygulamadan kaldırılmasına karar verilmesi arz ve talep olunur."

III- YASA METİNLERİ

A. İptali İstenen Yasa Kuralı

8.6.1965 günlü, 625 sayılı "Özel Öğretim Kurumları Yasası"nın 16.6.1983 gün ve 2843 sayılı Yasa ile değişik 49. maddesi şöyledir:

"Madde 49- (Değişik: 16/6/1983-2843/24 md.)

Özel Öğretim Kurumlarının yönetici ve öğretmenleri suç işlemeleri halinde veya görevlerinden ötürü kendilerine karşı işlenen suçlardan dolayı 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun uygulanması ve ceza kovuşturması bakımından memur sayılır."

B. Dayanılan Anayasa Kuralları

İptal isteminde dayanılan Anayasa maddeleri şunlardır.

1. "MADDE 128.- Devletin, kamu iktisadî teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği aslî ve sürekli, görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür.

Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir.

Üst kademe yöneticilerinin yetiştirilme usul ve esasları, kanunla özel olarak düzenlenir."

2. "MADDE.- 129.- Memurlar ve diğer kamu görevlileri Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlüdürler.

Memurlar ve diğer kamu görevlileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları mensuplarına savunma hakkı tanınmadıkça disiplin cezası verilemez.

Uyarma ve kınama cezalarıyla ilgili olanlar hariç, disiplin kararları yargı denetimi dışında bırakılamaz.

Silahlı Kuvvetler mensupları ile hakimler ve savcılar hakkındaki hükümler saklıdır.

Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davaları, kendilerine rücu edilmek kaydıyla ve kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olarak, ancak idare aleyhine açılabilir.

Memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında işledikleri iddia edilen suçlardan ötürü ceza kovuşturması açılması, kanunla belirlenen istisnalar dışında, kanunun gösterdiği idarî merciin iznine bağlıdır."

C. İlgili Anayasa Kuralı

Olayla doğrudan ilgili Anayasa maddesi de şudur:

"GEÇİCİ MADDE 15.- 12 Eylül 1980 tarihinden, ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanını oluşturuncaya kadar geçecek süre içinde, yasama ve yürütme yetkilerini Türk milleti adına kullanan, 2356 sayılı Kanunla kurulu Millî Güvenlik Konseyinin, bu konseyin yönetimi döneminde kurulmuş hükümetlerin, 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanunla görev ifa eden Danışma Meclisinin her türlü karar ve tasarruflarından dolayı haklarında cezai, malî ve hukukî sorumluluk iddiası ileri sürülemez ve bu maksatla herhangi bir yargı merciine başvurulamaz.

Bu karar ve tasarrufların idarece veya yetkili kılınmış organ, merci ve görevlilerce uygulanmasından dolayı, karar alanlar, tasarrufta bulunanlar ve uygulayanlar hakkında da yukarıdaki fıkra hükümleri uygulanır.

Bu dönem içinde çıkarılan kanunlar, kanun hükmünde kararnameler ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca alınan karar ve tasarrufların Anayasaya aykırılığı iddia edilemez."

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca yapılan ilk inceleme toplantısında, konunun özelliği gereği bu evrede başka hususlar üzerinde durulmadan ilk incelemeye ilişkin rapor, itiraz yoluna başvuran Mahkeme'nin gerekçesi, iptali istenen Yasa kuralı ve ilgili Anayasa kurallarıyla bunların gerekçeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

İtiraz yoluna başvuran Nevşehir Asliye Ceza Mahkemesi'nin Anayasa'ya aykırılık savlarının değerlendirilmesinden önce itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu savında bulunup bulunulamayacağı konusu üzerinde durulması yerinde olacaktır.

Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28. maddelerine göre, bir davaya bakmakta olan mahkeme, o davada uygulanacak yasa hükümlerini Anayasa'ya aykırı görür ya da taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık savının ciddi olduğu kanısına varırsa, bu konuda bir karar verilmesi için Anayasa Mahkemesi'ne başvurmaya yetkilidir.

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme'de görülen dava hususî evrakta sahtecilik suçu nedeniyle açılmıştır. duruşma sırasında Millî Eğitim Müdürlüğü'nden gelen yazıda üç sanıktan ikisinin özel sürücü kursu yöneticisi olarak görev yaptıkları belirtilmiştir. Bu durumda yönetici olan sanıklara 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun 49. maddesi gereğince Memurin Muhakematı Kanunu hükümlerinin uygulanması için Dosya'nın bu sanıklar yönünden ayrılarak muhakemenin durdurulması ve İl İdare Kuruluna gönderilmesi gerekmektedir. Bu durumda, itiraz yoluna başvuran Mahkeme'nin bakmakta olduğu ve görevi kapsamına giren bir dava bulunduğu gibi, iptali istenen yasa hükmü de o davada uygulanacak kuraldır.

Ancak, 625 sayılı "Özel Öğretim Kurumları Kanunu"nun iptali istenen 49. maddesi 16.6.1983 günlü, 2843 sayılı Yasa'nın 24. maddesiyle değiştirilmiştir. Bu Yasa, 18.6.1983 gününde yürürlüğe girmiştir. Anayasa'nın geçici 15. maddesinde, 12 Eylül 1980'den, ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Başkanlık Divanı oluşturuluncaya kadar geçecek süre içinde, yasama ve yürütme yetkilerini Türk

Milleti adına kullanan Millî Güvenlik Konseyi'nin çıkardığı yasaların Anayasa'ya aykırılığı savında bulunulamayacağı öngörülmektedir. Bu durumda, 16.6.1983 günlü, 2843 sayılı Yasa'nın Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülemeyecektir.

1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın halkoyu ile kabulünden sonra yapılan ilk seçimler sonucu oluşan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Başkanlık Divanı 6.12.1983'de toplanmış ve böylece TBMM göreve başlamıştır.

Anayasakoyucunun, söz konusu kural ile Millî Güvenlik Konseyi'nin yasama yetkisini tek başına ya da Danışma Meclisi'yle birlikte kullandığı dönemde çıkarılan yasalar ve kanun hükmünde kararnameler ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca alınan karar ve yapılan işlemleri Anayasa Mahkemesi'nin denetimi dışında tutmak amacında olduğu anlaşılmaktadır.

27.10.1980 günlü, 2324 sayılı "Anayasa Düzeni Hakkında Kanun"un 4. maddesinde; "Millî Güvenlik Konseyinin bildiri ve kararlarında yer alan ve yer alacak olan hükümlerle 12 Eylül 1980 tarihinden sonra çıkarılan ve çıkarılacak olan Bakanlar Kurulu Kararnamelerinin ve üçlü kararnamelerin yürütülmesinin durdurulması ve iptali" isteminin ileri sürülemeyeceği öngörülmekte, 6. maddesinde de; "Millî Güvenlik Konseyinin Bildiri ve Kararlarında yer alan ve alacak olan hükümlerle Konseyce kabul edilerek yayımlanan ve yayımlanacak olan kanunların 9 Temmuz 1961 tarihli ve 334 sayılı Anayasa hükümlerine uymayanları Anayasa değişikliği olarak ve yürürlükteki kanunlara uymayanları da kanun değişikliği olarak yayımlandıkları tarihte ve metinlerinde gösterilen tarihlerde yürürlüğe girer" denilmektedir. Buradaki amaç hiç kuşkusuz, olağanüstü dönemin olağanüstü koşullarının gerektirdiği işlemlere yasal kolaylık sağlayabilmektir. Anayasa Düzeni Hakkında Yasa, 1982 Anayasası'nın geçici 3. maddesiyle yürürlükten kaldırıldığı için Anayasa'nın geçici 15. maddesinin konulmasına gereksinim duyulmuştur.

Anayasa'da genel nitelikleri belirli konuları düzenleyen kurallar yanında, belirli konuları düzenleyen özel kurallara da yer verilmiştir. Bir konu, özel kurallarla düzenlenmemişse sorunların çözümünde genel kurallar uygulanır. Ancak, o konuda özel düzenlemeler varsa artık genel kurallara başvurulmaz.

Anayasa kuralları etki ve değer bakımından eşit olup hangi nedenle olursa olsun birinin ötekine üstün tutulmasına olanak bulunmadığından, bunların bir arada ve hukukun genel kuralları göz önünde tutularak uygu-

lanmaları zorunludur. Sözü edilen geçici 15. maddenin de bir Anayasa kuralı olarak, Anayasa'da yer almış bulunan diğer kurallarla etki ve değer bakımından eşit olduğunda kuşku yoktur. Anayasa'da belli bir konuyu düzenleyen özel kural varken, o konuyu da kapsamı içine alabilecek nitelikte bir genel kural bulunsa bile onun değil, konuya özgü Anayasa kurallarının uygulanması gerekir.

Söz konusu maddenin, "Geçici madde" olarak adlandırılmış bulunması etki ve değer bakımından Anayasa'nın öteki maddelerinden daha zayıf ve önemsiz olduğu biçimde yorumlanmasına neden olamaz. Çünkü, geçici maddeler genellikle geçiş dönemlerine ilişkin işlemlerin uygulama yöntemini ve kapsamını gösteren ayrık hükümleri içerirler. Hukukta genel kural olarak, yasalar, yayımından sonraki olaylara ve durumlara uygulanırlar. Bu ilkenin en çarpıcı ayrıklığı, yasalardaki geçici kurallardır. Bu nedenle yasaların geçici maddeleri ile esas maddeleri arasında çelişiklik varsa, özel niteliği nedeniyle, esas maddeden önce uygulanırlar. Çünkü, yasakoyucu, kuralın ayrıklığında kamu yararı görmüştür. Özel düzenlemenin genel düzenlemeden önce geleceği hukukun genel bir ilkesidir. Bir yasada öncelik alan geçici maddeler uygulanıp sonuçları tümüyle alındıktan sonra yürürlükten kalkmış olurlar. Aksi taktirde, yasalardaki geçici maddeler, yasanın bir ayrıklık olarak kapsadıkları konularla birlikte geçerliliklerini sürdürürler. Başka bir anlatımla yasakoyucu, kamu hizmetinin niteliği, yasama politikasının gereği olarak ayrık kurallar koyabilir.

Yasa metinlerinin, kullanılan sözcüklerin, hukuk dilindeki anlamlarına göre anlaşılması gerekir. Yasa kuralının, günün sosyal ve ekonomik gerekleriyle çeliştiği sanılsa bile, yürürlükte kaldığı sürece uygulanması hukukun gereğidir. Kimi gerekçelerle bu kuralın dışına çıkılması, metinlerin anlamlarından başka biçimlerde yorumlanması, metnin bir tür düzeltilmesine kalkışılması, aslında yasada olmayanı yasaya yakıştırmak ve yorum yoluyla amacını değiştirmek ya da yasakoyucunun yerini almak olur.

Anayasa'nın uluslararası antlaşmaları uygun bulma ile ilgili 90. maddesinde de; "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz." hükmü yer almaktadır. Bu ve geçici 15. maddedeki düzenleme, Anayasa'da yer alan genel hukuk ilkelerinin ayrıklığını oluşturan kurallardır.

Geçici 15. maddede sözü edilen yasalar için mutlak bir dokunulmazlığın sağlandığını söylemek güçtür. Bu madde kapsamındaki, olağanüstü

yönetimin olağanüstü koşulları altında çıkarılan yasalarla yasa hükmündeki kararnamelerin geçilen demokratik düzen içinde değiştirilmesine ya da yürürlükten kaldırılmasına değin Anayasa'ya uygunluk denetimi yapılmamasında kamu yararı görülmüştür. Ancak, yasakoyucu, siyasal ve sosyal gelişmelere ve gereksinimlere göre, söz konusu yasal kurallardan gerekli gördüklerini değiştirebileceği ya da kaldırabileceği gibi Anayasa'da öngörülen koşullara uyarak Anayasa'daki geçici maddeleri de kaldırabilir. Bunun dışında yorum yoluyla Anayasa'nın, geçici 15. maddesinin etkisiz duruma getirilmesi olanaksızdır.

Anayasa, geçici 15. maddesi ile bir dönemin yasama işlemlerinin Anayasa'ya aykırılığı savında bulunulması yasaklanmıştır. Ancak, bunların hukuk devleti ilkesine uygun biçimde yargı denetimine açılması, Anayasa'ya aykırılık savında bulunma ve inceleme yasağının kaldırılmasına bağlı olup bu da Anayasa'nın 87. maddesi uyarınca doğrudan yasama organının görev ve yetkisi kapsamına girmektedir.

Bu durumda söz konusu kural hakkında, Anayasa'ya aykırılık savında bulunulmasına Anayasa'nın geçici 15. maddesi olanak vermediğinden itirazın, başvuran Mahkeme'nin yetkisizliği nedeniyle reddi gerekir.

Güven DİNÇER bu görüşe katılmamıştır.

V- SONUÇ

8.6.1965 günlü, 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun 16.6.1983 günlü, 2843 sayılı Yasa ile değişik 49. maddesinin, 18.6.1983 gününde yürürlüğe girmiş olması karşısında bu kurala yönelik itirazın, Anayasa'nın geçici 15. maddesinin üçüncü fıkrası gereğince başvuran Mahkeme'nin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE, Güven DİNÇER'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

13.10.1994 gününde karar verildi.

Başkan Yekta Güngör ÖZDEN	Başkanvekili Güven DİNÇER	Üye İhsan PEKEL
Üye Selçuk TÜZÜN	Üye Ahmet N. SEZER	Üye Haşim KILIÇ
Üye Yalçın ACARGÜN	Üye Mustafa BUMİN	Üye Sacit ADALI
Üye Ali HÜNER	Üye Lütfi F. TUNCEL	

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1994/76

Karar Sayısı : 1994/73

I-12 Eylül 1980 tarihinden ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Başkanlık Divanı oluşuncaya kadar geçen süre içinde çıkarılan Kanunlar ve Kanun Hükmünde Kararnameler ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca çıkarılan karar ve tasarrufların Anayasa'ya aykırılığının iddia edilemeyeceği yolundaki Anayasa'nın geçici 15'inci maddesinin son fıkrasındaki kuralın, maddenin bütünü ile birlikte değerlendirilmesi ve yorumlanması gerekir.

Anayasa'nın geçici 15'inci maddesi, belirli bir dönemde fevkalade şartlar altında siyasal görev apan Milli Güvenlik Konseyi ve Danışma Meclisi Üyeleri ile bu dönemde alınan kararları uygulayan kamu görevlilerini cezai, mali ve hukuki sorumluluktan koruyan kurallar bütünüdür.

Bu dönemde çıkarılan Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerin Anayasa'ya aykırılığının iddia edilememesi, o dönem karar ve tasarruflarının daha sonra Anayasa'ya aykırılık yoluyla hukuki tartışma konusu yapılmasını önlemeye yöneliktir. Yoksa, bu olağanüstü dönem aşıldıktan ve demokratik ve normal anayasal döneme geçildikten sonra 1980-1983 yılları arasında çıkan kanunların uygulanması nedeni ile mahkemelerin itiraz yoluyla yaptıkları Anayasa'ya aykırılık başvurularım önlemeye yönelik değildir. Nitekim, 1961 Anayasası'nın 1982 Anayasası'nın geçici 15'inci maddesinin son fıkrasına paralel olan geçici 4'üncü maddesinin üçüncü fıkrası hükmü, Anayasa Mahkemesi'ne itiraz yolunu kapatmak için çok ayrıntılı bir düzenleme yapmıştır. Geçici 15 inci madde bu derece ayrıntılı ve kapsamlı düzenlenmemiştir. 1961 ve 1982 Anayasaları'nın, bu iki maddesinin mukayesesi, geçici 15'inci maddenin Anayasa'ya aykırılık iddiasını önlemek için değil hukuki sorumluluk konusunu çözümlemek için konulduğunu açıkça göstermektedir.

II- Anayasa'nın geçici 15'inci maddesinin Anayasa'nın yürürlüğü ile ilgili 177'inci maddesi ile birlikte yorumlanması gerekir. Sözü edilen madde hükümleri yürürlükte olan ve Anayasa'ya aykırılık taşıyan tüm hukuk kurallarının yeni anayasa dönemi içindeki durumunu ele almakta ve açıklığa kavuşturmaktadır. 177'inci maddenin (e) bendi hükmüne göre, Anayasa hükümlerinin mevcut kurum ve kurallarla olan çelişkileri doğrudan doğruya Anayasa hükümlerinin uygulanması ile çözümlenebilecektir.

Anayasa'nın 177'inci maddesinin (e) bendi hükmü ile Anayasa'nın geçici 15'inci maddesindeki Anayasa'ya aykırılık iddiasını engelleyen hüküm, 12 Eylül 1980 ile TBMM'nin açılışı arasındaki tesis edilen tasarrufların tartışılması dışında bütün Anayasa'ya aykırılık iddialarına imkan verici anlamdadır.

III- Geçici 15'inci madde ile ilgili olarak yapılacak engelleyici bir yorum, 1980-1983 yıllarında yürürlüğe konulan yasaların anayasal denetimini sürekli engelleme demektir. 1961 Anayasası'nın geçici 4'üncü maddesi ile başlayan ve 1982 Anayasası'nın geçici 15'inci maddesi ile sürdürülen bu durum, pek çok konuda Türkiye'yi Anayasası ile değil Anayasa'nın yasaklayıcı geçici hükümleri ile yönetilen bir ülke olma yükü altında bırakmaktadır. Anayasal yorumlarda anayasal hakların eksiksiz kullanılması ve anayasal müesseselerin bütünüyle çalışması temel yorum kuralı olmalıdır. Anayasa kurallarında belirsizlik ve uyumsuzluk hallerinde Anayasa hükümlerinin bu yönde yorumlanması ve Anayasa'nın geçici 15'inci ve 177'inci maddelerinin bu anlayışla ele alınarak Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılması gerekir.

Yukarıda açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 152 ve Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28'inci maddesine göre Mahkemenin itiraz başvurusunun esastan incelenmesi gerektiği oyuyla karara karşıyım.

Başkanvekili
Güven DİNÇER

Esas Sayısı : 1994/83
Karar Sayısı : 1994/78
Karar Günü : 16.11.1994

İPTAL DAVASINI AÇAN: Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri Necmettin ERBAKAN, Şevket KAZAN ve 91 Milletvekili.

İPTAL DAVASININ KONUSU: 28.9.1994 günlü, 4044 sayılı "4 Aralık 1994 Günü Milletvekili ve Mahalli İdareler Ara Seçimi Yapılması Hakkında Kanun"un 2. maddesinin Anayasa'nın 5., 10., 13., ve 67. maddelerine aykırı olduğu savıyla iptali istemidir.

I- İPTAL İSTEMİNİN GEREKÇESİ:

6.10.1994 günlü dava dilekçesinin gerekçe bölümü aynen şöyledir:

"28.9.1994 gün ve 4044 sayılı Yasa ile 4 ARALIK 1994 günü yapılacak milletvekili ve mahalli idareler ara seçimine ilişkin muhtelif düzenlemeler getirilmiştir. Bu Kanun'un 2. maddesi sandık seçmen listelerinin "güncelleştirilmesine" ilişkindir.

Maddenin birinci fıkrasında, 27 MART 1994 günü yapılan mahalli idareler genel seçimlerinde kullanılan sandık seçmen listelerinin güncelleştirilerek kullanılacağı belirtildikten sonra ikinci fıkrasında, yapılacak olan güncelleştirme işlemi oldukça sınırlandırılarak seçmen listelerinde ismi bulunmayanlardan ancak;

a) Askerlik hizmetinden terhis olanlar,
b) Seçim mahalline tayin olan yeni memurlar,

sandık seçmen listelerine dahil edileceklerdir.

Kanun'un 2. maddesi ile düzenlenen güncelleştirme işleminde; durumlarında meydana gelen değişiklikleri sandık seçmen listelerine yansıtabilmek için o bölgede yaşayan tüm seçmen vatandaşlara bir imkan tanımak yerine sadece yukarıda durumları belirtilen kişilere tanımak Anayasa'nın 5., 10., 13. ve 67. maddelerine ayekırı olduğundan iptal edilmesi gerekir.

Buna göre;

1. Anayasa'nın 67. maddesinde kişilerin seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları düzenlenmiştir. Maddenin birinci fıkrasında, vatandaşların kanunda gösterilen şartlara uygun olarak seçme ve seçilme haklarına sahip oldukları açıklanmış, seçme ve seçilme şartlarının kanunkoyucu tarafından düzenleneceği belirtilmiştir. Kanunkoyucu bu düzenlemeleri yaparken sınırsız bir takdir hakkına sahip değildir. Anayasa'nın koyduğu sınırlar içinde bu hakkını kullanmak durumundadır. Vatandaşlara 67. madde ile tanınan seçme hakkının sınırları da Anayasa'daki temel ilkelere uygun olmalıdır. Anayasa'nın 3. maddesinin ikinci fıkrası temel hak ve hürriyetlerle ilgili genel ve özel sınırlamaların demokratik toplum düzeninin gerekliliğine aykırı olmayacağını belirtmektedir. Bu fıkraya göre, seçme hakkına getirilecek sınırlama bu hakkın özünü ortadan kaldıracak nitelikte ise veya bu hakkın kullanılmasını çok güçleştirmekte ise o takdirde Anayasa'ya aykırılık oluşturur.

Belirli bir tarihte düzenlenen seçmen listelerinin baz alınarak bu tarihten sonra seçmene ait bilgilerde meydana gelecek değişikliklerden dolayı güncelleştirmeden sadece terhis olan askerlerle, tayini çıkan devlet memurunun faydalandırılması, bu iki grup dışında kalan vatandaşların seçme hakkının özünü zedelemek olur. Çeşitli nedenlerle ikametgahı değişen vatandaşlara güncelleşmeyi tanımamak başka bir yöredeki seçmen listesinde ismi olsa bile seçme hakkını kullanmayı güçleştirir. Kaldı ki, yapılacak ara seçim Güneydoğu bölgesi ağırlıklıdır. Bu bölgede meydana gelen terör olayları sebebiyle vatandaşların büyük kısmı daha güvenli yerlere göç etmiştir.

Bu göç devlet tarafından desteklenmektedir. Bu kadar haklı bir sebebe dayanan ikametgahlarda meydana gelen değişiklikleri listelere yansıtmamak vatandaşın iradesini ortadan kaldırmak ve seçme hakkını elinden almak demektir. Bu nedenlerle Anayasa'nın 67. ve 13. maddelerine aykırı olan 2. maddenin iptal edilmesi gerekir.

2. Madde Anayasa'nın 10. maddesine aykırıdır.

Anayasa'nın 10. maddesine belirtilen eşitlik ilkesi gereğince bütün vatandaşlar kanun önünde eşit olup devlet organları da bu ilkeye uygun hareket etmek zorundadır.

Anayasa Mahkemesi 10. maddede belirtilen eşitlik ilkesini muhtelif kararlarında açıkca yorumlamıştır. Mahkemeye göre; konum ve durumları aynı olanlara aynı kuralların uygulanması, durumları farklı olanlara da

farklı kurallar uygulanması gerekmektedir. Haklı bir sebebe dayanmaksızın aynı durumda olanlara farklı işlem ya da kurallar uygulanması Anayasa'nın 10. maddesine aykırı olur.

İptalini istediğimiz Yasa'nın 2. maddesi Anayasa'nın 10. maddesine aykırıdır. Zira tayin olan memur veya terhis olan askerlerle maddenin dışladığı diğer vatandaşlar arasında seçme hakkının kullanılması yönünden hiçbir farklılık yoktur. Konuları aynıdır. Tayin olan memur ya da terhis olan askerin durumu ne kadar haklı bir sebebe dayanıyor ise terör nedeniyle (devletin de desteğiyle) ya da başka bir nedenle yer değiştiren vatandaşların da durumları en az onlar kadar haklı bir sebebe dayanıyor sayılmalıdır.

Seçmen listeleri güncelleştirilirken bir kısım vatandaşlara bu imkanı tanımak, haklı nedenlerle olan vatandaşlara tanımamak ilkesine açıkca aykırıdır. Bu nedenle de iptali gerekir.

3. Anayasa'nın 5. maddesi temel amaç ve görevlerini belirtirken "kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleri ile bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmayı" devlete görev olarak vermiştir.

Devlet, adalet ilkelerine aykırı tüm sınır ve engelleri kaldırma görevini üstlenmişken devletin yasama organının bu sınırları kaldırma yerine tam tersine adalet ilke ve anlayışına sığmayan hükümler ve engeller getirmesi Anayasa'nın 5. maddesine aykırı olur.

İptal edilmesi istenen Yasa'nın 2. maddesi adalet ilkesi ile bağdaşmayacak eşitsizlikler doğuracağından bunun kaldırılması devletin temel görevidir. Bu nedenle getirilen düzenleme Anayasa'nın 5. maddesine de aykırıdır.

Sonuç: Yukarda belirtilen nedenlerle 4044 sayılı Yasa'nın 2. maddesi Anayasa'nın 5., 10., 13. ve 67. maddelerine aykırı olup, iptal edilmesini saygıyla arz ederiz."

II- YASA METİNLERİ

A. İptali İstenen Kural

İptali istenen 4044 sayılı Yasa'nın 2. maddesi şöyledir:

"**MADDE 2.-** Bu seçimlerde 27 Mart 1994 günü yapılan Mahalli İdareler genel seçiminde kullanılan sandık seçmen listeleri güncelleştirilerek kullanılır.

Güncelleştirme, sandık seçmen listelerinin askıya çıkarılması ve listede ismi bulunmayanlardan, askerlik hizmetinden terhis olanların terhis evrakıyla, memur olarak tayin olanların da tayin evrakıyla askı gününden önce ilgili seçim kuruluna müracaatı suretiyle olur. Bu suretle oluşan listeler başka bir ilan vesair işleme tabi tutulmadan çoğaltılarak sandık seçmen listesi olarak kullanılır. Askı ve itiraz süreleri Yüksek Seçim Kurulunca belirlenir."

B. Dayanılan Anayasa Kuralları

İptal gerekçesinde dayanılan Anayasa kuralları şunlardır:

1- "**MADDE 5.-** Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmaycak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

2- "**MADDE 10.-** Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

3- "**MADDE 13.-** Temel hak ve hürriyetler, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, milli egemenliğin, Cumhuriyetin, milli güvenliğin, kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının, genel ahlakın ve genel sağlığın korunması amacı ile ve ayrıca Anayasanın ilgili maddelerinde öngörülen özel sebeplerle, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak kanunla sınırlanabilir.

Temel hak ve hürriyetlerle ilgili genel ve özel sınırlamalar demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamaz ve öngörüldükleri amaç dışında kullanılamaz.

Bu maddede yer alan genel sınırlama sebepleri temel hak ve hürriyetlerin tümü için geçerlidir."

4- "**MADDE 67.-** Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir.

Seçimler ve halkoylaması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır.

Seçimlerin ve halkoylamasının yapıldığı yılda, ay ve gün hesaba katılmaksızın 20 yaşına giren her Türk vatandaşı seçme ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir.

Bu hakların kullanılması kanunla düzenlenir.

Silah altında bulunan er ve erbaşlarla, askeri öğrenciler, ceza ve tevkif evlerinde bulunan tutuklular ve hükümlüler oy kullanamazlar."

III- İLK VE ESAS İNCELEME:

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca, Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER ve Lütfi F. TUNCEL'in katılmalarıyla 15.11.1994 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, davacılar arasında bulunan yedi milletvekilinin davacı olmadıkları, imzalarını zuhulen ve bir başka merciie verilmesi düşüncesiyle attıkları yolundaki savları içeren 15.11.1994 kayıt günlü ortak dilekçeleri öncelikle incelenip Yekta Güngör ÖZDEN ile Lütfi F. TUNCEL'in "Beyan ve İmzalar TBMM Başkanlığı'ndan sorulmalı, alınacak yanıta göre değerlendirilmelidir." yolundaki karşı oylarıyla ve OYÇOKLUĞUYLA reddedildikten sonra dosyada eksiklik bulunmadığı, konunun özelliği ve ilk inceleme raporunun esas incelemeyi de kapsadığı gözetilerek bu evrede işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

Bu aşamada; Anayasa'nın 149. maddesinin dördüncü fıkrası ile Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında 2949 sayılı Yasa'nın 30. maddesinin birinci fıkrası gereğince, Yüksek Seçim Kurulu Başkanı'nın sözlü açıklamalarının dinlenmesine, karar verildikten sonra, işin esasını da içeren ilk inceleme raporu, dava dilekçesi, Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülen Yasa kuralı ile iptal istemine dayanak yapılan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve öbür yasama belgeleri okunup incelendikten ve Yüksek Seçim Kurulu Başkanı'nın sözlü açıklaması dinlendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. İptali İstenen Kuralın Anlam ve Kapsamı:

4044 sayılı Yasa'nın 2. maddesinin birinci fıkrasında, 27 Mart 1994 günü yapılan Mahalli İdareler genel seçiminde kullanılan sandık seçmen listelerinin güncelleştirilerek kullanılacağı; ikinci fıkrasının birinci tüm-

cesinde, güncelleştirme işleminin sınırlandırılarak seçmen listelerinde adı bulunmayanlardan yalnız askerlik hizmetinden terhis olanlarla seçim mahalline atanan memurların sandık seçmen listesine dahil edileceği hükme bağlanmaktadır. Maddenin ikinci fıkrasının ikinci tümcesinde bu suretle oluşan listelerin başka bir ilan vesair işleme bağlı tutulmadan çoğaltılarak sandık seçmen listesi olarak kullanılacağı öngörülmektedir. Son tümce ise, askı ve itiraz sürelerinin Yüksek Seçim Kurulu'nca belirleneceğine ilişkindir.

Dava dilekçesinde, 4044 sayılı Yasa'nın 2. maddesinin Anayasa'nın 5., 10., 13. ve 67. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

B. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

1. Anayasa'nın 67. ve 13. Maddeleri Yönünden İnceleme

Anayasa'nın konuyla doğrudan ilgili "seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları" başlıklı 67. maddesinde seçme ve seçilme hakları düzenlenirken seçimlerin ve halkoylamasının genel oy esasına göre yapılacağı öngörülmüştür. Seçme hakkı, yasalarla düzenlenirken bu maddede belirtilen ilkelerin gözardı edilmesi ya da bu niteliği alacak ve bu anlama gelecek biçimde sınırlanması olanaksızdır.

Bir halk yönetimi olan ve ulusal egemenliği en iyi biçimde yaşama geçiren, çoğulcu, katılımcı, kurallar ve kurumlar düzeni demokrasilerde halkın devletin yasalarına bağlılığı olgusunun herkesi kapsayıcı biçimde algılanması ve tanımlanması gerekir. Bunu gerçekleştiren ilke, "genel oy" ilkesidir. Genel oy, vatandaşların seçmen olabilme hakkını servet, eğitim, cinsiyet ve ırk bakımlarından sınırlamayan bir seçim olgusudur. Genel oy tanımındaki "genel" sözcüğü, seçme yeterliliğine sahip olanların oy kullanmalarını anlatır. Seçmen yeterliliği için Anayasa ve yasalarda yer alan koşulların genel oy ilkesini zedelemediği, seçmen olabilmek için öngörülen koşulların topluma yarar sağlamak için konulduğu varsayılır.

298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Yasa'nın 86. maddesine göre, ancak, sandık seçmen listesine kayıtlı seçmenler oy verme hakkına sahiptir. Sandık seçmen listesine kaydı olmayanlar seçimlerde oy kullanamayacaklardır. Seçmen kütüğündeki bilgilerin değiştirilmesi, düzeltilmesi ve bir anlamda yenilenmesi demek olan "güncelleştirme" 298 sayılı Yasa'nın geçici 18. maddesi uyarınca Yüksek Seçim Kurulu'nun saptadığı esas ve ilkelere göre gerçekleştirilmektedir.

Seçme hakkına sahip bulunmasına karşın değişen durumlar veya çeşitli nedenlerle sandık seçmen listesine yazılmayan yurttaşları güncelleştirme kapsamına almamak seçme hakkını olanaksız kılmaktadır. Kaldı ki, yapılacak ara seçimler, yoğun göç olaylarının yaşandığı Güneydoğu Anadolu Bölgesi ağırlıklıdır. 4044 sayılı Yasa'da 27.3.1994 seçimleri için düzenlenen seçmen listeleri esas alınarak bu tarihten sonra seçmen listesine eklenmesi gereken seçmenler listeye yazılmayarak güncelleştirme olanağı yalnızca terhis olan askerlerle tayin olunan memurlara tanınmaktadır. Böylece Yasa'da belirtilen bu kişiler dışında oturdukları yerleri değişen seçmenler sandık seçmen listesinde yer almayacaklardır.

24.3.1994 tarihinde düzenlenen seçmen listelerinin esas alınarak bu tarihten sonra seçmene ilişkin bilgilerde oluşacak değişikliklerden dolayı güncelleştirmeden yalnızca terhis olan askerlerle, tâyin edilen devlet memurlarının yararlandırılması, bu iki grup dışında kalan vatandaşların seçme hakkının zedelenmesi demektir.

İptali istenen kural, bu iki grup, seçmene anayasal haklar sağlarken seçmen niteliği yönünden aralarında hiç bir ayrım olmayan diğer seçmenleri gözardı ederek, bu haktan yoksun bırakmıştır.

27 Mart 1994 günü yapılan yerel yönetimler genel seçiminde kullanılan sandık seçmen listelerine, askerlik hizmetinden terhis olanlarla, tayin olunan memurlar dışındaki seçmenlerin alınmayarak listelerin güncelleştirilmesi, yeterli bir güncelleştirme olmayıp kimi seçmenlerin seçme hakkını ortadan kaldırmakta ve bu yolla seçimi olumsuz yönde etkilemektedir. Seçme hakkının ve seçimlerin hukuksal altyapısını oluşturan seçmen kütüklerinin düzenlenmesinde kimi seçmenlerin kütüğe yazılmasını engelleyen kurallar genel oy hakkını ortadan kaldırır. İlk bakışta terhis olan askerlerle, tayin olunan memurlar için öngörülen başvuru yolu, onlara bir ayrıcalık getirmeyip durumlarına ve konumlarına uygun bir düzenleme, bu durum ve konumda olmayan öbür seçmenler için bir eksiklik sayılabilecek nitelikte görülmekteyse de, listeye yazılma olanağı verilmeyenlere temel hakkını kullandırmamaktadır. Somut sonuç, eksiklikten ötede, bir tür sınırlama ile en önemli, en etkin ve demokrasi için başlıca ölçüt sayılan bir haktan yoksun bırakmaktır. Demokrasilerde yalnız bir hak değil, görev de sayılan seçme hakkı, bunu yerine getirme olanağıyla anlam kazanır. Demokrasinin özü, olmazsa olmaz koşulu sayılan ve seçimlere katılma hakkını sınırlama biçimindeki düzenleme, Anayasa'da öngörülen seçme hakkına aykırıdır. Seçim, demokrasinin kaynağı ve dayanağıdır. Demokrasiye anlam veren, onu değerli kılan ve yaşama geçiren seçimin her yönden gölgesiz yapılması, seçmenlerin ve tüm yurttaşların yakınacağı yöntemlerden uzak kalınmasıdır. Yurttaşların en kut-

sal, en doğal hakkı sayılan seçme hakkı ayrıcalıklar, sınırlamalar ya da kısıtlamalarla anlamını yitirir ve demokrasi sözde kalır. Seçme hakkının anayasal gereklere aykırı biçimde engellenmesi, hakkın özüne dokunmak olur. Bu doğrultuda hazırlanmış listelerle yapılacak seçim, giderilmesi güç, savunulması olanaksız sakıncalar taşır. Seçmen oyu, ulusal iradenin belirlenme aracıdır ve demokrasinin en doğal, en temel göstergesidir. Bu olguyu, kuşkulu ve tartışmalı duruma düşüren yöntemlere ve oluşumlara geçerlik tanınamaz.

Demokrasi, yönetenlerin yönetilenler tarafından serbest ve dürüst seçimler yoluyla seçildikleri bir rejim olarak da tanımlanabilir. Öyle ise, seçme hakkı ve özgürlüğü demokratik bir Devlet yönetiminin vazgeçilmez koşulları arasındadır. Anayasa'nın 67. maddesinde bu hak ve özgürlüğü güvence altına alacak ilkeler belirlenmiştir. Genel oy ilkesi, demokrasilerin vazgeçemeyeceği en temel ilkelerden birini oluşturmaktadır. Yasakoyucu, bu konudaki düzenlemelerini Anayasa'nın 13. maddesinde sözü edilen "demokratik toplum düzeninin gereklerine" uygun biçimde yapmak zorundadır. Bu sınırın aşılması hiç kuşkusuz genel oy ilkesini zedeler. Genel oy ilkesine, seçme hakkına, yaş, kısıtlılık veya özellik gösteren kimi görevler de bulunma gibi "makûl" nedenlerle sınırlamalar getirilebilir. Ancak, getirilecek sınırlamaların yasakoyucunun takdiri dışında bırakılan anayasal ilkeleri zedelememesi ve demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmaması gerekir. Hakkın özüne dokunan düzenlemeler genel oy ilkesini zedeleyecektir. Terhis olan askerlerle tayin edilen memurlar dışında kalan ve seçme hakkı bulunmasına karşın çeşitli nedenlerle sandık listesine yazılmayan vatandaşların seçme hakkını ellerinden almak Anayasa'nın 67. maddesinin ikinci fıkrasında yazılı genel oy ilkesine ve 13. maddesinin ikinci fıkrasında yazılı demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı düşmektedir.

Bu durumda, 4044 sayılı Yasa'nın 2. maddesinin ikinci fıkrasının ilk iki tümcesi, Anayasa'nın 67. maddesinin ikinci fıkrasındaki genel oy ilkesine ve 13. maddesindeki demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olduğundan iptalleri gerekir.

Maddenin geri kalan bölümleri Anayasa'ya aykırı olmadığından bunlara yönelik iptal isteminin ise reddi gerekir.

2. Anayasa'nın 10. Maddesi Yönünden İnceleme

Anayasa'nın 67. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan genel oy ilkesi servet, öğrenim durumu, cinsiyet, vergi gibi sınırlamalar olmaksızın bütün vatandaşların oy hakkına sahip olmaları anlamına geldiğinden eşitlik ilkesi bu ilkenin içinde yer almaktadır. Bu nedenle getirilen düzenleme-

nin Anayasa'nın 10. maddesinde kurala bağlanmış olan eşitlik ilkesi yönünden incelenmesine gerek bulunmamaktadır.

3. Anayasa'nın 5. Maddesi Yönünden İnceleme

Anayasa'nın 5. maddesi, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleri ile bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmayı Devlete görev olarak vermiştir.

4044 sayılı Yasa'da getirilen kural Anayasa'nın genel oy ilkesine aykırı olduğundan ve genel oy ilkesi de adalet ilkelerine aykırı sınır ve engelleri kaldırmayı gerektirdiğinden söz konusu düzenlemenin bu yönden incelenmesine de gerek görülmemiştir.

IV- SONUÇ:

28.9.1994 günlü, 4044 sayılı "4 Aralık 1994 Günü Milletvekili ve Mahalli İdareler Ara Seçimi Yapılması Hakkında Kanun"un;

1. 2. maddesinin ikinci fıkrasındaki "Güncelleştirme, sandık seçmen listelerinin askıya çıkarılması ve listede ismi bulunmayanlardan, askerlik hizmetinden terhis olanların terhis evrakıyla, memur olarak tayin olanların da tayin evrakıyla askı gününden önce ilgili seçim kuruluna müracaatı suretiyle olur. Bu suretle oluşan listeler başka bir ilan vesair işleme tabi tutulmadan çoğaltılarak sandık seçmen listesi olarak kullanılır...." tümcelerinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,

2. Maddenin diğer bölümlerinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE,

16.11.1994 gününde oybirliğiyle karar verildi.

Başkan Yekta Güngör ÖZDEN	Başkanvekili Güven DİNÇER	Üye İhsan PEKEL
Üye Selçuk TÜZÜN	Üye Ahmet N. SEZER	Üye Haşim KILIÇ
Üye Yalçın ACARGÜN	Üye Mustafa BUMİN	Üye Sacit ADALI
Üye Ali HÜNER	Üye Lütfi F. TUNCEL	

Esas Sayısı : 1994/2 (Siyasî Parti -İhtar)
Karar Sayısı : 1994/1
Karar Günü : 10.2.1994

İHTAR İSTEMİNDE BULUNAN: Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı

İHTAR İSTEMİNİN KONUSU: 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 6. maddesine aykırı olarak aynı zamanda birden fazla partiye üye oldukları saptanan 1168 kişinin Doğru Yol Partisi Kırıkkale ili merkez ilçe örgütü kayıtlarından silinmesi yolundaki Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı istemine uymayan sözü edilen partiye aynı Yasa'nın 104. maddesi gereğince ihtarda bulunulması istemidir.

I- İSTEMİN GEREKÇESİ:

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 28.1.1994 ve SP.8 Hz.1994/15 sayılı başvuru yazısının delillerin belirtildiği bölüm dışındaki gerekçesi aynen şöyledir:

"Başsavcılığımız Siyasî Partiler Bilgi İşlem Merkezi kayıtlarımızın incelenmesinde Doğru Yol Partisi Kırıkkale ili merkez ilçe teşkilatında kayıtlı üyelerden ekli listelerde belirtilen;

a) 238 kişinin aynı zamanda Sosyaldemokrat Halkçı Parti,

b) 8 kişinin aynı zamanda Milliyetçi Hareket Partisi,

c) 12 kişinin aynı zamanda Refah Partisi,

d) 910 kişinin aynı zamanda Anavatan Partisi,

Üyesi oldukları tespit edilmiş, yukarıda anılan madde hükmü gereğince parti üyeliğinden çıkarılmaları 6.10.1993 ve SP.8 Muh.1993/121 sayılı yazımız ile davalı Doğru Yol Partisi Genel Başkanlığı'ndan ve diğer partilerin Genel Başkanlıklarından istenilmiştir.

Sosyaldemokrat Halkçı Parti 22.10.1993 gün ve 2209 sayılı,

Milliyetçi Hareket Partisi 1.11.1993 gün ve 586 sayılı,

Refah Partisi 5.11.1993 gün ve 338-339-340 sayılı,

Anavatan Partisi 3.11.1993 gün ve 8529 sayılı;

yazıları ile ekli listelerdeki aynı zamanda Doğru Yol Partisi üyesi olan kişilerin parti üyeliklerinin düşürüldüğü bildirilmiştir.

Doğru Yol Partisi Genel Merkezinin 10.11.1993 gün ve 743/726 sayılı cevabi yazısında ise gereğinin yapılması için "ilgili teşkilata gerekli talimatın verildiği" belirtilmiş ancak ilgili teşkilattan bu konuda Başsavcılığımıza bilgi ve belge intikal etmediği gibi Siyasî Partiler Kanunu'nun 10. maddesi gereği Aralık 1993 tarihinde verilen değişiklikleri içeren listelerde de bu kişilerin üyeliklerinin düşürüldüğü gösterilmemiştir.

Bu tespit üzerine 5.1.1994 gün ve SP. 8 Muh.1993/121 sayılı tekit yazımız ile gereğinin yapılması tekrar istenmiş, bu yazımız 6.1.1994 tarihinde davalı siyasî partiye tebliğ edilmiş, verilen 17.1.1994 gün ve 15/13 sayılı yazıda "Kırıkkale Merkez ilçenin münfesih halde bulunması ve halen devam eden müteşebbis heyet kurma çalışmaları neticelendirilememiş olduğundan adı geçen kişiler hakkında bir işlem yapılmadığı" bildirilmiştir.

Sonuç:

Birden fazla siyasî partinin üyesi oldukları tespit edilen ekli listelerdeki şahısların davalı Parti'nin Kırıkkale ili Merkez ilçe teşkilatı üyeliğinden çıkarılmaları ve kanuna aykırılığın giderilmesi için 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinin 2. fıkrası uyarınca davalı siyasî partiye ihtar kararı verilmesi arz ve talep olunur."

II- ESASIN İNCELENMESİ:

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın başvuru yazısı ile ekleri ve işin esasına ilişkin rapor incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 6.10.1993 gün ve SP.8. Muh.1993/121 sayılı yazıları ile Doğru Yol Partisi Kırıkkale ili Merkez ilçesinde parti üyesi buluan 1168 kişinin 238 kişi SHP., 8 kişi MHP., 12 kişi RP ve 910 kişi ANAP ilçe örgütünde de parti üyesi bulunduğu saptandığından anılan tüm partilerden 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın

6. maddesi hükmü gereğince bu kişilerin parti üyeliğinden çıkarılmaları istenmiştir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın bu isteği DYP, dışındaki partilerce yerine getirilmiştir.

Doğru Yol Partisi genel merkezinin 10.11.1993 gün ve 743/726 sayılı yazılarında "ilgili teşkilata gerekli talimatın verildiği" belirtilmiş ise de, Siyasî Partiler Yasası'nın 10. maddesi gereği 6 ayda bir verilen değişiklikler listesi olarak DYP'nce gönderilen Aralık 1993 bildirgesinde sözü edilen kişilerin parti üyeliğinin düşürüldüğüne dair bilgi verilmediği gibi Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın DYP'ne gönderdiği 5.1.1994 gün ve SP.8 Muh. 1993/14 sayılı tekit yazısına karşın "Kırıkkale merkez ilçenin münfesih halde bulunması ve halen devam eden müteşebbis heyet kurma çalışmaları neticelendirilememiş olduğundan adı geçen kişiler hakkında bir işlem yapılamadığı" bildirilmekle Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca DYP'ne tebliğ edilen 6.10.1993 gün ve SP.8 Muh.1993/121 sayılı yazı ekinde kimlikleri belirtilen 1168 kişinin parti üyeliğinin devam ettiği kesinlik kazanmış bulunmaktadır.

2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 6. maddesinin ikinci fıkrasında; "Kimse aynı zamanda birden fazla siyasî partinin üyesi olamaz, aksi halde üyelik sıfatı bu siyasî partilerin hepsinde birden sona ermiş sayılır" denilmektedir.

Esasen birden fazla siyasî partiye kayıtlı bulunan kişinin parti üyeliği sıfatı kanun hükmü gereğince son bulmaktadır. Bunun tabii sonucu olarak birden fazla partiye kayıtlı bulunan kişinin bu sıfatla yaptığı bütün işlemlerin yok sayılması gerekir. Ancak bu kanun hükmüne rağmen hukuki kargaşaya olanak tanımamak için bu durumda olan kişilerin parti üyeliğinin parti kayıtlarından düşürülmesinde zorunluluk bulunmaktadır.

Ayrıca tüzelkişiliği devam eden bir partinin herhangi bir taşra örgütü veya o örgüt yönetim kurulunun münfesih halde bulunması, 2820 sayılı Yasa'nın 6. maddesi hükmünün yerine getirilmesinde gecikme nedeni olamaz.

Kaldı ki DYP Tüzüğünün 14. maddesinin (b ve e), 48. maddesinin (i), 50. maddesinin (b) fıkrası hükümleri; Parti Genel Başkanına veya Parti Genel İdare Kurulu'na Başsavcılıkça istenen yasaya uyma isteminin yerine getirilmesinde parti içi işlemler açısından olanak tanımaktadır.

Birden çok parti üyeliğini yasaklayan Siyasî Partiler Yasası'nın 6. maddesi aynı Yasa'nın Dördüncü Kısmı dışında kaldığından bu Yasa'nın 104. maddesi gereğince ihtar kararı konusu olacak nitelikte bulunmaktadır.

Aynı zamanda birden fazla partiye üye olmaları nedeniyle üyelikleri sona eren söz konusu kişilerin kayıtlarını silmemekle Yasa'ya aykırı hareket eden Doğru Yol Partisi'ne Siyasal Partiler Yasası'nın 104. maddesi gereğince ihtarda bulunulması gerekmektedir.

III- SONUÇ:

A. Aynı zamanda birden fazla partiye üye oldukları saptanan Kırıkkale ili Merkez ilçe örgütüne kayıtlı 1168 kişinin üye kayıtlarını Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın yazılı uyarılarına karşın silmeyerek 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 6. maddesine aykırı davranan Doğru Yol Partisi'ne bu aykırılığın giderilmesi için anılan Yasa'nın 104. maddesi gereğince İHTARDA BULUNULMASINA,

B. Gereğinin yerine getirilmesi için onanlı karar örneğinin, adı geçen Parti'nin Genel Başkanlığı'na da tebliğ edilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine,

10.2.1994 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Yekta Güngör ÖZDEN	Başkanvekili Güven DİNÇER	Üye İhsan PEKEL
Üye Selçuk TÜZÜN	Üye Ahmet N. SEZER	Üye Haşim KILIÇ
Üye Yalçın ACARGÜN	Üye Mustafa BUMİN	Üye Sacit ADALI
Üye Ali HÜNER	Üye Lütfi F. TUNCEL	

Esas Sayısı : 1994/3 (Siyasî Parti -İhtar)

Karar Sayısı : 1994/2

Karar Günü : 10.2.1994

İHTAR İSTEMİNDE BULUNAN: Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı

İHTAR İSTEMİNİN KONUSU: 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 6. maddesine aykırı olarak aynı zamanda birden fazla partiye üye oldukları saptanan 167 kişinin Doğru Yol Partisi Ankara ili Şereflikoçhisar ilçe örgütü kayıtlarından silinmesi yolundaki Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı istemine uymayan sözü edilen partiye aynı Yasa'nın 104. maddesi gereğince ihtarda bulunulması istemidir.

I- İSTEMİN GEREKÇESİ:

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 28.1.1994 ve SP.8 Hz.1994/16 sayılı başvuru yazısının delillerin belirtildiği bölüm dışındaki gerekçesi aynen şöyledir:

"Başsavcılığımız Siyasî Partiler Bilgi İşlem Merkezi kayıtlarımızın incelenmesinde Doğru Yol Partisi Ankara ili Şereflikoçhisar ilçe teşkilatında kayıtlı üyelerden ekli listelerde belirtilen;

a) 51 kişinin aynı zamanda Sosyaldemokrat Halkçı Parti,

b) 3 kişinin aynı zamanda Milliyetçi Hareket Partisi,

c) 12 kişinin aynı zamanda Refah Partisi,

d) 101 kişinin aynı zamanda Anavatan Partisi,

Üyesi oldukları tespit edilmiş, yukarıda anılan madde hükmü gereğince parti üyeliğinden çıkarılmaları 30.9.1993 ve SP.8 Muh.1993/115 sayılı yazımız ile davalı Doğru Yol Partisi Genel Başkanlığı'ndan ve diğer partilerin Genel Başkanlıklarından istenilmiştir.

Sosyaldemokrat Halkçı Parti 22.10.1993 gün ve 2209 sayılı,

Milliyetçi Hareket Partisi 1.11.1993 gün ve 586 sayılı,

Refah Partisi 8.11.1993 gün ve 343 sayılı,

Anavatan Partisi 20.10.1993 gün ve 8208 sayılı;

yazıları ile ekli listelerdeki aynı zamanda Doğru Yol Partisi üyesi olan kişilerin parti üyeliklerinin düşürüldüğü bildirilmiştir.

Doğru Yol Partisi Genel Merkezinin 10.11.1993 gün ve 745/728 sayılı cevabi yazısında ise gereğinin yapılması için "ilgili teşkilata gerekli talimatın verildiği" belirtilmiş ancak ilgili teşkilattan bu konuda Başsavcılığımıza bilgi ve belge intikal etmediği gibi Siyasî Partiler Kanunu'nun 10. maddesi gereği Aralık 1993 tarihinde verilen değişiklikleri içeren listelerde de bu kişilerin üyeliklerinin düşürüldüğü gösterilmemiştir.

Bu tespit üzerine 5.1.1994 gün ve SP. 8 Muh.1993/115 sayılı tekit yazımız ile gereğinin yapılması tekrar istenmiş, bu yazımız 6.1.1994 tarihinde davalı siyasî partiye tebliğ edilmiş, ancak yanıt alınamamıştır.

Sonuç:

Birden fazla siyasî partinin üyesi oldukları tespit edilen ekli listelerdeki şahısların davalı Parti'nin Ankara ili Şereflikoçhisar ilçe teşkilatı üyeliğinden çıkarılmaları ve kanuna aykırılığın giderilmesi için 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinin 2. fıkrası uyarınca davalı siyasî partiye ihtar kararı verilmesi arz ve talep olunur."

II- ESASIN İNCELENMESİ:

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın başvuru yazısı ile ekleri ve işin esasına ilişkin rapor incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 30.9.1993 gün ve SP.8. Muh.1993/115 sayılı yazıları ile Doğru Yol Partisi Ankara ili Şereflikoçhisar ilçesinde parti üyesi buluan 167 kişinin 51 kişi SHP., 3 kişi MHP., 12 kişi RP ve 101 kişi ANAP ilçe örgütünde de parti üyesi bulunduğu saptandığından anılan tüm partilerden 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 6. maddesi hükmü gereğince bu kişilerin parti üyeliğinden çıkarılmaları istenmiştir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın bu isteği DYP, dışındaki partilerce yerine getirilmiştir.

Doğru Yol Partisi genel merkezinin 10.11.1993 gün ve 745/728 sayılı yazılarında "ilgili teşkilata gerekli talimatın verildiği" belirtilmiş ise de, Siyasî Partiler Yasası'nın 10. maddesi gereği 6 ayda bir verilen değişiklikler listesi olarak DYP'nce gönderilen Aralık 1993 bildirgesinde sözü edilen kişilerin parti üyeliğinin düşürüldüğüne dair bilgi verilmediği gibi Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın DYP'ne gönderdiği 5.1.1994 gün ve SP.8 1993/115 sayılı tekit yazısına olumlu yanıt alınamamış böylece Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca DYP'ne tebliğ edilen 30.09.1993 gün ve SP.8 Muh.1993/115 sayılı yazı ekinde kimlikleri belirtilen 167 kişinin parti üyeliğinin devam ettiği kesinlik kazanmış bulunmaktadır.

2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 6. maddesinin ikinci fıkrasında; "Kimse aynı zamanda birden fazla siyasî partinin üyesi olamaz, aksi halde üyelik sıfatı bu siyasî partilerin hepsinde birden sona ermiş sayılır" denilmektedir.

Esasen birden fazla siyasî partiye kayıtlı bulunan kişinin parti üyeliği sıfatı kanun hükmü gereğince son bulmaktadır. Bunun tabii sonucu olarak birden fazla partiye kayıtlı bulunan kişinin bu sıfatla yaptığı bütün işlemlerin yok sayılması gerekir. Ancak bu kanun hükmüne rağmen hukuki kargaşaya olanak tanımamak için bu durumda olan kişilerin parti üyeliğinin parti kayıtlarından düşürülmesinde zorunluluk bulunmaktadır.

Birden çok parti üyeliğini yasaklayan Siyasî Partiler Yasası'nın 6. maddesi aynı Yasa'nın Dördüncü Kısmı dışında kaldığından bu Yasa'nın 104. maddesi gereğince ihtar kararı konusu olacak nitelikte bulunmaktadır.

Aynı zamanda birden fazla partiye üye olmaları nedeniyle üyelikleri sona eren söz konusu kişilerin kayıtlarını silmemekle Yasa'ya aykırı hareket eden Doğru Yol Partisi'ne Siyasal Partiler Yasası'nın 104. maddesi gereğince ihtarda bulunulması gerekmektedir.

III- SONUÇ:

A. Aynı zamanda birden fazla partiye üye oldukları saptanan Ankara ili Şereflikoçhisar ilçe örgütüne kayıtlı 167 kişinin üye kayıtlarını Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın yazılı uyarılarına karşın silmeyerek 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 6. maddesine aykırı davranan Doğru Yol Partisi'ne bu aykırılığın giderilmesi için anılan Yasa'nın 104. maddesi gereğince İHTARDA BULUNULMASINA,

B. Gereğinin yerine getirilmesi için onanlı karar örneğinin, adı geçen Parti'nin Genel Başkanlığı'na da tebliğ edilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine,

10.2.1994 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Yekta Güngör ÖZDEN	Başkanvekili Güven DİNÇER	Üye İhsan PEKEL
Üye Selçuk TÜZÜN	Üye Ahmet N. SEZER	Üye Haşim KILIÇ
Üye Yalçın ACARGÜN	Üye Mustafa BUMİN	Üye Sacit ADALI
Üye Ali HÜNER	Üye Lütfi F. TUNCEL	

Esas Sayısı : 1994/1 (Siyasî Parti -İhtar)

Karar Sayısı : 1994/3

Karar Günü : 10.2.1994

İHTAR İSTEMİNDE BULUNAN: Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı

İHTAR İSTEMİNİN KONUSU: 25.1.1991 tarihinde kurulan Anadolu Partisi'nin kuruluşundan bugüne Siyasî Partiler Kanunu'nun altıncı fıkrasında öngörüldüğü biçimde büyük kongresini yapmadığı ileri sürelerek aynı Yasa'nın 104. maddesi gereğince Anadolu Partisi'ne ihtar verilmesi istenilmektedir.

I- İSTEMİN GEREKÇESİ:

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 26.1.1994 ve SP.34 Hz.1994/14 sayılı başvuru dilekçesinin açıklama ve sonuç bölümü aynen şöyledir:

"2820 Sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun değişik 14. maddesinin 6. fıkrası "...Parti kurucuları ilk büyük kongreyi, partinin tüzelkişilik kazanmasından başlayarak iki yıl içinde toplamak zorundadırlar..." buyurucu hükmünü taşımaktadır.

Büyük Anadolu Partisi kuruluş bildiri ve belgelerini İçişleri Bakanlığı'na 25 Ocak 1991 tarihinde vererek tüzelkişilik kazanmıştır.

Yönetim Kurulunun 6.2.1991 günlü kararı ile partinin adı "Anadolu Partisi" olarak değiştirilmiştir.

Davalı parti kurucuları, partinin tüzelkişilik kazandığı tarihten itibaren kanunda yazılı yasal sürenin dolmasına rağmen büyük kongreyi Parti Tüzüğü'nün 46. maddesinde belirlenen şekilde toplamamışlardır. Bu tarihe kadar da büyük kongre yapılmamıştır.

Sonuç: 2820 Sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun değişik 14. maddesinin altıncı fıkrasında yazılı süre içerisinde ilk büyük kongresini yapmayan davalı Anadolu Partisi'ne 2820 sayılı Kanunun 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi arz ve talep olunur."

II- ESASIN İNCELENMESİ:

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın ihtar istemli dilekçesi ve ekleri ile işin esasına ilişkin rapor okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın "Büyük Kongre" başlığını taşıyan 14. maddesinin altıncı bendinde; parti kurucularının ilk büyük kongreyi, partinin tüzelkişilik kazanmasından başlayarak iki yıl içinde toplamak zorunda oldukları öngörülmüştür. Yine aynı Yasa'nın 104. maddesine göre, bir siyasî partinin bu Yasa'nın dördüncü kısmında yer alan maddeler dışında kalan emredici hükümler ile diğer yasaların siyasî partilerle ilgili olarak öngördükleri emredici kurallara aykırılık durumunda, Cumhuriyet Başsavcılığı'nın başvurusu üzerine Anayasa Mahkemesi'nce sözkonusu hükümlere aykırılık görülürse, bu aykırılığın giderilmesi için ilgili siyasî parti hakkında ihtar kararı verilecektir.

Büyük Anadolu Partisi adı altında 25.1.1991 tarihinde kurularak tüzelkişilik kazanan ve daha sonra adı Anadolu Partisi olarak değiştirilen Partinin, Tüzüğünün 46. maddesinde; büyük kongrenin en az iki en çok üç yılda bir Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nun belirteceği tarihte toplanacağı, kongrenin yeri, günü, saati ve gündeminin en az bir ay önce, en az bir gazetede ilân edileceği, aynı süre içinde il başkanlıklarına yazı ile duyurulacağı ve Kongre tarihinden en az yedi gün önce mahallin en büyük mülki amirliğine bildirileceği hususları yer almaktadır.

Anadolu Partisi'nin kuruluş tarihi olan 25.1.1991 tarihinden itibaren iki yıl içinde ilk büyük kongresini yapmadığı dosyadaki bilgi ve belgelerden anlaşılmaktadır. Bu nedenle sözü edilen Partiye, Siyasî Partiler Kanunu'nun 14. maddesine aykırı davranması sonucunda aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtarda bulunulması gerekmektedir.

III- SONUÇ:

A. Kuruluşundan itibaren iki yıl içinde büyük kongresini yapmayarak 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 14. maddesinin altıncı bendine aykırı davranan Anadolu Partisi'ne, bu aykırılığın giderilmesi için anılan Yasa'nın 104. maddesi gereğince İHTARDA BULUNULMASINA,

B. Gereğinin yerine getirilmesi için onanlı karar örneğinin, adı geçen Parti'nin Genel Başkanlığı'na da tebliğ edilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine,

10.2.1994 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Güven DİNÇER	İhsan PEKEL
Üye	Üye	Üye
Selçuk TÜZÜN	Ahmet N. SEZER	Haşim KILIÇ
Üye	Üye	Üye
Yalçın ACARGÜN	Mustafa BUMİN	Sacit ADALI

Üye	Üye
Ali HÜNER	Lütfi F. TUNCEL

Esas Sayısı : 1994/4 (Siyasî Parti -İhtar)

Karar Sayısı : 1994/4

Karar Günü : 8.3.1994

İHTAR İSTEMİNDE BULUNAN: Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı

İHTAR İSTEMİNİN KONUSU: Beş kez yazıyla bildirilmesine karşın, kimi il ve ilçe kongrelerini yasal süreler geçtiği halde yapmayarak, ayrıca bu il ve ilçelerin kimilerinde işten el çektirilen yönetim kurulları yerine süresinde yeni yönetim kurulları oluşturmayarak 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'na aykırı davranan Demokratik Sol Parti'ye aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtarda bulunulması istemidir.

I- İSTEMİN GEREKÇESİ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 3.2.1994 günlü, SP.17 Hz.1994/18 sayılı başvuru yazısı, kongreleri yapılmayan il ve ilçeleri kapsayan listeler dışında, aynen şöyledir:

"Demokratik Sol Partinin il ve ilçe yönetim kurullarını kongre yapmadan genel merkezce değiştirdiği yolundaki şikayetler üzerine Cumhuriyet Başsavcılığımızca, bu siyasi partinin kuruluşundan veya son kongre tarihinden itibaren üç yıl geçmiş bulunan teşkilatlarına ait liste 10.2.1991 gün ve SP 17 Muh.1991/16 sayılı yazımız ekinde gönderilerek bu yerlere ait kongre tarihleri ile oluşan yönetim kurulu onaylı listelerinin, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 10/b maddesi uyarınca gönderilmesi Demokratik Sol Parti'den istenilmiştir. Yazımıza cevap alınamaması üzerine 29.4.1992 gün ve SP.17 Muh.1992/27 sayılı yazımızla aynı istemimiz yinelenmiştir. Bu yazımıza da herhangi bir yanıt alınamayınca da istemimizin yerine getirilmemesi halinde Siyasi Partiler Yasasının 102. maddesinin gereği hatırlatılarak, 22.9.1992 gün ve SP.17 Muh. 1992/27 sayılı yazımız ile cevap verilmesi ve istemimizin yerine getirilmesi talebinde bulunulmuştur.

Demokratik Sol Parti Genel Merkezi'nden alınan 2.10.1992 gün ve 1992/465 sayılı yazı ile parti büyük kongresinin 1993 yılı Şubat veya Mart ayında toplanması düşünüldüğünde yalnızca yazımızda belirtilen yerlerde değil, bütün yurtta teşkilat kongrelerinin başlatıldığı ve çabuklaştırılması için de çaba gösterildiği bildirilmiştir. Daha sonra, 12.5.1993 gün ve 1993/197 sayılı yazı ile kongresi yapılan bazı yerlerin oluşan yönetim kurulu listeleri gönderilerek diğer yerlerin kongrelerinin yapılmasına devam edildiği bildirilmiştir.

Çoğu yerlere ait kongreleri yapıldığına dair Cumhuriyet Başsavcılığımız Siyasi Partiler Sicil Bürosuna bilgi intikal etmemesi üzerine, Demokratik Sol Parti Genel Başkanlığı'na, 3.11.1993 gün ve SP.17 Muh.1993/144 sayılı yazımızla, kuruluşundan veya son kongre tarihinden itibaren üç yıl geçmiş ilçe, merkez ilçe ve il teşkilatları kuruluş ve son kongre tarihleri belirtilip, üç yıl içinde kongre yapma zorunluluğu da hatırlatılarak, bu yerlere ait kongre tarihleri ile oluşan yönetim kurulu listelerinin Cumhuriyet Başsavcılığımız Siyasi Partiler Sicil Bürosu'na gönderilmesi istenmiştir.

Yazımıza yanıt olarak, Demokratik Sol Parti Genel Merkezi'nden alınan, 3.12.1993 gün ve 1993/1539 sayılı yazı ile, kongresini yapmış yazı yerlerin yönetim kurulu listeleri gönderilerek, kongrelerin yapılmasına devam edildiği ve ayrıca parti büyük kongresinin yapıldığı tarihten itibaren üç yıllık süre geçmediği bildirilmiştir.

Cumhuriyet Başsavcılığımızın 7.12.1993 gün ve SP.17 Muh.1993/144 sayılı yazısı ile, partinin ilçe, merkez ilçe ve il kongrelerinin kuruluşundan veya son kongresinden itibaren üç yıl içinde yapılması zorunluluğu hatırlatılıp ve bu yerler bir liste halinde bildirilerek yükümlülüğün yerine getirilmesi Demokratik Sol Parti Genel Başkanlığı'ndan istenilmiştir.

Yazımız ve eki liste davalı partiye, 10.12.1993 tarihinde evrak zimmet defterine partinin Genel Başkan Yardımcısı Rahşan Ecevit'in imzası alınmak sureti ile teslim edildiği ve yanıt verilmesi için (30) gün süre verildiği halde bugüne kadar bir cevap alınamamıştır.

Görüleceği gibi listede belirtilen teşkilatların kuruluş ve en son kongre tarihlerinde Demokratik Sol Parti'den herhagi bir itiraz gelmemiştir. Bu nedenle tarihleri belirleyen belgelerin dava dilekçesine eklenmesi gereksiz görülmüş ve (Ek liste 1) olarak sunulmuştur.

Siyasi Partiler Yasası'nın 4/2 ve 93. maddeleri siyasi partilerin organlarının seçimi ve yönetiminin demokrasi esaslarına aykırı olamayacağını

öngörmektedir. Bunun en belirgin örneği de belli bir kitleyi yönetecek kişilerin o kitle tarafından seçimle belirlenmesidir. Bu nedenledir ki Yasanın 14/6. maddesi siyasi partilerin büyük kongrelerinin en fazla üç yılda bir yapılmasını zorunlu kılmıştır. Yasa'nın 19/3 ve 20/5. maddeleri il kongresinin büyük kongrenin, ilçe kongresinin de il kongresinin yapılmasına engel olmayacak şekilde yapılacağını işaret etmesinin amacı, il ve ilçe kongrelerinin de en fazla üç yılda bir yapılması zorunluluğunu göstermektedir.

Siyasi Partiler Yasası, siyasi parti örgütlerini sırasıyla ilçe, il ve merkez örgütü olarak hiyerarşik olarak sıralamıştır. Bunun sonucu olarak da örgüt yöneticilerinin de sırasıyla oluşacak kongrelerde seçilmesini esas kılmış, il ve ilçe başkanın en çok 3 yıl içinde seçileceğini benimsemiştir. Ayrıca ilçe kongrelerinde il kongresine katılacak delegelerin ve il kongresinde de büyük kongreye katılacak delegelerin seçilmesini, bunun için de büyük kongreden evvel il kongrelerinin ve il kongresinden evvel de ilçe kongrelerinin yapılmasını öngörmüştür. Bu önceliğe uyulmamış olması halinde il ve ilçe kongrelerinin üç yıldan fazla ara ile yapılabilirliği, demokrasi ilkeleri ile bağdaşmayacağı gibi, yasanın belirttiği il ve ilçe başkanlarının kongre ile belirlenmesi ve en fazla üç yıl için seçilmesi ilkesi ile de bağdaşmayacağından, kabul edilemez. Büyük kongrenin en az üç yıl ara ile yapılması zorunluluğu il ve ilçe kongreleri yönünden de geçerlidir.

Açıklanan nedenlerle Demokratik Sol Parti'nin ek liste 1'de sıralanan ilçe, merkez ilçe ve il teşkilatları kongrelerini yapması Yasa'nın buyurucu hükmü gereğidir.

Ayrıca ek liste 1'de sıralananan yerlerin bazılarında da, bir veya birden fazla mevcut yönetim kurulu parti genel merkezince görevden alınarak bunların yerine görev yapacak geçici yöneticiler atanmıştır. Bu uygulamaya tabi tutulan ilçe, merkez ilçe ve il teşkilatları da (Ek liste-2) olarak sunulmuş ve belgeleri dilekçemize eklenmiştir.

Mevcut yönetim kurulunun görevden alınıp yerine geçici yönetim kurulunun atanması halinde Siyasi Partiler Yasası'nın 19/5. maddesi illerde (45) gün, 20/9. maddesi de ilçelerde (30) gün içinde kongre yapılarak yönetim kurulunun seçilmesini zorunlu kılmıştır. Yasa sürenin başlangıcını görevden alma kararının yönetim kuruluna tebliğ tarihi olarak belirlemiştir.

Ek liste 2'nin belgeleri Yasa'nın 33. maddesi uyarınca valiliklerce Cumhuriyet Başsavcılığımıza gönderilen yazı ve ekleridir. Görüleceği

üzere valiliklerin bu yazıları yeni atanan yönetim kurullarının oluşmasından sonra olduğu gibi, işten el çektirme kararının tebliğinden de sonradır. Hernekadar bir kısmı partinin doğrudan gönderdiği yazışmaya dayanıyor ise de, bunların tarihine ve gelişen durumuna göre (45) günlük ve (30) günlük süre çok fazlası ile geçmiştir. Ek liste 2'de sıralanan ilçe, merkez ilçe ve il teşkilat kongreleri Demokratik Sol Parti tarafından süresinde yapılmayarak, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 19/5. ve 20/9. maddesinde yazılı kongre yapma zorunluluğunu yerine getirmediği anlaşılmıştır.

Daha önce değinildiği üzere, ek liste 2'de sıralanan ilçe, merkez ilçe ve il teşkilatlarında kuruluşundan veya son kongre tarihinden itibaren 3 yıllık süre de çoktan geçmiştir.

Bunlardan ayrı olarak Demokratik Sol Parti tarafından konre tarihinden itibaren üç yıl geçmemekle birlikte, Kars, Merkez, Denizli, Acıpayam, Bekilli ve İzmir Çeşme ilçelerinde kongre ile oluşan yönetim kurulu işten el çektirilerek Kars Merkez ilçede 8.6.1992, Acıpayam ilçesinde 4.11.1993, Bekilli İlçesinde 1.12.1993 ve Çeşme ilçesinde 19.2.1993 tarihlerinde geçici yönetim kurulları oluşturulduğu halde yukarıda açıklandığı gibi Yasa'nın 20/9. maddesinde belirtilen otuz gün içinde kongre yapması zorunluluğu yerine getirilmeyen bu yerlere ait belgeler de dilekçemize eklenmiştir.

SONUÇ:

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 19/3, 4, 5, 20/7, 9, 10. madde hükümlerinin yerine getirilmesi için Demokratik Sol Parti'ye ek liste 1'de sayılan ilçe, merkez ilçe ve il kongreleri ile Kars Merkez, Acıpayam, Bekilli ve Çeşme ilçe kongrelerini yapması için aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi arz ve talep olunur. 3.2.1994".

II- ESASIN İNCELENMESİ:

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın başvuru yazısı ile ekleri, ilgili dosyalar ve işin esasına ilişkin rapor incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın ihtar istemi, kimi il ve ilçe kongrelerinin yasal süreleri geçtiği halde yapılmaması veya kongre süreleri geçmemekle birlikte işten el çektirilen yönetim kurulları yerine süresinde yeni yönetim kurullarının seçilmemesi nedenlerine dayanmaktadır.

1- Süreleri Geçtiği Halde Kongreleri Yapılmayan İl ve İlçeler Konusu:

2820 sayılı Yasa'nın 19/1 maddesi, il kongresinin, büyük kongrenin yapılmasına engel olmayacak biçimde; 20/7 maddesi de ilçe kongresinin, il kongresinin yapılmasına engel olmayacak biçimde, parti tüzüğünde gösterilen süreler içinde toplanacağı kuralını koymuştur.

Yasa'nın 14/6. maddesi siyasi partilerin büyük kongrelerinin en fazla üç yılda yapılmasını zorunlu kılmıştır.

Yasa'nın bu kuralları, il kongresinin büyük kongrenin, ilçe kongresinin de il kongresinin yapılmasına engel olmamak üzere, en fazla üç yılda bir yapılmasının zorunlu olduğunu göstermektedir.

Demokratik Sol Parti Tüzüğü'nün 35/1 maddesinde de, Yasa'nın öngördüğü süreye bağlı kalınarak, il ve ilçe kongrelerinin yirmidört aydan az ve üç yıldan uzun olmamak koşulu ile toplanacağı belirlenmiştir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, Demokratik Sol Parti Genel Başkanlığı'na 10.2.1991 gününden 7.12.1993 gününe kadar yazdığı, örnekleri dosyasında bulunan 5 ayrı yazı ile, kuruluşundan veya son kongre tarihinden itibaren üç yıl geçmiş bulunan kimi Parti örgütlerinde kongrelerin yapılmadığını bildirmiştir.

Parti Genel Başkanlığı, bu yazılara verdiği yanıtlarda, ülke genelinde kongrelerinin yapılmasına devam edildiğini bildirmiş; bu arada sonuçlanan kimi örgüt kongrelerinin belgelerini Cumhuriyet Başsavcılığı'na vermiştir.

Konuya ilişkin dosyanın incelenmesinde, kongreleri yapılmamış örgütler tek tek belirlenerek listeler halinde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca Parti Genel Başkanlığı'na ve DSP Parti Genel Başkanlığı'nca da kongreleri tamamlanan örgüt listelerinin Cumhuriyet Başsavcılığı'na bildirildiği; anlaşılmıştır.

Söz konusu listelerin incelenmesinde ise, 502 örgütten 306 adedinde son kongre tarihinden, kalan 196 adedinde kuruluşundan itibaren üç yıldan fazla sürenin geçtiği görülmektedir.

Bu bilgi ve Belgelere Göre:

Demokratik Sol Parti'nin 2820 sayılı Yasa'nın 19. ve 20. maddeleri ile Tüzüğü'nün 35. maddesine göre, kuruluşundan ve son kongre tarihin-

den itibaren en çok üç yıl içinde örgütlerinde kongrelerini yapması zorunlu iken, 502 il ve ilçede bu süreler geçtiği halde kongrelerinin yapılmadığı anlaşılmakla, Yasa ve Tüzük kurallarının yerine getirilmesi için 2820 sayılı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca adı geçen Parti'ye ihtar verilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

2- İşten Elçektirilen Yönetim Kurulları Yerine Yeni Yönetim Kurullarının Süresinde Seçilmemesi Konusu:

2820 sayılı Yasa'nın 19/5 maddesinde il başkanı ile yönetim kurulunun hangi hallerde ve nasıl işten el çektirileceği belirtildikten sonra, işten el çektirme kararının il yönetim kuruluna bildirilmesinden itibaren 45 gün içinde il kongresinin toplanarak il yönetiminin; 20/9 maddesinde de aynı usule uyularak 30 gün içinde yeni ilçe yönetiminin seçileceği kuralı konulmuştur. Bu ilkeler Parti Tüzüğü'nün 43. maddesinde yer almıştır.

Konuya ilişkin dosyaların incelenmesinde, işten elçektirilen yönetim kurulları yerine yeni yönetim kurullarının süresinde oluşturulması gereğinin de çeşitli yazışmalarla Parti Genel Başkanlığı'na bildirildiği; bunlardan yeni yönetimleri oluşturulanlar Cumhuriyet Başsavcılığı'na bildirildikçe listelerden düşüldüğü; Anayasa Mahkemesi'ne yapılan başvurunun ekinde verilen listede yeni yönetimleri oluşturulmayan örgütlerin yer aldığı, bu durumdaki il ve ilçe sayısının 240 adet olduğu; Parti Genel Başkanlığı'nca da konuya ilişkin bir itirazın Cumhuriyet Başsavcılığı'na yapılmadığı anlaşılmıştır.

Bu bilgi ve belgelere göre:

Demokratik Sol Parti'nin 2820 sayılı Yasa'nın 19. ve 20. maddeleri ile Tüzüğü'nün 43. maddesine göre, işten elçektirilen il ve ilçe yönetim kurulları yerine illerde 45 gün, ilçelerde 30 gün içinde yeni yönetim kurullarının oluşturulması gerekirken, 240 örgütte bu süreler geçtiği halde yeni yönetimlerin oluşturulmadığı anlaşılmakla, Yasa ve Tüzük kurallarının yerine getirilmesi için 2820 sayılı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca adı geçen Parti'ye ihtar verilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

3- Kimi İlçelerdeki İşten Elçektirme ve Seçim Yapılmama Sorunu:

İhtar isteminde, Kars merkez; Denizli Acıpayam, Bekilli; İzmir Çeşme ilçelerinde, kongre ile oluşan yönetim kurullarına işten elçektirildiği; bu örgütlerin kongre tarihinden itibaren üç yıl geçmemiş olmakla birlikte, Yasa'nın 20/9 maddesinde belirtilen 30 gün içinde konrge yapılması zorunluluğuna uyulmadığı bildirilmiştir.

Dört ilçeye ilişkin bu sorun, üç yıllık süre dışında yukarıda 2. sırada değinilen konunun, tümüyle benzeridir.

Ancak, bu ilçelerde Yasa'nın 20. ve Parti Tüzüğü'nün 43. maddesinde belirtilen 30 günlük sürede kongrelerin yapılarak yeni ilçe yönetimlerinin oluşturulduğuna ilişkin bilgi ve belge bulunmamaktadır. Bunun yanında, bu ilçelerde süresinde kongrelerin yapılmamış olduğunun Cumhuriyet Başsavcılığı'nca Parti'ye bildirilip bildirilmediğine ilişkin bilgi ve belge de bulunmamaktadır. Böylece söz konusu dört ilçede, yukarıda belirlenen tarihlerden 30 gün sonra yeni ilçe yönetimlerinin seçilmiş olması gerekmekte ise de, dosyadaki belgelerden konu açık biçimde anlaşılamadığından, bu ilçeler için Yasa ve Tüzük kurullarının yerine getirilmesini sağlamak üzere ihtarda bulunulmasına gerek olmadığı sonucuna varılmıştır.

III- SONUÇ

A. Kuruluşlarından veya son kongre tarihlerinden itibaren üç yıl geçmiş olan 502 il ve ilçe örgütünde kongrelerin yapılması ve bu örgütlerden işten el çektirilen 240 il ve ilçe yönetim kurulu yerine yeni yönetimlerin oluşturulması için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın yazılı uyarılarına karşın, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 19. maddenin üçüncü, dördüncü ve beşinci, 20. maddenin yedinci, dokuzuncu ve onuncu fıkralarına aykırı davranan Demokratik Sol Parti'ye bu aykırılığın giderilmesi için anılan Yasa'nın 104. maddesi gereğince İHTARDA BULUNULMASINA,

B. Onalı karar örneğinin gereği yapılmak ve Demokratik Sol Parti'nin genel başkanlığına tebliğ edilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine,

8.3.1994 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Güven DİNÇER	İhsan PEKEL
Üye	Üye	Üye
Selçuk TÜZÜN	Ahmet N. SEZER	Haşim KILIÇ
Üye	Üye	Üye
Yalçın ACARGÜN	Mustafa BUMİN	Sacit ADALI

Üye	Üye
Ali HÜNER	Lütfi F. TUNCEL

Esas Sayısı : 1994/6 (Siyasî Parti -İhtar)

Karar Sayısı : 1994/5

Karar Günü : 30.5.1994

İHTAR İSTEMİNDE BULUNAN: Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı.

İHTAR İSTEMİNİN KONUSU: Cumhuriyet Başsavcılığı'nca, İşçi Partisi'nin, örgütlendiği Çanakkale, Edirne, Niğde, Van ve Şırnak illeri ile kimi ilçelere ait parti hesaplarını 1992 yılı birleşik kesinhesabı içinde göstermeyerek Siyasî Partiler Kanunu'nun 74. maddesinde yer alan yükümlülüğünü yerine getirmediği ileri sürülerek, adı geçen Parti'ye aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi istenmektedir.

I- İSTEMİN GEREKÇESİ:

Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 9.5.1994 günlü SP.37. Hz.1994/37 sayılı başvuru dilekçesinin gerekçe bölümü aynen şöyledir:

"2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu" nun 73/3. maddesi, siyasî partilerin kesinhesapları hakkında "Parti merkezi ve bağlı illeri de kapsamak üzere iller teşkilatı her bütçe yılını izleyen Nisan ayı sonuna kadar, bir evvelki yıla ait uygulama sonuçlarını gösteren kesinhesaplarını hazırlarlar, iller teşkilatından gönderilenler ve parti merkezine ait olan hesaplar, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca incelenerek karara bağlanır ve birleştirilirler." hükmünü içermektedir.

Aynı Kanun'un 74. maddesi, 73. madde de kapsamı açıklanan "...karara bağlanarak birleştirilmiş bulunan kesinhesap ile parti merkez ve bağlı ilçeleri de kapsayan iller teşkilatının kesinhesaplarının onaylı bir örneğini Haziran ayı sonuna kadar Anayasa Mahkemesi'ne ve bilgi için Cumhuriyet Başsavcılığı'na vermek zorundadırlar." hükmünü taşımaktadır.

Anayasa Mahkemesi'nce İşçi Partisi'nin 1992 yılı kesinhesabının incelenmesi sırasında; bazı eksiklikler saptanması üzerine, 21.9.1993 gün ve 1993/11 sayı ile İşçi Partisi 1992 yılı kesinhesabında eksik görülen Çanakkale, Edirne, Niğde, Van, Şırnak illerini de kapsar biçimde yeniden düzenlenerek genel merkez ve bağlı ilçeleri de içine alan iller örgütü kesinhesaplarının, yetkili organlarca birleştirilmesi suretiyle onanlı örneklerinin adı geçen partiden alınmasına karar verilmiş ve bu kararın İşçi Partisi'ne tebliğ edilmesi üzerine Anayasa Mahkemesi'ne 25.10.1993 gün ve 993/27 sayılı, Cumhuriyet Başsavcılığımıza da 25.10.1993 tarih ve 993/28 sayılı cevabi yazılar ile Çanakkale, Edirne, Niğde, Van, Şırnak illerinde örgüt faaliyetleri yürütülmediğinden gelir ve gider kaydedilmediği belirtilmiştir.

Yüksek Mahkemenizin 30.11.1993 tarih ve 993/11 sayılı kararları ile İşti Partisi'nden anılan illere ait kesinhesaplarının yeniden düzenlenecek biçimde gönderilmesi hususunun sağlanabilmesi açısından iletilen yazıları uyarınca Başsavcılığımızca 6.12.1993 tarih ve 993/183 sayılı yazı ile eksikliklerin en kısa zamanda gönderilmesi adı geçen partiden istenmiş ise de buna da olumlu yanıt alınamamıştır.

Son olarak Anayasa Mahkemesi'nin 23.2.1994 tarih ve 251 sayılı yazıları da esas alınmak suretiyle adı geçen partiden 8.4.1994 tarih ve 994/127 sayı ile Anayasa Mahkemesi'nin kararından söz edilerek Çanakkale, Edirne, Niğde, Van, Şırnak illerini de kapsar biçimde yeniden düzenlenecek birleşik kesinhesabın Anayasa Mahkemesi'ne, onanlı bir örneğinin de Cumhuriyet Başsavcılığımıza yazının tebliği tarihinden itibaren 30 gün içinde verilmesi istenmiştir.

Parti Genel Başkanlığı'nın 12.4.1994 günlü sayısız yazılarında; Anayasa Mahkemesi ile Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilen 25.10.1993 tarihli yazı içeriğinin tekrarıyla yetinildiği, değinilen eksikliklerin giderilmediği görülmüştür.

Bu durumda; İşti Partisi adı geçen illerde örgütün kurulduğunu açıkladığı halde faaliyetinin bulunmadığını iddia ederek kesinhesaplarını göndermemekteki direnişini sürdürmektedir.

Oysa, Cumhuriyet Başsavcılığımızın Siyasî Partiler Sicil Bürosu kayıtlarında da İşçi Partisi'nin Çanakkale, Edirne, Niğde, Van, Şırnak illerinde örgütünün kurulduğu saptandığına göre;

Örgütü oluşturan üyelerin, faaliyetlerini yürütebilmesi için 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 60., 61., 62. maddeleri gözetildiğinde dahi bir gelir elde etmemesi ve gider yapmamış olması düşünülemeyeceğin-

den, davalı siyasî partinin kesinhesabında belirtilen il ve ilçelerini de dahil etmesi hususu yasal bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.

Sonuç:

Bu itibarla, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 74. maddesinde yazılı kesinhesabına Çanakkale, Edirne, Niğde, Van ve Şırnak ili ve bağlı ilçelerini de katarak yasal zorunluluğu yerine getirip kesinhesabını yeniden düzenlemek suretiyle Anayasa Mahkemesi'ne ve bir örneğini de Cumhuriyet Başsavcılığımıza vermesi için davalı İşçi Partisi'ne, aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca, ihtar kararı verilmesi arz ve talep olunur. 9.5.1994"

II- ESASIN İNCELENMESİ:

Cumhuriyet Başsavcılığı'nın başvuru dilekçesi ile ekleri, ilgili dosya için esasına ilişkin rapor incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Maddi Olaylar:

1- Anayasa Mahkemesi'nde, İşçi Partisi Genel Başkanlığı'nın 1992 yılı hesaplarının incelenmesi sırasında, Cumhuriyet Başsavcılığı kayıtlarına göre kurulduğu saptanan Çanakkale, Edirne, Niğde, Van ve Şırnak illeri hesap çizelgelerinin gönderilmediği saptanarak bu illere ait hesap çizelgeleri ile bu illeride kapsar biçimde birleşik kesinhesabın gönderilmesi 21.9.1993 günlü E.1993/11, sayılı kararla istenilmiştir.

2- Parti Başkanlığı'nca, sözü edilen illerde faaliyet yürütülmediği bu nedenle gelir-gider kaydedilmediği 25.10.1993 günlü yazıları ile belirtilmiş ve daha önce mahkemeye verilen birleşik kesinhesap çizelgesi gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi'nce yeniden 30.11.1993 gününde, İşçi Partisi'nin örgütlendiği yukarıda sayılan illeride kapsar biçimde 1992 yılı birleşik kesinhesabın istenmesi için Cumhuriyet Başsavcılığı'na yazılmasına karar verilmiştir.

3- Bu karar Parti Genel Merkezi'ne, 7.12.1993 tarihinde tebliğ edilmesine rağmen eksiklik giderilmemiş, Cumhuriyet Başsavcılığı eksikliklerin giderilmesi için 8.4.1994 günlü yazısıyla Parti'ye 30 günlük süre tanımıştır.

4- Cumhuriyet Başsavcılığı'nın bu yazısına cevap olarak 12.4.1994 günlü yazıda konuyla ilgili daha önceki yazıların yanıtlanmış olduğu ve konunun biran önce düzeltilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu yanıta Ana-

yasa Mahkemesi'ne de gönderilmiş olan 25.10.1993 tarihli, Çanakkale, Edirne, Niğde, Van ve Şırnak illerinde faaliyet yürütülmediği bu nedenle de gelir-gider kaydedilmediğini açıklayan yazı eklenmiştir. Bunun üzerine Cumhuriyet Başsavcılığı 9.5.1994 günlü SP.37. Hz.1994/37 sayılı dilekçe ile Anayasa Mahkemesi'ne başvurarak 1992 yılı hesabını 2820 sayılı Yasa'nın 73. ve 74. maddelerine uygun biçimde vermeyen İşçi Partisi'ne, aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtar verilmesi isteminde bulunmuştur.

B- Yasal Durum:

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 74. maddesinde, siyasî partilerin genel başkanlarının karara bağlanarak birleştirilmiş kesinhesabı ile parti merkez ve bağlı ilçeleri de kapsayan iller teşkilatının kesinhesaplarının onaylı birer örneğini Haziran ayı sonuna kadar Anayasa Mahkemesi'ne ve bilgi için Cumhuriyet Başsavcılığı'na vermek zorunda oldukları hükme bağlanmıştır. Aynı Yasa'nın 104. maddesinde ise; bir Siyasî Parti'nin bu Yasa'nın 4. kısmında yer alan hükümler dışında kalan emredici hükümleriyle diğer kanunların siyasî partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırılık halinde bulunması sebebiyle o parti aleyhine Cumhuriyet Başsavcılığı'nca Anayasa Mahkemesi'ne başvurulacağı, Anayasa Mahkemesi'nin de aykırılık görürse giderilmesi için ilgili siyasî partiye ihtar kararı vereceği hususu yer almıştır.

İşçi Partisi, 1992 yılı kesinhesabı içerisine, örgütlenmiş olduğu Çanakkale, Edirne, Niğde, Şırnak ve Van illeri hesaplarını katmamış ve Anayasa Mahkemesi ile Cumhuriyet Başsavcılığı'nca iki kez bu konudaki eksikliğin giderilmesi istenmesine rağmen, gereğini yerine getirmemiştir.

Anılan parti, bu illerde örgütlendiğini ancak herhangi bir parti faaliyeti yürütülmediğini, bu nedenle gelir-gider kaydedilmediğini iddia etmektedir.

Bir siyasî partinin örgütlenme aşamasında veya daha sonra olsun 2.3.1992-31.12.1992 tarihleri arasında herhangi bir gelir elde etmemesi ve gider yapmaması olanaksızdır. Bu durumda İşçi Partisi Siyasî Partiler Kanunu'nun 74. maddesindeki yükümlülüğünü yerine getirmemiştir.

Demokratik siyasal yaşamın vazgeçilmez öğeleri olan siyasî partilerin malî denetimlerinin tam bir uygunluk ve düzen içinde yapılmasına olanak sağlamaları, doyurucu bir açıklıkla işlemlerini kanıtlamaya özen

göstermeleri demokratik düzenin devamı ve korunması yönünden gereklidir.

Anayasa'da siyasî partilerin korunup demokratik düzeylerinin geliştirilmeleri öngörüldüğünden, bunların yasalara aykırı eylem ve işlemlerden alıkonulmaları gereğinde duraksanamaz. Siyasal partilerin hukuksal varlıklarının güçlenmesi ve bu yolla demokratik yaşama katkıları daha etkili olur. Siyasî parti hesaplarının açıklığı demokratik düzende partilerin en önemli özellikleri olduğu gibi yasal bir zorunluluktur.

İşçi Partisi yapılan uyarılara rağmen yeni örgütlendiği bazı il ve ilçelere ait hesaplarını 1992 yılı birleşik kesinhesabında göstermemiştir. Bu nedenle adı geçen partiye 2820 sayılı Yasa'nın 104. maddesine göre ihtar verilmelidir.

III- SONUÇ:

A. Örgütlendiği Çanakkale, Edirne, Niğde, Van ve Şırnak illeri ile bağlı ilçelere ait Parti hesaplarını Anayasa Mahkemesi kararı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın yazılı uyarılarına karşın 1992 yılı birleşik kesinhesabı içinde göstermeyerek 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 104. maddesinde yer alan yükümlülüğü yerine getirmeyen İşçi Partisi'ne bu aykırılığın giderilmesi için anılan Yasa'nın 104. maddesi gereğince İHTARDA BULUNULMASINA,

B- Onanlı karar örneğinin gereği yapılmak ve İşçi Partisi'nin Genel Başkanlığı'na tebliğ edilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine,

30.5.1994 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan	Üye	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Yılmaz ALİEFENDİOĞLU	İhsan PEKEL
Üye	Üye	Üye
Selçuk TÜZÜN	Ahmet N. SEZER	Haşim KILIÇ
Üye	Üye	Üye
Yalçın ACARGÜN	Mustafa BUMİN	Sacit ADALI
Üye		Üye
Ali HÜNER		Lütfi F. TUNCEL

Esas Sayısı : 1989/3 (Siyasî Parti Malî Denetim)

Karar Sayısı : 1994/1

Karar Günü : 15.2.1994

I. MALİ DENETİMİN KONUSU:

Sosyaldemokrat Halkçı Parti Genel Merkezi ile 67 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1988 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Yekta Güngör ÖZDEN, Necdet DARICIOĞLU, Yılmaz ALİEFENDİOĞLU, Muammer TURAN, Mehmet ÇINARLI, Servet TÜZÜN, Mustafa GÖNÜL, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER ve Erol CANSEL'in katılımıyla yapılan ilk inceleme toplantısında "Dosyada eksiklik bulunmadığından Sosyaldemokrat Halkçı Parti'nin 1988 yılı kesinhesabının esastan incelenmesine, Muammer TURAN'ın "Kesinhesaplara ait bilgilerin dayandıkları belgeler görülmeden sağlıklı bir inceleme ve denetim yapılması mümkün olmadığından, Siyasî Partiler Kanunu'nun 75 inci maddesinin birinci fıkrası ve 10.11.1983 günlü, 2949 sayılı Kanunun 43 üncü maddesine dayanılarak sözkonusu belgelerin getirtilmesinden sonra esastan incelemeye geçilmesi gerekir." yolundaki karşıoyu ve oyçokluğuyla, 23.11.1989 gününde karar" verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ:

İşin esasına ilişkin olarak hazırlanan 1988 yılı kesinhesap çizelgeleri ile Parti'nin defter kayıtları ve belgeleri üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren rapor, Anayasa ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Sosyaldemokrat Halkçı Parti 1988 yılı kesihnesabına ilişkin denetimin maddî öğelerini oluşturan ve esas inceleme raporunda ilgili bulun-

dukları yasa, tüzük ve yönetmelik hükümlerince uygun olarak ve noksansız biçimde tutuldukları belirtilen defter ve belgelere dayalı kesinhesap cetvellerinde Parti gelirinin; 2.234.358.014.- lirası Genel Merkez'e, 2.340.944.849.- lirası 67 il örgütüne ait olmak üzere toplam 4.575.302.863.- lira olduğu, Parti giderinin ise 2.067.399.091.- lira Genel Merkez'e, 2.174.910.548.- lirası 67 il örgütüne ait olmak üzere toplam 4.242.309.639.- lira olduğu, gelir ile gider arasındaki 332.993.224.- liralık müspet farkın kasa ve banka mevcudu nakit olarak gelecek yıla devir edildiği görüldükten ve kesinhesap cetvellerinde sonuca etkili maddî hata veya tutarsızlık bulunmadığı anlaşıldıktan sonra kesinhesabın esastan incelenmesine geçildi.

IV- BİRLEŞİK KESİNHESABIN İNCELENMESİ:

A- Gelirler Yönünden:

1) Genel Merkez Gelirleri:

a- Mevzuatına uygun bulunan gelirler

Sosyaldemokrat Halkçı Parti Genel Merkezi'nin 1988 yılında toplam 2.234.358.014.- lira geliri olmuştur. Bunun; 803.220.000.- lirasının Hazine yardımından, 586.203.588.- lirasının bağışlardan, 44.627.702.- lirasının banka faizlerinden, 39.069.800.- lirasının satışlardan, 516.170.690.- lirasının kredili alımlardan, 245.066.234.- lirasının varlık hesabının müspet farkından oluştuğu görülmüştür.

Sözkonusu gelirlerden 2.229.358.014.- liralık bölümünün 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 61. maddesinde belirtilen kaynaklardan elde edildiği ve aynı Yasa'nın 62-69. maddelerindeki sınırlama, yasaklama ve usule ilişkin hükümlerine uyularak toplandığı, belgelere dayandırılmak suretiyle muhasebe kayıtlarına doğru olarak geçirildiği görülmüş olmakla bu gelirlerin doğru ve Yasa'ya uygun bulunduğu sonucuna varılmıştır.

b- Mevzuatına uygun bulunmayan gelirler

Parti Genel Merkez gelirlerinden 5.000.000.- liralık bölümünün ise 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 66. maddesinin ikinci fıkrasına aykırılık oluşturduğu anlaşılmıştır. Şöyleki:

H.A. tarafından Ziraat Bankası İstanbul Mecidiyeköy Şubesi'nin 8.7.1988 gün ve 19 No.lu havale dekontu ile SHP'ye 10.000.000.- lira bağışta bulunulduğu görülmüştür.

Parti Genel Merkezince bu dekont karşılığında H.A. adına 5.000.000.- liralık 510304 No.lu gelir makbuzu, SHP Merkez Karar ve Yönetim Kurulu Üyesi C.K. adına 5.000.000.- liralık 510305 No.lu gelir makbuzu kesildiği anlaşılmıştır.

2820 sayılı Yasa'nın 3270 sayılı Yasa ile değişik 66. maddesinin ikinci fıkrasında; "...gerçek veya tüzelkişilerin herbirinin bir siyasî partiye aynı yıl içerisinde beşmilyon liradan fazla kıymette aynî veya naktî bağışta bulunması yasaktır." denilmektedir.

Yukarıda açıklanan parti uygulamasının Yasa'ya uygunluğu ancak bağışta bulunan kişilerin banka dekontunda gösterilmesi halinde mümkün olur. Banka Dekontunda yalnız bir kişiden sözedildiği daha doğrusu, başka bir kişiden söz edilmediğine göre havale miktarının ikiye bölünmesinin ve bir başka isime makbuz düzenlenmesinin; Yasa'ya uygunluğunu kabul etmeye imkân yoktur.

Bu nedenle 5.000.000.- liranın 2820 sayılı Yasa'nın 76. maddesinin birinci fıkrası hükmü gereğince Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

B) İl Örgütleri Gelirleri:

Sosyaldemokrat Halkçı Parti 67 il örgütünün 1988 yılında toplam 2.340.944.849.- lira geliri olmuştur. Bunun; 389.463.710.- lirasının aidatlardan, 125.156.956.- lirasının çeşitli satışlardan, 656.571.084.- lirasının çeşitli etkinliklerden, 897.438.229.- lirasının bağışlardan, 55.340.988.- lirasının yardımlardan, 10.007.115.- lirasının banka mevduat gelirlerinden, 165.624.623.- lirasının borçlanmadan, 41.342.144.- lirasının varlık hesabının müspet farkından oluştuğu görülmüştür.

67 il örgütü kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümleri üzerinde yapılan incelemede gelirlerin, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 61 inci maddesinde gösterilen kaynaklardan sağlandığı, birleşik kesinhesap cetveline doğru olarak geçirildiği Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca onaylandığı görülmüştür.

Bu duruma göre Sosyaldemokrat Halkçı Parti'nin 1988 yılı birleşik kesinhesabında gösterilen 4.575.302.863.- liralık gelirinin 4.570.302.863.- liralık bölümünün 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'na uygun olduğu 5.000.000.- liralık bölümünün ise bu nitelikte olmadığı sonucuna varılmıştır.

2- Giderler Yönünden:

A) Genel Merkez Giderleri:

Sosyaldemokrat Halkçı Parti Genel Merkezi'nin 1988 yılında toplam 2.067.399.091.- lira gideri olmuştur. Bunun; 259.671.546.- lirasının personel giderlerine, 348.376.387.- lirasının yönetim giderlerine, 991.264.887.- lirasının seçim, tanıtma ve propaganda giderlerine, 5.250.000.- lirasının yapılan yardım giderlerine, 440.748.202.- lirasının demirbaş alım giderlerine, 22.088.067.- lirasının kredili alımlara yapıldığı anlaşılmıştır.

Genel Merkez giderlerinin 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 70. maddesinde belirtilen usul çerçevesinde ve siyasî partinin 1988 yılı bütçesine uygun olarak yapıldığı, yetkili organların kararlarından geçirildiği, giderlerin makbuz ve fatura gibi belgelere dayandırılmak suretiyle muhasebe kayıtlarına doğru olarak geçirildiği görülmüş olmakla bu giderlerin doğru ve yasaya uygun bulunduğu sonucuna varılmıştır.

B) İl Örgütleri Giderleri:

67 il örgütünün 1988 yılında toplam 2.174.910.548.- lira gideri olmuştur. Bunun; 204.804.626.- lirasının personel giderlerine, 887.735.499.- lirasının yönetim giderlerine, 51.684.523.- lirasının yapılan yardım giderlerine, 820.130.900.- lirasının seçim, tanıtma ve propaganda giderlerine, 199.382.019.- lirasının demirbaş alımlarına, 11.172.981.- lirasının kredili alımlara yapıldığı anlaşılmıştır.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede tüm giderlerin birleşik kesinhesap cetveline doğru olarak geçirildiği, Parti Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca onaylandığı görülmüştür.

Bu duruma göre Sosyaldemokrat Halkçı Parti'nin 1988 yılı birleşik kesinhesap cetvelinde gösterilen 4.242.309.639.- liralık giderinin doğru ve Yasa'ya uygun bulunduğu sonucuna varılmıştır.

V- SONUÇ:

Sosyaldemokrat Halkçı Parti 1988 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda:

a) Partinin 4.570.302.863.- liralık geliri ile 4.242.309.639.- liralık giderinin doğruluğuna ve Yasa'ya uygunluğuna,

b) Partinin 5.000.000.- liralık gelirini 2820 sayılı Siyasî Partiler yasası'nın 66.maddesine aykırı olarak elde ettiği anlaşıldığından, aynı Yasa'nın 76. maddesinin birinci fıkrası gereğince Hazine'ye irad kaydedilmesine,

15.2.1994 gününde oybirliğiyle karar verildi.

Başkan Yekta Güngör ÖZDEN	Başkanvekili Güven DİNÇER	Üye İhsan PEKEL
Üye Selçuk TÜZÜN	Üye Ahmet N. SEZER	Üye Haşim KILIÇ
Üye Yalçın ACARGÜN	Üye Mustafa BUMİN	Üye Sacit ADALI
Üye Ali HÜNER	Üye Lütfi F. TUNCEL	

Esas Sayısı : 1989/9 (Siyasî Parti Malî Denetim)

Karar Sayısı : 1994/2

Karar Günü : 15.2.1994

I. MALİ DENETİMİN KONUSU:

Demokratik Sol Parti'nin Genel Merkezi ile 65 il ve bunlara bağlı ilçe örgütlerine ait 1988 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Yektâ Güngör ÖZDEN, Necdet DARICIOĞLU, Yılmaz ALİEFENDİOĞLU, Muammer TURAN, Mehmet ÇINARLI, Servet TÜZÜN, Mustafa GÖNÜL, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER ve Erol CANSEL'in katılmalarıyla yapılan toplantıda; "Dosyada eksiklik bulunmadığından Demokratik Sol Parti'nin 1988 yılı kesinhesabının esastan incelenmesine; Muammer TURAN'ın "Kesinhesaplara ait bilgilerin dayandıkları belgeler görülmeden sağlıklı bir inceleme ve denetim yapılması mümkün olmadığından, Siyasî Partiler Kanunu'nun 75 inci maddenin birinci fıkrası ve 10.11.1983 günlü 2949 sayılı Kanunun 43 üncü maddesine dayanılarak sözkonusu belgelerin getirtilmesinden sonra esastan incelemeye geçilmesi gerekir." yolundaki karşıoyuyla ve oyçokluğuyla,

23.11.1989 gününde karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ:

İşin esasına ilişkin olarak hazırlanan 1988 yılı kesinhesap çizelgeleri ile Parti'nin defter kayıtları ve belgeleri üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren rapor, Anayasa ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Demokratik Sol Parti 1988 yılı kesinhesabına ilişkin denetimin maddi öğelerini oluşturan ve esas inceleme raporunda ilgili bulundukları ya-

sa, tüzük ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak ve noksansız biçimde tutuldukları belirtilen defter ve belgelere dayalı kesinhesap cetvellerinde; parti gelirinin; 542.155.009.- lirası Genel Merkeze, 681.636.418.- lirası 65 il örgütüne ait olmak üzere toplam 1.223.791.427.- lira, parti giderinin; 479.500.023.- lirası Genel Merkeze, 661.283.315.- lirası 65 il örgütüne ait olmak üzere toplam 1.140.783.338.- lira olduğu, gelir ile gider arasındaki 83.008.089.- liralık gelir farkının 1989 yılına devir edildiği görüldükten ve kesinhesap cetvellerinde sonuca etkili maddi hata veya tutarsızlık bulunmadığı anlaşıldıktan sonra kesinhesabın esastan incelenmesine geçildi.

IV- BİRLEŞİK KESİNHESABIN İNCELENMESİ:

A- Gelir Yönünden:

1) Genel Merkez Gelirleri:

a- Mevzuatına Uygun Bulunan Gelirler:

Demokratik Sol Parti Genel Merkezi'nin 1988 yılı geliri 542.155.009.- liradır. Bunun; 65.997.459.- lirası geçen yıl nakit devrinden, 350.000.000.- lirası devlet yardımından, 100.000.- lirası aidatlardan, 24.603.953.- lirası satışlardan, 43.018.825.- lirası bağışlardan, 20.634.772.- lirası banka mevduat gelirlerinden, 37.800.000.- lirası kredili alımlardan sağlandığı görülmüştür.

Sözü edilen genel merkez gelirlerinin Siyasî Partiler Yasası'nın 61. maddesinde belirtilen kaynaklardan elde edildiği ve aynı Yasa'nın 62-69 uncu maddelerindeki sınırlama, yasaklama ve usule ilişkin hükümlerine uyularak toplandığı, belgelere dayandırılmak suretiyle muhasebe kayıtlarına doğru olarak geçirildiği görülmüş olmakla bu gelirlerin doğru ve kanuna uygun bulunduğu sonucuna varılmıştır.

b- Mevzuatına Uygun Bulunmayan Gelirler:

Parti işletme defterinin 62/368. maddesine; 18402 nolu gelir makbuzunda gösterilen 300.000.- liranın tamamı gelir yazılması gerektiği halde maddi hata sonucu 200.000.- lira gelir yazıldığı görülmüştür.

Bu sonuca göre parti gelirinde meydana gelen (300.000-200.000=) 100.000.- liralık noksanın; 1989 yılına devir gösterilen kasa mevcuduna ilave edilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

2) İl Örgütü Gelirleri:

Demokratik Sol parti 65 il örgütünün 1988 yılındaki toplam geliri 681.636.418.- liradır. Bunun; 7.317.521.- lirası geçen yıl nakit devrinden, 1.381.000.- lirası aidatlardan, 16.010.662.- lirası çeşitli satışlardan, 128.376.633.- lirası çeşitli etkinliklerden, 291.496.222.- lirası bağışlardan, 39.368.460.- lirası alınan genel merkez yardımlarından, 121.785.821.- lirası devlet yardımı payından, 75.899.399.- lirası kredili alımlardan sağlandığı görülmüştür.

65 il örgütü kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümleri üzerinde yapılan inceleme, gelirlerin 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 61. maddesinde gösterilen kaynaklardan sağlandığı, birleşik kesinhesap cetveline doğru olarak geçirildiği görülmüştür.

Bu duruma göre Demokratik Sol Parti'nin 1988 yılı birleşik kesinhesabında gösterilen 1.233.791.427.- liralık gelirinin Siyasî Partiler Yasası'na uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

B- Giderler Yönünden:

1) Genel Merkez Giderleri:

Demokratik Sol Parti Genel Merkezi'nin 1988 yılındaki gideri 479.500.023.- liradır. Bunun; 39.685.550.- lirası il örgütlerine yapılan yardımları, 4.063.113.- lirası personel giderleri, 88.374.447.- lirası yönetim giderleri, 112.085.804.- lirası demirbaş alımı, 235.291.109.- lirası seçim, tanıtma ve propaganda giderleri için harcanmıştır.

Genel Merkez giderlerinin Siyasî Partiler Yasası'nın 70. maddesinde belirtilen usul çerçevesinde siyasî partinin 1988 yılı bütçesine uygun olarak yapıldığı, yetkili organlarının kararlarından geçirildiği, giderlerin makbuz veya fatura gibi belgelere bağlanmak suretiyle muhasebe kayıtlarına doğru olarak geçirildiği görülmüş olmakla bu giderlerin doğru ve kanuna uygun bulunduğu sonucuna varılmıştır.

2) İl Örgütlerinin Giderleri:

Demokratik Sol Parti 65 il örgütünün 1988 yılındaki toplam gideri 661.283.315.- liradır. Bunun; 21.777.808.- lirası personel giderlerine, 363.104.628.- lirası yönetim giderlerine, 11.582.043.- lirası yardımlara, 61.680.616.- lirası demirbaş alımına, 203.138.220.- lirası seçim, tanıtma ve propaganda giderlerine yapıldığı görülmüştür.

65 il örgütü kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede tüm harcamaların birleşik kesinhesabına doğru olarak geçirildiği Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca onaylandığı saptanmıştır.

Bu duruma göre Demokratik Sol Parti'nin 1988 yılı birleşik kesinhesabında gösterilen 1.140.783.338.- liralık giderinin doğru ve yasaya uygun bulunduğu sonucuna varılmıştır.

V- SONUÇ:

Demokratik Sol Parti'nin 1988 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

a) Partinin 1.223.791.427.- liralık geliri ile 1.140.783.338.- liralık giderinin doğruluğuna ve Yasa'ya uygunluğuna.

b) Parti'nin 300.000.- liralık gelir belgesine karşın işletme defterine 100.000.- lira eksiği ile 200.000.- lira yazılmasının maddî hata sonucu olduğu anlaşıldığından bu eksikliğin 1989 yılına yapılan kasa devrine ilave edilmesine,

15.2.1994 gününde Oybirliğiyle karar verildi.

Başkan Yekta Güngör ÖZDEN	Başkanvekili Güven DİNÇER	Üye İhsan PEKEL
Üye Selçuk TÜZÜN	Üye Ahmet N. SEZER	Üye Haşim KILIÇ
Üye Yalçın ACARGÜN	Üye Mustafa BUMİN	Üye Sacit ADALI
Üye Ali HÜNER	Üye Lütfi F. TUNCEL	

Esas Sayısı : 1990/3 (Siyasî Parti Malî Denetim)

Karar Sayısı : 1994/3

Karar Günü : 10.5.1994

I. MALİ DENETİMİN KONUSU:

Demokratik Sol Parti'nin Genel Merkezi ile 70 il ve bunlara bağlı ilçe örgütlerine ait 1989 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Yekta Güngör ÖZDEN, Yılmaz ALİEFENDİOĞLU, Servet TÜZÜN, Mustafa GÖNÜL, Mustafa ŞAHİN, Oğuz AKDOĞANLI, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Erol CANSEL, Yavuz NAZAROGLU ve Güven DİNÇER'in katılmalarıyla yapılan toplantıda;

"Dosyada eksiklik bulunmadığından, Demokratik Sol Parti'nin 1989 yılı kesinhesabının esastan incelenmesine OYBİRLİĞİYLE,

11.9.1990 gününde karar" verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ:

İşin esasına ilişkin olarak hazırlanan 1989 yılı kesinhesap çizelgeleri ile Parti'nin defter kayıtları ve belgeleri üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren rapor, Anayasa ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Demokratik Sol Parti 1989 yılı kesinhesabına ilişkin denetimin maddî öğelerini oluşturan ve esas inceleme raporunda ilgili bulundukları yasa, tüzük ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak ve noksansız biçimde tutuldukları belirtilen defter ve belgelere dayalı kesinhesap cetvellerinde; parti gelirinin; 1.364.997.053+400.000.- lirası Genel Merkeze,

1.469.628.058.- lirası 70 il örgütüne ait olmak üzere toplam 2.834.625.111+400.000.- lira, parti giderinin; 1.353.084.222.- lirası Genel Merkeze, 1.391.263.445.- lirası 70 il örgütüne ait olmak üzere toplam 2.744.347.667.- lira olduğu, gelir ile gider arasındaki 90.277.444+400.000.- liralık gelir farkının 1990 yılına devir edildiği görüldükten ve kesinhesap cetvellerinde sonuca etkili maddî hata veya tutarsızlık bulunmadığı anlaşıldıktan sonra hesabın esastan incelenmesine geçildi.

IV- BİRLEŞİK KESİNHESABIN İNCELENMESİ:

A- Gelir Yönünden:

1) Genel Merkez Gelirleri:

Demokratik Sol Parti Genel Merkezi'nin 1989 yılı geliri 1.364.997.053+400.000.- liradır. Bunun 62.654.986+400.000.- lirası geçen yıl devrinden, 718.853.412.- lirası devlet yardımından, 102.724.193.- lirası yerel seçim adaylık ödentisinden, 52.949.995.- lirası satışlardan, 18.595.900.- lirası bağışlardan, 114.594.567.- lirası banka mevduat gelirlerinden, 294.624.000.- lirası kredili alım nedeniyle borçlanmadan sağlandığı görülmüştür.

Sözü edilen genel merkez gelirlerinin Siyasî Partiler Yasası'nın 61. maddesinde belirtilen kaynaklardan elde edildiği ve aynı Yasa'nın 62-69. maddelerindeki sınırlama, yasaklama ve usule ilişkin hükümlerine uyularak toplandığı, belgelere dayandırılmak suretiyle muhasebe kayıtlarına doğru olarak geçirildiği görülmüş olmakla bu gelirlerin doğru ve kanuna uygun bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Parti işletme hesabı defterinin 10.3.1989 gün ve 24/295 madde nolu gelir sütununa 435.000.- lira gelir kaydedildiği oysa 7.3.1989 gün ve 44000 nolu parti gelir makbuzunda elde edilen gelirin 140.000.- lira fazlası ile 575.000.- lira olduğu,

Keza işletme hesabı defterinin 20.4.1989 gün ve 27/380 madde nolu gelir sütununa 20.000.- lira gelir kayıt edildiği, oysa 14.4.1989 gün ve 46585 nolu parti gelir makbuzunda elde edilen gelirin 5.000.- lira fazlası ile 25.000.- lira olduğu,

Yine işletme hesabı defterinin 10.12.1989 gün ve 42/737 nolu gelir sütununa 15.000.- gelir kayıt edildiği, oysa 7.12.1989 gün ve 63287 nolu-

parti gelir makbuzunda elde edilen gelirin 135.000.- lira fazlası ile 150.000.- lira olduğu, böylece maddî hata sonucu parti gelirinin 135.000+5.000+140.000=280.000.- lira noksan gösterildiği anlaşılmıştır.

Bu sonuca göre parti gelirinde meydana gelen 280.000.- liralık noksanın; 1990 yılına devir gösterilen kasa mevcuduna ilave edilmesinin karar altına alınması zorunluluğu doğmuştur.

2) İl Örgütü Gelirleri:

Demokratik Sol Parti 70 il örgütünün 1989 yılındaki toplam geliri 1.469.628.058.- liradır. Bunun; 227.422.677.- lirası aidatlardan, 39.637.789.- lirası çeşitli satışlardan, 283.375.287.- lirası çeşitli etkinliklerden, 458.078.186.- lirası bağışlardan, 256.901.744.- lirası alınan genel merkez yardımlarından, 9.279.693.- lirası geçen yıl nakit devrinden, 38.245.400.- lirası yerel seçim adaylık ödentisinden, 1.024.249.- lirası banka mevduat faizinden, 155.663.033.- lirası yıl sonunda devir eden borçlardan sağlandığı görülmüştür.

70 il örgütü kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 61. maddesinde gösterilen kaynaklardan sağlandığı, birleşik kesinhesap cetveline doğru olarak geçirildiği görülmüştür.

Bu duruma göre Demokratik Sol Parti'nin 1989 yılı birleşik kesinhesabına gösterilen 2.834.625.111+400.000.- liralık gelirinin Siyasî Partiler Yasası'na uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

B- Giderler Yönünden:

1) Genel Merkez Giderleri:

Demokratik Sol Parti Genel Merkezi'nin 1989 yılındaki gideri 1.353.084.222.- liradır. Bunun; 24.324.465.- lirası personel giderlerine, 295.270.000.- lirası il örgütlerine yapılan yardımlara, 265.315.362.- lirası yönetim giderlerine, 50.699.400.- lirası demirbaş alımına, 717.474.995.- lirası seçim, tanıtma ve propaganda giderlerine yapıldığı görülmüştür.

Genel Merkez giderlerinden 1.352.783.532.- liralık bölümünün Siyasî Partiler Yasası'nın 70. maddesinde belirtilen usul çerçevesinde siyasî partinin 1989 yılı bütçesine uygun olarak yapıldığı, yetkili organ veya merciin kararlarından geçirildiği, giderlerin makbuz veya fatura gibi belgelerle tevsik edilmek suretiyle muhasebe kayıtlarına doğru olarak geçi-

rildiği görülmüş olmakla bu bölüm Parti giderlerinin doğru ve kanuna uygun bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Genel Merkez giderlerinden 300.690.- liralık bölümünün ise Siyasî Partiler Yasası'nın 70. maddesine uygun olarak yapılmadığı anlaşılmıştır. Şöyleki;

Parti işletme defterinin 31.3.1989 gün ve 68/357 madde nolu sütununa Bâlâ ilçe başkanlığına yardım olarak gönderilen 300.000.- liranın gider kayıt edildiği, buna karşılık gider görünen bu paranın 200.000.- liralık banka havale dekontu ile belgelendirildiği görülmüştür.

Gönderilen paranın gerçek miktarının hangisi olduğu parti yetkililerine sorulduğunda 300.000.- liralık yazımın maddî hata sonucu olduğu ifade edilmiştir. Ancak;

Partinin genel merkez giderleri yekûnuna; 200.000.- lira yerine 300.000.- liranın dahil edildiği ve Anayasa Mahkemesi, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 75. maddesinin ikinci fıkrası gereğince denetimini evrak üzerinde yaptığından defterde kayıtlı bu 300.000.- lirayı gerçek gider olarak kabul etmek ve bunun gider belgesini istemek durumundadır. 300.000.- liralık gider yerine 200.000.- liralık belge ibraz edildiğinden (300.000.- 200.000=) 100.000.- liralık meblağın aynı Yasa'nın 70. maddesinin ikinci fıkrası ile 76. maddesinin son fıkrası gereğince Hazine'ye irat kayıt edilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Yine Parti işletme hesabı defterinin 20.9.1989 gün ve 41/911. maddesine, Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nın 22.9.1989 gün ve 39882 ve 39883 nolu ve M.Ç. adına düzenlenmiş makbuzlarına dayanılarak (60830+139.860=) 200.690.- lira gider yazıldığı görülmüştür.

2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 70. maddesinin birinci fıkrası; "Bir siyasî partinin bütün giderleri, o siyasî parti tüzelkişiliği adına yapılır." hükmünü taşımaktadır.

Sözü edilen otonun motorlu taşıt vergisi Parti tüzelkişiliğini ilgilendirmediği ve makbuz da oto sahibi adına düzenlendiğinden bu harcamanın parti adına yapıldığının başka bir deyişle bu giderin Yasa'nın öngördüğü belgeye dayandırıldığının kabulüne imkan yoktur.

Bu nedenle 200.690.- liranın aynı Yasa'nın 76. maddesinin dördüncü fıkrası gereğince Hazine'ye irad kayıt edilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

2) İl Örgütlerinin Giderleri:

Demokratik Sol Parti 70 il örgütünün 1989 yılındaki toplam gideri 1.391.263.445.- liradır. Bunun; 44.059.991.- lirası personel giderlerine, 642.200.448.- lirası yönetim giderlerine, 37.809.163.- lirası örgüte yapılan yardımlara, 123.033.265.- lirası demirbaş alımına, 544.160.578.- lirası seçim, tanıtma ve propaganda giderlerine yapıldığı görülmüştür.

70 il örgütü kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede tüm harcamaların Parti'nin birleşik kesinhesabına doğru olarak geçirildiği Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca onaylandığı saptanmıştır.

Bu duruma göre Demokratik Sol Parti'nin 1989 yılı birleşik kesinhesabında gösterilen 2.744.347.667.- liralık giderlerinin 2.744.046.977.- liralık kısmının doğru ve Yasa'ya uygun bulunduğu, 300.690.- liralık kısmının ise bu niteliği taşımadığı sonucuna varılmıştır.

V- SONUÇ:

Demokratik Sol Parti'nin 1989 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

a- Demokratik Sol Parti'nin 1989 yılındaki 2.834.625.111.- liralık geliri ile 2.744.046.977.- liralık giderinin doğruluğuna ve Yasa'ya uygunluğuna,

b- Maddî hata sonucu parti gelir-gider defterine eksik yazılan toplam 280.000.- liralık gelirin, 1990 yılına devir ettirilen kasa mevcuduna ilave edilmesine,

c- 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 70. ve 75. maddelerine aykırı olarak yapılan toplam 300.690.- liralık giderin aynı Yasa'nın 76. maddesi gereğince Hazine'ye irad yazılmasına,

10.5.1994 gününde OYBİRLİĞİ ile karar verildi.

Başkan Yekta Güngör ÖZDEN	Başkanvekili Güven DİNÇER	Üye İhsan PEKEL
Üye Selçuk TÜZÜN	Üye Ahmet N. SEZER	Üye Haşim KILIÇ
Üye Yalçın ACARGÜN	Üye Mustafa BUMİN	Üye Sacit ADALI
Üye Ali HÜNER	Üye Lütfi F. TUNCEL	

Esas Sayısı : 1993/14 (Siyasî Parti Malî Denetim)
Karar Sayısı : 1994/4
Karar Günü : 10.5.1994

I. MALİ DENETİMİN KONUSU:

Bayrak Partisi Genel Merkezi 1992 yılı hesabının denetimidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Güven DİNÇER, Yılmaz ALİEFENDİOĞLU, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER ve Lütfi F. TUNCEL'in katılmalarıyla 19.4.1994 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında; Bayrak Partisi'nin 1992 yılı kesin hesap çizelgesinin yasanın öngördüğü biçimde düzenlenip gönderildiği ve eksik bir yön bulunmadığı saptanarak Genel Merkez kesinhesabının esastan incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ:

İşin esasına ilişkin olarak hazırlanan 1992 yılı kesinhesap çizelgesi ile Parti'nin defter kayıtları ve belgeleri üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren rapor, Anayasa ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'ndan alınan, siyasî partilerin örgütlenme kayıtlarını içeren listede, Bayrak Partisi'nin herhangi bir ilde örgüt kurmadığı, Merkez'de tüzelkişiliğini sürdürdüğü, ancak 25.7.1992 günü Islahatçı Demokrasi Partisi'ne katıldığı anlaşılmaktadır. Bu duruma göre Parti'nin malî denetimi, Genel Merkez'in gelir ve giderleri, defter kayıtları ve Genel Merkez kesinhesabı üstünde adı geçen Parti'ye katılma tarihine kadarki dönemi kapsamak üzere sürdürülmüştür.

Denetimin maddi öğelerini oluşturan ve esas inceleme raporunda ilgili bulundukları yasa, tüzük ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak ve noksansız biçimde tutuldukları belirtilen deftere ve belgelerde, Bayrak Partisi Genel Merkezi'nin 1991 yılı gelirleri ve giderleri biri birine denk biçimde 1.243.000.- TL. olarak gösterilmiştir.

IV- KESİNHESABIN İNCELENMESİ:

1- Gelirler:

Bayrak Partisi'nin 1992 yılı gelirleri 1.243.000.- TL.dır. Bu miktarın 189.106.- TL.sı önceki yıldan devreden nakitten, 1.005.044.-TL. sı yıl içindeki bağış ve yardımlardan, 48.850.- TL. sı demirbaş satımından sağlanmıştır.

Yapılan incelemede, gelirlerin doğru, alındı belgelerine dayalı, Siyasî Partiler Yasası'na uygun olduğu saptanmıştır.

2- Giderler:

Bayrak Partisi'nin 1992 yılı giderleri 1.221.000.- TL.dır. Sağlanan 1.243.000.-TL. lık gelirle yapılan 1.221.000.- TL.lık harcama arasındaki farkı oluşturan 22.000.- TL. ile bankadaki hesap bakiyesi 166.- TL.nin toplamı 22.166.-TL., Parti tüzelkişiliğinin sona erdiği 25.7.1992 tarihindeki nakit mevcudunu oluşturmaktadır. Parti'nin taşınır-taşınmaz başka varlığı bulunmadığı için, Islahatçı Demokrasi Partisi'ne 22.166.- TL. lık nakitle katılmıştır.

Yapılan incelemede, Parti giderlerinin doğru, defter kayıtlarının belgelerine dayalı, Siyasî Partiler Yasası'na uygun olduğu görülmüştür.

V- SONUÇ:

Bayrak Partisi 1992 yılı hesabının denetiminde;

a) Parti'nin 25.7.1992 günü Islahatçı Demokrasi (sonraki adıyla Millet) Partisi'ne katıldığı ve bu nedenle 1992 yılı hesabının katılma tarihine kadarki dönemi kapsadığı,

b) 1992 yılının faaliyet döneminde, 1.243.000.- TL.lık gelir sağlandığı, 1.221.000.-TL.lık harcama yapıldığı, gelir-gider farkını oluşturan 22.000.-TL. ile bankada bulunan 166.-TL. toplamı 22.166.- TL.nin birleşilen Parti'ye devredildiği,

görülerek, 1992 yılı hesabının doğru, denk ve Yasa'ya uygun olduğuna,

10.5.1994 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Yekta Güngör ÖZDEN	Başkanvekili Güven DİNÇER	Üye İhsan PEKEL
Üye Selçuk TÜZÜN	Üye Ahmet N. SEZER	Üye Haşim KILIÇ
Üye Yalçın ACARGÜN	Üye Mustafa BUMİN	Üye Sacit ADALI
Üye Ali HÜNER	Üye Lütfi F. TUNCEL	

Esas Sayısı : 1986/3 (Siyasî Parti Malî Denetim)

Karar Sayısı : 1994/5

Karar Günü : 10.5.1994

I. MALİ DENETİMİN KONUSU:

Anavatan Partisi Genel Merkezi ile 67 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1985 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Orhan ONAR, Mahmut C. CUHRUK, Necdet DARICIOĞLU, Yılmaz ALİEFENDİOĞLU, Muammer TURAN, Mehmet ÇINARLI, Selahattin METİN, Servet TÜZÜN, Mustafa ŞAHİN, Adnan KÜKNER ve Vural SAVAŞ'ın katılmalarıyla, 7.5.1987 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından, Anavatan Partisi'nin 1985 yılı kesinhesabının esastan incelenmesine, Muammer TURAN'ın "Kesinhesaplara ait bilgilerin dayandığı belgeler görülmeden sağlıklı bir inceleme ve denetim yapılması mümkün olmadığından Siyasi Partiler Kanunu'nun 75. maddesinin birinci fıkrası ve 10.11.1983 günlü, 2949 sayılı Kanun'un 43. maddesine dayanılarak sözkonusu belgelerin getirtilmesinden sonra esastan incelemeye geçilmesi gerekir." yolundaki karşıoyu ve oyçokluğuyla, karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ:

İşin esasına ilişkin olarak hazırlanan 1985 yılı kesinhesap çizelgesi ile Parti'nin defter kayıtları ve belgeler üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren rapor, Anayasa ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra, gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddî öğelerini oluşturan ve esas inceleme raporunda, ilgili bulundukları yasa, tüzük ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak ve

noksansız biçimde tutuldukları belirtilen defter ve belgelerde; Anavatan Partisi'nin 1985 yılı gelirleri ve giderleri birbirine denk biçimde, Genel Merkez'in gelir ve giderleri 1.097.025.912,62.- TL, 67 il örgütünün gelir ve giderleri 1.001.091.595.43.- TL olmak üzere, toplam 2.098.117.508.05.- TL olarak gösterilmiştir.

IV- BİRLEŞİK KESİNHESABIN İNCELENMESİ:

A., Gelirler Yönünden:

1- Genel Merkez Gelirleri:

Anavatan Partisi'nin 1985 yılı Genel Merkez gelirleri 1.097.025.912,62.- TL.dır.

Bu miktarın 4.246.000.- TL. sı milletvekili aidat gelirleri, 60.550.000.- TL.sı balo, eğlence, konser ve benzeri gelirler, 240.773.445.- TL.sı parti malvarlığı gelirleri, 5.430.117.- TL.sı bağışlar, 497.180.952.- TL.sı Devlet yardımı, 256.460.184.62.- TL.sı 1984 yılından devreden gelir fazlası, 32.385.214.- TL.sı da (alacaklılar) borçlardan oluşmaktadır.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede; Parti gelirleri için "Bağış İçin Gelir Makbuzu" ve "Gelir Makbuzu" adı altında iki çeşit makbuz bastırıldığı, ancak bağışlar için her ikisinin de kullanıldığı, bu makbuzların düzenlenmesinde, bir cilt bitmeden başka cilde başlandığı, aynı cildin birkaç yıl kullanıldığı, bazı makbuzlara düzenleyenin sıfatının yazılmadığı saptanmıştır.

Makbuzların düzenlenmesinde bu konulara özen gözterilmesi gereğinin belirtilmesi kararlaştırılmıştır.

Bağışların, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 66. maddesi ile bağışta bulunmaları yasaklanmış gerçek ve tüzelkişi veya kurumlardan sağlanmadığı, Yasa 'da öngörülen sınırlara uyularak alındığı görülmüştür.

2- İl Örgütleri Gelirleri:

Anavatan Partisi'nin 1985 yılında bildirdiği 67 il örgütünce sağlanan gelirler toplamı 1.001.091.595,43.- TL.dır. Bunun 29.759.736,30 TL.lık kısmı 1984 yılından devreden miktar, 54.260.078,94.- TL.lık kısmı ise alacaklılardır.

İllerin kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümleri üstünde yapılan incelemede, çizelgelerin onanlı ve doğru olduğu, ve gelirlerin birleşik kesinhesaba doğru geçirildiği görülmüştür.

Eldeki bilgi ve belgelere göre, Anavatan Partisi'nin 1985 yılı birleşik kesinhesabında gösterilen 1.097.025.912,62.- TL.sı Genel Merkez'ce, 1.001.091.595,43.- TL.sı 67 il örgütünce sağlanan toplam 2.098.117.508,05.- TL.lık gelirin Siyasî Partiler Yasası'na uygun olduğu saptanmıştır.

B. Giderler Yönünden:

1- Genel Merkez Giderleri:

Anavatan Partisi'nin 1985 yılı Genel Merkez giderleri, kesinhesapta 752.527.500,28.- TL olarak gösterilmiştir.

Bunun 745.986.722,28.- TL. sını 1985 yılı faaliyetleri için yapılan giderler, 6.540.778.- TL.sını iş ve seyahat avansları oluşturmaktadır.

Sağlanan 1.097.025.912.62.- TL.lık gelir ile 752.527.500.28.- liralık gider arasındaki fark olan 344.498.412.34.- TL. nakit mevcudu olarak 1986 yılına devretmiştir. Bunun, 143.670..52.- TL.lık kısmı kasa, 304.354.741.82.- TL.lık kısmı Banka, 40.000.000.- TL.lık kısmı da Gelir Ortaklığı Senetleridir.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, aşağıda açıklanan 212.393.- TL.lık kısım dışındaki harcamaların Siyasî Partiler Yasası'na uygun belgelere dayalı ve kayıtlarının doğru olduğu görülmüştür.

a- Kişiler adına düzenlenmiş benzin faturaları:

İl ve ilçe örgütlerinin denetimiyle ilgili seyahatlerde kişilerin kullandıkları özel otoların benzin masraflarına ilişkin kişiler adına düzenlenmiş fatura bedellerinin parti gideri olarak ödendiği görülmüştür.

Siyasî Partiler Yasası'nın 70. maddesindeki, bir siyasî partinin bütün giderlerinin o siyasî parti tüzelkişiliği adına yapılacağı hükmü ile bir belgenin muhasebe kayıtlarına esas olabilmesi için, bunun kayıt sahibinin adına düzenlenmiş olması gereğine ilişkin genel muhasebe kuralı karşısında; kişiler adına düzenlenmiş, 3777 kayıt sıra no. da 10.000.- TL, 3808 kayıt sıra no.da 9.500.- ve 7.800.- TL, 4726 kayıt sıra no.da 5.000.-,

5.000.-, 5.000.-, 5.000.- ve 7.000.- TL, 4817 kayıt sıra no.da 10.000.-, 12.000.-, 14.500.-, 17.400.- 8.030.- ve 7.500.- TL. lık faturalara dayanılarak yapılan giderler toplamı, 123.730.- TL karşılığı parti mal varlığının, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılması ve kararın bir örneğinin Maliye Bakanlığı'na iletilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesi uygun görülmüştür.

b- Özel kişilere ait otoların sigorta primleri ve vergileri:

Partinin kullanımına verildiği bildirilen özel kişilere ait 34-YZ-196 ve 46-DH-515 plakalı otoların, 210, 212, 461 ve 755 kayıt sıra no.da, Malî Mesuliyet (Trafik) Sigorta ve Kasko sigorta poliçe bedelleri ile Motorlu Taşıtlar Vergisi'nin parti gideri olarak ödendiği görülmüştür.

Anayasa Mahkemesi Malî denetimi evrak üzerinde yaptığından, kesinhesaplara ait bilgilerin dayanağı olan tüm belgelerin eksiksiz ve tereddüte yol açmayacak şekilde hazırlanarak verilmesi gerekmektedir. Otoların, partinin kullanımına verildiğine ilişkin herhangi bir sözleşme, protokol v.s. gibi belge sunulmadığından, eldeki belgelere göre ve yukardaki (a) şıkkında belirtilen gerekçelerle söz konusu iki oto için 1.442..- TL tutarında malî mesuliyet (Trafik) sigorta poliçe bedeli ve 46-DH-515 plakalı oto için 64.231.- TL tutarında kasko sigorta poliçe bedeli ile 34-YZ-196 plakalı oto için 22.990.- TL tutarında Motorlu Taşıtlar Vergisi olarak ödenen toplam 88.663.- TL karşılığı Parti mal varlığının 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılması ve kararın bir örneğinin Maliye Bakanlığı'na iletilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesi uygun görülmüştür.

2- İl Örgütleri Giderleri:

Anavatan Partisi'nin 1985 kesinhesap yılında 67 il örgütü giderleri toplamı, 1.001.091.595,43.-TL.dır.

Bunun 837.632.906,86.- TL. sını 1985 yılı faaliyetleri için yapılan giderler, 159.803.309,38.- TL.sını nakit ve tahviller, 3.655.379,19.- TL.sını da iş ve seyahat avansları (alacaklar) oluşturmaktadır.

İller Genel Merkez'e gönderilen kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede, çizelgelerin onanlı ve doğru olduğu, giderlerin birleşik kesinhesaba doğru geçirildiği görülmüştür.

V- SONUÇ:

Anavatan Partisi 1985 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

1- Gelir makbuzlarının seri ve sıra numaraları takip edecek şekilde kullanılmasına özen gösterilmesine,

2- Kişiler adına düzenlenmiş benzin faturalarına dayanılarak yapılan giderler toplamı 123.730.- TL. karşılığı Parti mal varlığının, 2820 sayılı Yasa'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına,

3- Parti gideri olarak kaydedilen özel, kişelere ait bazı otoların Motorlu Taşıtlar Vergisi, Malî Mesuliyet (Trafik) Sigortası ve Kasko Sigorta Poliçe bedelleri tutarı 88.663.- TL. karşılığı Parti malvarlığının Hazine'ye gelir yazılmasına,

4- Yukarıdaki konular dışında kalan genel merkez ve iller örgütü gelirleriyle giderlerinin, eldeki belge ve bilgilere göre doğruluğuna ve Yasa'ya uygun olduğuna,

10.5.1994 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Güven DİNÇER	İhsan PEKEL
Üye	Üye	Üye
Selçuk TÜZÜN	Ahmet N. SEZER	Haşim KILIÇ
Üye	Üye	Üye
Yalçın ACARGÜN	Mustafa BUMİN	Sacit ADALI
Üye		Üye
Ali HÜNER		Lütfi F. TUNCEL

Esas Sayısı : 1987/2 (Siyasî Parti Malî Denetim)

Karar Sayısı : 1994/6

Karar Günü : 13.7.1994

I. MALİ DENETİMİN KONUSU:

Anavatan Partisi Genel Merkezi ile 67 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1986 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Yekta Güngör ÖZDEN, Necdet DARICIOĞLU, Yılmaz ALİEFENDİOĞLU, Muammer TURAN, Mehmet ÇINARLI, Servet TÜZÜN, Mustafa GÖNÜL, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER ve Erol CANSEL'in katılmalarıyla 23.11.1988 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından, Anavatan Partisi'nin 1986 yılı kesinhesabının esastan incelenmesine, Muammer TURAN'ın "kesinhesaplara ait bilgilerin dayandıkları belgeler görülmeden sağlıklı bir inceleme ve denetim yapılması mümkün olmadığından, Siyasî Partiler Kanunu'nun 75 inci maddesinin birinci fıkrası ve 10.11.1983 günlü, 2949 sayılı Kanun'un 43 üncü maddesine dayanılarak söz konusu belgelerin getirilmesinden sonra esastan incelenmeye geçilmesi gerekir" yolundaki karşıoyu ve oyçokluğuyla, karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ:

İşin esasına ilişkin olarak hazırlanan 1986 yılı kesinhesap çizelgesi ile Parti'nin defter kayıtları ve belgeler üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren rapor, Anayasa ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra, gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddî öğelerini oluşturan ve esas inceleme raporunda, ilgili bulundukları yasa, tüzük ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak ve noksansız biçimde tutuldukları belirtilen defter ve belgelerde; Anavatan

Partisi'nin 1986 yılı gelirleri ve giderleri birbirine denk biçimde, Genel Merkez'in gelir ve giderleri 2.310.842.722.- TL., 67 il örgütünün gelir ve giderleri 1.914.033.054.- TL. olmak üzere, toplam 4.224.875.776.-TL. olarak gösterilmiştir.

IV- BİRLEŞİK KESİNHESABIN İNCELENMESİ:

A. Gelirler Yönünden:

1- Genel Merkez Gelirleri:

Anavatan Partisi'nin 1986 yılı Genel Merkez Gelirleri 2.310.842.722.- TL.dır.

Bu miktarın 1.200.000.- TL.sı milletvekili özel aidatı, 14.750.- TL.sı bayrak, flama, rozet ve benzeri gelirler, 247.619.171.- TL.sı parti malvarlığı gelirleri, 891.933.784.- TL.sı bağışlar, 738.020.523.-TL.sı Devlet yardımı, 318.653.976.- TL.sı geçen yıllar gelir fazlası, 108.140.167.- TL.sı ihtiyaç karşılığı kredi, 5.260.351.- TL.sı yasal kesintilerdir.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede; Parti gelirleri için "Bağış için Gelir Makbuzu" ve "Gelir Makbuzu" adı altında iki çeşit makbuz bastırıldığı, ancak bağışlar için her ikisinin de kullanıldığı, bu makbuzların düzenlenmesinde, bir cilt bitmeden başka cilde başlandığı, aynı cildin birkaç yıl kullanıldığı, bazı makbuzlara düzenleyenin sıfatının yazılmadığı saptanmıştır.

Makbuzların düzenlenmesinde bu konulara özen gösterilmesi gereğinin belirtilmesi kararlaştırılmıştır.

Aşağıda açıklanan 19.063.800.- TL.lık kısım dışındaki bağışların, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 66. maddesi ile bağışta bulunmaları yasaklanmış gerçek ve tüzelkişi veya kurumlardan sağlanmadığı, Yasa'da öngörülen sınırlara uyularak alındığı görülmüştür.

a- Adres yazılı olmayan bağış makbuzları:

Bazı makbuzlarda, bağışta bulunanın adresinin belirtilmediği görülmüştür.

2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 69. maddesindeki, gelirin sağlandığı kimsenin adı, soyadı ve adresinin makbuzda ve dip koçanda yer alacağı ve aynı Yasa'nın 76. maddesindeki, 69. maddede belirtilen esaslara aykırı olarak bir siyasî partinin tevsik edilemeyen kaynaklardan gelir

sağladığının anlaşılması durumunda Anayasa Mahkemesi kararıyla bu gelirin Hazine'ye irad kaydedileceği hükümleri karşısında, bağışta bulunanların adreslerinin belirtilmediği; 1.8.1986 gün ve B-7/09083 no.lu 5.000.000.- TL.lık, 13.8.1986 gün ve B-7/09104 no.lu 3.500.000.- TL.lık, 13.8.1986 gün ve B-7/09105 no.lu 3.500.000.- TL.lık, 15.8.1986 gün ve B-7/09106 no.lu 3.500.000.- TL.lık ve 15.8.1986 gün ve B-7/09107 no.lu 3.500.000.-TL.lık makbuzlar tutarı toplam 19.000.000.- TL karşılığı parti malvarlığının, 2820 sayılı Yasa'nın 76. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca Hazine'ye irad kaydedilmesi ve kararın bir örneğinin Maliye Bakanlığı'na iletilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesi uygun görülmüştür.

b- Yasa'da öngörülen sınırları aşan bağış:

Siyasî Partiler Yasası'nın 66. maddesinin ikinci fıkrasının 31.10.1990 tarih ve 3673 sayılı Yasa ile değiştirilmeden önceki şeklindeki; gerçek veya tüzelkişilerin herbirinin bir siyasî partiye aynı yıl içerisinde beşmilyon liradan fazla kıymette aynî veya nakdî bağışta bulunamayacağı hükmü karşısında, aynı kişinin 2.1.1986 gün ve B-1/00307 no.lu bağış makbuzuyla 63.800.- TL. ve 7.8.1986 gün ve B-7/09157 no.lu bağış makbuzuyla da 5.000.000.- TL. olmak üzere 1986 yılında yapmış olduğu toplam 5.063.800.- TL. bağıştan, Yasa'yla konulan sınırı aşan bağış tutarı 63.800.- TL. karşılığı parti malvarlığının, 2820 sayılı Yasa'nın 76. maddesinin birinci fıkrası uyarınca, Hazine'ye irad kaydedilmesi ve kararın bir örneğinin Maliye Bakanlığı'na iletilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesi uygun görülmüştür.

2- İl Örgütleri Gelirleri:

Anavatan Partisi'nin 1986 yılında bildirdiği 67 il örgütünce sağlanan gelirler toplamı 1.914.033.054.- TL.dır. Bunun 103.800.390.- TL.lık kısmı geçen yıllardan devreden miktar, 102.925.857.- TL.lık kısmı ise alacaklılardır.

İllerin kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümleri üstünde yapılan incelemede, çizelgelerin onanlı ve doğru olduğu ve gelirlerin birleşik kesinhesaba doğru geçirildiği görülmüştür.

Eldeki bilgi ve belgelere göre, Anavatan Partisi'nin 1986 yılı birleşik kesinhesabında gösterilen 2.310.842.722.- TL.sı Genel Merkez'ce, 1.914.033.054.- TL.sı 67 il örgütünce sağlanan toplam 4.224.875.776.- TL.lık gelirin Siyasî Partiler yasası'na uygun olduğu saptanmıştır.

B. Giderler Yönünden:

1-Genel Merkez Giderleri:

Anavatan Partisi'nin 1986 yılı Genel Merkez giderleri, kesinhesapta 2.267.135.838.- TL. olarak gösterilmiştir.

Bunun 2.264.570.838.- TL.sını 1986 yılı faaliyetleri için yapılan giderler, 2.565.000.- TL.sını iş ve seyahat avansları oluşturmaktadır.

Sağlanan 2.310.842.722.- TL.lık gelir ile 2.267.135.838.- liralık gider arasındaki fark olan 43.706.884.- TL. nakit mevcudu olarak 1987 yılına devretmiştir. Bunun 287.720.- TL.lık kısmı Kasa, 3.419.164.- TL.lık kısmı Banka, 40.000.000.- TL.lık kısmı da Gelir Ortaklığı Senetleridir.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, aşağıda açıklanan 1.641.160.- TL.lık kısım dışındaki harcamaların Siyasî Partiler Yasası'na uygun, belgelere dayalı ve kayıtlarının doğru olduğu görülmüştür.

a- Kişiler adına düzenlemiş faturalar:

Avans mahsubuna ilişkin beyanlara ekli bazı faturaların şahıs adına düzenlenmiş olduğu ve bu fatura bedellerinin parti gideri olarak ödendiği görülmüştür.

Siyasî Partiler Yasası'nın 70 inci maddesindeki, bir siyasî partinin bütün giderlerinin o siyasî parti tüzelkişiliği adına yapılacağı hükmü ile bir belgenin muhasebe kayıtlarına esas olabilmesi için, bunun kayıt sahibinin adına düzenlenmiş olması gereğine ilişkin genel muhasebe kuralı karşısında; kişiler adına düzenlenmiş, 26 kayıt sıra no. da 13.000.-, 15.450.- ve 14.000.- TL.- 4506 kayıt sıra no. da 472.153.- TL., 4809 kayıt sıra no. da 38.250.-, 13.950.- ve 13.120.- TL., 5123 kayıt sıra no.da 9.000.- ve 9.700.- TL., 5183 kayıt sıra no.da 13.000.-, 12.000.-, 14.000.- 13.500.-, 17.500.-, 12.000.-, 15.000.-, 15.000.-, 15.000.- ve 31.900.- TL.lık faturalara dayınalarak yapılan giderler toplamı, 757.523.- TL. karşılığı parti mal varlığının, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılması ve kararın bir örneğinin Maliye Bakanlığı'na iletilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesi uygun görülmüştür.

b- Hür Demokrat Parti'nin Borçları:

Anavatan Partisi Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nun 2.12.1986

gün ve 16 sayılı kararında; 30.11.1986 tarihinde aldığı kararla kapanan ve Anavatan Partisi'ne katılan Hür Demokrat Parti'nin "borçları hariç her türlü malvarlığının Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili maddeleri uyarınca teslim alınması hususunda il ve ilçe teşkilatlarına yetki verilmesi" kararlaştırılmış olmasına karşın, Hür Demokrat Parti'de çalışan personelin birleşmeden önceki Kasım 1986 ayına ilişkin, M-5209 kayıt sıra no.da Gelir Vergisi stopajı, Damga Vergisi ve S.San.D.Fonu tutarı 334.000.- TL., M.5210 kayıt sıra no.da vergi iadeleri tutarı 81.900.- TL. ve M.5244 kayıt sıra no.da SSK primleri tutarı 218.632.- TL.nın ödendiği görülmüştür.

2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 110. maddesinde, kapanan bir siyasî partinin mallarının, bir diğer siyasî partiye veya başka bir siyasî parti ile birleşmek için kapanma kararı alınmışsa, birleşeceği partiye, ilgili partinin de kabul etmesi şartıyla devredilebileceği belirtilmiştir.

Anavatan Partisi Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nun 2.12.1986 gün ve 16 sayılı kararına göre Hür Demokrat Parti'nin borçları kabul edilmediğinden, Parti gideri olarak kaydedilen toplam 634.532.- TL. karşılığı Parti malvarlığının, 2820 sayılı Yasa'nın 75. maddesi gereğince Hazine'ye gelir yazılması ve kararın bir örneğinin Maliye Bakanlığı'na iletilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesi uygun görülmüştür.

c- Görevle ilgili olmayan harcamalar:

Tokat-Amasya il teşkilatlarının denetimi göreviyle ilgili olarak verilen 4492 sıra no.da kayıtlı seyahat beyannamesine ekli belgelerin tümünün İstanbul seyahatine ilişkin olduğu görülmüştür.

Kişi adına düzenlenmiş ve beyannamede yazılı görevle ilgili olmayan belgelere dayanılarak yapılan ödemeler tutarı 249.105.- TL. karşılığı parti malvarlığının, 2820 sayılı Yasa'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılması ve kararın bir örneğinin Maliye Bakanlığı'na iletilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesi uygun görülmüştür.

2- İl Örgütleri Giderleri:

Anavatan Partisi'nin 1986 kesin hesap yılında 67 il örgütü gideri toplamı, 1.914.033.054.- TL.dır.

Bunun 1.745.380.156.- TL.sını 1986 yılı faaliyetleri için yapılan giderler, 161.639.458.- TL.sını nakit ve tahviller, 7.014.440.- TL.sını da iş ve seyahat avansları (alacaklar) oluşturmaktadır.

İllerden Genel Merkez'e gönderilen kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede, çizelgelerin onanlı ve doğru olduğu, giderlerin birleşik kesinhesaba doğru geçirildiği görülmüştür.

V- SONUÇ:

Anavatan Partisi 1986 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

1- Gelir makbuzlarının, seri ve sıra numaraları takip edecek şekilde kullanılmasına özen gösterilmesi gereğinin kararda belirtilmesine,

2- Adres yazılı olmayan bağış makbuzlarının tutarı 19.000.000.- TL karşılığı parti malvarlığının Hazine'ye irad kaydedilmesine,

3- Aynı yıl içerisinde aynı kişinin beş milyon liradan fazla yapmış olduğu bağış tutarı 63.800.- TL karşılığı parti malvarlığının Hazine'ye irat kaydedilmesine,

4- Kişiler adına düzenlenmiş faturalara dayanılarak yapılan giderler toplamı 757.523.- TL karşılığı parti malvarlığının Hazine'ye gelir yazılmasına,

5- Anavatan Partisi'ne katılmak amacıyla kapanan Hür Demokrat Parti'nin borçlarının parti gideri olarak ödenmesiyle ortaya çıkan 634.532.- TL karşılığı parti malvarlığının Hazine'ye gelir yazılmasına,

6- Kişi adına düzenlenmiş ve beyannamede belirtilen seyahatle ilgili olmayan belgelere dayanılarak yapılan ödemeler tutarı 249.105.- TL karşılığı parti malvarlığının Hazine'ye gelir yazılmasına,

7- Yukarıdaki konular dışında kalan genel merkez ve iller örgütü gelirleriyle giderlerinin, eldeki belge ve bilgilere göre doğruluğuna ve Yasa'ya uygun bulunduğuna,

13.7.1994 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Yekta Güngör ÖZDEN	Başkanvekili Güven DİNÇER	Üye Mustafa GÖNÜL
Üye Selçuk TÜZÜN	Üye Ahmet N. SEZER	Üye Samia AKBULUT
Üye Haşim KILIÇ	Üye Mustafa BUMİN	Üye Sacit ADALI
Üye Lütfi F. TÜNCEL	Üye Mustafa YAKUPOĞLU	

Esas Sayısı : 1993/3 (Siyasî Parti Malî Denetim)

Karar Sayısı : 1994/7

Karar Günü : 13.7.1994

I. MALİ DENETİMİN KONUSU:

Milliyetçi Hareket Partisi Genel Merkezi ile 71 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1992 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, Mustafa GÖNÜL, Oğuz AKDOĞANLI, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Samia AKBULUT, Haşim KILIÇ, Mustafa BUMİN ve Sacit ADALI'nın katılmalarıyla 21.9.1993 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında; dosyasının tamam olduğu görülen Milliyetçi Hareket Partisi'nin 1992 yılı kesinhesabının esastan incelemesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ:

İşin esasına ilişkin olarak hazırlanan 1992 yılı kesinhesap çizelgesi ile Parti'nin defter kayıtları ve belgeleri üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren rapor, Anayasa, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra, gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddî öğelerini oluşturan ve esas inceleme raporunda ilgili bulundukları yasa, tüzük ve yönetmelik kurallarına uyularak tutuldukları belirtilen defter ve belgelere göre, Milliyetçi Hareket Partisi'nin 1992 yılı gelirleri ve giderleri birbirine denk biçimde, Genel Merkez gelir ve giderleri 8.381.353.710.- TL. 71 il örgütünün gelir ve giderleri 5.014.115.015.- TL. olmak üzere toplam 13.395.468.725.- TL. gösterilmiştir.

IV- BİRLEŞİK KESİNHESABIN İNCELENMESİ:

A. Gelirler Yönünden:

1- Genel Merkez Gelirleri:

Milliyetçi Hareket Partisi'nin 1992 yılı birleşik kesinhesap çizelgesindeki Genel Merkez gelirleri 8.381.353.710.-TL.dir.

Bu miktarın 184.405.101.- TL. sı önceki yıldan devreden nakitten, 146.666.500.- TL. sı bağışlardan, 6.137.837.000.- TL.sı Hazine yardımından, 1.697.445.109.- TL.sı Parti'nin bankalardaki mevduatının faizlerinden, 135.000.000.- TL.sı Milletvekilli aidatından, 80.000.000.- TL.sı demirbaş satışı gelirlerinden oluşmaktadır.

Genel Merkez'in defter kayıtları, gelir belgeleri ve gelir hesabı üzerinde yapılan incelemede:

Bağış gelirleri için kullanılan alındı koçanlarının düzgün sıra izlediği, alındı belgelerinin Yasa'nın 69. madde kurallarına uygun biçimde düzenlenerek defter kayıtlarına geçirildiği, bağışların Yasa'nın 66. maddesindeki bağışta bulunmaları yasaklanmış özel ve tüzelkişi veya kurumlardan sağlanmadığı, tümünün gerçek kişilerden ve Yasa'nın öngördüğü sınırlara uyularak alındığı görülmüştür.

2- 71 İl Örgütü Gelirleri:

Milliyetçi Hareket Partisi'nin 1992 yılında 71 il örgütünden sağladığı gelirler toplamı birleşik kesinhesapta 5.020.562.515.- TL gösterilmiş ise de, 21 il merkezinin gelirleri üstünde yapılan inceleme sonunda görülen kimi farklılıklar giderilerek, il örgütleri gelirleri toplamının 5.014.115.015.- TL olduğu saptanmıştır.

71 ilden, Adana, Ankara, Antalya, Balıkesir, Bursa, Bolu, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir, İçel, İstanbul, İzmir, Kayseri, Kocaeli, Konya, Malatya, Kahramanmaraş, Sakarya, Samsun, Sivas, Zonguldak illerinin il merkezlerine ait 1992 yılı gelirleri belgeler üzerinden incelenmiştir. Bu inceleme sayılan illerin geçen yıldan devreden nakit mevcutlarının, il alındı belgelerinin, bu illere bağlı ilçe kesinhesaplarındaki gelir tutarlarının toplanması ve bulunan il gelirinin, Anayasa Mahkemesi'ne verilmiş olan il kesinhesap çizelgelerindeki gelirlerle karşılaştırılması yöntemiyle yapılmıştır. Bu inceleme sonunda; Balıkesir, Bursa, Kayseri illerinin bulunan gelir tutarlarının, Mahkeme'ye verilmiş olan kesin hesaplarındaki

gelir tutarlarından fazla; Kahramanmaraş, Sivas, İzmir illerinde ise, bulunan gelir tutarlarının Mahkeme'ye verilen kesinhesaplarında gösterilen tutarlardan az olduğu görülmüştür. Bulunan farklılıkların giderildiği il kesinhesapları ile, buna bağlı olarak yeniden düzenlenen birleşik kesinhesap Parti Genel Başkanlığı'ndan alınarak yapılan incelemede 1992 yılı il örgütleri gelirlerinin 5.014.115.015.- TL. olduğu anlaşılmıştır.

Parti'nin 71 il örgütünden 21 ilin gelirleri üstünde açıklanan yöntemle, 50 ilin kesinhesaplarının gelir bölümleri üstünde, yapılan incelemede; 21 il merkezi alındı belgelerinin ve bulunan farklar giderilerek çizelgelerin doğru olduğu; gelirlerin düzelttirilen birleşik kesinhesaba doğru geçirildiği görülmüştür.

Bu duruma göre, Milliyetçi Hareket Partisi 1992 yılı birleşik kesinhesabında gösterilen, 8.381.353.710.- TL.sı Genel Merkez'ce 5.014.115.015.- TL.sı 71 il örgütlerince sağlanan toplam 13.395.468.725.- TL.lık gelirin Siyasî Partiler Yasası'na uygun olduğu saptanmıştır.

B. Giderler Yönünden:

1- Genel Merkez Giderleri:

Milliyetçi Hareket Partisi Genel Merkezi'nin 1992 yılı giderleri 4.788.053.270.- TL.dir.

Sağlanan 8.381.353.710.- TL.lık gelirle 4.788.053.270.- TL.lık gider arasındaki farkı oluşturan 3.593.300.440.- TL. 1993 yılına devretmiştir.

Genel Merkez giderlerine ilişkin defter kayıtları, hesaplar ve belgelerin incelenmesinde, aşağıda açıklanan harcamaların dışında kalan tüm harcamaların Siyasî Partiler Yasası'nın 70. ve 71. maddelerine uygun, harcama belgelerine dayalı, muhasebe kayıtlarının doğru olduğu görülmüştür.

2- Taşıt Giderleri:

a) Benzin Giderleri:

Milliyetçi Hareket Partisi Genel Merkezi'nin 06 FDB 65 ve 06 FLN 06 plaka numaralı iki adet binek taşıt aracı bulunmaktadır.

Genel Merkez gider belgelerinin incelenmesi sırasında, Genel Merkez taşıtlarının dışında, 06 ARD 36, 38 KE 038, 34 JVR 81 plaka numa-

ralı araçlar için 2.377.000.- TL. lik benzin alındığı ve buna ilişkin faturaların, bu plaka numaraları ile birlikte araç sahipleri adına düzenlendiği, benzin bedellerinin Genel Merkez'ce ödendiği,

b) Genel Merkez giderleri arasında, özel kişilere ait 06 ARD 36, 06 FYE 66, 06 LHK 66, 34 E 4652 plaka numaralı araçlarla, faturasında plakası gösterilmeyen Ford minübüsün, bakım, parça değişimi, kaporta boyası, döşeme yapımı, yağ değişimi gibi bakım ve onarım giderleri için 18.883.727.- TL.nın Genel Merkez'ce ödendiği,

c) Özel kişilere ait 06 ARD 36, 06 LHK 66, 06 LFE 66 plaka numaralı araçların, 197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Yasası'na göre ödenen 1.078.000.- TL.lık verginin Genel Merkez'ce ödendiği,

görülmüştür.

Parti tüzelkişiliği ile ilgisi bulunmayan ve Yasa'ya aykırı olarak harcanan yukarıda yazılı (2.377.000+18.883.727+1.078.000=) 22.338.727.- TL karşılığı parti malvarlığının Hazine'ye gelir yazılmasına; kararın bir örneğinin Maliye Bakanlığı'na iletilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

3- Sigorta Giderleri:

Genel Merkez defterinin 59. sayfasına 1.10.1992 günü, Merkez Sigorta Şirketi'nin 173796 no.lu makbuzu ile 278.200.- TL. ve 173797 no.lu makbuzu ile 19.498.500.- TL. olmak üzere gider yazılan toplam 19.776.700.- TL.lık sigorta giderinin Parti Genel Başkanı adına düzenlendiği ve kişisel motorlu taşıt aracına ait olduğu görülmüştür.

Siyasî Partilerce kişilere malî olanak sağlayan ödemeler Yasa'ya aykırılık oluşturacağından, Yasa'nın 75. maddesi uyarınca 19.776.700.- TL. karşılığı Parti malvarlığının Hazine'ye gelir yazılmasına, kararın bir örneğinin Maliye Bakanlığı'na iletilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine, oybirliğiyle karar verilmiştir.

4- İl Örgütleri Giderleri:

Milliyetçi Hareket Partisi'nin 1992 yılında 71 il örgütünün giderleri toplamı 4.889.520.531.- TL. dır.

Sağlanan 5.014.115.015.- TL. lık gelirle, 4.889.520.531.- TL.lık gider arasındaki farkı oluşturan 124.594.484.- TL. 1993 yılına devretmiştir.

71 il örgütü kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üstünde yapılan incelemede, çizelgelerin doğru olduğu, yapılan harcamaların birleşik kesinhesaba doğru geçirildiği görülmüştür.

Bu duruma göre, Milliyetçi Hareket Partisi 1992 yılı birleşik kesinhesabında gösterilen 8.381.353.710.- TL.sı Genel Merkez'e, 5.014.155.015.- TL.sı 71 il örgütüne ait toplam 13.395.468.725.- TL.lık giderin Siyasî Partiler Yasası'na uygun olduğu saptanmıştır.

V- SONUÇ:

Milliyetçi Hareket Partisi 1992 yılı hesabının denetimi sonunda:

1- Özel kişilere ait; 06 ARD 36, 38 KE 038, 34 JVR 81 plakalı araçlar için alınan ve faturaları araç sahipleri adına düzenlenmiş olan 2.377.000.- TL.lık benzin gideri; 06 ARD 36, 06 FYE 66, 06 LHK 66, 34 E 4652 plakalı araçlarla belgede plaka numarası bulunmayan Ford minübüs için yapılan ve faturaları araç sahipleri adına düzenlenmiş olan 18.883.727. TL.lık tamir bakım ve onarım gideri;

06 ARD 36, 06 LHK 66, 06 LFE 66 plakalı araçlar için makbuzları araç sahipleri adına düzenlenmiş olan 1.078.000.- TL.lık 1992 yılı motorlu taşıt vergisi gideri toplamı 22.358.727.- TL.lık Genel Merkez harcamaları karşılığı parti malvarlığının, 2820 sayılı Yasa'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına

2- Genel Merkez defterinin 59. sayfasına 1.10.1992 günü 8 ve 9. sıra ile yazılarak, 173796 no.lu makbuz karşılığında 278.000.- TL ve 173797 no.lu makbuz karşılığında 19.498.500.- TL olmak üzere Merkez Sigorta Şirketi'ne ödenen toplam 19.776.700.- TL.lık araç sigorta giderinin, Parti Genel Başkanı'nın kişisel aracına ait olması nedeniyle, bu miktar karşılığı Parti malvarlığının 2820 sayılı Yasa'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına,

3- 21 il merkezine ait gelir alındı belgeleri ile bu illere bağlı ilçe gelir çizelgeleri alınarak yapılan gelir incelemesi sonunda, kimi il kesinhesaplarında saptanan farklılıklar giderildikten sonra yeniden düzenlettirilen 1992 yılı birleşik kesinhesabının malî denetim için esas alınmasına,

4- Yukarıdaki konular dışında kalan tüm hesapların doğru, denk, Siyasî Partiler Yasası'na uygun olduğuna,

13.7.1994 günü OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Güven DİNÇER	Mustafa GÖNÜL
Üye	Üye	Üye
Selçuk TÜZÜN	Ahmet N. SEZER	Samia AKBULUT
Üye	Üye	Üye
Haşim KILIÇ	Mustafa BUMİN	Sacit ADALI
Üye		Üye
Lütfi F. TUNCEL		Mustafa YAKUPOĞLU

Esas Sayısı : 1993/8 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 1994/8

Karar Günü : 13.12.1994

I. MALİ DENETİMİN KONUSU:

23.11.1992 gününde tüzelkişilik kazanan Yeniden Doğuş Partisi Genel Merkezi'nin 1992 yılı hesabının denetimidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca,

a)Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER ve Lütfi F. TUNCEL'İN katılmalarıyla 30.10.1993 gününde yapılan ilk toplantıda,

"- Cumhuriyet Başsavcılığı'nın listesine göre 1992 yılında kurulduğu anlaşılan Hatay/Dörtyol, İstanbul/Bakırköy, Beşiktaş, Beyoğlu, Eminönü, Fatih, Pendik, Sultanbeyli, Samsun, Samsun/Merkez, Tekirdağ, Trabzon ve Yozgat örgütlerinin 1992 yılı kesinhesaplarının,

- Aynı yıl Genel Merkez kesinhesabının,

- Genel Merkez ve yukarıda belirtilen il ya da ilçe kesinhesaplarının birleştirilmesinden oluşan Parti birleşik kesinhesabının,

- Parti Merkez Karar ve Yönetim Kurulunca alınmış, Parti Genel Merkez ve iller örgütleri kesinhesaplarının incelenip kabul edildiğine ve birleştirildiğine ilişkin kararın,

Gönderilmesi için Parti'ye yazı yazılmasına; bu işlemler için Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi gereğince kararın tebliğ tarihinden itibaren üç ay süre verilmesine";

b) Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Samia AKBULUT, Haşim KILIÇ, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER ve Mustafa YAKUPOĞLU'nun katılmalarıyla 15.9.1994 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında ise,

"Dosyadaki eksiklik giderildiğinden, Yeniden Doğuş Partisi 1992 yılı hesabının esastan incelenmesine,"

OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

İşin esasına ilişkin olarak hazırlanan 1992 yılı kesinhesap çizelgesi ile Parti'nin defter kayıtları ve belgeleri üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren rapor, Anayasa, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve öbür yasama belgeleri okunup incelendikten sonra, gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddî öğelerini oluşturan ve esas inceleme raporunda ilgili kurallara uygun biçimde tutuldukları belirtilen defter ve belgelere göre, Yeniden Doğuş Partisi Genel Merkezi'nin 1992 yılı gelir ve giderleri genel toplamı birbirine denk ve 381.186.200 liradır.

IV- BİRLEŞİK KESİNHESABIN İNCELENMESİ

Yeniden Doğuş Partisi, İçişleri Bakanlığı'na yapılan 23.11.1992 günlü başvuru üzerine tüzelkişilik kazanmıştır. Parti 1992 yılı içinde kimi il ve ilçelerde örgütlenmişse de, örgütlenme yılın bitimine çok kısa bir zaman kala gerçekleştirildiğinden, bu il ve ilçelerin 1992 yılı içinde gelir ve giderleri bulunmamaktadır. Bu nedenle, esas yönünden inceleme yalnızca Genel Merkez gelir ve giderleri üzerinden yapılmıştır.

A. GELİRLER YÖNÜNDEN

Yeniden Doğuş Partisi'nin 1992 yılı Genel Merkez gelirleri, kesinhesapta 381.186.200 lira olarak gösterilmiştir.

Bu tutarın; 173.139.250 lirası bağışlardan, 774.390 lirası Genel Merkezin bankadaki mevduatının faizinden, 207.272.560 lirası da Parti gereksinimi için alınan çeşitli mal ve hizmetlerin karşılığı borçlardan oluşmaktadır.

Aşağıda açıklanan 4.700.000 liralık kısım dışında bağışların; banka dekontlarına dayanılarak alındığı, Siyasî Partiler Yasası'nın 66. maddesindeki bağışta bulunmaları yasaklanmış özel ve tüzelkişilerden ya da kuruluşlardan sağlanmadığı, tümünün aynı maddenin ikinci fıkrasına göre gerçek kişilerden ve Yasa'nın öngördüğü sınırlara uygun olarak alındığı; borçların, aynı Yasa'nın 67. maddesine uygun olarak gereksinmeleri karşılamak üzere gerçek kişilerden kredili mal satınalınması sonucu doğduğu görülmüştür.

a) Bağışların yalnızca banka dekontuna dayanması;

Gelir belgesi olarak Parti tarafından verilen belgelerin tümü banka dekontlarından oluşmaktadır. Dolayısıyla, 173.139.250 liralık bağışın aşağıda açıklanacağı üzere belgesiz olan 4.700.000 liralık kısmı dışında kalan 168.339.250 liralık bölümü banka dekontlarıyla belgelenmiştir.

Siyasî Partiler Yasası'nın 69. maddesinde, "Siyasî partilerin genel merkezlerinin ve teşkilat kademelerinin gelirleri, parti merkez karar ve yönetim kurulunca bastırılan makbuzlar karşılığında alınır" denilmiştir.

Bu durum karşısında, banka dekontlarına dayalı olarak elde edilen bağışların kabulüne; ancak, bundan sonra bağışlar dahil tüm gelirlerin, Yasa'nın anılan maddesi uyarınca ve bu maddede yazılı yönteme uygun biçimde düzenlenen alındılar (makbuzlar) karşılığında elde edilmesinin zorunlu bulunduğuna karar verilmelidir.

b) Gelirlerin tümünün kayıtlara bağış olarak geçirilmesi:

Gelirlere ilişkin banka dekontlarının incelenmesinden yatırılan paraların bir bölümünün "aidat" bir bölümünün ise "bağış" olduğu anlaşılmaktadır. Buna karşılık gelirlerin tümünün "bağış" adı altında kayıtlara geçirildiği görülmüştür.

Gelirlerin tümünün kayıtlara geçirilmiş olması karşısında, yapılan uygulamanın kabulüne; ancak, kayıtlara geçirme sırasında aidat-bağış ayrımının yapılmasının biçimsel yönden Yasa'ya daha uygun düşeceğine karar verilmelidir.

c) Belgelenemeyen bağış:

Defter kayıtlarına göre Parti Genel Merkezi'nin 1992 yılı bağış toplamı 173.139.250 liradır. Bunun 168. 439.250 liralık bölümü için banka dekontu gönderilmiş; 4.700.000 liralık bölümü belgelenememiştir.

Siyasî Partiler Yasası'nın 76. maddesinin üçüncü fıkrasında, "Bu Kanunun 69 uncu maddesinde belirtilen esaslara aykırı olarak bir siyasî partinin tevsik edilmeyen kaynaklardan gelir sağladığı anlaşılırsa", bu gelirin, Anayasa Mahkemesi kararıyla "Hazineye irad" kaydedileceği yazılıdır.

Bu durumda, belgelenemeyen 4.700.000 liralık bağış karşılığı Parti malvarlığının Hazine'ye gelir yazılması ve kararın bir örneğinin Maliye Bakanlığı'na iletilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesi uygun görülmüştür.

B. GİDERLER YÖNÜNDEN

Yeniden Doğuş Partisi'nin 1992 yılı Genel Merkez giderleri kesinhesapta 354.882.749 lira olarak gösterilmiştir.

Bu tutarın; 34.064.250 lirası büro giderlerinden, 141.480.160 lirası bayrak, flama, rozet, kimlik kartı giderlerinden, 61.600.000 lirası basın yayın giderlerinden, 55.708.451 lirası seçim ve kongre giderlerinden, 39.432.000 lirası sabit kıymet (demirbaş eşya) giderlerinden, 8.250.000 lirası seyahat giderlerinden, 3.766.080 lirası temsil ve ağırlama giderlerinden, 10.581.808 lirası da çeşitli giderlerden oluşmaktadır.

Bu giderlere ilişkin hesap ve belgeler üzerinde yapılan incelemede tüm giderlerin Siyasî Partiler Yasası'na uygun, belgelere dayalı ve kayıtlarının doğru olduğu görülmüştür.

C. GELİR-GİDER FARKI YÖNÜNDEN

Yeniden Doğuş Partisi Genel Merkezi'nin 1992 yılı sonu itibariyle 26.303.451 liralık gelir fazlası bulunmakta ve bu, 1993 yılına devreden nakit tutarını göstermektedir.

Bu tutarın 24.365.160 lirası kasa hesabında, 1.938.291 lirası da bankada bulunmaktadır.

IV- SONUÇ

Yeniden Doğuş Partisi 1992 yılı kesinhesabının incelenmesi sonunda;

1) Gelir belgesi olarak alındı yerine gönderilen banka dekontlarının kabulüne; ancak, bundan sonra bağışlar dahil tüm gelirlerin elde edilmesinde, Siyasî Partiler Yasası'nın 69. maddesi uyarınca ve bu maddede be-

lirtilen yönteme uygun biçimde düzenlenen alındılar (makbuzlar) kullanılması gerektiğinin ilgili siyasî partiye duyurulmasına,

2) Belgelenemeyen 4.700.000 liralık bağış karşılığı Parti malvarlığının Hazine'ye gelir yazılmasına,

3) Tüm gelirlerin; "bağış" olarak kaydedilmesi yerine, Siyasî Partiler Yasası uyarınca, niteliğine göre "aidat", "bağış" ya da öbür gelir türlerine ayrılarak kayıtlara geçirilmesi gerektiğinin ilgili siyasî partiye duyurulmasına,.

4) Yukarıda belirtilen hususlar dışında kalan ve yöntemince tutulup kullanılan defter, kayıt ve makbuzlara dayanan genel merkez ve iller örgütü gelirleriyle giderlerinin doğruluğuna ve Yasa'ya uygunluğuna,

13.12.1994 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Yekta Güngör ÖZDEN	Başkanvekili Güven DİNÇER	Üye İhsan PEKEL
Üye Selçuk TÜZÜN	Üye Ahmet N. SEZER	Üye Haşim KILIÇ
Üye Yalçın ACARGÜN	Üye Mustafa BUMİN	Üye Sacit ADALI
Üye Ali HÜNER	Üye Lütfi F. TUNCEL	

Esas Sayısı : 1993/12 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 1994/9

Karar Günü : 13.12.1994

I. MALİ DENETİMİN KONUSU:

3821 sayılı Yasa uyarınca, 9.9.1992 günü olağanüstü kurultayla yeniden siyasî faaliyete başlamış olan Cumhuriyet Halk Partisi Genel Merkezi ile 35 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1992 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, Mustafa GÖNÜL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Samia AKBULUT, Haşim KILIÇ, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Lütfi F. TUNCEL ve Mustafa YAKUPOĞLU'nun katılmalarıyla 13.7.1994 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında; eksiklerinin giderildiği anlaşılan Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1992 yılı kesinhesabının esas incelemesine geçilmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

İşin esasına ilişkin olarak hazırlanan 1992 yılı kesinhesap çizelgesi ile Parti'nin defter kayıtları ve belgeleri üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren rapor, Anayasa ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra, gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddî öğelerini oluşturan ve esas inceleme raporunda ilgili bulundukları yasa, tüzük ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak ve noksansız biçimde tutuldukları belirtilen defter ve belgelerde; Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1992 yılı gelir ve giderleri birbirine denk biçimde, Genel Merkez'in gelir ve giderleri 5.905.670.000.- TL. 35 il örgütünün gelir ve giderleri 4.699.012.000.- TL olmak üzere 10.604.682.000.- TL. olarak gösterilmiştir.

IV- BİRLEŞİK KESİNHESABIN İNCELENMESİ

A. Gelirlerin İncelenmesi:

1- Genel Merkez Gelirleri:

Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1992 yılı Genel Merkez gelirleri 5.905.670.000.- TL.dır.

Bu miktarın 3.897.304.000.- TL.sı malvarlığından, 1.156.020.000.- TL.sı bağış ve yardımlardan, 53.439.000.- TL.sı üye kimlik kartı, makbuz, defter sağlanması karşılığı alınan paralardan, 798.907.000.- TL.sı Parti gereksinimleri için yapılan satınalmalar nedeniyle henüz ödenmemiş borçlardan oluşmaktadır.

Bağış gelirlerinin, Parti Genel Merkezi'nin makbuzları karşılığında alındığı; bağışların Siyasî Partiler Yasası'nın 66. maddesindeki bağışta bulunmaları yasaklanmış özel ve tüzelkişi veya kurumlardan sağlanmadığı; tümünün aynı maddenin ikinci fıkrasına göre, gerçek kişilerden ve Yasa'nın öngördüğü sınırlara uyularak alındığı görülmüştür.

Bağış gelirleri için Parti Genel Merkezi'nce kullanılan alındı belgelerinden bir bölümüne bağışta bulunanların isim veya adreslerinin yeterli açıklıkta yazılmadığının görülmesi üzerine Parti Genel Başkanlığı'ndan yazılı açıklama alınmış ve eksikler giderilmiş ise de, alındı belgelerine 2820 sayılı Yasa'nın 69. maddesinde sayılan tüm unsurların açık biçimde yazılması gereğinin kararda belirtilmesi uygun görülmüştür.

2- 35 İl Örgütü Gelirleri:

Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1992 yılında 35 il örgütünden sağladığı gelirler toplamı 4.699.012.000.- TL.dır.

35 il örgütü kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümleri üzerinde yapılan incelemede, çizelgelerin doğru olduğu; gelirlerin birleşik kesin hesaba doğru geçirildiği görülmüştür.

Bu duruma göre, Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1992 yılı birleşik kesinhesabında gösterilen 5.905.670.000.- TL. sı Genel Merkez'ce, 4.699.012.000.- TL.sı 35 il örgütünce sağlanan toplam 10.604.682.000.- TL.lık gelirin Siyasî Partiler Yasası'na uygun olduğu saptanmıştır.

B: Giderlerin İncelenmesi:

1- Genel Merkez Giderleri:

Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1992 yılı Genel Merkez giderleri toplamı 1.552.073.000.- TL.dır.

Sağlanan 5.905.670.000.- TL.lık gelirle yapılan 1.552.073.000.- TL.lık gider arasındaki farkı oluşturan 4.353.597.000.- TL. 1993 yılına devretmiştir.

Genel Merkez giderlerine ilişkin defter kayıtları, hesaplar ve belgelerin incelenmesinde, tüm harcamaların Siyasî Partiler Yasası'nın 70. ve 71. madde kurallarına uygun, belgelerine dayalı, muhasebe kayıtlarının doğru olduğu saptanmıştır.

2- 35 İl Örgütü Giderleri:

Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1992 yılında 35 il örgütünün giderleri toplamı 4.136.384.000.- TL.dır.

35 il örgütünce sağlanan 4.699.012.000.- TL.lık gelirle yapılan 4.136.384.000.- TL.lık gider arasındaki farkı oluşturan 562.628.000.- TL. 1993 yılına devretmiştir.

35 il örgütü kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üstünde yapılan incelemede, çizelgelerin doğru olduğu, giderlerin birleşik kesinhesaba doğru geçirildiği görülmüştür.

Bu duruma göre, Cumhuriyet Halk Partisi 1992 yılı birleşik kesinhesabında gösterilen 1.552.073.000.- TL.sı Genel Merkez'e, 4.136.384.000.- TL.sı 35 il örgütüne ait toplam 5.688.457.000.- TL.lık giderin Siyasî Partiler Yasası'na uygun olduğu saptanmıştır.

V- SONUÇ

Cumhuriyet Halk Partisi 1992 yılı kesinhesabının incelenmesi sonunda:

1- Parti Genel Merkezi'nce kullanılan gelir alındı belgelerinden bir bölümüne bağışta bulunanların isim veya adreslerinin yeterli açıklıkta yazılmadığının görülmesi üzerine Parti Genel Başkanlığı'ndan yazılı açıkla-

ma alınmış ve eksikler giderilmiş ise de, alındı belgelerine 2820 sayılı Yasa'nın 69. maddesinde sayılan tüm unsurların açık biçimde yazılması gereğinin ilgili siyasî partiye duyurulmasına,

2- Genel Merkez'in defterleri, gelir ve gider belgeleriyle, örgütlenilen 35 il'in kesinhesapları üzerinden yapılan inceleme sonunda, 1992 yılı hesabının doğru, denk ve Yasa'ya uygun olduğuna,

13.12.1994 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Yekta Güngör ÖZDEN	Başkanvekili Güven DİNÇER	Üye İhsan PEKEL
Üye Selçuk TÜZÜN	Üye Ahmet N. SEZER	Üye Haşim KILIÇ
Üye Yalçın ACARGÜN	Üye Mustafa BUMİN	Üye Sacit ADALI
Üye Ali HÜNER	Üye Lütfi F. TUNCEL	

Esas Sayısı : 1993/18 (Siyasî Parti Malî Denetimi)

Karar Sayısı : 1994/10

Karar Günü : 13.12.1994

I. MALİ DENETİMİN KONUSU:

Doğru Yol Partisi Genel Merkezi ile 74 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1992 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Güven DİNÇER, Yılmaz ALİEFENDİOĞLU, Mustafa GÖNÜL, Oğuz AKDOĞANLI, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN ve Sacit ADALI'nın katılmalarıyla 12.10.1993 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında; eksiği bulunmadığı anlaşılan Doğru Yol Partisi'nin 1992 yılı kesinhesabının esas incelemesine geçilmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

İşin esasına ilişkin olarak hazırlanan kesinhesap çizelgesi ile Parti'nin defter kayıtları ve belgeleri üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren rapor, Anayasa ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü.

Denetimin maddî öğelerini oluşturan ve esas inceleme raporunda, ilgili bulundukları yasa, tüzük ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak ve noksansız biçimde tutuldukları belirtilen defter ve belgelerde; Doğru Yol Partisi'nin 1992 yılı gelirleri ve giderleri birbirine denk biçimde, Genel Merkez'in gelir ve gideri 32.312.669.706.-TL., 74 il örgütünün gelir ve giderleri 36.483.546.371.- TL olmak üzere toplam 68.796.216.077.- TL olarak gösterilmiştir.

IV- BİRLEŞİK KESİNHESABIN İNCELENMESİ

A. Gelirlerin İncelenmesi:

1- Genel Merkez Gelirleri:

Doğru Yol Partisi'nin 1992 yılı Genel Merkez gelirleri 32.312.669.706.- TL.dir.

Bu miktarın 224.855.627.- TL. sı önceki yıldan devreden nakitten, 27.669.901.800.- TL. sı Hazine yardımından, 375.000.000.- TL.sı bağışlardan, 2.207.997.490.- TL. sı bankalardaki mevduatın faizinden, 1.834.914.789.- TL.sı Parti gereksinimi için alınan çeşitli mal ve hizmetlerin karşılığı borçlardan oluşmaktadır.

375.000.000.- TL. lık bağış gelirinin, Parti Genel Merkezi'nin makbuzları karşılığında alındığı; bağışların Siyasî Partiler Yasası'nın 66. maddesindeki bağışta bulunmaları yasaklanmış özel ve tüzelkişi veya kurumlardan sağlanmadığı; tümünün aynı maddenin ikinci fıkrasına göre, gerçek kişilerden ve Yasa'nın öngördüğü sınırlara uyularak alındığı görülmüştür.

2- 74 İl Örgütü Gelirleri:

Doğru Yol Partisi'nin 1992 yılında 74 il örgütünden sağladığı gelirler toplamı 36.483.546.371.- TL.dır.

Bu miktarın 791.079.165.- TL.sı önceki yıldan devreden nakitlerden, 33.055.714.432.- TL.sı yıl içinde sağlanan gelirlerden, 2.636.752.774.- TL.sı 1993 yılına devreden borçlardan oluşmaktadır.

74 il örgütünden 21 il merkezinin gelir alındı belgeleriyle birlikte kesinhesap çizelgeleri, diğer il örgütlerinin kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümleri üzerinde yapılan incelemede; Malatya il örgütü gelir hesabındaki noksanlık giderildikten sonra, il çizelgelerinin doğru olduğu ve birleşik kesinhesaba doğru geçirildiği görülmüştür.

3- 21 İl Merkezi Gelir Alındı Belgeleri:

Doğru Yol Partisi'nin 74 il örgütünden 21 il merkezinin gelir alındı belgeleri Merkez'e getirtilerek, il ve bu illere bağlı ilçelerin kesinhesaplarıyla birlikte incelenmiştir.

a) Gelirleri incelenen Adana, Ankara, Antalya, Balıkesir, Bursa, Denizli, Bolu, Diyarbakır, Eskişehir, İstanbul, İzmir, İçel, Kayseri, Kocaeli, Konya, Malatya Kahramanmaraş, Sakarya, Samsun, Sivas, Zonguldak illerinden, Diyarbakır, Samsun ve Zonguldak illeri dışında kalan 18 il merkezinde, kullanılan alındı belgelerinden bir bölümüne bağış yapan kişi adreslerinin yeterli açıklıkta yazılmadığının görülmesi üzerine, konu Parti Genel Başkanlığı'ndan sorulmuş, bu illerden alınan bilgiler ve yapılan açıklamalar yeterli görülerek eksikler giderilmiş ise de, gelir alındı belgelerine 2820 sayılı Yasa'nın 69. maddesinde sayılan tüm unsurların açık biçimde yazılması gereğinin kararda belirtilmesi uygun görülmüştür.

b) Diyarbakır il merkezinde, 36552, 36557, 36558, 36569, 36579 no.lu alındı belgeleriyle bir kişiden 1992 yılı içinde 60.000.000.- TL. ve 36553, 36559, 36562, 36570, 36572, no.lu alındı belgeleriyle de bir başka kişiden 66.500.000.- TL. bağış alındığı saptanmıştır.

2820 sayılı Yasa'nın 66. maddesinde, kişilerin partilere yapabilecekleri yıllık bağış tutarı 50.000.000.- TL. ile sınırlandırılmıştır. Belirlenen sınırın üstünde sağlanan gelir Yasa'ya aykırılık oluşturmaktadır. Bu nedenle, 50.000.000.- TL.nin üstünde bir kişiden 10.000.000.- TL. diğer kişiden 16.500.000.- TL. olmak üzere sağlanan toplam 26.500.000.- TL.lık gelir karşılığının, aynı Yasa'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına; kararın bir örneğinin Maliye Bakanlığı'na gönderilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

c) Gelirleri incelenen il merkezlerinden; Kayseri'de 34388, 34389 No.lu, 1.850.000.- TL.lık; Kocaeli'nde 39570, 30572 No.lu, 6.000.000.- TL.lık; Kahramanmaraş'ta 18812 No.lu, 850.000.- TL.lık; Balıkesir'de 45183 No.lu 5.000.000.- TL.lık ve Ankara'da 13816 No.lu 5.000.000.- TL.lık alındı belgelerine bağış yapanların isim ve adreslerinin yazılmadığı saptanmıştır.

2820 sayılı Yasa'nın 69. maddesinde, sağlanan gelirin türü ve miktarıyla, gelirin sağlandığı kimsenin adı, soyadı ve adresinin alındı belgelerine yazılacağı; 76. maddede ise, Yasa'nın 69. maddesinde belirtilen esaslara aykırı olarak, belirlenmeyen kaynaklardan sağlanan gelirlerin Hazine'ye gelir yazılacağı kuralları konulmuştur.

Sayılan illerde sağlanan toplam 18.700.000.- TL.lık gelir, kaynağı belli olmayan gelir niteliğindedir. Bu nedenle, 76. madde uyarınca, 18.700.000.- TL. karşılığının Hazine'ye gelir yazılmasına; kararın bir ör-

neğinin Maliye Bakanlığı'na gönderilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

Yukarıda açıklanan duruma göre:

Doğru Yol Partisi'nin 1992 yılı birleşik kesinhesabında gösterilen 32.312.669.706.- TL.sı Genel Merkez'ce, 36.483.546.371.- TL.sı 74 il örgütünce sağlanan toplam 68.796.216.077.- TL.lık gelirden, Yasa'nın sınırları aşılarak alınan 26.500.000.- TL. ile belgelerine isim ve adres yazılmayan 18.700.000.- TL. toplamı 45.200.000.- TL.nın dışında kalan 68.751.016.077.- TL.lık gelirin Siyasî Partiler Yasası'na uygun olduğu saptanmıştır.

B. Giderlerin İncelenmesi:

1- Genel Merkez Giderleri:

Doğru Yol Partisi'nin 1992 yılı Genel Merkez giderleri 32.154.205.368.- TL.dır.

Sağlanan 32.312.669.706.- TL.lık gelirle, yapılan 32.154.205.368.- TL.lık gider arasındaki farkı oluşturan 158.464.338.- TL. 1993 yılına devretmiştir.

a) Yasa'ya Aykırı Ödeme:

Genel Merkez günlük defterine 25.5.1992 günü, 156 sıra ile, teşkilata yardım hesabına borç-banka hesabına alacak yazılmak suretiyle, Avşa Adası Türkeli Postanesi adresiyle bir belediye başkan adayına 5.000.000.- TL. gönderildiği görülmüştür.

Siyasî parti genel merkezlerinden örgütlerine para yardımı yapılmasını engelleyen bir kural yoktur. Ancak, örgütlere yapılan yardımların örgüt başkanlıklarına gönderilmesi ve muhasebe kayıtlarına geçirilmesi gerekmektedir. Söz konusu 5.000.000.- TL. parti örgütüne değil, yerel yönetim başkanı adayı olan bir kişiye gönderilmiştir. Siyasî partilerin kişilere sosyal veya siyasal nedenlerle para veya para ile ifade edilebilir nitelikte ekonomik yardım yapmaları, 2820 sayılı Yasa'nın 3. maddesindeki siyasî partilerin tanımına ve amaçlarına aykırılık oluşturmaktadır. Bu nedenle, Yasa'ya uygun olmayan 5.000.000.- TL.lık gider karşılığı parti malvarlığının, Yasa'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına; kararın bir örneğinin Maliye Bakanlığı'na gönderilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

b) İş Avansları Hesabının Eleştirisi:

Parti Genel Merkezi'nin muhasebe planında yer alan "İş avansları" hesabı, parti gereksinimleri için borçlanma yoluyla satınalınan ve bedelleri peyderpey ödenen mal ve hizmetler için kullanılmaktadır. Bu hesap, borçlanılarak yapılan satınalmalarda ve bu borçların ödenmesinde, karşılık hesabıyla birlikte çalıştırılmaktadır.

Ancak, bu yolla mal ve hizmet alınırken, bunlara karşılık kimi zaman bir miktar avans verilmekte, kimi zaman verilmemekte; gereksinim duyulan mal defaten veya parti parti teslim alınmakta; ödemeler peyderpey yapılabilmekte; bu işlemler çeşitli firmalardan alınan mal veya hizmetler için uygulanmakta; yıl sonunda bu hesapta kalan borçlar ertesi yılın hesabına aynen devredilmektedir.

Bu işlemlerin tümü iş avansları hesabı içinde yürütülmektedir. Ancak, bu kayıt düzeni, muhasebe teknikleri yönünden netlik sağlamamakta; denetim yönünden zorluklar oluşturmaktadır. Bu sakıncaların giderilmesi için, bir avans hesabı açılarak verilen ve mahsubu yapılan avansların bu hesap içinde yürütülmesini; önceki yıldan gelen iş avansı artıklarının (parti borcunun) cari yıl hesabına dahil edilmeden izlenmesini sağlamak üzere muhasebe planında bir düzenleme yapılmasının yerinde olacağının kararda belirtilmesi uygun görülmüştür.

c) Parti Hizmetleriyle İlgisi Bulunmayan ve İş Avansları Hesabına Kaydedilen Konular:

Genel Merkez defterine 31.12.1992 günü 322 sıra No. ile, ilgili hesaplara borç-iş avansları hesabına alacak yazılarak, 1993 yılına devreden iş avansları (parti borçları) hesabının belgeleri arasına, Parti Genel Merkezi giderleri ile ilgisi bulunmayan ve Ulaştırma Bakanlığı'na ait olan 30.815.885.- TL.lık üç adet harcama belgesi konulduğu görülmüştür.

Bunlar, Ulaştırma Bakanlığı adına düzenlenmiş 7.6.1992 günlü, 070223 No.lu, 3.150.000.- TL.; 21.10.1992 günlü, 370134 No.lu, 15.915.460.-TL. ve 29.12.1992 günlü, 972256 No.lu, 11.749.605.- TL. tutarındaki faturalardır.

Söz konusu faturalar kapsamı borçların Parti ile ilgisi bulunmamaktadır. Bu nedenle, 30.815.885.- TL.nın, 1993 yılında iş avansları hesabından çıkarılıp çıkarılmadığının 1993 yılı hesabı içinde izlenmesi gereğinin kararda belirtilmesi yerinde görülmüştür.

2- 74 İl Örgütü Giderleri:

Doğru Yol Partisi'nin 1992 yılında 74 il örgütünün giderleri toplamı 35.531.212.072.-TL.dır.

74 il örgütünce sağlanan 36.483.546.371.- TL.lık gelirle yapılan 35.531.212.072.- TL.lık gider arasındaki farkı oluşturan 952.334.299.- TL. 1993 yılına devreden nakitlerden oluşmaktadır.

Yukarıda açıklanan duruma göre:

Doğru Yol Partisi'nin 1992 yılı birleşik kesinhesabında gösterilen 32.312.669.709.- TL.sı Genel Merkez'e, 36.483.546.371.- TL.sı 74 il örgütüne ait toplam 68.796.216.077.- TL.lık giderden, Yasa'ya aykırı biçimde yapılan 5.000.000.- TL.lık giderin dışında kalan 68.791.216.077.- TL.lık giderin Siyasî Partiler Yasası'na uygun olduğu görülmüştür.

V. SONUÇ

Doğru Yol Partisi 1992 yılı kesinhesabının denetimi sonunda:

1- Gelir belgeleri incelenen 21 ilden 18 ilin gelir alındı belgelerinden bir bölümüne bağış yapan kişi adreslerinin yeterli açıklıkta yazılmadığının görülmesi üzerine konu Parti Genel Başkanlığı'ndan sorulmuş; yapılan yazılı açıklamalar yeterli görülerek eksikler giderilmiş ise de, gelir alındı belgelerine 2820 sayılı Yasa'nın 69. maddesinde sayılan tüm unsurların açık biçimde yazılması gereğinin ilgili siyasî partiye duyurulmasına,

2- 2820 sayılı Yasa'nın 66. maddesinde, kişilerin siyasî partilere yapabilecekleri yardımın yıllık tutarı 50 milyon lirayla sınırlandırılmış olmasına karşın, Diyarbakır il merkezinde bir kişiden alınan 60.000.000.- TL.nın 10.000.000.- TL.sının; diğer bir kişiden alınan 66.500.000.- TL.nın 16.500.000.- TL.sının, toplam 26.500.000.- TL. karşılığının, aynı Yasa'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına,

3- Gelirleri incelenen illerden alındı belgelerine 69. maddeye aykırı olarak hiç adres yazılmamış bulunan;

Kayseri'de 1.850.000.- TL., Kocaeli'de 6.000.000.- TL, Kahramanmaraş'da 850.000.- TL, Balıkesir'de 5.000.000.- TL., Ankara'da 5.000.000.- TL olmak üzere alınan toplam 18.700.000.- TL.lık gelir karşılığının Yasa'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına,

4- Genel Merkez defterine 25.5.1992 günü 156 sıra ile gider yazılarak, Avşa Adası Türkeli Postanesi adresiyle belediye başkan adayı bir kişiye gönderilen 5.000.000.- TL.nın, 2820 sayılı Yasa'nın 3. maddesindeki siyasî partilerin tanımına ve amaçlarına aykırılık oluşturması nedeniyle, bu miktar karşılığı Parti malvarlığının aynı Yasa'nın 75. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına,

5- Parti Genel Merkezi'nin muhasebe planına göre, borçlanma yoluyla alınan mal ve hizmetlerin kayıtları için kullanılan "İş avansları" hesabının, satınalmalarda avans verilip verilmediği, aynı nitelikteki kayıtların önceki yıldan cari yıla devredilip devredilmediği dikkate alınarak, kapsamındaki farklı işlemlerin ayrılması; bunların açılacak yeni hesaplar içinde yürütülmesi; iş avansları hesabının berraklaştırılması gereğinin ilgili siyasî partiye duyurulmasına,

6- Genel Merkez defterine 31.12.1992 günü 322 sıra ile ilgili hesaplara borç, iş avansları hesabına alacak yazılarak 1993 yılına devreden borçlar arasındaki 30.815.855.- TL.lık harcamanın Parti gideri ile ilgisinin bulunmaması ve Ulaştırma Bakanlığı'na ait olması nedeniyle, bu hesaptan çıkarılıp çıkarılmadığının 1993 yılı hesabı içinde izlenmesine,

7- Yukarıda belirtilen hususlar dışında kalan ve yöntemince tutulup kullanılan defter, kayıt ve makbuzlara dayanan genel merkez ve iller örgütü gelirleriyle giderlerinin doğruluğuna ve Yasaya uygunluğuna,

13.12.1994 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Yekta Güngör ÖZDEN	Başkanvekili Güven DİNÇER	Üye İhsan PEKEL
Üye Selçuk TÜZÜN	Üye Ahmet N. SEZER	Üye Haşim KILIÇ
Üye Yalçın ACARGÜN	Üye Mustafa BUMİN	Üye Sacit ADALI
Üye Ali HÜNER	Üye Lütfi F. TUNCEL	

Esas Sayısı : 1993/1 (Siyasî Parti Kapatma)

Karar Sayısı : 1993/2

Karar Günü : 23.11.1993

DAVACI: Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı.

DAVALI: Özgürlük ve Demokrasi Partisi.

DAVANIN KONUSU:

Özgürlük ve Demokrasi Partisi Programı'nın kimi bölümlerinin 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a) bendi, 81. maddesinin (a) ve (b) bentleri ve 89. maddesine; Anayasa'nın da Başlangıç Kısmı ile 2., 3., 14., 24., 42., 68., 69. ve 136. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek Siyasî Partiler Yasası'nın 101. maddesinin (a) bendi gereğince kapatılmasına karar verilmesi istemidir.

I- İDDİANAME

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 29.1.1993 günlü, SP. 42 Hz.1993/10 sayılı İddianamesinde aynen:

"I- Giriş

Siyasî Partiler Yasası (daha sonra SPY olarak belirtilecektir)nın 3. maddesine göre, "Siyasî partiler, Anayasa ve kanunlara uygun olarak; milletvekili ve mahalli idareler seçimleri yoluyla, tüzük ve programlarında belirlenen görüşleri doğrultusunda çalışmaları ve açık propagandaları ile millî iradenin oluşmasını sağlayarak demokratik bir devlet ve toplum düzeni içinde ülkenin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması amacını güden ve ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilatlanan tüzelkişiliğe sahip kuruluşlardır."

Bu şekilde tanımlanmış olan siyasal partileri Anayasa'nın 68. maddesinin ikinci fıkrası hükmü, demokratik siyasal hayatın vazgeçilmez unsurları saymıştır. Ancak, ulusal iradenin oluşmasındaki rol ve görevleriy-

le olağan derneklerden farklı bir konumda bulunan ve bu nedenle kendilerine Anayasa'da özel bir yer verilmiş olan siyasal partilerin varlığını demokratik rejimin "olmazsa olmaz" koşulu kabul eden bu anlayışın mutlak ve sınırsız olduğu söylenemez. Çünkü, toplum hayatında çok önemli görevlere sahip bulunan siyasal partilerin demokratik düzeni ve Cumhuriyet ilkelerini hedef alan bir güç odağı durumuna gelmesi toplumu tehdit etmeye başlar ki böyle bir duruma devletin hareketsiz kalması kamu düzeni ve toplumun devamlılığı kavramlarıyla bağdaşmaz. Devletin bu konuda gerekli tedbirleri alması onun demokratik hukuk devleti olma niteliğinin gereği ve sonucudur. Nitekim, Anayasa'nın 68. maddesinin dördüncü fıkrası, siyasal partilerin tüzük ve programlarının devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, ulus egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamayacağını öngörmüş, 69. maddesinde ise, faaliyetlerinde 14. maddedeki sınırlamalar dışına çıkamayacakları esasını getirmiş, SPY'nda da bu ilkelere uygun düzenlemelerle aksine durum ve davranışlar kapatma yaptırımıyla karşılanmıştır.

Siyasal partilerin toplum hayatındaki olağanüstü rollerini göz önüne alan Anayasa 69. maddesiyle, biraz önce belirttiğimiz ilkeler doğrultusunda, kurulan partilerin tüzük ve programlarının ve kurucularının hukuki durumlarının Anayasa ve yasa hükümlerine uygunluğunu, kuruluşlarını takiben ve öncelikle denetleme ve gerektiğinde kapatma davası açma görevini Cumhuriyet Başsavcılığı'mıza vermiş, SPY'nın 9. maddesi de bu görevi Anayasa'nın direktifine uygun olarak düzenlemiş bulunmaktadır.

Davalı siyasî parti, gerekli bildiri ve belgelerin 19.10.1992 tarihinde İçişleri Bakanlığı'na verilmesiyle SPY'nın 8. maddesine göre tüzelkişilik kazanmıştır. Kuruluş bildiri ve eklerinin anılan Bakanlıkça Cumhuriyet Başsavcılığı'mıza gönderilmesini takiben Anayasa'nın 69 ve SPY'nın 9. maddelerinin yüklediği, görev çerçevesinde davalı partinin tüzük ve programıyla kurucularının hukukî durumlarının Anayasa ve yasa hükümlerine uygun olup olmadığı öncelikle incelenmiş ve programında ayrıntılarına aşağıda yer verilecek olan aykırılıklar tespit edilmiştir.

II- Konuyla İlgili Yasal Düzenlemeler

A) Anayasa Hükümleri

Madde 2- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde insan haklarına saygılı, Atatürk Milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.

Madde 3- Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir.

Bayrağı, şekli kanunda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır.

Millî marşı "İstiklâl Marşı"dır.

Başkenti Ankara'dır.

Madde 4- Anayasanın 1'inci maddesindeki Devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm ile, 2'nci maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri ve 3'üncü maddesi hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez.

Madde 14- Anayasa'da yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbiri, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin bir kişi veya zümre tarafından yönetilmesini veya sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini sağlamak veya dil, ırk, din ve mezhep ayırımı yaratmak veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere dayanan bir devlet düzenini kurmak amacıyla kullanılamazlar.

Bu yasaklara aykırı hareket eden veya başkalarını bu yolda teşvik veya tahrik edenler hakkında uygulanacak müeyyideler kanunla düzenlenir.

Anayasa'nın hiçbir hükmü, Anayasa'da yer alan hak ve hürriyetleri yok etmeye yönelik bir faaliyette bulunma hakkını verir şekilde yorumlanamaz.

Madde 24- Herkes, vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.

14'üncü madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dinî ayin ve törenler serbesttir.

Kimse, ibadete, dinî ayin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerine açıklamaya zorlanamaz; dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz.

Din ve ahlâk eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlâk öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlıdır.

Kimse, Devletin sosyal, ekonomik, siyasî veya hukukî temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasî veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun, dinî veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz.

Madde 42- Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.

Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.

Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkilâpları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılamaz.

Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasa'ya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz.

İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır.

Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir.

Devlet, maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.

Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütülür. Bu faaliyetler her ne suretle olursa olsun engellenemez.

Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tâbi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası andlaşma hükümleri saklıdır.

Madde 68- Vatandaşlar, siyasî parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve partilerden çıkma hakkına sahiptir. Parti üyesi olabilmek için yirmibir yaşını ikmal etmek şarttır.

Siyasî partiler, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.

Siyasî partiler, önceden izin almadan kurulurlar ve Anayasa ve kanun hükümleri içinde faaliyetlerini sürdürürler.

Siyasî partilerin tüzük ve programları, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, millet egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz.

Sınıf veya zümre egemenliğini veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayan siyasî partiler kurulamaz.

Siyasî partiler, yurt dışında teşkilatlanıp faaliyette bulunamaz, kadın kolu, gençlik kolu ve benzeri ayrıcalık yaratan yan kuruluşlar meydana getiremez, vakıf kuramazlar.

Hâkimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulu üyeleri, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri, öğrenciler ve Silahlı Kuvvetler mensupları siyasî partilere giremezler.

Madde 69- Siyasî partiler, tüzük ve programları dışında faaliyette bulunamazlar; Anayasa'nın 14'üncü maddesindeki sınırlamalar dışına çıkamazlar; çıkanlar temelli kapatılır.

Siyasî partiler, kendi siyasetlerini yürütmek ve güçlendirmek amacıyla dernekler, sendikalar, vakıflar, kooperatifler ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları ile siyasî ilişki ve işbirliği içinde bulunamazlar. Bunlardan maddi yardım alamazlar.

Siyasî partilerin parti içi çalışmaları ve kararları, demokratik esaslarına aykırı olmaz.

Siyasî partilerin malî denetimi Anayasa Mahkemesi'nce yapılır.

Cumhuriyet Başsavcılığı, kurulan partilerin tüzük ve programlarının ve kurucularının hukuki durumlarının Anayasa ve kanun hükümlerine uygunluğunu, kuruluşlarını takiben ve öncelikle denetler; faaliyetlerini de takip eder.

Siyasî partilerin kapatılması, Cumhuriyet Başsavcılığının açacağı dava üzerine, Anayasa Mahkemesi'nce karara bağlanır.

Temelli kapatılan siyasî partilerin kurucuları ile her kademedeki yöneticileri; yeni bir siyasî partinin kurucusu, yöneticisi ve deneticisi ola-

mayacakları gibi, kapatılmış bir siyasî partinin mensuplarının üye çoğunluğunu teşkil edeceği yeni bir siyasî parti de kurulamaz.

Siyasî partiler, yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan, yabancı ülkelerdeki dernek ve gruplardan herhangi bir suretle aynî ve nakdî yardım alamazlar, bunlardan emir alamazlar ve bunların Türkiye'nin bağımsızlığı ve ülke bütünlüğü aleyhindeki karar ve faaliyetlerine katılamazlar. Bu fıkra hükümlerine aykırı hareket eden siyasî partiler de temelli kapatılır.

Siyasî partilerin kuruluş ve faaliyetleri denetleme ve kapatılmaları yukarıdaki esaslar dairesinde kanunla düzenlenir.

Madde 136- Genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı, lâiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasî görüş ve düşünüşlerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek, özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirir.

B) Siyasî Partiler Yasası Hükümleri

Madde 78- Siyasî partiler:

a) Türkiye Devletinin Cumhuriyet olan şeklini; Anayasa'nın Başlangıç Kısmında ve 2 nci maddesinde belirtilen esaslarını; Anayasa'nın 3'üncü maddesinde açıklanan Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, diline, bayrağına, millî marşına ve başkentine dair hükümlerini; egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunun ancak, Anayasa'nın koyduğu esaslara göre yetkili organları eliyle kullanılabileceği esasını, Türk Milletine ait olan egemenliğin kullanılmasının belli bir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamayacağı veya hiçbir kimse veya organın, kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamayacağı hükmünü; seçimler ve halkoylamalarının serbest, eşit, gizli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılması esasını değiştirmek;

Türk Devleti'nin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, dil, ırk, renk, din ve mezhep ayrımı yaratmak veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere dayanan bir devlet düzeni kurmak;

Amacını güdemezler veya bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar, başkalarını bu yolda tahrik ve teşvik edemezler.

b) Bölge, ırk, belli kişi, aile, zümre veya cemaat, din, mezhep veya tarikat esaslarına dayanamaz veya adlarını kullanamazlar.

c) Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini veya zümre egemenliğini veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamazlar ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar.

d) Askerlik, güvenlik veya sivil savunma hizmetlerine hazırlayıcı nitelikte eğitim ve öğretim faaliyetlerinde bulunamazlar.

e) Genel ahlâk ve adaba aykırı amaçlar güdemezler ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar.

f) Anayasa'nın hiçbir hükmünü, Anayasa'da yer alan hak ve hürriyetleri yok etmeye yönelik bir faaliyette bulunma hakkını verir şekilde yorumlayamazlar.

Madde 81- Siyasî partiler:

a) Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde millî veya dinî kültür veya mezhep veya ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri süremezler.

b) Türk dilinden veya kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını güdemezler ve bu yolda faaliyette bulunamazlar.

c) Tüzük ve programlarının yazımı ve yayınlanmasında, kongrelerinde açık veya kapalı salon toplantılarında, mitinglerinde, propagandalarında Türkçe'den başka dil kullanamazlar; Türkçe'den başka dillerde yazılmış pankartlar, levhalar, plaklar, ses ve görüntü bantları, broşür ve beyannameler kullanamaz ve dağıtamazlar; bu eylem ve işlemlerin başkaları tarafından da yapılmasına kayıtsız kalamazlar. Ancak, tüzük ve programlarının kanunla yasaklanmış diller dışındaki yabancı bir dile çevrilmesi mümkündür.

Madde 89- Sîyasal partiler, lâiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasî görüş ve düşünüşlerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirmek durumunda olan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın, genel idare içinde yer almasına ilişkin Anayasa'nın 136'ncı maddesi hükmüne aykırı amaç güdemezler.

III- Dava Konusu Parti Programı

Davalı partinin programında, davaya esas olarak; şu hususların yer aldığı görülmektedir:

"...

Türkiye'de Türk, Kürt ve diğer azınlık halkların ortaklaşa yürüttüğü bir "Kurtuluş" savaşı ile saltanat yıkılmış, Cumhuriyet kurulmuştur. Bu kuruluş sadece Türk egemen anlayışıyla sonuçlandırılmış, bu temelde yürütülen batı ile bütünleşme çabalarından bir sonuç çıkarılamamış, Türkiye geri kalmışlıktan kurtulamamıştır.

...

...Tekel iktidarlarının yapısı Cumhuriyetin ilk günlerinden bugüne kadar, sivil-asker bürokratlarla iç içe geçerek bu bütünleşme ve işbirliği temelinde sürdürülüyor. Tekelci hakimiyeti sürdürebilmek için; Kürt halkını inkar ve haklı taleplerini bütünüyle yok sayma... temelinde geliştirilen siyasî politikalarla yürüyorlar.

Kürt halkının en doğal demokratik hak ve istemlerine karşı, bu şöven, militarist propagandalar, sürgün ve imha politikaları daima öne çıkarılarak egemen "Türk" anlayışı korunmuş, başta Kürt halkı olmak üzere diğer ulusal azınlıklara ve dahası Türk halkına da baskıları öngören kapitalist sisteme bağlı devlet politikalarını "Çağdaşlaşma", "Batılılaşma" adına sürdüregelmişlerdir...

...

Türkiye'nin bütünlüğünü siyasal, sosyal, ekonomik olarak etkisi altına alan bu durum karşısında tekelci iktidar çözümsüzdür. Çünkü bu iktidar toplumun ezici çoğunluğunun çıkarlarına karşıdır. Ve söz konusu çözümsüzlüğü egemen sermaye çıkarları temelinde tüm topluma zorla kabul ettirmek istemektedirler. Ve böylelikle Türk ve Kürt emekçilerinin çıkarlarını savunan bütün demokratik çıkışları tıkamaktadırlar.

...

ÖZDEP, halklarımızın, barış ve kardeşliğinin egemen olduğu bir düzen yaratılmasını ve bu düzen içinde özgür iradeye dayalı kendi kaderlerini kendilerinin belirlemesini öngörür.

...

ÖZDEP, halkların kardeşliği, birliği ve dayanışması önünde engel olan her türden ve renkten ırkçı, şöven ve gerici faşist ideolojik akım ve örgütlenmelere karşı aktif bir politik, ideolojik, demokratik mücadeleyi yürütür.

ÖZDEP, iç ve dış politikaların belirlenmesinde tüm emekçi kitlelerin ve halklarımızın ortak çıkarlarını temel alır...

ÖZDEP, emekçi sınıfların ve her türden meslek gruplarının, dinsel ve ulusal azınlıkların kendi politik, ekonomik, mesleki ve kültürel çıkarlarını ifade etmeleri için demokratik örgütlenme haklarını temel bir yaşamsal ilke olarak görür ve Anayasal güvence altına alır.

...

ÖZDEP, Türk ve Kürt halkı ile azınlıkların demokratik, özgür bir ortam içinde kendi dil, kültür, gelenek, felsefi ve dinî inanç ve ibadetlerini özgürce yerine getirmeleri ve geliştirmeleri için tüm olanakları sağlar. Başta TV, radyo olmak üzere hür türlü basın-yayın olanaklarından eşitçe yararlanmalarını öngörür.

ÖZDEP, halkların temel eğitimini kendi ana dilleri ile yapmalarını öngörür ve bunun gerçekleşmesi için devletin maddi desteğini sağlar.

ÖZDEP, nihai olarak, Türk ve Kürt halklarını toplumcu bir düzene götürmek için gerekli tüm demokratik ön koşul ve hazıklıkları gerçekleştirmeyi öngörür...

ÖZDEP, halklarımızı bütün yeraltı ve yerüstü zenginlik kaynaklarımızın yegane sahibi olarak görür...

ÖZDEP, halkların kendi bağımsızlık ve özgürlükleri için yürüttükleri haklı ve meşru mücadeleleri destekler, onlarla birlikte dayanışma içinde olur.

...

Partimiz Türk ve Kürt halklarının ve bütün azınlıkların çıkarlarını ifade eden, halkın onayıyla seçilmiş, temsilcilerinin toplandığı demokratik, bir Halk Meclisi'nin yaratılmasını öngörür.

...

Demokratik Halk Meclisi... halklarımızın ulusal iradesini temsil eden demokratik, çağdaş bir yasama gücü ve organı olacaktır.

...

Basın-yayın halkın politik, ekonomik, sosyal ve kültürel haklarının savunulmasında halkların ulusal kimlik, dil ve kültürlerinin doğru bir tarzda halka kavratılmasında, halklar arasında dostluk ve kardeşliğin geliştirilip güçlendirilmesinde etkin bir araç haline getirilecektir.

...

Devlet din işlerine karışmayacak, din cemaatlere bırakılacaktır.

Partimiz... bütün ezilen sömürülen halkların kendi kaderlerini tayin hakkına yönelik her türlü ekonomik, politik, askeri ve kültürel saldırıya karşıdır.

Partimiz halkların kendi bağımsızlık ve özgürlükleri için yürüttükleri haklı ve meşru mücadeleleri destekler, onlarla birlik ve dayanışma içinde olur.

Partimiz, ulusal ve dinsel azınlıkların demokratik ve özgür bir ortamda kendi dil, kültür, gelenek, felsefi ve dinî inanç ve ibadetlerini özgürce geliştirebilmeleri için tüm olanakları sağlar. Başta televizyon, radyo olmak üzere her türlü basın-yayın olanaklarından eşitçe yararlanmalarını öngörür...

...

Özgürlük ve Demokrasi Partisi ülkeyi birlikte kuran Türk ve Kürt halklarının eşit ve gönüllü birliğinden yanadır.

Özgürlük ve Demokrasi Partisi Kürt sorununun çözüme kavuşturulmasını, demokrasinin temeli kabul eder. Bu sorun Türkler ve Kürtlerin, demokrasi ve özgürlükten yana olan herkesin sorunudur.

Özgürlük ve Demokrasi Partisi, Kürt sorununun İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Helsinki Sonuç Belgesi hükümlerine uygun barışçı ve demokratik yöntemlerle çözülmesinden yanadır.

...

Özgürlük ve Demokrasi Partisi halkların eşit ve özgür iradesi temelinde oluşturulacak demokratik bir çözüm için Kürt halkının özgür iradesine sonuna kadar saygılıdır...

...

...Bugün ülkemizde hukuk ve adalet mekanizması antidemokratik, temel insan hak ve özgürlüklerini çiğneyen, egemen sınıfların çıkarlarını temel alan, Kürt halkının ulusal varlığını yadsıyan, emekçilerin ekonomik, demokratik örgütlenmesini yasaklayan gerici, şöven, ırkçı bir niteliğe sahiptir.

...

Yargılamada ana dil esas alınacaktır.

...

Türk ve Kürt halklarının ve azınlıkların kendi ulusal kültürlerini özgürce geliştirme ve sahiplenme ortamı yaratılacaktır. Halk ve ulus olmanın birinci ve temel unsuru dil olduğundan her halkın kendi ana diliyle eğitim yapma olanağı sağlanacaktır.

...

Herkesin temel eğitimini kendi ana diliyle yapması sağlanacaktır. İlkokuldan yüksekokula dek her kademede ana dilde eğitim yapma fırsatı yaratılacaktır.

...

IV- Kapatma Sebepleri ve Değerlendirme

A) Kapatma Sebepleri

"Giriş" bölümünde de belirtildiği gibi siyasal partilerin amaçları ve kapatılmalarına ilişkin esaslar Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde belirtilmiştir. 68. maddenin dördüncü fıkrasında, siyasal partilerin tüzük ve programlarının devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, ulus egemenliğine, demokratik ve lâik cumhuriyet ilkelerine aykırı olamayacağı, beşinci fıkrasında da, sınıf ve zümre egemenliğini veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayan parti kurulamayacağı kuralı getirilmiş, 69. maddenin birinci fıkrasında ise siyasal partilerin tüzük ve programları dışında faaliyette bulunamayacak-

ları, Anayasa'nın 14. maddesindeki sınırlamaların dışına çıkamayacakları, çıkanların temelli kapatılacakları, 8. fıkrasında da, siyasal partilerin yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan, yabancı ülkelerdeki dernek ve gruplardan herhangi bir suretle ayni ve nakdi yardım ve emir alamayacakları ve bunların Türkiye'nin bağımsızlığı ve ülke bütünlüğü aleyhindeki karar ve faaliyetlerine katılamayacakları, bu hükümlere aykırı hareket eden siyasal partinin temelli kapatılacağı kabul edilmiştir.

Siyasal partilerin kurulmalarına, faaliyetlerine, denetlenmelerine, kapatılmalarına vs. ilişkin esasları düzenleyen SPY. Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde öngörülen ilke ve esaslardan hareketle, siyasî partilerle ilgili yasaklar başlıklı dördüncü kısmında, partilerin amaç ve faaliyetlerinde uymak zorunda oldukları hususları ayrıntılı olarak düzenlemiş ve bu ilke ve esaslara uymamanın yaptırımını 101. maddenin (a), (b) ve (c) bentlerinde partinin kapatılması olarak belirlemiştir.

Davanın konularıyla sınırlı kalmak üzere, anılan Yasa'nın 78. maddesinde; "Siyasî partiler:

a- Türkiye Devletinin... Anayasa'nın Başlangıç kısmında ve 2. maddesinde belirtilen esaslarını; Anayasa'nın 3. maddesinde açıklanan Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, diline... dair hükümlerini... değiştirmek;

...dil, ırk..., din ve mezhep ayırımı yaratmak;

Amacını güdemezler veya bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar, başkalarını bu yolda tahrik ve teşvik edemezler.

..." hükmü yer almıştır.

Maddenin (a) bendinde, ağırlıklı olarak, Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile devletin temel öğelerini belirleyen ve bunları koruma amacıyla getirilen hükümlerine gönderme yapıldığı görülmektedir. Anayasa'nın, Cumhuriyetin ve dolayısıyla Devletin niteliklerini belirleyen 2. maddesiyle, Türkiye Cumhuriyeti'nin ... millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde... Atatürk Milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan... lâik... bir devlet olduğu belirtilmiştir. Gerek Anayasa'nın 2. maddesinde, gerekse SPY.nın 78. maddesinin (a) bendinde zikredilen "Başlangıç"ta ise, Anayasa'nın "Atatürk'ün... ilke ve inkılâpları doğrultusunda hiçbir düşünce ve mülâhazanın Türk millî menfaatlerinin, Türk varlığının devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihi ve manevi değerlerinin Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılâpları ve medeni-

yetçiliğinin karşısında koruma göremeyeceği ve lâiklik ilkesinin gereği kutsal din duygularının devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılmayacağı ... fikir, inanç ve kararıyla anlaşılması, sözüne ve ruhuna bu yönde saygı ve mutlak sadakatle yorumlanıp, uygulanması..." gerektiği ifade edilmiştir.

Başlangıçta yer alan "Türk varlığının devleti ve ulusuyla bölünmezliği" esasından 2. maddede dolaylı olarak sözedilmiş, 3. maddenin birinci fıkrasında ise "Türkiye Devleti ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir" ifadesiyle bu esaslar tekrarlanmış, 14. maddenin birinci fıkrasında, Anayasadaki hak ve özgürlüklerin hiçbirinin devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak... dil, ırk, din ve mezhep ayırımı yaratmak... amacıyla kullanılamayacakları kabul edilerek temel hak ve özgürlüklerin kötüye kullanılmasının önüne geçilmek istenmiştir.

Toplumun siyasal bakımdan örgütlenmiş şekli olan devletin kendisine ve dolayısıyla topluma yönelebilecek tehditlere karşı varlığını koruma endişesinin bir ifadesi niteliğindeki, devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmezliği ilkesi konusunda Anayasa'nın gösterdiği duyarlık bu söylenenlerle kalmamış, 4. maddesinde bu ilkeyi içeren 2. ve 3. maddelerin değiştirilemiyeceği, değiştirilmesinin teklif edilemiyeceği kuralını getirmiş, ayrıca 5, 13, 28, 30, 33, 58, 130, 133, 135 ve 143. maddelerinde de bu temel ilkeye yer vermiş, hatta 81. maddesinde milletvekili, 103. maddesinde Cumhurbaşkanı yemini metnine dahil etmiştir.

Devletin ülkesiyle bölünmez bütünlüğü, onun dışa karşı bağımsızlığının ve ülke bütünlüğünün sağlanması ve korunması demektir. Ulusuyla bölünmezliği ise, herhangi bir azınlığın meydana gelmesinin önlenmesi, bölgecilik ve ırkçılığın yasaklanması anlamına gelir. Bu ilkelerden birine aykırı davranılması diğerinin de ihlâli sonucunu doğurur. Ulusal Kurtuluş Savaşının hareket noktası olmuş ve onun belgesi haline gelmiş olan "Türk Devletinin ülkesi ve ulusuyla bölünmezliği" ilkesinin tarihsel ve hukuksal dayanağı, Amasya Genelgesi'nde sözü edilen, Sivas ve Erzurum Kongrelerinde kabul edilen "ulusal sınırları içinde bulunan vatanın ayrılık kabul etmeyen bütünlüğünün ve ulusun bağımsızlığının tehlikede oluşu"na ilişkin kararlar ile bunlardan esinlenerek, belirlenen sınırlar içindeki toprakların ve bu yerlerde kaynaşmış biçimde yaşayanların bir bütün olduklarını kabul ve ilân eden "Misak-ı Milli" Bildirgesi (Ahd-ı Millî Beyannamesi)dir. Bu belgede bir bütün oluşturdukları belirtilenler arasında herhangi bir etnik topluluktan söz edilmemiş, Lozan Barış Antlaşması da "Müslüman olmayan" kimseleri ayrık tutarak, ulusal sınırlar içinde hiçbir etnik azınlığın varlığını kabul etmemiştir.

SPY'nin 78. maddesi bakımından üzerinde durulması gereken bir diğer konu, Anayasa'nın Başlangıç Kısmı'nda ve 2. maddesindeki Atatürk milliyetçiliği düşüncesidir. Yukarıda belirtildiği gibi, Başlangıç'ta Anayasa'nın "hiçbir düşünce ve mülâhazanın... Atatürk Milliyetçiliği, ilke ve inkılapları karşısında koruma göremeyeceği..." fikir, inanç ve kararıyla anlaşılması gerektiği ifade edilmiştir. 2. maddenin gerekçesinde, Atatürk milliyetçiliği, bütün fertlerin kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde, diğer bir deyişle ulusal dayanışma ve adalet anlayışı içerisinde yaşamaları şeklinde tanımlanmaktadır. Başlangıç'ın dokuzuncu paragrafında, Türk vatandaşlarının millî gurur ve iftiharlarda, millî sevinç ve kederlerde, millî varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduğunun belirtilmesi de Atatürk milliyetçiliği düşüncesinin aynı nitelikte bir başka anlatımıdır.

Türkiye Cumhuriyetinin bağlı bulunduğu ve onun bir ulusal devlet olma niteliğinin gereği olan Atatürk milliyetçiliği modern milliyetçilik düşüncesidir. Buna göre, çeşitli kökenlerden gelseler bile, bireyleri bir araya getiren, bir arada yaşatan şey, onlardaki aynı bir ulusa mensup olma duygu ve düşüncesi, buna dair irade birliğidir. Subjektif nitelikteki bu milliyetçilik düşüncesinde esas olan, kökeni ne olursa olsun, bireyin kendisi gibi olanlarla birlikte kaderde, kıvançta ve tasada ortak ve bölünmez bir bütün oluşturdukları duygu, düşünce ve inancıdır. Bu bakımdan, sınırları belli olan ve bölünmez vatan esasına dayanır. Gerçekçi ve çağdaş milliyetçilik anlayışını temsil eder. Irk düşüncesine ve kökence başka görünen toplulukların bütünden ayrı sayılmaları düşüncesine yer vermez. Kültür milliyetçiliğidir. Bu nedenle, kökenlerine bakılmaksızın bireyleri ortak bir kültüre mensup oldukları bilinci etrafında toplar, onları "tek ulus" yapısı içinde kaynaştırıp, bütünleştirir. Yüksek Mahkemeniz de bir tarihsel olgu niteliğindeki bu milliyetçilik anlayışını kararlı bir biçimde yukarıda belirtilen anlamda yorumlayagelmiştir. Nitekim, 20.7.1971 gün, 1971/3 sayılı, 8.5.1980 gün, 1980/1 sayılı, 27.11.1980 gün, 1980/59 sayılı, 18.2.1985 gün, 1985/4 sayılı kararlarında bu yorum tarzı tekrarlanmış; 16.7.1991 gün, 1991/1 sayılı kararında ise, milliyetçiliğin büyük bir toplumsal gerçek ve "millet düşüncesi" üzerine kurulu olan, çağın en etkin kültür ve politik anlayışı, Türkiye Cumhuriyetinin ve Türk devriminin temel ve önde gelen ilkelerinden olduğunu, Cumhuriyet döneminde "millet" ile "milliyetçilik" kavramlarının, başta Yüce Atatürk olmak üzere Cumhuriyetin kurucuları ve onların koyduğu temel ilkeler üzerinde Cumhuriyeti yöneten kuşaklarca yorumlanıp 1924, 1961 ve 1982 Anayasalarında yer almış oldukları, ...bunun ırkçı bir kavram değil, Türkiye Cumhuriyetini kuran Türk halkını, kökeni ne olursa olsun devlet yönünden tartışmasız eşitliği, içtenlikli birliği ve birlikte yaşama istencini içeren

çağdaş bir olgu olduğu; ayırımcılığı dışlayıp "ulus" yapısı içinde kaynaşmayı öngördüğü belirtilerek aynı esaslara işaret edilmiş ve en son 10.7.1992 gün, 1992/1 sayılı kararında da 16.7.1991 günlü kararın yukarıda zikredilen bölümü tekrarlanmak suretiyle Atatürk milliyetçiliği düşüncesinin anlamı bir kere daha açıklanmış ve vurgulanmış bulunmaktadır.

Anayasa, başlangıç kısmı ile 2. maddesinde Atatürk milliyetçiliği ilkesine yer vermek suretiyle onu Türkiye Cumhuriyetinin dayandığı temel görüş ve ilkeler arasına katmış, bununla da yetinmeyerek, eğitim ve öğretim hakkı ve ödevini düzenleyen 42. maddesinde, eğitim ve öğretimin doğrultusunun Atatürk ilkeleri olacağını belirtmiş, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'nu düzenleyen 134. maddesinde Atatürkçü düşünceyi... araştırma ve yaymayı kurumun amaçları arasında saymıştır. Bu maddelerde geçen "Atatürk ilkeleri" ve "Atatürkçü düşünce" kavramları içinde Atatürk milliyetçiliğinin de bulunduğu kuşkusuzdur.

SPY'nın 78. maddesinin (a) bendinde siyasal partilere yasaklanan bir başka husus, devletin diline dair hükümlerini değiştirme amacını gütme veya bu amaca yönelik faaliyette bulunmadır. Anayasa'nın 3. maddesinde devlet dilinin Türkçe olduğu belirtilmiştir. Devletin ulusal niteliği ve ulusuyla bölünmezliği ilkesinin bir gereği ve sonucu olan, devlet dilinin Türkçe olması resmî işlemlerin ve yazışmaların Türkçe yapılması, resmî belgelerin Türkçe yazılması anlamındadır. Ancak, bunun ötesinde, Türkçe yurt düzeyinde yüzyıllar boyunca, soyları farklı da olsa, birlikte yaşayan karışıp kaynaşmış, kitlelerin kullandığı bir bilim, kültür ve edebiyat dili haline gelmiş ve bireylerin birbirleriyle iletişiminin sağlanmasında ana öğe olmuştur. Türkçenin kullanımındaki bu yaygınlık karşısında, bazı etnik grupların kullandıkları yerel nitelikteki dillerin resmi dil yerine, genel iletişim ve eğitim dili olarak kabul edilmesi düşünülemez.

Anayasa'nın 26. maddesinin üçüncü fıkrasında, "Düşüncelerin açıklanması ve yayılmasında kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dil kullanılamaz." kuralı getirilmiştir. Günümüzde ülkemizde yasaklanmış bir dil bulunmadığı gibi, genel hayatta birçok dilin koşulduğu görülmektedir. Anayasa'nın 42. maddesinin son fıkrasında ise, "Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez..." hükmü öngörülmüş ve uluslararası sözleşmeler saklı tutulmuştur.

Dil konusunda bir başka Anayasal hüküm 14. maddenin ilk fıkrasında yer alan, Anayasa'daki hak ve özgürlüklerin dil ayırımı yaratmak amacıyla kullanılamayacağına ilişkin yasaklamadır.

Sözü edilen 78. madde bakımından önemli bir diğer husus da, devletin lâiklik niteliği ve siyasal partilerin bu niteliği değiştirme amacını güdemeyecekleri kuralıdır.

Anayasa'nın dayandığı temel görüş ve ilkelerden olan Atatürk ilke ve devrimleri arasında bulunan ve devletin niteliklerinden biri olarak sayılan lâiklik ilkesinin başlıca iki anlamı vardır. Birinci anlamı, dinsel inanç ve kanaat özgürlüğüdür. Anayasa'nın 24. maddesinin birinci fıkrasına göre, herkes vicdan, dinsel inanç ve kanaat özgürlüğüne sahiptir; üçüncü fıkraya göre de, kimse ibadete, dinsel âyin ve törenlere katılmaya, dinsel inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz, dinsel inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz. Bu iki fıkra ile tam bir dinsel inanç özgürlüğü sağlanmakta ve onun bir sonucu olarak dinsel inancın uygulanmasını oluşturan ibadet, dinsel âyin ve törenler konusunda da bir özgürlük kabul edilmektedir. Ancak, bu ikinci özgürlüğün tam ve mutlak olmadığı aynı maddenin ikinci fıkrasından anlaşılmaktadır. Buna göre, ibadet, dinsel âyin ve törenler 14. madde hükmüne aykırı olmamak koşuluyla serbesttir. 14. madde ile, temel hak ve özgürlüklerin genel anlamda kötüye kullanılmasının önlenmesi düzenlenmekte ve böylece madde metninde belirtilen amaçları aykırı olacak biçimde ibadet, dinsel âyin ve törenler yasaklanmaktadır.

Lâiklik ilkesinin davayı ilgilendiren ikinci anlamı ise, din ve devlet işlerinin ayrılığıdır. Lâikliğin bu anlamı şu özellikleri içerir: Birincisi, lâik devlette belirli bir devlet dininin mevcut olmamasıdır. Yani, herhangi bir dinin resmî din olarak bireylere empoze edilmesi sözkonusu değildir. İkincisi, devletin bütün inanç sahiplerine ayırım yapmaksızın, eşitlik ilkesine uygun biçimde davranmasıdır. Üçüncüsü, devlet kurumlarıyla din kurumları arasında bir ayrılığın mevcut olması, başka deyişle devletin siyasal örgütlenmesi içinde herhangi bir dinsel makamın yer almaması ve dinin bir kamu hizmeti karakterini taşımamasıdır. Bu özellik nedeniyle dikkati çeken husus, ülkemizde yönetim kademeleri arasında bir "Diyanet İşleri Başkanlığı"nın bulunmasıdır. Bu nokta üzerinde ileride durulacaktır.

Tarihsel gelişimi itibariyle, her ülkedeki lâiklik anlayışı ve uygulamasının toplumun özel koşulları ile o toplumda egemen olan dine göre birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Bu bakımdan bizim lâiklik geleneğimiz kendi toplumumuzun ve İslâmiyetin özelliklerinden doğan bir nitelik taşıyan, kendine özgü bir anlayışı ifade eder.

Devletin ülkesi ve ulusuyla bütünlüğü ve lâiklik ilkeleri ile dili konusundaki bu düzenlemelerin yaptırımını oluşturmak üzere, Anayasa'nın 4.

maddesiyle bu konulardaki ilkeleri belirleyen 2. ve 3. maddelerinin değiştirilemeyeceği, değiştirilmesinin teklif edilemeyeceği hükmü getirilmiş; siyasal partiler yönünden de 68. madde ile tüzük ve programlarının devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmezliğine, insan haklarına, ulus egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamayacağı, 69. madde ile de 14. maddede belirtilen sınırlamalara aykırı davranan partilerin kapatılacağı kabul edilmiştir.

Devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmezliği ilkesinin bir diğer güvencesini oluşturan SPY'nın 81. maddesinin (a) bendinde, Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde millî veya dinî kültür veya mezhep veya ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri sürmek (b) bendinde ise, Türk dilinden veya kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek ve yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını gütmek ve bu yolda faaliyette bulunmak yasaklanmıştır. Madde gerekçesindeki açıklamaya göre, "Ülkemizde Lozan Antlaşması ile kabul edilen azınlıklar dışında bir azınlık yoktur. Herhangi bir ülkede resmî dilin dışında bazı dillerin bilinmesi veya yer yer konuşulması azınlık yaratmaz. Hele siyasî, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda olduğu gibi her alanda bütün haklara sahip ve borçlarla eşit bir şekilde yükümlü olan tek bir milletin evlâtları arasında azınlıktan söz etmek mümkün değildir."

Maddenin (a) bendinde siyasal partilere, ulusal ya da dinsel kültür veya... ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri sürmek yasaklanmıştır. Lozan Antlaşması ile kabul edilen azınlıklar bu yasağın dışındadır. Bilindiği gibi ülkemizde azınlıklar konusu öncelikle 24.7.1923 tarihli Lozan Antlaşması ile düzenlenmiş ve sadece "Müslüman olmayanlar" azınlık kapsamına dahil edilmişlerdir. Müslüman olmayanlara da Müslümanlara sağlanan medeni ve siyasî haklardan yararlanma imkânı verilerek yasalar önünde din ayırımı yapılmaksızın herkesin eşit olduğunu belirtmek amacıyla böyle bir düzenlemeye gidilmiştir. Bundan ayrı olarak, 18.10.1925 tarihli Türk-Bulgar Dostluk Antlaşması'nda, Türkiye'de yaşayan Bulgarların azınlık sayılmaları kabul edilmiş ise de, yeni Türk devletinin lâik mevzuatı kabul etmesinden sonra bu kimseler azınlık statüsünden kendiliklerinden vazgeçmişlerdir. Türkiye'deki hukuk sisteminde bu iki antlaşma ile kabul edilenlerin dışında bir azınlık yoktur.

Belirli büyüklükte olan devletlerde dil, din, mezhep, ırk bakımından farklı toplulukların bulunması hem doğal, hem de bir olgudur. Ancak, bu gibi topluluklardan her birine azınlık hakkı tanınması devletin ülkesi ve

ulusuyla bölünmezliği ilkesiyle çelişir. Hele böylesi topluluklar ortak geçmişten gelen tarihsel ve kültürel bütünlük anlayışı içinde kendi kaderlerini o ulusun kaderiyle özdeşleştirme iradesini belirtmişlerse böyle bir statünün tanınmasına gerek bulunmaz. Bizim tarihimizde de aynı olguyu gözlemek mümkündür. Gerçekten, X. yüzyılda Türklerin Anadolu yarımadasına gelmelerinden sonra Türkler ve Anadolu toprağında yaşamakta olan her çeşit etnik unsur beraberce Anadolu Selçuklu Devleti içinde yaşamışlar, bu devletin tarih sahnesinden çekilmesinden sonra ortaya çıkan çeşitli siyasal birliklerin ve bunların içinden yükselen Osmanlı İmparatorluğu'nun çatısı altında bu yaşayış devam etmiş, hatta bu birliğe zaman içinde Kafkasya, Balkan ve Arap yarımadası ahalisi de dahil olmuştur. Daha sonra meydana gelen çeşitli tarihsel ve askersel olaylar sonucu Osmanlı Devleti sınırlarını Trakya ve Anadolu'ya kadar küçültmek zorunda kalmıştır. Böylece, yaklaşık bin yıllık bir süreç içerisinde, Türkler ve diğer etnik unsurlar aynı siyasal çatı altında iyi ve kötü günlerde birlikte olmuşlar, gerek birbirleriyle, gerekse başka topluluklarla çeşitli tarihsel, siyasal nedenlerle veya göç hareketleri sonucu karışıp kaynaşmışlar, aynı toplumsal kaderi paylaşmışlardır. Bu kader birliği, her tür etnik topluluğu aynı pota içinde toplamış ve bütünleştirmiştir. Ortak bir geçmişe, tarihe, dine ve değer yargılarına, başka deyişle aynı bir ortak kültüre sahip insanlar, etnik kökeni ne olursa olsun, tek bir ulusa mensup olma şuur ve iradesiyle "Türk Ulusu"nu oluşturmuşlar ve ortak azim, irade ve heyecanla Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmuşlardır. Bu birliktelik duygu ve düşünce o kadar güçlüdür ki meselâ Kürt kökenliler diğer yurttaşlarla omuz omuza Kurtuluş Savaşı'na bilfiil katılarak yurdumuzun düşmanlardan temizlenmesinde ve onu takiben Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasında müstesna hizmetler görmüşlerdir. Bu bakımdan, Türk ulusu çeşitli halklardan değil, kendi özgür iradesiyle ortak oluşturduğu ortak kültürde geleceği de kapsayacak biçimde birleşmeye karar veren tek halktan, Türk halkından meydana gelmiştir.

Anayasa'nın 66. maddesinin birinci fıkrasında, Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesin Türk olduğu belirtilerek, Türk ulusundan sayılmak için öngörülen tek şartın "vatandaşlık bağı" olduğu, bunun dışında kalan dil, din, ırk vs. farklılıklarının nazara alınmayacağı, "Türk Ulusu"nun bu anlamda vatandaş sayılanların oluşturduğu bütünlüğü ifade ettiği kabul edilmiştir. Bu bütünlük içinde, şu ya da bu nedenle, yasanın deyişiyle ulusal veya dinsel kültür, mezhep yahut ırk ya da dil ayırımına dayanan azınlıklar yoktur. Bütünlük içinde yer alan her yurttaş diğerleriyle tam bir eşitlik içinde ve ayrıcalıksız konumdadır. Her birey kendisi gibi olan başka bireylere tanınmış olan her türlü siyasal, ekonomik, toplumsal, kültürel, medeni vs. haklardan sınırsız biçimde yararlanabilmek-

tedir. Herkes eşit ve ayrıcalıksız olunca herhangi bir azınlıktan ya da çoğunluktan söz etmek de doğal olarak mümkün değildir.

81. maddesinin (b) bendinde ise, siyasal partilerin Türk dilinden ve kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak ulus bütünlüğünün bozulması amacını gütmeleri ve bu yolda faaliyet göstermeleri yasaklanmıştır. Bu hükümle anlatılan, Türk dili ve kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek yada yaymak yoluyla ülkede azınlıklar yaratarak ulus bütünlüğünün bozulması amacını siyasal partilerin güdemeyecekleri ve bu yolda faaliyet gösteremeyecekleridir. Burada belirtilmesi gereken, 81. madde ile, ulusu oluşturan bireyler arasındaki etnik ayırımların, sahip bulunulan farklı dil ve kültürlerin yasaklanmadığıdır. Ancak yüzyıllardır birlikte hayat sürmüş, ortak bir geçmişe, tarihe, dine, geleneklere sahip bireylerin oluşturduğu ulus bütünlüğü içinde bu öğelerden meydana gelen ortak kültürden ayrı, bireyler arasında bu bakımdan ayırımlaşma nedeni olabilecek yoğunlukta bir kültür farklılığından sözedilemez. Özel yaşantılarında çeşitli etnik kökenlerden gelen yurttaşların kimliklerini belirtmeleri, dillerini konuşmaları, gelenek ve göreneklerini uygulamaları karşısında herhangi bir yasal ya da toplumsal engel yoktur. Yasaklanan, azınlık ve ayrı bir ulus oluşturduklarının ifade edilmesi suretiyle ulus bütünlüğünün bozulması amacını gütmeleridir.

Söz konusu kuralın küçük değişikliklerle benzeri olan eski 648 sayılı SPY'nın 89. maddesinin (b) bendini yorumlayan Yüksek Mahkemeniz 8.5.1980 gün, E. 1979/1 (Parti Kapatma), K. 1980/1 sayılı kararında şu hükme varmıştır: "...Bu hükümde de... "azınlıklar yaratma" deyiminin açıklığa kavuşturulması gerekmekte olup, sözkonusu deyimin de maddenin tümü içinde değerlendirilmesi ve birinci fıkradaki "azınlıklar bulunduğunun ileri sürülmesi" deyimiyle sıkı ilişkisi göz önünde tutularak, aynı doğrultuda yorumlanması zorunludur. Böyle bir yorumla varılacak sonuç ise "azınlık yaratma" deyiminin ancak bir "vatandaş topluluğunda azınlık hukukundan yararlanmaları gerektiği düşüncesini yaratma" anlamına gelebileceğidir.

"Yukarıda da değinildiği gibi, azınlıklar dil, din ve ırk gibi nitelikleri nedeniyle toplumun çoğunluğundan ayrı varlıkları ve bu varlıklarını sürdürmeye hakları bulunduğu hukukça tanınan vatandaş toplulukları olduklarından, ülkemizde azınlık hukukundan yararlanmaya hak kazanmış gruplar bulunduğunu ileri sürmek, ya da Türk dilinden ve kültüründen gayrı dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla kimi vatandaş gruplarında azınlık hukukundan yararlanmaları gerektiği düşün-

cesini yaratmaya çalışmak, kuşkusuz, yukarıda açıkça ortaya konulan Anayasal durum karşısında Anayasa'nın başlangıcı ile 2. ve 3. maddelerinde yer alan "ülke ve ulus bütünlüğü" temel hükmüne ve bu temel hükmü içeren 57/1 maddesine aykırı düşer..."

Yine Yüksek Mahkemenizin 20.7.1971 gün, E. 1970/1 (Parti Kapatılması), K. 1971/1 sayılı kararında belirtildiği gibi, "...bir siyasî partinin Türkiye ülkesi üzerinde Türkçeden başka dil konuşan azınlık bulunduğunu ileri sürerek ve o azınlığı erek edinerek onun için birtakım haklar ve yetkiler tanınmasını istemesi ulusal yapıda gitgide kopmalara, bölünmelere yol açması demektir. Yine Türk yurttaşları arasında Türk dilinden ve kültüründen başka dil ve kültürleri koruma çabalarına girişmek Türkiye ülkesi üzerinde ulus bütünlüğünün bozulması sonucunu doğurmağa elverişli bir tutumdur..."

Şu halde, bir kısım yurttaşları ırk, dil ve kültür bakımlarından şu veya bu ad altında, ulus bütünlüğünden ayrı sayma, onlarda bu bütünlükten ayrı bir azınlık oluşturdukları düşünce ve bilincini yaratma, ulus bütünlüğünün bozulmasıyla sonuçlanabilecek ya da en azından böyle bir tehlikenin belirmesine yol açabilecek olan, Türkiye Cumhuriyeti, ülkesi üzerinde azınlık yaratma demektir. Siyasal partiler yönünden böyle bir amaç ülke ve ulus bütünlüğü ilkesine terstir. Daha öncede belirtildiği gibi Türk ulusu bütünlüğü içinde belirli uluslararası sözleşmelerle azınlık oldukları kabul edilen "Müslüman olmayan" yurttaşlar hariç, herhangi bir azınlıktan söz etmek olanaksızdır. Her Türk yurttaşı hukuk düzeninin sağladığı her türlü hak ve özgürlükten herhangi bir etnik ayırımcılık söz konusu olmaksızın, sınırsız ve mutlak biçimde yararlanmakta, ulus bütünlüğü içinde bireysel mutluluk ve huzurunu gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Böylesine ayrıcalıksız konumdaki bir kısım yurttaşlar arasında, bir azınlığa mensup olduğu duygu ve düşüncesini yaratmak ve onların sınırlı haklar rejimine tâbi tutulmasını istemek ulus bütünlüğünü bozmaktan başka biçimde yorumlanamaz.

SPY'nin 89. maddesiyle; siyasal partilerin, lâiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasal görüş ve düşünüşlerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek özel yasasında gösterilen görevleri yerine getirmek durumunda olan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın genel idare içinde yer almasına ilişkin Anayasa'nın 136. maddesi hükmüne aykırı amaç güdemeyecekleri kabul edilmiştir. Madde gerekçesindeki açıklamaya göre, bu hükümle sağlanmak istenen, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın genel idare içindeki yerine dokunulmasının önlenmesidir. Bu hükmün dayanağı, metninde de belirtildiği gibi, Anayasa'nın 136. maddesidir. 136.

maddeye göre, genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı lâiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasal görüş ve düşünüşlerin dışında kalarak ve ulusça dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek, özel yasasında gösterilen görevleri yerine getirecektir. Böylece, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın genel idare içindeki yeri güvence altına alınmış olmaktadır. 136. madde Diyanet İşleri Başkanlığı'na, özel yasasıyla belirlenen görevleri yerine getirirken gözetmesi gereken üç genel ilke göstermiştir ki bunlar "lâiklik ilkesi doğrultusunda hareket etmek", "bütün siyasal görüş ve düşünüşlerin dışında kalmak" ve "ulusça dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinmek"tir. Bu suretle Diyanet İşleri Başkanlığı'nın özel görevlerini bu üç ilke doğrultusunda yerine getirmesi sağlanmak istenmiştir.

Anayasa'nın 136. maddesi, 1961 Anayasası'nın 154. maddesinin bazı eklemelerle tekrarı niteliğindedir. Gerek eski 154., gerekse 1982 Anayasası'nın 136. maddesi, Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren genel idare içinde yer alan bu kuruluşun durumunu, toplumsal ve bir kurum olarak dinin ifade ettiği önemi göz önünde tutarak aynen devam ettirme amacına yöneliktir. Anayasa'nın 136. ve SPY'nin 89. maddelerinde sözü edilen özel yasa 22.6.1965 tarihinde kabul edilen 633 sayılı "Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun"dur. Yasanın genel gerekçesinde, hedef aldığı temel ilkeler arasında, Anayasa'nın lâiklik, din ve vicdan özgürlüğü anlayışına uygun olarak genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın görev ve yetkilerini belirlemenin bulunduğundan söz edilmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı Cumhuriyetin kuruluşunu takiben Evkaf ve Şer'iye Vekâletinin kaldırılması sonucu 1924 yılında 929 sayılı Yasa'yla kurulmuş, 1935 yılında 2800 sayılı Yasa'yla kuruluşun görev ve yetkileri belirlenmiştir. Ancak, zaman içinde ortaya çıkan ihtiyaçları karşılama amacıyla çeşitli hükümlerin eklenmesine rağmen, yine de Yasanın yetersiz kalması yanında, güvenilir bilgilere sahip ve İslâm dininin yüksek nitelikleriyle orantılı din görevlilerinin yetiştirilmesi, diğer yandan din hizmetlerinin bir düzen altına alınması gereği yasakoyucuyu bu konuda yeni bir düzenlemeye gitmeye zorlamıştır. Yüksek Mahkemenizin 21.10.1971 gün, E. 1970/53, K.1971/76 sayılı kararında da belirtildiği üzere, "...Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Anayasa'da yer almasının ... birçok tarihi nedenlerin, gerçeklerin ve ülke koşullarıyla gereksinmelerinin doğurduğu bir sonuç olduğunda kuşku yoktur.

...

"Gerçekten, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Anayasa'da yer alması nedenleri, Anayasamızda kabul edilen lâiklik düzen ve esaslarından ve bir Anayasa hükmü olan 154. maddesindeki Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ka-

nunda gösterilen görevleri yerine getireceği yolundaki ibareden anlaşılmaktadır. Bunlara göre, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Anayasa'da yer alması şu zorunluluk ve nedenlere dayanmaktadır;

Dinin devletçe denetiminin yürütülmesi, din işlerinde çalışacak kimselerin yetenekli olarak yetiştirilmesi yoluyla dinî taassubun önlenmesi ve dinin toplum için manevi bir disiplin olmasının sağlanması ve böylece Türk Milletinin çağdaş uygarlık seviyesine erişmesi, yücelmesi ana ereğinin gerçekleştirilmesi gibi nedenlere dayandığı gibi, aynı zamanda toplumun çoğunluğunun Müslüman bulunduğu ülkemizde dinî ihtiyaçların karşılanabilmesi için dinî işleri görecek kişiler, mabet ve başka maddi ihtiyaçların sağlanması ve bunların bakımı gibi konulara yardım etmek nedenlerine de dayanmaktadır..."

Şu halde, Anayasakoyucunun Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Anayasa'da ve idare örgütü içinde yer almasını öngörürken takip ettiği öncelikli amacın, bize özgü lâiklik anlayışı doğrultusunda din adamlarının yetenekli olarak yetiştirilmesi yoluyla, toplumsal bir kurum olan dinin toplum yaşantısında bağnazlık oluşturarak toplumun huzurunu tehdit etmesi sonucu kamu düzeninin bozulmasının önüne geçmek, ayrıca dinin toplum yaşantısı içinde bir siyasal güç, odak oluşturarak siyasal iktidarı denetlemesini engellemek olduğu anlaşılmaktadır. Bu şekilde, bireyler veya bireylerin oluşturduğu "cemaat" adı verilen örgütlü topluluklar, dinsel işlerin yürütülmesi, din adamlarının yetiştirilmesi, mabet vesair ihtiyaçların karşılanması alanlarından olduğu kadar, siyasal etkinlik ve egemenlik kurma olanaklarından da uzak tutulmuş olmakta, bireylerin dinsel nitelikteki ihtiyaçlarının sağlanması işleri dağınıklıktan ve düzensizlikten kurtarılarak, organize ve disiplinli bir biçimde tek elden yürütülmesi gerçekleştirilmiş bulunmaktadır.

B) Değerlendirme

Açıklanan Anayasal ve yasal hükümlerin ışığı altında, davalı partinin programındaki bazı bölümlerin değerlendirilmesinden şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

Programda, Türk, Kürt ve diğer azınlık halkların ortaklaşa yürüttükleri Kurtuluş Savaşı ile Cumhuriyetin kuruluşunun sadece Türk egemenlik anlayışıyla sonuçlandırıldığı; Cumhuriyetin ilk günlerinden bugüne kadar tekelci iktidarların yapısının sivil ve asker bürokratlarla içiçe geçerek bütünleşme ve işbirliği temelinde sürdürüldüğü, tekelci hâkimiyetin devam ettirilmesi için Kürt halkının inkâr ve haklı taleplerini bütünüyle

yok sayma temelinde geliştirilen siyasal politikaların yürüdüğü; şöven, militarist propagandalar ve imha politikalarının Kürt halkının en doğal demokratik hak ve isteklerine karşı çıkılarak egemen "Türk" anlayışının korunduğu; başta Kürt halkı olmak üzere diğer ulusal azınlıklara ve hatta Türk halkına da baskıları öngören kapitalist sisteme bağlı devlet politikalarının "Çağdaşlaşma" ve "Batılılaşma" adına sürdürüldüğü;

Partinin, halkların barış ve kardeşliğinin egemen olduğu bir düzeni ve bu düzen içinde özgür iradeye dayalı, kendi kaderlerini kendilerinin belirlemesini öngördüğü; halkların kardeşliği, birliği, dayanışması önündeki engellere karşı mücadele edeceği, iç ve dış politikaların belirlenmesinde halkların ortak çıkarlarını temel aldığı, Türk ve Kürt halklarıyla azınlıkların kendi dil ve kültürlerini geliştirmeleri için tüm olanakları sağlayacağı, halkların temel eğitimini kendi ana dilleriyle yapmalarını ve Türk ve Kürt halklarını toplumcu düzene götürmek için ön koşul ve hazıklıkları öngördüğü; halkları bütün zenginlik kaynaklarının sahibi olarak gördüğü; halkların birliğine ve çıkarlarına zarar veren her türden teröre karşı mücadeleyi temel ilke olarak kabul ettiği; Türk ve Kürt halklarının ve bütün azınlıkların çıkarlarını ifade eden bir halk meclisinin yaratılmasını öngördüğü, bu meclisin halkların ulusal iradesini temsil edeceği; ezilen, sömürülen halkların kendi kaderlerini tayin hakkına yönelik her türlü saldırıya karşı olduğu; ülkeyi birlikte kuran Türk ve Kürt halklarının eşit ve gönüllü birliğinden, Kürt sorununun İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Helsinki Sonuç Belgesi hükümlerine uygun, barışçı ve demokratik yönetmelerle çözümlenmesinden yana ve halkların eşit ve özgür iradesi temelinde oluşturulacak demokratik bir çözüm için Kürt halkının iradesine sonuna kadar saygılı olduğu; ülkedeki hukuk ve adalet mekanizmasının Kürt halkının ulusal varlığını yadsıyan bir niteliğe sahip olduğu ifade edilmektedir.

Bu ifadelerde ilk bakışta dikkati çeken husus, Türk ulusu bütünlüğünden ayrı bir Kürt halkı ve diğer azınlıkların mevcut olduğunun belirtilmesi ve bu sözde ayrılığın "halklar" ve "azınlıklar" deyimleriyle her vesileyle ısrarlı bir biçimde vurgulanmasıdır. Türk ve Kürt halklarıyla diğer azınlıkların Kurtuluş Savaşı'nın ortaklaşa başarıya ulaştırmalarını takiben kurulan Cumhuriyette Türk anlayışının egemen olduğu, Kürt halkının ve onun en doğal demokratik hak ve istemlerinin inkâr edilip yok sayıldığı, Kürtlere baskı uygulandığı, oysa kendilerinin Türk ve Kürt halklarının eşit ve gönüllü birliğini savundukları Kürt sorununun uluslararası antlaşma ve belgeler çerçevesinde ve halkların eşit ve özgür iradesi temelinde demokratik bir çözüme kavuşturulması için Kürt halkının iradesine saygı duyduklarından; ayrıca halkların barış ve kardeşliği, birliği,

dayanışması, kendi kaderlerini tayin hakkından söz edilmesi, Türkiye Devletinin ulusuyla bölünmez bütünlüğünü zedeleyici niteliktedir. Bunlarla anlatılmak istenen Türk ulusu bütünlüğü dışında Türk ve Kürt halkları olarak adlandırılan iki ayrı ulusun mevcut olduğu ve partinin bu iki ulusun eşit şekilde muamele görmesi ve beraberliklerini gönüllü olarak devam ettirmelerinden yana olduğudur.

Programdaki "halklar" deyiminin "uluslar" ve özellikle "Kürt ulusu" anlamında kullanıldığı anlaşılmaktadır. Çünkü, Programın "Partimizin Temel İlkeleri" ve "Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı" bölümlerinde, halkların kendi bağımsızlık ve özgürlükleri için yürüttükleri mücadelelerin desteklenmesinden; yine "Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı" bölümünde, ezilen, sömürülen halkların kendi kaderlerini tayin hakkına yönelik saldırılara karşı olmaktan söz edilmektedir. Bağımsızlık, özgürlük ve kendi kaderini tayin hakkı gibi kavramlar sadece uluslar için sözkonusu olabileceğinden, bölgesel veya yerel toplulukların güncel tepki ve duygularının ifadesi anlamındaki "halk"ların bağımsızlığı, özgürlüğü ve siyasal nitelikteki kendi kaderlerini tayin hakkından söz edilemeyeceğinden, programda birçok defa tekrarlanan "halklar" deyimiyle "uluslar", başka deyişle, Türk ulusu bütünlüğü dışında başka ulusların, özellikle Kürt ulusunun varlığının amaçlandığı sonucuna varmak gerekir.

İkinci olarak, "Yasama ve Yürütme" bölümünde, partinin Türk ve Kürt halklarının ve bütün azınlıkların çıkarlarını ifade eden ve halk meclisi olarak adlandırılan bir yasama organının oluşturulmasını öngördüğü ve sözkonusu meclisin halklarımızın ulusal iradesini temsil edeceği belirtilmektedir. Ulusal iradeden söz edilmesi, o iradenin sahibi olduğu söylenen halkların, yani çıkarlarının temsil edileceği söylenen Türk ve Kürt halklarının birbirinden ayrı uluslar olarak kabul edildiğinin anlatımından başka bir şey değildir. Diğer taraftan, "Basın-Yayın Özgürlüğü" bölümünde, basın-yayının halkın politik, ekonomik, sosyal ve kültürel haklarının savunulmasında, halkların ulusal kimlik...lerinin doğru bir tarzda kavratılmasında... etkin bir araç haline getirileceğine ilişkin ifadedeki "halkların ulusal kimliği" ibaresinin anlamı, ulusal nitelikte kimliğe sahip olan halkın bizzat o ulusu oluşturması demektir.

Üçüncü olarak, "Hukuk ve Adalet" bölümünde, ülkemizdeki hukuk ve adalet mekanizmasının Kürt halkının ulusal varlığını yadsıyan bir nitelikte olduğu ifade edilmektedir ki burada da açık bir biçimde Kürt halkının ulusal varlığından sözedilerek onların ayrı bir ulus oluşturduğu kabul edilmiş olmaktadır.

Son olarak, "Eğitim ve Kültür" bölümünde, "...Halk ve ulus olmanın birinci ve temel unsuru dil olduğundan..." biçimindeki ibarede, her ikisinin birinci ve temel öğesinin dil olduğu kabul edilen halk ve ulus kavramlarının eş anlamda kullanıldığı görülmektedir. Bütün bunlar, programın çeşitli yerlerinde kullanılan "halk" sözcüğünün aslında "ulus" kavramı yerine ve onu örtüp gizleme amacıyla tercih edildiğini göstermektedir.

Anayasadaki vatandaşlık anlayışı karşısında Kürtlerin, daha doğru deyişle, Kürt kökenlilerin inkâr edilen doğal, demokratik hak ve istemlerinin ne olabileceği sorusu akla gelmektedir. Din, mezhep, dil, etnik köken ayrımı gözetilmeksizin her yurttaşın hukuk düzenince tanınmış siyasal, ekonomik, toplumsal, kültürel, medeni vs. her türlü haktan sınırsız biçimde yararlanabildiği ülkemizde, kimlerin hangi doğal ve demokratik hak ve istekleri yok sayılmaktadır? Sorunun cevabını programda bulmak kabildir. Partinin bütün ezilen, sömürülen halkların kendi kederlerini tayin hakkına yönelik her türlü saldırıya karşı olduğu halkların kendi bağımsızlığı ve özgürlükleri için yürüttükleri haklı ve meşru mücadelelerini desteklediği genel anlamda belirtildikten sonra "Kürt Sorunu" başlığı altında konu somutlaştırılıp sözde Kürt sorununun uluslararası sözleşme ve belgeler hükümlerine göre barışçı ve demokratik yöntemlerle çözümlenmesinin benimsendiği vurgulanarak, partinin, halkların eşit ve özgür iradesi temelinde oluşturulacak demokratik (vurgulama bizim) bir çözüm için Kürt halkının özgür iradesine saygılı olduğu açıklanmaktadır. Bu son ibareyle, Kürt halkı kendi kaderini belirleme hakkı çerçevesinde iradesini kullandığı takdirde buna saygı gösterileceği belirtilerek, dolaylı yoldan doğal ve demokratik halk olarak nitelenen kendi kaderini belirleme hakkının Kürtlere tanınmadığı ileri sürülmektedir.

Belirtilen bu anlatımlarla, Türk ve Kürt ulusları şeklinde bir ayırım ve Kürt halkının kendi kaderini belirleme hakkını özgür iradesiyle kullanması, yani Kürtlerin Türk ulusu bütünlüğünden kopması öngörülerek Anayasadaki ulus bütünlüğü ilkesine aykırı bir görüşün savunulduğu anlaşılmaktadır. Oysa, Türkiye Cumhuriyeti'nde birden fazla ulusun varlığında söz edilemez. Etnik kökeni ne olursa olsun, her yurttaşın toplayıcı ve bütünleştirici bir anlayışın ifadesi olan "Türk Ulusu"nun şerefli bir üyesi olması yerine bütünlüğü bozucu ve ırk esasına dayanan ayrılık iddiaları Anayasa ve yasa hükümleri karşısında hoşgörü ile karşılanamaz.

Davalı partinin programı incelendiğinde; "...Kürt halkının en doğal demokratik hak ve istemlerine karşı, bu şöven, militarist propagandalar, sürgün ve imha politikaları daima öne çıkarılarak egemen "Türk" anlayışı

korunmuş, başta Kürt halkı olmak üzere diğer ulusal azınlıklara dahası Türk halkına da baskıları öngören kapitalist sisteme bağlı devlet politikalarını "Çağdaşlaşma" ve "Batılılaşma" adına sürdüregelmişlerdir...

"ÖZDEP, emekçi sınıfların ve her türden meslek gruplarının, dinsel ve ulusal azınlıkların kendi politik, ekonomik, mesleki ve kültürel çıkarlarını ifade etmeleri için demokratik örgütlenme haklarını temel bir yaşamsal ilke olarak görür ve anayasal güvence altına alır...

"Özgürlük ve Demokrasi Partisi Kürt sorununun çözüme kavuşturulmasını demokrasinin temeli kabul eder. Bu sorun Türkler ve Kürtlerin, demokrasiden yana olan herkesin sorunudur.

"Özgürlük ve Demokrasi Partisi Kürt sorununun İnsan Hakları evrensel Bildirgesi, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Helsinki Sonuç Belgesi hükümlerine uygun, barışçı ve demokratik yöntemlerle çözümlenmesinden yanadır..." biçimindeki anlatımların yer aldığı görülmektedir. Bu sözlerle Türkiye Cumhuriyeti'nde birtakım dinsel ve ulusal azınlıkların varlığı dile getirilerek onlara siyasal, ekonomik ve kültürel alanlarda örgütlenme hakkı tanınacağı ifade edilmekte, Kürtler bir ulusal azınlık olarak nitelendirilerek bu azınlığın sorununun çözümlenmesinin demokrasinin temeli ve Türklerle Kürtlerin ortak meselesi olduğunun belirtildiği, partinin bu sorunun belirli uluslararası sözleşme ve belgeler çerçevesinde çözümlenmesini savunduğu anlaşılmaktadır. Türkiye Devleti topraklarında Lozan Barış Antlaşması'yla kabul edilen "Müslüman olmayanlar" ile Türk-Bulgar Dostluk Antlaşması'nda öngörülen Türkiye'de yaşayan Bulgarlar dışında ulusal ya da dinsel nitelikte azınlıklar bulunmadığına göre, programda bu gibi azınlıklardan sözedilmesi Türkiye Devleti ülkesinde bu gibi azınlıkların varlığını ileri sürmek anlamındadır. Bu anlatımlar, salt, ülkede dil, din, ırk bakımlarından öteki kesimden ayrı özelliklere sahip topluluklar bulunduğunun objektif olarak ileri sürülmesi niteliğinde olmayıp, daha ileri gidilerek Kürtlerin de dahil edildiği bu toplulukların ayrılıklarını devam ettirebilmelerine olanak sağlıyacak hukuksal güvencelere kavuşturulmaları, yani "azınlık hukuku"ndan yararlandırılmaları benimsenip savunulmaktadır. Bu ise, ulus bütünlüğüne aykırı olarak 81. maddenin (a) bendinde belirtilen "azınlıkların bulunduğunu ileri sürmek" demektir.

Programda, "Özgürlük ve Demokrasi Partisi, Kürt sorununun İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Helsinki Sonuç Belgesi hükümlerine uygun, barışçı ve demokratik yöntemlerle çözülmesinden yanadır..." denilmekte, ancak bu hükümlerin neler olduğu belirtilmemektedir. Esasen, sözü edilen uluslararası belgelerde savu-

nulan istikamette bir hüküm de mevcut değildir. Bir uluslararası sözleşme olmayan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi Türkiye'nin de olumlu oy verdiği ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilmiş bir metindir. Kendiliğinden bağlayıcılığı yoktur. İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi) ise genel olarak İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde yer alan kişisel ve siyasal hakları güvence altına almaktadır. Ancak bu sözleşme ile Türkiye tarafından onaylanmış sözleşmeye ek protokollerde azınlıklar ve etnik gruplara ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Sözü edilen her iki uluslararası metinde düzenlenmiş olan hak ve özgürlükler Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına dahil edilmişlerdir. Kaldı ki bu belgelerdeki hak ve özgürlükler sınırsız değildir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 29. maddesinde, "Herkes haklarını kullanmak ve hürriyetlerden istifade etmek hususlarında ancak kanun ile sırf başkalarının hak ve hürriyetlerinin tanınmasını ve bunlara saygı gösterilmesini sağlamak maksadıyla ve demokratik bir cemiyette ahlâk, nizam ve genel refahın muhik icaplarını karşılamak için tespit edilmiş kayıtlamalara tâbidir." denilmiş, 30 maddesinde de, "işbu beyannamenin hiçbir hükmü, içinde ilan olunan hak ve hürriyetlerin bir devlet, zümre veya fert tarafından yok edilmesini güden bir faaliyete girişmeye veya bilfiil bunu işlemeye herhangi bir hak gerektirir mahiyette yorumlanamaz." hükmü getirilmiştir. İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi'nin 11. maddesinin ikinci fıkrası da, "Bu hakların kullanılması, demokratik bir toplulukta zaruri tedbirler mahiyetinde olarak millî güvenliğin, amme emniyetinin, nizamı muhafazanın, suçun önlenmesinin ve ahlâkın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması için ve ancak kanunla tahdide tâbi tutulur.

Bu madde, bu hakların kullanılmasında idare, silahlı kuvvetler veya zabıta mensuplarının muhik tahditler koymasına mani değildir." şeklindeki hükmü ile sözleşmede yer alan hak ve hürriyetlerin ulusal güvenlik kamu güvenliği ve düzenin korunması vs. amaçlarıyla sınırlanabileceğini kabul etmiş, 17. maddesinde de, "Bu sözleşme hükümlerinden hiçbiri bir devlete, topluluğa veya ferde işbu sözleşmede tanınan hak ve hürriyetlerin yokedilmesini veya mezkûr sözleşmede derpiş edildiğinden daha geniş ölçüde tahditlere tâbi tutulmasını istihdaf eden bir faaliyete girişmeye veya harekette bulunmaya matuf herhangi bir hak sağlandığı şeklinde tefsir edilemez." kuralını getirmiştir.

Hukuksal açıdan bağlayıcılığı ve uluslararası sözleşme niteliği bulunmayan Helsinki Sonuç Belgesi, Avrupa'da II. Dünya Savaşı sonunda belirlenen sınırların ihlâl edilmezliğini, devletlerin birbirlerinin içişlerine karışmaması, rejimlerin güç kullanılması yoluyla karşı tarafa benimsetil-

mesi çabalarından kaçınılması ilkelerini vurgulayan ve insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı göstermeyi, ekonomik, bilimsel, insani konularda işbirliğini öngören bir anlaşmadır.

Anılan uluslararası sözleşme ve belgelerde ve Türk Ulusu bütünlüğünün Türk ve Kürt olarak ikiye ayrılması düşünce ve niyetine izin veren ve Kürt kökenli yurttaşların azınlık sayılmasını gerektiren bir hükmün varlığından söz etmek olanaksızdır.

Davalı siyasal partinin programında, "Azınlıklar" başlığı altındaki, "Partimiz ulusal ve dinsel azınların demokratik ve özgür ortamda kendi dil kültür...(lerini) özgürce geliştirebilmeleri için tüm olanakları sağlar..."; "Eğitim ve Kültür" bölümünde, "...Halk ve ulus olmanın birinci ve temel unsuru dil olduğundan, her halkın kendi ana diliyle eğitim yapma olanağı sağlanacaktır. Bunun için eğitim alanlarında: ...Herkesin temel eğitimini kendi ana diliyle yapması sağlanacaktır. İlkokuldan yüksekokula dek her kademede ana dilde eğitim yapma fırsatı yaratılacaktır..."; "Hukuk ve Adalet" bölümünde, "...Yargılamada ana dil esas alınacaktır..." şeklindeki hükümler dikkat çekici bulunmuştur.

Kabul edilen bu ilkelere göre, herkesin kendi ana diliyle eğitim yapma olanağı temel olarak benimsendikten sonra temel eğitimin ve hatta ilkokuldan yüksekokula kadar yer alan her eğitim kademesinde herkesin kendi ana dilinde eğitim görme fırsatının yaratılacağı belirtilmektedir. Bu ifadeler, temel eğitimde ve daha sonraki eğitim kademelerinde ana dilin esas alınacağı anlamındadır. Eğitimin ve özellikle temel eğitimin ana dilde yapılması Türkçeden başka dillerin ana dil olarak okutulması ve öğretilmesi demektir ki bu husus Türkçe dışındaki dillerin eğitim ve öğretim kurumlarında ana dil olarak Türk vatandaşlarına öğretilmesini yasaklayan Anayasa'nın 42. maddesi ile çelişmektedir.

Diğer taraftan, yargılama faaliyeti devletin temel fonksiyonlarından biridir. Dolayısıyla, yargısal işlemlerin bir resmî işlem olduğunda kuşku yoktur. 4. maddesi ile değiştirilmezlik koruması altına alınmış olan Anayasa'nın 3. maddesi hükmüne göre, devletin dili Türkçe olduğundan resmî işlemlerin ve bu cümleden olarak yargılama işlem ve faaliyetlerinin de Türkçe yapılması, bunları belgeleyen tutanakların ve diğer her türlü yazıların Türkçe yazılması gerekir. Bu anayasal zorunluluk karşısında, programda öngörüldüğü gibi, devletin temel işlevlerinden olan yargılama faaliyetinde devlet dili yerine ana dilin esas alınmış olması, Anayasa'nın devlet dilinin Türkçe olduğunu belirleyen 3. maddesine aykırı bir durum yaratmaktadır.

Son olarak programdaki, partinin ulusal ve dinsel azınlıkların demokratik ve özgür ortamda kendi dil, kültür...lerini geliştirebilmeleri için tüm olanakların sağlanacağı biçimindeki hüküm ve ulusal azınlıkların varlığı kabul edildiği gibi, bunların kendi dil ve kültürlerini geliştirebilmeleri için tüm olanaklardan yararlanabilecekleri öngörülmektedir. Gerek bu hüküm, gerekse yukarıda sözü edilen ve Anayasa'nın 42. maddesinin son fıkrası ile çelişen eğitimde ana dil olanağının yaratılması ile Anayasa'nın 3. maddesine aykırı bulunan yargılamada ana dilin esas alınacağına dair hükümler, SPY'nin 81. maddesinin (b) bendinde yasaklanan Türk dilinden veya kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak ulus bütünlüğünün bozulması amacını gütmek demektir. Böylece Türk dili veya kültürü dışındaki dil veya kültürleri korumak geliştirmek yoluyla bir kısım yurttaşlardan ulus bütünlüğünden ayrı olarak belirli bir azınlığa mensup oldukları ve böylece eğitimde ve yargılamada ana dilin esas tutulması ve kendi dil ve kültürlerini geliştirebilmeleri için azınlık haklarından yararlanmaları gerektiği biçiminde bir düşünce ve inanç yaratmağa çalışılmaktadır ki böyle bir davranışın SPY'nın 81/b maddesine uygunluğundan söz etmek olanaksızdır.

Davalı partinin programında yer alan "Devlet din işlerine karışmayacak, din cemaatlere bırakılacaktır." şeklindeki hüküm üzerinde durulması gerekmektedir. Programda Devletin din işlerine karışmayacağının öngörülmesi, onun klâsik lâiklik anlayışının gereği olarak örgütlenmesi, başka deyişle devletin dinsel fonksiyonlar ifa edememesi anlamında algılanabilirse de, geleneksel olarak Cumhuriyet dönemi anayasalarımıza yansıyan lâiklik anlayışının birtakım zorunluluklardan kaynaklanan kendine özgü niteliği karşısında, bu ilkeye aykırı biçimde, devletin din işlerinde kamu yararını sağlama amacıyla sahip olduğu düzenleme yetki ve görevinden yoksun kılınması sonucunu doğuracak böyle bir anlayışın Anayasa'ya uygun olduğunu söylemek mümkün değildir. Parti programında kabul edildiği üzere devletin din işlerine karışmaması, dinin cemaatlere bırakılması halinde, devletin kamu düzenini sağlama amacıyla ve inzibati düşüncelerle dinî işlerin bir kesimine karışmasına olanak veren ve hatta bunu gerekli kılan lâiklik ilkesi çiğnenmiş olacak, Cumhuriyet, onun nitelikleri arasında sayılan ve değiştirilemeyeceği kabul edilen lâiklik niteliğinden soyutlanmış olacaktır. Böyle bir sonucu doğuracak amacın güdülmesi SPY'nın 78/a maddesiyle yasaklanmış bulunmaktadır. Diğer taraftan; yine bu şekilde Anayasa'da ve SPY'da genel idare içinde varlığı öngörülen Diyanet İşleri Başkanlığı'nın göreceği görevler ortadan kalkacağından kendisinin hukuksal varlığına da ihtiyaç kalmayacak ve adı geçen örgüt genel idare içinde Anayasa'nın 136. ve SPY'nin 89. maddesine aykırı olarak tasfiye edilmiş olacaktır.

V-Sonuç ve İstem

Yukarıda yasal dayanakları ve gerekçeleriyle açıklandığı üzere, davalı partinin programının bazı bölümleri Anayasa'nın başlangıç kısmı ile 2., 3., 14., 24., 42., 68., 69. ve 136. maddeleri SPY'nın 78. maddesinin (a) bendi, 81. maddesinin (a) ve (b) bentleri ve 89. maddesine aykırı nitelikte olduğundan,

Özgürlük ve Demokrasi Partisi'nin SPY'nin 101. maddesinin (a) bendi gereğince kapatılmasına karar verilmesini arz ve talep ederim." denilmektedir.

II-DAVALI PARTİNİN ÖN SAVUNMASI

Özgürlük ve Demokrasi Partisi'nin 29.3.1993 günlü ön savunmasında aynen:

"1- Usul Yönünden

1- Dava Siyasal Partiler Kanunu'nun 9'uncu maddesine aykırı açılmıştır.

Siyasal Partiler Yasası'nın 9 uncu maddesinde Cumhuriyet Başsavcılığı kurulan partilerin tüzük ve programlarının ve kurucuların hukukî durumlarını Anayasa ve kanun hükümlerine uygunluğunu öncelikle ve ivedilikle inceler. Tespit ettiği noksanlıkların giderilmesini, lüzum göreceği ek bilgilerin gönderilmesini yazıyla ister. Bu yazının tebliğ tarihinden başlayarak 30 gün içinde noksanlık giderilmediği veya istenen ek bilgi ve belgeler gönderilmediği takdirde, siyasî partilerin kapatılmasına dair hükümler uygulanır.

Bu maddenin dayanağı Anayasa'nın 69 uncu maddesinin 5. bendidir. Hükmün amacı Siyasal Partiler için bir güvence sağlamaktır. Siyasal Partilere açıklama veya düzeltme olanağı vererek partinin kapatılma davasıyla yüz yüze gelinmesi engellenmek istenilmiştir. Cumhuriyet Başsavcılığı, Özgürlük ve Demokrasi Partisi'ne Anayasa ve Siyasal Partiler Yasası'nın tanıdığı bu olanaktan yararlandırmamıştır.

Siyasî Partiler Yasası'nın 9 uncu maddesi gereğince açıklama ya da düzeltme isteminde bulunmaksızın dava açılması hukuka ve usule aykırıdır.

2- Bu davada yargılama duruşmalı yapılmalıdır.

2820 sayılı S.P.K'nun 98 inci maddesinde siyasal partiler kapatılma davasının dosya üzerinde inceleme yapılarak karara bağlanacağı ana ku-

ral olarak belirtilmiştir. Ayrıca bu davalarda CMUK hükümlerinin uygulanacağı ve gerekli görüldüğü hallerde ilgililerin ve diğer bilgisi olanların dinleneceği kabul edilmiştir. Bu hüküm siyasal partiler hakkında açılan kapatma davalarında duruşma yapılmayacağı sonucunu çıkarmaya elverişli değildir.

Konunun önemi dikkate alındığında CMUK 387. maddesi uyarınca duruşma yapılmamasının mahzurlu görülmesi halinde yargılamanın duruşmalı olarak yapılması gerekmektedir. Her ne kadar CMUK 386 ncı maddesinde ceza kararnamesi ile ceza verileceği belirtilmişse de bu cezaya itiraz etmek mümkündür. Oysa siyasal partilerin kapatılmasına ilişkin hükümler kesindir. Bu nedenle toplumun belli kesimlerini temsil eden siyasal partilerin kapatılması davalarında duruşma yapılması gerektiği kanaatini taşımaktayız. Bu sebeple davamızın duruşmalı olarak yapılmasını talep ediyoruz.

İddianamede;

1- T.C. Devleti toprağı üzerinde Türk halkından ayrı olarak Kürt ulusunun olduğunu, bu ulusun ulusal kurtuluş mücadelesini Türklerle beraber yürüttüğünü, Cumhuriyeti beraber kurduklarını, Kürt ulusunun kendi kaderlerini kendilerinin tayin etme hakkının olduğunu, kültürünü, dilini geliştirmek her yerde bu dilini kullanabilmesi gerektiğini demokrasi önünde en büyük engelin Kürt Sorunu olduğunu bu sorunun demokratik ve barışçıl yöntemlerle çözümleneceği belirtilmiştir.

2- Din ve devlet işlerinin ayrılması Diyanet İşleri Başkanlığı'nın genel idare için çıkartılacağı belirtilerek lâiklik ilkesine aykırı davrandığı;

Bu nedenle ÖZDEP programının Anayasa'nın 2, 3, 14 ve 68 inci maddeleri ile Siyasal Partiler Yasası'nın 68, 69 ve 78 inci maddelerine aykırılık oluşturduğunu "Mihrak Olduğunu" belirterek Siyasal Partiler Kanunu'nun 101 ve 103 üncü maddesine göre kapatılması talep edilmiştir.

Hukuksal Durum ve Dava

Bu davanın hangi hukuksal durumla görüldüğünü anlamak için Anayasa, Siyasal Partiler Yasası, uluslararası hukuku, çağdaş demokrasilerde benzer durumları ve ülkemiz gerçeğini incelemek gerekmektedir.

1- 12 Eylül Anayasası evrensel hukuk ilkelerine aykırıdır:

1982 Anayasası evrensel hukuk ilkelerine ve toplumumuzun gerçeklerine aykırıdır. 1982 Anayasası antidemokratik nitelikler taşıması nede-

niyle iktidar, bütün muhalefet partileri ve toplumdaki bütün baskı gruplarınca değiştirilmesi gerektiği genel kabul görmektedir. Bütün Siyasal Partiler Anayasa'nın değiştirilmesi gerektiğini Anayasa'nın antidemokratik nitelik taşıdığını evrensel hukuk realitesine aykırı olduğunu toplumsal ihtiyaçlara cevap vermediğini, belirtmektedir.

Anayasa Mahkemesi Başkanı Yekta Güngör ÖZDEN "Bu Anayasa hukuka aykırıdır. Hukuka aykırı yasa da Anayasa'ya uygun oluyor." diyerek Anayasa'nın Evrensel hukuk ilkelerine aykırı olduğunu vurgulamıştır (Bugün Gazetesi 4.12.1991). Aynı tarihli gazetede TBMM Başkanı Hüsamettin CİNDORUK da Anayasa'nın dar yorumlanmaması gerektiğini ve Türkiye'nin imza koyduğu uluslararası sözleşmeleri ve evrensel hukuk ilkelerini esas alması gerektiğini belirterek Anayasa'nın evrensel hukuk ilkelerine aykırı olduğunu belirtmiştir.

Hükümet programında da Anayasa'nın dokuz yıl içinde yaşlandığı, ülkenin gereksinmelerinin tamamen gerisinde kaldığı, 12 Eylül'ün kalıntılarını taşıdığını ve hukuka aykırı olduğunu belirtmiştir.

23.3.1993 tarihinde iktidar ve muhalefet partileri Anayasa'nın demokratik olmayan hükümlerinin değiştirilmesi için biraraya gelmiş ve görüş birliğine varmışlardır. Koalisyon ortağı Sosyal Demokrat Halkçı Parti Genel Başkanı, Başbakan Yardımcısı Erdal İNÖNÜ Partisinin Anayasayı tamamen değiştireceğini sürekli olarak vurgulamaktadır. Başbakan Süleymen DEMİREL 9.12.1991 tarihinde Cumhuriyet Gazetesi'nde çıkan bir demecinde "Paris Şartına uygun yeni bir Anayasa yapılması gerektiğini" belirtmiştir.

1982 Anayasası her ne kadar %92 oy ile kabul edilmiş ise de bu Anayasa 1982 yılının özel koşullarında ve halkın iradesi darbeciler tarafından ipotek altına alınarak anti-demokratik bir oylama sonucu kabul edilmiştir. Ancak toplumun büyük bir çoğunluğunca bugün kabul edilmemektedir. Meşruluğu tartışılmaktadır.

Parti bu Anayasa hükümlerine dayanılarak kapatılmak istenilmektedir. Anayasa Mahkemesi Başkanı'nın "Hukuka aykırı"dır dediği Yasa'ya dayanılarak Parti'nin kapatılması toplum vicdanını zedeler. Sayın Yüce Divandan evrensel hukuk ilkelerine göre kapatma davasının incelenmesini, veya Anayasa'nın evrensel hukuk ilkelerine göre yorumlanarak, dar yorumlanmamasını davamız açısından talep ediyoruz.

2- Siyasal Partiler yasası Anayasa'ya aykırıdır. Siyasal Partiler Yasası Anayasa'nın geçici 15 inci maddesinde beklenen himayeden yararlan-

dığı için; Anayasa hükümlerinin evrensel hukuk ilkelerinin davaya uygulanması gerekmektedir.

Siyasal Partiler uyacakları esaslar Anayasa'nın 69 uncu maddesinde belirtilmiştir. Anayasa'nın 14 üncü maddesinde belirtilen genel sınırlamalar dışına çıkamazlar. Anayasa'da yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbiri,

"-Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak için,

- Türk Devleti ve Cumhuriyeti'nin varlığını tehlikeye düşürmek,

- Temel hak ve hürriyetleri yok etmek,

- Devletin bir kişi veya zümre tarafından yönetilmesini veya sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini sağlamak veya din, dil, ırk ve mezheb ayrımı yaratmak,

-Veya sair herhangi bir yolda bu kavram ve görüşlere dayanan bir devlet düzeni kurmak amacıyla kullanamaz" denilmektedir.

Anayasa kapatma nedenlerini yukarıdaki şekilde sınırlamıştır. Bu sınırlama Siyasal Partiler için güvence oluşturmaktadır. Siyasal Partiler Yasası 68, 69 ve 78 inci maddeleri Anayasa'nın 14 üncü maddesindeki genel sınırlamayı genişletmiştir. Siyasal Partiler Yasası 78 inci maddesi ideolojik beyanname niteliğindeki Anayasa'nın başlangıç bölümünü kapatma nedeni saymış, dil, bayrak, millî marş ve başkente ilişkin hususları kapatma nedenleri arasında saymıştır.

Siyasal Partiler 81 inci maddesinde de Anayasa'nın kapatma nedenleri dışına çıkılmıştır. Millî veya dinî kültür veya mezhep veya dil farklılığına dayanan azınlıkların bulunduğu ve bunlar arasında ayrım gözetilmeyeceği hükmü Anayasa'nın 10 uncu maddesinde belirtilmişken SPY'nin 81 inci maddesinde bunların varlığını söylemenin kapatma nedeni olduğu belirtilmiştir.

Siyasal Partiler 81 inci maddesinde farklı dil, mezhep ve dinin olduğunu söylemenin kapatma nedeni olduğu belirtilmiştir. Bir ulusun varlığı, bu ulusun dili, ayrı bir dinin olması sosyolojik bir gerçekliktir. Bunu yok saymak subjektif olarak mümkünse de objektif olarak mümkün değildir. Yani 81 inci madde sosyal gerçekliğe aykırıdır. Siyasal Partiler Yasası'nın 69 uncu maddesi "kanunla yasaklanmış" dillerden bahsetmektedir. Yani Türkiye'de başka dillerin ve ulusun olduğunu dolaylı biçimde yasa kabul etmiştir. Bu dil ve ulusu Türkiye'deki iktidar ve muhalefet tanımış-

tır. Bu yasak Türkiye'nin toplumsal yapısına aykırıdır. Demokratik, barışçıl yöntemlerle sorunun çözümlenmemesi demokrasi dışında çözümler üretmeye zorlamaktadır.

2820 sayılı SPY Anayasa'nın 10, 11, 12, 13, 14, 66, 68, 69 uncu maddelerine aykırıdır. Anayasa'nın geçici 15 inci maddesi iptali mümkün kılınmamaktadır. Ancak üstün olan Anayasa'nın hükümleri karşı karşıya geldiğinde Anayasa hükümlerinin uygulanması gerektiği kanısındayız. Anayasa Mahkemesi'nin Siyasal Partiler Yasası'nın Anayasa'ya aykırı hükümlerinin yerine Anayasa ve Türkiye'nin imzaladığı uluslararası sözleşme hükümlerinin uygulanmasını talep ediyoruz.

Siyasal Partiler Yasası ve Toplumsal Meşruluk

Bugün Türkiye'nin Siyasal ve toplumsal yapısı 12 Eylül kalıntısı olan mevzuatın lafzı yorumunu aşmıştır. Artık fiili hukuk doğmuştur. Siyasal Partiler Kanunu'nun 81 inci maddesi Siyasal ve toplumsal ihtiyaçlara cevap vermemektedir. Bu maddenin uygulanması halinde Türkiye'de pek çok siyasal partinin kapatılmayla karşı karşıya gelmesi mümkündür.

Siyasal Partiler Yasası 81 inci maddesi,

Siyasal Partiler,

a- Millî veya dinî veya mezhep veya ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri süremezler.

b- Türk dilinden veya kültüründen başka dil veya kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak... amacını güdemezler ve bu yolda faaliyette bulunamazlar denmektedir.

Fiili Durum incelendiğinde;

Hükümet programı,

"Yurttaşlar arasında kültür, düşünce, dil ve köken farkları olması doğaldır. Çeşitli etnik, kültürel ve dile ilişkin kimlik özelliklerini özgürce ifade edebilecek, özenle korunabilecek ve rahatça geliştirebilecektir."

"...Herkesin kendi anadilini, kültürünü, tarihini, folklörünü dinî inançlarını araştırması, koruması ve geliştirmesi temel insan hak ve özgürlüğü kapsamı içindedir." denmektedir.

SHP Merkez Yürütme Kurulu raporunda; "Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşayanların Kürt kökenli olduğu" belirlendikten sonra, Kürt kökenli olan yurttaşların, kimliklerini her alanda özgürce geliştirme imkânı tanınması gerektiği belirtilmektedir.

Yasalar her ne kadar Kürt kimliğini yasaklamışsa da fiilen Kürt kimliği tanınmakta Türkiye Cumhuriyeti'nin tabu saydığı giderek zorlama teorilerle "Dağ Türk"ü "Kart-Kurt" vs. yaklaşımlarla bugüne kadar inkâr ettiği şöven ırkçı politikalar bırakılma yönünde artık Güneydoğu ve Doğu Anadolu Kürt halkının olduğu genel kabul görmekte iktidarıyla muhalefetiyle yeni çözümler aranmaya başlanmıştır.

- Sayın Cumhurbaşkanı

"Kuzey Irak'tan gelen Kürtler bizim ülkemizin Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgelerindeki vatandaşlarımızın akrabalarıdır" daha sonra "...Ben de Kürt kanı olabilir" ve nihayet "federasyon bile tartışılabilir..." demektedir.

- Sayın Başbakan "Kürt Realitesini" tanımaktadır.

- Sayın Vahit HALEFOĞLU da;

"Bugüne kadar Kürtlerin varlığını inkâr ettik yok saydık. Uydurma tezler ürettik ve şimdi kabul ettik..." demektedir.

- Televizyon 6 ncı kanalı 15.11.1992 tarihli haber programının adını "Kürt Sorunu" koymaktadır.

Sayın İçişleri Bakanı İsmet SEZGİN 23.03.1993 tarihli SHOW TV deki açık oturumunda Kürtlerin kimlik, dil ve kültürel özgürlüklerine ilişkin sorunların tartışılacağını Anayasal değişikliklerinin yapılacağını belirtmiştir.

Yani fiili durum var olan mevzuatımızı aşmıştır. Ve Çifte standart uygulanmaması halinde Türkiye'de faaliyet yürüten MHP, DSP dışındaki Siyasal Partiler hakkında da kapatılma davası açılmasını gerektirmektedir.

Yukarıya aldığımız ifadeler ile, Başsavcılığın iddianameye aldığı ÖZDEP programındaki alıntılar karşılaştırıldığında bir farklılık bulunmamaktadır. Bu nedenle Hükümeti kuran SHP ve DYP'nin kapatılması için Başsavcılığın dava açması gerekmektedir. Aksi takdirde çifte standart uygulanmış olacaktır.

Siyasal Partiler, Parlamenter Demkrasi, Düşünce ve Örgütlenme özgürlüğü

"Siyasal parti dinamik bir organdır. Siyasal vücudun doktrin ve eylemleriyle örülü ideolojisini canlı tutar. Dinamizm belirli bir siyasal sistemle sınırlı olamaz.

Demokratik siyasal yaşamda, düzen değiştirici Parti programlarıda vardır. Ve bu Anayasa'nın güvencesi altındadır..." (Zafer TUNAYA Siyasî Kanunlar ve Anayasa)

Aynı eserinde Tunaya "kişi, konusunun fikirlerini ve davranışlarını nasıl beğenmeyebilirse, hükümetin icraatını da" eleştirebilir. Değişmesini isteyebilir. Hatta içinde yaşadığı düzene başkaldırabilir. O zaman muhalefet siyasallaşır..."

Şu halde "muhalif" yada "siyasal muhalefet" deyince akla geniş anlamda, siyasal iktidarı ellerinde bulunduranlara karşı olma yada karşı çıkma olgusu gelir...

"...Muhalefetin hukuk düzeyinde kabul edilip korunması rejimleri, bugün için, birbirinden ayıran en önemli ölçüttür..."

"İnsanlar tek ve resmî ideolojinin egemenliğinde yönetiliyorsa, o zaman her türünden düşünceleri açıklama ve örgütlenme bir haktır ve serbesttir. Bu çeşitliliği ve çoğulcu bir siyasal hayatı gerektirir. Çünkü daha demokratik siyasal hayat açıktır ve çoğulcudur."

"İktidar ve Muhalefet toplumsal düzen içinde anlaşmışsa sorun yoktur..." Şimdi örneği değiştirelim, İktirdardaki merkez partisi seçimleri kaybetse iktirada komünist ya da faşist parti geçse, sınırsız çok partili rejim içinde, faşist ya da komünist partinin kurulması yasal olduğuna göre, yeni iktidar ilke olarak, toplumsal düzeni değiştirecektir. Bu örnekte de, düzen içinde çalışan bir muhalefet, düzene karşı çalışmıştır. Ve düzen eskisi gibi devam etmeyecektir.

Her iki örnekte de muhalefet yasal planda, yani düzen içinde görülmektedir. Sf-88-344-345-346-347.

Yukarıda aldığımız uzun alıntıda ve diğer bilimsel yayınlarda da düzen içinde ve demokratik barışçıl yöntemlerle düzen değişikliğini savunmak bu yönde örgütlenmek mümkündür. ÖZDEP siyasal iktidardan demokrasiyi "Milletin ve ülkenin bölünmez bütünlüğü ile lâiklik anlayışını

farklı yorumlamaktadır. Anayasa'nın başlangıç hükümleri ideolojik belge niteliğindedir. Anayasa'nın bu ideolojisini ÖZDEP diğer siyasal partilerden farklı tanımlamakta ve yorumlamaktadır. Ve çözüm önerilerini de bu tanımlama ve yorumlamaya bağlı olarak geliştirmektedir.

Anayasa'nın ideolojisini kabul etmek zorundamıyız?

Anayasa Mahkemesi 1963 yılında verdiği bir kararda, Anayasa'ya uygun düşünmek zorunda olduğumuzu, demokratik temel hak ve özgürlükleri bu ideolojiye uygun olarak kullanabileceğimizi belirlemiştir. Düşünce hürriyeti tarihini incelediğimizde iktidarı elinde bulunduran egemenler kendi düzenlerine karşı gelişen muhalefeti bastırmak için kendilerine meşruluk dayanağı aradığı görülmektedir. İlk dönemlerde siyasal iktidara muhalefet eden güçler iktidarın Tanrıdan krala verildiği belirtilerek muhalefet tanrıya karşı gelmekle suçlanmıştır. Daha sonraki dönemlerde Muhalefet komünistlikle suçlanarak bastırılmıştır. TCK'nun 141, 142. maddeleriyle ilgili Türkiye'deki uygulamalarda bunu göstermektedir. "Cinsel Özgürlüğü", "Şeriat Düzeni" isteyenler komünizm propogandası yapmakla suçlanmıştır.

Türkiye'de son dönemde iktidara muhalefet eden resmî ideoloji dışında çözüm üreten baskı grupları bölücülükle suçlanmaktadır. Amaç muhalefeti bastırmaktır. HEP ile ittifak eden SHP hakkında da bölücülük suçlamasında bulunulmuştur.

Yukarıya aldığımız uzun alıntıda belirlendiği gibi düzen üzerinde mutabık kalındıktan sonra düzenin değiştirilmesini savunan siyasal partilerin kurulması da mümkündür. ABD yüksek mahkemesi 1945 yılında verdiği bir kararında "Halkı zararlı düşüncesine karşı korumak devletin ne görevidir ne de hakkıdır. Anayasa koyucuları bilim adımıza doğruluk ile yanlış arasında bir ayrım yapmak için hiç bir yönteme güvenmediklerinden gerçeği aramakta herkesin klavuzu yine kendi olmak gerekir..." (H. ÇELENK 98.14)

Yüksek Mahkeme 1957 tarihli kararında benzer görüşlere yer vermiştir. Federal Almanya'da Anayasa çok sert hükümler tanımasına rağmen ayrı görüşleri kabul etmektedir.

Türkiye'de kapatılan siyasal partilerin kapatılma gerekçeleri Anayasa'nın ideolojsini benimsememeleri, demokrasiyi Anayasakoyucuları gibi yorumlamamalarıdır. Ve Anayasa'nın anti-demokratik olan yasalarını değiştirmek istemeleridir. Aşağıda daha geniş açıklayacağımızdan sadece bir örnek vermekle yetiniyoruz. Lâiklik ilkesi Batı toplumlarında uzun

mücadeleler sonucu kabul edilmiştir. ÖZDEP batı demokrasilerindeki yorumlanışının toplum ihtiyaçlarına uygun olduğunu düşünmektedir. Bu yorumlanış nedeniyle ÖZDEP hakkında kapatılma nedeni sayılmaktadır.

Yukarıda da açıkladığımız gibi, Anayasa'nın ideolojisinin benimsenmesi halinde, örneğin lâikliği iddia makamı gibi yorumlamak için Anayasal güvenceye gerek yoktur. Pozitif hukukta zaten böyle yorumlanmaktadır. Demokratik toplum düzeninden bahsetmek için farklı yorumlama özgürlüğünün olması gerekmektedir.

Demokratik çoğulcu bir toplumda resmî ideolojinin tanımlandığından farklı olarak kavramları tanımlamanın kapatılma davası konusu edilmesi "azınlık hakkı"nın tanınmaması anlamını ifade eder. Düşünce ve örgütlenme hürriyetinin olmadığı bir toplum özgür bir toplum değildir.

"Devletin ülkesi ve milletin bölünmez bütünlüğü"

"Egemenlik kayıtsız şartsız Türk Milletinindir" ilkesinin bir sonucudur. Bu ilke milletin kendi ülkesi üstünde en üstün güç olduğunu ve dışa karşı ise bağımsızlığı ifade etmektedir.

Yukarıya aldığımız bu iki ilke 12 Eylül darbecileri gibi yorumlandığı takdirde,

a- Ülke-Ulus-Devlet ve devlet bütünleştiğinden vatan ve toprak bütünleştiğinden "Dolayısıyla ne kadar küçük olursa olsun ülke topraklarından bir parçanın yabancılara terkedilmesi... Anayasa'nın 3 üncü maddesindeki "Bölünmezlik" böyle bir egemenlik devrine elverişli sayılabilecek şekilde değiştirilmesi gerekir" (M. SOYSAL Anayasa'nın anlamı Sf. 181)

b- Yerel yönetimlerin geliştirilmesi de bu ilkeye ters düşmektedir.

c- Federal sistem olanaksızlaşır.

d- AET'ye girmek istemek bu ilkeye aykırıdır.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Türkiye'de yabancı üstler var. Dışişleri bakanı "ABD öyle istedi" diyebilmektedir. Ayrıca Türkiye AET'ye girmek için büyük çaba harcamaktadır.

Millet kavramını Anayasa koyucu "vatandaşlık bağıyla" tanımlamıştır. Ancak halkların mozayiği durumundaki Anadoluda özgür yaşamak, hak ve ödevlerden yararlanmak için "Ne Mutlu Türküm" demek gerekti-

ğini ısrarla belirlemektedir. T.C. vatandaşı olmak ayrı şeydir. Türk kökenden olmak farklı şeydir. Kimliğinin yok sayılmasını hiç bir sosyolojik topluluk, şimdiye kadar hiçbir toplumda kabul etmemiştir.

Çağdaş demokrasiler incelendiğinde, Almanya, Hollanda, Belçika, İsveç, İsviçre vs. ülkelerde birden fazla halkın birlikte yaşadığı görülmektedir. Bu halklar kendi kültürlerini geliştirmekte, kendi dillerini kullanabilmektedir. Halkların kendi dillerini, kültürlerini, özgürce geliştirmeleri bu ülkeleri bölmedi.

Demokratik olmayan, yasakçı, baskıcı, otoriter toplumlarda ise, halklar uluslaşma ile tanıştıktan sonra iç savaşlar çıktı, kanlı çarpışmalardan sonra bağımsız küçük devletler oluşmaya başlamıştır.

ÖZDEP çağdaş demokratik hukuka saygılı ve hoşgörülü bir toplum düzeni istemektedir. Çözümleri barışçıl ve demokratiktir. Bölücülük bölge halkını potansiyel suçlu olarak görmekte ve otoriter devlet yapısından kaynaklanmaktadır. ÖZDEP siyasal iktidarların bölücü politikalarına karşı halkların gönüllü birlikteliğini savunmaktadır.

ÖZDEP lâiklik ilkesini tarihsel gelişmesine göre geldiği en son evredeki biçimiyle yorumlamaktadır. Lâiklik "Din ve Devlet İşlerinin birbirinden ayrılması olarak" tanımlanmaktadır. ÖZDEP bu ilkenin tanımına göre Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Genel İdare içinde olmaması gerektiği kanaatindedir. Siyasal partiler Yasası'nda belirtilen lâiklik anlayışı Türkiye'nin toplumsal yapısına uygun düşmemektedir. 1982 Anayasası'nın kabulünden sonra toplumda şeriata hızlı bir yönelme olmuştur. Bunun nedeni Diyanet İşleri Başkanlığı'nın genel idare içinde olmasıdır. İmam hatip liselerinden mezun olanlar devletin kilit noktasına yerleşmiştir. Diyanet İşleri Başkanlığı vasıtasıyla Hanifi mezhebinin propogandası yapılmaktadır. Din dersleri zorunlu okullarda kabul edilmiş ve bu derslerde Hanifi mezhebinin kabulüne göre İslam yorumlanmaktadır. Âlevi köylerinde camiler yapılmaktadır. Güneydoğu ve Doğu Anadolu'da irşat toplantıları devlet tarafından yapılmaktadır. Devlet 12 Eylül'den sonra Kürt kökenli vatandaşların yaşadığı bölgelerde uçaklarla şeriat bildirilerini atmaktadır. ÖZDEP bu yanlış anlayışa Lâiklik ilkesinin çağdaş yorumlayışıyla çözüm üretmektedir. Bu nedenle kapatma davasının red edilmesi gerekmektedir.

Sonuç ve İstem

1- Anayasa'nın geçici 15 inci maddesinin davamızda uygulanmaması, Siyasal Partiler Kanunu Anayasa'ya aykırı olduğundan yukarıda belirt-

tiğimiz Siyasal Partiler Kanunu'nun 68, 69 ve 78 inci maddelerinin iptaline,

2- Siyasal Partiler Kanunu Anayasa'nın geçici 15 inci maddesindeki himayeden yararlanılmasına karar verildiği takdirde, üstün olan Anayasa hükümleri ile, Türkiye'nin imzaladığı uluslararası sözleşme hükümleri ile evrensel hukuk ilkelerinin davamızda uygulanmasına,

3- Dava Siyasal Partiler Kanunu'nun 9 uncu maddesine uyulmadan açıldığından dosyanın Cumhuriyet Başsavcılığı'na iadesine,

4- Siyasal Partiler Kanunu'nun 98 inci maddesi delaletiyle CMUK 387 nci maddesinin uygulanarak duruşma yapılmasına,

5- Parti hakkında açılan kapatma davasının reddedilmesine karar verilmesini saygılarımızla talep ediyoruz.

6- Esas hakkındaki savunmamızı saklı tutuyoruz."

denilmektedir.

III- YARGITAY CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI'NIN ESAS HAKKINDAKİ GÖRÜŞÜ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 11.5.1993 günlü, SP.42.Hz. 1993/10 sayılı Esas Hakkındaki Görüşünde aynen:

"Davalı Özgürlük ve Demokrasi Partisi hakkında 29.1.1993 tarihli iddianamemizle açılan dava dolayısıyla Yüksek Mahkemenizce istenilen esas hakkındaki görüşümüz aşağıda sunulmuştur.

Ancak, öncelikle şu konuyu açıklamamız gerekir; Her ne kadar ön savunmanın 2. sayfasında, davalı parti programının Anayasa ve Siyasî Partiler Yasası (bundan böyle SPY olarak belirtilecektir)nın kimi maddelerine aykırı olduğu ve bunun bir mihrak oluşturduğu nedeniyle SPY'nın 103. maddesi uyarınca kapatılmasının talep edildiği ifade edilmekte ise de, davanın hangi kapatma sebeplerine dayandığı iddianamenin "dava" ve "sonuç ve istem" bölümlerinde belirtilmiş olup, gerek bu bölümlerde, gerekse metin kısmında mihrak oluşturmaktan ve SPY'nın 103. maddesinden hiçbir şekilde söz edilmediğinden, ön savunmadaki bu beyanların gerçekle ilgisi bulunmamaktadır.

Ön savunmada ileri sürülen belli başlı hususlara karşı Cumhuriyet Başsavcılığımızın görüşleri şöyledir:

1- Davanın SPY'nin 9. maddesine aykırı olarak açıldığı iddiası;

Anılan yasanın sistematiğine göre, 9. maddenin, siyasî partilerin teşkilatlanması başlıklı ikinci kısmının, kuruluş aşamasına ilişkin hükümleri içeren birinci, bölümünde yer aldığı ve "Cumhuriyet Başsavcılığının partilerin kuruluşunu denetlemesi" matlabını taşıdığı görülmektedir. Bu madde hükmü uyarınca, Cumhuriyet Başsavcılığı, kurulan partilerin tüzük ve programlarının ve kurucularının hukukî durumlarının Anayasa ve yasa hükümlerine uygunluğunu ve belgelerin tamam olup olmadığını inceler. Bunlarda herhangi bir eksikliğin tespit edilmesi halinde giderilmesini, ayrıca ek bilgi veya belgeye lüzum görürse gönderilmesini ister. Eksikliğin belirli süre içinde giderilmemesi ya da istenen ek bilgi ve belgelerin gönderilmemesi halinde, siyasî partilerin kapatılmasına ilişkin hükümler uygulanır. Bu hükümle Cumhuriyet Başsavcılığı'nın partileri denetleme görevinin içeriği ve sınırları belirlenmiş olmaktadır. Şu halde, kurulan partilerin tüzük ve programlarının ve kurucularının hukuksal durumlarının Anayasa ve yasa hükümlerine aykırı olması ile verilmesi gerekli bilgi ve belgelerde eksiklikler tesbit edilmesi durumları arasında fark gözetilmiş ve her biri ayrı hukuksal sonuçlara bağlanmış olmaktadır. Yani, Cumhuriyet Başsavcılığı'nca tesbit edilen eksikliklerin giderilmesi, lüzumlu görülen ek bilgi ve belgelerin gönderilmesi yazıyla istenmedikçe, bu nedenle siyasal partilerin kapatılmasına dair hükümlerin uygulanamamasına, başka deyişle, yazılı istemin dava açmanın ön koşulu niteliğinde olmasına karşılık; kurulan partilerin tüzük ve programları ile kurucularının hukuksal durumlarının Anayasa ve yasa hükümlerine aykırı olmaları nedeniyle kapatılmaları için dava açılması, 104. madde hükmü dışında, böyle bir ön koşulunun varlığına bağlı tutulmamıştır.

Öte yandan; anılan maddedeki, Cumhuriyet Başsavcılığına verilen, kuruluş aşamasında tespit edilen eksikliklerin giderilmesi ya da gerekli görülen ek bilgi ve belgelerin gönderilmesi için yazılı istemde bulunma ödevinin, tüzük ve programlarının tamamen veya kısmen SPY'nın dördüncü kısmındaki yasaklamalara aykırı olması halinde de geçerli olduğu kabul edilecek olursa, bu koşul yerine getirilmedikçe 100. ve 101. maddelerdeki nedenlerle doğrudan kapatma davası açılması olanaksız hale gelecektir ki böyle bir sonucun SPY'nin kabul ettiği esaslarla çeliştiğinde kuşku yoktur. Yüksek Mahkemenizin 25.10.1983 gün, E. 1983/2 (Parti Kapatma), K.1983/2 sayılı; 8.12.1988 gün, E.1988/2 (Siyasî Parti Kapatma), K. 1988/1; 10.7.1992 gün, E.1991/2 (Siyasî Parti Kapatma), K. 1992/1 sayılı kararları da bu yoldadır.

Bu durum karşısında Cumhuriyet Başsavcılığımızca davalı parti hakkında açılmış olan dava, SPY'nin dördüncü kısmında yer alan 78. madde-

nin (a) bendi, 81. maddenin (a) ve (b) bentleri ve 89. maddesine dayanmakta olup 101. maddenin (a) bendi gereğince kapatılması istenmekte olduğundan, davanın SPY'nın 9. maddesi gereğince Cumhuriyet Başsavcılığımızca uyarı yapılmadan açılmış olduğuna ilişkin davalı partinin savunması yerinde değildir.

2- Yargılamanın duruşmalı olarak yapılması isteği;

Anayasa'nın, Anayasa Mahkemesi'nin çalışma ve yargılama usullerini düzenleyen 149. maddesinin son fıkrasında, Mahkemenin Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalar dışında kalan işleri dosya üzerinde inceleyeceği hükmü kabul edilmiştir. Aynı kural, SPY'nin 98. maddesinin ilk fıkrasında kapatma davasından açıkça söz edilmek suretiyle tekrarlanmış, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa'nın 33. maddesinde de Anayasadaki hükme paralel olarak siyasal partilerin kapatılmasına ilişkin davaların Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası hükümleri uygulanmak suretiyle dosya üzerinde incelenip karara bağlanacağı esası getirilmiştir. Ancak, gerek SPY'nın, gerekse 2949 sayılı yasanın sözü edilen maddelerinde, Anayasa Mahkemesi'ne, gerek gördüğü durumlarda sözlü açıklamalarını dinlemek için ilgilileri ve konu hakkında bilgisi olanları çağırma yetkisi tanınmış bulunmaktadır. Öngörülen usulde, kapatma davalarında Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nın uygulanacağı kabul edilmiş, ancak duruşma yapılması öngörülmemiştir. Uygulanacak yöntem yönünden Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'na gönderme yapılması, o yasada yer alan her yargılama kuralının uygulanması anlamında olmayıp, "duruşma" dışında davanın bünyesine uygunluk gösteren kuralların uygulanacağını belirtmek amacıyladır. Birer özel yargılama hukuku hükmü niteliğinde olan ve kamu düzenini ilgilendiren bu Anayasal ve yasal düzenleme karşısında, Yüksek Mahkemenize ilgilileri dinleme yetkisini kullanma bakımından tanınmış olan takdir hakkı saklı kalmak üzere, parti kapatma davalarında duruşma açılması mümkün bulunmadığından, davalı partinin bu yöne ilişkin isteğinin reddi gerekir.

3- Anayasa'nın geçici 15. maddesinin davada uygulanmaması, SPY'nın 68, 69 ve 78. maddelerinin iptali isteği,

SPY'nın tamamının ya da kimi maddelerinin Anayasa'ya aykırı olduğunun ileri sürülmesine veya bu hususun re'sen nazara alınmasına Anayasa'nın geçici 15. maddesinin son fıkrası hükmü olanak vermediğinden, ön savunmada, öncelikle bu hükmün davada uygulanmaması istenmektedir. Sözü edilen hükümde, maddenin birinci fıkrasında belirtilen 12.9.1980 tarihinden, ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet

Meclisi'nin Başkanlık Divanını oluşturuncaya kadar geçecek süreye gönderme yapılarak, bu dönem içinde çıkarılan yasaların, yasa hükmünde kararnamelerin ve 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Yasa uyarınca alınan karar ve tasarrufların Anayasa'ya aykırılığının iddia edilemeyeceği belirtilmiş ve böylece yetkili organca kaldırılıncaya veya değiştirilinceye kadar Anayasa'ya uygunluk denetimi yoluyla bu hükümlerin tartışılmasının önlenmesi biçiminde bir siyasal tercih ortaya konmuştur.

Yüksek Mahkemenizin 10.7.1992 gün, E.1991/2 (Siyasî Parti Kapatma), K.1992/1 sayılı kararında belirtildiği gibi, yasaların yorumlanması ve uygulanmasında bir yasa kuralının ihmalinin söz konusu olabilmesi için aynı konuyu düzenleyen ve birbiriyle çelişen bir Anayasa ve yasa kuralının bulunması gerekir. Geçici 15. madde, Anayasa'nın bütünlüğü içinde bir çelişkinin değil, bir ayrık durumun ifadesidir.

22.4.1983 günlü SPY, 12.9.1980 ile 6.11.1983 tarihinde yapılmış olan genel seçimden sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı'nın oluşması arasındaki dönemde kabul edilmiş olduğundan geçici 15. maddenin son fıkrası hükmü kapsamında bulunmaktadır. Böyle olunca, Anayasal koruma altına alınmış olan söz konusu yasanın (kapatma davasıyla ilgisi bulunmadığı halde ön savunmada zikrediliş sebebi anlaşılamayan 68. ve 69. maddeleriyle) 78. maddesinin Anayasaya aykırılığı ileri sürülemez. Ancak, hiç kuşku yok ki söz konusu kural, Anayasanın temel ilkeleri ve bu ilkelerin dayanağını oluşturan hukukun ana kurallarıyla uyum gösterecek biçimde yorumlanmalıdır.

Öte yandan; yine Yüksek Mahkemenizin yukarıda işaret olunan kararında ifade edildiği üzere, SPY'nın getirdiği yasaklar Anayasanın 68. ve 69. maddelerinde yer alan kapatma nedenlerinin somutlaştırılması olarak düşünülmelidir. Bu hükümler "ulusal devlet niteliğinin korunması" ilkesinin yaptırımlarıdır. Çünkü, Anayasa'nın 69. maddesinin son fıkrasında, "Siyasî partilerin kuruluş ve faaliyetleri, denetleme ve kapatılmaları yukarıdaki esaslar dairesinde kanunla düzenlenir" denilmektedir. SPY'ndaki yasaklamaları kabul etmekle yasakoyucu da Anayasa'nın öngördüğü düzenlemeyi gerçekleştirmiştir.

Belirtilen nedenlerle, Anayasa'nın geçici 15. maddesi ile SPY'nın 78. maddelerinin davada uygulanmaması ve 78. maddesinin iptali isteği yerinde bulunmamaktadır."

denildikten sonra, iddianamedeki görüşler tekrarlanmakla birlikte ilgili bölümlerinde ek olarak;

.....

"Siyasal partilerin uymaları gereken esasların Anayasada düzenlenmesi, faaliyetlerinin Anayasa ve yasa hükümlerine uygunluğunun özel biçimde denetlenmesi, onların olağan derneklerden ayrı tutulmaları ve demokratik hayatın vazgeçilmez öğeleri sayılmalarının sonucudur. Ancak, siyasal partilerin yukarıda değinilen tanımı ve amaçları onların faaliyetlerinde istedikleri gibi davranabileceklerini göstermez. Yüksek Mahkemenizin 10.7.1992 gün, E.1991/2 (Siyasî Parti Kapatma), K.1992/1 sayılı kararında da değinildiği gibi, "...siyasal partilerin baskı ve engellerden uzak kalmasını sağlamaya yönelik kurulma ve çalışma özgürlüğü, Anayasa ve bu alanı düzenleyen yasalarla sınırlıdır. Bu belirleme aynı zamanda demokratik hukuk devleti olmanın da bir gereğidir...

"...Devletlerin de saldırı ve ondan doğacak tehlikelerden kendi varlığını koruması, uluslararası hukuk düzeninde kabul edilmiş temel bir haktır."

"Devletler Hukukunda, genellikle, "devletin varlığını güçlendirerek sürdürmek, bağımsızlığına ve geçerli (mesnî) yapısına yönelik tehlikelere karşı önlemler alıp uygulamak" yetkisi biçiminde tanımlanan kendini koruma hakkı, insan hak ve özgürlüklerinden başlayarak demokratik toplum düzenini bozucu, devletin öğelerini yıkıcı eylemleri karşılayacak her türlü çabayı kapsar... Dayandığı temelleri korumak amacıyla hukuk içinde aldığı önlemler nedeniyle bir devletin kusurlu bulunup suçlanması düşünülemez..."

.....

"Anayasa Mahkemesi'nin siyasal partilere ilişkin 20.7.1971 günlü, Esas 1971/3, Karar 1971/3 sayılı kararında değinildiği gibi:

1921 Anayasası'ndan 1961 Anayasası'na değin sürekli olarak üzerinde durulmuş bir ilke olan (Türk Devleti'nin ulusu ve ülkesi ile bölünmezliği) ilkesi, Erzurum ve Sivas Kongreleri'nde saptanan biçimi ile Misak-ı Millî kurallarında dayanağını bulmaktadır. Misak-ı Millî'nin gösterdiği sınırlar içinde birbiriyle kaynaşmış olarak yaşayanların gerçekten ve hukukça aykırılık kabul etmez bir bütün oldukları kesinlikle belirlenmiş ve bu bütünlük içinde Kürt halkından hiçbir zaman sözedilmemiş olduğu gibi, Lozan Barış Andlaşması görüşme ve kararlarında da, Misak-ı Millî'nin çizdiği sınırlar içindeki azınlıklar sayılırken "Kürt" ayrımına yer verilmemiştir.

Bu durum yalnızca bir olayın değil, doğrudan doğruya bir gerçeğin de anlatımı olmaktadır. Bu gerçeği de en çağdaş anlamıyla Atatürk'ün ulus anlayışında bulmaktayız. Atatürk'ün kendi el yazısı ile düzenlediği notlarında: "Bugünkü Türk Milleti, siyasî ve içtimai camiası içinde kendilerine Kürtlük fikri, Çerkezlik fikri ve hatta Lâzlık fikri ve Boşnaklık fikri propaganda edilmek istenmiş yurttaş ve millettaşlarımız vardır. Fakat mazinin istibdat devirleri mahsulü olan bu yanlış göstermeler hiçbir millet ferdi üzerinde üzüntü ve kınamadan başka bir tesir hâsıl etmemiştir. Çünkü bu millet efradı da umum Türk Camiası gibi aynı müşterek maziye, tarihe, ahlâka ve hukuka sahip bulunuyorlar" demiş ve "ulus"u "Türkiye Cumhuriyetini kuran Türkiye halkına Türk Milleti denir" biçiminde tanımlamıştır."

"Anayasa Mahkemesi'nin 27.11.1980 günlü, 1980/59 sayılı kararında da "...Anayasa'da ırkçılık, turancılık ya da din veya mezhep doğrultusunda bütünleşmeyi amaçlayan inanışları reddeden, Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesi Türk sayan birleştirici ve bütünleştirici bir milliyetçilik anlayışının" benimsendiği vurgulanmıştır.

"Türkiye Cumhuriyeti, milliyetçiliğe büyük önem vermiş ve bu kuram Anayasalarda temel ilke olarak yer almıştır. Atatürk Milliyetçiliği, ülke ve ulus bütünlüğünü koruyan temel ilkedir. Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk Milliyetçiliğine içtenlikle bağlıdır. Eşitlik ve birleştirici içeriğiyle çağdaş anlayışı yansıtan Atatürk Milliyetçiliği toplumsal dayanışmanın güvencesidir. Atatürk Milliyetçiliği, yaşamsal ve bilimsel gerçek olarak benimsenmiştir. Bu tarihsel ilke aynı zamanda ulusal varlığın korunmasına ve yüceltilmesine hizmet edecek yaşam anlayışı ve biçimidir. İnsancıl uygar ve barışçıdır. Kardeşliği, sevgiyi, dayanışmayı ve çağdaş evrensel değerleri kucaklar..."

.....

"Anayasa'nın Başlangıç kısmında yer alan, Anayasa'nın ... hiçbir düşünce ve mülahâzanın... Atatürk ilke ve inkılâpları karşısında koruma göremeyceği... fikir, inanç ve kararıyla anlaşılmak, sözüne ve ruhuna bu yönde saygı ve mutlak sadakatle yorumlanıp uygulanması gerektiğine dair hüküm, Anayasayla gerçekleştirilmek istenen ana ilkelerden birini ifade etmektedir. 174. maddede ise, Atatürk devrimlerinin Türk toplumunu çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarma ve Cumhuriyetin lâiklik niteliğini koruma amacını güttüğü belirtilmiş, ulusun etrafında toplandığı fikirler nüvesi niteliğindeki bu devrimlerin birer ifadesi olan yasaların Anayasa'ya aykırı olduğu şeklinde anlaşılamayacağı ve yorumlanamayacağı kuralı getirilerek lâik devlet düzeni korunmak istenmiştir.

Kabul edilen bu esaslar, gerçekleştirilmek istenen çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkma amacını engelleyebilecek ve zorlaştırabilecek hiçbir hak ve özgürlüğe Anayasa'da yer verilmediğini ve lâiklik ilkesine ilişkin kuralların bu amaç doğrultusunda anlaşılması gerektiğini göstermektedir.

Devletin ülkesi ve ulusuyla bütünlüğü ve lâiklik ilkeleri ile dili konusundaki bu düzenlemelerin yaptırımını oluşturmak üzere, Anayasa'nın 4. maddesiyle bu konulardaki ilkeleri belirleyen 2. ve 3. maddelerinin değiştirilemeyeceği, değiştirilmesinin teklif edilemeyeceği hükmü getirilmiş; siyasal partiler yönünden de, 68. madde ile, tüzük ve programlarının devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmezliğine, insan haklarına, ulus egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamayacağı, 69. madde ile de 14. maddede belirtilen sınırlamalara aykırı davranan partilerin kapatılacağı kabul edilmiştir."

.....

"Yüksek Mahkemenizin siyasal partilere ilişkin 16.7.1991 gün, E.1990/1, K. 1991/1 sayılı ve 10.7.1992 gün, E. 1991/2, K. 1992/1 sayılı kararlarında belirtildiği gibi, "...Kimi siyasal nedenlerle dış etkenlerden kaynaklanan, kimi varsayım, yorum ve bahanelere dayanan, insan hakları ve özgürlük savlarıyla yoğunlaştırılan sakıncalı amaçlara geçerlik tanınamaz. Devlet "TEK"tir, ülke "TÜM"dür, ulus "BİR"dir. Ulusal birlik; devlet kuran, ulusu oluşturan toplulukların ya da bireylerin, etnik kökeni ne olursa olsun, yurttaşlık kurumu içinde ayrımsız birlikteliklerivle gerçekleşir. Anayasa'da ve yasalarda yurttaşlar arasında ayırımı öngören hiçbir kural bulunmadığı gibi, kimsenin soy kökeninin yadsınması ya da kabul edilebilecek yeni bir savı da yoktur. Ulusal ve tekil devlet etnik ayrılıklarla tartışılamaz. Herkesin, her zaman karşılaşabileceği ve giderek hukuk devletinde giderilip karşılığı istenebilecek aykırılık, çelişki, haksızlık ve yanlışlıklar, insan hakları alanında sömürü nedeni yapılarak, gerçekler saptırılıp çarpıtılarak, üstü kapalı biçimde, ayrı ulus yoluyla ayrı devlet amaçlanamaz. Tartışılamaz kavramlar ve değerlerle, ödün verilmesi olanaksız ilke ve niteliklerin kaynağı Türkiye Cumhuriyeti'dir. Çağımızda da farklı etnik grupların birlikte uluslaşması ve devletleşmesi uluslararası düzeyde hukuksallığını korumaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti için farklı düşünmenin haklı bir nedeni yoktur. Ulus birliğini bölmek; belli toprak parçasını bir ırktan gelenlere maletmek, etnik arındırma yapmak anlamına gelir ki, bunun çağdaş, insancıl değerlerle bağdaştırılması olanaksızdır. Ülkenin her köşesinde her vatandaş aynı koşullar içinde yaşamaktadır. Vatandaşlık, bölge özelliklerini ve etnik farklılığı aşan, bütün-

leştirici çağdaş bir olgudur. Bu konuda bir kimsenin diğerinden farklı olmasına, din, kültür ve etnik kökene ilişkin ayrıcalıklara yer yoktur. İnsan haklarının sadece bir kişiye, sınıfa ve zümreye değil, ayrımsız olarak bütün vatandaşlara eşit olarak uygulanması esastır. Siyasal açıdan önemli olan soy değil, ulusal topluluktan olmaktır. Eğer bir soy, vatandaşlık bağlamındaki insan hakları dışında özel haklara sahip olmak isterse, bu, onun ulus bütünlüğü içinde yalnız bir köken değil, aynı zamanda ayrı ulusal bir topluluk olması anlamına gelir. Bu ise, ulus bütünlüğü ilkesiyle bağdaşmaz.

"Devlet, ülke, ulus konuları, her devlette farklılık gösteren, tarihsel süreçle ulaşılan, yeniden değiştirilip biçimlendirilmesi olanaksız olgulardır. Ulusal ve uluslararası hukuk düzeninde insanlığın mutluluğu için bu temel olguları korumak üzere getirilen düzenlemelere siyasî partilerin uyma zorunluluğu tartışılamaz..."

denilmiştir.

IV- DAVALI SİYASİ PARTİNİN ESAS HAKKINDAKİ SAVUNMASI

Davalı Siyasî Parti esas hakkında savunma yapmamıştır.

V- DAVANIN EVRELERİ

1. Davanın açılması üzerine Anayasa Mahkemesi'nce 23.2.1993 günü oybirliği ile alınan 1993/1 (S.P. Kapatma) sayılı kararı aynen şöyledir:

"a- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca düzenlenen özgürlük ve Demokrasi Partisi'nin kapatılması istemli 29.1.1993 günlü, SP. 42 Hz. 1993/10 sayılı iddianame'nin onanlı bir örneğinin, almalarından başlayarak otuz günlük süre içinde, gerekli görülürse dosyayı da inceleyip hazırlayacakları ön savunmayı yazılı olarak Anayasa Mahkemesi'ne göndermeleri için adı geçen Parti Genel Başkanlığı'na tebliğine,

b- Verilen süre içinde ön savunma gönderilmediği takdirde savunma yapmaktan kaçınmış sayılacaklarının yazılacak tezkerede belirtilmesine,

c- Ön savunma geldiğinde esas hakkında düşüncelerini bildirmek üzere onanlı bir örneğinin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine,

d- Esas hakkındaki düşüncenin onanlı bir örneğinin, ilgili Partiye tebliğiyle yine otuz gün içinde inceleyip hazırlayacakları savunmalarının istenmesine,

e- Verilen süre içinde savunma gönderilmediği takdirde savunma yapmaktan kaçınmış sayılacaklarının yazılacak tezkerede belirtilmesine,

f- Anılan Parti'ye gerekli tebliğ işlemlerinin yaptırılması için karar örneğinin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine,

OYBİRLİĞİYLE karar verildi."

2. Anayasa Mahkemesi kararı ile Cumhuriyet Başsavcılığı İddianamesinin onanlı örneklerinin Özgürlük ve Demokrasi Partisi'ne 25.2.1993 günü tebliğ edilmesinden sonra ÖZDEP vekilleri Av. Mehmet Nuri Özmen, Av. Hıdır Özcan, Av. Mehmet Bakır Asma ve Av. Mehmet Tekgöz, Anayasa Mahkemesi'ne sundukları 29.3.1993 günlü ön savunmalarında Anayasa'nın geçici 15. maddesinin davada uygulanmaması yoluyla Siyasî Partiler Yasası'nın 68., 69. ve 78. maddelerinin iptal ya da ihmal edilip uygulama dışı bırakılarak Türkiye'nin imzaladığı uluslararası sözleşmelerin ve evrensel hukuk ilkelerinin davada uygulanması; dava Siyasal Partiler Yasası'nın 9. maddesine uyulmadan açıldığından dosyanın Cumhuriyet Başsavcılığı'na iadesi; Siyasal Partiler Yasası'nın 98. maddesi yoluyla CMUK'un 387. maddesi uygulanarak duruşma yapılması ve Parti hakkında açılan kapatma davasının reddedilmesini istemişlerdir.

3. Cumhuriyet Başsavcılığı, 4.5.1993 günü SP. Muh. 1993/52 sayılı yazı ile ÖZDEP'in Kurucular Kurulu'nun 30.4.1993 günlü toplantısında Özgürlük ve Demokrasi Partisi'nin kendini feshettiğini Anayasa Mahkemesi'ne bildirmiş ve bu yazıya Parti Genel Merkezi'nden alınan 30.4.1993 gün ve 993-314 sayılı yazı ve Ekinin birer örneğini eklemiştir.

VI- GEREKÇE

A. Ön Sorunlar Yönünden

Davalı Siyasî Parti Ön Savunmasında:

a. Dava, Siyasî Partiler Yasası'nın 9. maddesine uyulmadan açıldığından bu usulsüzlüğün giderilmesi

b. Yargılamanın Siyasî Partiler Yasası'nın 98. maddesi yoluyla CMUK'un 387. maddesi uygulanarak duruşmalı yapılması

c. Davada Anayasa'nın GEÇİCİ 15. maddesinin uygulanmaması, Siyasî Partiler Yasası'nın 68., 69. ve 78. maddeleri Anayasa'ya aykırı olduğundan bu maddelerin iptali, bu olmazsa üstün olan Anayasa hükümleri ve uluslararası sözleşmelerle evrensel hukuk kurallarının uygulanması

İstenmiştir.

Öncelikle bu ön sorunların çözümü gerekmektedir. Ancak bunlardan da önce üzerinde durulması gereken konu şudur: ÖZDEP Kurucular Kurulu 30.4.1993 gün ve 993-314 sayılı yazı ile Parti'nin feshedildiğini belirtmiştir. Bu kapanma kararından sonra da ÖZDEP Esas Hakkındaki Savunmasını hazırlamamıştır. O halde, bu kapanma kararının davaya etkisi üzerinde durmak gerekir.

1- Parti'nin Yetkili Organınca Verilen Kapanma Kararının, Kapatmaya İlişkin Hükmün Sonuçlarına Etkili Olup Olmayacağı Sorunu

22.4.1993 günlü, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 108. maddesi aynen şöyledir: "Bir siyasî partinin kapatılması için dava açıldıktan sonra o partinin yetkili organı tarafından verilen kapanma kararı, Anayasa Mahkemesi'nde açılmış bulunan kapatma davasının yürütülmesine ve kapatma kararı verilmesi halinde doğacak hukuki sonuçlara hükmedilmesine engel değildir."

O halde, ÖZDEP'in Kurucular Kurulu'nun 30.4.1993 günlü toplantısında alınan kapanma kararı davanın yürütülmesine, sonuçlandırılmasına ve hukuki sonuçlara hükmedilmesine engel değildir.

ÖZDEP'in kapanmasından sonra Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın Esas Hakkındaki Düşüncesinin onanlı bir örneği 13.5.1993 günü kendilerine tebliğ edilmesine karşın süresi içinde savunma verilmemiştir. Anayasa Mahkemesi'nin 23.2.1993 günlü kararında "verilen süre içinde savunma gönderilmediği takdirde savunmadan kaçınmış sayılacakları" belirtildiğinden ÖZDEP, esas hakkında savunma yapmadan vazgeçmiş sayılmıştır.

2- Davanın Siyasî Partiler Yasası'nın 9. Maddesine Aykırı Olarak Açılıp Açılmadığı Sorunu

Davalı Siyasî Parti ön savunmasında, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın Siyasî Partiler Yasası'nın 9. maddesine göre partiye ihtarda bulunmasının gerektiği belirtilerek bu yapılmadığından dosyanın iadesini istemiştir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı esas hakkındaki görüşünde 2820 sayılı Yasa'nın 9. maddesi gereğince Parti'ye uyarıda bulunmasına gerek olmadığını, davanın Cumhuriyet Başsavcılığı'nın Partilerin faaliyetlerini incelemesini öngören Siyasî Partiler Yasası'nın 101. maddesine dayandırıldığını, uyarının eksiklik ve noksanlıklar için olduğunu Anayasa ve yasalara aykırılığın bu kapsama girmediğini bildirmiştir.

Siyasî Partiler Yasası'nın 9. maddesine göre; Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı kurulan partilerin, tüzük ve programları ile kurucularının hukuksal durumlarının Anayasa'ya ve yasa hükümlerine uygunluğuna ve ayrıca, verilmesi gerekli bilgi ve belgelerin tamam olup olmadığını kuruluşlarından sonra öncelikle ve ivedilikle incelemek durumundadır. Cumhuriyet Başsavcılığı, aynı maddeye dayanarak saptadığı noksanlıkların giderilmesini, gerekli göreceği ek bilgi ve belgelerin gönderilmesini yazı ile isteyebilecektir. Bu isteğe uyulmamasının yaptırımı da, siyasî partilerin kapatılmasına ilişkin hükümlerin uygulanmasıdır. Böylece Cumhuriyet Başsavcılığı'nın partileri denetleme görevinin içeriği ve sınırı belirlenmiş olmaktadır. Anılan maddede, kurulan partilerin tüzük ve programları ile kurucularının hukuksal durumlarının Anayasa ve yasa hükümlerine aykırı olması ya da bunlarda noksanlıklar saptanması durumları birbirinden ayrılmış ve değişik hukuksal sonuçlara bağlanmıştır. Şöyle ki: Cumhuriyet Başsavcılığı'nca saptanan noksanlıkların giderilmesi, gerekli görülen ek bilgi ve belgelerin gönderilmesi, yazı ile istenmedikçe, bu nedene dayanılarak siyasî partilerin kapatılmasına dair hükümlerin uygulanmamasına, yani yazılı istemin dava açmanın ön koşulu niteliğini almış olmasına karşı, kurulan partilerin tüzük ve programları ile kurucularının hukuksal durumlarının Anayasa'ya ve yasa hükümlerine aykırı olması nedeniyle kapatılmaları için dava açılması, 104. madde dışında böyle bir önkoşula bağlanmamıştır.

Cumhuriyet Başsavcılığı, Özgürlük ve Demokrasi Partisi'nin programının SPY'nın Dördüncü Kısmı'nda yer alan 78. maddesinin (a) bendi, 81. maddesinin (a) ve (b) bentleri ve 89. maddesine aykırılığı nedeniyle kapatılmasını istemektedir. Bu nedenle Siyasî Partiler Yasası'nın 9. maddesinde Cumhuriyet Başsavcılığı'na noksanlıkların giderilmesi ile ilgili olarak tanınan yetkiyi yasaya aykırılıkları da kapsayacak bir duruma getirmek ve bu hususu bir dava koşulu olarak kabul etmek, siyasî partilerin tüzük, program ve faaliyetlerinin Yasa'nın Dördüncü Kısmındaki "Siyasî Partilerle İlgili Yasaklar"a aykırı durumlarda, bu koşul yerine getirilmeden, doğrudan 100 ve 101. maddelerdeki nedenlerle kapatma davası açılmasına olanak vermemek anlamına gelir. Bu nedenle, Siyasî Partiler Yasası'nın 9. maddesine göre Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca uyarı

yapılmadan açılmış bulunan davanın Yasa'nın Dördüncü Kısmı'nda yasaklanan nedenlerden ileri gelmesi nedeniyle davalı Parti'nin talebi yerinde değildir.

Mustafa GÖNÜL bu görüşe katılmamıştır.

3- Yargılamanın Duruşmalı Olarak Yapılması Sorunu

Davalı Parti, davanın Siyasî Partiler Yasası'nın 98. maddesi yoluyla CMUK'un 387. maddesinin uygulanarak duruşmalı yapılmasını istemiştir.

Siyasî partilerin kapatılma davalarında, Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası uygulanmak suretiyle dosya üzerinden incelenip karara bağlanması 2949 sayılı Yasa'nın 33. ve 2820 sayılı Yasa'nın 98. maddeleri gereğidir.

Anayasa'nın 149. maddesinin son fıkrasında, Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalar dışında kalan işleri Anayasa Mahkemesi'nin dosya üzerinden inceleyeceği hükmü yer aldığından CMUK'nun duruşmayla ilgili kuralları siyasî partilerin kapatılması davalarında uygulanmaz.

Bu nedenle Davalı Parti'nin duruşma yapılması talebi reddedilmiştir.

4- Anayasa'nın GEÇİCİ 15. Maddenin Uygulanmaması Yoluyla Siyasî Partiler Yasası'nın İlgili Kurallarının İptal ya da İhmal Edilerek Uygulama Dışı Bırakılması Sorunu

Davalı Parti, Anayasa'nın geçici 15. maddesinin davada uygulanmamasını ve böylece Siyasî Partiler Yasası'nın 68., 69. ve 78. maddelerinin iptaline karar verilmesini istemiştir. Ancak 2820 sayılı Yasa'nın 68. ve 69. maddeleri davada uygulanacak kurallardan değildir.

Davalı Partinin bu görüşleri öbür kapatma davalarında da diğer partilerce çeşitli vesilelerle dile getirilmiştir. Ancak Anayasa Mahkemesi'nin yerleşik içtihadına göre, Anayasa'nın geçici 15. maddesinin son fıkrası ile birinci fıkrası arasında, belirli bir dönemde çıkarılan yasalar hakkında Anayasa'ya aykırılıkların iddia edilememesi yönünden bir zaman ayrımı yapılmamış, üçüncü fıkrada yer alan "bu dönem" sözcükleri birinci fıkrada açıklanmıştır. Böylece, belirli bir dönemde çıkarılan yasalar için de Anayasa'ya aykırılık savında bulunulamayacağı öngörülmüştür. Geçici maddeler uygulama süreleriyle değil, geçici olarak düzenledikleri hukuksal ilişki ve kurumlarla kendisi ve bağlı olduğu temel metinlerin içerikleri

ve verdikleri anlam ile değerlendirilmelidir. Geçici maddeler, değişik hukuksal düzenlemeler arasında bağlantı kurar, kazanılmış hakların saklı tutulmasını ve uygulamanın geniş bir zaman dilimine yayılmasını sağlar. Geçici maddelerle temel hükümlerin farkı budur. Hukuksal değer bakımından ise, geçici maddelerle temel hükümler arasında bir farklılık bulunmamaktadır. Anayasa'nın açık olarak düzenlediği bir konunun Anayasa Mahkemesi tarafından uygulanmaması düşünülemez. Bu nedenle, Anayasa'nın geçici 15. maddesine göre, 12 Eylül 1980'den ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Başkanlık Divanı oluşturuluncaya (6 Aralık 1983) kadar geçen süre içinde çıkarılmış olan yasaların Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülemeyeceğinden, bu dönem içinde çıkarılmış bulunan 22.4.1983 günlü, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun Anayasa'ya aykırılığı savında bulunulamaz.

Öte yandan, Parti'nin Ön Savunmasında "2820 sayılı SPY Anayasa'nın 10, 11, 12, 13, 14, 66, 68, 69 uncu maddelerine aykırıdır. Anayasa'nın geçici 15 inci maddesi iptali mümkün kılınmamaktadır. Ancak üstün olan Anayasa'nın hükümleri karşı karşıya geldiğinde Anayasa hükümlerinin uygulanması gerektiği kanısındayız. Anayasa Mahkemesi'nin Siyasal Partiler Yasası'nın Anayasa'ya aykırı hükümlerinin yerine Anayasa ve Türkiye'nin imzaladığı uluslararası sözleşme hükümlerinin uygulanmasını talep ediyoruz." denilmektedir.

Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde yer alan kapatma nedenleri sınırlıdır. Siyasî partilerin kapatılabilmeleri, örgütlenme ve siyasî faaliyette bulunma özgürlüklerine getirilen önemli bir sınırlamadır. Kapatma nedenlerinin Anayasa'da gösterilmiş olması, sınırlanmasını yasalarla genişletilmesini önlemek ve bir anayasal güvence sağlamak amacına dayanır. Bu nedenle, Siyasî Partiler Yasası'nda partilerin yasaklanma koşullarına yenilerini getirerek genişletmek Anayasa'yla bağdaşamaz. Kural, partilerin özgürce kurulma ve faaliyette bulunmalarıdır. İstisna ise bunların kapatılmalarıdır. Anayasa'da da öngörüldüğü gibi siyasî partiler demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez öğeleridir. Anayasa partilerin kapatılma nedenlerini kendisi düzenlemiş bu konuyu yasakoyucunun takdirine bırakmamıştır.

Davalı parti programının, Siyasî Partiler Yasası'nın 78., 81. ve 89. maddelerinde öngörülen devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü ilkesine aykırı bulunması nedeniyle kapatılması istenmektedir.

Anayasa'nın 69. maddesinin son fıkrası, partilerin kapatılması konusunu da içerecek olan yasal düzenlemenin, partilere ilişkin Anayasa kurallarına uygunluğunu aramaktadır. Bu sorunu, Anayasa'nın 68. ve 69.

maddelerinin gereklerini yerine getirmek amacıyla yürürlüğe konulan Siyasî Partiler Yasası'nın 78., 81. ve 89. maddeleriyle birlikte tartışmak Anayasa'nın geçici 15. maddesinin açıklığı karşısında olanaksızdır.

Bir yasa kuralının ihmalinin söz konusu olabilmesi için aynı konuyu düzenleyen ve birbiriyle çelişen bir yasa ve Anayasa kuralının bulunması gerekir. Bu durumda çözümün Anayasa kuralları yönünden aranması doğaldır. Anayasa'nın geçici 15. maddesinin varlığı, Anayasa'nın tümlüğü içinde bir çelişkiyi değil bir ayrık durumu yansıtmaktadır. Geçici 15. maddenin içeriği, konuyu açık biçimde ortaya koymuştur. Anayasa Mahkemesi'nin bu kuralı yok sayması olanaksızdır.

Bir yasa kuralının ihmali, incelenmekte olan işle uygulanması sözkonusu kural hakkında iptal davası açılmamış olsa bile o kuralın Anayasa'ya aykırılık nedeniyle iptal edilebilecek nitelikte olması koşuluna bağlıdır.

Sözkonusu kuralların, Anayasa'nın geçici 15. maddesi karşısında, Anayasa'ya uygunluk denetimi yapılmasının olanaksızlığı nedeniyle ihmal edilmeleri de söz konusu olamaz.

Bu nedenlerle davalı Parti'nin, Anayasa'nın geçici 15. maddesinin davada uygulanmaması yoluyla Siyasî Partiler Yasası'nın ilgili kurallarının iptal ya da ihmal edilerek uygulama dışı bırakılması savı ve istemi yerinde görülmemiştir.

Mustafa GÖNÜL bu görüşlere katılmamıştır.

B. ESAS YÖNÜNDEN

1. Genel Açıklama

Genel ve eşit oy hakkı; çoğulcu, katılımcı kurallar ve kurumlar düzeni olan çağdaş demokrasilerde yurttaşların devlet yönetimine katılmalarının temel koşuludur. Bu yolla söz sahibi olup etkinlik kazanma olanağı elde edilirse de kişilerin ayrı ayrı güçleriyle sonuç almaları güçtür. Bireysel iradeleri birleştirip yönlendirerek onlara ağırlık kazandıran özgün kuruluşlara gereksinim duyulmuştur. Bu kuruluşlar, dağınık siyasal tercihleri birleştirip açıklık ve güç sağlayarak devlet hizmetlerini daha yararlı kılmak, hak ve özgürlükleri güvenceye bağlayarak toplumsal barışı güçlendirmek, anayasal ilkeler doğrultusunda kamuoyu oluşturarak ulusal yaşama daha çok aydınlık getirmek yönünden vazgeçilmez öneme sahip olan siyasal partilerdir.

Anayasa'nın 68. maddesinin ikinci fıkrasında "Siyasî partiler demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır." ilkesine yer verildikten sonra üçüncü fıkrasında da "Siyasî Partiler önceden izin almadan kurulurlar ve Anayasa ve kanun hükümleri içinde faaliyetlerini sürdürürler." denilmektedir.

Siyasal partilere ilişkin Anayasa kuralları gözden geçirilirse Anayasakoyucunun bu konuya özel bir önem ve değer vermiş olduğu görülür.

Siyasal partilerin kuruluş ve çalışmalarının özgürlük içinde olması temel ilkedir. Siyasal partiler, belli siyasî düşünceler çerçevesinde birleşen yurttaşların özgürce kurdukları ve özgürce katılıp ayrıldıkları kuruluşlardır. Kamuoyunun oluşumunda önemli etkinliği olan siyasî partiler, yurttaşların istem ve özlemlerinin gerçekleşmesine çalışan ve siyasal katılımları somutlaştıran hukuksal yapılardır.

Demokrasinin simgesi sayılan, olmazsa olmaz koşulu olarak nitelenen özgürlük ve hukuksallığın ulusal araçları durumunda bulunan siyasî partilerin, devlet yönetimindeki etkinlikleri ve ulusal istencin gerçekleşmesindeki rolleri nedeniyle, Anayasakoyucu, onları öteki tüzelkişilerden farklı görerek, kurulmalarından başlayıp çalışmalarında uyacakları esasları ve kapatılmalarında izlenecek yöntem ve kuralları özel olarak belirlemekle kalmamış, Anayasa'nın 69. maddesinin son fıkrasında, çalışma, denetleme ve kapatılmalarının Anayasa'da belirlenen ilkeler çerçevesinde çıkarılacak bir yasayla düzenleneceğini öngörmüştür.

Anayasa'nın anılan buyurucu kuralı uyarınca 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası çıkarılmış; siyasî partilerin kuruluşlarından başlayarak çalışmaları, denetimleri, kapatılmaları konularında, belirli bir sistem içerisinde, çok ayrıntılı kurallar getirmiştir. Getirilen sistemde, Anayasa'da da yer alan yasaklara uymayan siyasal partilerin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca izleneceği ve gerektiğinde kapatılmaları için Anayasa Mahkemesi'nde dava açılacağı öngörülmüştür.

Siyasal partilerin, demokratik yaşamın vazgeçilmez öğeleri olmaları, devlet örgütü ve kamu hizmetleriyle yoğun ilişki içinde bulunmaları, onların her istediklerini yapabilecekleri anlamına gelmez. Siyasal partilerin baskı ve engellerden uzak kalmalarını sağlamaya yönelik kurulma ve çalışma özgürlüğü, Anayasa ve bu alanı düzenleyen yasalarla sınırlıdır. Bu belirleme aynı zamanda demokratik hukuk devleti olmanın da bir gereğidir. Nitekim Anayasa'nın 2. maddesinde "Türkiye Cumhuriyeti... demokratik... bir hukuk devletidir." denilmektedir.

Hukuk devleti, Anayasa Mahkemesi'nin birçok kararında yinelenip vurgulandığı üzere insan haklarına saygılı ve bu hakları koruyan, toplum yaşamında adalete ve eşitliğe uygun bir hukuk düzeni kurarak bu düzeni sürdürmekle kendisini yükümlü sayan, tüm davranışlarında hukuk kurallarına ve Anayasa'ya uyan, işlem ve eylemleri bağımsız yargı denetimine açık olan devlet demektir.

Varlığı ve etkisi, işlevleriyle ortaya çıkan devlet, belirli topraklar üzerinde yerleşmiş, bağımsız ve egemen aynı üstün güce bağlı örgütlü insanlar topluluğu olarak tanımlanır. Bu tanıma göre, ülke ve ulus bütünlüğüyle egemenlik, yasalara dayanan bir otoriteye bağlı örgütlenme ve eşitlik ilkesi bir devlet için vazgeçilmez öğeler demektir. Her canlının ve insanların kendilerini koruma içgüdüsünde olduğu gibi, devletlerin de saldırı ve ondan doğacak tehlikelerden kendi varlığını koruması, uluslararası hukuk düzeninde kabul edilmiş temel bir haktır.

Devletler hukukunda, genellikle, "devletin varlığını güçlendirerek sürdürmek, bağımsızlığına ve geçerli yapısına yönelik tehlikelere karşı önlemler alıp uygulamak" yetkisi biçiminde tanımlanan kendini koruma hakkı, insan hak ve özgürlüklerinden başlayarak demokratik toplum düzenini bozucu, devletin öğelerini yıkıcı eylemleri karşılayacak her tür çabayı kapsar. Bunların başında, bireylerin ve devletin varlığını koruma hakkının bulunduğu tartışmasızdır. Devletin temel dayanaklarını, sürekliliğini ve demokrasiyi yok edici sakıncaları gidermek için yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi hukuk devleti için en doğal davranıştır. Bu bakımdan Siyasî Partiler Yasası'nda yer alan konuyla ilgili düzenlemeler devletler hukukunda öngörülen devletin kendini ve halkını koruma hakkının kapsamı içinde kalmaktadır. Durumun demokrasi ilkeleriyle çatışan bir yönü yoktur. Dayandığı temelleri korumak amacıyla hukuk içinde aldığı önlemler nedeniyle bir devletin kusurlu bulunup suçlanması düşünülemez.

Anayasada kişilerin hak ve ödevleri, siyasî haklar ve ödevler ile siyasî partilerin bağlı olacakları esaslar ayrı kurallarla düzenlenmiştir.

Demokrasilerde Anayasa'nın güvence altına aldığı hakların kullanılması ile belirlediği ödevlerin yerine getirilmesinde ülke düzeyinde etkinliği olan siyasal partilerin, demokratik devlet yapısı ile ülke ve ulus bütünlüğünün korunması için konulmuş Anayasa ve yasa kurallarına uymaları yalnız varlıklarının doğal gereği olmayıp aynı zamanda bir Anayasa buyruğudur.

2. Anayasa ve Siyasî Partiler Yasası'nın İlgili Kuralları

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca davalı Siyasî Parti'nin, progra-

mının kimi bölümlerinin Anayasa'nın Başlangıç Kısmı ile 2., 3., 14., 42., 68., 69. ve 136. maddelerine; 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın ise 78. maddesinin (a) bendi, 81. maddesinin (a), (b) bentleri ile 89. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek Siyasî Partiler Yasası'nın 101. maddesinin (a) bendi uyarınca kapatılması istenilmektedir.

Siyasî Partilerin kapatılmalarıyla ilgili düzenlemelerin kaynağı, Devletin temel öğelerini belirleyerek bunların güvenceye bağlayan ve toplumsal uzlaşmanın temelini oluşturan Anayasa'nın aşağıdaki maddelerinde yer alan kurallardır:

"**MADDE 1.**- Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir."

"**MADDE 2.**- Türkiye Cumhuriyeti toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

"**MADDE 3.**- Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir.

Bayrağı, şekli kanunda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır.

Millî marşı "İstiklal Marşı"dır.

Başkenti Ankara'dır."

"**MADDE 4.**- Anayasanın 1 inci maddesindeki Devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm ile, 2 nci maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri ve 3 üncü maddesi hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez."

Anayasakoyucu, bu kurallarla ulusal birliğimizin değişmezliğini ve devletin tekil yapısını ortaya koymuştur. Bu ilkelerden öncelikli olanlar ülke-ulus bütünlüğüyle Atatürk milliyetçiliğidir.

Vatana ve ulusa bağlılığın, sevgi ve kardeşliğin, içte ve dışta barışın simgesi sayılan, tüm bireyleri eşitlik ve adaletle kavrayıp çağdaş evrensel değerlerle birleşen bu ilkeler, yaşamın her alanda çağdaşlaşmasının ve demokratikleşmesinin kaynağı ve dayanağıdır.

Siyasî partilerin çalışmaları ve programları yönünden Anayasa'ya aykırılık, yalnızca Anayasa'da sayılan parti yasaklarına ilişkin hükümlerle sınırlıdır.

Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde yer alan yasaklar şunlardır.

- Siyasî partilerin tüzük ve programları, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, ulus egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz.

- Sınıf ve zümre egemenliğini veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı amaçlayan siyasî partiler kurulamaz.

- Siyasî partiler yurt dışında örgütlenip çalışma yapamazlar, kadın ya da gençlik kolu ve benzeri biçimde ayrıcalık yaratan yan kuruluşlar kuramazlar.

- Siyasî partiler tüzük ve programları dışında çalışma yapamazlar.

- Siyasî partiler, temel hak ve özgürlüklerin kötüye kullanılmasına karşı 14. maddeyle konmuş olan sınırlamaların dışına çıkamazlar.

- Siyasî partiler, kendi siyasetlerini yürütmek ve güçlendirmek amacıyla dernekler, sendikalar, vakıflar, kooperatifler ve kamu kuruluşu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları ile siyasî ilişki ve işbirliği içinde bulunamazlar ve bunlardan maddî yardım alamazlar.

- Siyasî partilerin parti içi çalışmaları ve kararları demokrasi esaslarına aykırı olamaz.

- Siyasî partiler yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan, yabancı ülkelerdeki dernek ve gruplardan yardım ve emir alamazlar; bunların Türkiye aleyhindeki karar ve etkinliklerine katılamazlar.

Bu yasakların kimileri doğrudan bir kapatma nedeni değildir.

Siyasî partilerin doğrudan kapatma nedenlerinden biri Anayasa'nın 69. maddesinin birinci fıkrasında gösterilmektedir. Bu fıkraya göre; siyasî partiler, tüzük ve programları dışında faaliyette bulunamazlar; Anayasa'nın 14. maddesindeki sınırlamalar dışına çıkamazlar; çıkanlar temelli kapatılır. Böylece, siyasî partilerin tüzük ve programları dışında faaliyette bulunmaları değil; Anayasa'nın 14. maddesindeki sınırlamalar dışına çıkmaları kapatma nedenidir. Diğer bir doğrudan kapatma nedeni bu maddenin 8. fıkrasında yer almaktadır. Bu fıkraya göre de; siyasî partiler, yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan, yabancı ülkelerdeki dernek ve gruplardan yardım ve emir alamazlar; bunların Türkiye aleyhindeki karar ve faaliyetlerine katılamazlar. Bu hükme aykırı davranan siyasal partiler temelli kapatılır.

Anayasa'nın 68. maddesinin dördüncü ve beşinci fıkralarında - "Siyasî partilerin tüzük ve programları, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, millet egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz.", - "Sınıf ve zümre egemenliğini veya herhangi bir diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayan siyasî partiler kurulamaz." denilmektedir. Bu kurallarda yer alan "Olamaz" ve "kurulamaz" sözcüklerini kapatma nedeni olarak anlamak gerekir.

Göz önünde tutulması gereken diğer bir husus da, 68. maddenin beşinci fıkrasında yeralan kapatma nedeninin 69. maddenin birinci fıkrasının ikinci tümcesinde yer aldığıdır. Bu tümcenin atıfta bulunduğu 14. madde de açıkça sınıf veya zümre egemenliğini veya herhangi bir tür diktatörlüğü amaçlayan siyasî partilerin kurulmasını yasaklamaktadır.

Siyasî Partiler Yasası'nın 78. maddesinde;

"Siyasî Partiler:

a) Türkiye Devletinin Cumhuriyet olan şeklini; Anayasa'nın Başlangıç Kısmı'nda ve 2. maddesinde belirtilen esaslarını; Anayasa'nın 3. maddesinde açıklanan Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, diline, bayrağına, millî marşına ve başkentine dair hükümlerini; egemenliğin kayıtsız şartsız Türk milletine ait olduğu ve bunun ancak Anayasa'nın koyduğu esaslara göre yetkili organları eliyle kullanabileceği esasını; Türk milletine ait olan egemenliğin kullanılmasının belli bir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamayacağı veya hiçbir kimse veya organın, kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamayacağı hükmünü, seçimler ve halk oylamalarının serbest, eşit, gizli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılması esasını değiştirmek;

Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, dil, ırk, renk, din ve mezhep ayrımı yaratmak veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere dayanan bir devlet düzeni kurmak;

Amacını güdemezler veya bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar, başkalarını bu yolda tahrik ve teşvik edemezler."

81. maddesinde;

"Siyasî Partiler:

a) Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde milli veya dinî kültür veya mezhep veya ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri süremezler.

b) Türk dilinden ve kültüründen başka dil ve kültürleri korumak; geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını güdemezler ve bu yolda faaliyette bulunamazlar."

89. maddesinde;

"Siyasî Partiler, lâiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasî görüş ve düşüncelerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirmek durumunda olan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın, genel idare içinde yer almasına ilişkin 136. maddesi hükmüne aykırı amaç güdemezler."

hükümleri yer almaktadır.

2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın bu kurallarında, devletin tekliği ile ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünden söz edilmektedir. Bu maddeler, Anayasa'da yazılı soyut "bölünmez bütünlük" ve "tekil devlet" kavramlarını açıklayarak somutlaştırmaktadırlar. Eş anlatımla, Siyasî Partiler Yasası, devletin tekliği, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü korumak amacıyla, ayrılıkçı akımların bir parti durumunda örgütlenmesini yasaklamakta ve yine siyasî partilerin federal bir sistemi savunamayacaklarını azınlık yaratamayacaklarını (özendirip kışkırtmayacaklarını), bölgecilik, ırkçılık yapamayacaklarını ve eşitlik ilkesini korumak zorunda olduklarını vurgulamaktadır. Böylece anayasal ilkeler Siyasî Partiler Yasası'yla yaşama geçirilip yaptırımlara bağlanmıştır.

3. Sav ve Savunmanın Kanıtları

a) Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı Savının Kanıtları

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı İddianamesinde davalı partinin programında davaya esas olan şu hususların yer aldığını belirtmiştir:

Bu program

"... Türkiye'de Türk, Kürt ve diğer azınlık halkların ortaklaşa yürüttüğü bir "Kurtuluş Savaşı" ile saltanat yıkılmış, Cumhuriyet kurulmuştur. Bu kuruluş sadece Türk egemen anlayışıyla sonuçlandırılmış, bu temelde yürütülen batı ile bütünleşme çabalarından bir sonuç çıkarılamamış, Türkiye geri kalmışlıktan kurtulamamıştır...

Tekel iktidarlarının yapısı Cumhuriyetin ilk günlerinden bugüne kadar, sivil-asker bürokratlarla iç içe geçerek bu bütünleşme ve işbirliği te-

melinde sürdürülüyor. Tekelci hakimiyeti sürdürebilmek için; Kürt halkını inkâr ve haklı taleplerini bütünüyle yok sayma... temelinde geliştirilen siyasî politikalarla yürüyorlar...

Kürt halkının en doğal demokratik hak ve istemlerine karşı, bu şöven, militarist propagandalar, sürgün ve imha politikaları daima öne çıkarılarak egemen "Türk" anlayışı korunmuş, başta Kürt halkı olmak üzere diğer ulusal azınlıklara ve dahası Türk halkına da baskıları öngören kapitalist sisteme bağlı devlet politikalarını "Çağdaşlaşma", "Batılılaşma" adına sürdüregelmişlerdir...

Türkiye'nin bütünlüğünü, siyasal, sosyal, ekonomik olarak etkisi altına alan bu durum karşısında tekelci iktidar çözümsüzdür. Çünkü bu iktidar toplumun ezici çoğunluğunun çıkarlarına karşıdır. Ve sözkonusu çözümsüzlüğü egemen sermaye çıkarları temelinde tüm topluma zorla kabul ettirmek istemektedirler. Ve böylelikle Türk ve Kürt emekçilerinin çıkarlarını savunan bütün demokratik çıkışları tıkamaktadırlar.

ÖZDEP, halklarımızın, barış ve kardeşliğinin egemen olduğu bir düzen yaratılmasını ve bu düzen içinde özgür iradeye dayalı kendi kaderlerini kendilerinin belirlemesini öngörür.

ÖZDEP, halkların kardeşliği, birliği ve dayanışması önünde engel olan her türden ve renkten ırkçı, şöven ve gerici faşist ideolojik akım ve örgütlenmelere karşı aktif bir politik, ideolojik, demokratik mücadeleyi yürütür...

ÖZDEP, iç ve dış politikaların belirlenmesinde tüm emekçi kitlelerin ve halklarımızın ortak çıkarlarını temel alır...

ÖZDEP, emekçi sınıfların ve her türden meslek gruplarının, dinsel ve ulusal azınlıkların kendi politik, ekonomik, meslekî ve kültürel çıkarlarını ifade etmeleri için demokratik örgütlenme haklarını temel bir yaşamsal ilke olarak görür ve Anayasal güvence altına alır.

ÖZDEP, Türk ve Kürt halkı ile azınlıkların demokratik, özgür bir ortam içinde kendi dil, kültür, gelenek, felsefî ve dinî inanç ve idabetlerini özgürce yerine getirmeleri ve geliştirmeleri için tüm olanakları sağlar. Başta TV radyo olmak üzere her türlü basın-yayın olanaklarından eşitçe yararlanmalarını öngörür.

ÖZDEP, halkların temel eğitimini kendi ana dilleriyle yapmalarını öngörür ve bunun gerçekleşmesi için devletin maddî desteğini sağlar.

ÖZDEP, nihaî olarak, Türk ve Kürt halklarını toplumcu bir düzene götürmek için gerekli tüm demokratik ön koşul ve hazıklıkları gerçekleştirmeyi öngörür...

ÖZDEP, halklarımızı bütün yeraltı ve yerüstü zenginlik kaynaklarımızın yegâne sahibi olarak görür...

Partimizin Türk ve Kürt halklarının ve bütün azınlıkların çıkarlarını ifade eden, halkın onayıyla seçilmiş, temsilcilerinin toplandığı demokratik bir Halk Meclisinin yaratılmasını öngörür...

Demokratik halk meclisi... halklarımızın ulusal iradesini temsil eden demokratik, çağdaş bir yasama gücü ve organı olacaktır...

Basın-yayın halkın politik, ekonomik, sosyal ve kültürel haklarının savunulmasında halkların ulusal kimlik, dil ve kültürlerinin doğru bir tarzda halka kavratılmasında, halklar arasında dostluk ve kardeşliğin geliştirilip güçlendirilmesinde etkin bir araç haline getirilecektir...

Devlet din işlerine karışmayacak, din cemaatlere bırakılacaktır...

Partimiz... bütün ezilen, sömürülen halkların kendi kaderlerini tayin hakkına yönelik her türlü, ekonomik, politik, askeri ve kültürel saldırıya karşıdır.

Partimiz halkların kendi bağımsızlık ve özgürlükleri için yürüttükleri haklı ve meşru mücadeleleri destekler, onlarla birlik ve dayanışma içinde olur...

Özgürlük ve Demokrasi Partisi ülkeyi birlikte kuran Türk ve Kürt halklarının eşit ve gönüllü birliğinden yanadır.

Özgürlük ve Demokrasi Partisi Kürt sorununun çözüme kavuşturulmasını, demokrasinin temeli kabul eder. Bu sorun Türkler ve Kürtlerin, demokrasi ve özgürlükten yana olan herkesin sorunudur.

Özgürlük ve Demokrasi Partisi, Kürt sorununun İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Helsinki Sonuç Belgesi hükümlerine uygun barışçı ve demokratik yöntemlerle çözülmesinden yanadır...

Özgürlük ve Demokrasi Partisi halkların eşit ve özgür iradesi temelinde oluşturulacak demokratik bir çözüm için Kürt halkının özgür iradesine sonuna kadar saygılıdır...

Bugün ülkemizde hukuk ve adalet mekanizması antidemokratik, temel insan hak ve özgürlüklerini çiğneyen, egemen sınıfların çıkarlarını

temel alan, Kürt halkının ulusal varlığını yadsıyan emekçilerin ekonomik, demokratik örgütlenmesini yasaklayan gerici, şöven, ırkçı bir niteliğe sahiptir...

Yargılamada ana dil esas alınacaktır...

Türk ve Kürt halklarının ve azınlıkların kendi ulusal kültürlerini özgürce geliştirme ve sahiplenme ortamı yaratılacaktır. Halk ve ulus olmanın birinci ve temel unsuru dil olduğundan her halkın kendi ana diliyle eğitim yapma olanağı sağlanacaktır...

Herkesin temel eğitimini kendi ana diliyle yapması sağlanacaktır. İlkokuldan yüksekokula dek her kademede ana dilde eğitim yapma fırsatı yaratılacaktır..."

Görüşlerini içermektedir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca söz konusu programda yer alan görüşler değerlendirilerek özetle şunlar belirtilmiştir:

Bu ifadelerde dikkati çeken husus Türk ulusu bütünlüğünden ayrı bir Kürt halkı ve diğer azınlıkların varolduğunun belirtilmesidir. "Türk ve Kürt halkları diğer azınlıklarla birlikte Kurtuluş Savaşını başarmış; ancak daha sonra Türkiye Cumhuriyeti Kürt halkının demokratik hak ve istemlerini inkâr etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Kürtlere çeşitli baskılar yapmıştır." deyişleri ile Kürt sorununun halkların eşit ve özgür iradesi temelinde demokratik bir çözüme kavuşturulması isteği ve Kürt halkının iradesine saygı, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı biçimindeki beyanları, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü ilkesini zedeleyici niteliktedir.

Programdaki "halklar" sözcüğünden "uluslar" sözcüğünün ve özellikle de "Kürt Ulusu"nun amaçlandığı anlaşılmaktadır. Çünkü, bağımsızlık, özgürlük ve kendi kaderini tayin hakkı gibi kavramlar yalnızca uluslar için söz konusudur. Söylenmek istenen "Türk Ulusu"nun dışında başka ulusların ve özellikle Kürt Ulusunun var olduğudur.

Programın kurulması öngörülen yeni devlet yapısının "Yasama ve Yürütme" bölümünde, partinin Türk ve Kürt halklarının ve bütün azınlıkların çıkarlarını ifade eden ve halk meclisi olarak adlandırılan bir yasama organı oluşturulması öngörülmektedir. Sözkonusu bu meclisin halkların ulusal iradesini temsil edeceği vurgulanmaktadır. Ulusal iradeden söz edilmesi, o iradenin sahibi olduğu söylenen hakların, yani Türk ve Kürt halklarının birbirinden ayrı uluslar olarak kabul edildiğini anlatmaktadır.

Programın "Hukuk ve Adalet" bölümünde, ülkemizde hukuk ve adalet mekanizmasının Kürt halkının ulusal varlığını yadsıyıcı nitelikte olduğu söylenerek açıkça kürt halkının ulusal varlığı vurgulanmakta ve ayrı bir ulus oluşturduğu kabul edilmektedir. Programın çeşitli yerlerinde kullanılan "halk" sözcüğünün aslında "ulus" kavramı yerine kullanıldığı görülmektedir.

Programda, Partinin demokratik bir çözüm için Kürt halkının özgür iradesine saygılı olduğu açıklanmaktadır. Kürt halkı kendi kaderini saptama hakkı çerçevesinde iradesini kullandığı takdirde buna saygı gösterileceği belirtilerek, ülkenin ve ulusun bölünmez bütünlüğüne karşı çıkılmaktadır.

Tüm bu anlatımlar yani Ulus bütünlüğünün Türk ve Kürt ulusları biçimindeki ayırım ve Türk Ulusu'nun bir bölümünün ayrılma hakkına sahip olmaları, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olduğu yolundaki temel Anayasa ilkesine aykırıdır.

Davalı Partinin programı incelendiğinde;

"... Kürt halkının en doğal demokratik hak ve istemlerine karşı, bu şöven militarist propagandalar, sürgün ve imha politikaları daima öne çıkarılarak egemen "Türk" anlayışı korunmuş, başta Kürt halkı olmak üzere diğer ulusal azınlıklara dahası Türk halkına da baskıları öngören kapitalist sisteme bağlı devlet politikalarını "Çağdaşlaşma" ve "Batılılaşma" adına sürdüregelmişlerdir...

ÖZDEP, emekçi sınıfların her türden meslek gruplarının, dinsel ve ulusal azınlıkların kendi politik, ekonomik mesleki ve kültürel çıkarlarını ifade etmeleri için demokratik örgütlenme haklarını temel bir yaşamsal ilke olarak görür ve anayasal güvence altına alır...

Özgürlük ve Demokrasi Partisi Kürt sorununun çözüme kavuşturulmasını demokrasinin temeli kabul eder. Bu sorun Türkler ve Kürtlerin, demokrasiden yana olan herkesin sorunudur.

Özgürlük ve Demokrasi Partisi Kürt sorununun İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Helsinki Sonuç Belgesi hükümlerine uygun, barışçı ve demokratik yöntemlerle çözümlenmesinden yanadır..." biçimindeki anlatımların yer aldığı görülmektedir.

. Parti Programında yer alan bu ifadelerle Türkiye Cumhuriyeti'nde bir takım dinsel ve ulusal azınlıkların varlığı dile getirilerek onlara siyasal,

ekonomik ve kültürel alanlarda örgütlenme hakkı tanınacağı ifade edilmekte, Kürtler ayrı bir ulus ve azınlık olarak nitelendirilerek, sorunun çözümlenmesinin demokrasinin temeli ve Türklerle Kürtlerin ortak meselesi olduğunun belirtildiği, partinin bu sorunun belirli uluslararası sözleşme ve belgeler çerçevesinde çözümlenmesini savunduğu anlaşılmaktadır. Türkiye Devleti topraklarında Lozan Barış Andlaşması'yla kabul edilen "Müslüman olmayanlar" ile Türk-Bulgar Dostluk Antlaşması'nda öngörülen Türkiye'de yaşayan Bulgarlar dışında ulusal ya da dinsel nitelikte azınlıklar bulunmadığına göre programda bu gibi azınlıklardan sözedilmesi Türkiye Devleti ülkesinde bu gibi azınlıkların varlığını ileri sürmek anlamındadır. Bu anlatımlar, ülkede salt dil, din, ırk bakımlarından öteki kesimden ayrı sosyal özelliklere sahip yurttaşlar bulunduğunun objektif olarak ileri sürülmesi niteliğinde olmayıp, daha ileri gidilerek, bir kısım yurttaşların ayrılıklarını devam ettirebilmelerine ve geliştirmelerine olanak sağlayacak hukuksal güvencelere kavuşturulmaları ve ayrı ulus olmanın getirdiği haklardan yararlandırılmaları benimsenip savunulmaktadır. Bu ise, ulus bütünlüğüne aykırı olarak 81. maddenin (a) bendinde belirtilen "azınlıkların bulunduğunu ileri sürmek" demektir.

Programdaki, Partinin ulusal ve dinsel azınlıkların özgür ve demokratik bir ortamda kendi dil ve kültürlerini geliştirebilmeleri için bütün olanakların sağlanacağı biçimindeki düşünce de ulusal azınlıkların varlığının kabulü olmaktadır. Bu da Siyasî Partiler Yasası'nın 81. maddesinin (b) bendinde yasaklanan Türk dilinden veya kültüründen başka dil ve kültürleri geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye'de azınlıklar yaratarak ulus bütünlüğünün bozulmasını amaçlamak demektir.

Programda Siyasî Partiler Yasası'nın 89. maddesine aykırılık konusunda yer alan tümce "Devlet din işlerine karışmayacak, din cemaatlere bırakılacaktır." biçimindeki tümce olmaktadır. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı bu konuda şunları belirtmektedir: "Programda, devletin din işlerine karışmayacağının öngörülmesi, onun klasik lâiklik anlayışının gereği olarak örgütlenmesi, başka deyişle devletin dinsel fonksiyonlar ifa edememesi anlamında algılanabilirse de, geleneksel olarak Cumhuriyet dönemi Anayasalarımıza yansıyan lâiklik anlayışının birtakım zorunluluklardan kaynaklanan kendine özgü niteliği karşısında, bu ilkeye aykırı biçimde, devletin din işlerinde kamu yararını sağlama amacıyla sahip olduğu düzenleme yetki ve görevinden yoksun kılınması sonucunu doğuracak böyle bir anlayışın Anayasa'ya uygun olduğunu söylemek mümkün değildir. Parti programında kabul edildiği üzere devletin din işlerine karışmaması, dinin cemaatlere bırakılması halinde, devletin kamu düzenini sağlama amacıyla ve inzibati düşüncelerle dinî işlerin bir kesimine karış-

masına olanak veren ve hatta bunu gerekli kılan lâiklik ilkesi çiğnenmiş olacak, Cumhuriyet ve onun nitelikleri arasında sayılan ve değiştirilemeyeceği kabul edilen lâiklik niteliğinden soyutlanmış olacaktır. Böyle bir sonucu doğuracak amacın güdülmesi Siyasî Partiler Yasası'nın 78/a maddesiyle yasaklanmış bulunmaktadır. Diğer taraftan; yine bu şekilde Anayasa'da ve Siyasî Partiler Yasası'nda genel idare içinde varlığı öngörülen Diyanet İşleri Başkanlığı'nın göreceği görevler ortadan kalkacağından kendisinin hukuksal varlığına da ihtiyaç kalmayacak ve adına geçen örgüt genel idare içinden Anayasa'nın 136. ve Siyasî Partiler Yasası'nın 89. maddesine aykırı olarak tasfiye edilmiş olacaktır.

b) Savunma Kanıtları

Savunmada aşağıdaki görüşler ileri sürülmüştür:

Davalı Partiye göre fiili durum varolan mevzuatı aşmıştır. Bu nedenle işin aslında sadece bu parti değil Türkiye'deki bütün siyasal partiler kapatılmalıdır.

Demokratik, barışçıl yöntemlerle düzen değişikliğini savunmak ve bu yönde örgütlenmek mümkündür. Biz niye Anayasa'nın ideolojisini kabul etmek zorunda kalalım?

Türkiye'de son dönemde iktidara muhalefet eden resmî ideoloji dışında çözüm üreten baskı grupları bölücülükle suçlanmaktadır. Ama gerçek amaç muhalefeti bastırmaktır.

Ülkemizde kapatılan siyasal partilerin kapatılma gerekçeleri Anayasa'nın ideolojilerini benimsememesi ve demokrasiyi Anayasakoyucuları gibi yorumlamamaları olmuştur. Demokratik çoğulcu bir toplumda resmî ideolojinin tanımlandığından farklı olarak kavramları tanımlamalarının kapatılma davası konusu edilmesi "azınlık hakkının" tanınmaması anlamına gelir. Oysa düşünce ve örgütlenme özgürlüğünün olmadığı bir toplum özgür bir toplum değildir.

Ulus kavramını Anayasakoyucu "vatandaşlık bağıyla" tanımlamıştır. Yalnız şunu da kabul etmek gerekir ki, Anadolu halkların mozaiği durumdadır. Durum böyle olmakla birlikte, Anadolu'da haklardan yararlanabilmek için "Ne Mutlu Türküm" demek gerekmektedir. Oysa T.C. vatandaşı olmak Türk kökeninden olmaktan farklı bir şeydir. Kimliğin yok sayılması sosyolojik gerçeklere aykırıdır.

Bölücülük suçlaması konusunda sonuç olarak davalı Parti şunları belirtmektedir:

"ÖZDEP çağdaş, demokratik, hukuka saygılı ve hoşgörülü bir toplum düzeni istemektedir. Çözümleri barışçıl ve demokratiktir. Bölücülük bölge halkını potansiyel suçlu olarak görmekten ve otoriter devlet yapısından kaynaklanmaktadır. ÖZDEP siyasal iktidarların bölücü politikalarına karşı halkların gönüllü birlikteliğini savunmaktadır."

Davalı Parti "Diyanet İşleri Başkanlığı'nın, genel idare içinde yer almasına ilişkin Anayasa'nın 136. maddesi hükmüne aykırı amaç güdemezler." biçiminde formüle edilmiş olan 89. maddeyle ilgili suçlama konusunda da şöyle bir savunma yapmaktadır:

"ÖZDEP lâiklik ilkesini tarihsel gelişmesine göre geldiği en son evredeki biçimiyle yorumlamaktadır. Lâiklik "Din ve Devlet işlerinin birbirinden ayrılması olarak" tanımlanmaktadır. ÖZDEP bu ilkenin tanımına göre Diyanet İşleri Başkanlığı'nın genel idare içinde olmaması gerektiği kanaatindedir. Siyasal Partiler Yasası'nda belirtilen lâiklik anlayışı Türkiye'nin toplumsal yapısına uygun düşmemektedir. 1982 Anayasası'nın kabulünden sonra toplumda şeriata hızlı bir yönelme olmuştur. Bunun nedeni Diyanet İşleri Başkanlığı'nın genel idare içinde olmasıdır. İmam Hatip Liselerinden mezun olanlar devletin kilit noktasına yerleşmiştir. Diyanet İşleri Başkanlığı vasıtasıyla Hanefi mezhebinin propagandası yapılmaktadır. Din dersleri zorunluluğu okullarda kabul edilmiş ve bu derslerle Hanefi mezhebinin kabulüne göre İslâm yorumlanmaktadır. Alevi köylerinde camiler yapılmaktadır. Güneydoğu ve Doğu Anadolu'da irşat toplantıları devlet tarafından yapılmaktadır. Devlet 12 Eylül'den sonra Kürt kökenli vatandaşların yaşadığı bölgelerde uçaklarla şeriat bildirilerini atmaktadır. ÖZDEP bu yanlış anlayışına lâiklik ilkesinin çağdaş yorumlayışıyla çözüm üretmektedir. Bu nedenle kapatma davasının reddedilmesi gerekmektedir."

4. Kanıtların Değerlendirilmesi

a. Davalı Parti Programı'nın "Devletin ülkesi ve Milletiyle Bölünmez Bütürlüğü'nün bozulması" amacını taşıyıp taşımadığı:

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü bu ilkenin vazgeçilmez bir unsuru olan ortak dil, kültür, eğitim ve Atatürk Milliyetçiliği kavramları hukuksal, siyasal olduğu kadar, tarihsel ve sosyal gerçeklere dayanmaktadır.

Şöyleki:

"Bütünlük" ilkesi ilk olarak Misak-ı Millî'nin birinci maddesinde "...İslâm çoğunluğu bulunan yerleşik toprak parçalarının tamamı hakikaten veya hükmen hiçbir sebeple ayırma kabul etmez küldür." biçiminde yer almıştır.

İsmet İNÖNÜ, Lozan Barış Andlaşması görüşmelerinde, bütünlük ilkesini "Büyük Millet Meclisi Hükümeti; Türk Yurdu'nun birliğine ve bölünmezliğine en büyük önemi vermekte, hakların ve ödevlerin, çıkarların ve yükümlülüklerin yurttaşlarca eşit olarak paylaşılması gerektiğine inanmaktadır." biçiminde açıklanmıştır.

Devletin, ülkesi ve milletiyle bölünmezliği ilkesi Anayasa'nın birçok maddesinde özellikle vurgulanmış, Türk Milleti'nin bağımsızlığı ve bütünlüğüyle, ülkenin bölünmezliğini korumak devletin temel amaç ve görevleri arasında gösterilmiştir. (Madde 5). Ülke ve ulus bütünlüğünü korumak için temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanabileceği de kabul edilmiş, (Madde 13 ve 14) aynı amaçla basın ve dernek kurma özgürlüklerine özel sınırlamalar getirilmiş (Madde 28, 30, 33), gençlerin bu anlayış doğrultusunda yetişme ve gelişmelerini sağlayıcı önlemler alınması devlete özel görev olarak verilmiş (Madde 58), bilimsel araştırma ve yayında bulunma yetkisinin Devletin varlığı ve bağımsızlığıyla ulusun ve ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliğine karşı kullanılamayacağı belirtilmiş (Madde 130), kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına bu nedenlerle yönetimin müdahalesi uygun bulunmuş (Madde 135), birlik ve bütünlük konusunda işlenecek suçlar için özel mahkemelerin kurulması öngörülmüş (Madde 143), aynı konu, TBMM üyeleri ve Cumhurbaşkanı yeminlerinin temel öğelerinden birini oluşturmuş (Madde 81 ve 103), siyasî partilerin uyacakları esasların başlıcaları arasında yine "bölünmez bütünlük" ilkesi yer almıştır. (Madde 68 ve 69).

Uluslar, varlıklarını tarihsel gelişmeler ve gerçeklerle kazanırlar. Ortak kültürün, sosyal dayanışmanın ve birlikte yaşama duygusunun doğuşu, gelişip güçlenmesi tarihe dayanır. Tek vücut durumunda ve tam ulus yapısı içinde bütünleşerek Kurtuluş Savaşı'nı yapmış halkın vatanı, Türk Vatanı; Milleti, Türk Milleti; Devleti de Türk Devleti'dir. Dünya, 11. yüzyıldan bu yana çağlar boyu Anadolu için "Türkiye" ve burada yaşayanlar için "Türkler" adını kullanmıştır. Bu durum, ulus bütünlüğü içinde yer alan farklı etnik grupları görmeme anlamına gelmez.

Gerek Anayasa'ya gerek Siyasî Partiler Yasası'na göre ülke ve ulus bütünlüğü, devletin bölünmezliğinin temel öğeleridir. Faaliyet, ister ülke,

ister ulus bütünlüğüne yönelik olsun, sonuçta, devletin bölünmez bütünlüğünün tehlikeye girmesi söz konusudur. Ülke bütünlüğünün hedef alınmasının, ulus bütünlüğünü; ulus bütünlüğünün hedef alınmasının, ülke bütünlüğünü bozacağı kuskusuzdur. Anayasa ve Yasa, bu değerleri birlikte ve ödünsüz, mutlak olarak korumayı amaçlamıştır.

"Millet" kavramı; insanlığın gelişme süreci sonucunda vardığı en ilerlemiş birlikteliği oluşturan toplumsal yapıyı anlatır. "Ulus" ve yerine göre "Halk" sözcükleriyle de anlatılan bu yapı, bir gelişme düzeyini, bilinçli ve kişilikli bireyler olgusunu gösterir. "Milliyetçilik" ise, büyük bir toplumsal gerçek ve "millet düşüncesi"nin üzerine kurulu olan çağın en etkin kültür ve politik anlayışıdır. Milliyetçilik, Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Türk Devrimi'nin temel ve önde gelen ilkelerinden biridir. Cumhuriyet döneminde "millet" ve "milliyetçilik" kavramları, başta, teokrasiden demokrasiye geçişi sağlayan Atatürk olmak üzere Cumhuriyetin kurucularıyla, onların koyduğu temel ilkeler üzerinde Cumhuriyeti yöneten kuşaklarca yorumlanmış ve 1924, 1961, 1982 Anayasa'larında yer almıştır. 1982 Anayasası'nın Başlangıcı'nda "...Atatürk'ün belirlediği milliyetçilik anlayışı...", 2. maddesinde "...Atatürk milliyetçiliği...", 42. maddesinde "...Atatürk ilkeleri..." ve 134. maddesinde "Atatürkçü düşünce..." sözcükleriyle Atatürk milliyetçiliği güçlü biçimde yer almaktadır. Atatürk Milliyetçiliği, ayrımcı ve ırkçı bir kavram değil, Türkiye cumhuriyeti'ni kuran Türk halkının, kökeni ne olursa olsun, devlet yönünden tartışmasız eşitliği, içtenlikli birliği ve birlikte yaşama istencini içeren çağdaş bir olgudur.Ayrımcılığı dışlayıp "ulus" yapısı içinde kaynaşmayı öngören bu kavram; etnik kökenleriyle kimliklerin ayrımcılığa varan resmî bir tanıtım belirtisi olarak söylenmesini engellemektedir. Dil ve din birliği yanında önemli başka toplumsal bağlar kurmuş toplulukların devletle olan hukuksal bağlarını koparacak bir girişim, kışkırtma, toplumsal gerçeklere Anayasa'ya ve Siyasî Partiler Yasası'na uygun bir tutum değildir. Türk Ulusu içinde "Kürt" kökenli yurttaşlarla değişik boylardan gelen "Türkler" ve diğer değişik kökenliler ayrımsız biçimde yer almakta Devletin temel ögesi olan "tek ulus" olgusu böylece somutlaşmaktadır.

Ulus, tarihsel ve sosyolojik yönden belirli aşamaları geçmiş ve belirli nitelikleri kazanmış bir topluluktur. Türk Ulusu, Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasıyla sınırları çizilmiş "vatan" kavramına dayanır. Ulus; vatan üzerinde yaşayan, geçmişten geleceğe doğru bir zaman akışı içinde ortak yaşam istek ve amacına bağlanan kültür ve ülkü birliğine dayanır. "Ulus" kavramı, dar çerçeveli topluluk ve dinden başka toplumsal bir bağı olmayan ve başka öge aramayan ümmet kavramından çok farklıdır. Ulus, tarihsel ve sosyal gelişmenin yarattığı birlikte yaşama olgusudur. Irk gibi

antropolojik ve filolojik niteliklere dayanan dar bir kavram da değildir. Ulus, ortak bir tarih bilinci yaratmamış göçebe, yerel dil ve soy gruplarından oluşan sosyolojik bir yapı olan kavim de değildir. "Misak-ı Milli" sınırları içinde Türkiye Cumhuriyeti'nin üzerinde kurulduğu, Avrupa, Asya, Afrika kıtaları arasında köprü durumunda olan, çeşitli göç ve sığınmalara kucak açan vatanda, bin yılı aşan uzun bir tarihsel gelişme sonunda yaşayan ve Kafkaslara, Balkanlara, Afrika ve Orta Doğu'ya uzanan Osmanlı İmparatorluğu'ndan arta kalan çeşitli etnik kökenlerden gelen insanlar ortak geçmişe, tarihe, ahlâka, değer yargılarına, dine, hukuka ve eşit haklara sahip olarak karşılıklı şekilde birbirlerinin kültürlerini ve eski Anadolu uygarlıklardan kalan değerleri de özümseyerek birlikte ortak kültür ve kimliğe sahip bir vatan ve ulus oluşturmuşlardır. Yapısı bu biçim olan Türk Ulusu içinde Türk, Kürt gibi ırkçılığa dayalı ulus ayrımcılığına gitmek gerçekle bağdaşmaz.

Bu nedenle Atatürk, "Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına Türk Ulusu denir" demiş ve anayasalarımızda Ulus bütünlüğü esas alınmıştır. Bu bütünlük ilkesinden uzaklaşıp ulusu etnik kökene dayalı "Türk ve Kürt" ayrımlarıyla nitelemek ve ırka dayalı savlarla bölücülüğe gitmek ve nüfuslandırmak olanaksızdır. Cumhuriyeti kuranlar sadece Türk ve Kürt kökeninden gelenler olmadığı gibi, terör örgütleri karşısına çıkanlar ve şehit olanlar sadece Türk ve Kürt kökeninden gelenler olmayıp her kökenden gelen ve Cumhuriyeti kuran Türk Ulusudur.

Anayasa'nın 66. maddesinde "Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür" ilkesine yer verilmiştir. Bu ilke, evrensel bağlamda vatanı ve ulusuyla bir bütün olan Türkiye Cumhuriyeti'nde bireysel insan hakları yönünden eşitliği sağlamak için getirilmiş, ulusu kuran herhangi bir etnik gruba ayrıcalık tanınmasını önleyen birleştirici ve bütünleştirici bir temel oluşturmuştur. Burada Türklük, ırka dayalı bir anlam taşımamaktadır. Her kökenden gelen vatandaşların vatandaşlığı ve ulusal kimliği anlamına gelmektedir. Bir kimsenin "Ben, Türküm! deyişi, "Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyım, Türk Ulusu'nun bir bireyiyim!" amlamını taşır. Irka dayalı bir "Türklük" savı ve etnik kökenleri değiştirme ya da kaldırma anlamı yoktur. Vatandaşlık ve ulusal kimliğin getirdiği haklar yanında elbet sorumluluklar da vardır. Vatandaşlık ve ulusal kimlik, vatandaşların etnik kökenlerini yadsıma anlamına gelmez. Etnik kökenlerin gözetilmesi de yurttaşlık niteliğini ve ulusal kimliği zedelememeli ve etnik kökene dayalı ayrı ulus olma savlarına, dayanak yapılmamalıdır.

Toplumun tüm kesimlerinde gerçekleştirilen bu kutsal ve tarihsel mirasın korunmasını amaçlayan anayasal ilkelerle yasal önlemler, toplumun huzur ve refahı, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin güvenliği ve varlığı ile ilgilidir. Türk Milleti içinde yer alan her kökenden vatandaş, hiçbir ayrım gözetilmeksizin istek ve başarılarına göre her görev ve işte çalışmış; Türkiye'nin her yerinde, köyünde, kentinde yaşama, yerleşme, okuma, evlenme, gelişme ve yükselme ile ortak dil ve kültürden yararlanma ve katkıda bulunma olanağına kavuşmuştur. Böylece herkese ülkede her düzeyde tüm demokratik, siyasal ve temel haklar tam eşitlikle tanınmıştır. Bu tarihsel oluşum nedeniyle "ülke ve milletin bölünmez bütünlüğü," T.C. Anayasa'larında vazgeçilmez ve ödün verilmez temel kural olarak yer almıştır. Tarihsel bir gelişme süreci içinde gerçekleşen, ayrılması olanaksız bir kaynaşma ve bütünleşme, eşitliğe dayanarak ırkçılığı reddeden Türk Ulusu gerçeğine karşı, ayrıcalığa, bölücülüğe ve sonuçta yok olmaya yol açacak davranışları insan hakları kapsamında görmek olanaksızdır.

Anayasa Mahkemesi'nin siyasal partilere ilişkin 20.7.1971 günlü, Esas 1971/3, Karar 1971/3 sayılı kararında değinildiği gibi:

1921 Anayasası'ndan 1961 Anayasası'na değin sürekli olarak üzerinde durulmuş bir ilke olan (Türk Devleti'nin ulusu ve ülkesi ile bölünmezliği) ilkesi, Erzurum ve Sivas Kongreleri'nde saptanan biçimi ile Misak-ı Millî'nin gösterdiği sınırlar içinde birbiriyle kaynaşmış olarak yaşayanların gerçekten ve hukukça ayrılık kabul etmez bir bütün oldukları kesinlikle belirlenmiş ve bu bütünlük içinde Kürt halkından hiçbir zaman söz edilmemiş olduğu gibi, Lozan Barış Andlaşması görüşme ve kararlarında da, Misak-ı Millî'nin çizdiği sınırlar içindeki azınlıklar sayılırken "Kürt" ayrımına yer verilmemiştir.

Bu durum yalnızca bir olayın değil, doğrudan doğruya bir gerçeğin de anlatımıdır. Bu gerçeği de en çağdaş anlamıyla Atatürk'ün ulus anlayışında bulmaktayız. Atatürk'ün kendi el yazısı ile düzenlediği notlarında: "Bugünkü Türk Milleti, siyasî ve içtimaî camiası içinde kendilerine Kürtlük fikri, Çerkezlik fikri ve hattâ Lâzlık fikri veya Boşnaklık fikri propaganda edilmek istenmiş yurttaş ve millettaşlarımız vardır. Fakat mazinin istibdat devirleri mahsulü olan bu yanlış göstermeler hiçbir millet ferdi üzerinde üzüntü ve kınamadan başka bir tesir hâsıl etmemiştir. Çünkü bu millet efradı da Umum Türk Camiası gibi aynı müşterek maziye tarihe ahlaka ve hukuka sahip bulunuyorlar" demiş ve Ulus'u "Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına Türk Milleti denir" biçiminde tanımlamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk Milliyetçiliğine içtenlikle bağlıdır. Eşitlikçi ve birleştirici içeriğiyle çağdaş anlayışı yansıtan Atatürk Milli-

yetçiliği toplumsal dayanışmanın güvencesidir. Atatürk Milliyetçiliği, yaşamsal ve bilimsel gerçek olarak benimsenmiştir. Bu tarihsel ilke aynı zamanda ulusal varlığın korunmasına ve yücelmesine hizmet edecek yaşam anlayışı ve biçimidir. İnsancıl, uygar ve barışçıdır. Kardeşliği, sevgiyi, dayanışmayı ve çağdaş evrensel değerleri kucaklar.

Dil ve eğitim konusuna gelince; bin yıldan beri birlikte yaşayan, vatanın her yerinde içiçe kaynaşan çeşitli soy ve kökenden gelen bireyler arasında Türkçe en yaygın dildir. Sadece resmî işlerde değil, ailede, günlük yaşamda ve eğitimde kısacası toplumsal ilişkilerin her alanında kullanılan ortak bir dil olmuştur. Türkçeyi bilmeyen ve kullanmayan çok az kişi vardır.

Ayrıca kapalı ve açık özel ortamlarda, ev ve işyerinde, basın ve sanat alanında yerel dillerin kullanılması da yasak değildir. Tersine savlar gerçek dışıdır. Ulus bütünlüğü içinde yer alan kimi etnik grupların kendi aralarında kullandıkları yerel dillerin resmî dil yerine ortak iletişim ve çağdaş eğitim aracı olarak tanınması olanaklı değildir.

Anayasa'nın 26. maddesinin üçüncü fıkrasında "Düşüncelerin açıklanması ve yayılmasında kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dil kullanılamaz" denilmektedir. Türkiye'de özellikle yasaklanan bir dil kalmadığı gibi özel yaşamda birçok dil kullanılmaktadır. Anayasa'nın 42. maddesinin son fıkrasında, Türkçe'den başka hiçbir dilin eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulup öğretilemeyeceği, uluslararası andlaşmalar saklı tutularak kurala bağlanmıştır. Bu anayasal gerek, öğretim ve eğitim birliği ile ilköğretimin zorunlu olmasının ve bu yolla ulusal bütünlük ve dayanışmanın taşıdığı öneme bağlanmalıdır.

Dil konusuyla ilgili bir başka düzenleme de Anayasa'nın 14. maddesinin ilk fıkrasındaki "Anayasa'da yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbiri, ... dil... ayrımı yaratmak... amacıyla kullanılamazlar." ilkesidir.

Devletin bölünmez bütünlüğü ile dili konusundaki kurallar, yaptırımsız değildir. Herşeyden önce Anayasa'nın 4. maddesine göre, bu konularda genel ilkeyi koyan Anayasa'nın 3. maddesi "Değiştirilemez ve değiştirilmesi, teklif edilemez". Öte yandan, Anayasa'nın 69. maddesi, bu sınırlamalara uymayan bir devlet düzeni kurma yasağını içeren 14. maddeye aykırı davranan siyasî partilerin temelli kapatılacağını öngörmektedir.

2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bu anayasal çerçevede değerlendirilmelidir. Yasa'nın 78. maddesinin (a) bendi, Anayasa'nın 4. maddesi doğrultusunda bir kural koymuş siyasî partilerin, diğer yasaklar yanında devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüyle diline ilişkin yukarda değinilen Anayasa'nın 3. maddesini değiştirmek amacını da güdemeyeceklerini belirlemiştir.

Irk ve dil farklılıklarına göre azınlık statüsü tanımak, ülke ve millet bütünlüğü kavramıyla bağdaşmaz. Diğer kökenli yurttaşlar gibi Kürt kökenli yurttaşların da kimliklerini belirtmeleri yasaklanmamış; ancak azınlık ve ayrı ulus olmadıkları, Türk Ulusu dışında düşünülmeyecekleri, devlet bütünlüğü içinde yer aldıkları ortaya konmuştur. Azınlığın sosyolojik ve hukuksal tanımlarına uygun bir nitelik, Kürt kökenli yurttaşlarda bulunmadığı gibi, onları öbür yurttaşlardan ayıran herhangi bir kural da yoktur. Türkiye'nin her yerinde her yurttaş hangi kurala bağlı ise onlar da aynı kurala bağlıdır. Azınlıkların bağlı olduğu kuralların kaynağını andlaşmalar oluşturmakta, Kürt kökenli yurttaşlarla öbür yurttaşlar arasında hiçbir ayrım yapılmamakta bireysel hak ve özgürlüklerden sınırsız biçimde yararlanmaktadırlar. Esirgenen, yoksun kılınan, dar tutulan bir hak yoktur. İşçi, işveren, hekim, avukat, memur, subay, yargıç, milletvekili, bakan, Cumhurbaşkanı gibi her göreve gelebilmektedirler. Kimi yerel ve etnik köken özellikleri dışında, dil birliği, din birliği, tarihsel birlik vardır. Evlilikler nedeniyle kan bağlılığı oluşmuştur. Aynı yörede birlikte yıllardır yaşamaktadırlar. Sınırsız hakları, sınırlı haklara, ulusun kendisi olmayı azınlık olmaya dönüştürmenin anlamsızlığı açıktır. Amacın, bölünmeyi gerçekleştirmek olduğu anlaşılmaktadır. Kaldı ki, hangi demokratik hakkın verilmediği açıklanmamakta, üstü kapalı ifadelerle esasta ayrı bir ulus olmanın gerektirdiği ulusal haklara değinilmektedir. Bu durum, sorunun demokratik ve siyasal haklarla ilgili olmadığını göstermektedir.

Anayasa'daki ulus bütünlüğü, ilkesinden uzaklaşıp, Türk ve Kürt Ulusları ayrımına gidilemez. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde, tek bir devlet ve tek bir ulus vardır, birden çok ulus yoktur. Türk Ulusu içinde değişik kökenli bireyler olsa da hepsi Türk yurttaşıdır. Tarihsel bir gerçek olan "Türk Ulusu" olgusu yerine ırkçılığa dayanan ayrılıklar ve Türk vatandaşlığı niteliğini değiştiren savlar geçersizdir. Anayasa, bölgeler için özerklik ve özyönetim adı altında ayrılık getiren yöntemlere-biçimlere kapalıdır.

Kimi siyasal nedenlerle dış etkenlerden kaynaklanan, kimi varsayım, yorum ve bahanelere dayanan, insan hakları ve özgürlük savlarıyla yoğunlaştırılan sakıncalı amaçlara geçerlik tanınamaz. Devlet "TEK"dir, ül-

ke "TÜM"dür, ulus "BİR"dir. Ulusal birlik; devleti kuran, ulusu oluşturan toplulukların ya da bireylerin, etnik kökeni ne olursa olsun, yurttaşlık kurumu içinde ayrımsız birliktelikleriyle gerçekleşir. Anayasa'da ve yasalarda yurttaşlar arasında ayrımı öngören hiçbir kural bulunmadığı gibi, kimsenin soy kökeninin yadsınması ya da kabul edilebilecek yeni bir savı da yoktur. Ulusal ve tekil devlet etnik ayrılıklarla tartışılamaz. Herkesin, herzaman karşılaşabileceği ve giderek hukuk devletinde giderilip karşılığı istenebilecek aykırılık, çelişki, haksızlık ve yanlışlıklar, insan hakları alanında sömürü nedeni yapılarak, gerçekler saptırılıp çarpıtılarak, üstü kapalı biçimde ayrı ulus yoluyla ayrı devlet amaçlanamaz. Tartışılamaz kavramlar ve değerlerle, ödün verilmesi olanaksız ilke ve niteliklerin kaynağı Türkiye Cumhuriyeti'dir. Çağımızda da farklı etnik grupların birlikte uluslaşması ve devletleşmesi uluslararası düzeyde hukuksallığını korumaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti için farklı düşünmenin haklı bir nedeni yoktur. Ulus birliğini bölmek; belli toprak parçasını bir ırktan gelenlere maletmek, etnik arındırma yapmak anlamına gelir ki, bunun çağdaş, insancıl değerlerle bağdaştırılması olanaksızdır. Vatandaşlık, bölge özelliklerini ve etnik farklılığı aşan, bütünleştirici çağdaş bir olgudur. Bu konuda bir kimsenin diğerinden farklı olmasına; din, kültür ve etnik kökene ilişkin ayrıcalıklara yer yoktur. İnsan haklarının sadece bir kişiye, sınıfa ve zümreye değil ayrımsız olarak bütün vatandaşlara eşit olarak uygulanması esastır. Siyasal açıdan önemli olan, soy değil, ulusal topluluktan olmaktır. Eğer bir soy, vatandaşlık bağlamındaki insan hakları dışında özel haklara sahip olmak isterse bu, onun ulus bütünlüğü içinde yalnız bir köken değil, aynı zamanda ayrı ulusal bir topluluk olması anlamına gelir. Bu ise, ulus bütünlüğü ilkesiyle bağdaşmaz.

Devlet, ülke, ulus konuları, her devlette farklılık gösteren, tarihsel süreçle ulaşılan, yeniden değiştirilip biçimlendirilmesi olanaksız olgulardır. Ulusal ve uluslararası hukuk düzeninde insanlığın mutluluğu için bu temel olguları korumak üzere getirilen düzenlemelere siyasî partilerin uyma zorunluluğu tartışılamaz.

Üzerinde durulması gereken diğer bir husus da "bölünmez bütünlük" ilkesinin, egemenlik kavramı ile yakın ilişkisidir. Türkiye Cumhuriyeti tekil devlet esaslarına göre kurulmuş, bütünlüğe dayanan devlettir. Bir devletin içte ve dışta özgür davranma yetkisi olan "Egemenlik" başlıklı Anayasa'nın 6. maddesinde:

"Egemenlik kayıtsız şartsız Milletindir.

Türk Milleti, egemenliğini, Anayasa'nın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır.

Egemenliğin kullanılması hiçbir surette, hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz..." hükümleri yer almıştır. Bu kurala göre, egemenlik ulus bilincinde birleşenlere aittir. Ulus, Yasama Organı'nı özgür iradesiyle belirleyecektir. Hangi köken ya da soydan gelirse gelsin herkes ulus kapsamındadır. Böylece, ülke ulus ve egemenlik, bir bütünlük ve uyum içinde gözetilmesi gereken kavramlar olarak ortaya çıkmaktadır.

Bölünmez bütünlük ilkesi, devletin bağımsızlığını ülke ve ulus bütünlüğünün korunmasını da kapsar. Kuruluşundan beri tekil devlet olan Türkiye Cumhuriyeti'nin, bu tarihsel niteliği Anayasa'lara yansımış olup, korunması konusunda güçlü yaptırımlar getirilmiştir. Özen ve duyarlıkla sürdürülen yapı, ulusun varlık nedeni olup başka ülkelerin koşulları ile bir tutulamaz. Bu temel ilkeden ödün verilemez. Gerçekte olmayan bir insan hakkı sorunu ileri sürülerek, devleti parçalamaya yönelik girişime, azınlık bulunduğu bahanesi dayanak yapılamaz. Tekil devlet esasına göre düzenlenen Anayasa'da federatif devlet sistemi benimsenmemiştir. Bu nedenle siyasî partiler, Türkiye'de federal sistem kurulmasına programlarında yer veremezler ve bu yapıyı savunamazlar. Devlet yapısında "bölünmez bütünlük" ilkesi; egemenliğin, ulus ve ülke bütünlüğünden oluşan tek bir devlet yapısıyla bütünleşmesini gerektirir. Ulusal devlet ilkesi, çok uluslu devlet anlayışına olanak vermediği gibi böyle düzende federatif yapıya da olanak yoktur. Federatif sistemde federe devletler tarafından kullanılan egemenlikler söz konusudur. Tekil devlet sisteminde ise, birden çok egemenlik yoktur. "Devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğü" kuralı, azınlık yaratılmamasını, bölgecilik ve ırkçılık yapılmamasını ve eşitlik ilkesinin korunmasını içermektedir. "Egemenlik" ve "devlet" kavramlarının, "ulus" kavramıyla bütünleşmesi, devletin herhangi bir etnik kökenden gelenlerle ya da herhangi bir toplumsal sınıfda özdeşleştirilmesine engeldir. Bunun nedeni; ulusun çeşitli toplumsal sınıflardan oluşmasına karşın sınıflarüstü bir kavram olmasıdır. Bunun için, egemenliğin kullanılmasını tek bir toplumsal sınıfa bırakan ya da bir toplumsal sınıfı egemenliğin kullanılmasından alıkoyan veya egemenliği bölen düzenlemeler bölünmez bütünlük ve tekil devlet ilkesine ters düşer. Anayasa'daki "Türk Milleti" tanımı içinde dinsel inanç ve etnik kökeni ne olursa olsun her yurttaş tam eşitlikle yer almakta, bu tanım köken özelliklerinin açıklanıp kullanılmasını asla yasaklamamaktadır. Tersiye savlar, yapay halk-ulus nitelemeleri, bölücülük ve ayrımcılık özendirmeleri olmaktan öteye geçemez. Demokrasi, demokrasiyi yıkarak savunulamayacağı gibi demokrasi, demokrasiye karşı ve onu yoketmek için kullanılamaz. Demokratik haklar, despotizme araç yapılamaz.

Son yıllar içinde kimi devletlerin yapısal değişime uğramasından esinlenilerek, kimilerince Türkiye'de aynı değişikliğin olması gerektiği-

nin ortaya konulması, Anayasa'da değiştirilmesi yasaklanan maddeler arasında bulunan devlet, ulus ve ülke kavramlarının tartışmaya açılarak bu konularda olabilirlik umutlarının yaratılması gerçeklerle çatışan tarihsel, siyasal ve hukuksal yanılgılar olmuştur. Diğer ülkelerde son yıllarda izlenen ve yeniden bağımsızlığı kazandıran yapısal değişiklik, Türkiye'de Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılması ile daha önce yapılmış ve tamamlanmıştır. Cumhuriyet tarihi bunun kanıtıdır.

2820 sayılı Yasa'nın 78. maddesinin (a) bendi, siyasî partilerin Anayasa'nın 3. maddesinde açıklanan devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü ve dili ile ilgili temel hükmü değiştirmek amacını güdemeyeceklerini belirtmektedir. 81. maddenin (a) ve (b) bentlerinde de;

Siyasî Partiler:

(a) "Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde millî veya dinî kültür veya mezhep veya ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri süremezler."

(b) "Türk dilinden veya kültüründen başka dil ve kültürleri korumak geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını güdemezler ve bu yolda faaliyette bulunamazlar." denilmektedir.

Yasa maddesinin gerekçesinde:

"Ülkemizde Lozan Andlaşması ile kabul edilen azınlıklar dışında bir azınlık yoktur. Herhangi bir ülkede resmî dilin dışında bazı dillerin bilinmesi veya yer yer konuşulması azınlık yaratmaz. Hele siyasî, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda olduğu gibi her bir alanda bütün haklara sahip ve borçlarla eşit bir şekilde yükümlü olan tek bir milletin evlatları arasında azınlıktan söz etmek mümkün değildir...

Bir memlekette resmî dilin her vatandaş tarafından bilinmesi, hangi alanda olursa olsun eşitlik ilkesinin hakkıyla uygulanabilmesi ve adlî ya da idarî işlerin çabukluk ve selametle yürütülmesi bakımından yararlı hatta zorunludur. Bu itibarla resmî dili, genç, ihtiyar, kadın, erkek ve vatandaşın bilmesini sağlamak Devletin görevidir" düşüncesi yer almaktadır.

Maddenin (a) bendinde, siyasî partilerin millî ya da dinî kültür, mezhep, ırk ya da dil ayrılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri süremeyecekleri öngörülmektedir. Lozan Andlaşması ile kabul edilen azınlıklar

kuşkusuz, bu bendin kapsamı dışındadır. Nitekim, bu husus gerekçede de belirtilmiştir.

Özellikle belli büyüklükteki ülkelerin hemen tümünde, din, ırk, dil ve mezhepleri farklı toplulukların bulunması doğaldır. Bu farklılık, kimi ülkelerde büyük boyutlara ulaşabilir. Bunların her birine azınlık statüsü tanımak ülke ve millet bütünlüğü kavramıyla bağdaşmaz. Öte yandan, başlangıçta kabul edilebilir istekler gibi görünen ayrımcılığa yönelik kültürel kimliğin tanınması istemleri zamanla bütünden kopma eğilimine girer. Bu nedenle yasakoyucu konuya özel bir özen göstermiştir.

Türkiye'de azınlıklar konusu Lozan Barış Andlaşması'yla düzenlenmiştir. Bu düzenlemenin belirgin iki özelliği vardır: İlk olarak, ancak müslüman olmayanlar azınlık olarak kabul edilmiştir. İkinci olarak da böyle bir düzenleme ile müslüman olmayanlara da müslümanların yararlandıkları medenî ve siyasî haklardan yararlanma olanağı sağlanmış, yasalar önünde din ayrımı yapılmaksızın herkesin eşit olduğu hususunun belirlenmiş olmasıdır.

Bu nedenle 2820 sayılı Yasa'nın 81. maddesinin (a) bendi ile ülkemizde azınlık yaratmama yolundaki duyarlılığın siyasî partilerce de paylaşılması amaçlanmaktadır. (b) bendinde ise, siyasî partilerin, ulusca oluşturulan ortak Türk dili ve kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek ya da yaymak yoluyla ülkede azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını güdemeyecekleri belirtilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin vatandaşları arasında etnik ya da diğer herhangi bir nedenle siyasal ve hukuksal ayrılık söz konusu değildir.

Türk Ulusu'nu oluşturan, binlerce yıl birarada yaşamış, kaynaşmış, ortak kültüre, ahlâka ve dine sahip insanların tarihleri birdir. Vatanı üzerinde yaşamış bütün geçmiş kuşaklar, ülkenin ve ulusun bütünlüğünü ve onurunu sürdüreceği kuşkusuz olan, gelecek kuşaklarla birlikte düşünülmelidir. Her ulusun olduğu gibi tarihsel gerçeklere dayanan Türk Ulusu'nun ortak kimliği ve kültürü ve savunmasız bırakılamaz. Herşeyden önce Türk Devleti'nin bağımsızlığına, kimliğine ve özbenliğine, ulusal bütünlüğüne düşman olan tüm karşıtlıklarla uğraşmak uluslararası hukuksal belgelerin benimsediği temel bir görev ve haktır.

Anayasamıza göre, ulus ve ülke bütünlüğü devletin en temel özelliği ve ilkesidir. Türkiye Cumhuriyeti içinde birden fazla ulus olamaz. Türk ulusu içinde değişik kökenli bireyler olabilir; ancak bunların hepsi Türki-

ye Cumhuriyeti vatandaşıdır. Türk vatandaşlığı niteliğini değiştiren savlar Anayasa'ya uygun değildir.

Siyasî partilerin, çalışmalarında devletin ülkesi ve ulusu ile bölünmezliği temel kuralına uymaları, ülkenin ya da ulusun bir bölümünün bugünkü bütünlüğünü bozarak ayrılması sonucunu doğrudan doğruya veya dolayısıyla doğurabilecek her türlü eylemden ve propagandadan kaçınıp çalışmalarını bu bütünlüğü daha da pekiştirecek biçimde yürütmeleri demektir. Bunun sonucu da ülke ve ulus bütünlüğünü zedeleyebilecek olan her türlü yazı, söz ve davranışın siyasal partiler için yasak olmasıdır.

Anayasa ve Siyasî Partiler Yasası'na göre, ırk ayrımcılığı ve bu yolla ülkeyi parçalama bir siyasal partinin dayanağı, amacı ve ereği olamaz. Devletin bütünlüğünü koruması en doğal hakkıdır.

Bu açıklamalara göre bir değerlendirme yapıldığında; Özgürlük ve Demokrasi Partisi'nin programında ve ön savunmasında, ilk bakışta dikkati çeken husus, uluslararası belgelere ve ulusal gereklere karşın, Türk Ulusu bütünlüğünden ayrı bir "Kürt Ulusu" ve diğer azınlıkların mevcut olduğunun belirtilmesi ve bu sözde ayrılığın "halklar uluslar" ve "azınlıklar" deyimleriyle her vesileyle ısrarlı bir biçimde vurgulanmasıdır: Türk ve Kürt halklarıyla diğer azınlıkların Kurtuluş Savaşı'nı ortaklaşa başarıya ulaştırmalarından sonra kurulan Cumhuriyette Türk anlayışının egemen olduğu, Kürt halkının ve onun en doğal demokratik hak ve taleplerinin inkâr edilip yok sayıldığı, Kürt halkının ulusal varlığının yadsındığı, baskı uygulandığı ileri sürelerek; ülkeyi birlikte kuran Türk ve Kürt Ulusları'ndan, Anadolu'da özgür yaşamak, hak ve ödevlerden yararlanmak için "Ne Mutlu Türküm" demek gerektiğinden, ulus olmanın temel unsuru dil olduğundan kendi ana dili ile eğitim yapılmasından ve yargılamada ana dilin esas alınmasından ve Türk Ulusu içinde varlığı ileri sürülen ayrı ulusların bağımsızlık ve özgürlükleri için yürüttükleri haklı ve meşrû mücadelelerin desteklenmesinden söz edilmektedir. Ayrıca Kürt sorununun uluslararası andlaşma ve belgeler çerçevesinde ve halkların eşit ve özgür iradesi temelinde demokratik bir çözüme kavuşturulması ve kendi kaderlerini tayin hakkı üzerinde durulmaktadır.

Bütün bunlar Türkiye Devleti'nin ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğünü bozucu niteliktedir. Bunlarla anlatılmak istenen, "Türk Ulusu" bütünlüğü dışında diğer azınlıklar ise de, esasta "Türk ve Kürt" halkları adıyla iki ayrı ulusun varlığı ve partinin, bu iki ulusun eşit biçimde işlem görmesi ve ayrı birer ulus olmaktan kaynaklanan uluslararası hakların tanınmasıyla birlikteliklerini gönüllü olarak devam ettirmelerinden yana olduğudur.

Programda geçen "halklar" deyişinin "uluslar" ve özellikle "Kürt ulusu" anlamında kullanıldığı anlaşılmaktadır. Çünkü, Programın "Partimizin Temel İlkeleri" ve "Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı" bölümlerinde, halkların kendi bağımsızlık ve özgürlükleri için yürüttükleri mücadelelerin desteklenmesinden, ezilen, sömürülen halkların kendi kaderlerini tâyin hakkına yönelik saldırılara karşı olmaktan söz edilmektedir. Bağımsızlık, özgürlük ve kendi kaderini tâyin hakkı gibi kavramlar sadece uluslar için söz konusu olabileceğinden, programda birçok kez tekrarlanan "halklar" deyişiyle "uluslar", başka deyişle, Türk Ulusu bütünlüğü dışında başka ulusların, özellikle Kürt Ulusu'nun varlığının ve ayrı ulus olmanın gerektirdiği hakların amaçlandığı sonucuna varılmaktadır.

Öbür yönden, davalı partinin, savunmasında ileri sürüldüğü gibi özgür yaşamak, hak ve ödevlerden yararlanmak için "Ne Mutlu Türküm" demek gerekli değildir. Daha önce belirtildiği üzere hangi etnik kökenden olursa olsun bütün vatandaşlar eşit haklara sahiptir. "Ben Türküm" demek hukukî ve siyasî yönden Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bir vatandaşı, Türk Ulusu'nun bir bireyi olma anlamına gelmektedir. Bunun, bireyin etnik kökenini inkâr anlamına geldiğinin ileri sürülemeyeceği açıktır. Türk Ulusu ırkçılık anlayışı üzerine kurulmamıştır. Ulusu oluşturan etnik öğelerin ayrı bir ulus olduğu savının geçerli bir yanı ve hukuksal bir dayanağı olmadığı gibi gerçekle de ilgisi yoktur. Tersine girişim ve kalkışmaların haklı nedeni bulunmadığından uygun karşılanması olanaksızdır.

Davalı Parti yine ön savunmasında ülkemizdeki "fiilî durumun mevzuatı aştığını" ileri sürmüştür. Bundan neyin amaçlandığı çok açık değilse de, davalı Parti burada ülkede iki hukukun olduğunu, bunlardan ilkinin yasalarda yer aldığını, ancak bunun toplumda geçerliliğini ve uygulama yeteneğini yitirdiğini, buna karşılık eylemli biçimde uygulanan ve toplumda genel kabûl gören bir başka hukukun daha varlığı üzerinde durmaktadır. Bununla bağlantılı olarak davalı Parti yine "pozitif hukukun herkese değil ancak bazı partilere uygulandığını" belirtmekte ve bunu "çifte standart" olarak algılamaktadır. Yine davalı Parti evrensel hukuka aykırı olduğunu belirttiği ve 12 Eylül Anayasası olarak nitelediği Anayasa hükümlerine dayanılarak parti kapatılmasını kabul etmediğini belirtmekte ve kapatma davasının evrensel hukuk ilkelerine göre görülmesini istemektedir.

Anayasa Mahkemesi Anayasa'da ve Anayasa'ya uygun yasa kurallarında açıklık varken, bunları bir yana itip hukuk dışı uygulamalara yol

açacak biçimde yorumlara girerek yasalara aykırı davranışlara geçerlik kazandıramaz. Siyasî Partiler Yasası ile Anayasa'nın bu konudaki hükümleri değişmemiştir. Bir yasa yeni bir yasa ile kaldırılmadıkça uygulanmasının süreceği hukukun değişmez kurallarındandır. Anayasa ve Siyasî Partiler Yasası değişmedikçe Anayasa Mahkemesi bunları uygulayacaktır.

Programda "Özgürlük ve Demokrasi Partisi, Kürt sorununun İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Helsinki Sonuç Belgesi hükümlerine uygun, barışçı ve demokratik yöntemlerle çözülmesinden yanadır..." denmektedir. Yine ön savunmada davanın Türkiye'nin imzaladığı uluslararası sözleşme hükümleri ile evrensel hukuk ilkelerine göre çözülmesi isteği vardır.

Devlet, ülke ve ulus bütünlüğünü bozmaya yönelik eylemlere uluslararası hukuk belgeleri, anlaşma ve sözleşmeleri, bu arada Helsinki Sonuç Belgesi ve Paris Şartı olur vermemektedir.

Anayasa Mahkemesi birçok kararında, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ve Avrupa Sosyal Haklar Temel Yasası'na yollamada bulunmuştur. İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme kapsamındaki hak ve özgürlükler, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda da güvence altına alınmıştır. Hakları kullanmanın, özgürlüklerden yararlanmanın sınırsız olmadığını vurgulayan İnsan Hakları Evrensel Demeci'nin 29. ve 30. maddeleri, içerik olarak demokratik düzeni yıkıcı söz ve eylemlere karşı sınırlamalar getirilmesinin ve önlemler alınmasının dayanağıdır.

Özgürlük ve Demokrasi Partisi'nin kapatma nedeni sayılan dava konusu Parti programındaki kimi düzenlemelerin söz konusu uluslararası belgelere de aykırı olduğu kuşkusuzdur. İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'nin örgütlenme hak ve özgürlüğüyle ilgili 11. maddesinin ikinci fıkrası aynen şöyledir:

"Bu hakların kullanılması, demokratik bir toplulukta, zarurî tedbirler mahiyetinde olarak millî güvenliğin, âmme emniyetinin, nizamı muhafazanın, suçun önlenmesinin, sağlığın ve ahlâkın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması için ve ancak kanunla tahdide tâbi tutulur.

Bu madde, bu hakların kullanılmasında idare, silâhlı kuvvetler veya zabıta mensuplarının muhik tahditler koymasına mani değildir."

Yukarda ilgili bölümlerde açıklandığı üzere özgürlük ve Demokrasi Partisi Programının kimi düzenlemeleri İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'nin 11. maddesinin ikinci fıkrasıyla 17. maddesinde yer alan kurallarla bağdaşmamaktadır.

Sözleşmenin 17. maddesi aynen şöyledir:

"Bu sözleşme hükümlerinden hiçbiri bir devlete, topluluğa veya ferde, işbu Sözleşmede tanınan hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya mezkûr sözleşmede derpiş edildiğinden daha geniş ölçüde tahditlere tâbi tutulmasını istihdaf eden bir faaliyete girişmeye veya harekette bulunmaya mâtuf herhangi bir hak sağlandığı şeklinde tefsir olunamaz."

Özellikle, araçları farklı olmakla birlikte Özgürlük ve Demokrasi Partisi'nin amacının teröristlerin amacı ile benzerlik gösterdiği de dikkat çekicidir. Türkiye Cumhuriyeti toprakları üzerinde yaşayan ayrı dili ve kültürü olan ve özellikle de "kendi kaderini tâyin hakkına sahip, ezilen bir Kürt Halkı"nın varlığını ileri sürmektedir.

Bu durumda, üzerinde durulması gereken önemli bir konu da, "kendi kaderini tayin etme" hakkıdır. Öncelikle belirtmek gerekir ki, Türkiye'de tek bir ulus vardır. O da Türk Ulusu'dur. Türk ve Kürt kökeninden gelen vatandaşlar, diğer etnik kökenden gelen vatandaşlarla birlikte "Ulus" bütünlüğünü oluşturmuştur. Ayrı bir ulus, ayrı bir halk ya da bir azınlık varmış gibi bölünmeyi amaçlayan çabalar, terörle de desteklenip gündemde tutulmaktadır. "Kendi kaderini tâyin hakkı" yeni bir kavram değildir. Uluslararası hukuk düzenindeki bu olguyu Türk Ulusu, her tür ayrılığı dışlayıp eşitliği sağlayarak Lozan Barış Andlaşması'yla gündeminden çıkarmıştır, günümüzde de koşulları yoktur. Ülke ve Ulus bütünlüğünü koruma hakkı, Lozan Barış Andlaşması'nda olduğu gibi bugün de uluslararası hukuk düzeninde geçerlidir.

Nitekim, dayanak gösterilen Helsinki Nihaî Senedi'nin ilkeleri arasında;

- Devletin egemen eşitliği ve egemenliğin üzerindeki haklara saygı,

- Sınırların dokunulmazlığı,

- Devletlerin toprak bütünlüğüne saygı,

- İçişlerine karışmama,

ilkeleri de yer almıştır.

Paris Şartı'nda da:

"Tüm ilkeler, herbiri diğerleri dikkate alınmak suretiyle yorumlanarak, kayıtsız şartsız ve aynı derecede uygulanır. Bu ilkeler ilişkilerimizin temelini oluşturur."

.....

"Taraf devletlerin bağımsızlığını, egemen eşitliğini ya da toprak bütünlüğünü ihlâl eden faaliyetlere karşı demokratik grupları savunmak hususunda işbirliği yapmaya kararlıyız. Dışarıdan yapılan baskı, zora başvurma ve yıkıcılık gibi yasadışı faaliyetler burada söz konusu olan özelliklerdir."

.....

Her türlü terörist eylemleri, yöntemleri ve uygulamaları açıkça suç olarak kınıyor ve bunların ikili olduğu kadar çok taraflı işbirliği ile ortadan kaldırılması için çalışmaya kararlı olduğumuzu ifade ediyoruz."

.....

"Taraf devletler, halkın iradesiyle özgürce kurulmuş olan demokratik düzeni, kendi yasaları uyarınca ve yüklendikleri uluslararası insan hakları görevleri ve uluslararası taahhütleri uyarınca, bu düzeni ya da başka bir taraf devletin düzenini yıkmayı amaçlayan terörizm ya da şiddete başvuran ya da terörizmden veya şiddetten vazgeçmeyi reddeden kişilerin, grupların ve teşkilatların faaliyetlerine karşı savunmak ve korumak sorumluluğunu taşıdıklarını kabul ederler." kuralları da yer almaktadır.

Görüldüğü gibi, yukardaki düzenlemelerde kendi kaderini tayin hakkının, demokratik ülkelerde devlet, ülke ve ulus bütünlüğünü bozucu biçimde kullanılmasına olanak verilmemektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin de taraf olduğu "Yeni Bir Avrupa İçin Paris Şartı", ırkçılığı, etnik düşmanlığı ve terörizmi kınamış, ülke bütünlüğünü ve demokratik düzeni yıkmayı amaçlayan hareketlere girişen kişi, grup ve örgütlere karşı koruma ve kollama sorumluluğunu uluslararası bir çağrı olarak kabûl etmiştir. Devleti yıkmaya yönelik faaliyetlerin demokratik haklar kapsamında ve bir özgürlük olarak değerlendirilmesi olanaksızdır. Demokrasi, hak ve özgürlüklerin güvenceye bağlandığı, demoratik işlerliğin her alanda yaşandığı, çoğulcu, katılımcı bir kurallar ve kurumlar düzinidir. Nitekim Birleşmiş Milletler'e üye devletlerin katılmalarıyla 14-25

Haziran 1993 günlerinde, VİYANA'da gerçekleştirilen Dünya İnsan Hakları Konferansı sonunda yayımlanan Deklarasyon'da:

Kendi kaderini tâyin hakkının; "Eşit Haklar" ilkesine uygun olarak ırk, din ve renk ayrımı gözetmeksizin ülkesine ait bütün insanları temsil eden bir hükûmete sahip egemen ve bağımsız bir devletin, ülke bütünlüğünü ve siyasî birliğini kısmî veya bütüncül biçimde parçalayacak herhangi bir eylemin desteklenmesi ve bu eyleme yetki verilmesi anlamında yorumlanamayacağı yer almıştır.

Demokrasilerde ırk ayrımcılığı, bir siyasal partinin ve milletvekilinin dayanağı, amacı ve ereği olamaz. Irk ayrımcılığının aracı durumuna düşen partinin varlığını sürdürmesi yasalar karşısında olanaksızdır. Devletin ülkesi ve ulusuyla birlikte bütünlüğünü koruması en doğal hakkı olup, kamu düzenini ve insan haklarını koruma yönünden de savsaklanmayacak görevidir.

Siyasî partileri kapatma diğer çağdaş demokratik ülkelerde de vardır. Anayasa'nın temel ilkesi; hak ve özgürlüklerle, çoğulculuğun korunması için Anayasal hakları yok edecek bir siyasî rejim kurulmasının önlenmesidir. Demokratik toplum düzeninde, siyasî parti faaliyetlerinin güvence altına alınması, Anayasa'ya uygun kurulan ve faaliyet gösteren siyasî partilerin Anayasa'ya dayalı hukuk devletinin sağladığı tüm hak ve ayrıcalıklarından faydalanmaları anlamına gelir. Siyasî partiler Anayasa'da değiştirilmesi yasaklanan uluslararası üstün hukuk kurallarına da uygun olan devletin tekliği, ülkenin bütünlüğü ile ulusun birliğini değiştirmeyi amaçlayan çalışmalarda bulunamazlar. Bunların siyasal tercih kapsamına alınması olanağı yoktur.

Bu konuda özet olarak şu temel ilkeler belirlenebilir:

a. Ulusal ve üniter devletin etnik farklılıklara göre tartışılması uluslararası hukuksal belgelerce de yasaklanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 11. maddesi bu konuda son derece açıktır. Ayrıca bu sözleşmenin 17. maddesi özellikle bu konuyla ilgilidir.

b. Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi de Federal Cumhuriyetin varlığını tehlikeye atan veya temel demokratik düzeni yoketmeye yönelik faaliyetlerde bulunan siyasal partileri kapatma yetkisine sahiptir. Ve Almanya Anayasa Mahkemesi hem Konünist Partiyi hem de Faşist Partiyi bu gerekçelerle kapatmıştır.

c. Avrupa hukuk düzenlemelerinde de, bir ulus bütünlüğü içinde yer alan etnik grupların milliyetçiliğe dayalı ayrımcılığı kabul edilmemekte-

dir. Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerin korunması ancak anayasal hakları yok edecek siyasal faaliyetlerin (örgütlenmelerin) önlenmesi ile mümkündür. Bu aynı zamanda çoğulculuğun da korunması anlamına gelir.

ç. Fransız Anayasa Konseyi, Korsika'ya özel statü tanıyan Yasa'nın iptali ile ilgili kararında, Fransız vatandaşlarından oluşan "Fransız Halkı"nın korunması için özen göstererek "Fransız Halkı"nın mütemmim cüzî (tamamlayıcısı olan) "Korsika Halkı" kavramını reddetmiş ve söylenmesi gerekenin "Kanunen bölünmesi mümkün olmayan Fransız Halkı" olduğunu vurgulamıştır.

d. Siyasî Partilerin faaliyetleri, demokratik düzende güvence altına alınmışlardır. Çağımız partiler-demokrasi çağıdır. Ancak bu demokrasilerin kendilerini korumaları anlamına da gelir. Siyasal partilerin hukuk devletinin sağladığı güvencelerden yararlanabilmesi, ancak Anayasa'ya uygun davranmaları ile mümkündür.

e. Halkların eşit ve kendi kaderlerini tayin etme haklarıyla kültürel hakların kullanılmasında, demokratik sistemle idare edilen vatandaşlarına bireysel düzeyde temel ve siyasal hakları eşit düzeyde sağlamış ülkeler için; Devlet, ülke, ulus ve siyasal birlik esas alınmakta, bunları bozan her türlü eylemlere hukuksal dayanak verilmemekte ve yasaklanmaktadır.

f. Demokratik toplumlarda temel hak ve özgürlükler için esas ölçüt bireydir. Bunun etnik gruplar için ulusal hakka dönüştürülmesi bu şekilde Devlet, ülke ve ulusu parçalama hak ve özgürlüğünden söz edilmesinin bir dayanağı olamaz.

g. Uluslararası birlikteliğin gelişmesine yönelik çalışmaların geliştiği bir süreçte ulusal birlikteliklerin parçalanması düşünülemez ve her iki olgunun birbirinin karşıtı olduğu söylenemez.

ÖZDEP Programında her ne kadar "kardeşlik" ve "birlik" sözcüklerini sık sık kullanmaktaysa da bunu gerçek amacını gizlemek için yaptığı anlaşılmaktadır. Davalı partinin programı vatandaşlar arasında kin, husumet ve ayrılık duyguları yaratmaktadır. Zira Parti programı Türk Ulusunun bütünlüğünü ırka dayalı bir görüşle Türk ve Kürt olarak ikiye ayırmayı öngörmektedir. Bu tür program hükümlerinin ülke ve millet bütünlüğünü yıkmayı amaçladığı açıktır.

Demokratik siyasal yaşamın vazgeçilmez öğesi olan siyasal partiler demokrasiye ters düşen, demokrasiyle bağdaşmayan, demokrasiyi güçsüz ve etkisiz düşürecek, toplumsal barışı yıkacak program düzenleyemez ve

eylemlerde bulunamazlar. Hiçbir ayrılık bulunmayan ulusun içinde azınlık oluşturarak ülkeyi bölmek, bu amaçla tartışmalı etnik köken ayrımını kışkırtarak silahlı ayaklanmaya çağırmak, ulusun bireylerini, bölge halklarını biribirine düşman edip kıydırmayı uygun bulmak, bir öneri ve çözüm değil, devleti yıkmaya yönelik bir planın uygulanması ve çözümsüzlüktür. Sorunlar yaratılarak çözüm üretilemez. Kimi etnik grupları ulus yapısı içinden, çoğunluktan azınlığa indirmek toplumsal barışı yıkar. Bu yolla azınlıklar körüklenecek, terörün şiddeti artırılacaktır. Uluslararası norm, silahla, şiddetle hak arama yollarına kesinlikle kapalıdır. ÖZDEP, Kürt kökenli yurttaşları asılsız ve dayanıksız sav ve suçlamalarla kargaşa ve iç savaş çıkarmaya kışkırtmış, ayaklanma için demokratik hoşgörünün sınırlarını zorlamıştır. Demokrasi, demokratik hak ve özgürlüklerden yararlanarak yıkılamaz. Hakkı ve özgürlüğü kötüye kullanmaya engel olmak devletin görevidir. Hele bir siyasal parti, şiddet ve terörü kışkırtarak gizli bir amacı gerçekleştirmek istiyorsa, buna olanak verilemez. Partilerin de yapamayacakları şeyler vardır ve bunların başında devletin varlığı, ülkenin ve ulusun birliği gelir. Kendisini saldırılara karşı koruyan devleti içerden yıkmak isteyen teröre hiç bir hukuk düzeni meşruyet tanıyamaz. Teröre karışan ve ona destek verip ondan destek alan bir siyasî partinin varlığını sürdümesi düşünülemez.

Davalı Partinin programında Türk ve Kürt ulusları biçiminde bir ayırımın yapılması ve Kürt halkının kendi kaderini belirleme hakkını özgür iradesiyle kullanması; bir başka deyişle, ülkede yaşayan ve Kürt olarak ayırdıkları bir kısım yurttaşların Türkiye Cumhuriyeti'nden kopmasının amaçlanması Siyasî Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a) bendinde söz konusu olan "devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü" ilkesine açıkça aykırıdır.

Bu konuda özenle üzerinde durulması gereken husus daha önce belirtildiği gibi bu yöndeki yasal düzenlemelerin amacı ülkedeki etnik farklılıkların ve bunların dil ve kültürlerinin yasaklanması değildir. Çeşitli etnik kökenlerden gelen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, kendi dil ve kültürlerine sahiptirler. Ancak bin yıldır birlikte yaşamış, dini, gelenek ve görenekleri aynı birbirinden ayrılması ve koparılması olanaksız ortak kültürleri ve yaşamları olan bir topluluğu ırk temeline dayanan düşüncelerle ayrıma bağlı tutmak ve hepsini kapsayan ortak ulusal kültürü ve kimliği yadsımak Siyasî Partiler Yasası'nın 78. ve 81. maddelerin (a) bendlerine aykırıdır. Yasaklanan, kültürel farklılıkların ve zenginliğin belirtilmesi olmayıp, bunların Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak, ulus bütünlüğünün bozulması ve buna bağlı olarak yeni bir devlet düzeninin kurulması amacıyla kullanılmasıdır.

Programın, partinin ulusal ve dinsel azınlıkların demokratik ve özgür bir ortamda kendi dil ve kültürlerini geliştirmeleri için tüm olanakların sağlanacağı biçimindeki düzenleme de ulusal azınlıkların varlıklarının kabul edildiklerini göstermektedir. Yine programda yargılamada ve eğitimde ana dilin esas alınacağı öngörülmektedir. Bunlar programdaki diğer düzenlemelerle birlikte ele alındığında Siyasî Partiler Yasası'nın 81. maddesinin (b) bendinde yasaklanan, Türk dilinden veya kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak ulus bütünlüğünün bozulması amacını gütme anlamını taşımaktadır. Bir başka deyişle program, Türk dili veya kültürü dışındaki dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla bir bölüm vatandaşın farklı bir ulustan oldukları, bir azınlığa mensup bulundukları ileri sürülerek azınlık ya da ayrı bir ulus olmanın gerektirdiği haklardan yararlanmaları biçiminde bir düşünce içermektedir.

Sonuç olarak, ÖZDEP, Programındaki anlatımlarla, Türkiye'de hukuksal ve siyasal yönden ırka dayalı bir Türk Ulusu kavramı ya da etnik kökene göre çoğunluk ve azınlık kavramları olmamasına karşın, farklı etnik ve soy kökenlerinden gelen bütün vatandaşların eşit haklarla yer aldığı Türk Ulusunu ırk esasına dayalı olarak "Türk ve Kürt Ulusları" biçiminde ikiye bölmüş ezilen bir halk olarak nitelediği Kürtlere ayrı bir ulus olarak kendi kaderlerini tayin etme hakkını verme amacına yönelik Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozucu bir konuma düşmüş ve bu bağlamda yine bölücülüğe yönelik olarak yargılamanın ve eğitimin ana dille yapılmasına da programında yer vermiştir. Böylece Siyasî Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a) bendi ve aynı Yasa'nın 81. maddesinin (a) ve (b) bentlerine aykırı davranılmıştır.

b) Davalı Parti Programı'nın Siyasî Partiler Yasası'nın 89. Maddesine Aykırı Olup Olmadığı:

Programda, "Devlet din işlerine karışmayacak, din cemaatlere bırakılacaktır." biçiminde bir görüş yer almaktadır.

Siyasî Partiler Yasası'nın 89. maddesinde, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın genel idare içinde yer almasına ilişkin Anayasa'nın 136. maddesine aykırı amaç gütme bir parti kapatma nedeni olarak kabul edilmiştir. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın anayasal konumunu koruyan bu kuralda kurumun "...lâiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasî görüş ve düşüncelerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek..." görev yapması zorunluluğu vurgulanmıştır.

Davalı parti, "lâiklik din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması olarak" tanımlandığına göre Diyanet İşleri Başkanlığı'nın genel idare içinde yer almasını lâiklik ilkesine aykırı bulmaktadır. Lâiklik ilkesi, Anayasamızda değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez egemen bir kural olarak yer almıştır.

Anayasa'nın "Din ve Vicdan Hürriyeti" başlıklı 24. maddesinde de lâiklik ilkesinin anlamı açıklanmaktadır.

Buna ve Anayasa Mahkemesi'nin önceki kararlarına göre:

a) Dinin Devlet işlerinde etkili, egemen olmaması,

b) Dinin, bireyin manevî yaşamına ilişkin dinî inanç bölümünde, aralarında ayrım gözetilmeksizin, sınırsız bir özgürlük tanınarak anayasal güvence altına alınması,

c) Dinin, bireyin manevî yaşamını aşarak toplumsal yaşamı etkileyen eylem ve davranışlara ilişkin bölümlerinde, kamunun düzenini, güvenini ve yararını korumak amacıyla sınırlamalar yapılması, dinin kötüye kullanılmasının ve sömürülmesinin yasaklanması,

ç) Kamu düzenini ve haklarının koruyucusu sıfatıyla dinsel hak ve özgürlükler konusunda Devlete denetim yetkisi tanınması,

Lâiklik ilkesinin gereği olarak anlaşılmaktadır.

Bu ilkenin dine karşı olmadığı, dini kötülemediği, din düşmanlığı anlamına gelmediği ve dinî asla yadsımadığı açıktır.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Anayasa'ya göre Genel İdare içinde yer almasının ve Siyasî Partiler Yasası'nda bu konumun yinelenmesinin lâiklik ilkesine aykırı olup olmadığı bu kurallara göre incelendiğinde:

Diyanet İşleri Başkanlığı, dinsel bir örgüt değil, Anayasa'nın 136. maddesinde öngörüldüğü üzere genel idare içinde yer almış yönetsel bir örgüt durumundadır. Bu örgüte bağlı kişiler de 136. maddede sözü geçen özel yasa gereğince memur niteliğinde sayılmışlardır.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Anayasa'da yer alması ve görevlilerinin memur sayılmasının, ülke koşullarıyla gereksinmelerinin doğurduğu bir zorunluluk sonucu olduğunda kuşku yoktur. Anayasa'nın 136. maddesinin gerekçesinde "Cumhuriyetin hemen başlangıcından itibaren, genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yine aynı statüye bağlı

kalması yerinde görülmüştür.", 1961 Anayasası'nın aynı kuralı içeren 154. maddenin gerekçesinde ise "Dinî inanç ve kanaat hürriyetini, temel hak ve hürriyetler arasında ilân eden, ibadet ve dinî törenlerin serbestisini teminat altına alan Anayasa'da sosyal bir müessese olarak dinin taşıdığı önem bakımından, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bugüne kadar olduğu gibi genel idare içinde yer alması tabiî ve zarurî görülmüştür. Bu sebeple tasarının ek 2. maddesinde sevkedilen hüküm, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın özel kanunundaki görevleri yerine getireceği esasını muhafaza etmektedir." denilmektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Anayasa'da yer alması hususu din hizmetleri denetiminin Devletce yürütülmesi, din işlerinde çalışacak kimselerin yetenekli olarak yetiştirilmesi yoluyla dinî taassubun önlenmesi, ahlâkın ve dinin toplum için manevî bir disiplin durumuna gelmesi ve böylece değişik dinlerdeki tüm inananları ve inanmayanlarıyla Türk Ulusu'nun çağdaş uygarlık düzeyine erişmesi ana ereğinin gerçekleştirilmesi nedenleri yanında, çoğunluğun müslüman olduğu ülkemizde, dinî gereksinimlerin karşılanabilmesi için din hizmetleri görecek kişilerin, mabetlerin ve başka maddî gereksinimlerinin sağlanması, onarım ve bakımları gibi konulara da katkısı olması nedenlerine dayanmaktadır. Devletin her toplumsal kurumda olduğu gibi, toplumun dinî gereksinmelerine yardım etmesinin Anayasa'da yer alan ve nitelikleri açıklanan lâiklik esaslarına aykırı bir yanı bulunmadığı gibi Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Anayasa'da yer almasının da yukarıda açıklanan nedenlere dayanması karşısında, lâiklik ilkesine aykırı düştüğü kabûl edilemez. Yine bu nedenlerle Devletin bu alandaki yardımı ve Diyanet İşleri Kuruluşu görevlilerinin memur sayılması, Devletin din işlerini yürüttüğü anlamına gelmeyip, ülke koşullarının zorunlu kıldığı durumlara uygun bir çözüm yolu bulmak amaç ve anlamını taşımaktadır. Kaldıki Anayasa'nın 136. maddesinde Başkanlığın işleri, "lâiklik ilkesi doğrultusunda..." belirlemesiyle uygunluk temelde vurgulanmıştır.

Bu nedenlerle Anayasa'da genel idare içinde varlığı öngörülen Diyanet İşleri Başkanlığı'nın görevlerini ortadan kaldırmak ve bu yolla bu kurumun hukuksal varlığına son vermek özellikle siyasî partiler yönünden 2820 sayılı Yasa'nın 89. maddesine aykırıdır.

Davalı Özgürlük ve Demokrasi Partisi'nin yukarda (a) ve (b) de belirtilen nedenlerle Siyasî Partiler Yasası'nın Dördüncü Kısmında yer alan hükümlerine aykırı davrandığı saptandığından aynı Yasa'nın 101. maddesinin (a) bendi gereğince kapatılması gerekir.

c) Anayasa Mahkemesi Kararıyla Kapatılan Siyasî Partilerin Kurucuları, Yöneticileri ve Üyeleri ile İlgili Kurallar

Anayasa'nın 84. maddesinin son fıkrasında; "Anayasa Mahkemesi'nin kararında partinin kapatılmasına eylem ve sözleri ile sebebiyet verdiği belirtilen milletvekillerinin üyeliği ile temelli olarak kapatılan siyasî partinin, kapatılmasına ilişkin davanın açıldığı tarihte, parti üyesi olan diğer milletvekillerinin üyeliği, kapatma kararının Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na teblig edildiği tarihte sona erer." hükmüne yer verilmiş, 69. maddenin yedinci fıkrasında da; "Temelli kapatılan siyasî partilerin kurucuları ile her kademedeki yöneticileri; yeni bir siyasî partinin kurucusu, yöneticisi ve denetçisi olamayacakları gibi, kapatılmış bir siyasî partinin mensuplarının üye çoğunluğunu teşkil edeceği yeni bir siyasî parti de kurulamaz" hükmü getirilmiştir.

Ancak, Anayasa'da yer alan bu kesin ve bağlayıcı yukardaki kurallara karşın 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 95. maddesinde; "Temelli kapatılan siyasî partilerin kapatılma tarihinde üyeliği devam eden; kurucuları, genel başkanı..."nın başka bir siyasî partinin kurucusu veya yöneticisi olamayacakları, bunlardan fiilleriyle siyasî partilerin kapatılmasına neden olanların ise en az on yıl süre ile başka bir siyasî partiye alınamayacakları gibi milletvekilliği için aday da olamayacakları hükmüne yer verilmiştir. Anayasa'nın; 69. maddesinin yedinci fıkrası ile 84. maddesinin son fıkrasında "kapatılma tarihinde üyeliği devam eden" koşulu yoktur.

Anayasa'nın 69. maddesinin yedinci fıkrasının gerekçesinde; "... Geçmiş uygulamalardan ortaya çıkan sonuç şunu göstermektedir ki kapatılan siyasî partilerin yöneticileri ve kurucuları partilerin kapatılmasına rağmen kendileri siyasî faaliyete devam etmişler; kurulmuş partilere girerek eskisinden daha güçlü bir şekilde Lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı siyasî parti faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan siyasî partilerin kapatma kararında sorumlu görülen kurucu ve genel merkez yöneticilerinin başka isim ve programlarla da olsa siyasî parti kuramayacakları ve kurulmuş partilerde yönetim ve denetim görevi alamayacakları mahkemece kararlaştırılır." açıklamasına yer verilmiş, Siyasî Partiler Yasası'nın 95. maddesine ilişkin gerekçede ise; "Anayasa'nın 69. maddesinin yedinci fıkrası hükümleri bu madde ile uygulama kanuna intikal ettirilmiş bulunmaktadır." anlatımı yer almıştır.

Kapatılan siyasî parti yönetici ve kurucuları için, yeni bir siyasî parti kurma veya kurulmuş bir siyasî partide görev alma yasağı getiren temel düzenleme, Anayasa'nın 69. maddesinin yedinci fıkrasıdır. Anılan fıkra-

da, Siyasî Partiler Yasası'nın 95. maddesinde olduğu gibi "...kapatılma tarihinde üyeliği devam eden..." ibaresine yer verilmemiş, kapatılan siyasî partilerin kurucusu ile her kademedeki yöneticisi olmak böyle bir yasak için yeterli sayılmıştır.

Siyasî Partiler Yasası'nın 95. maddesi ile, kapatılan siyasî parti yöneticileri ve kurucularına, Yasakoyucu tarafından yeni siyasî parti kurma veya kurulmuş bir siyasî partide görev alabilme konusunda Anayasa'nın 69. maddesinin yedinci fıkrasına göre daha geniş olanaklar tanınmasına madde gerekçesinin olur verdiği tartışmalıdır.

Kaldı ki, yalnızca bir siyasî partinin kapatıldığı tarihte üyeliği devam eden parti yöneticileri ile kurucularının böyle bir yasağın kapsamı içinde kaldıkları, kapatma tarihinde partideki üyeliği son bulan kimseler (kendi söz veya eylemleri ile partinin kapatılmasına neden olsalar dahi) için böyle bir engel bulunmayacağı yolundaki yorum, Anayasa'nın 69. maddesinin getiriliş amacına uygun düşmeyeceği gibi kapatılma tarihinden önce kendiliğinden kapanan ya da parti üyeliğinden ayrılma yoluyla partiden çıkan bir yönetici ve kurucuya, yeni bir partiye girerek daha önce kapatılmaya neden olan söz ve eylemlerini sürdürebilme olanağını vermektedir.

Kapatılacağını anlayan Siyasî Partiler, saptanması kolaylıkla olanaklı, kapatılma tarihinden önce kapatma veya üyelikten ayrılma yoluyla, Anayasa'da ülke ve ulus bütünlüğünü bozmaya yönelik faaliyette bulunanlar için getirilen Anayasa'nın 69. maddesinin yedinci fıkrasındaki yaptırımı böylece işlemez duruma getirebilirler. Bu yolla ülke ve ulus bütünlüğü için tehlikeli boyuta ulaşan bozucu ve yıkıcı siyasî faaliyetlere, belirli kişilerce değişik adlarla kurulan, siyasî partilerde süreklilik kazandırılır. Bu davranış biçimi ise bir tür Anayasa'ya karşı hile durumunu oluşturur.

Anayasa'nın 69. maddesini ters doğrultuda genişleten, yine Anayasa'nın geçici 15. maddesi nedeniyle yargı denetimine girmeyen, ihmal edilmesi de olanaksız, Siyasî Partiler Yasası'nın 95. maddesinin Anayasa'ya uygun biçimde değiştirilip düzenlenmesinin gerekip gerekmediği Yasakoyucunun takdirine bağlıdır.

Mustafa GÖNÜL bu görüşe katılmamıştır.

VII-SONUÇ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 29.1.1993 günlü, SP.42. Hz. 1993/10 sayılı İddianamesi'nde Özgürlük ve Demokrasi Partisi Progra-

mı'nın kimi bölümlerinin Anayasa'nın BAŞLANGIÇ'ına, 2., 3., 14., 24., 42., 68., 69. ve 136. maddeleriyle 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a) bendine, 81. maddesinin (a) ile (b) bentlerine ve 89. maddelerine aykırılıklar içerdiği savlarıyla Siyasî partiler Yasası'nın 101. maddesinin (a) bendi gereğince kapatılmasına karar verilmesi istenmekle gereği görüşülüp düşünüldü:

1. Özgürlük ve Demokrasi Partisi programının, Anayasa ile Siyasî Partiler Yasası'na aykırı olduğuna ve 2820 sayılı Yasa'nın 101. maddesinin (a) bendi gereğince davalı Parti'nin kapatılmasına,

2. Davalı Partinin tüm mallarının 2820 sayılı Yasa'nın 107. maddesi uyarınca Hazine'ye geçmesine,

3. Gereğinin yerine getirilmesi için karar örneğinin, 2820 sayılı Yasa'nın 107. maddesine göre Başbakanlığa ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine,

23.11.1993 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Yekta Güngör ÖZDEN	Üye Mustafa GÖNÜL	Üye İhsan PEKEL
Üye Selçuk TÜZÜN	Üye Ahmet N. SEZER	Üye Samia AKBULUT
Üye Yalçın ACARGÜN	Üye Mustafa BUMİN	Üye Sacit ADALI
Üye Ali HÜNER		Üye Lütfi F. TUNCEL

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1993/1 (Siyasî Parti Kapatma)

Karar Sayısı : 1993/2

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 29.1.1993 günlü, SP.42 Hz. 1993/10 sayılı iddianamesiyle, Programının Anayasa'nın Başlangıç Kısmı ile, 14., 24., 42., 68., 69. ve 136. maddelerine, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a) bendi, 81. maddesinin (a) ve (b) bentleri ve 89. maddesine aykırılığı ileri sürülen Özgürlük ve Demokrasi Partisi'nin (ÖZ-DEP), Siyasî Partiler Yasası'nın 101. maddesinin (a) bendi gereğince kapatılmasına karar verilmesi istenmiştir.

Davalı ÖZ-DEP Ön Savunmasında özetle ve karşıoyumuzla ilgili şu savlarda bulunmuştur:

1. Açılan dâva, Partinin programına yöneliktir. Bu nedenle Siyasî Partiler Yasası'nın 9. maddesinin öngördüğü tüzük ve programların "Anayasa ve kanun hükümlerine..." uygun olmadıklarının saptanması halinde, bu eksikliğin 30 gün içerisinde giderilmesi için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca kendilerinden yazılı istemde bulunması zorunluluğu vardır. Bu koşul yerine getirilmediğinden dâva usulsüz açılmıştır.

2. ÖZ-DEP'e yönelik kapatma nedenlerinin dayandırıldığı 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 68., 69. ve 78. maddeleri Anayasa'ya aykırıdır. Ancak, bu Yasa da Millî Güvenlik Konseyi döneminde çıkarılan tüm öteki yasalarda olduğu gibi, Anayasa'ya uygunluk denetimini önleyen Anayasa'nın Geçici 15. maddesi kapsamında görülmektedir. Evrensel hukuk ilkelerine aykırı olan Geçici 15. maddenin koruyucu ve önleyici kuralı ihmal edilerek Siyasî Partiler Yasası'nın anılan kuralları iptal edilmelidir.

Dâvalı ÖZ-DEP'in savlarını, Anayasa'nın siyasal partilere bakış açısını belirleyerek irdeleyeceğiz.

1. Türk Anayasa Hukuku sistematiğinde siyasal partilere ilişkin düzenleyici hükümler, İKİNCİ KISIM'daki TEMEL HAKLAR VE ÖDEVLER kategorisinin SİYASİ HAKLAR VE ÖDEVLER başlıklı DÖRDÜNCÜ BÖLÜM'ünde yer almaktadır. Siyasî partilerin bu konumu, temel haklar bağlamında önemi ve önceliği yadsınamayacak ve savsaklanamayacak uygar ve çağdaş bir değer yargısını sürekli canlı ve ön planda tutmaktadır. Yurttaşların ülke yönetimine yönelik özgür siyasal irade oluşumunun başlıca evrensel araçlarından biri olan siyasal partilere ilişkin bu değer yargısı, Anayasa'nın 68. maddesinin ikinci fıkrasında onurlu bir özdeyişe dönüşmüştür:

"Siyasî partiler, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır."

Anayasakoyucunun siyasal partilere yönelik bu "vazgeçilmez" nitelemesi, kuşkusuz platonik bir övgü sözcüğüne indirgenemez. Kendi içinde mantıksal bir anlamı, gerekliliği ve ağırlığı vardır. "Vazgeçilmez"likten güdülen amaç, siyasal partilerin yaşamasının ve yaşatılmasının "kural", kapatılmalarının ise, ancak açık-seçik durumlarda ve sayılı nedenlere dayanma koşuluyla "istisna" olduğunu pekiştirmektir. Bir başka anlatımla, Anayasa'da engelleyici, yasaklayıcı ya da sınırlayıcı açık ve kesin bir hüküm bulunmadığı sürece gereksinim duyulan yorum-

lar, olabildiğince siyasal partilerin lehine yapılmalıdır. Bu zorunluluk, demokratik ve çoğulcu siyasal sistemlerin vazgeçilmez ortak paydasıdır. Karşıt bir anlayışta direnme, buhranlara yol açabilecek çelişkileri yoğunlaştırır. Yükümlülüklerini üstlenmeğe, nimetlerini paylaşmaya hazırlandığımız 21. Yüzyılın eşiğinde, siyasal beklentilerimizin odak noktasındaki hızlı ve yaygın demokratikleşme sürecini çözümsüzlüğe sürükler.

Gerekli gördüğümüz bu saptamadan sonra, karşıoyumuzun dayanağını oluşturan Anayasa'nın 69. maddesinin beşinci fıkrası ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 9. maddesinin irdelenmesine geçebiliriz. Sözü edilen kuralların metinleri şöyledir:

Anayasa, Madde 69/5: "Cumhuriyet Başsavcılığı, kurulan partilerin tüzük ve programlarının ve kurucularının hukukî durumlarının Anayasa ve kanun hükümlerine uygunluğunu, kuruluşlarını takiben ve öncelikle denetler; faaliyetlerini de takip eder."

Siyasî Partiler Yasası, Madde 9: "Cumhuriyet Başsavcılığı kurulan partilerin tüzük ve programlarının ve kurucuların hukukî durumlarının Anayasa ve kanun hükümlerine uygunluğunu ve belgelerinin tamam olup olmadığını, kuruluşlarını takiben öncelikle ve ivedilikle inceler. Tespit ettiği noksanlıkların giderilmesini, lüzum göreceği ek bilgi ve belgelerin gönderilmesini yazıyla ister. Bu yazının tebliğ tarihinden başlayarak otuz gün içinde noksanlık giderilmediği veya istenen ek bilgi ve belgeler gönderilmediği takdirde, siyasî partilerin kapatılmasına dair hükümler uygulanır."

Görüldüğü gibi Anayasa kuralına uyum içinde düzenlenen Yasa kuralı uygulamanın gerektirdiği açıklamalar yanında, Anayasa'nın öngördüğü "öncelikle..." koşuluna "ivedilikle..."yi de eklemiştir. Ayrıca saptanan eksikliklerin tamamlanması için yazılı tebliğle başlayan otuz günlük süre getirmiştir. Bu yolla ilgili parti, tüzüğünü ya da programını, Anayasa ve Yasa kuralına uygun hale getirebilme hakkından yoksun bırakılmamaktadır.

Yasakoyucu, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın kurulan bir partinin programının "öncelikle ve ivedilikle..." yapacağı inceleme sonunda "...Anayasa ve kanun hükümlerine..." uygun olmadığını saptaması durumunda bunu bir "noksanlık" kabul ederek, otuz günlük süre içinde Anayasa ve yasa uygun hale getirmesini, böylece "...noksanlıkların giderilmesini..." ilgili partiden yazıyla istemesini, kapatma istemi öncesinde "koşul-kural" olarak öngörmüştür. Maddenin ikinci tümcesinde yer alan Cumhuriyet Başsavcılığı'nın "Tespit ettiği noksanlıkların giderilmesini,

...yazıyla ister." biçimindeki kural, sadece Siyasî Partiler Yasası'nın 8. maddesinde sözü edilen kuruluş evresine ilişkin birtakım basit belge ve bilgileri değil, aynı zamanda partilerin tüzüklerinin, programlarının ve kurucularının hukuksal durumlarının Anayasa ve yasa hükümlerine uygunluğunu da kapsamaktadır. Yasakoyucu bunlar arasında önem ve öncelik bakımından bir ayırıma gitmemiştir.

Yasa kuralında belirlenen süre içinde Anayasa ve yasa kurallarına uygunluk sağlanmadığı ya da yazılı isteme yanıt verilmediği takdirde, yine anılan 9. maddenin son tümcesi uyarınca "...siyasî partilerin kapatılmasına dair hükümler uygulanır."

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın Özgürlük ve Demokrasi Partisi'nin kapatılmasına ilişkin SP.42 Hz.1993/10 sayılı İDDİANAME'si, Anayasa ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası kurallarına aykırılıklarından dolayı doğrudan doğruya ve münhasıran ÖZ-DEP'in Parti Programına yöneliktir. Buna karşın 2820 sayılı Yasa'nın 9. maddesindeki otuz günlük süre içinde "noksanlıkların" (aykırılıkların) giderilmesi için yazılı istemde bulunma gereği duyulmamıştır. Çoğunluk kararı da aynı anlayış ve uygulama doğrultusunda şu gerekçeye dayanmaktadır: "...Siyasî Partilerin tüzük, program ve faaliyetlerinin Yasa'nın Dördüncü Kısmındaki Siyasî Partilerle ilgili Yasaklar'a açıkça aykırı durumlarda, bu koşul yerine getirilmeden doğrudan 100. ve 101. maddelerdeki nedenlerle kapatma dâvası açılmasına olanak vermemek anlamına gelir. Bu nedenle Siyasî Partiler Yasası'nın 9. maddesine göre Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca uyarı yapılmadan açılmış bulunan dâvanın 2820 sayılı Yasa'nın Dördüncü Kısmında yasaklanan nedenlerden ileri gelmesi nedeniyle dâvalı Parti'nin talebi yerinde değildir."

Bu gerekçenin ağırlık noktasını, Siyasî Partiler Yasası'nın 9. maddesindeki "uyarı" koşulunun, aynı Yasa'nın 100. ve 101. maddelerindeki nedenlerle "kapatma davası açılmasına olanak vermemek" kuşkusu oluşturmaktadır. Bunun sonucunda da davalı Parti'ye programını, Anayasa ve Yasa kurallarına uygun hale getirebilme hakkı ve şansı tanınmamaktadır. Böylece Anayasa'nın 68/2. maddesiyle "demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları..." olarak nitelediği siyasal partiler, kapatılma durumuna getirilmektedir. Yapıcı yorum yönteminden uzaklaşılmaktadır. Bunu, Anayasakoyucunun Siyasal Partilere bakış açısıyla bağdaştıramıyorum. Kapatma isteminin bu nedenle reddi gerekir, kanısındayım.

2. Anayasa'nın geçici 15. maddesine ilişkin görüşlerimiz, Anayasa Mahkemesi'nin Esas:1991/2 (Siyasî Parti-Kapatma), Karar:1992/1 sayılı kararı (Resmi Gazete: 8.7.1993/21631) ile Esas:1992/1 (Siyasî Parti-

Kapatma), Karar: 1993/1 sayılı kararında (Resmî Gazete: 18.8.1993/ 21672) ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Her iki karşıoyumuzdaki gerekçeler burada da geçerlidir.

3. Özgürlük ve Demokrasi Partisi'nin kapatılmasına ilişkin çoğunluk kararının son kısmında, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın gerek İddianamesi'nin, gerek Esas Hakkındaki Görüşünün hiç bir yerinde sözkonusu edilmemiş olmasına karşın, "Temelli kapatılan siyasî partiler"le ilgili ve yasama organına yönelik bir yorumlu mesaj verilmektedir. Yorum, anayasa'nın 69. maddesinin yedinci fıkrasındaki düzenleme ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın aynı konudaki 95. maddesinin karşılaştırılması sonunda, varlığı kabul edilen ve Anayasa anlatımına uymayan bir farklılığa dayandırılmaktadır. Buna göre, Anayasa'nın amaçladığı yaptırım şöyledir: "Temelli kapatılan siyasî partilerin kurucuları ile her kademedeki yöneticileri; yeni bir siyasî partinin kurucusu, yöneticisi ve denetçisi olamayacakları gibi, kapatılmış bir siyasî partinin mensuplarının üye çoğunluğunu teşkil edeceği yeni bir siyasî parti de kurulamaz."

Anayasa'nın bu hükmün uygulanma olanağını sağlayan 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 95. maddesinin temelli kapatılan siyasî partiler mensupları için öngördüğü yasaklar ise "...kapatılma tarihinde üyeliği devam eden..."leri kapsamaktadır. oysa, aynı konudaki Anayasa kuralı, "...kapatılma tarihinde üyeliği devam eden ..." biçiminde bir anlatıma yer vermemiş, "Temelli kapatılan siyasî partilerin..." söylemiyle yetinmiştir. Bu durumda, Yasa kuralı, yasağa muhatap parti yetkililerinin, kapatılma tarihi öncesinde partilerinden ayrılarak yeni bir parti kurabilmelerine ya da başka bir partiye geçebilmelerine olanak hazırlamaktadır. Bu da Anayasa'ya karşı bir hiledir. Anayasa'nın 69. maddesini ters doğrultuda genişleten bu Yasa kuralı, Anayasa'nın Geçici 15. maddesi nedeniyle Anayasa'ya uygunluk denetimine de tabi tutulamamaktadır. Anayasa'ya uygun biçimde değiştirilmesi Yasakoyucunun takdirine bağlıdır.

Kanımızca, Yasa'nın 95. maddesinin anılan Anayasa kuralını ters doğrultuda genişletmiş olması sözkonusu değildir. Yapılan iş, uygulamaya açıklık ve kolaylık getirmekten ibarettir. Daha önce de üzerinde ısrarla durulduğu gibi, Anayasa'da açık ve kesin yasak ya da sınırlamaların bulunmadığı durumlarda, yorumlar siyasî partilerin lehine yapılmalıdır. Siyasî partilerin demokratik siyasî yaşamımızdaki "vazgeçilmez" rolleri bunu gerektirir. Karşıt bir yorumda direnme, kriz durumlarının ürünü ara rejimlerin, bireyleri ve toplumu politikadan arındırma (depolitisation) eğilimlerini canlı tutan bir izlenime açıktır.

Öte yandan, temelli kapatılan siyasî parti mensuplarına ilişkin Anayasakoyucunun iradesiyle, Yasakoyucunun iradesi aynıdır. Bir başka anlatımla her iki kural da, son aşamada Millî Güvenlik Konseyi'nden geçerek kabul edilmiştir. Anayasa'ya aykırı bir durumun, Millî Güvenlik Konseyi tarafından düzeltilmiş olması gerekeceği sağlıklı bir varsayımdır.

Ülke yönetimine olumlu katkılar sağlayacak özgür siyasal irade oluşumunun evrensel aracı konumundaki siyasî partilere ve onların mensuplarına uygulanacak yasakları çoğaltmak, katılaştırmak ve yaygınlaştırmak, çağdaş hukuka da, temel hak ve özgürlüklere de yabancı bir tutumdur.

Her üç konuda da açıkladığım nedenlerle çoğunluk kararına karşıyım.

Üye
Mustafa GÖNÜL

Esas Sayısı : 1993/2 (Siyasi Parti-Kapatma)

Karar Sayısı : 1993/3

Karar Günü : 30.11.1993

DAVACI: Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı.

DAVALI: Sosyalist Türkiye Partisi

DAVANIN KONUSU: Sosyalist Türkiye Partisi Programı'nın kimi bölümlerinin 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a) bendiyle 81. maddesinin (a) ve (b) bendlerine; Anayasa'nında Başlangıç Kısmı'yla 3., 4., 14., 68., 69. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek Siyasi Partiler Yasası'nın 101. maddesinin (a) bendi uyarınca kapatılmasına karar verilmesi istemidir.

I- İDDİANAME

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 25.2.1993 günlü, SP.43.Hz.1993/16 sayılı iddianamesinde aynen şöyle denilmektedir:

I- Giriş

Anayasa'da özel olarak düzenlenen demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları olan ve önceden izin alınmadan kurulan siyasal partiler, milli iradenin oluşmasındaki yüklendikleri rol ve görevleri gereği Devlet ve toplum düzeni içinde çok önemli yere sahip tüzel kişiliğe haiz kendi siyasetlerini yürütmek için teşkilatlanan kuruluşlardır. Ancak; ulus bütünlüğünü demokratik düzeni ve Cumhuriyet ilkelerini hedef alacak tarzda mutlak ve sınırsız davranış yetkisine de sahip değillerdir.

Anayasa, siyasal partilerin tüzük ve programlarının devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne insan haklarına, millet egemenliğine demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamayacağını öngörmüş, aksine davranışta bulunan siyasal partilerin ise kapatılacağını ifade etmiştir.

Siyasal partilerin toplum düzeni içindeki olağanüstü rollerini göz önüne alan Anayasa, kurulan siyasal partilerin tüzük ve programlarının

ve kurucularının hukuki durumlarının Anayasa ve kanun hükümlerine uygunluğunu, kuruluşlarını takiben ve öncelikle denetleme ve faaliyetlerini takip etme ve gerektiğinde de kapatma davası açma görev ve yetkisini Cumhuriyet Başsavcılığımıza vermiştir.

Davalı siyasi parti, gerekli bildiri ve belgelerin 6 KASIM 1992 tarihinde İçişleri Bakanlığına verilmesi ve Siyasî Partiler Yasası'nın 8. maddesine göre tüzel kişilik kazanmıştır. Kuruluş bildiri ve belgelerinin İçişleri Bakanlığınca; Cumhuriyet Başsavcılığımıza gönderilmesini takiben Anayasa'nın 69. ve Siyasi Partiler Yasası'nın 9. maddeleri uyarınca davalı partinin tüzük ve programıyla, kurucularının hukuki durumlarının Anayasa ve yasa hükümlerine uygun olup olmadığı öncelikle incelenmiş ve programında aşağıda belirtilecek olan aykırılıklar bulunduğu saptanmıştır.

II- Konu ile İlgili Yasal Düzenlemeler

A) Anayasa Hükümleri:

1- "**MADDE 2.-** Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

2- "**MADDE 3.-** Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir.

Bayrağı, şekli kanununda belirtilen, beyan ay yıldızlı al bayraktır.

Milli marşı "İstiklal Marşı"dır.

Başkenti Ankara'dır."

3- "**MADDE 4.-** Anayasanın 1'nci maddesindeki Devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm ile, 2'nci maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri ve 3'ncü maddesi hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez."

4- "**MADDE 5.-** Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

5. "**MADDE 11.-** Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.

Kanunlar Anayasa'ya aykırı olamaz."

6. "**MADDE 14.-** Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbiri, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin bir kişi veya zümre tarafından yönetilmesini veya sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini sağlamak veya dil, ırk, din ve mezhep ayırımı yaratmak veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere dayanan bir devlet düzenini kurmak amacıyla kullanılamazlar.

Bu yasaklara aykırı hareket eden veya başkalarını bu yolda teşvik veya tahrik edenler hakkında uygulanacak müeyyideler, kanunla düzenlenir.

Anayasanın hiçbir hükmü, Anayasada yer alan hak ve hürriyetleri yok etmeye yönelik bir faaliyette bulunma hakkını verir şekilde yorumlanamaz."

7. "**MADDE 68.-** Vatandaşlar, siyasi parti kurma ve usulüne göre partilere girmeye ve partilerden çıkma hakkına sahiptir. Parti üyesi olabilmek için yirmibir yaşını ikmal etmek şarttır.

Siyasî partiler, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.

Siyasî partiler, önceden izin almadan kurulurlar ve Anayasa ve kanun hükümleri içinde faaliyetlerini sürdürürler.

Siyasî partilerin tüzük ve programları, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, millet egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz.

Sınıf veya zümre egemenliğini veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayan siyasi partiler kurulamaz.

Siyasi partiler, yurt dışında teşkilatlanıp faaliyette bulunamaz, kadın kolu, gençlik kolu ve benzeri şekilde ayrıcalık yaratan yan kuruluşlar meydana getiremez, vakıf kuramazlar.

Hâkimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulu üyeleri, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptık-

ları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri, öğrenciler ve Silahlı Kuvvetler mensupları siyasi partilere giremezler."

8- "MADDE 69.- Siyasî partiler, tüzük ve programları dışında faaliyette bulunamazlar; Anayasanın 14'üncü maddesindeki sınırlamalar dışına çıkamazlar; çıkanlar temelli kapatılır.

Siyasî partiler, kendi siyasetlerini yürütmek ve güçlendirmek amacıyla dernekler, sendikalar, vakıflar, kooperatifler ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları ile siyasî ilişki ve işbirliği içinde bulunamazlar. Bunlardan maddî yardım alamazlar.

Siyasî partilerin parti içi çalışmaları ve kararları, demokrasi esaslarına aykırı olamaz.

Siyasî partilerin mali denetimi Anayasa Mahkemesince yapılır.

Cumhuriyet Başsavcılığı, kurulan partilerin tüzük ve programlarının ve kurucularının hukuki durumlarının Anayasa ve kanun hükümlerine uygunluğunu, kuruluşlarını takiben ve öncelikle denetler; faaliyetleri de takip eder.

Siyasî partilerin kapatılması, Cumhuriyet Başsavcılığının açacağı dava üzerine, Anayasa Mahkemesince karara bağlanır.

Temelli kapatılan siyasî partilerin kurucuları ile her kademedeki yöneticileri; yeni bir siyasî partinin kurucusu, yöneticisi ve denetçisi olamayacakları gibi, kapatılmış bir siyasî partinin mensuplarının üye çoğunluğunu teşkil edeceği yeni bir siyasî parti de kurulamaz.

Siyasî partiler, yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan, yabancı ülkelerdeki dernek ve gruplardan, herhangi bir suretle aynî ve nakdî yardım alamazlar, bunlardan emir alamazlar ve bunların Türkiye'nin bağımsızlığı ve ülke bütünlüğü aleyhindeki karar ve faaliyetlerine katılamazlar. Bu fıkra hükümlerine aykırı hareket eden siyasî partiler de temelli kapatılır.

Siyasî partilerin kuruluş ve faaliyetleri, denetleme ve kapatılmaları yukarıdaki esaslar dairesinde kanunla düzenlenir."

B) Siyasi Partiler Yasası Hükümleri

1. "MADDE 78.- Siyasi Partiler:

a) Türkiye Devletinin Cumhuriyet olan şeklini; Anayasanın başlangıç kısmında ve 2'nci maddesinde belirtilen esaslarını; Anayasanın

3'üncü maddesinde açıklanan Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, diline, bayrağına, milli marşına ve başkentine dair hükümlerini; egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunun ancak, Anayasanın koyduğu esaslara göre yetkili organları eliyle kullanabileceği esasını; Türk Milletine ait olan egemenliğin kullanılmasının belli bir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamayacağı veya hiçbir kimse veya organın kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamayacağı hükmünü; seçimler ve halkoylamalarının serbest, eşit, gizli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılması esasını değiştirmek;

Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, dil, ırk, renk, din ve mezhep ayrımı yaratmak veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere dayanan bir devlet düzeni kurmak;

Amacını güdemezler veya bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar, başkalarını bu yolda tahrik ve teşvik edemezler.

b) Bölge, ırk, belli kişi, aile, zümre veya cemaat, din, mezhep veya tarikat esaslarına dayanamaz veya adlarını kullanamazlar.

c) Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini veya zümre egemenliğini veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamazlar ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar.

d) Askerlik, güvenlik veya sivil savunma hizmetlerine hazırlayıcı nitelikte eğitim ve öğretim faaliyetlerinde bulunamazlar.

e) Genel ahlâk ve adaba aykırı amaçlar güdemezler ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar.

f) Anayasanın hiçbir hükmünü, Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerini yok etmeye yönelik bir faaliyette buluma hakkını verir şekilde yorumlayamazlar."

2. "MADDE 81.- Siyasî partiler:

a) Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde milli veya dini kültür veya mezhep veya ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri süremezler.

b) Türk dilinden veya kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde

azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını güdemezler ve bu yolda faaliyette bulunamazlar.

c) Tüzük ve programlarının yazımı ve yayınlanmasında, kongrelerinde, açık veya kapalı salon toplantılarında, mitinglerinde, propagandalarında Türkçe'den başka dil kullanamazlar; Türkçe'den başka dillerde yazılmış pankartlar, levhalar, plâka, ses ve görüntü bantları, broşür ve beyannameler kullanamazlar ve dağıtamazlar; bu eylem ve işlemlerin başkaları tarafından da yapılmasa kayıtsız kalamazlar. Ancak, tüzük ve programlarının kanunla yasaklanmış diller dışındaki yabancı bir dile çevrilmesi mümkündür."

III- Dava Konusu Parti Programı

Davalı parti benimsediği siyasetini sürdürebilmek için hazırladığı, bilimsel sosyalizm ağırlıklı programının dava konusu edilen bölümlerinde;

Birinci bölümün;

Sosyalizm programının alt yapısı,

21. Yüzyıla doğru dünyamız başlığı altında;

İçinde bulunduğumuz 21. yüzyılın "emperyalizm ve sosyalist devrimler çağı", "kapitalizmden sosyalizme geçiş çağı" olarak nitelenegeldiğini, uluslararası devrim sürecinin üçlü bileşen üzerine oturduğunun sık sık vurgulandığını bu bileşenlerin,

Sosyalist ülkelerdeki kuruluş süreçleri;

Kapitalist ülkelerde süren işçi sınıfı merkezli, sınıf mücadeleleri;

Ulusal kurtuluş hareketleri ve bağımsızlıkcı devrimler.....olduğunu.

Ulusal Kurtuluş Mücadeleleri başlığı altında;

Ulusal kurtuluş hareketlerinin dünya devrim sürecinin organik bir parçası olduğunu, ulusal kurtuluş hareketleri bağlamında bugün dünyamızdaki en önemli dinamiklerden birini Kürt ulusal hareketinin oluşturduğunu, devrimci çizgideki ısrarı bu harekete diğer ulusal kurtuluş hareketleri arasında özel bir yer kazandırdığını, söz konusu ısrarı emperyalist ağırlığa rağmen sürdürebilmesi halinde yeni dinamikler yaratmasının söz konusu olabileceğini,

Ortadoğu başlığı altında;

Sosyalist dünya yokluğunda burjuva yönetimli ulusal kurtuluş hareketlerinin bağımsızlık kazanma olasılığının son derece zayıf olduğunu, Ortadoğudaki emperyalizme karşı emekçi halklar arasında dayanışmanın yanısıra, ulusal kurtuluş hareketlerinin proleter ve sosyalist kanallara yöneltilmesi gerektiğini, bölgedeki kapitalist ülke proleteryalarının siyasal güç ve özgürlük düzeyi ile ulusal hareketlerin iç gelişmeleri arasında yakın ilişki bulunduğunu, anti-kapitalist işçi hareketlerinin Türkiye, Yunanistan, İran vb. ülkelerde yükselişe geçmelerinin Filistin ve Kürt direnişleri nezdinde sosyalizmin daha güçlü çekim merkezi olmasını sağlayacağını, Balkanlar ve Ortadoğu arasında köprü konumunda olan Türkiye'nin dengesizlik ve istikrarsızlık üreten çeşitli dinamiklerin kesişim noktasında yer aldığını en sondaki ulusal kavganın, Kürt hareketinin içerisinden çıktığını,

İkinci bölümün,

Anti-kapitalist dönüşümler,

Ulusal sorun başlığı altında;

1- Ulusal ve etnik kökenin hiçbir biçimde bir ayrıcalık ya da dışlama-ezilme nedeni olamayacağını,

2- Kürt ulusunun ve bütün etnik toplulukların kendi dil ve kültürel yapılarını koruyup geliştirebilmeleri olanağının sağlanacağını, dillerin geliştirilmeleri, zenginleştirilmeleri çalışmalarında hiçbir dile ayrıcalık tanınmayacağını,

3- a) Ulusların ayrılma dahil, kendi geleceklerini belirleme hakkının yasalar ve toplumsal araçlarla güvenceye alınacağını,

b) Ayrılma hakkının kullanılmasının insanın, insanı sömürmesine zemin oluşturan sosyo-ekonomik süreçleri gündeme getirmesi durumunda partinin bölgedeki bütün sosyalist ve devrimci güçlerle birlikte sürecin önüne geçileceğini,

c) S.T.P. sosyalist kurtuluş sürecinde Türk ve Kürt halklarının gönüllü birliğini hedefleyip bu amaçla propaganda çalışmaları yapılacağını,

öngörmektedir.

IV- Kapatma Sebepleri ve Değerlendirme

A- Kapatma sebepleri;

Davalı Sosyalist Türkiye Partisi programında "ulusal kurtuluş mücadelelerinin sosyalizmin yerleşip gelişmesinde etken olduğu ve partinin siyasal anlayışı doğrultusunda bu mücadelelerin desteklenmesi gerektiği, ulusal kurtuluş mücadeleleri içinde Kürt ulusal hareketinin önemli yere sahip olduğu ve Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi üzerindeki topraklarda kurtuluş mücadelesi verdiği ifade edilerek, ülkemizde başta Kürt ulusu olmak üzere ulusların bulunduğu, bunların dil ve kültürel yapılarını koruyup geliştirmelerinde, ayrılma dahil kendi geleceklerini belirlemede, her türlü olanağın sağlanarak yasalar ve toplumsal araçlarla güvenceye alınacağı, ulusal ve etnik kökenin ayrıcalık dışlanma ve ezilme nedeni olmayacağı, hiçbir dile ayrıcalık tanınmayacağı, Türk ve Kürt halklarının gönüllü birliğini temin için propaganda çalışmaları yapılacağı..."

şeklindeki görüşler yer almaktadır.

B- Değerlendirme;

Siyasal partilerin amaçları ve kapatılmalarına ilişkin esaslar Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde düzenlenmiştir.

68. maddesinde;

Siyasî partilerin tüzük ve programlarının, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, millet egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamayacağı,

Sınıf veya zümre egemenliğine veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayan siyasi partiler kurulamayacağı,

69. maddesinde;

Siyasî partilerin, tüzük ve programları dışında faaliyette bulunamayacakları, Anayasanın 14. maddesindeki sınırlamalar dışına çıkamayacakları; çıkanların temelli kapatılacağı,

Yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan, yabancı ülkelerdeki dernek ve gruplardan herhangi bir surette aynî ve nakdî yardım ile emir alamayacakları, bunların Türkiye'nin bağımsızlığı ve ülke bütünlüğü aleyhindeki karar ve faaliyetlerine katılamayacakları, bu sınırlamalara aykırı hareket eden siyasî partilerin temelli kapatılacakları,

Esası getirilmiş ve

Siyasî partilerin kuruluşları, faaliyetleri denetlenmeleri, kapatılmaları ile ilgili hususların ise Anayasada belirtilen ilke ve esaslar dikkate alınarak kanunla düzenleneceği ifade edilmiştir.

Anayasada öngörülen bu düşünceden hareketle düzenlenen Siyasî Partiler Yasası'nda, partilerin amaç ve faaliyetlerinde uyulması kaçınılmaz olan hususlar ile uyulmamasının sonuçları yasanın dördüncü kısmında siyasi partilerle ilgili yasaklar ve beşinci kısmında siyasi partilerin kapatılması başlıkları adı altında belirlenmiştir.

Anayasa ve Siyasî Partiler Yasası'nın ortaya koyduğu ilke ve esaslar doğrultusunda davalı parti programı incelendiğinde;

Türkiye Cumhuriyeti ülkesinin toprakları üzerinde başta Kürt ulusu olmak üzere ulusların bulunduğu ve Kürt ulusunun bu topraklarda kurtuluş mücadelesi verdiği ifade edilerek özellikle yaşayan bir "Kürt ulusunun" varlığı açık ve seçik bir biçimde kabul edildikten sonra;

"Ulusal ve etnik köken hiçbir biçimde bir ayrıcalık, ya da dışlanma-ezilme nedeni olamaz."

"Kürt ulusunun ve bütün etnik toplulukların kendi dil ve kültürel yapılarını koruyup geliştirebilme olanağı sağlanır. Dillerin geliştirilmeleri, zenginleştirilmeleri çalışmalarında hiçbir dile ayrıcalık tanınmaz."

"Ulusların, ayrılma dahil, kendi geleceklerini belirleme hakkı yasalar ve toplumsal araçlarla güvenceye alınır."

"STP. Sosyalist kuruluş sürecinde Türk ve Kürt halklarının gönüllü birliğini hedefler. Bu amaçla propaganda çalışmaları yapar."

Şeklinde görüşlerin programda benimsendiği anlaşılmaktadır.

Siyasal bir partinin Türkiye Cumhuriyeti ülkesinin toprakları üzerinde Türk ve Kürt halkları adı altında iki ayrı ulusun varlığını açıkca kabul edip, Türkçeden başka dil konuşan azınlıkların bulunduğunu, bunların kendi dil ve kültürel yapılarını koruyup geliştirebilme olanağı sağlayacağını ileri sürerek, bu azınlıklara, ayrılma dahil, kendi geleceklerini belirleme hakkı tanımak istemesi ulusal yapıda gitgide kopmalara, bölünmelere yol açması anlamını taşır.

Sosyalist kuruluş sürecinde Türk ve Kürt halklarının gönüllü birliğinin hedeflenerek, bu amaçla propaganda çalışmaları yapılacağının belirtilmesi, ulusal yapıdaki bütünlüğü bozucu düzenlemenin parti tarafından desteklendiğini gösteren ayrı bir olgudur.

Bu nedenle ileriye sürülen görüş ve benimsenen ilkelere göre davalı Sosyalist Türkiye Partisi:

a) Anayasa'nın 3. maddesinin birinci fıkrasının "Türkiye Devleti ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir".

b) Anayasa'nın 14. maddesinin birinci fıkrasının "Anayasada belirtilen hak ve hürriyetlerden hiçbiri devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak... veya dil.... ayrımı yaratmak amacıyla kullanılamaz."

c) Anayasa'nın 68. maddesinin dördüncü fıkrasının "siyasi partilerin tüzük ve programları, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne...." aykırı olamaz."

d) 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun dördüncü kısmında yeralan 78. maddesinin (a) bendinin "Siyasi Partiler...Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, ...dair hükümleri değiştirmek....dil ....ayrımı yaratmak... amacını güdemezler."

e) Aynı Kanun'un 81. maddesinin (a) ve (b) bendinin "Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde milli veya dini kültür veya mezhep veya ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri süremezler.

f) Türk dilinden veya kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulmasını amacını güdemezler, bu yolda faaliyette bulunamazlar."

Biçimindeki buyurucu kurallarına aykırı davranmış bulunmaktadırlar.

Sonuç:

Yukarıda gerekçeleri ve yasal dayanakları ile birlikte açıklandığı üzere, davalı Sosyalist Türkiye Partisi'nin:

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın başlangıç kısmı, 3., 4., 14., 68. ve 69. maddeleriyle 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a) bendi, 81. maddesinin (a) ve (b) bentlerine aykırı olarak devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı amaçladığı sonucuna varıldığından, davalı siyasi partinin 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 101/a maddesi gereğince kapatılmasını arz ve talep ederim."

II- DAVALI PARTİNİN ÖN SAVUNMASI

Sosyalist Türkiye Partisi Vekilinin 7.5.1994 günlü ön savunmasında aynen şöyle denilmektedir:

"-Usul Açısından Ön-Savunmamız

1- Dava yasal prosedüre uygun olarak açılmamıştır. 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası incelendiğinde, yasanın 9. maddesinin işletilerek öncelikle Sosyalist Türkiye Partisi'ne eksiklik ve aykırılıklar için ihtarda bulunulması gerekirdi.

a- Sözkonusu yasanın 101. maddesi ile 9. maddesi ele alınmalıdır. 101. maddenin tek başına olaya ulgulanması olasılığı yoktur. Çünkü yasanın 9. maddesi;

"Cumhuriyet Başsavcılığı kurulan partilerin tüzük ve programlarının ve kurucularının hukuki durumlarının Anayasa ve kanun hükümlerine uygunluğunu ve belgelerinin tamam olup olmadığını, kuruluşlarını takiben öncelikle inceler.." demek suretiyle, dikkat edilirse tüzük ve programlarının Anayasa ve kanun hükümlerine uygunluğunun da göz önüne alındığı anlaşılmaktadır. 9. maddenin altını çizdiğimiz cümlesi, esin kaynağını Anayasa'nın 69/5. fıkrasından almaktadır;

"Cumhuriyet Başsavcılığı kurulan partilerin tüzük ve programlarının ve kurucularınn hukuki durumlarını Anayasa ve kanun hükümlerine uygunluğunu kuruluşlarını takiben öncelikle inceler" biçiminde düzenlenmiş olan anayasa maddesi, 2820 sayılı SP Yasasının 9. maddesine aynen aktarılmıştır. Tüzük ve programlarının Anayasa ve yasaya uygunluğunun denetimi ile birlikte kuruluş işlemlerinin ve kurucuların hukuki durumlarının incelenmesi eş zamanlı bir etkinliktir ve bu haliyle 9. madde her iki tür incelemenin prosedürünü oluşturmaktadır. Kaldı ki, siyasi yaşama yeni girmiş ve siyasi örgütlenmesi ve mücadelesini yeni oturtmaya çalışan yasal bir partinin Anayasa'nın 14. maddesinde belirtilen yasaklara aykırı amaç güttüğünü iddia edebilmek için de böylesi bir ihtar gereklidir. Olaya uygulanacak hukuk mantığı bu olmalıdır. İddianamenin açmazı da burada yatmaktadır. dernekler yasası incelendiğinde, benzer prosedürün İçişleri Bakanlığı kanalınca dernekler için de uygulandığını, tüzük incelenmesi ile kuruluş belgeleri ve kurucularının niteliklerinin yasal denetiminin aynı anda ve iptar prosedürlü yürütüldüğünü görürüz. İddianamede siyasi partiler dernek statüsünden de aşağı bir değere itilmiştir. Yasadaki sözkonusu çelişkiyi siyasi partiler lehine çözümlememiz gerekir.

Program ve tüzüklerdeki Anayasa'ya aykırılık durumlarını da giderilecek noksanlıklardan sayıp, Anayasal güvence altına alınarak diğer tüm siyasi teşekküllerden üstün tutulmuş siyasi partilere de düzeltme hakkı tanınmalıdır.

Kaldı ki, siyasî partilerin eksiklik ve noksanlıklarının incelenmesiyle aynı süreçte başlayan Anayasa'ya uygunluk denetiminin dernekler yasasındaki gibi belli bir süre ile (90 gün) sınırlanmamasının aleyhte yarattığı durumun giderilmesi için de prosedürün bu biçimde uygulanmasında yarar bulunmaktadır.

Yasanın 101. maddesinin Teknik Hukuk mantığı ile olaya doğrudan uygulanması yasanın ve Anayasa'nın amaçsal yorumuna aykırı bir tutum olacaktır. Hukuk tarihimizde 1961 Anayasası ile birlikte değişik bir düzenleme mevcuttur. Bu düzenleme, siyasi partileri derneklerden ayıran, özel bir statüye sokan ve bu anlamda da dernek örgütlenmesinden hukuksal değer olarak daha üstün tutan bir niteliğe sahiptir. Siyasî partilerin sözünü ettiğimiz hukuksal değerinin bir sonucu olması gerekir. Bu sonuç ise, doğrudan kapatılma davası açılmasını önleyen bir sonuç olmalıdır. Yasanın 101. maddesi bu anlamıyla Anayasal Düzenlemenin Temel prensipleri ile çelişki halindedir. (Bu konuda ileride açıklayacağımız; 1982 Anayasası'nın Geçici 15. maddesi ve Anayasa aykırılık iddiaları hakkındaki savunmamızı şimdilik bir kenara bırakırsak) Ortada, hukuksal değerler düzleminde hiyerarşik bir karmaşa bulunmaktadır. Çözüm, 101. maddenin 9. madde ile birlikte değerlendirilmesi, siyasi partiye eksiklik veya aykırılığını gidermesi için ihtarda bulunulması ve duruma göre davanın açılıp açılmamasına karar verilmesidir. 101. maddeyi teknik hukukçu perspektifi ile değerlendirirsek, siyasi parti kapatma prosedürünün derneklerin kapatılması prosedüründen çok daha kolay, basit ve adalete aykırı olduğunu görürüz. Siyasi partilere tanınan Anayasal güvencenin içeriğini boşaltan 101. madde dar yorumlanarak, bu güvencenin ortadan kaldırılması hukuksal bir hata olacaktır.

b- Davanın duruşmalı olarak görülmesi gerekir. Her ne kadar Anayasa'nın 149/son maddesi Anayasa Mahkemesi'nin Yüce Divan sıfatıya baktığı davalar dışında kalan işleri dosya üzerinde inceleyeceği hükmü ve yine SPY m.98/1. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usuleri Hakkında Yasa'nın" 23. maddesi, dosya üzerinden inceleme yapılmasına yönelik iseler de, duruşmalı yargılama talebimizi engelleyen hüküm içermemektedirler. Adı geçen hükümler; bu hakkın kullanımını olsa olsa mahkemenin takdirine bırakmıştır şeklinde yorumlanabilir. Ancak "Duruşmalı" yargılama yapılmasını engelleyen madde emredici hüküm niteliğinde değildir. Keza bu konuda Anayasa Mahkemesi'nin gerek gördüğü hallerde sözlü açıklamalarını dinlemek için ilgilileri ve konu hakkında bilgisi olanları çağırma yetkisi tanınmış olması, sınırlayıcı bir hüküm değildir. "Duruşmalı" yargılama yapılmasını imkansız kılmaz. Burada CMUK 387. maddeyi de SPY m.98'deki atıf-

la ele aldığımızda, ortada örtülü boşluk mevcuttur ve bu boşluk siyasi partilere tanınan "Anayasal güvence" temel alınarak talebimiz yönünde doldurulmalıdır.

Siyasi Partiler Yasası 98. maddesinin CMUK hükümlerinin uygulanacağına dair bendini "Kanun yolları" kapatılmış bir dava açısından değerlendirdiğimizde, dosya üzerinden yapılacak ve itiraz yolu dahi kapatılmış bir yargılamanın duruşmalı yapılmasının kabulü gerekmektedir. Siyasi parti kapatma davalarının birer ceza kararnamesi değerinden de aşağıya düşürülmemesi zorunludur.

c- Siyasi Partiler Yasası'nın usul yönünden değerlendirdiğimiz 101. maddesi aynı zamanda Anayasa'nın 68. maddesine de aykırıdır.

Önceden izin almadan kurulan (Anayasa m.68/3) ve demokratik siyasi yaşamın vazgeçilmez unsuru kabul edilen (Anayasa m.68/2) siyasi partilerin, Anayasa'daki sınırları da aşan bir şekilde yasal kıskaca alınması sözkonusudur. Anayasa'nın 68. maddesinin davaya konu olan 4. bendinde;

"Siyasî partilerin tüzük ve programları, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, millet egemenliğine, demokratik ve laik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz" denmektedir. Dikkat edilirse sınırlama; altını çizdiğimiz program ve tüzük kapsamının dışına taşmazken, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 101/a bendinde;

"Parti tüzüğünün veya programının yahut partinin faaliyetlerini düzenleyen ve yetkili parti organları veya mercilerince yürürlüğe konulmuş olan diğer parti mevzuatının..?" denmek suretiyle anayasal sınırlamayı aşan bir kapsam genişletme sözkonusudur. Artık mevzuatıyla da parti sorumlu tutulmaktadır.

SPY 101. maddenin başlığı "Dördüncü kısımdaki yasaklara aykırılık halinde partilerin kapatılması" şeklindedir ve dördüncü kısımda dava konusu olaya uygulanmak istenen 81/a ve b bendleri, Anayasa'da bulunmayan ek sınırlamalardır ve bu durumlarıyla Anayasaya aykırıdırlar.

Anayasa'nın Geçici 15. maddesinin Siyasi Partiler Yasası hakkında Anayasa'ya aykırılık iddialarını imkansız hale getirdiği gerekçesi, teknik hukuksal yaklaşımın bir sonucudur. Burada "Dar yorum" yapmanın toplumsal/siyasal gerçeklik ile bağdaşmayacağına ilişkin savunmalarımızı ilerde; esas hakkındaki önsavunmamız bölümünde açıklayacağız. Bununla birlikte Mahkemenin Anayasa'yı da aşan ve yukarıda belirttiğimiz hü-

kümlerine açıkca aykırı olan bir yasayı temel olarak, yine aynı Anayasa'nın "GEÇİCİ" bir hükmünü dayanak yaparak, sözkonusu maddeyi Anayasanın diğer ilkelerinden üstün tutarak hangi gerekçelerle karar vereceği tarafımızdan merak edilmektedir. Geçici 15. maddeyi aşmanın yolu Siyasi Partiler Yasası'nın davaya konu olan 78/a ve b bendlerinin ve yine 101/a bendinin değerlendirilmesinde Uluslararası hukukun temel prensipleri ve ülkemizin taraf olduğu veya onayladığı Uluslararası sözleşmelerin birer iç hukuk metni ve/veya prensipleri olarak olayda dikkate alınması ve bu araçların dinamik yorum yöntemi ile Anayasa'nın sözel yorumundan ziyade amaçsal yorumuyla birlikte siyasal/toplumsal gerçekler göz önüne alınarak olaya uygulanması gerekir.

Bunun dışında bir zorlama; teknik olarak dahi bir yasal tasarruf niteliği taşımayan Siyasal Partiler Yasası'nın ilgili maddeleri ile hüküm kurma talihsizliğine mahkemeyi sevk edecektir. (Yasa tekniği olarak incelememiz ileride daha genişçe yer almaktadır.)

ç- Her olasılıkla, Konunun önemi ve toplumsal/siyasal gerçeklikteki sözünü ettiğimiz değişimlerin somutlanması açısından, parti programının hazırlanması sürecinde bulunmuş Sosyalist Türkiye Partisi Genel Başkanı Ali Önder Öndeş olmak üzere Genel Başkan yardımcısı İ. Kemal Okuyan, Merkez Yürütme Kurulu üyeleri Süleyman Z. Baba, Metin Çulhaoğlu ve isimlerini esas hakkındaki mütalaaya yanıtlarımızda açıklayacağımız konunun diğer ilgililerinin sözlü açıklamalarına başvurulmasını şimdiden talep ediyoruz.

d- İddianamedeki bir başka eksikliği de Anayasal maddeleri sıralayıp adeta sevk maddeleri gibi kullanarak, sonuç kısmında işlenmesi ve savunmanın önü tıkanmaya çalışılmıştır.

Esasa İlişkin Ön-Savunmamız:

- Anayasa'nın Niteliği ve Geçici 15. Madde

1- 12 Eylül'ün ürünü ve kısa sürede aşınmış bir Anayasa'nın maddeleri ile yargılama yapılmaktadır. Anayasa'nın hazırlanması ve yasalaştırma hareketleri Temel Hukuk ilkelerinin içeriğinin boşaltıldığı bir hukuk sistemi restorasyonu meydana getirmiştir. Bu restorasyon, antidemokratik özünü en iyi Anayasa'nın önsözünde belirginleştirmiştir. Verili pozitif hukukla bu davanın yürütülmesi sakıncalıdır. Bu nedenle, Toplumsal/siyasal gerçeklikle çelişik olan 12 Eylül dönemi ürünü başlangıç kısmının dava konusunu olayın değerlendirilmesinde kullanılamaz. Yasal boşluk başka araçlarla doldurulmak zorundadır.

a- 1982 Anayasası'nda, Temel Hukuk Prensipleri açısından bir karmaşa sergilenmiştir. Zamana bağlı olmayan muafiyet mantığıyla Geçici 15. madde, Anayasa'nın 2. maddesinde Cumhuriyetin niteliği olarak belirtilen ve değiştirilmesi bile teklif edilemeyen (Anayasa m.4) Sosyal Hukuk Devleti ile çelişmektedir. Benzer çelişki Anayasa'nın 11. maddesinde belirtilen Anayasa'nın bağlayıcı ve üstünlüğü ilkesiyle ve yine Kanun önünde eşitlik ilkesi ile de devam ettirilebilir. (Özellikle kişi ve kurumlara sağladığı muafiyet yönünden). Madde aynı zamanda "Milletlerarası sözleşmelerin iç hukuk değerini" düzenleyen 90. madde ile de çelişiktir.

Anayasa metnine dahil olan başlangıç kısmındaki ırkçılık ile 14. ve 68. maddelerdeki sınırlamalar da Sosyal Hukuk devleti ilkesi ile (Madde 2) ve 12. maddesi ile çelişki halindedir. Hukuk terminolojisine ait olmayan bir kavram (Atatürk milliyetçiliği) Hukuksal bir değer taşımakta ve aksini savunacak düşünce ve mülahazalar anayasal korumadan yararlanamamaktadr. (Başlangıç kısmı 7. bend) Keza Türk milli menfaatleri dışında Atatürk ilke ve inkılapları dışında bir düşünce ve görüş oluşturmak da korumadan yararlanamayacaktır.

Anayasa Mahkemesi 10.6.1961 tarihli ve 24/55 sayılı kararında; "Anayasa ilkeleri etki ve değer bakımından eşit olup, hangi nedenle olursa olsun birini ötekine üstün tutulması mümkün olmadığından, bunların bir arada, birbirine getirdiği sınırlamalar içerisinde ve hukukun genel kuralları da göz önünde bulundurulmak suretiyle uygulanmaları zorunludur." demek suretiyle Anayasal ilkeler arasında bütünlük ve eşitlik ile Genel Hukuk Kurallarının birlikte değerlendirilmesi gerektiğini açıklığa kavuşturmuş ayrıca 27.3.1986 tarih ve 31/11 sayılı kararıyla;

"Yasakoyucunun ceza alanında yasama yetkisini kullanırken, Anayasa'nın temel ilkelerine ve ceza hukukunun ana kurallarına bağlı kalmak koşuluyla, toplumda belli eylemlerin suç sayılıp sayılmaması, suç sayılırsa hangi tür ve ölçüde ceza yaptırımıyla karşılanmaları gerektiği, hangi durum ve davranışların, ağırlaştırıcı ya da hafifletici öğe olarak kabul edileceği konularında takdir yetkisi vardır" (9.5.1986 t. R.G.) diyerek Amaçsal Dinamik yorum anlayışını boşluk doldurmada kullanma eğilimini sergilemiştir.

b- Anayasa'da yasa boşluklarının nasıl doldurulacağı hakkında bir hüküm bulunmamaktadır. Bu durumda Medeni Kanunun 1. maddesinde belirtildiği gibi, hâkimin kendini yasakoyucunun yerine koyarak buna göre doldurulmalı, Temel Hukuk ilkeleri ve günümüz toplumsal/siyasal gerçekliğiyle çelişik olan sözünü ettiğimiz hükümler, Yoksayma yöntemi ile dikkate alınmadan hüküm kurulmalıdır.

Anayasa Mahkemesi 3.7.1986 tarihli ve 3/15 sayılı kararında;

Hukuk devletinde kanunkoyucu da dahil olmak üzere, devletin bütün organları üstünde hukukun mutlak bir hakimiyeti olması, kanunkoyucunun yasama faaliyetlerinde kendisini her zaman Anayasa ve hukukun üstün kuralları ile bağlı tutulmasının gerektiği, Zira kanunun da üstünde kanunkoyucunun bozamayacağı temel hukuk prensipleri ve Anayasanın olduğunu belirtmiştir. (R.G. 10.12.1989).

Siyasi Partiler Yasasının Niteliği

2- Anayasa'nın 11. maddesinde düzenlenen "Anayasa'nın bağlayıcı ve üstünlüğü" ilkesi, SPY'nda yukarıda belirttiğimiz maddeler aracılığıyla önemli ölçüde sınırlandırılmıştır. Anayasa'nın 68. maddesi, siyasi partiler hakkında ağır sınırlamalar taşımaktadır. 2820 sayılı SPY da bu sınırlamaları daha da genişletmiştir.

a- Davalı Siyasi Parti, 1982 Anayasası'nı da aşan, 12 Eylül Hukukunun yarattığı ve bağışıklık kazandırdığı mevzuat ile yargılanmaktadır. Bu önemlidir. Açıkca Anayasa'ya aykırılık taşıyan hükümler ile yargılanan davalı partinin kullanabileceği hukuksal araçlardan biri; uluslar-üstü hukuk kurallarıdır. 18/19 Nisan 1990 tarihindeki Anayasa Mahkemesi'nin 28. Kuruluş yılı kutlamaları çerçevesinde düzenlenen sempozyumdaki açılış konuşmasında Anayasa Mahkemesi Başkanı Sayın N. DARICIOĞLU'nun;

"Çok önem verdiğimiz ve özenle izlediğimiz bir olgu da, Yirminci yüzyılın özellikle ikinci yarısında "uluslar-üstü hukuk" ve "uluslar-üstü hukuka bağlılık" anlayışındaki olumlu gelişmelerin anayasa yargısında yeni bir gelişmenin başlangıcını oluşturmakta olmasıdır. Anayasaya uygunluk denetiminde, ulusal Anayasalar artık tek ölçü norm olmaktan çıkmaya Anayasa'ya uygunluk anlayışı da "uluslar-üstü hukuka bağlılık" anlayışla bütünleşmeye başlamıştır. Böylece temel hak ve özgürlüklerin korunmasında, bu değerlere standart nitelikler kazandırılmasında şimdiden çok önemli adımlar atıldığını, büyük mesafeler katedildiğini söylemekten kıvanç duymaktayım."

b- Toplumsal/siyasal yaşamı hukukla kavramının bir sınırı vardır. Hukuk da kendini toplumsal/siyasal süreçlerle tanımlamaya çalışmalıdır. 12 Eylül döneminin tanımlamaları artık aşılmalıdır. Bunun somut alanlarından biri, içtihad yaratma yoludur. Yargıdır. Özellikle 1982 Anayasası'nın hazırlandığı dönem ve hazırlanıp yürürlüğe giriş koşulları ile hukuk-dışı bu dönemde yürürlüğe giren ve Anayasa'nın Geçici 15.

maddesindeki korumadan yararlanan yasaların, hukukun temel ilkelerine aykırı hükümlerinin Yasamanca değiştirilmemesi süreçlerinde "Bağımsız Yargının" anlamı ortaya çıkar. Sözkonusu ara dönemde 883 yasama işlemi yapılmıştır ve bunlar sözkonusu anayasal korunmadan yararlanarak, toplumsal/siyasal örgütlenme ve temel hak ve özgürlüklere ek sınırlamalar getirmektedirler. Bu nedenle özellikle Anayasa Mahkemesi, Devletin Bekaasından önce, toplumun dönüşümü ve gereksinimlerin göz önüne almalıdır.

c- Burada uygulanacak karar örneği olarak istemeyerek de olsa, Anayasa Mahkemesi'nin kararlarını değil, Danıştay İçtihadı Birleştirme Kurulu'nun 1989/4 kararını göstermek zorunda kalıyoruz;

"....yasalarda yeralan kuralların... toplumsal gelişmeye ve üst hukuk kurallarına uygun olarak yorumlanıp uygulanması gerekir.... Bu nedenlerle ağır toplumsal koşulların varlığı ve baskısı altında ve olağanüstü bir yönetim döneminde yürürlüğe giren 1402 sayılı Sıkıyönetim Yasası'nın 2. maddesinin 2766 sayılı yasa ile değişik son fıkrasında yer alan hükmün anlamının amaçsal bir yorumla ve Türkiye'nin taraf olduğu insan hakları ile ilgili milletlerarası sözleşmeler ve Anayasa ilkeleri göz önünde bulunarak belirlenmesi gerekir." (9.2.1990 T. ve 20428 sayılı R.G.)

Artık kavramları yerli yerine oturtmak gerekir. Geçici madde, adından da anlaşılacağı gibi geçicilik özelliği taşır ve oluşum sürecinin "olağanüstülüğü" de 10 yıl sonraki bir dönemde günün koşullarına göre değerlendirilmelidir.

d- Kaldı ki, Siyasî Partiler Yasası üzerinde yürürlüğe girdikten sonra birçok kez değişiklik yapılmıştır. Geçici dönem ürünü bir yasa üzerinde bu kadar çok değişiklik yapılması da onun geçicilik niteliğinin bir başka kanıtını oluşturmaktadır.

Parti Programının Açıklanması

1- STP programı kuruluş tarihinden yaklaşık 10 ay öncesinde kamuoyuna "Sosyalizm program taslağı" başlığı altında matbuat olarak sunulmuş ve hakkında herhangi bir ceza kovuşturma veya soruşturması yapılmamıştır. Parti programını hazırlamak ve Parti Girişimciler Kurulu'nu seçecek olan Parti Hazırlık Konferansı'nı organize etmek için oluşturulan Program Kurulu tarafından tamamlanmıştır. "Sosyalizm program taslağı" başlıklı kitapçık olarak da Dünya Yayıncılık Ltd. Şti. tarafından Ocak 1992 tarihinde Aydınlar Matbaası'nda baskıya verilip yayımlanmıştır.

Bu örnekten de anlaşılacağı gibi, TCK ve 3713 sayılı Yasa açısından sakınca görülmeyen ve bu konuda kovuşturmaya uğramayan bir program, 2820 sayılı Yasa'ya ve daha da önemlisi Anayasa'nın ilgili maddelerine göre suç oluşturmakta, yasa ve Anayasa'ya aykırılık taşımaktadır. Bu da gösteriyor ki; Türk Hukuk sisteminde pozitif hukuk açısından ve bu hukukun uygulanması açısından bir bütünlük mevcut değildir. Oysa ki, "devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak" fiili suç olarak 3713 sayılı Yasa'da düzenlenmiştir. Ancak bu konudaki mahkeme içtihatları ve Yargıtay içtihatları, programda suç unsuru görmeyecek biçimde şekillenmiştir. İlgili Yargıtay ve ilk derece mahkeme kararlarını son savunmamızda değerlendireceğiz.

2- İddianame parti programına bütünlüklü bir yaklaşım içerisinde olmadığı gibi, Anayasa'nın başlangıç kısmındaki ilkeler mantığı ile bir hukuk felsefesi üretmektedir.

a- Yeni kurulan bir partinin yalnızca program ve tüzüğünü davaya dayanak yaparak "Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne dair hükümleri değiştirmek amacını gütmek, dil ayrımı yaratmak: Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde millî veya dini kültür veya mezhep veya ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri sürmek; Türk dilinden veya kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını gütmek" (İddianame syf. 11, 12) suçlamalarında bulunmak imkansızdır. Bu suçlamalarda dikkat edilirse özellikle kast aranmaktadır. Manevi unsurun varlığının tesbiti, yeni kurulmuş, iddianamenin hazırlandığı dönemde henüz 3 aylık bir siyasi çalışma yapabilmiş bir partinin etkinliklerinin araştırılması gerekir. İddianame, program ve tüzük açısından anayasa ve yasalara uygunluk denetimi ile sınırlı kalmaya çalışmışsa da, özellikle kast arayan Siyasi Partiler Yasası'nın 78/a ve 81/a-b bendleri açısından yapılacak değerlendirme bu kadar dar bir kanıt olanağı ile sınırlandırılamaz. Kastın varlığının araştırmaya muhtaç hali vardır.

b- Anayasa'nın 3/1. maddesi; "Türkiye Devleti ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir" maddesi 4. ve 14/1. 68/4. fıkraları ile birlikte iddianamede değerlendirilmiştir. (İddianame syf. 11).

Her dört madde açısından "Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak amacını taşımaktır. İddianame bu konuda programdan alıntı yapmak yerine "Türkiye Cumhuriyeti ülkesinin toprakları üzerinde başta Kürt ulusu olmak üzere ulusların bulunduğu ve Kürt ulusunun bu topraklarda kurtuluş mücadelesi verdiği ifade edilerek" (iddianame

syf.11) Yargıtay Başsavcılığı kendi yorumu yapmış ve bu yorumu delil gibi göstermiştir.

Yine Kapatma sebeplerinin sıralandığı iddianamenin 9. sayfasındaki "IV. kapatma sebepleri ve değerlendirme" bölümünün "A-KAPATMA SEBEPLERİ"nin 1. paragrafı da partinin programından Yargıtay Başsavcılığı'nın çıkardığı yorumu ihtiva etmektedir. Üstelik bu bölüm tırnak içine alınarak sanki programın metni gibi sunulmuştur. İddianamenin 7, 8, 9. sayfaları da programın giriş bölümünün alıntılarıdır... Ancak alıntılar program bütünlüğünden koparılarak aktarılmıştır.

Bunun en ilginç örneği iddianamenin 11. sayfasında bulunmaktadır. "Gönüllü birlik" esasını, partinin programından tek başına, kopuk olarak değerlendirmiştir. Gönüllü birlik tam da parti programının "Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü bozmak" amacına karşı savunmanın kanıtlarındandır. Manevi unsur açısından gönüllü birlik bir birleştirici unsur olarak değerlendirilmek zorundadır. Bunun dışında Kürt realitesinin açıklanması ile ilgili bölümler zaten Gönüllü birlik esasının önsel verileridir. Bugün Türk kamuoyuna mal olmuş ve devletin askeri ve sivil bürokrasisinin dahi açıklamaları ile meşrulaşmış "kürt realitesi" önsel bir veridir. Toplumsal/tarihsel bir olgudur. Anayasa Mahkemesi'nin "Atatürk milliyetçiliği" kavramını tanımlayarak "Devlet ve milletin bölünmez bütünlüğünü" ne tür bir eylemin ya da nasıl bir programatik düzenlemenin bozabileceğinin sınırlarını çizmeye çalıştığı kararında da, kavramı açıklarken "Yurttaşlık" bağı ile sosyolojik/siyasi bağı birbirine karıştırmıştır. Yurttaşlık bir devlete hukuki bağlanmayı ifade eder. Kürt ulusundan söz etmek, onun dili ve kültüründen sözetmek, ulusal varlığını toplumsal/siyasal olarak görmek, yurttaşlık kavramı ile dolayısıyla üniter devlet yapısını bozmak ile ilgili değildir. Ancak Anayasa Mahkemesi'nin kabul ettiği ve Anayasa ve 2820 sayılı yasadaki "Tek Ulus" kavramını da kimseye dayatamayız. Kürt ulusu ve diğer etnik toplulukların kendi dil ve kültürel yapılarını koruyup geliştirmelerine yardımcı olmak sosyolojik bir gerçeği kabullenmektir. Ulusal ve etnik kökenin ayrıcalık veya dışlanma-ezilme nedeni olamayacağı, hiçbir kültürel yapının korunması veya dilin zenginleştirmesi çalışmasında ayrıcalık tanınmayacağını belirtmek ve gönüllü birliği hedeflemek bölücülük değil, sosyalist kuruluş sürecinin bütünleştirici ve eşitlik sistemimizde çifte standartlı bir Atatürk milliyetçiliği kavramı vardır. ırkçılık vardır. Ermeni, Rum, Çerkez halklarını "cemaat" olarak kabul edip, yüzyıllardar iç içe yaşadığı fakat uluslararası bir ağırlığı olmayan Kürt insanının gerçeğini kabul etmemek vardır.

3- İddianame, Sosyalist Türkiye Partisi'nin programının ruhunu anlaşılmaz kılmıştır. Bütünlüğü ile almadan yapılan, anlamadan yargılamaya

kalkan bir niteliktedir. Bu nedenle Sosyalist Türkiye Partisi Merkez Yürütme Kurulu'nun proram ve iddianameyi değerlendirmesini savunmanın eki olarak vermek zorunluluğunu hissediyoruz.

Sonuç: Yukarıda açıkladığımız nedenlerle;

1- Davanın reddedilip Parti hakkında 2820 sayılı Yasa'nın 9. maddesinin uygulanmasına,

2- Davanın duruşmalı yapılmasına, reddi halinde sözlü açıklamalarda bulunmak üzere Merkez Yürütme Kurulu'nun çağrılmasına,

3- Açıkladığımız savunma sebeplerimizin gözönüne alınarak, davanın reddine karar verilmesini bilvekale arz ederim."

Ön Savunmaya eklenen Sosyalist Türkiye Partisi Merkez Yürütme Kurulu'nun Genel Başkan tarafından imzalanan Program ve İddianame üzerine düşünceleri de aynen şöyledir:

"Program ve İddianame Üzerine

1- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca 25.2.1993 tarih ve S.P.43 Hz.1993/16 sayılı, STP'nin kapatılması talebiyle hazırlanmış iddianame, hazırlanış mantığı ile bir bütün olarak siyasal ve hukuksal bakımdan bugünü kavramayan, hukukun temel prensibi "objektiflik ilkesi"nden uzak, siyasî taraf olma anlayışıyla hazırlanmış bir garabetler manzumesi görünümündedir.

2- Bütünüyle gariplikler içeren bu iddianameye esas olarak iki temel noktadan itirazla başlamanın doğru olacağı inancındayız.

Birincisi, iddianame, STP programını bütünlüklü olarak değerlendirmeyen, programı orasından burasından çekiştirerek yasalara aykırılık arayan, bu anlamda, bilimsel sosyalist teoriyi kılavuz edinen bir işçi sınıfı partisine duyulan tahammülsüzlük ve siyasal öfkenin her satırına sindirildiği bir belgedir. Bu yanıyla dava, marksizme, Türkiye'deki işçi sınıfı sosyalistlerine, bütünüyle işçi sınıfına ve sınıfın siyasi misyonuna karşı açılmak istenmektedir. Kısacası, Türkiye'de işçi sınıfının iktidar mücadelesini yürütme kararlılığında olan bilimsel sosyalistlerin siyasi alanda örgütlenmelerine ve kendilerini ifade edip siyasi mücadele vermelerine karşı, Türkiye burjuvazinin geleneksel tahammülsüzlüğünü, siyasi bir öfkeyi ifade etmektedir. Bu anlamda da iddianame siyasidir.

İkincisi, iddianamede günün moda kavramı "bölücülük" suçlaması ana motif gibi sunulmuştur. Burada da, değişen toplumsal/siyasal süreç-

ler hiç hesaba katılmadan, hukuku toplumsal/siyasal süreçlerin, değişen değer yargılarının ötesinde, mekanik bir yorumlayışla kullanma mantığı hakimdir.

Oysaki, tarih boyunca toplumsal/siyasal gelişmelerin yarattığı fiili durumun zaman zaman yazılı hukukun sınırlarını zorladığı tüm toplumbilimciler ve hukukçular tarafından kabul edilmektedir. Bu durumda yasa uygulayıcılarının hukuki yorumları da yaşanılan süreçten bağımsız düşünülemez. Bu tür bir siyasal konuda yaşanılan toplumsal/siyasal süreçleri hesaba katmayan, mekanik bir hukuk yorumuyla, yalnız STP'yi değil, bölücülük suçundan başta Cumhurbaşkanı olmak üzere, Hükümet, T.B.M.M. üyeleri, gazete köşe yazarları ve TV programlarının büyük bir bölümüne dava açmak gerekir. Özellikle 17 Mart 1993 tarihinden sonra yukarıda anılan kişi ve kuruluşların "Kürt realitesi"ne ilişkin söyledikleri sözler bu tür bir riski taşımaktadır. Ancak böylesi bir davanın muhatabı STP olmuştur. Bunun temel nedeni, iddianamede sunulduğu gibi bölücülük değil, STP'nin Bilimsel Sosyalizmi kılavuz edinmiş bir işçi sınıfı partisi olmasıdır. STP programını kendi siyasi konumlanışına göre değerlendiren, sosyalizme karşı geleneksel burjuva tahammülsüzlüğünü içeren mantık burada da hâkim kılınmıştır. Bu nedenle hukuksal açıdan bakıldığında da dava siyasi bir içerik taşımaktadır.

3- Bu durumda iddianamede;

a- İşçi sınıfının siyasal iktidarını hedefleyen bilimsel sosyalist örgütlenmelere, bir bütün olarak işçi sınıfının siyasi misyonuna karşı konumlanışta ve bu anlamda taraf olunduğu,

b- STP programının iyi algılanmadığı,

c- İddianameyi hazırlarken burjuva üst yapı kurumlarında gelenekselleşmiş olan Marksizme tahammülsüzlüğün aşılamadığı,

d- İddianamenin hazırlanışında Dünya'da ve Türkiye'de yaşanılan toplumsal/siyasal süreçlerin ve değişen değer yargılarının hesaba katılmadığı bir gerçektir.

Bu gerçeklerden yola çıkarak, savunmamızı, STP programının açımlanması, Marksizm'in temel ilkelerinin ve bu ilkeler ışığında Dünya ve Türkiye'deki siyasi süreçlerin değerlendirilmesi üzerine inşa etmenin zorunlu olduğunu düşünüyoruz.

Önce, STP hangi nesnelliklerin üzerine basarak kendini var etmiştir? STP programı bütünlüklü değerlendirildiğinde hangi ilkeler doğrultusunda oluşturulmuştur? Kısaca bunlar üzerinde duracağız.

4- STP'yi var eden en temel nesnellik, programımızda açıkca belirtilmiştir;

"Bu nedenle bir sistem olarak emparyalizm-kapitalizm ile sosyalist devrim süreç ve mücadeleleri birbirinden kopartılamayacak olan ve biri diğerine karşıt iki evrensel dinamik olarak değerlendirilmelidir. Birinin varlığı diğerini de işaret eder...." (Program syf.3).

Yine S.T.P. programında;

"Türkiye, Dünya emparyalist-kapitalist sistemi içerisinde yer alan kapitalist bir ülkedir (....) Kısacası ücretli emek sömürüsü Türkiye'deki sömürünün egemen ve belirleyici biçimidir. Bu anlamda ülkeyi bugünden yarına taşıyacak olan çelişki, işçi sınıfı ile kapitalistler, emek ile sermaye arasındadır...." (Program syf. 13)

STP programından alınan bu iki değerlendirme en genel anlamda STP'yi var eden nesnelliklere işaret etmektedir.

Özet olarak STP, Dünya'da emparyalist-kapitalist sömürü var olduğu sürece onun karşıtı olan sosyalist mücadelenin de var olacağını, üretim araçlarının özel mülkiyeti ve bunun sonucu ücretli emek sömürüsü var olduğu sürece işçi sınıfının siyasi mücadelesinin var olacağını kabulle yola çıkmış, bir işçi sınıfı partisidir.

5- STP programı bu kabulün üzerine bilimsel sosyalizmin ilkeleri doğrultusunda oluşturulmuştur. Programda;

"2- (a) S.T.P. bilimsel sosyalist teoriyi kendi çalışmalarının tümüne kılavuz edinmiştir..." (Prog. syf. 20) diyerek hangi ilkeler üzerinde oturduğunu açıkca belirtmiştir.

6- Bilimsel sosyalist teoriyi kılavuz eden STP programında çerçevesini çizdiği düzenlemelerle, kaynağı marksizm olan bir sosyalist toplum projesini Türkiye'de hayata geçirmeyi amaç edinmiş, bu amaçla siyasi iktidarı almayı hedefleyen bir işçi sınıfı partisidir. Kısacası, STP, Türkiye'de şu veya bu nüanslarla ayrı örgütlenen ama temelde burjuva ideolojisini ve burjuvazinin iktidarını hâkim kılmak için mücadele eden burjuva partilerini, burjuvazinin siyasî iktidarına karşı, siyasi iktidarı almak için siyasal platformada devrimci bir muhalefet ve mücadeleyi sürdürmek amacıyla kurulmuş bir siyasi partidir.

Nasıl bir dünya ve Türkiye istiyoruz?

Bu sorunun yanıtı da bilimsel sosyalist teorinin çizdiği nihai çerçevede vardır. Bilimsel sosyalizm nihaî olarak sınıfsız bir sömürüsüz, insanların barış içinde bir arada yaşadığı bir toplum, bir dünya yaratmaya yönelik projedir. Sosyalist toplum projesi nihaî olarak, ulusların, halkların birbirini ezmediği, dil, din, renk, ırk, cins farklılıklarına bakılmaksızın insanların bir arada barış içinde yaşadığı, insanın insanı sömürmediği reel bir dünya cennetine tekabül etmektedir. Programımızda bu amaç açıkca belirtilmiştir:

"f- Sosyalist iktidarın uzun vadeli hedefi, başka sosyalist toplumlarla birlikte, sınıfsız, sömürüsüz bir insanlığın yaratılmasıdır." (STP Programı, sf. 21) Burada belirtilen "....sınıfsız, sömürüsüz bir insanlığın yaratılmasıdır" sözünden her türlü ayrımcılığın reddedildiği bir insanlık projesi anlaşılmalıdır. Buradan çıkarılacak sonuç şudur: Bir toplumda "bölücülükle" suçlanamaycak tek siyasi ideal ve güç bilimsel sosyalistlerdir. İşçi sınıfını eksen alan sosyalistlerin, sınıfsız, sömürüsüz ve her türlü ayrımcılığın ortadan kalktığı bir insanlık yaratmaya çalışırken bölücülükle suçlanmaları son derece şaşırtıcıdır. Bu nedenle, yukarıdaki çerçevede iddianamade STP'ye yöneltilen bölücülük suçlamasını reddediyoruz.

Ayrıca esas itibariyle, ulusları, ırkları, etnik ve dinsel grupları birbiriyle karşı karşıya getirip savaştıran sınıflı toplum yapısının yarattığı çelişkidir. Bölücülük, sınıflı toplumun günümüzdeki yapılanışı ile burjuvazinin, onu ifade eden emperyalist-kapitalist sömürünün ideolojik ve siyasal olarak yarattığı bir olgudur. Bu olgu, emperyalist kapitalist sömürünün işleyişini belirleyen kendi yasalarının ürünüdür. Silah sanayini elinde bulunduran tekeller STP'nin değil emperyalist kapitalist odakların elindedir. Halklar, etnik ve dinsel gruplar arasında yapay ayrımları körükleyen ve bölücülük yapan da silah sanayine tatlı kârlar sağlayan ve bu sayede soluklanabilen emperyalist-kapitalist odaklar ve onların taşeronlarıdır. Bu olguyu, eski SSCB ve sosyalist ülkelerde bugün yaşanan örneklerle açıklamak mümkündür. Bu ülkelerde birbirinden farklı, dil, din, ulus, etnik grubun barış içinde bir arada yaşamasını sağlayan tutkal olan sosyalist ideolojinin yerini alan kapitalist restorasyon süreçleri ile birlikte emperyalist-kapitalist odakların dürtüsüyle bir savaş ortamı yaratılmıştır. Yapay ayrımlarla, halklar, etnik ve dinsel gruplar birbirine düşürülmüştür. 70 yıldır açığa çıkmayan yapay kinler, öfkeler bu ülkeleri kan gölüne çevirmiştir. Eski SSCB ve sosyalist ülkelerin bir bölümünde bugün yaşanılan bölücülüğün, ayrımcılığın, dökülen kanların sorumlusu sosyalizm değil emperyalist-kapitalist sistemin kendisidir.

Sonuç olarak, sınıfsız, sömürüsüz bir insanlığın yaratılmasını amaçlayan STP'nin bölücülükle suçlanarak hakkında kapatılma davası açılmasının saçma olduğunun altını çizerek bir kez daha vurguluyoruz.

STP, işçi sınıfının iktidar mücadelesini veren bilimsel sosyalizmi ilke edinmiş Marksist bir işçi partisidir. Sınıf mücadelesini esas alan Marksistlerin sınıflı bir toplum yapısı içinde kabul edeceği en temel çelişki sınıf çelişkisidir; emek-sermaye çelişkisidir. Marksistler toplumdaki, diğer bütün çelişkileri de temel çelişki ekseninde değerlendirir ve yorumlar. Bu programda da açıkca ifade edilmiştir:

"Her türden ulusal baskıya karşı mücadelenin sınıfsal temellere oturması, ulusal ve sınıfsal dinamiklerin kendi ortaklıklarının yaratılması (...) için mücadele eder." STP bu ilkesiyle sınıf mücadelesini kesen her türden milliyetçiliğe, ayrımcılığa karşı olduğunu açıkca ortaya koymaktadır.

Yeniden, Yargıtay Başsavcılığı'nca hazırlanan iddianameye dönersek:

1- STP programı, kendisini var eden nesnellik ve bu nesnel zemin üzerinde oluşan kollektif bir iradenin ürünüdür. Nesnelliğe uygunluğunun ve kendisini var eden kollektif iradenin dışında hiçbir onay beklemeksizin oluşturulmuştur. Yeniden düzenlenmesi ya da değiştirilmesi de dünyada ve Türkiye'de farklılaşabilecek muhtemel yeni nesnel koşullara ve kendisini var eden kollektif iradeye bağlıdır. Başkalarının beğenisine sunulmak üzere siyaset pazarına sunulmuş bir meta değildir. Bu tür bir niteliğin, bize toplumsal yasaların ve doğal hukukun sağladığı bir hak olduğuna inanıyoruz.

2- İddianamede:

a) "Sh. 7'de III. Dava Konusu Parti Programı" bölümünde STP programından mealen yapılan bir alıntı üzerinde durmamız gerekiyor. Birincisi, iddianameyi hazırlayan/hazırlayanlar STP programının bu bölümünü çok dikkatsizce okumuşlar ve ne söylenmek istendiğini doğru algılayamamışlardır. Programda, içinde bulunduğumuz yüzyılın "emperyalizm ve sosyalist devrimler çağı" "kapitalizmden sosyalizme geçiş çağı" olarak nitelendiği doğrudur. Bu, 21. yüzyıl için de geçerlidir. Ek olarak uluslararası devrim sürecinin üçlü bileşeni olarak Sosyalist ülkelerdeki kuruluş süreçleri, Kapitalist ülkelerde süren işçi sınıfı merkezli sınıf mücadeleleri, Ulusal kurtuluş hareketleri ve bağımsızlıkçı devrimler olduğu belirtilmektedir.

Ancak, daha sonraki bölümlerde 1980'lerin ikinci yarısından sonra dünyanın siyasal coğrafyasında yaşanan köklü değişimlerin ardından ön-

celeri geçerli olan "uluslararası devrim sürecinin üçlü bileşenleri" ile ilgili tespitin yeniden gözden geçirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Daha sonraki sayfalarda da, sosyalist ülkelerin dağılma sürecine girmesinden sonra bu üçlü bileşenden belirleyici olarak sadece "Kapitalist ülkelerde süren işçi sınıfı merkezli, sınıf mücadeleleri" ayağının bugün varlığını sürdürdüğü belirtilmiştir. 21. yüzyıla girerken siyasi mücadelemize projeksiyon tutan bu tespiti algılamayan aday üyelerimizi (ki hiç olmadı) yeniden eğitime tabi tutmak gibi bir siyasi titizliğe sahibiz. Ancak, iddianamayi hazırlayan/hazırlayanların aynı titizlikle programı incelemediklerini görmekteyiz.

İkinci olarak, iddianamede 7. sayfaya kadar olan bölümde sözü edilen kanun maddeleri ile bu alıntının uzaktan yakından bir ilgisi yoktur. Bu alıntının oraya bir aksesuar olarak yerleştirilmediğini düşünürsek, bu alıntı, özel bir amaç taşımaktadır. Kısacası bu alıntının iddianamaye alınması, sosyalizme tahammülsüzlüğü ifade etmektedir. Amaç, bu tahammülsüzlüğü mahkeme heyetiyle paylaşmaktır. Bir anlamda heyeti müteyakkız hale getirip etkileme amacına matuftur. Oysaki böyle bir göstermeye hiç ihtiyaç yoktur. STP, adında sosyalist sözcüğü ile, programına sindirdiği bilimsel sosyalist ilkeler ile siyasi partiler platformunda kendini hiç gizlemeden sosyalist bir işçi sınıfı partisi olduğunu deklare etmektedir. O yüzden bu tür bir gösterme yersizdir.

b) İddianamede 8. sayfada "ulusal kurtuluş mücadeleleri" başlığı altında "Ortadoğu başlığı altında" bölümlerinde programımızdan yapılan alıntılarla STP programının bütünü arasında bağ kurulduğunda bir uyum vardır. STP programında "...çağımıza damga vuran dinamikler emperyalist-kapitalist sömürü ve sosyalist devrim mücadeleleridir." (STP Programı, sh.3) denilmektedir. İddianamede alıntı yapılan her iki bölümde de dünyanın herhangi bir coğrafyasında emperyalizme karşı konumlanmış bir ulusal direnişin (ki bu Kürt ya da Filistin direnişi olabilir) dikkate alınması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca, bu tür anti-emperyalist ulusal direnişlerin, çevre ülkelerdeki anti-kapitalist işçi hareketlerinin yükselmesiyle sosyalizme yakınlaşabilecekleri tesbiti yapılmaktadır. Esas olarak insanlığı sosyalist bir toplum projesine ulaştırmayı hedeflediğini açıkca belirten bir siyasi partinin bu tür tespitleri yapması kadar doğal bir şey düşünemiyoruz.

İddianamenin 10. sayfasında: "Türkiye Cumhuriyeti toprakları üzerinde başta Kürt ulusu olmak üzere ulusların bulunduğu ve Kürt ulusunun bu topraklarda kurtuluş mücadelesi verdiği" ifade edilerek, özellikle yaşayan bir "Kürt ulusunun varlığı açık ve seçik bir biçimde kabul edildik-

ten sonra; ....." denilmektedir. Ayrıca, bu değerlendirmenin davalı parti programının incelenmesinden sonra yapıldığı belirtilmektedir. Var olan realiteyi bir kıyıya bırakırsak:

1- "Türkiye Cumhuriyeti toprakları üzerinde başta Kürt ulusu olmak üzere ulusların bulunduğu ve Kürt Ulusunun bu topraklarda kurtuluş mücadelesi verdiği" ifadesi programımızın hiçbir bölümünde yer almamaktadır. İddanameyi hazırlayan/hazırlayanlar kendi engin yorum yetenekleriyle bu sonuca varmışlar, ya da son yıllarda siyasi gündeme yerleşen Kürt realitesi onları bu tür bir yoruma götürmüştür. Ancak, hukukta kesin ve yazılı belgeler, kanıtlar ortadayken bunları aşan ya da tahrif eden kanaate itibar edilmez.

2- Aynı paragrafın ikinci bölümünde, STP programında, özellikle yaşayan bir "Kürt Ulusunun" varlığı açık ve seçik bir biçimde kabul edildiği belirtilmektedir. Bu tür bir cümleyi bugün bir siyasi partinin kapatılma gerekçesi olarak Başbakan dahil Türkiye'de yaşayan kimin önüne götürürseniz götürün, sunduktan sonra bu suçlamayı yapanın hangi gezegende yaşadığı sorusuyla karşılaşılır. Çünkü:

a) Hem STP'den hem de iddanameyi hazırlayan/hazırlayanlardan bağımsız Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde ve dışında bir Kürt ulusu vardır.

b) Kürtlerin, kendilerini ifade ettikleri ve Türkçe'nin bağlı olduğu Ural-Altay dil grubunun dışındaki bir dil grubuna bağlı olan bağımsız bir dilleri ve bugüne taşıdıkları, ama yeterince geliştirme fırsatı verilmediği için eksik kalan bir kültürleri vardır.

c) Kürt ulusunun varlığı, Osmanlı İmparatorluğu döneminden bu yana açık-seçik ifade edilmiştir. I. ve II. Meşrutiyet'te Kürdistan milletvekilleri vardır ve Kürt diye anılır. Bu anılma günümüze kadar gelmiştir.

d) Son yıllarda başta eski Cumhurbaşkanı Turgut Özal olmak üzere burjuvazinin diğer siyasi temsilcileri ve bir kısım akademisyenler "Kürt realitesini kabul etmeliyiz" derken, yaşayan bir "Kürt ulusunun" varlığını açık seçik bir biçimde kabul etmişlerdir.

e) Kuzey Irak'ta kurulan Kürt Federe Devleti ile Türkiye Cumhuriyeti açık ve seçik diplomatik ilişkiye girerek yaşayan bir "Kürt ulusunun" varlığını açık ve seçik kabul etmiştir.

f) Kürt Federe Devleti adına politik bir misyonla ülkemize gelen Celal Talabani ve Mesut Barzani ile gerek Cumhurbaşkanı gerekse Başba-

kan görüşmüş ve bu görüşmelerde her ikisi de Kürtçe bilmedikleri için muhtemelen tercüman aracılığı ile anlaşmışlardır. Bu da açık ve seçik bir kabuldür.

8- 31.3.1993 Show TV, akşam haberlerinde SHP'nin amblemindeki altı oka yüklediği anlamları yeniden düzenlediği belirtiliyor ve bir ok'un Kürt kimliğinin tanınması anlamına geldiği bildiriyor. Ayrıca Kürt diline serbesti tanınması, Kürt Enstitüsü'nün kurulması ilke olarak kabul ediliyor. Bu yaşayan bir Kürt ulusunun varlığının açık ve seçik kabulu değil de nedir?

9- Jandarma Genel Komutanı Aydın İlter, Kuzey Irak'a giderek Kürt lideri Barzani ile muhtemelen tercüman aracılığı ile resmi görüşme yapmıştır.

h) Özellikle, 17 Mart 1993'ten bu yana Türkiye'de yetkili yetkisiz herkes Kürt ulusunun varlığından açık ve seçik söz etmektedir.

ı) Abdullan Öcalan'ın KSP Başkanı Kemal Burkay'la ortak bir zeminde anlaşmasından sonra İçişleri Bakanı İsmet Sezgin'in memnuniyetini belirterek "Sayın Burkay" nitelemesi kişisel bir nezaket değil, mevcut burjuva hükümetine tercih edilebilir görülen bir Kürt örgütlenmesini açık ve seçik kabulden başka bir şey değildir.

i) Aynı anlaşma için Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin'in "çok önemli bir gelişme" demesi açık ve seçik bir kabuldur.

j) Önümüzdeki günlerde Abdullah Öcalan'la Türkiye Cumhuriyeti yetkililerinin dolaylı da olsa anlaşmaya oturmaları varsayımı gerçekleşirse bu da Kürt ulusunun varlığını açık ve seçik kabul anlamındadır.

k) TV'de ve gazetesinde burjuvazinin temsilcisi M. Ali Birand, yine aynı nitelikli köşe yazarları Cengiz Çandar, Mehmet Altan vb.'nin Kürt realitesi hakkında yaptıkları ve yazdıkları da açık ve seçik bir kabuldür.

Örnekleri çoğaltmak mümkün ama gereksiz.

Yukarıdaki örneklerdeki yaşayan bir "Kürt ulusunun" varlığını açık ve seçik bir biçimde kabul edenlerin hepsine kabul diyen devlet, STP Kürt ulusunun varlığını kabul etti diye neden ayağa kalkıyor? Tek açıklaması olabilir; STP'ye sosyalist bir işçi sınıfı partisi olarak tahammül edilemediği için....

Eğer, STP hakkında "yaşayan" bir "Kürt ulusunun varlığını açık ve seçik bir biçimde kabul ettiği için" kapatılma davası açılırsa, şu veya bu biçimde benzer kabulle olaya bakan yukarıda adı geçen-geçmeyen Cumhurbaşkanı dahil tüm kişi ve kuruluşlar hakkında dava açılmasını talep ediyoruz, suç duyurusunda bulunuyoruz.

3- İddianamenin 10. ve 11. sayfasında STP Programından alıntılar yapılarak ve bu alıntılara yorumlar eklenerek STP suçlanıyor. Şöyle ki;

(STP Programı, Sh.27 V-Ulusal Sorun)

"1- Ulusal ve etnik köken hiç bir biçimde bir ayrıcalık ya da dışlanma-ezilme nedeni olamaz.

2- Kürt ulusunun ve bütün etnik toplulukları kendi dil ve kültürel yapılarını koruyup geliştirebilme olanağı sağlanır. Dillerin geliştirilmeleri, zenginleştirilmeleri çalışmalarında hiçbir dile ayrıcalık tanınmaz....

3-a) Ulusların, ayrılma dahil, kendi geleceklerini belirleme hakkı yasalar ve toplumsal araçlarla güvenceye alınır.

c) STP, sosyalist kuruluş sürecinde Türk ve Kürt halklarının gönüllü birliğini hedefler. Bu amaçla propaganda çalışmaları yapar.

"Şeklinde görüşlerin programda benimsendiği anlaşılmaktadır. Siyasal bir partinin "Türkiye Cumhuriyeti ülkesinin toprakları üzerinde Türk ve Kürt halkları adı altında iki ayrı ulusun varlığını açıkca kabul edip, Türkçe'den başka dil konuşan azınlıkların bulunduğunu, bunların kendi dil ve kültürel yapılarını koruyup geliştirebilme olanağı sağlayacağını ileri sürerek, bu azınlıklara ayrılma dahil, kendi geleceklerini belirleme hakkı tanımak istemesi ulusal yapıda gitgide kopmalara, bölünmelere yol açması anlamını taşır. Sosyalist kuruluş sürecinde Türk ve Kürt halklarının gönüllü birliğinin hedeflenerek, bu amaçla propaganda çalışmalarının yapılacağının belirtilmesi, ulusal yapıdaki bütünlüğü bozucu düzenlemenin parti tarafından desteklendiğini gösteren ayrı bir olgudur." (İddianame, Sh.10 ve 11) denilmekte.

1- STP programı Sh. 27 V- Ulusal Sorun madde 1'in iddanameye neden konduğu anlaşılmamamıştır. Bu madde buraya STP programının insani amaçlara dönük yüzüne öne çıkarmak ve programı övmek için konduysa bu zaten programın sahipleri tarafından yapılmaktadır. Yok, eğer suç dosyasını kabartmak için konduysa, insanlığı, ulusal ve etnik köken ayrımını gütmeden eşitleyen ve eşitlediği için yücelten bir cümlede suç aramak ciddi bir tehlikedir. Ayrıca, cümlenin bütünde ulusal ve etnik kö-

kenin dışlanma ezilme nedeni olamayacağı gibi yine ciddi bir insani değer savunulmaktadır. Türkiye'de 1960'lı yıllarda zencilerin ABD'nin bazı eyaletlerinde ayrı ırktan olduğu için beyazlarla aynı okula, otobüse, lokantaya alınmamalarına kısaca, rengi, ırkı farklı olduğu için dışlanmalarına, ezilmelerine tepki göstermedik mi? 1960'lardaki bu kamu vicdanı 1993'lerde suç dosyasına mı sokulmak isteniyor? Yine Türkiye Cumhuriyeti'nin ırksal, ulusal ve etnik olarak hiç bir bağının olmadığı, sadece aynı dinden olduğu ve tarihte ortak bir geçmişi olduğu için Saray-Bosna'daki müslümanlara "insani saiklerle" sahip çıkışını nasıl açıklayabiliriz? İnsani değerlerde çifte standart olmaz. STP bu cümledeki yargıyı tüm insanlığın belleğine, vicdanına kazımak için yılmadan mücadele edecektir. Bu sosyalizmin insana verdiği değerin ifadesidir. İnsanlığı ırksal mülahazalarla birbirine düşürmek, ırklara üstünlük ya da düşüklük atfetmek ve ırksal farklılığı dışlanma-ezilme nedeni saymak rasyonel sosyalizmin, kısacası faşizmin anlayışıdır. STP'de faşist ideolojiye, insanı aşağılayan ırkçı uygulamalara karşıdır. Ayrıca, faşizme, ırkçılığa karşı olmak insan olma onurunun gereğidir.

Yine iddianamenin bu bölümünde Türk ve Kürt halkları adı altında iki ayrı ulusun varlığını açıkca kabul ettiğimiz gibi bir de Türkçe'den başka dil konuşan azınlıkların bulunduğunu, bunların kendi dil ve kültürel yapılarını koruyup geliştirmeleri ve zenginleştirmeleri olanağı sağlanacağını belirttiğimizden söz ediliyor. Savunmanın daha önceki bölümünde Kürt ulusunun varlığı konusunda STP'nin açık ve seçik kabulünden söz etmiştik. Bu kabule benzer yaklaşımlardan örnek vermiştik. Eğer bir ulusun varlığı konusunda kabulünüz varsa doğal olarak ulusun belirleyici özelliklerinden olan dil ve kültürünü de kabul etmek zorundasınızdır. Ayrıca, bu olgu size rağmen vardır ve kabulü bir zorunluluktur. Eğer, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde ya da komşu ülkelerde yaşayan milyarlarca insan Türkçe'nin dışında ayrı bir dil, Kürtçe, konuşuyorsa, bu STP programında bu hüküm bulunduğu için değildir. Kürtçe, onların anadili olduğu içindir. Bir ulusun, bir halkın anadilini yasaklamak, gelişmesine, zenginleşmesine engel olmak bir insanlık suçudur. Bu insanlık ayıbının ortadan kaldırılması; Kürt halkının dilini ve kültürünü geliştirmesine, zenginleştirmesine uygun zeminin yaratılması ve olanak sağlanması da esas olarak işçi sınıfı sosyalistlerinin görevidir.

Yine programımızda yer alan "Ulusların ayrılma dahil kendi geleceklerini belirleme hakkı..." ifadesi iddianamaye çarpıtılarak "...bu azınlıklara, ayrılma dahil kendi geleceklerini belirleme hakkı...." diye geçirilmiştir. STP dünyanın hiçbir bölgesinde Türkiye dahil bir ulusun diğer bir ulusu zorla, baskıyla, asimile ederek ulusal kimliğini yok etmesine izin

vermez. Bilimsel sosyalizm bireylerin ve toplumların özgür iradesine saygı duyar ve bireylerin ve toplumların kendi kimliklerini geliştirmelerine uygun ortam hazırlar. Her ulusun kendi geleceğini özgür iradesiyle belirlemesi kadar doğal bir hakkın kullanılmasının engellenmesine karşı çıkar.

İddianamade (Sh.11): "Sosyalist kuruluş sürecinde Türk ve Kürt halklarının gönüllü birliğinin hedeflenerek, bu amaçla propaganda çalışmalarının yapılacağının belirtilmesi, ulusal yapıdaki bütünlüğü bozucu düzenlemenin parti tarafından desteklendiğini gösteren ayrı bir olgudur" denilmekte. Bu cümledeki iki yargı arasındaki bağı kurmak mümkün değil. STP hem Türk ve Kürt halklarının gönüllü birliğini hedefliyor, hem de bunu yaparak ulusal yapıdaki bütünlüğü bozucu düzenlemeyi destekliyor. İşte anlaşılması güç olan bu. Hem birlik hedeflemek hem de bütünlüğü bozmak. İnanılacak şey değil ama, bu cümle buraya bölücülük suçlamasına hedef olan STP'yi savunmak amacıyla gizli bir el tarafından konmuş sanki. Bu konuda söylecek fazla sözümüz yok. Evet STP Türk ve Kürt halklarının gönüllü birliğini hedefliyor.

Özet olarak toparlarsak, STP, bilimsel sosyalist teoriyi kendi çalışmalarının tümünde kılavuz edinen bir işçi sınıfı partisidir.

STP, bilimsel sosyalizmin ilkeleri doğrultusunda ulusal ve etnik kökene hiç bir ayrıcalık tanımadığı gibi bunun dışlanma ve ezilme nedeni olmasına fırsat vermez. Ezen ve ezilen ulus kavramlarının yeryüzünden kalkması için mücadele eder. STP, Kürt Ulusunun varlığını koruyup geliştirebilmeleri olanağını sağlar. Dillerin gelişmesi ve zenginleşmesi için hiç bir dile ayrıcalık tanınmasına fırsat vermez.

STP, ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkına sahip çıkar. Ayrılma hakkının insanın insanı sömürmesine yol açacağı durumlarda bu sürenin önüne geçer.

STP, Türk ve Kürt halklarının gönüllü birliğini hedefler, bu amaçla propaganda çalışmaları yapar.

Gücünü, bilimsel sosyalist teoriden alan STP, nihai olarak sınıfsız, sömürüsüz, insanların dil, din, ırk, renk, cins ayrımı gözetmeksizin barış içinde bir arada yaşadığı bir insanlığın yaratılmasını amaçlar.

STP, ülkemizin ve genel olarak insanlığın geleceğe, sosyalizme taşınması için var olan bir mücadele aracıdır ve programda çizilen çerçeveden taviz vermeden mücadelesine devam etme kararlılığındadır.

STP'yi ve STP programını var eden, dünyamızda ve ülkemizdeki nesnellikler ve ön kabullerle bir araya gelmiş bir kolektif iradedir. STP'nin ve STP programının varlığı yine yukarıda belirtilen koşullar ve irade ile sorgulanabilir. Bu sürece dışarıdan yapılacak bir başka iradi müdahale toplumsal gelişmenin doğal akışının önüne set çekme niyeti anlamını taşır ki bu da mümkün değildir. Hele hele insanların siyasal bilincine kazınmış ilkelerin programındaki mücadele azminin engellenmesi hiç mi hiç mümkün değildir."

III- YARGITAY CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI'NIN ESAS HAKKINDAKİ GÖRÜŞÜ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 16.6.1993 günlü ve SP.43 Hz.1993/16 sayılı Esas Hakkındaki görüşünde iddianamedeki görüşler yer almakta, ayrıca aynen şöyle denilmektedir:

"1) Davanın yasal prosedüre uygun olarak açılmadığı iddiası;

Siyasî Partiler Yasası'nın 9. maddesi, siyasi partilerin teşkilatlanmalarına ilişkin ikinci kısmın, kuruluş ile ilgili birinci bölümünde yer aldığı ve "Cumhuriyet Başsavcılığı'nın partilerin kuruluşunu denetlemesi" başlığını taşıdığı görülmektedir. Bu madde hükmü uyarınca, Cumhuriyet Başsavcılığı, kurulan partilerin tüzük ve programlarının ve kurucuların hukuki durumlarının Anayasa ve yasa hükümlerine uygunluğunu ve belgelerin tamam olup olmadığını, kuruluşlarını takiben öncelikle ve ivedilikle inceler. Tespit ettiği eksikliklerin giderilmesini, lüzum göreceği ek bilgi ve belgelerin gönderilmesini yazıyla ister. İstenen ek bilgi ve belgelerin gönderilmemesi ya da eksikliğin öngörülen sürede giderilmemesi halinde, siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin hükümler uygulanır. Bu hükümle, kurulan partilerin tüzük ve programlarının ve kurucularının hukuki durumlarının Anayasa ve yasa hükümlerine aykırı olması hali ile verilmesi gerekli bilgi ve belgelerde eksiklik tespit edilmesi veya gerekli görülen ek bilgi ve belgelerin gönderilmemesi hali birbirinden ayırt edilmiş ve herbiri farklı hukuki sonuçlara bağlanmıştır. Bu düzenlemeye göre Cumhuriyet Başsavcılığı'nca tespit edilen eksikliklerin giderilmesi, lüzumlu görülen ek bilgi ve belgelerin gönderilmesi yazıyla istenmedikçe bu nedenle siyasi partilerin kapatılması davası açılmaycak, ancak partilerin tüzük ve programları ile kurucuların hukuki durumlarının Anayasa ve yasa hükümlerine aykırı olması halinde herhangi bir ön koşula bağlı olmaksızın doğrudan siyasi partilerin kapatılması davası açılabilecektir. Yazılı istemde bulunma koşulunun, tüzük ve programlarının tamamen veya kısmen Siyasî Partiler Yasası'nın dördüncü kısmındaki yasaklamalara aykırı olması halinde de gerekliliği kabul edilecek olursa, bu koşul yerine getirilmeden Siyasi Partiler Yasası'nın 100. ve 101. maddelerindeki

nedenlerle doğrudan kapatma davası açılması olanaksız hale gelir ki, böyle bir sonuç, Siyasî Partiler Yasası'nın kabul ettiği esaslara uygun düşmez.

Bu açıklama karşısında, Cumhuriyet Başsavcılığı'mızca davalı parti hakkında açılmış olan dava, Siyasî Partiler Yasası'nın dördüncü kısmında yer alan 78. maddenin (a) bendi, 81. maddenin (a) ve (b) bendlerine dayanmakta ve anılan Yasa'nın 101/a maddesi gereğince kapatılması istenmekte olduğundan, Siyasî Partiler Yasası'nın 9. maddesindeki prosedüre uygun şekilde uyarı yapılmadan Cumhuriyet Başsavcılığı'mızca dava açıldığı yolundaki davalı partinin savunması yerinde değildir.

2) Yargılamanın duruşmalı olarak yapılması isteği;

Anayasa Mahkemesi'nin çalışma ve yargılama yöntemi, Anayasa'da ve Anayasa Mahkemesinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkındaki 2949 sayılı Yasa'da düzenlenmiştir. Anayasa'nın 149. maddesinin son fıkrasında, Mahkemenin Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalar dışında kalan işleri dosya üzerinde inceleyeceği hükmü kabul edilmiştir. Aynı kural 2949 sayılı Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Yasa'nın 33. maddesinde kapatma davasından açıkca söz edilmek suretiyle tekrarlanmış, Siyasi Partiler Yasası'nın 98. maddesinin ilk fıkrasında da bu hükümlere paralel olarak siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin davaların Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası hükümleri uygulanmak suretiyle dosya üzerinde incelenip karara bağlanacağı esası getirilmiştir. Bu düzenlemelerde, siyasi parti kapatma davası görülürken Ceza Muhakemeleri Usul Yasası'nın uygulanacağı hususuna işaret edilmekte ise de, bu husus o yasada yer alan tüm yargılama yöntemlerinin uygulanması anlamında olmayıp, duruşmalı yargılama dışında kalan ve davaya uygunluk arzeden diğer yargılama yöntemlerinin uygulanacağını belirtmek amacına yönelik düzenleme olarak kabulü gerekir. Öte yandan; Anayasa Mahkemesi'nin hangi hallerde duruşmalı yargılama yapabileceği, Anayasa'nın 149/son maddesi ile Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa'nın 35. maddesinde açıkca gösterilmiştir. Anayasa ve yasalarla ilgilileri dinleme yetkisini kullanmak bakımından yüce Mahkemenize tanınmış olan takdir hakkı saklı kalmak üzere, kamu düzenini ilgilendiren ve yargılama yöntemini belirleyen, Anayasal ve yasal düzenlemeler karşısında siyasi parti kapatma davalarında duruşmalı yargılama yapılması mümkün bulunmadığından, davalı partinin bu yöne ilişkin isteminin reddi gerekir.

3) Siyasi Partiler Yasası'nın bir kısım maddelerinin, Anayasa'ya aykırı olduğu iddiası;

Anayasa'nın geçici 15. maddesinde; 12.9.1980 tarihinden, ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Başkanlık Divanı oluşturuncaya kadar geçecek süre içinde, çıkarılan yasların, yasa hükmünde kararnamelerin ve 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Yasa uyarınca alınan karar ve tasarrufların, Anayasa'ya aykırılığının iddia edilemeyeceği belirtilerek, yetkili organ tarafından kaldırılmadıkça veya değiştirilmedikçe, bu dönem içinde çıkarılan yasalar, yasa hükmündeki kararnameler ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Yasa uyarınca alınan karar ve tasarrufların, Anayasa'ya aykırılığı iddiası önlenmek istenmiştir.

Bir kısım maddelerinin Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülen 22.4.1983 gün ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası da, 12.9.1980 ile 6.11.1983 tarihinde yapılmış olan ilk genel seçimden sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı'nın oluşmasına kadar geçen süre içinde kabul edilmekle, Anayasa'nın geçici 15/son maddesi kapsamı içinde kalmakta ve onun korumasından yararlanmaktadır. Belirtilen nedenlerle, Siyasî Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a), 81. maddesinin (a) ve (b) bentleri ile 101. maddesinin (a) bendinin, Anayasa'ya aykırı olduğu şeklindeki görüşe iştirak edilmemiştir.

4) Anayasa'nın geçici 15. maddesinin aşılması gerektiği, başlangıç kısmı ile geçici 15. maddesinin ve bir kısım maddelerinin birbiriyle çeliştiği yolundaki iddiası;

Yasa kuralları arasındaki çelişkiden söz edebilmek için, öncelikle aynı konuyu düzenleyen ve birbiriyle çelişen yasal düzenlemelerin bulunması gerekir. Ön savunmada birbiriyle çeliştiği ileri sürülen, Anayasa'nın başlangıç kısmı, geçici 15. maddesi ve belirtilen diğer maddeler, Anayasa'nın bütünlüğü içinde yer alan, ulusal devlet niteliğinin korunması amacını güden, her biri farklı düzenlemeleri içeren ve ulusal iradenin onayından geçen, uyulması zorunlu yasa kuralları olup, bu kuralların birbiriyle çeliştiği ve aşılması gerektiğine ilişkin düşünce yerinde görülmemiştir.

Kapatma Sebepleri ve Değerlendirme

A- Kapatma sebepleri;

Siyasî partilerin amaçları ve kapatılmalarına ilişkin esaslar Anayasa'nın 68 ve 69. maddelerinde düzenlenmiştir. 68. maddenin dördüncü fıkrasında; siyasal partilerin tüzük ve programlarının devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, ulus egemenliğine, demokratik ve laik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamayacağı, kuralı getiril-

miş 69. maddenin birinci fıkrasında ise siyasi partilerin tüzük ve programları dışında faaliyette bulunamayacakları, Anayasa'nın 14. maddesindeki sınırlamaların dışına çıkamayacakları, çıkanların ise temelli kapatılacağı kabul edilmiştir.

Siyasi partilerin uymaları gereken esasların Anayasa'da düzenlenmesi, tüzük ve programları ile faaliyetlerinin Anayasa ve yasa hükümlerine uygunluğunun özel biçimde denetlenmesi, demokratik hayatın vazgeçilmez öğeleri sayılmalarının sonucudur. Ancak; siyasi partilerin baskı ve engellerden uzak kalmasını sağlamaya yönelik kurulma ve çalışma özgürlüğü, demokratik hukuk devleti olmanın gereği olarak, bu alanı düzenleyen anayasa ve yasalarla sınırlandırılmıştır. Bu sınırlandırma devlet niteliğinin korunması, varlığını devam ettirmesi gereğinin doğal sonucu ve uluslararası hukuk düzeninin tanıdığı temel bir haktır.

Anayasa'da öngörülen bu ilke ve esaslardan hareketle düzenlenen Siyasi Partiler Yasası'nda, partilerin amaç ve faaliyetlerinde uyulması kaçınılmaz olan hususlar ve uygulamasının sonuçları sırası ile yasanın dördüncü kısmında siyasi partilerle ilgili yasaklar ve beşinci kısmında siyasi partilerin kapatılması başlıkları adı altında belirlenmiştir.

Dava konularıyla sınırlı kalmak üzere, anılan yasanın 78. maddesinde;

"Siyasi partiler:

a- Türkiye Devletinin .....Anayasa'nın başlangıç kısmında ve 2. maddesinde belirtilen esaslarını; Anayasanın 3. maddesinde açıklanan Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, diline..... dair hükümlerini.....değiştirmek;

.....dil, ırk.....ayrımı yaratmak,

Amacını güdemezler, bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar, başkalarını bu yolda tahrik ve teşvik edemezler.

....." hükmü yer almıştır.

Maddenin bu bendi, Anayasa'nın başlangıç kısmı ile devletin temel niteliklerini belirleyen ve bunları koruma altına alan hükümleri içermektedir.

Anayasa'nın, başlangıç kısmında yer alan "Türk varlığının devleti ve ulusuyla bölünmezliği" esasından 2. maddede dolaylı olarak söz edilmiş,

3. maddenin birinci fıkrasında ise "Türkiye Devleti ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir" ifadesi ile bu esas tekrarlanmış, 14. maddenin birinci fıkrasında, Anayasadaki hak ve özgürlüklerin hiçbirinin devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak amacıyla kullanılamayacakları kabul edilerek, temel hak ve özgürlüklerin kötüye kullanılmasının önüne geçilmek istenmiştir.

Devletin kendisine yönelebilecek tehditlere karşı varlığını koruma endişesinin siyasal/hukuksal bir ifadesi niteliğindeki devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmezliği ilkesi, Anayasa'nın 4. maddesinde bu ilkeyi içeren 2 ve 3. maddelerin değiştirilemeyceği, değiştirilmesinin teklif bile edilemeyeceği kuralı getirilerek, devlet varlığının korunması amaçlanmıştır.

Devletin ülkesiyle bölünmez bütünlüğü, onun dışa karşı bağımsızlığının ve ülke bütünlüğünün sağlanması ve korunması demektir. Ulusuyla bölünmezliği ise, herhangi bir azınlığın meydana gelmesinin önlenmesi, bölgecilik ve ırkçılığın yasaklanması anlamını taşır. Bu ilkelerden birine aykırı davranılması diğerinin de ihlali sonucunu doğurur.

Siyasi Partiler Yasası'nın 78. maddesi üzerinde durulması gereken diğer bir konu da, Anayasa'nın başlangıç kısmında ve 2. maddesinde yer alan Atatürk milliyetçiliği düşüncesidir. Başlangıç kısmında, Anayasa'nın "hiçbir düşünce ve mülahazanın....Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılapları karşısında koruma göremeyeceği...." fikir, inanç ve kararıyla anlaşılması gerektiği ifade edilmiştir. 2. maddenin gerekçesinde, Atatürk milliyetçiliği, bütün fertlerin kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde yaşamaları şeklinde tanımlanmıştır. Gerçekçi, çağdaş ve modern milliyetçilik anlayışı olan Atatürk milliyetçiliği, ırk düşüncesine ve kökence başka görünen toplulukların bütünden ayrı sayılmaları düşüncesine yer vermez. Özünde kültür milliyetçiliği vardır. Bu nedenle kökenlerine bakılmaksızın bireyleri ortak bir kültüre mensup oldukları bilinci etrafında toplar, onları "tek ulus" yapısı içinde kaynaştırıp bütünleştirir.

Türkiye Cumhuriyeti, milliyetçiliğe büyük önem vermiştir. Atatürk milliyetçiliğine içtenlikle bağlıdır. Anayasa, başlangıç kısmı ve 2. maddesinde ona yer vermek suretiyle dayandığı temel görüş ve ilkeler arasına katmıştır.

Devletin ülkesi ve ulusuyla bütünmez bütünlüğü ilkesi konusundaki düzenlemenin yaptırımını oluşturmak üzere, Anayasa'nın 4. maddesiyle bu ilkeyi belirleyen 2. ve 3. maddelerin değiştirilemeyeceği, değiştirilmesinin teklif edilemeyeceği hükmü getirilmiş siyasi partiler yönünden de

68. madde ile, tüzük ve programlarının devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmezliği ilkesine aykırı olamayacağı, 69. madde ile de 14. maddede belirtilen sınırlamalara aykırı davranan partinin kapatılacağı kabul edilmiştir.

Devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmezliği ilkesinin korunmasına yönelik bir başka güvence de Siyasi Partiler Yasası'nın 81. maddesini (a) ve (b) bentlerinde düzenlenmiştir.

Maddenin (a) bendinde, siyasi partilere Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde milli veya dini kültür veya mezhep veya ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri sürmek yasaklanmıştır.

Ülkemizde, Lozan Antlaşması ve Türk-Bulgar Dostluk Antlaşmasıyla kabul edilenler dışında bir azınlık yoktur.

Devletlerde dil, din, ırk, mezhep bakımlarından farklı toplulukların bulunması hem doğal ve hem de bir olgudur. Ancak, bu topluluklardan her birine azınlık hakkı tanınması, devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmezliği ilkesine ters düşer. Hele böylesi topluluklar, tarihimizde olduğu gibi ortak geçmişten gelen tarihsel ve kültürel bütünlük anlayışı içinde, etnik köken ayırımı yapmaksızın, tek bir ulusa mensup olma şuur ve iradesiyle ulusal sınırlar içinde "Türk ulusunu" oluşturup, Türkiye Cumhuriyetini kurmuşlarsa, bu topluluklara böyle bir statünün tanınmasına gerekte kalmaz. Bu bakımdan Türk ulusu, halklardan değil ortak geçmişin oluşturduğu toplumsal uzlaşmanın yarattığı tek halktan, Türk halkından meydana gelmiştir.

Anayasa'nın 66. maddesinin birinci fıkrasında, Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesin Türk olduğu belirtilerek, Türk ulusundan sayılmanın tek şartının "vatandaşlık bağı" olduğu ifade edilmiştir. Böylece vatandaşlık bağı dışında kalan din, dil, ırk vs. gibi farklılıklar nazara alınmamış, Türk ulusunun, bu anlamda vatandaş sayılanların oluşturduğu, bir bütünlüğü ifade ettiği kabul edilmiştir. Bu bütünlük içinde yer alan her yurttaş, tüm haklardan sınırsız ve eşit biçimde yararlanabilmektedir. Bu nedenle herhangi bir azınlıktan ya da çoğunluktan söz etmek mümkün değildir.

81. maddenin (b) bendinde ise, siyasi partilerin, Türk dilinden ve kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak, ulus bütünlüğünün bozulması amacını gütmeleri ve bu yolda faaliyet göstermeleri yasaklanmıştır. Burada öncelikle belirtilmesi gereken husus, ulusu oluşturan yurttaşlar arasındaki etnik ayrımların, farklı dil ve kültürlerin

yasaklanması değil, azınlık ve ayrı bir ulus oluşturduklarının ifade edilmesi suretiyle ulus bütünlüğünün bozulması amacının güdülmesidir. Nitekim, yüzyıllardır birlikte yaşayan, ortak geçmişe, tarihe, geleneklere ve değer yargılarına sahip, çeşitli etnik kökenden gelen yurttaşların özel yaşantılarında, kimliklerini belirtmeleri, dillerini konuşmaları, gelenek ve göreneklerini uygulamalarını önleyen hiçbir yasa ve toplumsal engel bulunmamaktadır.

Şu halde bir kısım yurttaşları ırk, dil ve kültür bakımlarından şu veya bu ad altında ulus bütünlüğünden ayrı sayma, onlarda bu bütünlükten ayrı bir azınlık oluşturdukları düşünce ve bilincini yaratma, ulusal bütünlüğün bozulması ile sonuçlanabilecek kopmalara, bölünmelere ya da en azından böyle bir tehlikenin belirmesine yol açar. Siyasi partiler yönünden böyle bir amacın güdülmek istenmesi, Anayasa'nın, başlangıç kısmı ile 2. ve 3. maddelerinde yer alan "ülke ve ulus bütünlüğü" temel hükmüne aykırı düşer.

B- Değerlendirme:

Davalı Sosyalist Türkiye Partisi programında;

"Ulusal kurtuluş hareketleri bağlamında bugün dünyamızdaki en önemli dinamiklerden birini oluşturan Kürt ulusal hareketi de bu çerçeve içinde değerlendirilmelidir. Önderliğinin devrimci çizgideki ısrarı, bu harekete, diğer ulusal kurtuluş haraketleri arasında özel bir yer kazandırmaktadır. Söz konusu ısranın ABD'nin başını çektiği emperyalist ağırlığa rağmen sürdürebilmesi durumunda, Kürt ulusal hareketinin, kendi sınırlarını aşan yeni devrimci dinamikler yaratması söz konusu olabilecektir."

"Bu koşullarda bölgede emperyalizme karşı emekçi halklar arasında dayanışmanın örülmesinin yanısıra, ulusal kurtuluş hareketlerinin proleter ve sosyalist kanallara yöneltilmesi de bir görev olarak öne çıkmaktadır. Bu sonuncusu kuşkusuz her ulusal hareketin kendi iç sorunu olarak görülmelidir. Ancak, bölgedeki görece gelişkin kapitalist ülke proletaryalarının sergileyecekleri siyasal güç ve örgütlülük düzeyi ile ulusal hareketlerin iç gelişmeleri arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Örneğin, anti-kapitalist işçi hareketlerinin Türkiye, Yunanistan, İran vb. ülkelerde yükselişe geçmeleri, Filistin ve Kürt direnişleri nezdinde sosyalizmin daha güçlü bir çekim merkezi olmasını sağlayacaktır."

"Balkanlar ve Ortadoğu arasında köprü konumunda olan Türkiye, aynı zamanda, dengesizlik ve istikrarsızlık üreten çeşitli dinamiklerin kesişim noktasında yer almaktadır. Kaygan bir zeminde de olsa, bölgenin en soldaki ulusal kavgası Kürt hareketinin içerisinden çıkmıştır."

"Kürt ulusunun ve bütün etnik toplulukların kendi dil ve kültürel yapılarını koruyup geliştirebilme olanağı sağlanır. Dillerin geliştirilmeleri, zenginleştirilmeleri çalışmalarında hiçbir dile ayrıcalık tanınmaz."

"Ulusların, ayrılma dahil, kendi geleceklerini belirleme hakkı yasalar ve toplumsal araçlarla güvenceye alınır."

"STP, Sosyalist kuruluş sürecinde Türk ve Kürt halklarının gönüllü birliğini hedefler. Bu amaçla propaganda çalışmaları yapar."

şeklindeki görüşler yer almaktadır.

Davalı parti programında yer alan bu alıntılar, programın bütünlüğü içinde değerlendirildiğinde, ulusal kurtuluş mücadelelerinin sosyalizmin yerleşip gelişmesinde etken olduğu ve partinin siyasal anlayışı doğrultusunda bu mücadelelerin desteklenmesi gerektiği, ulusal kurtuluş mücadeleleri için Kürt ulusal hareketinin önemli yere sahip olduğu ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ülkesi üzerindeki topraklarda kurtuluş mücadelesi verdiği belirtilerek, ülkemizde başta Kürt ulusu olmak üzere ulusların bulunduğu, bunların dil ve kültürel yapılarını koruyup geliştirmelerinde, ayrılma dahil kendi geleceklerini belirlemede, her türlü olanağın sağlanarak yasalar ve toplumsal araçlarla güvenceye alınacağı, Türk ve Kürt halklarının gönüllü birliğini temin için propaganda çalışmaları yapılacağı ifade edilmek istenmektedir.

Davalı parti programında ilk bakışta dikkati çeken husus, ulusal sınırlarımız içinde, kürt ulusunun kurtuluş mücadelesi verdiğinin ve Türk ulusu bütünlüğünden ayrı bir Kürt ulusu ve diğer etnik toplulukların mevcut olduğunun belirtilmesidir. Kürt ulusu ve bütün etnik toplulukların kendi dil ve kültürel yapılarını koruyup geliştirme olanağını sağlamak, Türk ve Kürt halklarının gönüllü birliğinin hedeflenmek istenmesi, ulusal sınırlarımız içinde bir Kürt ulusunun mevcut olduğunun kabulü ve onun ulus olarak tanınmak istenmesinden başka şekilde yorumlanamaz. Bunlarla anlatılmak istenen, Türk ulusu bütünlüğü dışında Türk ve Kürt ulusu adı altında iki ayrı ulusun, ulusal sınırlarımız içinde mevcut olduğu ve partinin bu iki ulusun gönüllü birliğini devam ettirmelerinden yana olduğudur. Parti programında böyle bir görüşün yer alması, Anayasa'nın başlangıç kısmı, 2. ve 3. maddeleri ile Siyasi Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a) bendinde belirtilen "ülkü ve ulus bütünlüğü" temel hükmünü ihlal edici bulunmuştur.

Programda, Kürt ulusu ve etnik topluluklardan söz edilerek, kendi dil ve kültürel yapılarının korunacağına, geliştirileceğine, uluslara ayrılma

dahil kendi geleceklerini belirleme hakkı tanınacağna, Türk ve Kürt halklarının gönüllü birliği hedeflenerek, propaganda çalışmaları yapılacağına işaret edilmektedir. İşaret edilen bu sözlerle, Türkiye Cumhuriyeti'nde bir takım ulusal azınlıkların varlığı dile getirilmekte, onlara ayrılma dahil kendi geleceklerini belirleme, başka deyişle örgütlenme hakkı tananacağı ifade edilmektedir. Ülkemizde, Lozan antlaşması ve Türk-Bulgar Dostluk Antlaşması dışında, ulusal ya da dinsel nitelikte azınlık bulunmadığına göre, programda Kürt ulusu ve bu gibi ulusların varlığı ileri sürülerek onlara örgütlenme hakkının tanınmasından söz edilmesi, Türkiye Devleti ülkesinde, Siyasi Partiler Yasası'nın 81. maddesinin (a) bendinde yasaklanan "azınlıklar bulunduğunu ileri sürmek" demektir.

Son olarak; programdaki, Kürt ulusunun ve bütün etnik toplulukların kendi dil ve kültürel yapılarını koruyup geliştirebilme olanağının sağlanacağı, dillerin geliştirilmeleri, zenginleştirilmeleri çalışmalarında hiçbir dile ayrıcalık tanınmayacağı, biçimindeki hüküm de ulusal azınlıkların varlığı kabul edildiği gibi, bunların kendi dil ve kültürlerini geliştirebilmeleri için tüm olanaklardan yararlanabilecekleri öngörülmektedir. Siyasi Partiler Yasası'nın 81. maddesinin (b) bendinde yasaklanan, Türk dilinden veya kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak ulus bütünlüğünün bozulması amacını gütmek demektir. Böylece, Türk dili veya kültürü dışındaki dil veya kültürleri korumak, geliştirmek yoluyla bir kısım yurttaşlarda ulus bütünlüğünden ayrı olarak belirli bir azınlığa mensup oldukları ve kendi dil ve kültürlerini geliştirebilmeleri için azınlık haklarından yararlanmaları gerektiği biçimindeki bir düşünce ve inanç yaratılmak istenmektedir. Böyle bir davranış ise Siyasi Partiler Yasası'nın 81. maddesinin (b) bendinde belirtilen yasaklamaya aykırı olur.

Sonuç ve İstem:

Yukarıda yasal dayanakları ve gerçekleri ile birlikte açıklandığı üzere, davalı Sosyalist Türkiye Partisi'nin;

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 3, 4, ve 68. maddeleriyle 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 78. maddesinin, (a) ve 81. maddesinin, (a) ve (b) bentlerine aykırı olarak devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı amaçlayan düşüncelere programında yer verdiği sonucuna varıldığından, davalı siyasi partinin savunmalarının reddiyle, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 101/a maddesi gereğince kapatılmasına karar verilmesini arz ve talep ederim."

IV- SÖZLÜ AÇIKLAMA

20.7.1993 günü yapılan sözlü açıklamada Sosyalist Türkiye Partisi'nin Avukatı Aydın AYANOĞLU dinlenmiştir. Anlatımları ve sorunların yanıtları aynen şöyledir:

"Bizim burada duruşma hakkının kullanılmasını istememiz davaya bakış açımızdan doğmaktadır. Dar yorum yapılmaması, Anayasal güvence altına alınmış siyasi partilerin bir dernekler prosedüründen daha kolay bir şekilde kapatılmasını önlemeye yönelikti. Ön savunmada usul açısından ilettiğimiz noktalar. Bunun dışında, bu davada şöyle bir çelişki var: Bilmiyorum bu nasıl çözülecek. Gerek 2820 sayılı Yasa gerekse Anayasa'da Anayasa Mahkemesi'nde siyasi partilerin kapatılması duruşmasız olarak, yani bildiğimiz üzere dosya üzerinden yapılan bir incelemedir ve "Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu uygulanır" denmektedir. Oysa, bize esas hakkında mütalaa geldikten kısa bir süre sonra Anayasa Mahkemesi'nin kararı gelmektedir ve Anayasa Mahkemesi'nin kararında da sözlü açıklamada bulunacak temsilcilerimizin dinleneceği gün 20 Temmuz olarak belirtilmektedir; 30 Temmuz ise esas hakkında mütalaya cevap süresi olarak bildirilmektedir ve bize ilgili karardan önce de esas hakkında mütalaa gelmektedir.

Şimdi, parti temsilcilerinin dinlenilmesi, olaya ilişkin, davaya ilişkin bilgilerin toplanması, karanlık kalan noktaların aydınlanmasına, yani delil toplanmasına ilişkindir. Bildiğimiz gibi, esas hakkında mütalaa da delillerin ikamesinin son bulduğu bir safhaya tekabül eder her ne kadar mahkemeyi bağlamasa da. Bu tekabül ettiği safha da artık son karar aşamasına gidilen, delillerin değerlendirildiği bir safhadır. Bu safhadan girildiğini belirten, bizim için bu davada belirtilen özellik esas hakkında mütalaanın tarafımıza tebliğidir, fakat tebliğinden sonra bizim daha önce ilettiğimiz sözlü açıklamalarda bulunma isteğimiz karar altına alınmıştır, fakat ona verilen süre bizim esas hakkında mütalaaya vereceğimiz son savunmamızdan öncesine gelmiştir.-

Burada bizim için savunmamızı engelleyen noktaları sıralamak istiyorum. Bu bizim davaya bakışımız davada bulduğumuz bir nokta bunun savunmayı engellediği nokta ise şu: Yargıtayın esas hakkında mütalasında yeni iddialar vardı. Gerçi ön savunma sırasında gelen, savcılığın bize gelen iddianamesinde pek bir değişiklik olmamasına rağmen bizim ön savunmaya cevap olarak Lozan ve Türk-Bulgar Dostluk Antlaşması dışında Türkiye'de ulusal azınlıkların tanınmadığına ilişkin bir açıklama vardı. Şimdi, bu açıklamaya biz, parti temsilcilerimiz cevap verebilirlerdi burada. Bunun ötesinde, bu esas hakkındaki mütaalada bu nokta bize otoma-

tikman Lozan Konferansı'nın tutanaklarını inceleme talebimizi ortaya çıkaracak. Çünkü, o tutanaklarda ilginç ifadeler de var. Mesela; şeyi soracağız: İsmet İnönü tarafından Türk ve Kürt halkının temsilcisi olarak mı gitti Türk heyeti Lozan'a? Bunun dışında, Lozan'ın taslaklarında bazı maddeler vardır ulusal azınlıklara ilişkin. Keza, Türkiye'de ilköğretim anlamında eğitim yapan, kendi dilinde eğitim yapan bir Gürcü ulusal azınlığı var mıdır, yok mudur? Bunu soracaktık mahkemeye. Tüm bunları sorabilme şansımız... Mahmede incelenmesini isteyecektik. Yine istiyoruz. Lozan Antlaşmasının, Lozan Konferansının tutanaklarının incelenmesini istiyoruz ve gerek Dışişleri gerek İçişleri Bakanlığı'ndan, Türkiye'deki ulusal azınlıkların durumuyla ilgili bir açıklamanın davaya katılması gerekmektedir.

Bunların dışında, esas hakkında mütalaanın açıklanmasından sonra bizim parti temsilcilerinin ve davalı vekilinin buraya gelip yapacağı açıklamalar esas hakkında mütalaaya yönelik olacaktır ve bir savunma biçimine dönecektir önceden geldiği için. Bu bir çelişki yaratmaktadır.-

Bizimki şu an sözlü açıklamalara giriştir yaptığımız açıklamalar. Davanın seyrine ilişkin bizim şu an söylediklerimiz. İsterseniz buyurun siz sorularınızı yöneltin ben vekil olarak cevaplandırayım.

Durmak istediğimiz nokta şu:

Benim 7 Mayıs tarihli dilekçeme ekli olarak partinin bir yazısı vardı, ön savunma niteliğinde yazısı, ekli yazısı. O yazıda da belirtildiği üzere bu parti sosyalist bir partidir; bilimsel sosyalizmi kılavuz edindiğini ileri süren bir partidir ve sosyalizmin birleştirici olduğunu iddia eden bir partidir ve dikkat edilirse programında iddianameye alınan nokta da odur. Gönüllü birliğini savunduğunu iddia eder programın bir maddesinde. O da belirtilmiştir. Böylesi bir durumda sosyalist bir partinin bölücü, ulusal azınlık yaratıcı, yani iddianamedeki ilgili maddelere göre söylemek istiyorum, bir özelliği yoktur. Bugünkü yapılacak açıklamaların esas ekseni bu idi parti temsilcileri tarafından. Genel eksen bu idi, bunun dışında detaylar.-

Şimdi, burada Kürt realitesi aslında Türkiye Cumhuriyetinin yetkili, yürütme özellikli, yürütmeden yetkili kişilerin ortaya attığı bir kavramdır. Öncelikle basında köşe yazarlarının, Mehmet Ali Birand'la başlayan bir kavram oradan türetilmiştir. Kürt realitesini tanımak aslında bugün Güneydoğu'daki bazı problemlerin kaynağına inme gereksiniminden doğmuştur. Kürt realitesi sosylojik olarak ayrı bir dili, ayrı bir kültürü olan,

kendine özgü bir yaşayış biçimi olan bir kesimi, Güneydoğu'da yaşayan özellikle bir kesimi anlatır. Bunun devlet tarafından tanınmasıdır. bu konuda hatta şöyle diyebiliriz: 3713 sayılı Kanun'un hazırlanışı döneminde tartışıldı bunlar. Kürtçe yayın yapmak, Kürtçe gazete çıkarmak, radyo yayını yapmak; bunlar tartışıldı. O dönemdeki tartışmalarda Kürt realitesini tanımak kavramı daha da güncelleşti ve kamuoyunu ilgilendirdi uzun bir süre. Buradaki kavram da bu anlamdadır.

Türkiye Cumhuriyetinde Ermeni asıllı vatandaşlar da tanınıyor; Türkiye Cumhuriyetinde Rum asıllı vatandaşlar da tanınıyor. Bu vatandaşlarımız kendi dillerinde eğitim yapıyorlar, yayınları çıkıyor İstanbul'da özellikle. Kendi ibadetlerini yapabiliyorlar ve kendi ulusal azınlık olarak bütün haklarına sahipler. Aynı şeyi, onlardan daha kalabalık olan, onlardan daha, onlar kadar kendi kültürlerini yaratabilmiş, ortak yaşayışını kurabilmiş başka bir kesimin de bunları kullanabilme hakkı olmalıdır. Burada ulusal azınlık yaratma, yani Siyasal Partiler Yasası'ndaki yasaklardan bir, iki, ben bu kavram, bu adlandırmayı yanlış buluyorum. Ulusal azınlığı bir parti yaratamaz. Ulusal azınlık varsa vardır, sosyolojik gerçektir.-

Şimdi, bu ayrılığı yanlış anlamamak gerekiyor. Bu ayrılık eğer talep edilirse bugün Türkiye'de kendi kültürünü yaşamak isteyen herkese bu hak tanınmalıdır; özü budur. Eğer bu Gürcüsü, Çerkezi, Lazı bunu isterse bu hakkı kullanabilmelidir. Yani, kendi dilini, kendi kültürünü yaşatabilmektir; her şeyini yaşatabilmektir; kendi kaderini de kendisi kararlaştırabilmelidir. Bu da bir gerçektir. Siyasi bir taraf olmak istiyorsa olabilmelidir. Çünkü, Anayasa kişisel hakları güvence altına alan bir yazılı belge olarak en çok hukuk tarihinde öneme sahiptir ve bu anlamda, burada eğer kişisel hakların yanında siyasi haklarını kullanabilmesini de istiyoruz. Dilerlerse, isterlerse kendi kaderlerini de tayin edebilmelidirler.-

Şimdi her parti programı o partinin kendi kurmak istediği, kendi ütopyasını açıklayan bir belgedir, ana belgesidir. Burada da Sosyalist Türkiye Partisi'nin programı, otomatikman Kürt realitesi üzerine, burada savunmada söylediklerimizi, yani demin açıklamaya çalıştığım partinin bu konda ulusal meseledeki görüşlerini, eğer kendi ütopyasında kuracağı bir Anayasal hukuksal sistemde bunları güvenceye almak ihtiyacı, nasıl bugün içinde bulunduğumuz çağdaş hukuk devletinde kişisel haklar güvence altına alınıyorsa, bir çerçeve belirleniyorsa bunlara, bunların içeriği doldurulmaya çalışılıyorsa, aynı şekilde bunun hukuksal bir kimliğinin de sağlanmasıdır. yani olaki, Sosyalist Türkiye Partisi'nin kendi iktidar döneminde diyelim, kendi hükümet döneminde diyelim, yapacağı şeyleri açıklayan, işlemleri açıklayan programında, Sosyalist Türkiye Partisi

eğer Kürt realitesi veya Türkiye Cumhuriyeti içinde bu tür kendi dili, ortak yaşayışı ve kültürü olan insanların kendi kaderlerini dahi belirleyebilme haklarını kabul ediyorsa, bunun çerçevesini de çizmek zorundadır hukuksal olarak. Bunu aynı zamanda, bugün var olan, iktidarda olan partiler, eğer kendi programlarına bir noktayı almışlarsa, onlar da kendi çerçevelerini çizeceklerdir. Yasakların da çerçevesi çiziliyor.-

Sosyalist Türkiye Partisi'nin uluslar kendi kaderlerini belirleme hakkına sahip çıkar, ifadesi; demin söylemeye çalıştığım olaydır. Yani, bu Türkiye için değildir, bu aslında genel, evrensel bir kural haline gelmiştir. Ne için gelmiştir, sosyalizm için gelmiştir, sosyalist partiler için gelmiştir. Sosyalist partiler bütünleştirici partilerdir, sosyalist partilerde kimi dönem federatif yapılar önerilebilir, ama sosyalist partilerin ütopyaları üniter bir devlettir sonuçta.

Sosyalist partiler ancak ulusların mozayiğine önem verir. Bazı değerlerin yaşatılmasına önem verir. Bunlara sahip çıkıp bunları öne atıp, bunları bir ulusu parçalamak için değil, insanın kendini yaratmadaki zenginliğini öne çıkarmak için yapar. Burada bunun, Türkiye veya başka bir ülke için söylenmesinin bir anlamı yok, bunu evrensel.....

Sosyolojik gerçek olarak Türkiye'de Kürtler varsa ve bu insanlar dillerini konuşuyorlarsa, bizden başka değişik lehçeleri olan bir dilleri varsa ki çok ilginç bir dava örneği sunacaktım ben, eğer parti temsilcileri de gelseydi; DDKO'nun 1971'deki Diyarbakır'daki süren bir davasında, Kürt dili diye bir dil olmadığı iddia ediliyor mahkemede, iddianamede ve o dönem sanıklar oturup Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde Türkçe olmayan kelimeleri tarıyorlar; sanırım şu an yanılıyor olabilirim; üç bine yakın Türkçe kelime buluyorlar, diğerleri yabancı kelime. Yani, demek istediğim bu; bu bir zenginliktir Türkçe için aynı zamanda.-

Türkiye içerisinde, Türk ulusundan başka Kürt ulusu vardır, diyor mu Partiniz? sorusuna karşılık

Şimdi bu, otomatikman, bu deniliyor. sonuçta deniliyor.-

Anayasa Mahkemesi bağlı olduğu mevzuatla, bu mevzuatın içinde karar vermeye çalışıyor. Fakat Anayasa Mahkemesi aynı zamanda içtihadında, kendi içtihadında ve Danıştay da kendi içtihadında gerektiğinde evrensel hukuk ilkelerinin uygulanması gerekir ve yapılan, bağlı olduğu mevzuatla verilen kararlar büyük zararlara yol açıyor. Ön savunmamızın hukuksal özü de buydu.

V- DAVALI SİYASİ PARTİ'NİN ESAS HAKKINDAKİ SAVUNMASI

Sosyalist Türkiye Partisi Vekili'nin 29.7.1993 günlü son savunmasında aynen şöyle denilmektedir:

"Son Savunmamız:

- Usul Açısından Son-Savunmamız:

1- Davaya ilişkin ön-savunmamızdaki usuli itirazlarımızı tekrarlamakla birlikte, usule dair yeni bazı itirazlarımızı sunmak istiyoruz.

Bu bağlamda, davada uygulanan yargılama prosedüründe hata yapılmıştır. Bu hata savunma hakkını engeller mahiyettedir.

Anayasa Mahkemesi'nde 2949 sayılı yasa gereği C.M.U. Kanunu'nun ilgili maddeleri tamamlayıcı kurallar bütünü olarak uygulanmak zorundadır. Başka bir deyişle, duruşmasız da görülse, parti kapatma ile ilgili davalarda Anayasa Mahkemesi C.M.U. Kanunu'nun ilgili maddeleri ile bağlıdır.

Ceza yargılama prosedüründe ise Esas hakkında mütalaa ve sonrasında davalı/sanıktan son savunmasının istendiği safha, yargılamanın delil toplama safhasının bitip, delillerin değerlendirilme ve son karar safhasıdır. 20.7.1993 tarihli sözlü açıklamalarımızı sunma toplantısında da belirttiğimiz gibi davalı parti adına ön-savunma dilekçemizde de talep ettiğimiz sözlü açıklamalarda bulunma talebimizin Yüce Mahkemece değerlendirilmesinden önce tarafımıza Yargıtay Başsavcılığı'nın esas hakkında mütalaası ile tebliğ edilmiştir. Mütalaa ile birlikte son-savunma için süremizi belirten Anayasa Mahkemesi kararı da ekli yollanmıştır. Sürenin uzatılması için yaptığımız yazılı başvuruya yanıt olarak tarafımıza tebliğ edilen 6.7.1993 ara kararında: sözlü açıklamada bulunmak için Parti Temsilcilerine 20.7.1993 tarihinde sözlü açıklamada bulunma fırsatı tanınmıştır. (5. madde) Yine aynı ara kararının 2. maddesi gereğince de tarafımıza 30.7.1993 tarihine kadar son-savunma süresi verilmiştir. Yüce Mahkeme delillerin değerlendirildiği Yargıtay Başsavcılığı'nın davayı bitirme ve son karara doğru ilerleyen işlemine karşın davalı parti, delil olabilecek sözlü açıklamalarda bulunmak üzere 20.7.1993 tarihinde (Esas hakkında mütaalaya normal yanıt süresinin dolduğu tarihten sonra fakat ek süreden ise 10 gün önce) huzura çağrılmaktadır. Bir an için Yüce Mahkemenin eski kararlarında da olduğu gibi "davayı duruşmalı biçime yaklaştırma" eğiliminde olduğunu varsaysak bile en temel hak, savunma hakkı, savunmanın; çoktan son karara yönelik işlemini yapmış, delilleri

tartışma safhasını bitirip kapatılmamızı tekrar talep etmiş, davayı kendi cephesinde bitirmiş iddia makamının mütaalasından sonraya bırakılması yolu ile kısıtlanmıştır. Bu durumda esas hakkında mütalaada ileri sürülen hususları sözlü açıklama sahfasında tartışmak zorunluluğunda kaldık. Ancak mahkemenin tutumu, bizi sadece bilgi vermekle sınırlı tutmak şeklinde tezahür etmiştir. Esas hakkında mütaalanın sözlü açıklama safhasındaki veriler de dikkate alınarak yeniden hazırlanması ve davalı partiye tekrar ek savunma hakkı verilmesi gerekir. 2949 sayılı Yasa'da belirtilen duruşmasız yargılama ilkesi, ceza yargılama prosedürünün uygulanmaması keyfiyetini doğurmaz.

2- Davayı etkileyecek nitelikte olmamakla birlikte, Türkiye'nin "Ulus adına karar veren" yüksek mahkemelerinden biri olan Anayasa Mahkemesi'nde, çok basit bir merasimin uygulanmaması dikkatimizi çekmiştir. Davalı parti adına dava dosyasına vekalet ibraz etmemize rağmen tarafımıza Esas hakkında mütalaa dahil hiçbir Anayasa Mahkemesi ara kararı tebliğ edilmemiştir. Bu gidişle davanın sonucunu Davalı partiye yapılacak tebligattan öğrenme talihsizliğimiz belirmektedir. Tebligat Kanunu'nun hükümlerine uyularak hukuki bir prosedürün tamamlanmasını, yargılamanın düzeyi açısından talep ederiz.

3- Davanın önemli aşamalarından biri olan sözlü açıklamalarda bulunmak için parti temsilcileri, Sayın Anayasa Mahakemesi Başkanı'nın üzülerek gazetelerden öğrendiğimiz açıkalamalarının aksine 5 kişi değil, 3 kişi olarak mahkeme huzuruna çıkmışlardır. Tutanağa da bu şekilde geçmiştir. Taraf vekili olarak şahsımıza da temsilci olarak kabul ettiğini sanmıyoruz. Şahsımızın davada bulunduğu konum vekalete dayalı temsildir ve yargılama hukukunda kendisine has bir konumu vardır. (Davanın talihsizlik kabul ettiğimiz bu yönüne ilişkin gazete haberlerini Ek 1 dizide sunuyoruz. Sayın Mahkeme Başkanı'nın 22.7.1993 tarihli Sabah Gazetesi'nde yayımlanan, davalı partinin temsilcilerinin salonu terketmedikleri, onları kendilerinin kovduğu yollu açıklamaları ve birgün sonra bu haberi yalanlayan beyanlarına ilişkin olarak 21.22.23 Temmuz 1993 tarihli Aydınlık, Sabah, Hürriyet, Özgür Gündem gazetelerini delil olarak açıklıyoruz. (Ek 1 dizide sunulmuştur.) Böylesi olayların Türk Hukuk Tarihi açısından kara bir leke olacağını düşünüyoruz.

Kaldı ki, yine aynı gazetelerde belirtildiği gibi, parti adına açıklamada bulunmak için çağrılan temsilci adedi 2 değil, üçtür. İlgili ara kararının 1. maddesinde Türkçe gramer bilgimiz bizi yanıltmıyorsa, "Parti'nin Genel Başkanı ile birlikte iki temsilcisinin Anayasa'nın 149/4 ve 2949 sayılı Yasa'nın 33. maddesi gereğince sözlü açıklamalarının dinlenmesine"

denmekle Genel Başkan ile birlikte iki temsilci daha kastedilmektedir. Aksi bir ifade Türkçe Dilbilgisi kurallarına göre şöyle olabilirdi: "Başta Genel Başkan olmak üzere iki temsilci" veya "Genel Başkan dahil iki temsilci".... Bilgisayar dizgi hatasından dolayı ön-savunmamıza ek olarak verdiğimiz Genel Başkan imzalı belgenin 3. maddesinde sözü geçen "iddianemede" sözcüğünde bir "e" harfinin eksikliğinden çok daha vahim bir hatadır.

Yine aynı gazetelerde iddia edildiği gibi Parti temsilcileri toplantıya kravatları olmadan veya kravatları yana kaymış ve gömleklerinin kolları sıvalı olarak çıkmadılar. Kravatlı ve kısa kollu gömleklerle iki temsilci, ceketli ve kravatlı olarak da üçüncü temsilci olmak üzere huzura geldiler. Devlet Memurları'nın giyim mevzuatında "Yazlık kıyafet" şekline uyan bir kıyafet tarzıdır. Kaldı ki giyim husus, mahkemenin avukatı, savcı ve mahkeme heyeti üyelerini kapsayan bir hususdur. Davalı veya sanıklar buna dahil edilemez.

Bir hususu daha belirtmeden edemeyeceğim. Yüce Mahkeme'nin huzuruna bizzat tarafların ceketli gelmesi isteniyorsa, bizim de taraf olarak heyetin ve iddia makamının cüppeli duruşmaya çıkmasını isteme hakkımız vardır.

Verilecek nihai kararda tüm bu hususların ele alınmasını ve karar metninde işlenip, görüş geliştirilerek yanıtlanmasını ve bu şekliyle Türk Hukuk Tarihi'nde maddeselleşmesini istiyoruz.

4- Sayın Anayasa Mahkemesi Başkanı: gerek bant kayıtlarının çözümünde anlaşılacağı gibi sözlü açıklama toplantısında "Ceketiniz nerde" diye bağırarak geliştirdiği tavır gerekse hukuka aykırı olarak ceket giyilmeden oturumu açmama davranışları ve gerekse davadan sonra yukarıda tarihlerini verdiğimiz gazetelerdeki beyanatları çerçevesinde; parti temsilcilerini Ulusa saygısızlıkla suçlamaları, "kovdum" türünde demeçleri, en iyi olasılıkla kovmadığı, Anka muhabirinin buna çarpıttığı, salona almadığını belirttiği beyanatındaki "almama" gerekçesindeki temelsizlik ile davada tarafsız karar veremeyeceğini, taraf olduğunu belli etmiştir. Ceza Muhakemeleri Usulü Hakkında Kanun'un 23. maddesinin 2949 sayılı Yasa'nın 47. maddesi hükmü ile birlikte değerlendirilerek "Hakimin reddini" talep ediyoruz. 47. maddeyi dar yorumlayarak uygulamak adli bir hata olacaktır. çünkü dava artık davalı tarafa "Yalancı", "saygısız" türünden iddialara dönmüştür. Bu mesele çözümlenmelidir. C.M.U. Kanunu 23/3. fıkrası gereği karara iştirak edecek heyet üyelerinin tarafımıza yazılı olarak ve Tebligat Kanunu'nun ilgili hükmü gereği "Vekile tebliğ" hususu da gözönüne alınarak bildirilmesini, C.M.U. Kanunu'nun yine 24/2. fıkra-

sına binaen sonradan ortaya çıkan bu gelişmeyi son-savunmamıza ekli (EK-4) dilekçe ile talep ediyoruz.

Esasa İlişkin Son-Savunmamız:

1- Öncelikle Kürt sorunu üzerine bir giriş yapmak gereksinimi duyuyoruz. Türkiye'de içtihatlar yolu ile Kürt, Kürt sorunu ve Kürt realitesinden sözetmek artık suç sayılmıyor. Sevindirici olan bu gelişmeye, Davalı partinin yargılandığı 1982 Anayasası'nın başlangıç bölümünün sözünü ettiği "Atatürk milliyetçiliği" perspektifinin doğrultsunda geldik. Oysa aşağıda açıklayacağımız gibi, Kürt realitesi, Cumhuriyetin kuruluş yıllarında rahatça ve özellikle tartışılan bir konuydu ve bu tartışmanın öncülerinden biri Mustafa Kemal, diğeri ise İsmet İnönü idi. Meclis Tutanaklarından Lozan Konferans tutanaklarına kadar her belgede Kürtlerin varlığı resmi görüş olarak kabul edilmiştir.

2- Söylediklerimizin boşlukta kalmaması için örnekler vermek istiyoruz.

a- Ancak öncelikle şunu belirtmek isteriz ki, bugün Yüce Mahkemenin önünde Kürtlerin sosyolojik varlığını kanıtlama çabası içine girmeyeceğiz. Bu dava basit sosyolojik verileri sıralamaktan öte bir anlam taşımalıdır. İddianamenin bu konudaki bölümlerini biraz sosyoloji bilgisi ile herkes yanıtlayabilir.

b- Biz, Türkiye Cumhuriyetinin Kuruluş ve Başlangıç yıllarında bu sosyolojik gerçekliğin bizzat Cumhuriyetin kurucuları tarafından kabul edildiğini, hatta "özerklik" konusunun bizzat Mustafa Kemal tarafından İzmir İktisat Kongresine geçmeden önce, yurt gezisi sırasında, İzmit Kasrında 16.1.1923 tarihinde altı gazeteci ile yaptığı görüşmede belirtilmiştir. (Ek 2. Dizi) Türkçeleştirilmiş metinden aktarıyoruz:

"İZMİT KASRI:

16/17 KÂNUNİSANİ

1339

9.5 SONRA

Tutanak Sayfa 15

.....

Gazi Paşa-Kürt meselesi, bizim yani Türklerin menfaatine uygun olarak da katiyyen mevzuubahis olamaz. Çünkü malumaliniz, bizim hudud-u milliyemiz dahilinde mevcut Kürt anasır o surette tevattun etmiştir ki, pek mahdut yerlerde hali kesafettir. Fakat kefasetlerini kaybede ede ve Türk anasırın içine gire gire öyle bir hudut hasıl olmuştur ki Kürtlük namına bir hudut çizmek istersek Türklüğü ve Türkiye'yi mahvetmek lazımdır. Faraza, Erzurum'a kadar giden, Erzincan'a Sivas'a kadar giden, Harput'a kadar giden bir hudut aramak lazımdır. Ve hatta Konya çöllerindeki Kürt asairini de nazar-ı dikkatten hariç tutmamak lazım gelir. Binaenaleyh başlıbaşına bir Kürtlük tasavvur etmektense bizim Teşkilat-ı Esasiye Kanunu mucibince zaten bir nevi mahalli muhtariyetler teşekkül edecektir. O halde hangi livanın ahalisi Kürt ise onlar kendi kendilerini muhtar olarak idare edeçeklerdir. Bundan başka Türkiye'nin halkı mevzubahis olurken, onları da beraber ifade lazımdır.... Şimdi Türkiye Büyük Millet Meclisi, hem Kürtlerin ve hem de Türklerin sahib-i selahiyet vekillerinden mürekkeptir ve bu iki unsur bütün menfaatlerini ve mukadderatlarını tevhid etmiştir. Yani onlar bilirler ki bu müşterek bir şeydir (Ak 1 Syf. 9.10.11 İkibine Doğru Dergisi 1987 Yıl: 1 Sayı 35).

Kürtler ile Türklerin kardeşliği üzerine ve birlikte yaşamaları gerektiğine ilişkin bölümlerin de altını çizmiş bulunuyoruz.

Fakat davamız açısından önemli olan, bir çakışma vardır. Mustafa Kemal Kürt realitesini tanıyan cumhuriyetin kurucusu olarak, Kürtlerin ayrı devlet kurmalarını istememektedir. Ancak Yerel özerklik tanınması dahilinde sorunu çözmek istemektedir. Sosyalist Türkiye Partisi aradan 70 yıl geçtikden sonra programında, Lozan Konferansında Türk Heyeti adına İsmet İnönü'nün devamlı tekrar ettiği Self-Determination/Kendi kaderini tayin hakkını. Aynen aktarıyoruz:

"-5- SAYILI TUTANAK

25 Kasım 1922

İSMET İNÖNÜ

.....İsmet Paşa, kimsenin itiraz edemeyeceği bir bildiride bulunmak zorunda olduğunu başka bir deyimle Türklerin İstanbul'da çoğunlukta bulundukları ve yalnız şimdiki ülkelerinin herhangi bir yerinde değil, başkentlerinde de plebisitten korkmadıklarını açıklamak istediğini söyledi. İSMET PAŞA, dünyanın her yanındaki halklar da kendi kaderlerini kendileri saptayabilselerdi, dünya barışına daha iyi hizmet edilmiş olacağı kesin kanısında bulunduğunu da sözlerine ekledi." (Ek 3 Lozan Barış

Konferansı Tutanaklar Belgeler Takım 1 Cilt 1 Kitap 1 Seha L. Meray. A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları Syf. 95).

Marksist perspektifi dahilinde belirterek, fakat yine de Türk ve Kürtlerin Gönüllü birlikteliğini savunması arasındaki anlam farkını iddia makamı göstermek zorundadır. Davalı partinin farkı, self-determination hakkı ile birlikte durumu değerlendirmesidir. Yargılamada Anayasal ilke olarak Anayasa'nın başlangıç kısmında belirtilen Atatürk Milliyetçiliği ilkesi uygulanacaksa, öncelikle bu ilkenin yaratıcısının açıklamaları dikkate alınmak zorundadır.

Türk Tarih Kurumu bu belgeyi gizlemeye çalışmış, fakat belge ortaya çıkartılmıştır. (Türk Bürokrasinin kraldan fazla 'kralcı bürokratik gerçekliğinin en iyi ifadesi olsa gerektir. Adı geçen dergiden aktarmaya devam ediyoriz: "Eksiksiz" denen metindeki eksik İzmit toplantısının tutanakları, "tam metin" iddiasıyla ilk kez 6 yıl sonra gün ışığına çıkacaktı. İzmit Kasrı görüşmesine katılan gazeteci milletvekili Mahmut Bey (Soydan) 1929 yılının kasım ve aralık aylarıyla, 1930 yılının ocak ayı boyunca 70 gün süren bir dizi halinde tutunakları Milliyet gazetesinde yayımlanmıştı. Bir zamanlar İsmet Paşa'nın kabinesinde bakanlık yapan İsmail Arar ise 1969 yılında Atatürk'ün İzmit konuşmasını kitap haline getirdi. Toplantıyla ilgili son yayın ise 1982 yılı tarihini taşıyordu ve Arı İnan'a aitti. "Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün 1923 Eskişehir-İzmit Konuşmaları" başlığını taşıyan kitabın üzerinde "Türk Tarih Kurumu"nun adı okunuyordu.

Afet İnan'ın kızı Arı İnan, derlediği belgelere yazdığı sunuşta "Gazi Mustafa Kemal'in geziye çıkarken beraberinde götürdüğü üç zabıt katibince yazılmış" tutanakları "noksansız" yayınlandığını söylüyordu. Metinlerin asılları Anıt Kabir Arşivi'ndeydi. Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde ise tutanakların fotokopileri vardı. 2000'e Doğru toplumdan ve araştırmacılardan gizlenen belgelere ulaştığı zaman, Arı İnan'ın "noksansız" dediği metnin eksik olduğunu saptıyordu. Atatürk'ün açıklamalarından "Kürt Meselesi" başlıklı bölüm yanında, Batı Trakya Türkleri ile ilgili olanlar da çıkartılmıştı.

Atatürk'ün Bölücülüğü

(Kitabın yayınlanabileceğine-Abc) karar veren Türk Tarih Kurumu Yönetim Kurulu üyelerinden bugün yalnız üçü yaşıyordu:

Sedat Alp, Tahsin Özgüç ve Tahsin Yazıcı Yücel'e göre karar yerindeydi. Atatürk'ün önderliğinde kurulan Türk Tarih Kurumu'nun bugünkü

başkanı, Atatürk'ün görüşlerinin "Bölücülüğe yarayacağı" kanısındaydı. "T.T.K. Türkiye aleyhine çalışanlara belge vermek durumunda değil"di. (Ek 1 Syf 12, 14).

3- Şimdi Mustafa Kemal'in Kürt sorunu hakkında yıllar yılı Türk Kamuoyundan gizlenen (ki Milli Güvenlik Kurulu arşivlerinde ve Türk Tarih Kurumu arşivlerinde saklı bulunan, Cumhuriyetin kuruluş yıllarına ilişkin tüm belgelerin incelenmesini 2949 sayılı Yasa'nın 43/1,3 ve 4. fıkraları dairesinde talep ediyoruz. 43/2. fıkranın uygulama alanı yoktur. Çünkü sözkonusu belgelerin Kürt realitesi ve Devletin kuruluş yıllarındaki bu konu üzerine politikaları ile sınırlamış bulunmaktayız. Ayrıca bu konuda gizlilik gerekçesi olmaz. Böyle bir şey olsaydı, Mustafa Kemal'in görüşlerine ait açıkladığımız belge hakkında Devlet sırlarının açıklanmasından dolayı soruşturma açılırdı.) görüşlerine ek olarak, İsmet İnönü'nün Türk Temsilcisi sıfatı ile Lozan Konferansı'ndaki Kürt meselesini sergileyişini de aktarmak istiyoruz.

Her ne kadar sözlü açıklamalarımız arasında Değerli Anayasa Mahkemesi Başkan Yardımcısı'nın: İ. İnönü'nün Türk ve Kürt'lerin temsilcisi olarak Lozan'da bulunmalarının belirtildiği oturumun hangisi olduğu sorusun tarafımıza yönelttikleri sırada, Musul görüşmelerinde olabileceği olasılığını da gündeme getirmesi bizim açımızdan anlamsal bir fark yaratmamaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Machevellist/pragmatik bir yol izlemiş olamaz. Böyle bir yol izlenmişse, yargılamanın zaten anlamı kalmamıştır. Bir oturumda Türk Heyetinin Kürtlerin varlığını tanıması, Plebisit istemesi, başka bir oturumda bunu reddetmesi veya sözünü etmemesi olsa olsa dava açısından iddianın çürüklüğünün göstergesi olabilir. Bu konuda aktarmalara geçmeden önce Kürt sorunu hakkında Türk bürokrasisinin yıllardır "Dağ Türkleri", "Turan kökenlilik" türünden çarpıtmalarının nereden kaynaklandığını göstermek için kısa bir bölüm aktarmak istiyoruz:

"..... Kürt halkının İran kökenli olduğu öne sürülmüştür: Oysa, bu iddiayı Kürtlerin Turan kökenli olduğunu kabul eden, Enyclopaedia Britannica yalanlamaktadır. (Ek 1. Aynı eser syf 346).

Türk Temsilci Heyeti adına Musul Sorununda İ. İnönü'nün sunduğu bildiriler ve konuşmaları dava açısından çok önemlidir. Musul'un Türkiye sınırları içinde kalması için Kürtlerin varlığını kabul eden bir Devlet. Hatta yine aktaracağımız kısımlarda Anadolu'daki Kürtlerin varlığını da belirten Devletin şimdiki temsilcileri ve iddia makamı bunu yok sayamaz. Bölümleri aynen aktarıyoruz. Yoruma ihtiyaç hissetmiyoruz:

"21 SAYILI TUTANAK

23 Ocak 1923

İSMET İNÖNÜ

....1- Etnografik nedenler, -Musul vilayetinde yerleşik nüfus 503 000 kişiye varmaktadır. Vilayet içinde, bundan başka, Kürt, Türk ve Arap göçebe aşiretler de vardır: Bunlar aşağı yukrı 170 000 kişi kadardır.

.... Vilayetin yerleşik nüfusunu meydana getiren 503 000 kişi resmi son Türk istatistiklerine göre, aşağıdaki unsurlardan oluşmaktadır;

	KÜRT	TÜRK	ARAP	YEZİDİ	MÜS. OLM.	TOPLAM
SÜLEYMANİYE SANCAĞI	62 830	32 960	7210	---	---	130000
KERKÜK SANCAĞI	97 000	79 000	8000	---	---	184000
MUSUL SANCAĞI	104 000	35 000	28 000	18000	31000	216000
MUSUL VİL TOPL. NÜF.	263 000	146 960	43 210	18000	13000	503000

....1- Süleymaniye ve Kerkük Sancaklarında Arap unsuru çok azdır:

2- Musul Merkez Sancağı'nda 137 000 Türk ve Kürte karşılık yalnız 28 000 Arap vardır.

3- Son olarak bütün Musul vilayetinde 410 790 Türkle Kürde karşılık 31 000 Müslüman olmayan vardır. Demek ki Vilayet nüfusunun beşte dördünden çoğunu Türklerle Kürtler ve beşte birinden azını da Araplar ve Müslüman olmayanlar getirmektedir. (sf: 344)

..... Türkiye yüzyıllardır, Musul vilayetinin gerçek sahibi olmuştur; askere alma zorunlulukları yüzünden vilayetteki nüfus hareketini çok doğru olarak bilmek zorundaydı; son olarak, Türk istatistikleri, Dünya savaşından önce, esaslı bir inceleme sonucunda ve nüfusun çeşitli unsurları arasındaki oranı gösteren rakamları değiştirmedikçe hiçbir siyasal çıkarı olmadığı bir sırada düzenlenmiştir. (sf: 344).

..... Bu koşullar altında, yalnız Türk istatistiklerinin gerçeğe uygun olduğunu kabul etmek gerekir.

Kaldı ki, İngiliz Temsilci Heyeti'nin verdiği rakamlara göre de, Musul vilayetinin nüfusu (1921 yılında) şu unsurlardan oluşmaktadır:

	ARAP	KÜRT	TÜRK	HIRİSTİYAN	YAHUDİ	TOPLAM
MUSUL	170 663	179 820	14895	57 425	9665	432468
ERBİL	5100	77 000	15 000	4100	4800	106000
KERKÜK	10 000	45 000	35 000	600	1400	92000
SÜLEYMANİYE	---	152 000	1000	100	1000	155000
TOPLAM	185 763	452 720	65 895	62 225	16 865	785468

Görülüyor ki Araplarla Müslüman-olmayanların vilayet nüfusunun içinde azınlıkta, Kürtlerle Türklerin de çoğunlukta olduğunu, İngiliz Hükümeti'nin kendisi de kabul etmektedir. (sf: 345).

..... Fethiye'den Kerkük'e uzanan dar bir toprak şeridi dışında, Dicle'nin sol kıyısındaki bölgede tüm olarak Kürtler ve Türkler oturmaktadırlar. Musul şehrinde Türkçe, Kürtçe ve Arapça olmak üzere üç dil birden konuşulmaktadır; fakat, bu şehirde oturanlardan Arapça konuşanlar ve Arap sayılanlar, aslında Türktürler; bunlar, uzun süre Araplarla ilişki kurmuş olmaları yüzünden, her iki dili de öğrenmiş bulunmaktadırlar.

Bu memleketi tanıyanlar bilirler ki, Musul'da oturanlar, hiç bir vakit, ne Arap, ne de Irak halkının bir parçası sayılmışlardır. (sf: 345)

..... Yezidiler, Kürttürler; doğal olarak da gelenek ve görenekleri Kürtlerinki gibidir; aralarında yalnız mezhep ayrılığı vardır; bu yüzden, onları birbirinden ayrı tutmak doğru olmaz. Nasıl, aynı ulusun bireylerini, kimisi Katolik kimisi de Protestan olduğu için, ayrı soydan saymak doğru olmazsa, Yezidilerle Kürtleri de birbirinden ayrı tutmak haksızlık demek olur. (sf: 345).

..... TBMM Hükümeti, Türklerin olduğu kadar Kürtlerin de Hükümetidir; çünkü Kürtlerin gerçek ve meşru temsilcileri Millet Meclisine girmiştir ve Türklerin temsilcileriyle aynı ölçüde ülkenin Hükümetine ve Yönetimine katılmaktadır.

..... Bitlis'de 1914'de patlak veren olay, birkaç yabancı konsolosun kışkırtmaları sonucudur; hiçbir önemi yoktur ve yalnız o yerle sınırlı kalmıştır ..... İngiliz Temsilci Heyeti'nce öne sürülen Dersim olayı da aynı niteliktedir. (sf: 348).

Tüm bu alıntılar da göstermektedir ki, Türkiye Cumhuriyeti bir dönem tercihini Kürt realitesini tanıyarak yapmış, fakat bu tercih zaman içinde değişmiş ve eski tercihin belgeleri ortadan kalkmıştır. Sosyolojik gerçeklik yine Egemen siyasi tercihlere yenilmiştir.

Bu konuda ilk yılların izlenen politikalarını anlatması bakımından Ek.2.deki derginin 14. sayfasını aktarmak istiyoruz: ".... Atatürk, Anadolu'ya çıktığı günden bir ay geçmeden, 18 Haziran 1919 günü Amasya'dan Edirne'deki 1. Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Bey'e çektiği şifrede, "Kürtler de Türklerle birleşti" müjdesini veriyordu. Erzurum Müdafaai Hukuk Cemiyeti, bu şifreden önce 30 Mayıs günü yayınladığı bildiride, Doğu illeri için, "Bu illerimiz kan, din ve tarih kardeşi olan Kürt ve Türkün namus ve yurtseverliğine emanettir" diyordu. Bu şubenin 17 Haziran günlü raporunda ise "Kürtle Türkten meydana gelen birleşmiş bir millet"in hakları savunuluyordu. Mustafa Kemal'in önderliğinde yapılan Erzurum Kongresi, 1923 yılında da daha somut ifade edilecek çözümü genel çizgileriyle belirlemişti. Doğu bölgesinde yaşayan unsurlar, "birbirlerine karşı saygı ve fedakarlık duygularıyla dolu ve ırki duruma ve toplumsal ve coğrafi şartlarına saygılı özkardeşti"ler. Sivas Kongesi nizamname ve beyannamesi de bu programı aynen benimsiyordu. Mustafa Kemal, Doğu bölgesindeki görüşme ve yazışmalarda, Türk ve Kürt'ün "birbirinden ayrılmaz iki öz kardeş" olduklarını sürekli tekrarlayacaktı. 15 Eylül 1919 günlü telgrafı yalnızca bir örnekti. "İç ve dış düşmanlara karşı demirden bir kale" bu kardeşlik temelinde yükseliyordu.

20-22 Ekim 1919 günleri Amasya'da Bahriye Nazırı Salih Paşa ile Müdafai Hukuk Temsil Heyeti üyelerinden Mustafa Kemal Paşa, Rauf ve Bekir Sami Beyler arasında imzalanan protokol, bir bakıma yeni Türkiye'nin ilk Anayasası'ydı. Orada, vatan "Türk ve Kürtlerin oturduğu topraklar" olarak tanımlanıyordu. Kürtlerin serbestçe gelişmelerini sağlamak için" her türlü hakları gerçekleştirilecekti. Mustafa Kemal, Ankara'ya geldiğinin hemen ertesi günü 28 Aralık'ta yaptığı konuşmada, "...devlet için milli yeni bir sınır kabul ettik." diyordu. Vatanın sınırları "Türk ve Kürt unsurlarının oturduğu" alanı içeriyordu. TBMM açılır açılmaz, hemen yaptığı önemli konuşmada, gene "kardeş milletlerin milli sınırı" diyordu Misaki Milli toprakları için. Bu sınır içinde "Türk olduğu gibi Kürt de vardı.... Bu unsurlar birbirlerinin haklarına daima saygılıydılar" 1 Mayıs günü gene Meclis kürsüsünden bunları söylemişti M. Kemal.

Aynı formüller 3 Temmuz 1920, 16 Ekim 1921, 1 Mart 1922 günü Meclis'te yapılan konuşmalarda tekrar ediliyordu.

Lozan görüşmelerinde ise İsmet Paşa "TBMM hükümetinin Türkle-

rin olduğu kadar Kürtlerin de hükümeti olduğunu" belirtmişti. İsmet Paşa, 1969 yılında Ulus gazetesine anılarını anlatırken, Lozan'da "milli davaralımızı biz Türkler ve Kürtler diye savunduk" diyecekti. mecliste yapılan konuşmalarda, Hükümet Başkanı Rauf Bey ve Kurtuluş Savaşı'nın önde gelen isimleri, tıpkı Mustafa Kemal gibi, ısrarlı olarak "Türkiye Halkı" kavramını kullanıyor ve "Türkiyeli" olmayı vurguluyordu." (Ek 2. Aynı dergi syf. 14, 15).

4- Savunmada boşluk bırakmak istemediğimiz için Kürtlerin varlığı, ayrı bir dil ve kültürleri olduğu ve Turan kökeninden olmadıklarına ilişkin de birkaç kısa açıklamada bulunma gereği duyuyoruz. Bu konuda özel bir araştırma yapacak kadar sosyoloji bilgimiz yoktur.

Kürt kelimesi tarihte ilk kez Yunanlı tarihçi ve komutanı Ksenefon tarafından "Onbinlerin Dönüşü" adlı eserinde yazılı olarak kullanılmıştır. Ksenefon bu eserinde MÖ 400-401 yılında şimdiki Kürdistan'da karşılaştığı Karduki (Carduchi) kavminden bilgi veriyor ve bunların şimdiki Botan'a kadar uzandığını yazıyor. (Ek 5. Kürtler ve Kürtlerin Tarihi, syf. 15).

"Lagaş kralı MÖ 2400 yıllarında Karda kabilesinden söz eder ve MÖ 2200 yıllarında Ur Padişahı Kmil Sin (Kemil Sin), Kurde toprağını prens Verdenner'e bırakmıştır. 1370'te Hitit Padişahı Subilkubme, Gurde adında bir topluluğun adını anar. Daha sonraları Asur Kitabelerinde Karadaka Yaylasından ve kurtie, kurti topluluğundan söz edilir. (Aynı eser sayfa 15).

Tarihteki Kürt krallıklarını Gutiler, Lulular, Kasitler, Mitanniler, Haldi-Urartu'lar, Medler, Subariler, Nayriler, Kardular olarak kısaca belirtmek yeter sanırım.

5- Türkiye'nin politikaları çok kısa süre sonra değişmeye başladı. Tunceli Kanunu bunun çelişkilerini de ortaya koymaktadır. (Tunceli'nin İdaresi Hakkında Kanun)

1935 yılında kanun yürürlüğe giriyor fakat Tunceli ilinin kuruluşuna ilişkin yasa 4 Ocak 1936'da çıkarılıyor. Ve Dersim isyanı 1937 yılında oluyor. Yüce Mahkemeye soruyorum: Tahrik Parlamentodan mı geliyor?

Yasanın bazı maddelerini sıralamak istiyoruz.

Görülecektir ki, söz konusu yasa, Türkiye'nin son on yılına sığan yasal düzenlemelerin benzeri içeriğe sahiptir.

- Dersim ilinin Tunceli vilayetine dönüştürülerek ordu ile irtibatı baki kalmak ve rütbesinin selahiyetini haiz bulunmak üzere korkomutan rütbesinde bir zatı vali ve kumandan olarak atayan, (madde 1).

Bu vilayetin nahiye ve kazaların sınır ve merkezlerini dahi değiştirebilecek (madde 2). Kaymakam ve nahiye müdürlerinin dahi rütbe yetkileri ve ordu irtibatları baki kalmak şartıyla ordu muvazzaf subaylarından teşkil edilebileceği, (madde 3) Ve günümüzün anlamlı ve güzel birkaç örnek daha verirsek, Cumhuriyet savcılarını hazırlık tahkikatında hakimlerin sahip oldukları yetkileri Tunceli'de kullanılır (madde 9), maznunları ve şahitleri ayrı ayrı ve toplu olarak birbirleriyle yüzleştirebilir (madde 10). Yine savcılar ilk tahkikata icrası kanunen mecburi olan suçlarda dahi bu yetkiyi istimal edebilirler. Dava açılması izne tabi olan işlerde izin verme selahiyeti vali ve kumandanındır. (madde 12). Hakimin reddi kararları katidir. (13) Ağır cezayı müstelzim suçların tahkikatı mevkufen yapılır ve bu mevkufların duruşmadan evvel tahliyelerine dair olan kararlar ancak valinin muvafakatı ile icra olunur. İlbaylık içindeki ara muhakemelerinden verilen hükümler temyize tabi olmayıp katidir.

Vali ve kumandan emniyet ve asayiş gereği vilayet halkından olan fertleri ve aileleri vilayet içinde bir yerden diğer yerlere nakletmeye ve bunların il içinde oturmalarını men etmeye yetkilidir (madde 31) Ve çok güzel bir örnek de 32 ve 33. maddelerdir. Yani vali ve kumandanın bir şahıs hakkındaki takibatın tehirine ve cezaların teciline selahiyattar olması (32) idam hükümlerinin vali ve kumandan tarafından tecile lüzum görülmediği takdirde infazı ki Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 26. maddesine aykırı olması önemli değil günümüz Türkiye'sinde. Askeri yönetimlerin kefaleti altındaki Anayasa'ya aykırı aynı dönemde hazırlanan yasa maddeleri yine aynı Anayasa'nın geçici 15. maddesinin himayesinden yararlanıp yaşam olanağı bulabiliyor.

Tunceli yasasının bir de 3713 sayılı Yasa'nın atası olma özelliği vardır. 34. madde Elazığ, Malatya, Sivas, Erzincan gibi çevre illere gelince, burada TCK'nun 2. kitabının 1. babı, 2. babının ve 7 babının 1 ve 455. madde hariç kalmak üzere 9. babının ....diyerek sıraladığı suçları işleyenlerin Tunceli'de ve bu yasada belirtilen prosedürde yargılanacakları belirtilmiştir. Ve bu kanun geçmişe yürürlüdür (35). Ve bu Kanun'un 1935 yılı ile 1 Ocak 1940 arası yürürlükte kalacaktır (madde 37). Belki hukuk Devletine yakışır tek yan bu sınırlamadır.

Kanunun esbabı mucibesine gelince 07.11.1935 tarihli CHP Genel Başkan Vekili ve Başbakan İnönü'nün, TBMM başkanlığına gönderdiği uyarı anlamlıdır.

"En iyi usul kanunu, tatbik edildiği muhitin hususiyet ve ihtiyaçlarına en uyanı olduğu şüphesizdir. İçtimai hayatları diğer vatan parçasındaki vatandaşlara göre tam bir seviyede olan vatandaşlarla meskun ve çevresi ilişik haritada gösterilen vatan topraklarında gerek idari ve gerek adli bakımdan çok güzel semereler veren cumhuriyet kanunlarımızın tecrübeler neticesinde arzu edilen faydaları temin etmediği görülmüştür... bu zavallı halkı Hükümet daha yakından vesayeti altına almaya..." diye devam eder. Ve şayet yeni mandacılık, Osmanlının son dönemlerinde bizzat sayın İnönü'nün karşı çıktığı fakat Kürtler için uygun gördüğü bir yönetim tarzıdır. hem de özel idari yapı, asker, vali ve komutan ili özel yargılama usulü olan bir vesayet kanununa dayalı bir yönetim tarzı.

Gerek kendisine ait bilgileri değerli araştırmacı İsmail Beşikçi'nin aynı adlı kitabından aldığımız (ki değerli araştırmacı bu kitabı dahil, tüm kitaplarından dolayı değişik kovuşturmalara maruz kalarak ağır cezalar almıştır) ve kısaca Tunceli Kanunu olarak belirttiğimiz yasa gerekse 1982 Anayasası ve onun bireysel hak ve özgürlükleri yok eden hükümleri Türkiye'nin kendi icadı değildir. Keza 3713 sayılı Yasa'da, Pişmanlık yasaları da Türk Yasakoyucunun mucizevi birer buluşu değildir. İngiltere 74 Akti, İsrail ve İtalya'daki örneklerine bakıldığında ceza mevzuatına ayrı bir yasa olarak eklenen veya bizzat Ceza Kanunu içinde düzenleme yoluyla oluşturulan yasalara ve bu yasa ve hükümlerinin ruhuna, benzetilmişlerdir. Böylesi bir siyasi-hukuki refleksin Hukukun Evrensel İlkelerini dikkate alması ve sosyolojik bir gerçeği inkar etmesi mümkündür.

Azınlıklardan da intikam, yol vergisi türü yöntemlerle dönemin Hükümeti tarafından alınmıştır.

6- Esasa ilişkin söyleyeceklerimizi yine sözlü açıklamalar sırasında Parti temsilcilerinin üzerinde durmak ve mahkemeyi bilgilendirmek istedikleri hususlara hasredilmiş Genel Başkan imzalı bir ek dilekçe ile tamamlamak istiyoruz.

Sonuç: Yukarıda açıkladığımız nedenlerle;

1- Davanın reddedilip Parti hakkında 2820 sayılı Yasa'nın 9. maddesinin uygulanmasına,

2- Davanın duruşmalı yapılmasına, reddi halinde kullandırtılmayan sözlü açıklamalarda bulunmak üzere tekrar 3 temsilcinin çağrılmasına,

3- Tebligat Kanunu hükümlerine uyularak yazışmalardan birer örneğin vekil sıfatıyla tarafımıza da tebliğe çıkarılmasına,

4- Delillerini son-savunmamıza ekli olarak sunduğumuz dilekçesini de yine bu savunmamızın eki olarak verdiğimiz Hakimin reddi talebimizin dikkate alınmasına, yeni teşkil edecek kurulun tarafımıza bildirilmesine,

5- Kürt sorununa ilişkin Cumhuriyetin ilk yıllarına ilişkin Milli Güvenlik Kurulu aşrivlerindeki belgelerin delil olarak dayanmamızdan dolayı ilgili kurumdan istenmesine,

6- Açıkladığımız savunma sebeplerimizin göz önüne alınarak davanın reddine karar verilmesine"

Ek olarak verilen dilekçede Sosyalist Türkiye Partisi Genel Başkanı'nın görüşü de aynen şöyledir:

"İddia makamınca hazırlanan her iki iddianaamenin bütününe bakıldığında partinin kapatılmasına ilişkin davada esas itibariyle Sosyalist Türkiye Partisi'nin bir bütün olarak, siyasi varlığının ve onun kişiliğinde sosyalizmin sorgulandığı çok açık bir şekilde görülmektedir. Bu nedenle savunmanın ilk bölümünde STP'yi var eden nesnelliktir, siyasi hattımız ve mücadelemizi belirleyen ana ilkeler üzerinde duracağız.

Bir siyasi parti programını ancak onu oluşturan kollektif irade ve tarih yargılayabilir.

STP, 6 Kasım 1992'de kuruldu. STP bir yanıyla ülke nesnelliğinin diğer yanıyla da ön kabullere dayalı gönüllü birliğin oluşturduğu kollektif bir iradenin ürünüdür. STP'yi bugüne taşıyan da ülkenin verili nesnelliği ve gittikçe yaygınlaşan kolektif iradedir. toplumsal ve siyasal süreçlerin doğal akışı içerisinde STP'yi ve STP programını yargılayacak olan da bu kollektif irade ve onun temsil ettiği işçi sınıfı emekçiler ve sömürüye karşı olan tüm katmanlardır. Kısacası, STP'nin ve STP programının burada yargılanması doğal bir toplumsal seyre müdahale etmekten başka bir şey değildir. "Demokrasi ve insan hakları" kavramlarını ağızlarına sakız edenler bu davayla bir kez daha inandırıcılıklarını yitirmişlerdir. Burada, bu davada toplumsal ve siyasal süreçlerin doğal akışının karşısında burjuva siyasal iktidarlarının yönetememe krizinin derinleştiği dönemlere tekabül eden yasaların zoru çıkarılmaktadır. Hukuk ve yasalar toplumsal-siyasal süreçlerin doğal akışına cepheden müdahale eden değil bu akışı düzenleyen araçlardır. Ama, maalesef bu ülkemizde böyle işlememektedir.

STP hangi siyasal toplumsal zemine ayaklarını basıyor?

STP bilimsel sosyalizmin evrensel değerlerini, birikimini ve deneylerini ülke toprağında yeniden üretip siyasal pratiğe taşıma hedefini önüne koymuştur. Sonuç olarak, bu siyasal pratiğin üretileceği coğrafya ülkemizdir. Üzerine basarak yol aldığı siyasal zemin de dünyadaki toplumsal ve siyasal süreçlerden muaf olmayan, bu ülkenin toplumsal dinamiklerinin ve çelişkilerinin oluşturduğu bir siyasal zemindir. STP, bilimsel sosyalist teorinin kılavuzluğunda bu tür bir zemine basmaktadır. Program da bilimsel sosyalist teorinin kılavuzluğunda dünya ve Türkiye'deki dinamikler ve çelişkiler esas alınarak hazırlanmıştır.

STP programında ikinci bölüm, partinin niteliği kimliği başlığında:

"1)

a) Sosyalist Türkiye Partisi (STP), sosyalist dönüşümlere öncülük edecek sınıf olan işçi sınıfının siyasal mücadele aracıdır.

b) STP diğer toplumsal sınıf ve katmanlara işçi sınıfının tarihsel perspektif ve çıkarları ekseninde yaklaşır" denilmektedir.

Bu belirlemeler bilimsel sosyalizmin insanlık tarihine ilişkin en özet tanımı olan "insanlığın tarihi sınıf mücadeleleri tarihidir." ilkesi esas alınarak yapılmıştır. Yaşlı dünyamızda, insanlığın ortaya çıkışından bu yana tüm toplumsal gelişmeler sınıf mücadelesi ekseninde olmuştur. Bu bugün de böyledir. Ayrıca günümüzde sınıflararası çelişkiler her geçen gün derinleşerek gelişmektedir. Tüm toplumsal olgularda onu belirleyen bir sınıfsal öz vardır.

Tarihselliğin ve nesnelliğin üzerinde ilerleyen siyasal süreçlerde bu sınıfsal öz daha hakim ve açıktır. Bugün, ülkemizde ve dünyanın büyük bir bölümünde üretim araçlarının özel mülkiyeti varsa, üretim araçlarına sahip olanlar, üretimi bizzat gerçekleştiren işçi ve emekçilerin emeklerinin sonucuna el koyuyorlarsa, emek ile sermaye arasında, bir başka deyişle işçi sınıfı ile burjuvazi arasında uzlaşmaz bir çelişki var demektir. STP programında bu çelişki temel çelişki olarak belirlenmiştir. Bu yüzden STP programında işçi sınıfının partisi olduğu vurgulanmıştır. Ülkemizdeki diğer siyasal partiler de sınıf temellerinden muaf değillerdir. Programlarındaki söylem ne olursa olsun kullandıkları ideolojik-politik argümanlarla, pratikleriyle sınıf aidiyetleri kesindir.

Bugün medya ve diğer araçlarla kitlelerin bilincine özelleştirmenin ideolojik saldırısını şırınga edenlerin sınıf aidiyeti yok mu? TEK elektrik dağıtımını holdinglere, Aktaş elektrik ve Uzanlar'a satanlar, çimento üre-

timi yapan kârlı KİT'leri Fransız şirketlere ya da yerli holdinglere satanlar, bu politikalarıyla burjuvaziye tatlı kâr imkanları yaratanlar, binlerce işçinin işten atılmasına göz yumanlar sınıf ekseninden muaf mı? Bu partiler programlarında "biz burjuva partisiyiz" demeseler de açıkca emeğe karşı burjuvazinin çıkarlarını temsil etmekte, korumaktadırlar.

STP de, kendisini, burjuvazinin sömürü düzenine karşı işçi sınıfının siyasi mücadele aracı olarak, işçi sınıfının partisi olarak tanımlıyor. Yine, STP programı (s.13) genel tanım bölümünde; "Kısacası, ücretli emek sömürüsü Türkiye'de sömürünün egemen ve belirleyici biçimidir. Bu anlamda ülkeyi bugünden yarına taşıyacak olan çelişki işçi sınıfı ile kapitalistler, emek ile sermaye arasındadır" denilmektedir. Kapitalist toplum bir çelişkiler yumağıdır. STP düğüm noktasının emek-sermaye çelişkisi olduğunu, diğer toplumsal çelişkilerin tümünün bu eksende çözümlenebileceği tespitini yapıyor.

Doğal yapının korunması, çevre kirliliği, ırk ayırımı, etnik kavgalar, cins ayrımcılığı vb. sorunların tümünün temelinde burjuva ideolojisi ve siyasal-toplumsal-teknik-ekonomik yapılanma vardır. Bu çelişkilerin tümünün kaynağı bizzat kapitalizmdir ve bu çelişkiler, nihaî olarak kapitalizmin ortadan kalkmasıyla çözüm yoluna girebilirler. Bu nedenle STP programının ruhuna esas olarak emek-sermaye çelişkisi hakimdir. Toplumdaki diğer çelişki ve dinamikleri bu eksene taşıma anlayışı hakimdir. Ulusal sorundan, cinsiyet ayrımcılığına, doğanın korunmasına kadar diğer çelişkilere bu perspektifle yaklaşıyoruz. Bu tamamiyle klasik ve rafine bir Marksist yaklaşımdır.

Buraya kadar yapılan tespitler, STP'nin bilimsel sosyalist teoriyi siyasi pratiğine esas alan bir işçi sınıfı partisi olduğunu yeterince anlatmaktadır. Bilimsel sosyalizmin kaynağı Marksizmdir. Programımızda açıklanan bu tür bir sosyalist toplum projesinin en tepesinde insanın insanı sömürmesini reddeden, kendisine bu doğrultuda toplumsal bir misyon seçen, bu misyonu yerine getirirken her türlü maddi ve manevi hazzı yaşayabilen insan unsuru vardır. Marks'ın ekonomik, siyasal hatta teknik sayılabileck çözümlemelerinde bile insan unsuru, insana, insan yaşamına verilen değer hep en tepededir. Marksizmin insanı esas alan bu bakış açısıyla insanlığın geleceğini kurgularken ırkların, renklerin, dillerin, cinslerin birbirlerine üstünlüğünün olmadığı sınıfsız sömürüsüz bir insanlığa ulaşılacaktır. STP bu ütopyaya sıkı sıkı bağlıdır.

STP'nin "suçu" işçi sınıfı partisi olmaktır.

Partimizin kapatılmasının iddianamede gösterilen zahiri gerekçesi günün moda deyişiyle "bölücülük". Oysa bölücülükle suçlanmayacak tek

ama tek siyasi düşünce, teori bilimsel sosyalist teoridir. Çünkü işçi sınıfının kurtuluş mücadelesi toplumdaki diğer tüm çelişkileri kesen, o çelişkileri sınıf mücadelesi eksenine aktaran bir dinamiğe sahiptir. Irk, renk, cins, milliyet ayrımlarını körükleyen ve insanlığı bu yapay ayrımlarla birbirine düşüren esas olarak emperyalist kapitalist sömürü düzenidir. Yeni adıyla "Yeni Dünya Düzeni"dir.

Marksizmin ulusların oluşumuna bakışında ana perspektif şudur: Ulusal yapı ve kimlik tarihsel gelişim süreçlerinin belirli bir evresine denk düşer. Sınıf mücadelelerinin belirlediği insanlık tarihi, birbirlerinden kopuk yalıtılmış topluluklardan tek bir insanlık tarihinin oluşumuna ve tüm toplumsal farklılıkların yokolacağı bir dünyaya doğru ilerlemektedir. Bu süreçte ulusların ortaya çıkması ve dünyamızın ulusal sınırlara bölünmesi mutlak ve nihaî bir durum değildir. Uluslaşma sürecinin burjuvazinin yükselişine paralel seyretmesi bir diğer olgudur. Aynı sürecin bir yönü de her bir uluslaşmanın, bir toplum yasası olarak başka ve daha güçsüz etnik toplulukların asimilasyonu pahasına gerçekleştiği gerçeğidir.

Kapitalizmin uluslararası bir sistem olarak kendisiyle birlikte doğan ulusal birimleri aşma eğilimi taşımaktadır. Ancak burjuvazinin toplumsal ve siyasi egemenliği yalnızca proletaryanın sömürülmesini değil, toplumda bir dizi başka ayrımcılığı da sürekli yeniden üretmeyi gerektirmektetir. Bugün ulusların birbirlerini boğazlamasından, birbirlerine karşı önyargılar geliştirmelerinden, birbirlerine düşman olmalarından çıkar sağlamakta olan sınıf burjuvaziden başkası değildir.

Marksistler uluslar ve etnik topluluklar arasındaki farklılıkların silinmesini bir tarihsel süreç olarak görür. Sosyalizm tüm insanlık değerlerinin giderek ortaklaşa sahiplenildiği, ayrımcı politikaların hiçbir maddi zemininin kalmayacağı bir düzen olacaktır. Ayrımcılığa kendi sömürücü sınıf egemenliğini sürdürmek için ihtiyaç duyan burjuvazinin ortadan kaldırılması insanlığa bu olanağı sunacaktır. Bu yönde mücadelenin ana ekseni sosyalist devrim ve sosyalizmin iktidarının gerçekleştirilmesinden başka birşey değildir. Dolayısıyla Marksistler ulusal baskılara, zorla asimilasyona "milliyetçi" oldukları, milli duyguları körüklemeyi tercih ettikleri, ya da ulusları birbirlerinden ayırmak istedikleri için değil ulusların kendi kaderlerini tayin etmelerinin engellenmesinin geri planında sınıf çelişkilerinin üzerinin örtülmesi ihtiyacı yattığı için, zorla asimilasyon ulusları birbirlerine düşman etmeye yarayacağı için, insanlığın sınıfsız-sömürüsüz bir bütün oluşturmasının yolunun ancak "gönüllü birlik"ten geçeceği için karşıdırlar.

Partimize yönelik bölücülük suçlamasını ilk önce bilimsel sosyalistlerin bu temel perspektifinden yola çıkarak reddediyoruz. Marksist bir parti insanlığın ayrıcalıksız bir bütün oluşturması gibi bir idealin taşıyıcısı, savunucusudur. Marksist ilkelere dayalı bir işçi sınıfı partisi olarak Marksizmin ulusal soruna bakışını esas alan bir ilkeselliğe sahibiz. Bu nedenle soruna Marksizmin ilkeleri doğrultusunda yaklaşımımızdan bihaber olan iddianameyi ve iddianamede bize atfedilen "bölücülük" suçlamasını reddediyoruz. İddia makamı "bölücülük" suçlamasını daha güncel, daha moda ve daha etkileyici bulduğu için seçmiştir. Örneğin, bu dava sınıf mücadelesinin kabardığı, yükseldiği bir konjonktürde açılsaydı, muhtemelen "sınıf esasına dayalı" olduğumuz için suçlanacaktık. Marksistlerin ulusal soruna yaklaşımı, net olarak, sosyalizm mücadelesi ve sınıf mücadelesi temellidir, tüm uluslardan proleterlerin sınıf kardeşliğine dayalıdır. O yüzden bu esasları hesaba katmadan bize atfedilen kaba bölücülük suçlamasını, ayrıca rahatsız edici buluyoruz.

İddia makamına partimiz hakkında yeni bir suç duyurusunda bulunuyoruz: Bizim programımızın her satırına sınıf mücadelesi sinmiştir. Programımızın ruhunda sınıf ilişkileri ve çelişkileri hakimdir. Bunların dikkate alınarak davanın genişletilmesini, iddianamenin yeniden hazırlanmasını ve bir işçi sınıfı partisine yakışır gerekçeden, "sınıf esasına dayalı" olmaktan dava açılmasını talep ediyoruz. Böylece bir hukuki hatanın da, aleyhte delilleri keyfi değerlendirmenin de önüne geçilmiş olur.

Öte yandan iddia makamı STP'nin bilimsel sosyalist bir parti olduğunu, sınıf mücadelesini esas aldığını programdan alıntılar yaparak açıklamaktadır. Evet, biz sınıf partisiyiz. İşçi sınıfının partisiyiz; bunu inkar etmiyoruz ve bu nitelemeden de onur duyuyoruz. Esas olarak da burjuvazinin bütün kuramlarıyla üzerimize gelmesinin nedeninin bu olduğunu iddia ediyoruz. Eğer sınıf temelli bir parti olmak suçsa, KİT'leri burjuvaziye peşkeş çekenleri, vergi kaçıranları, hayali ihracatçıları kollayan siyasi iktidar da, onu oluşturan partiler de, sözde muhalefet eden partiler de sınıf temellidir. Ama aslında Türkiye'de genel olarak sınıf partisi değil, işçi sınıfı partisi olmak suçtur.

Hukuk da sınıfsaldır.

Bütün anayasalar, yasalar bir sınıfın iktidarını temsil eden irade tarafından oluşturulur. Hukuk toplumdaki sınıflardan bağımsız, ya da sınıflarüstü değildir. 1982 Anayasası'nda da diğer yasalarda da incelikli bir şekilde bu anlayış vardır. Özellikle toplumu, sessiz, hareketsiz kılarak, zapt-u rapt altına almak bu Anayasa'nın temel özelliğidir.

Bu Anayasa, 1982 yılı koşullarında, alternatifsiz, tartışmasız ve silahların gölgesinde halk oylamasına sunulmuş ve kabulü sağlanmış bir Anayasadır.

Bu Anayasa, Türkiye burjuvazisinin kronikleşen yönetememe krizinin derinleştiği bir dönemde hazırlanmış bir kriz anayasasıdır.

Bu Anayasa ve Siyasi Partiler Kanunu, içinde bulunduğumuz toplumsal ve siyasal süreçlerin çok gerisinde kalmıştır. Kişinin temel hak ve özgürlüklerinden genel tanımlarda sözeden bu Anayasa ve SPK hemen ardından bu hak ve özgürlüklerin kullanımını yasaklayan, kısıtlayan tedbir hükümleri getiren yasakçı bir anayasa ve SPK'dır. Bu anayasa, evrensel hukuk kurallarına taban tabana zıt ve yirmibirinci yüzyıla taşınan dünyamıza yakışmayan bir anayasadır.

Bu saptama partimizin özel görüşü de değildir. Örneğin 16 Temmuz 1993 tarihli Cumhuriyet gazetesinde Anayasa Mahkemesi yetkililerine ait olduğu belirtilen bir değerlendirme yer almaktadır: ".... Yetkililerin (Anayasa Mahkemesi yetkilileri), Anayasa değişmedikçe mahkemenin yapacağı bir şey yok. Mahkemeyi eleştirenler, Anayasa ve Siyasi Partiler Yasası'ndaki bazı maddeleri eleştirsinler..." Bu cümleler Partimizi "yargılayan" mahkemenin de bu anayasdan ve SPK'dan şikayetini yansıtmaktadır. Bu davaya dayanak olan anayasa ve SPK'nın değiştirilmesi gerektiği uzun bir süredir ülkenin siyasal gündeminde, Cumhurbaşkanı'ndan, başkanlara, TBMM Başkanlarına kadar herkesin dilindedir. Siyasetçiler, bilim adamları, hukukçular, sendikalar, Demokratik kitle örgütleri, kısacası bu ülkenin sorunları karşısında sorumluluk duyan herkes anayasa ve SPK'dan yakınmaktadır.

Bu anayasa ve SPK'nın değiştirilmesi gerektiği doğrultusunda ortak bir iradenin oluştuğu ortamda, yani bu yasaların toplumun vicdanında, kadüt duruma geldiği koşullarda bu davanın görülmesi tek kelimeyle abestir. Hukuka ve kanunlara, uygulamada mekanik bakmamak gerektir. Hukuk uygulayıcısının karar verme durumunda, yasalar kadar, toplumun ortak iradesini, değişen değer yargılarını, gelişen toplumsal-siyasal süreçleri ve kamu vicdanını da hesaba katması gerekir.

1. ve 2. iddianameyi bölüm bölüm incelediğimizde: bu konu ile ilgili yasal düzenlemeler bölümünde Anayasa'nın 2. maddesinden bolca sözedilmektedir. Anayasa'nın 2. maddesindeki evrensel boyutu olan dört kavram üzerinde düşünmek gerekir.

Birincisi; insan haklarına saygı; yerinde infazların, işten atılmaların, insanlara dışkı yedirmelerin, topluca göçe zorlanmaların yaşandığı bir ül-

kede yaşıyoruz. Bu uygulamaların sorumluları kendi anayasalarına göre bile anayasa suçu işliyorlar.

Bir siyasi parti hakkında programı esas alınarak kapatma davası açılması evrensel hukuk kurallarının reddidir. Burjuva iktidarlarca beslenen dinci-faşist gericiliğin "şeriat isteriz" naralarıyla 37 ilerici aydını katlettiği bir ülkede Anayasa'nın lâiklik ilkesinden söz edilemez. İş veremediği yurttaşların yaşama hakkını gasp eden, eğitim, sağlık gibi hizmetleri de özelleştirip işçi ve emekçileri yoksulluğa ve eğitimsizliğe mahkum eden bu düzende Anayasa'nın sosyal devlet ilkesi ihlal edilmektedir.

Anayasanın 2. maddesinde söz edilen, insan hakları, demokrasi, lâiklik ve sosyal devlet kavramlarının her geçen gün daha geçersiz hale getirildiği bu düzenin sorumlusu ne STP'dir, ne sosyalistlerdir, ne tahammül edilmeyen sosyalizmdir. Sorumlu kapitalizmin bizzat kendisidir. Yine iddianamelerde Anayasa'nın 5. maddesinden söz ediliyor. Devletin amacı, görevi bölümünde ".... insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktadır." denilmektedir. Oysa ana dilleri farklı olan milyonlarca insanın ana dillerini ve kültürlerini zenginleştirip zenginleştirmelerinin yasak olduğu bir ülkede yaşıyoruz. Anayasanın bu tanımı da kağıt üzerinde kalmaktadır.

İddia makamı yargıladığı programı anlamamıştır.

İddianame, STP programında uluslararası devrim sürecinin üç bileşeninin sık sık vurgulandığını iddia etmektedir. Programımızda bu kavram sadece iki yerde geçiyor. Ayrıca, programda bu üçlü bileşenin 21. yüzyıla girerken iki ayağının (sosyalist ülkeler-ulusal kurtuluş mücadeleleri) yeniden gözden geçirilmesi gerektiği tesbiti yapılıyor. Yoksa programda, iddianamede belirtildiği gibi bu üçlü bileşeni bugüne aynen taşımamaktadır. bu cümle iddianameye kolaycılık yapılarak programın birinci paragrafının sonundan aynen aktarılmıştır. İddia makamının partimizin programını anlayabilme yeteneği kesinlikle yoktur.

İddianamede programda alıntılanan bir bölümde "....Anti kapitalist işçi hareketlerinin Türkiye, Yunanistan, İran vb. ülkelerde yükselişe geçmelerinin Filistin ve Kürt direnişleri nezdinde sosyalizmin daha güçlü bir çekim merkezi olmasını sağlayacağını..." belirttiğimiz söyleniyor. Bu konunun davayla ilgisini anlamak mümkün değildir. On yıllardır Ortadoğu'da Filistin ve Kürt dinamikleri mevcuttur.

On yıllardır devam eden Molla Mustafa Barzani'lerden Yaser Arafat'lardan bugüne taşınan bir Filistin ve bir Kürt dinamiği elbette mevcuttur.

O halde STP programında bu tarihsellikten kaynaklanan bir tespitin bulunması neden yargılanır? Ayrıca sosyalist bir partinin tüm toplumsal dinamikleri sınıf eksenli bir mücadeleye çekmek için çekim merkezi olma tesbiti kadar doğal bir yaklaşım olamaz.

2. İddianamenin 14. sayfasında Savcılık makamı "Atatürk milliyetçiliği, ırk düşüncesine ve kökence başka görünen toplulukların bütünden ayrı sayılmaları düşüncesine yer vermez.... Özünde kültür milliyetçliği vardır..." diyor. Bu tür bir yaklaşımın siyaset biliminde, sosyolojide karşılığı zorla asimilasyon'dur. Zora dayalı asimilasyon, bir ulusun, bir halkın, bir etnik grubun dilini, kültürünü kısacası kimliğini yok saymak ve asimile eden topluluğun kimliği içerisinde eritme politikasıdır. Zorla Asimilasyon, bugün dünyamızda toplum vicdanını rahatsız eden ve kabulü mümkün olmayan bir uygulamadır . Marksist bir parti olarak STP, ulusların, halkların kimliklerini yok etmeye yönelik, fiili ve fiziki zora dayalı asimile etme uygulamalarına şiddetle karşıdır. STP bu görüşünde kararlı ve ısrarlıdır. Bu inancını, kararlılığını programına alması da bu tür bir ilkeselliktir.

İddianamenin 14. sayfasında Lozan Antlaşması ve Türk-Bulgar Dostluk Antlaşması'na atıf yapılarak Kürt kimliğinin kabul edilmemesine dayanak aranıyor. Lozan 24 Temmuz 1923, Türk-Bulgar Dostluk Antlaşması 18 Ekim 1925 tarihlidir. Yaklaşık günümüzden 70 yıl önce bu metinlerin, bugünkü bir sosyolojik olguyu açıklayabilmesini beklemek saçmalıktır. Siyasi antlaşma metinlerinin toplumsal realitelerin tartışılmasında nihai başvuru kaynağı sayılması hukuk adına utanç vericidir. İddia makamı ve bu iddianameyi ciddiye alan Anayasa Mahkemesi bilimsel ve hukuk formasyonu açısından yetersizliğini kanıtlamıştır.

Kürt halkının bir dizi tarihsel neden ve ideolojik-fiziki zor nedeniyle ulusal kimliğinin bilincine geç kavuşmuş olması yok sayılma gerekçesi olamaz. Yine Kürt halkının Kurtuluş Savaşı'na Türklerle birlikte katılması ve ardından yapılan antlaşmalarda Türkiye Cumhuriyeti delegasyonu tarafından temsil edilmesi bu halkın yok sayılması için gerekçe olamaz. Bu anlayış bilime, hukuka, toplum vicdanına ve hakkaniyet duygumuza uygun değildir.

İddianamenin 14. sayfasında, Anayasa'nın 66. maddesi özetlenmekte ve "....bu bütünlük içinde yer alan her yurttaş, tüm haklardan sınırsız ve eşit biçimde yararlanabilir..." denilmektedir. Bunun ülkemizde iki açıdan kabulü mümkün değildir.

Birincisi, kapitalist düzendeki toplumsal sınıflar açısından: toplumumuzda tarihsel olarak var olan sınıf farklılaşmaları son yıllarda çok ciddi boyutlara ulaşmıştır. Burjuvazi ile işçi-emekçi kitleler arasında her alanda mesafe daha da çok açılmış ve sınıf çelişkisi derinleşmiştir. Bugün burjuvazi yaşadığı, eğlendiği, gezdiği.... mekanlar da dahil olmak üzere düğünleri, milletvekili kızlarının milyarlar harcayarak yapılan nişanları, Andromeda'larda, Klassis otellerdeki eğlenceleri bu çelişkinin derinleştiğini gösteren güncel basit örneklerdir.

Bunun yanısıra işçi-emekçi kesimlerin sağlık, eğitim, seyahat, maddi ve manevi varlığını geliştirme vb. alanlarda burjuvazi ile eşit olduğu söylenebilir mi? Parası olmadığı için hastaneye kabul edilmeyip hastane kapılarında ölen, parası olmadığı için eğitimi yarım bırakmak zorunda kalan insanların ülkesinde yaşıyoruz. Bu ve benzeri eşitsizlikleri çelişkileri hergün görüyoruz, yaşıyoruz. Bizi kağıt üzerinde yazılanlar değil, yaşanılan gerçeklik ilgilendiriyor. O yüzden kapitalist düzende "eşitlik" sözünün bir kandırmaca olduğunu söylüyoruz.

İkincisi de, yine sınıf temeline dayalı olmak üzere Kürt halkının yaşadığı eşitsizliktir. Burjuvalaşmış, işbirlikçi Kürtler dışında Kürt işçi ve emekçilerinin eşitliğinden söz edilebilir mi? Bu eşitsizlik farklı niyetlerle de olsa bugün herkes tarafından telaffuz ediliyor. En azından bölgesel olarak, hizmet götürmedeki eksiklikler olarak telaffuz ediliyor.

Yine son yıllarda artan bir çelişki yaşanıyor. Kürt köylerinin göçe zorlandığı, köy halkına topluca dışkı yedirildiği, okuma, beslenme, sağlık vb. alanlarda bir terkedilmişliğin yaşandığı bir ülkede yaşıyoruz. Bu eşitsizliklerin ve Kürt kimliğinin fziki zor ile, sopayla örtbas edilmeye çalışıldığı bir ülkede yaşıyoruz. Yine Kürt dilinin ve kültürünün gelişmesinin önüne hem yasalarla hem de fiziki zorla geçildiği bir ülkede yaşıyoruz.

STP, gerek programında, gerekse politikalarında bilimsel sosyalist teorinin kılavuzluğunda, yaşanılan bu gerçeklikleri tespit edip bunları dönüştürmeyi hedeflemektedir. Esas olarak sınıf gerçeğini başa koyduğu programında sınıf ilişkilerine ve ulusal soruna ilişkin tespitler, bu programı oluşturan tek tek bireylerin ve kollektif iradenin öznel niyetinden bağımsız nesnel bir vakıadır.

İddianamedeki ".....Ulusal kurtuluş mücadelelerinin sosyalizmin yerleşip gelişmesinde etken olduğu ve ...." türünden bir ifade programın hiçbir yerinde yoktur. Bu tür bir yoruma imkan verecek herhangi bir ifade de bulunmadığı gibi, tam tersine ulusal kurtuluş mücadeleleri bölümünde "...ABD'nin başını çektiği emperyalist güçler, günümüzdeki ulusal dina-

mikler üzerindeki en ağırlıklı dışsal belirleyen durumuna gelmişlerdir. Bu anlamda "bağımsızlıkçı" ulusal hareketlerin her biri bu dışsal belirleyenin egemenliği altına girme tehdidiyle karşıkarşıyadır...." (s.6) denilmektedir.

Yine Ortadoğu bölümünde (s.12) ".... Ancak bölgedeki görece gelişkin kapitalist ülke proleteryalarının sergileyecekleri siyasal güç ve örgütlülük ile ulusal hareketlerin iç gelişmeleri arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır..." denilmekte ve bu ilişki bulunmaktadır..." denilmekte ve bu ilişki paragrafın sonunda ulusal hareketler nezdinde sosyalizmin daha güçlü bir çekim merkezi olması biçiminde tarif edilmektedir. Sonuç olarak programımızın bir yaklaşımının daha iddia makamınca algılanamadığı görülmektedir.

İddianamedeki ".....Kürt ulusal hareketinin önemli yere sahip olduğu ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ülkesi üzerindeki topraklarda kurtuluş mücadelesi verdiği belirtilerek..." ifadesi STP programının hiçbir bölümünde yoktur. İddianameye girmesi muhtemelen aşırı zorlanmış bir fikir yürütme etkisiyle olmuştur. Oysaki, programın ilgili bölümlerinde Kürt ulusal hareketi T.C. ile sınırlı olmayan bir coğrafi bölge içerisinde değerlendirilmektedir. Özel olarak Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde bir Kürt ulusal hareketinden hiçbir şekilde söz edilmemektedir. Tabii ki bu coğrafyanın içinde T.C. de vardır. "Kürt ulusal kimliğinin", "Kürt realitesinin" herkesçe (Devletin en üst düzey yöneticileri de dahil) söylem düzeyinde de olsa konuşulduğu ve bir halkın kimliğinin tanınması doğrultusunda taleplerinin kitlesel bir şekilde telaffuz edildiği bir konjonktürde bu tür bir tespit tamamıyle objektiftir. Elimizde olmayan bir şeyi var edecek bir sihirli değnek bulunmadığına göre bu böyle kabul edilmelidir.

STP Kürt realitesini elbette kabul eder.

Her iki iddianamenin ana ekseni STP'nin "yaşayan bir Kürt ulusunun varlığını açık ve seçik kabul olarak etmesi"dir.

Ön savunmada verdiğimiz örnekleri tekrarlamayacağız. Ancak, bu tür bir nedenle bugün muhtemelen heyet üyeleri de dahil olmak üzere ülkemizde milyonlarca kişi ve kuruluş hakkında dava açılabilir. Örneğin, Başbakan Tansu Çiller ile ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz, Kürtçe'nin okullarda seçmeli ders olarak okutulup okutulmamasını konuşuyorlar. Örneğin, Erdal İnönü İngiltere'de Kürt Enstitüsü'nün ve TV.'sinin kurulması gerektiğini ancak bunun Anayasa sorunu olduğunu ifade ediyor. Birinci savunmamızdaki örnekler de düşünüldüğünde bugün "yaşayan bir Kürt ulusunun varlığını açık ve seçik" kabul etmeyen kişi ya da kuruluş bulmak zordur. Ama ne hikmetse bunu işçi sınıfının bilimsel sos-

yalizme inanan partisi STP söyleyince Devlet ayağa kalkmakta, partiyi kapatma davası açılmaktadır.

Parti kapatılamaz!

Anayasa Mahkemesi'nin STP'yi kapatma yönünde bir karar alması şu anlamlara gelecektir:

Partimize posta aracılığıyla bir mektupta Sivas'taki dinci-faşist gericiliğin gerçekleştirdiği katliama ilişkin bildirimizin arkasına bu anlayışı temsil eden biri tarafından bir tehdit yazılmıştı. Özet olarak, küfürlerin dışında "sizin partinizi başınıza yıkacağız, yerle bir edeceğiz" denilmekteydi. Mahkemenizin vereceği karar kapatma doğrultusunda olduğunda, uslup ve tarz farklılığına rağmen -20 Temmuz'da sözlü savunma hakkımızın gasp edilmesi olayında Anayasa Mahkemesi Başkanı'nın tavrı, uslup ve tarz farklılığının da olmadığını göstermiştir- sonuçları itibariyle tehdit mektubundaki talebe denk düşülecektir. İddianamede partimizin "ulusların özgür iradelerine dayalı birliklerinin" savunduğu da yazılmıştır. Anayasa Mahkemesi'nin STP'yi kapatma kararı vermesi heyet üyelerinin "Biz özgür iradeye değil, zora dayalı birliği savunuyoruz" biçiminde bir deklarasyonları anlamına gelecektir. İddianamede partimizin "ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını" savunduğu da yazılmıştır. Kapatma kararının evrensel bir insanlık değerini heyet üyelerinizin reddettiği anlamına gelecektir.

Son olarak mahkeme üyelerinin vermeleri muhtemel kapatma kararı burjuvazinin sosyalizme ve işçi sınıfının mücadelesine karşı gösterdiği sınır ve kural tanınamaz, tahammülsüzlüğün paylaşılması anlamına gelecek, heyet üyeleri burjuvazinin bizlere karşı beslediği sınıf kininin taşıyıcıları olarak tarihe geçeceklerdir.

Ancak kapatma kararının sonuçları toplumsal gelişim ve nesnel sınıf mücadelesi yasaları karşısında son derece sınırlı olacaktır. Türkiye işçi sınıfı ve sosyalistlerinin mücadelesi bu tür biçimsel engelleri aşacak güç ve kararlılığa sahiptir. "Parti" kapatılamayacaktır."

VI- DAVANIN EVRELERİ

1- Dava Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 25.2.1993 gün SP.43.Hz.1993/16 sayılı iddianamesiyle açılmıştır.

2- Anayasa Mahkemesi'nce, 4.3.1993 günlü toplantıda önsavunma, esas hakkında görüş ve son savunma ile ilgili işlemlerin yürütülmesi kararı oybirliğiyle alınmıştır.

3- Sosyalist Türkiye Partisi Av. Aydın Ayanoğlu'nun Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'na 5.7.1993 gününde verdiği tarihsiz dilekçesinin sonuç bölümünde;

"Yukarıda açıkladığımız nedenlerle, ön-savunmada belirttiğimiz davanın duruşmalı görülmesine, bu talebimizin reddi halinde Dava hakkında Partiyi temsil eden yönetici ve yönetim organları ile avukatının sözlü açıklamalarının dinlenmesi talebimiz hükme bağlanıncaya dek, esas hakkında mütalaadan sonra tarafımızdan istenen son-savunmanın süresinin uzatılmasına karar verilmesini saygılarımla talep ederim." denilmiştir.

4- Anayasa Mahkemesi'nin, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca kapatılması istenen Sosyalist Türkiye Partisi'ne yönelik suçlamalar hakkında ayrıntılı bilgi alınmak üzere adıgeçen Parti'nin Genel Başkanı'yla birlikte iki temsilcisinin Anayasa'nın 149/4. ve 2949 sayılı Yasa'nın 33. maddeleri gereğince sözlü açıklamalarının dinlenmesine,

Adı geçen Parti'ye, son savunmalarını yazılı biçimde Anayasa Mahkemesi'ne göndermeleri için 30.7.1993 günü çalışma saati sonuna değin ek süre verilmesine,

Sözlü açıklamanın 20.7.1993 günü saat 14.30'da Anayasa Mahkemesi özel salonunda yapılmasına,

Oybirliğiyle karar verilmiştir.

5- Anayasa Mahkemesi, 20.7.1993 gününde Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, Yılmaz ALİEFENDİOĞLU, Servet TÜZÜN, Mustafa GÖNÜL, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Haşim KILIÇ, Mustafa BUMİN ve Sacit ADALI'nın katılımıyla yaptığı toplantıda; Sosyalist Türkiye Partisi temsilcisi Av. Aydın Ayanoğlu'nun sözlü açıklamalarını dinlemiştir.

VII- İNCELEME

A- Ön Sorunlar Yönünden

1. Hâkimin reddi talebi ve tebligat sorunu

Davalı Parti vekili Av. Aydın Ayanoğlu'nun verdiği son savunma dilekçesinin; usul açısından son savunmamız başlıklı bölümün 4. maddesinde aynen; "Sayın Anayasa Mahkemesi Başkanı; gerek bant kayıtlarının çözümünde anlaşılacağı gibi sözlü açıklama toplantısında "Ceketiniz nerede" diye bağırarak geliştirdiği tavır, gerekse hukuka aykırı olarak ce-

ket giyilmeden oturumu açmama davranışları ve gerekse davadan sonra yukarıda tarihlerini verdiğimiz gazetelerdeki beyanatları çerçevesinde; parti temsilcilerini Ulusa saygısızlıkla suçlamaları, "kovdum" türünde demeçleri, en iyi olasılıkla kovmadığı, Anka muhabirinin bunu çarpıttığı, salona almadığını belirttiği beyanatındaki "almama" gerekçesindeki temelsizlik ile davada tarafsız karar veremeyeceğini, taraf olduğunu belli etmiştir. Ceza Muhakemeleri Usulü Hakkında Kanunun 23. maddesinin 2949 sayılı Yasa'nın 47. maddesi hükmü ile birlikte değerlendirilerek "Hâkimin reddini" talep ediyoruz. 47. maddeyi dar yorumlayarak uygulamak adli bir hata olacaktır. Çünkü dava artık davalı tarafa "yalancı", "saygısız", türünden iddialara dönmüştür. Bu mesele çözümlenmelidir. C.M.U. Kanunu 23/3. fıkrası gereği karara iştirak edecek heyet üyelerinin tarafımıza yazılı olarak ve Tebligat Kanunu'nun ilgili hükmü gereği "Vekile tebliğ" hususu da göz önüne alınarak bildirilmesini, C.M.U. Kanunun yine 24/2. fıkrasına binaen sonradan ortaya çıkan bu gelişmeyi son-savunmamıza ekli (Ek-4) dilekçe ile talep ediyoruz." denilmekte ve son savunmanın sonuç kısmında da,

"Delillerini son-savunmamıza ekli olarak sunduğumuz dilekçesini de yine bu savunmamızın eki olarak verdiğimiz Hâkimin reddi talebimizin dikkate alınmasına, yeni teşkil edecek kurulun tarafımıza bildirilmesine" denilerek bu hususun karara bağlanması istenmektedir.

Ayrıca son savunmada "davalı Parti adına dava dosyasına vekalet ibraz etmemize rağmen tarafımıza esas hakkında mütalaa dahil hiçbir Anayasa Mahkemesi ara kararı tebliğ edilmemiştir" denilmiştir.

Davanın esasına geçilmeden önce; Davalı Parti Vekili Av. Aydın Ayanoğlu'nun Anayasa Mahkemesi Başkanı Yekta Güngör ÖZDEN ile ilgili istemi 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanun'un 47. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca Yekta Güngör ÖZDEN katılmaksızın görüşüldü.

Söz konusu dilekçede ileri sürüldüğü gibi Başkanın tarafsızlığını gölgeleyecek bir durum olmamıştır. Sözlü açıklamaya gelen parti temsilcilerinin durum ve tutumu karşısında oturumu yönetme ve düzeni sağlama kapsamında Başkanın uyarısı, gerekli ve yerindedir.

Bu nedenle, Anayasa Mahkemesi Başkanı Yekta Güngör ÖZDEN'in tarafsız hareket edemeyeceğine ilişkin savları haklı bulunmadığından redd-i hakim isteminin 2949 sayılı Yasa'nın 47. maddesi uyarınca reddine 30.11.1993 günü oybirliğiyle karar verildi.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 10/1 maddesi gereğince mahkeme kurulu kıdem esasına göre oluşmaktadır. Bu esasa göre kurula katılacak üyelerin her gün hatta her an değişmesi mümkündür. Kurula katılabilecek 15 kişinin adı soyadı önceden bellidir. Bu nedenle heyete katılacak üye isimlerinin bildirilmesine ilişkin istem karşılanmamıştır. Öbür yandan, Sosyalist Türkiye Partisi Vekili'nin tebliğlere muttali olduğu verdiği son savunmasındaki beyan ve imzasından açıkca anlaşıldığından 7201 sayılı Yasa'nın 11. maddesine dayanılarak yapılan tebligat yeterli görülmüştür. Avukat da temsilcilerden biridir.

2. Davanın Siyasi Partiler Yasası'nın 9. Maddesine Aykırı Olarak Açılıp Açılmadığı Sorunu

Davalı Parti vekilinin verdiği ön savunmada özetle;

"Dava yasal prosedüre uygun olarak açılmamıştır. 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası incelendiğinde, Yasa'nın 9. maddesinin işletilerek öncelikle Sosyalist Türkiye Partisi'ne eksiklik ve aykırılıklar için ihtarda bulunulması gerekir.

Sözkonusu Yasa'nın 101. maddesi ile 9. maddesi birlikte ele alınmalıdır. 101. maddenin tek başına olaya uygulanması olasılığı yoktur.

Anayasa'nın 69/5 fıkrası 2820 sayılı SP Yasası'nın 9. maddesine aynen aktarılmıştır. Tüzük ve programların Anayasa ve yasaya uygunluğunun denetimi ile birlikte kuruluş işlemlerinin ve kurucuların hukuki durumlarının incelenmesi eş zamanlı bir etkinliktir ve bu haliyle 9. madde her iki tür incelemenin prosedürünü oluşturmaktadır. Kaldı ki, siyasi yaşama yeni girmiş bir partinin Anayasa'nın 14. maddesinde belirtilen yasaklara aykırı amaç güttüğünü iddia edebilmek için böylesi bir ihtar gereklidir. Dernekler yasası incelendiğinde, İçişleri Bakanlığı kanalınca dernekler için tüzük incelenmesi ile kuruluş belgeleri ve kurucularının niteliklerinin yasal denetiminin aynı anda ve ihtar prosedürlü yürütüldüğünü görürüz. İddianamede siyasî partiler dernek statüsünden de aşağı bir değere itilmiştir. Siyasî Partilere de düzeltme hakkı tanınmalıdır.

Siyasi Partiler Yasası'nın 101. maddesi dar yorumlanarak bu güvencenin ortadan kaldırılması hukuksal bir hata olacaktır." denilmektedir.

Davalı parti vekili, son savunmasında da "davanın reddedilip Parti hakkında 2820 sayılı Yasa'nın 9. maddesinin uygulanmasına" karar verilmesini istemiştir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı esas hakkındaki görüşünde özetle Siyasî Partiler tüzük ve programlarıyla kurucularının hukuki durumlarının Anayasa ve yasa hükümlerine aykırı olması halinde herhangi bir ön koşula bağlı olmaksızın doğrudan siyasi partilerin kapatılması davası açılabileceğini belirtmiştir.

Siyasi Partiler Yasası'nın 9. maddesine göre; Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı kurulan partilerin, tüzük programları ile kurucularının hukuksal durumlarının Anayasa'ya ve yasa hükümlerine uygunluğuna ve ayrıca, verilmesi gerekli bilgi ve belgelerin tamam olup olmadığını kuruluşlarından sonra öncelikle ve ivedilikle incelemek durumundadır. Cumhuriyet Başsavcılığı, aynı maddeye dayanarak saptadığı noksanlıkların giderilmesini, gerekli göreceği ek bilgi ve belgelerin gönderilmesini yazı ile isteyebilecektir. bu isteğe uyulmamasının yaptırımı da, siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin hükümlerin uygulanmasıdır. Böylece Cumhuriyet Başsavcılığı'nın partileri denetleme görevinin içeriği ve sınırı belirlenmiş olmaktadır. Anılan maddede, kurulan partilerin tüzük ve programları ile kurucularının hukuksal durumlarının doğrudan kapatma nedenleri yönünden Anayasa ve yasa hükümlerine aykırı olması ya da bunlarda noksanlıklar saptanması durumları birbirinden ayrılmış ve değişik hukuksal sonuçlara bağlanmıştır. Şöyle ki; Cumhuriyet Başsavcılığı'nca saptanan noksanlıkların giderilmesi, gerekli görülen ek bilgi ve belgelerin gönderilmesi, yazı ile istenmedikçe, bu nedene dayanılarak siyasi partilerin kapatılmasına dair hükümlerin uygulanmamasına, yani yazılı istemin dava açmanın ön koşulu niteliğini almış olmasına karşı, kurulan partilerin tüzük ve programları ile kurucularının hukuksal durumlarının doğrudan kapatılma nedenleri yönünden Anayasa'ya ve yasa hükümlerine aykırı olması nedeniyle kapatılmaları için dava açılması, 104. madde dışında böyle bir önkoşula bağlanmıştır.

Cumhuriyet Başsavcılığı Sosyalist Türkiye Partisi'nin, programının SPY'nın Dördüncü Kısmı'nda yer alan 78. maddesinin (a) bendi ile 81. maddesinin (a) ve (b) bentlerine aykırılığı nedeniyle kapatılmasını istemektedir. Bu nedenle Siyasi Partiler Yasası'nın 9. maddesinde Cumhuriyet Başsavcılığı'na noksanlıkların giderilmesi ile ilgili olarak tanınan yetkiyi yukarıda belirtilen aykırılıkları da kapsayacak bir duruma getirmek ve bu hususu bir dava koşulu olarak kabul etmek, siyasi partilerin tüzük, program ve faaliyetlerinin Yasa'nın Dürdüncü Kısmı'ndaki "Siyasî Partilerle ilgili Yasaklara aykırı durumlarda, bu koşul yerine getirilmeden, doğrudan 100 ve 101. maddelerdeki nedenlerle kapatma davası açılmasına olanak vermemek anlamına gelir. Bu nedenle, Siyasi Partiler Yasası'nın 9. maddesine göre Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca uyarı ya-

pılmadan açılmış bulunan davanın Yasa'nın Dördüncü Kısmı'nda yasaklanan nedenlerden ileri gelmesi nedeniyle davalı Parti'nin talebi yerinde görülmemiştir.

3. Yargılamanın Duruşmalı Olarak Yapılması veya Yeniden Sözlü Açıklama Yapılması Sorunu

Davalı Vekili'nin son savunmasının sonuç kısmında davanın duruşmalı yapılması, reddi halinde daha önce sözlü açıklamada bulunmayan üç temsilcinin dinlenmek üzere tekrar çağrılması talep edilmiştir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın konu ile ilgili açıklamasında da; "....bu düzenlemelerde, siyasi parti kapatma davası görülürken Ceza Muhakemeleri Usul Yasası'nın uygulanacağı hususuna işaret edilmekte ise de, bu husus o yasada yer alan tüm yargılama yöntemlerinin uygulanması anlamında olmayıp, duruşmalı yargılama dışında kalan ve davaya uygunluk arzeden diğer yargılama yöntemlerinin uygulanacağını belirtmek amacına yönelik düzenleme olarak kabulü gerekir.

Öte yandan; Anayasa Mahkemesi'nin hangi hallerde duruşmalı yargılama yapabileceği Anayasa'nın 149. maddesinin son fıkrası ile 2949 sayılı Yasa'nın 35. maddesince açıkca gösterilmiştir. Anayasa ve yasalarla, ilgilileri dinleme yetkisini kullanmak bakımından Yüce Mahkemenize tanınmış olan takdir hakkı saklı kalmak üzere, kamu düzenini ilgilendiren ve yargılama yöntemini belirleyen, Anayasal ve yasal düzenlemeler karşısında siyasi parti kapatma davalarında duruşmalı yargılama yapılması mümkün bulunmadığından, davalı partinin bu yöne ilişkin isteminin reddi gerekir." denilmektedir.

Anayasa'nın 149. maddesinin son fıkrasında, Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalar dışında kalan işleri Anayasa Mahkemesi'nin dosya üzerinden inceleyeceği hükmü yer aldığından CMUK'un duruşma ile ilgili kuralları siyasi partilerin kapatılması davalarında uygulanamaz.

Bu nedenle Davalı Parti'nin yargının duruşmalı yapılması talebi reddedilmiştir.

Sözlü açıklamanın yeniden yapılması istemine gelince:

2949 sayılı Yasa'nın 33. maddesinde "Anayasa Mahkemesi gerekli gördüğü hallerde sözlü açıklamalarını dinlemek için ilgilileri ve konu hakkında bilgisi olanları çağırır." hükmü yer almıştır.

Bu hüküm uyarınca gerçekleştirilen sözlü açıklama toplantısında Sosyalist Türkiye Partisi temsilcisinden gerekli bilgiler alınmıştır. Sosyalist Türkiye Partisi'nin ön ve esasla ilgili savunmasında istenilen ilave süreler verilerek savunma haklarının en kapsamlı biçimde kullanılması sağlanmıştır. İkinci bir sözlü açıklamaya, hiçbir haklı neden bulunmadığı için gerek görülmemiştir.

4- Anayasa'ya Aykırılık ve Anayasa'nın Geçici 15. Maddesinin Aşılması Sorunu

Davalı Parti vekili ön savunmasında Davada uygulanacak Siyasi Partiler Yasası'nın 78. (a), 81. (a), (b) ve 101. (a) bendlerinin Anayasa'ya aykırılığı üzerinde durulmuş ve Anayasa'nın Geçici 15. maddesinin yorumla aşılması talep edilmiştir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, esas hakkındaki görüşünde bu değerlendirme ve taleple ilgili görüşlere katılmamıştır.

Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde yer alan kapatma nedenleri sayılıdır. Siyasi partilerin kapatılabilmeleri, örgütlenme ve siyasi faaliyette bulunma özgürlüklerine getirilen önemli bir sınırlamadır. Kapatma nedenlerinin Anayasa'da gösterilmiş olması, sınırlanması yasalarla genişletilmesini önlemek ve bir anayasal güvence sağlamak amacına dayanır. Bu nedenle, Siyasi Partiler Yasası'nda partilerin yasaklanma koşullarına yenilerini getirerek genişletmek Anayasa'yla bağdaşmaz. Kural, partilerin özgürce kurulmaları ve faaliyette bulunmalarıdır. İstisna ise bunların kapatılmalarıdır. Anayasa'da da öngörüldüğü gibi siyasi partiler demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez öğeleridir. Anayasa partilerin kapatılma nedenlerini kendisi düzenlemiş bu konuyu yasakoyucunun takdirine bırakmamıştır.

Davalı Parti programının, Siyasi Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a) bendinde 81. maddenin (a) ve (b) bendlerinde öngörülen devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü ilkesine aykırı bulunması nedeniyle aynı Yasa'nın 101. maddesinin (a) bendi uyarınca kapatılması istenmektedir.

Söz konusu yasal düzenlemeler Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde yer alan hükümlerin gereklerini yerine getirmek amacıyla yapılmıştır. Ancak, bunların Anayasa'ya uygunluğunu tartışmak Anayasa'nın geçici 15. maddesinin açıklığı karşısında olanaksızdır. Anayasa Mahkemesi'nin yerleşik içtihadına göre, Anayasa'nın geçici 15. maddesinin son fıkrası ile birinci fıkrası arasında, belirli bir dönemde çıkarılan yasalar hakkında

Anayasa'ya aykırılıkların iddia edilememesi yönünden bir zaman ayrımı yapılmamış, üçüncü fıkrada yer alan "bu dönem" sözcükleri birinci fıkrada açıklanmıştır. Böylece, belirli bir önemde çıkarılan yasalar için Anayasa'ya aykırılık savında bulunulamayacağı öngörülmüştür. Geçici maddeler uygulama süreleriyle değil, geçici olarak düzenledikleri hukuksal ilişki ve kurumlarla kendisi ve bağlı olduğu temel metinlerin içerikleri ve verdikleri anlam ile değerlendirilmelidir. Geçici maddeler değişik hukuksal düzenlemeler arasında bağlantı kurar, kazanılmış hakların saklı tutulmasını ve uygulamanın geniş bir zaman dilimine yayılmasını sağlar. Geçici maddelerle temel hükümlerin farkı budur. Hukuksal değer bakımından ise, geçici maddelerle temel hükümler arasında bir farklılık bulunmamaktadır. Anayasa'nın açık olarak düzenlediği bir konunun Anayasa Mahkemesi tarafından uygulanmaması düşünülemez. Bu nedenle, Anayasa'nın geçici 15. maddesine göre, 12 Eylül 1980'den ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Başkanlık Divanı oluşturuluncaya (6 Aralık 1983) kadar geçen süre içinde çıkarılmış olan yasaların Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülemeyeceğinden, bu dönem içinde çıkarılmış yasalar arasında bulunan 22.4.1983 günlü, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun Anayasa'ya aykırılığı savında bulunulamaz.

Diğer taraftan bir yasa kuralının ihmalinin söz konusu olabilmesi için aynı konuyu düzenleyen ve birbiriyle çelişen bir yasa ve Anayasa kuralının bulunması gerekir. Bu durumda çözümün Anayasa kuralları yönünden aranması doğaldır. Anayasa'nın geçici 15. maddesinin varlığı, Anayasa'nın tümlüğü içinde bir çelişkiyi değil bir ayrık durumu yansıtmaktadır. Geçici 15. maddenin içeriği, konuyu açık biçimde ortaya koymuştur. Anayasa Mahkemesi'nin bu kuralı yok sayması olanaksızdır.

Bir yasa kuralının ihmali, incelenmekte olan işte uygulanacak kural hakkında iptal davası açılmış olsa bile o kuralın Anayasa'ya aykırılık nedeniyle iptal edilebilecek nitelikte olması koşuluna bağlıdır.

Sözkonusu kuralların, Anayasa'nın geçici 15. maddesi karşısında, Anayasa'ya uygunluk denetimi yapılmasının olanaksızlığı nedeniyle ihmal edilmeleri de sözkonusu olamaz.

Bu nedenlerle Siyasî Partiler Yasası'nın ilgili kurallarının iptal ya da ihmal edilmesi istemi yerinde görülmemiştir.

Güven DİNÇER bu görüşlere katılmamıştır.

B. ESAS YÖNÜNDEN

1. Genel Açıklama

Genel ve eşit oy hakkı; çoğulcu, katılımcı kurallar ve kurumlar düzeni olan çağdaş demokrasilerde yurttaşların devlet yönetimine katılmalarının temel koşuludur. Bu yolla söz sahibi olup etkinlik kazanma olanağı elde edilirse de kişilerin ayrı ayrı güçleriyle sonuç almaları güçtür. bireysel iradeleri birleştirip yönlendirerek onlara ağırlık kazandıran özgün kuruluşlara gereksinim duyulmuştur. Bu kuruluşlar, dağınık siyasal tercihleri birleştirip açıklık ve güç sağlayarak devlet hizmetlerini daha yararlı kılmak, hak ve özgürlükleri güvenceye bağlayarak toplumsal barışı güçlendirmek, anayasal ilkeler doğrultusunda kamuoyu oluşturarak ulusal yaşama daha çok aydınlık getirmek yönünden vazgeçilmez öneme sahip olan siyasal partilerdir.

Anayasa'nın 68. maddesinin ikinci fıkrasında "Siyasi partiler demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır" ilkesine yer verildikten sonra üçüncü fıkrasında da "Siyasi Partiler önceden izin almadan kurulurlar ve Anayasa ve kanun hükümleri içinde faaliyetlerini sürdürürler." denilmektedir.

Siyasal partilere ilişkin Anayasa kuralları gözden geçirilirse Anayasakoyucunun demokrasinin benimsenmesi yönünden bu konuya özel bir önem ve değer vermiş olduğu görülür.

Siyasal partilerin kuruluş ve çalışmalarının özgürlük içinde olması temel ilkedir. Siyasal partiler, belli siyasi düşünceler çerçevesinde birleşen yurttaşların özgürce kurdukları ve özgürce katılıp ayrıldıkları kuruluşlardır. Kamuoyunun oluşumunda önemli etkinliği olan siyasi partiler, yurttaşların istem ve özlemlerinin gerçekleşmesine çalışan ve siyasal katılımları somutlaştıran hukuksal yapılardır.

Demokrasinin simgesi sayılan, olmazsa olmaz koşulu olarak nitelenen özgürlük ve hukuksallığın ulusal araçları durumunda bulunan siyasi partilerin, devlet yönetimindeki etkinlikleri ve ulusal istencin gerçekleşmesindeki rolleri nedeniyle, Anayasakoyucu, onları öteki tüzelkişilerden farklı tutup, kurulmalarından başlayarak çalışmalarında uyacakları esasları ve kapatılmalarında izlenecek yöntem ve kuralları özel olarak belirlemekle kalmamış, Anayasa'nın 69. maddesinin son fıkrasında, çalışma, denetleme ve kapatılmalarının Anayasa'da belirlenen ilkeler çerçevesinde çıkarılacak bir yasayla düzenlenmesini uygun bulmuştur.

Anayasa'nın anılan buyurucu kuralı uyarınca 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası çıkarılmış; siyasi partilerin kuruluşlarından başlayarak çalışmaları, denetimleri, kapatılmaları konularında, belirli bir sistem içerisinde, çok ayrıntılı kurallar getirmiştir. Getirilen sistemde, Anayasa'da da yer alan yasaklara uymayan siyasal partilerin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca izleneceği ve gerektiğinde kapatılmaları için Anayasa Mahkemesi'nde dava açılacağı öngörülmüştür.

Siyasal partilerin, demokratik yaşamın vazgeçilmez öğeleri olmaları, devlet örgütü ve kamu hizmetleriyle yoğun ilişki içinde bulunmaları, onların her istediklerini yapabilecekleri anlamına gelmez. Siyasal partilerin baskı ve engellerden uzak kalmalarını sağlamaya yönelik kurulma ve çalışma özgürlüğü, Anayasa ve bu alanı düzenleyen yasalarla sınırlıdır. Bu belirleme aynı zamanda demokratik hukuk devleti olmanın da bir gereğidir. Nitekim Anayasa'nın 2. maddesinde "Türkiye Cumhuriyeti.... demokratik..... bir hukuk devletidir." denilmektedir.

Hukuk devleti, Anayasa Mahkemesi'nin birçok kararında yinelenip vurgulandığı üzere insan haklarına saygılı ve bu hakları koruyan, toplum yaşamında adalete ve eşitliğe uygun bir hukuk düzeni kurarak bu düzeni sürdürmekle kendisini yükümlü sayan, tüm davranışlarında hukuk kurallarına ve Anayasa'ya uyan, işlem ve eylemleri bağımsız yargı denetimine açık olan devlet demektir.

Varlığı ve etkisi, işlevleriyle ortaya çıkan devlet, belirli topraklar üzerinde yerleşmiş, bağımsız ve egemen aynı üstün güce bağlı örgütlü insanlar topluluğu olarak tanımlanır. Bu tanıma göre, ülke ve ulus bütünlüğüyle egemenlik, yasalara dayanan bir otoriteye bağlı örgütlenme ve eşitlik ilkesi bir devlet için vazgeçilmez öğeler demektir. Her canlının ve insanların kendilerini koruma içgüdüsünde olduğu gibi, devletlerin de saldırı ve ondan doğacak tehlikelerden kendi varlığını koruması, uluslararası hukuk düzeninde kabul edilmiş temel bir haktır.

Devletler hukukunda, genellikle, "devletin varlığını güçlendirerek sürdürmek, bağımsızlığına ve geçerli yapısına yönelik tehlikelere karşı önlemler alıp uygulamak" yetkisi biçiminde tanımlanan kendini koruma hakkı, insan hak ve özgürlüklerinden başlayarak demokratik toplum düzenini bozucu, devletin öğelerini yıkıcı eylemleri karşılayacak her tür çabayı kapsar. Bunların başında, bireylerin ve devletin varlığını koruma hakkının bulunduğu tartışmasızdır. Devletin temel dayanaklarını, sürekliliğini ve demokrasiyi yokedici sakıncaları gidermek için yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi hukuk devleti için en doğal davranıştır. Bu bakımdan Siyasi Partiler Yasası'nda yer alan konuyla ilgili düzenlemeler,

devletler hukukunda öngörülen devletin kendini ve halkını koruma hakkının kapsamı içinde kalmaktadır. Durumun demokrasi ilkeleriyle çatışan bir yönü yoktur. Dayandığı temelleri korumak amacıyla hukuk içinde aldığı önlemler nedeniyle bir devletin kusurlu bulunup suçlanması düşünülemez. Ülkesi ve ulusuyla birlikte kendini korumayan devlet, devlet olamaz.

Anayasa'da, kişilerin hak ve ödevleri, siyasi haklar ve ödevler ile siyasi partilerin bağlı olacakları esaslar ayrı kurallarla düzenlenmiştir.

Demokrasilerde Anayasa'nın güvence altına aldığı hakların kullanılması ile belirlediği ödevlerin yerine getirilmesinde ülke düzeyinde etkinliği olan siyasal partilerin, demokratik devlet yapısı ile ülke ve ulus bütünlüğünün korunması için konulmuş Anayasa ve yasa kurallarına uymaları yalnız varlıklarının doğal gereği olmayıp aynı zamanda bir Anayasa buyruğudur.

2. Anayasa ve Siyasi Partiler Yasası'nın İlgili Kuralları

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca davalı Siyasi Parti'nin, programının kimi bölümlerinin, Anayasa'nın Başlangıç Kısmı ile 3., 14., 68., 69. maddelerine; 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın ise 78. maddesinin (a) bendi, 81. maddesinin (a), (b) bentlerine aykırılıkta bulunduğu ileri sürülerek aynı Yasa'nın 101. maddesinin (a) bendi uyarınca kapatılması istenilmektedir.

– Siyasi Partilerin kapatılmalarıyla ilgili düzenlemelerin kaynağı, Devletin temel öğelerini belirleyerek bunları güvenceye bağlayan ve toplumsal uzlaşmanın temelini oluşturan Anayasa'nın aşağıdaki maddelerinde yer alan kurallardır:

"**MADDE 1.-** Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir."

"**MADDE 2.-** Türkiye Cumhuriyeti toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

"**MADDE 3.-** Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir.

Bayrağı, şekli kanununda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır.

Milli Marşı "İstiklâl Marşı"dır.

Başkenti Ankara'dır."

"**MADDE 4.-** Anayasanın 1'nci maddesindeki Devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm ile, 2'nci maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri ve 3'üncü maddesi hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez."

Anayasakoyucu, bu kurallarla ulusal birliğimizin değişmezliğiyle ülke bütünlüğünü ve devletin tekil yapısını ortaya koymuştur. Burada öncelikli olanlar ülke-ulus bütünlüğüyle Atatürk milliyetçiliğidir.

Vatana ve ulusa bağlılığın, sevgi ve kardeşliğin, içte ve dışta barışın simgesi sayılan, tüm bireyleri eşitlik ve adaletle kavrayıp çağdaş evrensel değerlerle birleşen bu ilkeler, yaşamın her alanda çağdaşlaşmasının ve demokratikleşmesinin kaynağı ve dayanağıdır.

Siyasi partilerin çalışmaları ve programları yönünden Anayasa'ya aykırılık, yalnızca Anayasa'da sayılan parti yasaklarına ilişkin hükümlerle sınırlıdır.

Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde yer alan yasaklar şunlardır:

- Siyasi partilerin tüzük ve programları, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, ulus egemenliğine, demokratik ve laik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz.

- Sınıf ve zümre egemenliğini veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı amaçlayan siyasi partiler kurulamaz.

- Siyasi partiler yurt dışında örgütlenip çalışma yapamazlar, kadın ya da gençlik kolu ve benzeri biçimde ayrıcalık yaratan yan kuruluşlar kuramazlar.

- Siyasi partiler tüzük ve programları dışında çalışma yapamazlar.

- Siyasi partiler, temel hak ve özgürlüklerin kötüye kullanılmasına karşı 14. maddeyle konmuş olan sınırlamaların dışına çıkamazlar.

- Siyasi partiler, kendi siyasetlerini yürütmek ve güçlendirmek amacıyla dernekler, sendikalar, vakıflar, kooperatifler ve kamu kuruluşu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları ile siyasi ilişki ve işbirliği içinde bulunamazlar ve bunlardan maddi yardım alamazlar.

- Siyasi partilerin parti içi çalışmaları ve kararları demokrasi esaslarına aykırı olamaz.

- Siyasi partiler yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan, yabancı ülkelerdeki dernek ve gruplardan yardım ve emir alamazlar; bunların Türkiye aleyhindeki karar ve etkinliklerine katılamazlar.

Bu yasakların kimileri doğrudan bir kapatma nedeni değildir.

Siyasi partilerin doğrudan kapatma nedenlerinden biri Anayasa'nın 69. maddesinin birinci fıkrasında gösterilmektedir. Bu fıkraya göre; siyasi partiler, tüzük ve programları dışında faaliyette bulunamazlar; Anayasa'nın 14. maddesindeki sınırlamalar dışına çıkamazlar; çıkanlar temelli kapatılır. Böylece, siyasi partilerin tüzük ve programları dışında faaliyette bulunmaları değil; Anayasa'nın 14. maddesindeki sınırlamalar dışına çıkmaları doğrudan kapatma nedenidir. Diğer bir doğrudan kapatma nedeni bu maddenin 8. fıkrasında yer almaktadır. Bu fıkraya göre de; siyasi partiler, yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan, yabancı ülkelerdeki dernek ve gruplardan yardım ve emir alamazlar; bunların Türkiye aleyhindeki karar ve faaliyetlerine katılamazlar. Bu hükme aykırı davranan siyasal partiler temelli kapatılır.

Anayasa'nın 68. maddesinin dördüncü ve beşinci fıkralarında - "Siyasi partilerin tüzük ve programları, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, millet egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz.", -"sınıf ve zümre egemenliğini veya herhangi bir diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayan siyasi partiler kurulamaz." denilmektedir. Bu kurallarda yer alan "olamaz" ve kurulamaz" sözcüklerini doğrudan kapatma nedeni olarak anlamak gerekir.

Göz önünde tutulması gereken diğer bir husus da, 68. maddenin beşinci fıkrasında yer alan kapatma nedeninin 69. maddenin birinci fıkrasının ikinci tümcesinde yer aldığıdır. Bu tümcenin atıfta bulunduğu 14. madde de açıkca sınıf veya zümre egemenliğini veya herhangi bir tür diktatörlüğü amaçlayan siyasi partilerin kurulmasını yasaklamaktadır.

Siyasi Partiler Yasası'nın 78. maddesinde;

"Siyasi Partiler:

a) Türkiye Devletinin Cumhuriyet olan şeklini; Anayasa'nın Başlangıç Kısmı'nda ve 2. maddesinde belirtilen esaslarını; Anayasa'nın 3. maddesinde açıklanan Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, diline, bayrağına, milli marşına ve başkentine dair hükümlerini; egemenliğin kayıtsız şartsız Türk milletine ait olduğu ve bunun ancak Anayasa'nın koyduğu esaslara göre yetkili organları eliyle kullanabilece-

ği esasını; Türk milletine ait olan egemenliğin kullanılmasının belli bir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamayacağı veya hiçbir kimse veya organın, kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanılamayacağı hükmünü, seçimler ve halk oylamalarının serbest, eşit, gizli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılması esasını değiştirmek;

Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, dil, ırk, renk, din ve mezhep ayrımı yaratmak veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere dayanan bir devlet düzeni kurmak;

Amacını güdemezler veya bu amaça yönelik faaliyette bulunamazlar, başkalarını bu yolda tahrik ve teşvik edemezler."

81. maddesinde;

"Siyasi Partiler:

a) Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde milli veya dini kültür veya mezhep veya ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri süremezler.

b) Türk dilinden ve kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını güdemezler ve bu yolda faaliyette bulunamazlar."

hükümleri yer almaktadır.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın bu kurallarında, devletin tekliği ile ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünden söz edilmektedir. Bu maddeler, Anayasa'da yazılı soyut "Bölünmez bütünlük" ve "tekil devlet" kavramlarını açıklayarak somutlaştırmaktadır. Eş anlatımla, Siyasi Partiler Yasası, devletin tekliği, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü korumak amacıyla, ayrılıkçı akımların bir parti durumunda örgütlenmesini yasaklamakta ve yine siyasi partilerin federal bir sistemi savunamayacaklarını azınlık yaratamayacaklarını (özendirip kışkırtmayacaklarını), bölgecilik, ırkçılık yapamayacaklarını ve eşitlik ilkesini korumak zorunda olduklarını vurgulamaktadır. Böylece anayasal ilkeler Siyasi Partiler Yasası'yla yaşama geçirilip yaptırımlara bağlanmıştır.

3. Sav, Savunma ve Kanıtların Değerlendirilmesi

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın, Parti Programında yer alan kimi düzenleme ve savunmalarla ilgili kararın baştarafına aynen alınan görüşlerindeki değerlendirmeler açıktır.

Sosyalist Türkiye Partisi'nin sözlü açıklama ve savunmalarında geçen ve karara aynen alınan istem ve anlatımların dışında başka bir kanıt yoktur. Sözlü açıklamaya ilişkin durum, gerçeğe aykırı biçimde ileri sürülmüş, Başkan hakkında red istemi, Başkanın yerine çağrılan yedek üyenin katıldığı toplantıda görüşülerek oybirliğiyle reddedildikten sonra inceleme sürdürülmüştür.

Davalı Parti Programı'nın "Devletin Ülkesi ve Milletiyle Bölünmez Bütünlüğü"nün bozulması amacını taşıyıp taşımadığı:

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü bu ilkenin vazgeçilmez bir unsuru olan ortak dil, kültür, eğitim ve Atatürk Milliyetçiliği kavramları hukuksal, siyasal olduğu kadar, tarihsel ve sosyal gerçeklere dayanmaktadır.

Şöyle ki:

"Bütünlük" ilkesi ilk olarak Misak-ı Milli'nin birinci maddesinde "..... İslâm çoğunluğu bulunan yerleşik toprak parçalarının tamamı hakikaten veya hükmen hiçbir sebeple ayırma kabul etmez küldür." biçiminde yer almıştır.

Delegasyon Başkanı İsmet İNÖNÜ, Lozan Barış Andlaşması görüşmelerinde, bütünlük ilkesini "Büyük Millet Meclisi Hükümeti; Türk Yurdu'nun birliğine ve bölünmezliğine en büyük önemi vermekte, hakların ve ödevlerin, çıkarların ve yükümlülüklerin yurttaşlarca eşit olarak paylaşılması gerektiğine inanmaktadır." biçiminde açıklamıştır.

Devletin, ülkesi ve milletiyle bölünmezliği ilkesi Anayasa'nın birçok maddesinde özellikle vurgulanmış, Türk Milleti'nin bağımsızlığı ve bütünlüğüyle, ülkenin bölünmezliğini korumak devletin temel amaç ve görevleri arasında gösterilmiştir (Madde 5). Ülke ve ulus bütünlüğünü korumak için temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanabileceği de kabul edilmiş, (Madde 13 ve 14) aynı amaçla basın ve dernek kurma özgürlüklerine özel sınırlamalar getirilmiş (Madde 28, 30, 33), gençlerin bu anlayış doğrultusunda yetişme ve gelişmelerini sağlayıcı önlemler alınması devlete özel görev olarak verilmiş (Madde 58), bilimsel araştırma ve yayında bulunma yetkisinin Devletin varlığı ve bağımsızlığıyla ulusun ve ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliğine karşı kullanılamayacağı belirtilmiş (Madde

130), kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına bu nedenlerle yönetimin müdahalesi uygun bulunmuş (Madde 135), birlik ve bütünlük konusunda işlenecek suçlar için özel mahkemelerin kurulması öngörülmüş (Madde 143), aynı konu, TBMM üyeleri ve Cumhurbaşkanı yeminlerinin temel öğelerinden birini oluşturmuş (Madde 81 ve 103), siyasi partilerin uyacakları esasların başlıcaları arasında yine "bölünmez bütünlük" ilkesi yer almıştır. (Madde 68 ve 69).

Uluslar, varlıklarını tarihsel gelişmeler ve gerçeklerle kazanırlar. Ortak kültürün, sosyal dayanışmanın ve birlikte yaşama duygusunun doğuşu, gelişip güçlenmesi tarihe dayanır. Tek vücut durumunda ve tam ulus yapısı içinde bütünleşerek Kurtuluş Savaşı'nı yapmış halkın vatanı, Türk Vatanı; Milleti, Türk Milleti; Devleti de Türk Devleti'dir. Dünya, 11. yüzyıldan bu yana çağlar boyu Anadolu için "Türkiye" ve burada yaşayanlar için "Türkler adını kullanmıştır. Bu durum, ulus bütünlüğü içinde yeralan farklı etnik grupları görmeme anlamına gelmez.

Gerek Anayasa'ya gerek Siyasi Partiler Yasası'na göre ülke ve ulus bütünlüğü, devletin bölünmezliğinin temel öğeleridir. Faaliyet, ister ülke, ister ulus bütünlüğüne yönelik olsun, sonuçta, devletin bölünmez bütünlüğünün tehlikeye girmesi söz konusudur. Ülke bütünlüğünün hedef alınmasının, ulus bütünlüğünü; ulus bütünlüğünün hedef alınmasının, ülke bütünlüğünü bozacağı kuşkusuzdur. Anayasa ve Yasa, bu değerleri birlikte ve ödünsüz, mutlak olarak korumayı amaçlamıştır. Hiçbir devlet bu konuda hoşgörülü davranmak ve ödün vermek yetkisini kendinde göremez.

"Millet" kavramı; insanlığın gelişme süreci sonucunda varlığı en ilerlemiş birlikteliği oluşturan toplumsal yapıyı anlatır. "Ulus" ve yerine göre "Halk" sözcükleriyle de anlatılan bu yapı, bir gelişme düzeyini, bilinçli ve kişilikli bireyler olgusunu gösterir. "Milliyetçilik" ise, büyük bir toplumsal gerçek ve "millet düşüncesi"nin üzerine kurulu olan çağın en etkin kültür ve politik anlayışıdır. Milliyetçilik, Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Türk Devrimi'nin temel ve önde gelen ilkelerinden biridir. Cumhuriyet döneminde "millet" ve "milliyetçilik" kavramları, başta teokrasiden demokrasiye geçişi sağlayan Atatürk olmak üzere Cumhuriyetin kurucularıyla, onların koyduğu temel ilkeler üzerinde Cumhuriyeti yöneten kuşaklarca yorumlanmış ve 1924, 1961, 1982 Anayasa'larında yer almıştır. 1982 Anayasası'nın Başlangıcı'nda ".....Atatürk'ün belirlediği milliyetçilik anlayışı....", 2. maddesinde "....Atatürk milliyetçiliği....", 42. maddesinde "....Atatürk ilkeleri...." ve 134. maddesinde "Atatürkçü düşünce....." sözcükleriyle Atatürk milliyetçiliği güçlü biçimde yer almaktadır. Ata-

türk Milliyetçiliği, ayrımcı ve ırkçı bir kavram değil, Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türk halkının, kökeni ne olursa olsun, devlet yönünden tartışmasız eşitliği, içtenlikli birliği ve birlikte yaşama istencini içeren çağdaş bir olgudur. Ayrımcılığı dışlayıp "ulus" yapısı içinde kaynaşmayı öngören bu kavram; etnik kökenleriyle kimliklerin ayrımcılığa varan resmi bir tanıtım belirtisi olarak Siyasi Parti programlarında ve eylemlerinde amaç edinilmesini engellemektedir. Dil ve din birliği yanında önemli başka toplumsal bağlar kurmuş toplulukların devletle olan hukuksal bağlarını koparacak bir girişim, kışkırtma, toplumsal gerçeklere Anayasa'ya ve Siyasi Partiler Yasası'na uygun bir tutum değildir. Türk Ulusu içinde "Kürt" kökenli yurttaşlarla değişik boylardan gelen "Türkler" ve diğer değişik kökenliler ayrımsız biçimde yer almakta Devletin temel öğesi olan "tek ulus" olgusu böylece somutlaşmaktadır.

Ulus, tarihsel ve sosyolojik yönden belirli aşamaları geçmiş ve belirli nitelikleri kazanmış bir topluluktur. Türk Ulusu, Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasıyla sınırları çizilmiş "vatan" kavramına dayanır. Ulus; vatan üzerinde yaşayan, geçmişten geleceğe doğru bir zaman akışı içinde ortak yaşam istek ve amacına bağlanan kültür ve ülkü birliğine dayanır. "Ulus" kavramı, darçerçeveli topluluk ve dinden başka toplumsal bir bağı olmayan ve başka öğe aramayan ümmet kavramından çok farklıdır. Ulus, tarihsel ve sosyal gelişmenin yarattığı birlikte yaşama olgusudur. Irk gibi antropolojik ve filolojik niteliklere dayanan dar bir kavram da değildir. Ulus, ortak bir tarih bilinci yaratmamış göçebe, yerel dil ve soy gruplarından oluşan sosyolojik bir yapı olan kavim de değildir. "Misak-ı Milli" sınırları içinde Türkiye Cumhuriyeti'nin üzerinde kurulduğu, Avrupa, Asya, Afrika kıtaları arasında köprü durumunda olan, çeşitli göç ve sığınmalara kucak açan vatanda, bin yılı aşan uzun bir tarihsel gelişme sonunda yaşayan ve Kafkaslara, Balkanlara, Afrika ve Orta Doğu'ya uzanan Osmanlı İmparatorluğu'ndan arta kalan çeşitli etnik kökenlerden gelen insanlar ortak geçmişe, tarihe, ahlaka, değer yargılarına, dine, hukuka ve eşit haklara sahip olarak karşılıklı şekilde birbirlerinin kültürlerini ve eski Anadolu uygarlıklardan kalan değerleri de özümseyerek birlikte ortak kültür ve kimliğe sahip bir vatan ve ulus oluşturmuşlardır. Gönül birliğine dayanan bu oluşumun davalı Parti savunmalarında geçen asimile etme kimliği yok etme kavramlarıyla bir ilgisi yoktur. Yapısı bu biçimde olan Türk Ulusu içinde Türk, Kürt gibi ırkçılığa dayalı ulus ayrımcılığına gitmek gerçekle bağdaşmaz.

Bu nedenle Atatürk, yeni devletin kuruluş günlerinde açıkca "Türkiye Cumhuriyetini kuran Türkiye halkına Türk Ulusu denir" demiş ve anayasalarımızda Ulus ve ülke bütünlüğü esas alınmıştır. Bu bölünmez bü-

tünlük ilkesinden uzaklaşıp ulusu etnik kökene dayalı "Türk ve Kürt" ayrımlarıyla nitelemek ve ırka dayalı savlarla bölücülüğe gitmek ve nüfuslandırmak olanaksızdır. Cumhuriyeti kuranlar sadece Türk ve Kürt kökeninden gelenler olmadığı gibi, koruyanlar, terör örgütleri karşısına çıkanlar ve bu yolda şehit olanlar da sadece Türk ve Kürt kökeninden gelenler olmayıp her kökenden gelen ve Cumhuriyeti kuran Türk Ulusu'dur.

Anayasa'nın 66. maddesinde "Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür" ilkesine yer verilmiştir. Bu ilke, evrensel bağlamda vatanı ve ulusuyla bir bütün olan Türkiye Cumhuriyeti'nde bireysel insan hakları yönünden eşitliği sağlamak için getirilmiş, ulusu kuran herhangi bir etnik gruba ayrıcalık tanınmasını önleyen birleştirici ve bütünleştirici bir temel oluşturmuştur. Burada Türklük, ırka dayalı bir anlam taşımamaktadır. Devleti kuran Ulusun adına uygun biçimde her kökenden gelen vatandaşların vatandaşlığı ve ulusal kimliği anlamına gelmektedir. Bir kimsenin "Ben Türküm" deyişi, "Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyım, Türk Ulusu'nun bir bireyiyim" anlamını taşır. Irka dayalı bir "Türklük" savı ve etnik kökenleri değiştirme ya da kaldırma anlamı yoktur. Vatandaşlık ve ulusal kimliğin getirdiği haklar yanında elbet sorumluluklar da vardır. Vatandaşlık ve ulusal kimlik, vatandaşların etnik kökenlerini yadsıma anlamına gelmez. Etnik kökenlerin gözetilmesi de yurttaşlık niteliğini ve ulusal kimliği zedelememeli ve etnik kökene dayalı ayrı ulus olma savlarına, dayanak yapılmamalıdır.

Toplumun tüm kesimlerinde gerçekleştirilen bu kutsal ve tarihsel mirasın korunmasını amaçlayan anayasal ilkelerle yasal önlemler, toplumun huzur ve refahı, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin güvenliği ve varlığı ile ilgilidir. Türk Milleti içinde yer alan her kökenden vatandaş, hiçbir ayrım gözetilmeksizin istek ve başarılarına göre her görev ve işte çalışmış; Türkiye'nin her yerinde, köyünde, kentinde yaşama, yerleşme, okuma, evlenme, gelişme ve yükselme ile ortak dil ve kültürden yararlanma ve katkıda bulunma olanağına kavuşmuştur. Böylece herkese ülkede her düzeyde tüm demokratik, siyasal ve temel haklar tam eşitlikle tanınmıştır. Bu tarihsel oluşum nedeniyle "ülke ve milletin bölünmez bütünlüğü" T.C. Anayasa'larında vazgeçilmez ve ödün verilmez temel kural olarak yer almıştır. Tarihsel bir gelişme süreci içinde gerçekleşen, ayrılması olanaksız bir kaynaşma ve bütünleşme, eşitliğe dayanarak ırkçılığı reddeden Türk Ulusu gerçeğine karşı, ayırıcılığa, bölücülüğe ve sonuçta yok olmaya yol açacak davranışları insan hakları kapsamında görmek olanaksızdır.

Anayasa Mahkemesi'nin siyasal partilere ilişkin 20.7.1971 günlü, Esas 1971/3, Karar 1971/3 sayılı kararında değinildiği gibi; 1921 Anayasası'ndan 1961 Anayasası'na değin sürekli olarak üzerinde durulmuş bir ilke olan "Türk Devleti'nin ulusu ve ülkesi ile bölünmezliği" ilkesi, Erzurum ve Sivas Kongreleri'nde saptanan biçimi ile Misak-ı Milli'nin gösterdiği sınırlar içinde birbiriyle kaynaşmış olarak yaşayanların gerçekten ve hukukça ayrılık kabul etmez bir bütün oldukları kesinlikle belirlenmiş ve bu bütünlük içinde ayrıcalıklı bir Kürt halkından hiçbir zaman söz edilmemiş olduğu gibi, Lozan Barış Andlaşması görüşme ve kararlarında da Misak-ı Milli'nin çizdiği sınırlar içindeki azınlıklar sayılırken "Kürt" ayrımına yer verilmemiştir.

Bu durum yalnızca bir olayın değil, doğrudan doğruya bir gerçeğin de anlatımıdır. Bu gerçeği de en çağdaş anlamıyla Atatürk'ün ulus anlayışında bulmaktayız. Atatürk'ün kendi el yazısı ile düzenlediği notlarında: "Bugünkü Türk Milleti, siyasi ve içtimai camiası içinde kendilerine Kürtlük fikri, Çerkezlik fikri ve hatta Lazlık fikri veya Boşnaklık fikri propaganda edilmek istenmiş yurttaş ve millettaşlarımız vardır. Fakat mazinin istibdat devirleri mahsulü olan bu yanlış göstermeler hiçbir millet ferdi üzerinde üzüntü ve kınamadan başka bir tesir hâsıl etmemiştir. Çünkü bu millet efradı da umum Türk Camiası gibi aynı müşterek maziye, tarihe, ahlaka ve hukuka sahip bulunuyorlar" diyerek Ulus'u oluşturan vatandaşların ortak değerlerini birleştirici ögelerini açıklamış, haklar ve özgürlükler yönünden ayırımsız uygulamayı vurgulamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk Milliyetçiliğine içtenlikle bağlıdır. Eşitlikçi ve birleştirici içeriğiyle çağdaş anlayışı yansıtan Atatürk Milliyetçiliği toplumsal dayanışmanın temeli ve güvencesidir. Atatürk Milliyetçiliği, yaşamsal ve bilimsel gerçek olarak benimsenmiştir. Bu tarihsel ilke aynı zamanda ulusal varlığın korunmasına ve yücelmesine hizmet edecek yaşam anlayışı ve biçimidir. İnsancıl, uygar ve barışçıdır. Kardeşliği, sevgiyi, dayanışmayı ve çağdaş evrensel değerleri kucaklar.

Dil ve eğitim konusuna gelince; bin yıldan beri birlikte yaşayan, vatanın her yerinde içiçe kaynaşan çeşitli soy ve kökenden gelen bireyler arasında Türkçe en yaygın dildir. Sadece resmi işlerde değil, ailede, günlük yaşamda ve eğitimde kısacası toplumsal ilişkilerin her alanında kullanılan ortak bir dil olmuştur. Türkçeyi bilmeyen ve kullanmayan çok az kişi vardır.

Ayrıca kapalı ve açık özel ortamlarda, ev ve işyerinde, basın ve sanat alanında yerel dillerin kullanılması da yasak değildir. Tersine savlar gerçek dışıdır. Ulus bütünlüğü içinde yer alan kimi etnik grupların kendi

aralarında kullandıkları yerel dillerin resmi dil yerine ortak iletişim ve çağdaş eğitim aracı olarak tanınması olanaklı değildir.

Anayasa'nın 26. maddesinin üçüncü fıkrasında "Düşüncelerin açıklanması ve yayılmasında kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dil kullanılamaz" denilmektedir. Türkiye'de özellikle yasaklanan bir dil kalmadığı gibi özel yaşamda birçok dil kullanılmaktadır. Anayasa'nın 42. maddesinin son fıkrasında, Türkçe'den başka hiçbir dilin eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulup öğretilemeyeceği, uluslararası andlaşmalar saklı tutularak kurala bağlanmıştır. Bu anayasal gerek, öğretim ve eğitim birliği ile ilköğretimin zorunlu olmasının ve bu yolla ulusal bütünlük ve dayanışmanın taşıdığı öneme bağlanmalıdır.

Dil konusuyla ilgili bir başka düzenleme de Anayasa'nın 14. maddesinin ilk fıkrasındaki "Anayasa'da yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbiri, ...dil..... ayrımı yaratmak.... amacıyla kullanılamazlar." ilkesidir.

Devletin bölünmez bütünlüğü ile dili konusundaki kurallar, yaptırımsız değildir. Herşeyden önce Anayasa'nın 4. maddesine göre, bu konularda genel ilkeyi koyan Anayasa'nın 3. maddesi "Değiştirilemez ve değiştirilmesi, teklif edilemez". Öte yandan, Anayasa'nın 69. maddesi, bu sınırlamalara uymayan bir devlet düzeni kurma yasağını içeren 14. maddeye aykırı davranan siyasi partilerin temelli kapatılacağını öngörmektedir.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bu anayasal çerçevede değerlendirilmelidir. Yasa'nın 78. maddesinin (a) bendi, Anayasa'nın 4. maddesi doğrultusunda bir kural koymuş siyasi partilerin, diğer yasaklar yanında devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüyle diline ilişkin yukarda değinilen Anayasa'nın 3. maddesini değiştirmek amacını da gümeyeceklerini belirlemiştir.

Irk ve dil farklılıklarına göre azınlık statüsü tanımak, ülke ve ulus bütünlüğü kavramıyla bağdaşmaz. Diğer kökenli yurttaşlar gibi Kürt kökenli yurttaşların da kimliklerini belirtmeleri yasaklanmamış; ancak azınlık ve ayrı ulus olmadıkları, Türk Ulusu dışında düşünülmeyecekleri, devlet bütünlüğü içinde yer aldıkları ortaya konmuştur. Azınlığın sosyolojik ve hukuksal tanımlarına uygun bir nitelik, Kürt kökenli yurttaşlarda bulunmadığı gibi, onları öbür yurttaşlardan ayıran herhangi bir yasal kural da yoktur. Türkiye'nin her yerinde her yurttaş hangi kurala bağlı ise onlar da aynı kurala bağlıdır. Azınlıkların bağlı olduğu kuralların kaynağını andlaşmalar oluşturmakta, Kürk kökenli yurttaşlarla öbür yurttaşlar

arasında hiçbir ayrım yapılmamakta bireysel hak ve özgürlüklerden sınırsız biçimde yararlanmaktadırlar. Esirgenen, yoksun kılınan, dar tutulan bir hak yoktur. İşçi, işveren, hekim, avukat, memur, subay, yargıç, milletvekili, bakan, Cumhurbaşkanı gibi her göreve gelebilmektedirler. Kimi yerel ve etnik köken özellikleri dışında, dil birliği, din birliği, tarihsel birlik vardır. Evlilikler nedeniyle kan bağlılığı oluşmuştur. Aynı yörede birlikte yıllardır yaşamaktadırlar. Sınırsız hakları, sınırlı haklara ulusun kendisi olmayı azınlık olmaya dönüştürmenin anlamsızlığı açıktır. Amacın, bölünmeyi gerçekleştirmek olduğu anlaşılmaktadır. Kaldı ki, hangi demokratik hakkın verilmediği açıklanmamakta, üstü kapalı ifadelerle esasta ayrı bir ulus olmanın gerektirdiği ulusal haklara değinilmektedir. Bu durum, sorunun demokratik ve siyasal haklarla ilgili olmadığını göstermektedir.

Anayasa'daki ulus bütünlüğü, ilkesinden uzaklaşıp, Türk ve Kürt Ulusları ayrımına gidilemez. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde, tek bir devlet ve tek bir ulus vardır, birden çok ulus yoktur. Türk Ulusu içinde değişik kökenli bireyler olsa da hepsi Türk ulusu bütünlüğü içindedir. tarihsel bir gerçek olan "Türk Ulusu" olgusu yerine ırkçılığa dayanan ayrılıklar ve Türk vatandaşlığı niteliğini değiştiren savlar geçersizdir. Anayasa, bölgeler için özerklik ve özyönetim adı altında ayrılık getiren yöntemlere-biçimlere kapalıdır.

Kimi siyasal nedenlerle dış etkenlerden kaynaklanan, kimi varsayım, yorum ve bahanelere dayanan, insan hakları ve özgürlük savlarıyla yoğunlaştırılan sakıncalı amaçlara geçerlik tanınamaz. Devlet "TEK"dir, ülke "TÜM"dür, ulus "BİR"dir. Ulusal birlik; devleti kuran, ulusu oluşturan toplulukların ya da bireylerin, etnik kökeni ne olursa olsun, yurttaşlık kurumu içinde ayrımsız birlikteliklerivle gerçekleşir. Anayasa'da ve yasalarda yurttaşlar arasında ayrımı öngören hiçbir kural bulunmadığı gibi, kimsenin soy kökeninin yadsınması ya da kabul edilebilecek yeni bir savı da yoktur. Ulusal ve tekil devlet etnik ayrılıklarla tartışılamaz. Herkesin, herzaman karşılaşabileceği ve giderek hukuk devletinde giderilip karşılığı istenebilecek aykırılık, çelişki, haksızlık ve yanlışlıklar, insan hakları alanında sömürü nedeni yapılarak, gerçekler saptırılıp çarpıtılarak, üstü kapalı biçimde, ayrı ulus yoluyla ayrı devlet amaçlanamaz. Tartışılamaz kavramlar ve değerlerle, ödün verilmesi olanaksız ilke ve niteliklerin kaynağı Türkiye Cumhuriyeti'dir. Çağımızda da farklı etnik grupların birlikte uluslaşması ve devletleşmesi uluslararası düzeyde hukuksallığını korumaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti için farklı düşünmenin haklı bir nedeni yoktur. Ulus birliğini bölmek; belli toprak parçasını bir ırktan gelenlere maletmek, etnik arındırma yapmak anlamına gelir ki, bunun

çağdaş, insancıl değerlerle bağdaştırılması olanaksızdır. Vatandaşlık, bölge özelliklerini ve etnik farklılığı aşan, bütünleştirici çağdaş üst bir olgudur. Bu konuda bir kimsenin diğerinden farklı olmasına; din, kültür ve etnik kökene ilişkin ayrıcalıklara yer yoktur. İnsan haklarının sadece bir kişiye, sınıfa ve zümreye değil ayrımsız olarak bütün vatandaşlara eşit olarak uygulanması esastır. Siyasal açıdan önemli olan, soy değil, ulusal topluluktan olmaktır. Eğer bir soy, vatandaşlık bağlamındaki insan hakları dışında özel haklara sahip olmak isterse bu, onun ulus bütünlüğü içinde yalnız bir köken değil, aynı zamanda ayrı ulusal bir topluluk olması anlamına gelir. Bu ise, ulus bütünlüğü ilkesiyle bağdaşmaz.

Devlet, ülke, ulus konuları, her devlette farklılık gösteren, tarihsel süreçle ulaşılan, yeniden değiştirilip biçimlendirilmesi olanaksız olgulardır. Ulusal ve uluslararası hukuk düzeninde insanlığın mutluluğu için bu temel olguları korumak üzere getirilen düzenlemelere siyasi partilerin uyma zorunluluğu tartışılamaz.

Üzerinde durulması gereken diğer bir konu da "bölünmez bütünlük" ilkesinin, egemenlik kavramı ile yakın ilişkisidir. Türkiye Cumhuriyeti tekil devlet esaslarına göre kurulmuş, bütünlüğe dayanan bir devlettir. "Egemenlik" başlıklı Anayasa'nın 6. maddesinde:

"Egemenlik kayıtsız şartsız Milletindir.

Türk Milleti, egemenliğini, Anayasa'nın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır.

Egemenliğin kullanılması hiçbir surette, hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz..." hükümlerine yer verilmiştir. Bu kurala göre, egemenlik ulus bilincinde birleşenlere aittir. Ulus, Yasama Organı'nı özgür iradesiyle belirleyecektir. Hangi köken ya da soydan gelirse gelsin herkes ulus kapsamındadır. Böylece, ülke, ulus ve egemenlik, bir bütünlük ve uyum içinde gözetilmesi gereken kavramlar olarak ortaya çıkmaktadır.

Bölünmez bütünlük ilkesi, devletin bağımsızlığını, ülke ve ulus bütünlüğünün korunmasını da kapsar. Kuruluşundan beri tekil devlet olan Türkiye Cumhuriyeti'nin, bu tarihsel niteliği Anayasa'lara yansımış olup, korunması konusunda güçlü yaptırımlar getirilmiştir. Özen ve duyarlıkla sürdürülen yapı, ulusun varlık nedeni olup başka çok uluslu ülkelerin koşulları ile bir tutulamaz. Bu temel ilkeden ödün verilemez. Gerçekte olmayan bir insan hakkı sorunu ileri sürülerek, devleti parçalamaya yönelik girişime, azınlık bulunduğu bahanesi dayanak yapılamaz. Tekil devlet esasına göre düzenlenen Anayasa'da federatif devlet sistemi benimsen-

memiştir. Bu nedenle siyasi partiler, Türkiye'de federal sistem kurulmasına programlarında yer veremezler ve bu yapıyı savunamazlar. Devlet yapısında "bölünmez bütünlük" ilkesi; egemenliğin, ulus ve ülke bütünlüğünden oluşan tek bir devlet yapısıyla bütünleşmesini gerektirir. Ulusal devlet ilkesi, çok uluslu devlet anlayışına olanak vermediği gibi böyle düzende federatif yapıya da olanak yoktur. Federatif sistemde federe devletler tarafından kullanılan egemenlikler söz konusudur. Tekil devlet sisteminde ise, birden çok egemenlik yoktur. "Devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğü" kuralı, azınlık yaratılmamasını, bölgecilik ve ırkçılık yapılmamasını ve eşitlik ilkesinin korunmasını içermektedir. "Egemenlik" ve "devlet" kavramlarının, "ulus" kavramıyla bütünleşmesi, devletin herhangi bir etnik kökenden gelenlerle ya da herhangi bir toplumsal sınıfla özdeşleştirilmesine engeldir. Bunun nedeni; ulusun çeşitli toplumsal sınıflardan oluşmasına karşın sınıflarüstü bir kavram olmasıdır. Bunun için, egemenliğin kullanılmasını tek bir toplumsal sınıfa bırakan ya da bir toplumsal sınıfı egemenliğin kullanılmasından alıkoyan veya egemenliği bölen düzenlemeler bölünmez bütünlük ve tekil devlet ilkesine ters düşer. Anayasa'daki "Türk Milleti" tanımı içinde dinsel inanç ve etnik kökeni ne olursa olsun her yurttaş tam eşitlikle yer almakta, bu tanım köken özelliklerinin açıklanıp kullanılmasını asla yasaklamamaktadır. Tersine savlar, yapay halk-ulus nitelemeleri, bölücülük ve ayrımcılık özendirmeleri olmaktan öteye geçemez. Demokrasi, demokrasiyi yıkarak savunulamayacağı gibi demokrasi, demokrasiye karşı ve onu yok etmek içinde kullanılamaz. Demokratik haklar, despotizme araç yapılamaz.

Son yıllar içinde kimi çok uluslu devletlerin yapısal değişime uğramasından esinlenilerek, kimilerince Türkiye'de aynı değişikliğin olması gerektiğinin ortaya konulması, Anayasa'da değiştirilmesi yasaklanan maddeler arasında bulunan devlet, ulus ve ülke kavramlarının tartışmaya açılarak bu konularda olabilirlik umutlarının yaratılması gerçeklerle çatışan tarihsel, siyasal ve hukuksal yanılgılar olmuştur. Diğer ülkelerde son yıllarda izlenen ve yeniden bağımsızlığı kazandıran yapısal değişiklik, Türkiye'de Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılması ile daha önce yapılarak gönüllü birlik içinde uluslaşma sağlanmış ve tamamlanmıştır. Cumhuriyet tarihi bunun kanıtıdır.

2820 sayılı Yasa'nın 78. maddesinin (a) bendi, siyasi partilerin Anayasa'nın 3. maddesinde açıklanan devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü ve dili ile ilgili temel hükmü değiştirmek amacını güdemeyeceklerini belirtmektedir. 81. maddenin (a) ve (b) bentlerinde de;

Siyasi Partiler:

(a) "Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde milli veya dini kültür veya mezhep veya ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri süremezler."

(b) "Türk dilinden veya kültüründen başka dil ve kültürleri korumak geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını güdemezler ve bu yolda faaliyette bunulamazlar." denilmektedir.

Yasa maddesinin gerekçesinde, "Ülkemizde Lozan Andlaşması ile kabul edilen azınlıklar dışında bir azınlık yoktur. Herhangi bir ülkede resmi dilin dışında bazı dillerin bilinmesi veya yer yer konuşulması azınlık yaratmaz. Hele siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda olduğu gibi her bir alanda bütün haklara sahip ve borçlarla eşit bir şekilde yükümlü olan tek bir milletin evlatları arasında azınlıktan söz etmek mümkün değildir...

Bir memlekette resmi dilin her vatandaş tarafından bilinmesi, hangi alanda olursa olsun eşitlik ilkesinin hakkıyla uygulanabilmesi ve adli ya da idari işlerin çabukluk ve selametle yürütülmesi bakımından yararlı hatta zorunludur. Bu itibarla resmi dili, genç, ihtiyar, kadın, erkek ve vatandaşın bilmesini sağlamak Devletin görevidir" düşüncesi yer almaktadır.

Maddenin (a) bendinde, siyasi partilerin milli ya da dini kültür, mezhep, ırk ya da dil ayrılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri süremeyecekleri öngörülmektedir. Lozan Andlaşması ile kabul edilen azınlıklar kuşkusuz, bu bendin kapsamı dışındadır. Nitekim, bu husus gerekçede de belirtilmiştir.

Özellikle belli büyüklükteki ülkelerin hemen tümünde, din, ırk, dil ve mezhepleri farklı toplulukların bulunması doğaldır. Bu farklılık, kimi ülkelerde büyük boyutlara ulaşabilir. Bunların her birine azınlık statüsü tanımak ülke ve millet bütünlüğü kavramıyla bağdaşmaz. Öte yandan, başlangıçta kabul edilebilir istekler gibi görünen ayrımcılığa yönelik kültürel kimliğin tanınması istemleri zamanla bütünden kopma eğilimine girer. Bu nedenle yasakoyucu konuya özel bir özen göstermiştir.

Türkiye'de azınlıklar konusu Lozan Barış Andlaşmasıyla, düzenlenmiştir. Bu düzenlemenin belirgin iki özelliği vardır: İlk olarak, ancak müslüman olmayanlar azınlık olarak kabul edilmiştir. İkinci olarak da böyle bir düzenleme ile müslüman olmayanlara da müslümanların yararlandıkları medeni ve siyasi haklardan yararlanma olanağı sağlanmış,

yasalar önünde din ayrımı yapılmaksızın herkesin eşit olduğu hususu belirlenmiştir.

Bu nedenle 2820 sayılı Yasa'nın 81. maddesinin (a) bendi ile ülkemizde azınlık yaratmama yolundaki duyarlılığın siyasi partilerce de paylaşılması amaçlanmaktadır. (b) bendinde ise, siyasi partilerin, Türk Ulusu'nca oluşturulan ortak dil ve kültürü dışlar biçimde başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek ya da yaymak yoluyla ülkede azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını güdemeyecekleri belirtilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin vatandaşları arasında etnik ya da diğer herhangi bir nedenle siyasal ve hukuksal ayrılık söz konusu değildir.

Türk Ulusu'nu oluşturan, binlerce yıl birarada yaşamış, kaynaşmış, ortak kültüre, ahlaka ve dine sahip insanların tarihleri birdir. Vatan üzerinde yaşamış bütün geçmiş kuşaklar, ülkenin ve ulusun bütünlüğünü ve onurunu sürdüreceği kuşkusuz olan, gelecek kuşaklarla birlikte düşünülmelidir. Her ulusun olduğu gibi tarihsel gerçeklere dayanan Türk Ulusu'nun ortak kimliği ve kültürü de savunmasız bırakılamaz. Herşeyden önce Türk Devleti'nin bağımsızlığına, kimliğine ve özbenliğine, ulusal bütünlüğüne düşman olan tüm karşıtlıklarla uğraşmak görev olduğu kadar uluslararası hukuksal belgelerin benimsendiği temel bir haktır.

Anayasa'ya göre, ulus ve ülke bütünlüğü devletin en temel özelliği ve ilkesidir. Türkiye Cumhuriyeti içinde birden fazla ulus olamaz. Yapısı yukarıda belirlenen Türk ulusu içinde değişik kökenli bireyler olabilir; ancak bunların hepsi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıdır. Türk vatandaşlığı niteliğini değiştiren savlar Anayasa'ya uygun değildir.

Siyasi partilerin, çalışmalarında devletin ülkesi ve ulusu ile bölünmezliği temel kuralına uymaları, ülkenin ya da ulusun bir bölümünün bugünkü bütünlüğünü bozarak ayrılması sonucunu doğrudan doğruya veya dolayısıyla doğurabilecek her türlü eylemden ve propagandadan kaçınıp çalışmalarını bu bütünlüğü daha da pekiştirecek biçimde yürütmeleri demektir. Bunun sonucu da ülke ve ulus bütünlüğünü zedeleyebilecek olan her türlü yazı, söz ve davranışın siyasal partiler için yasak olmasıdır.

Anayasa ve Siyasi Partiler Yasası'na göre, ırk ayrımcılığı ve bu yolla ülkeyi parçalama bir siyasal partinin dayanağı, amacı ve ereği olamaz. Devletin bütünlüğünü koruması en doğal hakkı ve ödevidir.

Bu açıklamalara göre bir değerlendirme yapıldığında Sosyalist Türkiye Partisi, programıyla, savunma ve sözlü açıklamalarında geçen gö-

rüşlerle, uluslararası belgelere ve ulusal gerçeklere karşın Türkiye Cumhuriyeti Devleti içinde Türk Ulusu bütünlüğünden ayrı bir Kürt Ulusunun varlığı ortaya konulmakta ve kendi geleceklerini belirleme hakkı üzerinde durulmaktadır.

Dikkati çeken diğer önemli bir husus da Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin vatandaşlarından Kürt kökenli olanların Genel Kürt Kurtuluş hareketi içinde gösterilmesidir. Bu bağlamda Türkiye'deki Kürt kökenli vatandaşlar, Dünyadaki Kürtlerin kurtuluş mücadelesi içinde gösterilerek önemli gördükleri bu dinamiğe marksist görüşe dayalı Sosyalist Türkiye Partisi'nin güçlü çekim merkezi olması ve oluşturulacak gücün parti olarak marksizme dayalı sosyalizm için kullanılması hedeflenmektedir. Savunmalarda programda yer alan Kürt Ulusal Kurtuluş hareketinin, Türkiye'deki Kürtleri kapsamadığı biçiminde sapmalara gidilmekte ise de programda bu ifadelerin yer alış biçimiyle savunmalardaki açıklık gerçeği ortaya koymaktadır.

Parti Genel Başkanının açıklamasında: parti programının ilgili bölümlerinde "Kürt ulusal hareketi, Türkiye Cumhuriyeti ile sınırlı olmayan bir coğrafi bölge içerisinde değerlendirilmektedir. Özel olarak T.C. sınırları içinde bir Kürt ulusal hareketinden hiçbir şekilde söz edilmemektedir. Tabiki bu coğrafyanın içinde T.C. de vardır." denilerek çelişkili bir anlatım ile zorlama veya saptırmanın varlığı hemen göze çarpmaktadır.

Savunmada görülen çelişkilerden biri de "Atatürk Milliyetçiliği" ile ilgilidir.

Bir yerde "öncelikle Kürt sorunu üzerine bir giriş yapmak gereksinimini duyuyoruz. Türkiye'de içtihatlar yolu ile Kürt sorunu ve Kürt realitesinden söz etmek artık suç sayılmıyor. Sevindirici olan bu gelişmeye, davalı Parti'nin yargılandığı 1982 Anayasası'nın başlangıç bölümünün sözünü ettiği "Atatürk Milliyetçiliği perspektifinin doğrultusunda geldik." denirken bir yerde de Anayasa Mahkemesi'nin "Atatürk Milliyetçiliği" kavramını tanımlayarak "Devlet ve Milletin bölünmez bütünlüğü"ne ne tür eylemin ya da nasıl bir progmatik düzenlemenin bozabileceğinin sınırlarını çizmeye çalıştığı kararında da, kavramı açıklarken "yurttaşlık" bağı ile sosyolojik/siyasi bağı birbirine karıştırmıştır. Yurttaşlık bir devlete hukuki bağlanmayı ifade eder. Kürt Ulusundan söz etmek onun dili kültüründen söz etmek, usulal varlığını toplumsal/siyasal olarak görmek, yurttaşlık kavramı ile dolayısıyla üniter devlet yapısını bozmak ile ilgili değildir." denilmiştir.

"Atatürk Milliyetçiliği" yukarıda ilgili bölümde açıklandığı gibi ideolojik bir saptantı değildir. Toplumsal sosyolojik gerçeklere dayanan hukuksal ve siyasal bir olgudur. Vatan sevgisine dayanır. Vatan ve vatandaşlarının çağdaşlaşması ve dünya barışı ile sınırlıdır. Savunmada ileri sürülen görüşlerin aksine ayrı ulus veya etnik kökenden gelmiş olmak vatandaşlar arasında Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ülke ve ulus bütünlüğü içinde bir ayrımcılık nedeni olarak görülemez.

Savunmalarda "Tek Ulus" kavramının kimseye dayatılamayacağı belirtilerek çok uluslu sosyalist ülkelerin değişimden önceki yapıları örneklenmektedir. Tek Uluslu devlet yapısıyla çok uluslu devlet yapısı içinde vatandaşlık haklarıyla sosyolojik gelişmenin farklı olması doğaldır. Yetmiş sene önce kurulan çok uluslu devletlerin bugün ulus yapılarına göre ayrı ayrı devletleşmesi; bin yıl bir arada yaşamış, sosyolojik bütünleşmenin neticesi olarak gönül birlikteliği içinde Tek Ulus olarak devlet kurmuş, vatandaşlarına eşit siyasal, hukuksal ve ekonomik hakları tanımış tek uluslu devletlerinde değişik kökenden gelen toplulukların varlığı nedeniyle ayrı uluslar ve devletler haline gelmesini gerektirmez.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının hakları ile aynı kökenden gelişe bağlı olarak diğer ülke vatandaşları hakları arasında bağlantı kurulmasının da hukuksal dayanağı yoktur. Türk kökeninden gelen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ile Türk kökeninden gelen diğer devletler vatandaşlarının hak ve mücadelesi aynı değerlendirmeye bağlanamayacağı gibi, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan Kürt veya diğer kökenli vatandaşların, başka devletlerdeki Kürt veya diğer kökenli o ülkeler vatandaşlarının hak ve mücadeleleri aynı değerlendirmeye bağlanamaz.

Dünyada "bir Kürt ulusu vardır" demekle Türkiye'de "Türk Ulusu bütünlüğü dışında ayrı bir Kürt ulusu vardır" demek ayrı anlamlar taşır.

Türkiye'deki Ulusal yapılaşmaya, nazaran daha yeni olan Amerika'da; Alman, Fransız, İtalyan, İspanyol soyundan ve diğer etnik kökenlerden gelen Amerikan vatandaşlarının ırka dayalı olarak ayrı ayrı uluslaşması ve bunlara ayrı devlet kurma hakkı tanınması aynı biçimde demokratik, tek uluslu diğer devletlerde bu yolun açılması olanağı yoktur.

Görüldüğü gibi dünyada "Tek Uluslu" demokratik devlet sadece Türkiye Cumhuriyeti değildir.

Böylece, savunmada geçen "Tek Ulus kavramını kimseye dayatamayız" sözünün karşılığı, "Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Ulus bütünlü-

günü bozmayı hiç bir kimse, demokratik devlet ve kuruluşlar dayatamaz." olmaktadır.

Çünkü bu uluslaşma bin yıllık birlikteliğe sosyolojik, tarihsel ve siyasal gelişmelere dayanmaktadır.

Onun içindir ki; ısrarla yapılan özendirme, yanıltma kandırma, korkutma ve kışkırtmalarla desteklenen teröre karşın, Kürt kökeninden gelen vatandaşlarımızı Türk Ulusu bütünlüğünden ayırma çabaları başarılı olamamıştır.

Kürt kökeninden gelen vatandaşlarımızı Türk Ulusu bütünlüğünden ayırmanın olanaksızlığı gibi Türk kökeninden ya da diğer kökenlerden gelen vatandaşlarımızı da Türk Ulusu bütünlüğünden ayırmak veya karşılıklı mücadele ortamına çekmek olanaklı değildir.

Savunmada görülen çelişkilerden bir diğeri de Lozan Konferansı ile ilgilidir. Savunmanın bir yerinde Lozan Antlaşmasıyla ilgili olarak "Yaklaşık günümüzden 70 yıl önce yapılmış bu metinlerin bugünkü bir sosyolojik olguyu açıklamasını beklemek saçmalıktır. Siyasi anlaşma metinlerinin toplumsal realitelerin tartışılmasında nihai başvuru kaynağı sayılması hukuk adına utanç vericidir. İddia makamı ve bu iddianameyi ciddiye alan Anayasa Mahkemesi bilimsel ve hukuk açısından yetersizliğini kanıtlamıştır." denilirken diğer bir yerinde "Kürt Ulusu" varlığının Atatürk ve İsmet İNÖNÜ tarafından tanındığı, Lozan Konferansı tutanaklarına geçtiği belirtilerek Lozan Konferansı tutanaklarının incelenmesi istenilmekte ve son yıllarda "Kürt realitesini kabul etmeliyiz" derken bir Kürt Ulusu'nun varlığının açık seçik biçimde kabul edildiği belirtilmektedir.

Atatürk ve İsmet İNÖNÜ tarafından ülke ve ulus bütünlüğünün bölünmezliği konusunda söylenen sözler, bu konuda Lozan Konferansı tutanaklarında yer alan metinler yukarıda ilgili bölümlerde gösterilmiştir. Söylenen ve bugün içinde gerçek olan Kürtlerin Türk Ulusu bütünlüğü içinde yer aldığı, ayrı ulus olma ve ayrı devlet kurma isteklerinin olmadığıdır. Öbür yandan, savunmalardaki iddiaların aksine Türkiye'de bugün, etnik grupların, ülke ve ulus bütünlüğünün bozulmasını hedef alınmaması, asıl amacın saptırılmaması kaydıyle, dil ve kültürlerini geliştirmesi engellenmemektedir.

Yine savunmada "Ermeni, Rum, Çerkez halklarını cemaat olarak kabul edip yüzyıllardır iç içe yaşadığı fakat uluslararası bir ağırlığı olmayan Kürt insanı gerçeğini kabul etmemek vardır." denilmekte ise de Çerkez

veya diğer kökenden gelen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına Kürt kökenli vatandaşlardan farklı bir statü ve hak tanınmamıştır.

Bütün bunlar sözcük oyunları, anlatım değişiklikleri ve çeşitli bahanelerle gerçekleri saptırarak Türkiye Devleti'nin ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğünü bozucu niteliktedir. Bunlarla anlatılmak istenen, "Türk Ulusu" bütünlüğü dışında "Türk ve Kürt" ulusları adıyla iki ayrı ulusun varlığı ortaya konularak partinin, bu iki ulusun eşit biçimde işlem görmesi ve ayrı birer ulus olmaktan kaynaklanan uluslararası hakların tanınmasıyla birlikteliklerini gönüllü olarak devam ettirmelerinden yana olduğudur. Programda geçen gönüllü birlikteliğin anlamı budur.

Ön savunmada, "Siyasi Partiler Yasasının değerlendirilmesinde, Uluslararası hukukun temel prensipleri ve ülkemizin taraf olduğu veya onaylandığı Uluslararası sözleşmelerin birer iç hukuk metni ve/veya prensipleri olarak olayda dikkate alınması ve bu araçların dinamik yorum yöntemiyle Anayasa'nın özel yorumundan ziyade amaçsal yorumuyla birlikte siyasal/toplumsal gerçekler göz önüne alınarak uygulanması gerekir." denilmiştir.

Anayasa Mahkemesi; Anayasa'da ve Anayasa'ya uygun yasa kurallarında açıklık varken, bunları bir yana itip hukuk dışı uygulamalara yol açacak biçimde yorumlara girerek yasalara aykırı davranışlara geçerlik kazandıramaz. Siyasi Partiler Yasası ile Anayasa'nın bu konudaki hükümleri değişmemiştir. Bir yasa yeni bir yasa ile kaldırılmadıkça ya da iptal edilmedikçe uygulanmasının süreceği hukukun değişmez kurallarındandır. Anayasa ve Siyasi Partiler Yasası değişmedikçe Anayasa Mahkemesi bunları uygulayacaktır.

Öbür yandan, Devlet, ülke ve ulus bütünlüğünü bozmaya yönelik eylemlere; uluslararası hukuk belgeleri, anlaşma ve sözleşmeleri, bu arada Helsinki Sonuç Belgesi ve Paris Şartı olur vermemektedir.

Anayasa Mahkemesi birçok kararında, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ve Avrupa Sosyal Haklar Temel Yasası'na yollamada bulunmuştur. İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme kapsamındaki hak ve özgürlükler, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda da güvence altına alınmıştır. Hakları kullanmanın, özgürlüklerden yararlanmanın sınırsız olmadığını vurgulayan İnsan Hakları Evrensel Demeci'nin 29. ve 30. maddeleri, içerik olarak demokratik düzeni yıkıcı söz ve eylemlere karşı sınırlamalar getirilmesinin ve önlemler alınmasının dayanağıdır.

Sosyalist Türkiye Partisi'nin, kapatma nedeni sayılan dava konusu Parti programındaki kimi düzenlemelerin söz konusu uluslararası belgelere de aykırı olduğu kuşkusuzdur. İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'nin örgütlenme hak ve özgürlüğüyle ilgili 11. maddesinin ikinci fıkrası aynen şöyledir:

"Bu hakların kullanılması, demokratik bir toplulukta, zaruri tedbirler mahiyetinde olarak milli güvenliğin, âmme emniyetinin, nizamı muhafazanın, suçun önlenmesinin, sağlığın ve ahlakın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması için ve ancak kanunla tahdide tabi tutulur.

Bu madde, bu hakların kullanılmasında idare, silâhlı kuvvetler veya zabıta mensuplarının muhik tahditler koymasına mani değildir."

Yukarıda ilgili bölümlerde açıklandığı üzere Sosyalist Türkiye Partisi Programının ülke ve ulus bütünlüğünü bozucu kimi düzenlemeleri İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'nin 11. maddesinin ikinci fıkrasıyla 17. maddesinde yer alan kurallarla da bağdaşmamaktadır.

Sözleşmenin 17. maddesi aynen şöyledir:

"Bu sözleşme hükümlerinden hiçbiri bir devlete, topluluğa veya ferde, işbu Sözleşmede tanınan hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya mezkûr sözleşmede derpiş edildiğinden daha geniş ölçüde tahditlere tâbi tutulmasını istihdaf eden bir faaliyete girişmeye veya harekette bulunmaya mâtuf herhangi bir hak sağlandığı şeklinde tefsir olunamaz."

Özellikle, araçları farklı olmakla birlikte Sosyalist Türkiye Partisi'nin amacının teröristlerin amacı ile benzerlik gösterdiği de dikkat çekicidir. Türkiye Cumhuriyeti toprakları üzerinde yaşayan ayrı dili ve kültürü olan ve özellikle de "kendi kaderini tâyin hakkına sahip, kurtuluş mücadelesi veren bir Kürt Ulusu"nun varlığı ileri sürülmektedir.

Bu durumda, üzerinde durulması gereken önemli bir konu da, "kendi kaderini tayin etme" hakkıdır. Öncelikle belirtmek gerekir ki, Türkiye'de tek bir ulus vardır. O da Türk Ulusu'dur. Türk ve Kürt kökeninden gelen vatandaşlar, diğer etnik kökenden gelen vatandaşlarla birlikte "Ulus" bütünlüğünü oluşturmuştur. Ayrı bir ulus, ayrı bir halk ya da bir azınlık varmış gibi bölünmeyi amaçlayan çabalar, terörle de desteklenip gündemde tutulmaktadır. "Kendi kaderini tâyin hakkı" yeni bir kavram değildir. Uluslararası hukuk düzenindeki bu olguyu Türk Ulusu, her tür ayrılığı dışlayıp eşitliği sağlayarak Lozan Barış Andlaşması'yla gündeminden çıkarmıştır, Günümüzde de koşulları yoktur. Ülke ve Ulus bütünlüğünü ko-

ruma hakkı, Lozan Barış Andlaşması'nda olduğu gibi bugün de uluslararası hukuk düzeninde geçerlidir.

Nitekim, Helsinki Nihaî Senedi'nin ilkeleri arasında;

- Devletin egemen eşitliği ve egemenliğin üzerindeki haklara saygı,
- Sınırların dokunulmazlığı,
- Devletlerin toprak bütünlüğüne saygı,
- İçişlerine karışmama,

ilkeleri de yer almıştır.

Paris Şartı'nda da:

"Tüm ilkeler, herbiri diğerleri dikkate alınmak suretiyle yorumlanarak, kayıtsız şartsız ve aynı derecede uygulanır. Bu ilkeler ilişkilerimizin temelini oluşturur."

.....

"Taraf devletlerin bağımsızlığını, egemen eşitliğini ya da toprak bütünlüğünü ihlâl eden faaliyetlere karşı demokratik grupları savunmak hususunda işbirliği yapmaya kararlıyız. Dışarıdan yapılan baskı, zora başvurma ve yıkıcılık gibi yasadışı faaliyetler burada söz konusu olan özelliklerdir."

.....

"Her türlü terörist eylemleri, yöntemleri ve uygulamaları açıkça suç olarak kınıyor ve bunların ikili olduğu kadar çok taraflı işbirliği ile ortadan kaldırılması için çalışmaya kararlı olduğumuzu ifade ediyoruz."

.....

"Taraf devletler, halkın iradesiyle özgürce kurulmuş olan demokratik düzeni, kendi yasaları uyarınca ve yüklendikleri uluslararası insan hakları görevleri ve uluslararası taahhütleri uyarınca, bu düzeni ya da başka bir taraf devletin düzenini yıkmayı amaçlayan terörizm ya da şiddete başvuran ya da terörizmden veya şiddetten vazgeçmeyi reddeden kişilerin, grupların ve teşkilatların faaliyetlerine karşı savunmak ve korumak sorumluluğunu taşıdıklarını kabul ederler." kuralları da yer almaktadır.

Görüldüğü gibi, yukardaki düzenlemelerde kendi kaderini tayin hakkının, demokratik ülkelerde devlet, ülke ve ulus bütünlüğünü bozucu biçimde kullanılmasına olanak verilmemektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin de taraf olduğu "Yeni Bir Avrupa İçin Paris Şartı", ırkçılığı, etnik düşmanlığı ve terörizmi kınamış, ülke bütünlüğünü ve demokratik düzeni yıkmayı amaçlayan hareketlere girişen kişi, grup ve örgütlere karşı koruma ve kollama sorumluluğunu uluslararası bir çağrı olarak kabûl etmiştir. Devleti yıkmaya yönelik faaliyetlerin demokratik haklar kapsamında ve bir özgürlük olarak değerlendirilmesi olanaksızdır. Demokrasi, hak ve özgürlüklerin güvenceye bağlandığı, demokratik işlerliğin her alanda yaşandığı, çoğulcu, katılımcı bir kurallar ve kurumlar düzenidir. Nitekim Birleşmiş Milletler'e üye devletlerin katılmalarıyla 14-25 Haziran 1993 günlerinde, VİYANA'da gerçekleştirilen Dünya İnsan Hakları Konferansı sonunda yayımlanan Deklarasyon'da:

Kendi geleceğini belirleme hakkının; "Eşit Haklar" ilkesine uygun olarak ırk, din ve renk ayrımı gözetmeksizin ülkesine ait bütün insanları temsil eden bir hükümete sahip egemen ve bağımsız bir devletin, ülke bütünlüğünü ve siyasî birliğini kısmî veya bütüncül biçimde parçalayacak herhangi bir eylemin desteklenmesi ve bu eyleme yetki verilmesi anlamında yorumlanamayacağı yer almıştır.

Demokrasilerde ırk ayrımcılığı, bir siyasal partinin dayanağı, amacı ve ereği olamaz. Irk ayrımcılığının aracı durumuna düşen partinin varlığını sürdürmesi yasalar karşısında olanaksızdır. Devletin ülkesi ve ulusuyla birlikte bütünlüğünü koruması en doğal hakkı olup, kamu düzenini ve insan haklarını koruma yönünden de savsaklanmayacak görevidir.

Zorunlu durum ve nedenlerle siyasî partileri kapatma diğer çağdaş demokratik ülkelerde de vardır. Anayasa'nın temel ilkesi; hak ve özgürlüklerle, çoğulculuğun korunması için Anayasal hakları yok edecek bir siyasî rejim kurulmasının önlenmesidir. Demokratik toplum düzeninde, siyasî parti faaliyetlerinin güvence altına alınması, Anayasa'ya uygun kurulan ve faaliyet gösteren siyasî partilerin Anayasa'ya dayalı hukuk devletinin sağladığı tüm hak ve ayrıcalıklarından faydalanmaları anlamına gelir. Siyasî partiler Anayasa'da değiştirilmesi yasaklanan uluslararası üstün hukuk kurallarına da uygun olan devletin tekliği, ülkenin bütünlüğü ile ulusun birliğini değiştirmeyi amaçlayan çalışmalarda bulunamazlar. Bunların Siyasal tercih kapsamına alınması olanağı yoktur.

Bu konuda özet olarak şu temel ilkeler belirlenebilir:

a. Ulusal ve Üniter devletin etnik farklılıklara göre tartışılması uluslararası hukuksal belgelerce de yasaklanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 11. maddesi bu konuda son derece açıktır. Ayrıca bu sözleşmenin 17. maddesi özellikle bu konuyla ilgilidir. Son olarak, Birleş-

miş Milletlere üye devletlerin katılımlarıyla Haziran 1993 de Viyana'da gerçekleştirilen Dünya İnsan Hakları Konferansı sonunda yayımlanan deklarasyonda da bu konuda sınırlama getirilmiştir.

b. Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi de Federal Cumhuriyetin varlığını tehlikeye atan veya temel demokratik düzeni yoketmeye yönelik faaliyetlerde bulunan siyasal partileri kapatma yetkisine sahiptir. Ve Almanya Anayasa Mahkemesi hem Komünist Partiyi hem de Faşist Partiyi bu gerekçelerle kapatmıştır.

c. Avrupa hukuk düzenlemelerinde de, bir ulus bütünlüğü içinde yer alan etnik grupların milliyetçiliğe dayalı ayrımcılığı kabul edilmemektedir. Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerin korunması ancak anayasal hakları yok edecek siyasal faaliyetlerin (örgütlenmelerin) önlenmesi ile mümkündür. Bu aynı zamanda çoğulculuğun da korunması anlamına gelir.

ç. Fransız Anayasa Konseyi, Korsika'ya özel statü tanıyan Yasa'nın iptali ile ilgili kararında, Fransız vatandaşlarından oluşan "Fransız Halkı"nın korunması için özen göstererek "Fransız Halkı"nın mütemmim cüzî (tamamlayıcısı olan) "Korsika Halkı" kavramını reddetmiş ve söylenmesi gerekenin "Kanunen bölünmesi mümkün olmayan Fransız Halkı" olduğunu vurgulamıştır.

d. Siyasî Partilerin faaliyetleri, demokratik düzende güvence altına alınmışlardır. Çağımız partiler ve demokrasi çağıdır. Ancak bu demokrasilerin kendilerini korumaları anlamına da gelir. Siyasal partilerin hukuk devletinin sağladığı güvencelerden yararlanabilmesi, ancak Anayasa'ya uygun davranmaları ile mümkündür.

e. Halkların eşit ve kendi kaderlerini tayin etme haklarıyla kültürel hakların kullanılmasında, demokratik sistemle idare edilen vatandaşlarına bireysel düzeyde temel ve siyasal hakları eşit düzeyde sağlamış ülkeler için; Devlet, ülke, ulus ve siyasal birlik esas alınmakta, bunları bozan her türlü eylemlere hukuksal dayanak verilmemekte ve yasaklanmaktadır.

f. Demokratik toplumlarda temel hak ve özgürlükler için esas ölçüt bireydir. Bunun etnik gruplar için ulusal hakka dönüştürülmesi, bu şekilde Devlet, ülke ve ulusu parçalama hak ve özgürlüğünden söz edilmesinin bir dayanağı olamaz.

g. Uluslararası birlikteliğin gelişmesine yönelik çalışmaların geliştiği bir süreçte ulusal birlikteliklerin parçalanması düşünülemez ve her iki olgunun birbirinin karşıtı olduğu söylenemez.

Parti programında ve savunmalarda ayrı uluslar olarak ortaya konan Türk ve Kürt Uluslarının gönüllü birliğinin hedeflendiğinden söz edilmekte ise de, gerçekte davalı Parti'nin programı vatandaşlar arasında kin, husumet ve ayrılık duyguları yaratmakta ve körüklemektedir. Zira parti programı Türk Ulusunun bütünlüğünü ırka dayalı bir görüşle Türk ve Kürt olarak ikiye ayırmayı Kürt kökenli vatandaşlarımızı bir ulusal kurtuluş mücadelesi içine çekmeyi öngörmektedir. Bu tür program hükümlerinin ülke ve millet bütünlüğünü yıkmayı kuşkuya yer bırakmayacak biçimde amaçladığı açıktır.

Demokratik siyasal yaşamın vazgeçilmez ögesi olan siyasal partiler demokrasiye ters düşen, demokrasiyle bağdaşmayan, demokrasiyi güçsüz ve etkisiz düşürecek, toplumsal barışı yıkacak program düzenleyemez ve eylemlerde bulunamazlar. Hiçbir ayrılık bulunmayan ulusun içinde azınlık oluşturarak ülkeyi bölmek, bu amaçla etnik köken ayrımını kışkırtarak ulusun bireylerini, bölge halklarını birbirine düşman edip Kürt ulusal kurtuluş hareketiyle bağlantı kurulması bir öneri ve çözüm değil, devleti yıkmaya yönelik bir planın uygulanması ve çözümsüzlüktür. Sorunlar yaratılarak çözüm üretilemez. kimi etnik grupları ulus yapısı içinden, çoğunluktan azınlığa indirmek toplumsal barışı yıkar. Bu yolla ulus bütünlüğü içinde yer alan etnik gruplar körüklenecek, terörün şiddeti artırılacaktır. Uluslararası norm, silahla, şiddetle hak arama yollarına kesinlikle kapalıdır. Sosyalist Türkiye Partisi, Kürt kökenli yurttaşları asılsız ve dayanaksız savlarla Ulusal kurtuluş mücadelesine çekmeye ve bölünmeye yönelmiştir. Demokrasi, demokratik hak ve özgürlüklerden yararlanarak yıkılamaz. Hakkı ve özgürlüğü kötüye kullanmaya engel olmak devletin görevidir. Hele bir siyasal parti, şiddet ve terörü kışkırtarak gizli bir amacı gerçekleştirmek istiyorsa, buna olanak verilemez. Partilerin de yapamayacakları şeyler vardır ve bunların başında devletin varlığıyla ülkenin ve ulusun birliğini bozmak gelir. Kendisini saldırılara karşı koruyan devleti içerden yıkmak isteyen çabalara hiç bir hukuk düzeni meşruiyet tanıyamaz. Parti savunmasında buna karşın "Anayasa Mahkemesi Devletin bekasından önce, toplumun dönüşümü ve gereksinimlerini gözönüne almalıdır." demektedir. Bu dönüşüm ve gereksinim de kendi düşüncelerine dayanmaktadır.

Davalı Partinin programında Türk ve Kürt ulusları biçiminde bir ayırımın yapılması ve Kürt halkının kendi kaderini belirleme hakkını özgür iradesiyle kullanması; bir başka deyişle, ülkede yaşayan ve Kürt olarak ayırdıkları bir kısım yurttaşların Türkiye Cumhuriyetinden kopmasının amaçlanması Siyasî Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a) bendinde söz konusu olan "devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü" ilkesine açıkça aykırıdır.

Bu konuda özenle üzerinde durulması gereken husus daha önce belirtildiği gibi bu yöndeki yasal düzenlemelerin amacı ülkedeki etnik farklılıkların ve bunların dil ve kültürlerinin yasaklanması değildir. Çeşitli etnik kökenlerden gelen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, kendi dil ve kültürlerine sahiptirler. Ancak bin yıldır birlikte yaşamış, dini, gelenek ve görenekleri aynı, birbirinden ayrılması ve koparılması olanaksız ortak kültürleri ve yaşamları olan bir topluluğu ırk temeline dayanan düşüncelerle ayrıma bağlı tutmak ve hepsini kapsayan ortak ulusal kültürü, dili ve kimliği yadsımak Siyasî Partiler Yasası'nın 78. ve 81. maddelerin (a) bendlerine aykırıdır. Yasaklanan, kültürel farklılıkların ve zenginliğin belirtilmesi olmayıp, bunların Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak, ulus bütünlüğünün bozulması ve buna bağlı olarak ayrımlara dayanan yeni bir devlet düzeninin kurulması amacıyla kullanılmasıdır.

Programdaki düzenleme farklı ulus ve ulusal azınlıkların varlıklarının kabul edildiklerini göstermektedir. Bunlar programdaki diğer düzenlemelerle birlikte ele alındığında Siyasî Partiler Yasası'nın 81. maddesinin (b) bendinde yasaklanan, Türk dilinden veya kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak ulus bütünlüğünün bozulması amacını gütme anlamını taşımaktadır. Bir başka deyişle program, Türk Ulusu'nun ortak dili, kültürü dışındaki dil ve kültürleri bölücülüğe yönelik olarak korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla bir bölüm vatandaşın farklı bir ulustan oldukları, bir azınlığa mensup bulundukları ileri sürülerek azınlık ya da ayrı bir ulus olmanın gerektirdiği haklardan yararlanmaları biçiminde bir düşünce içermektedir. Türkiye'de hiçbir vatandaş arasında bir fark ve farklı bir uygulama yoktur.

Esasa ilişkin son savunmada hukukun sınıfsal olduğu görüşüyle kapatma olasılığına karşı Mahkeme ve üyelere gözdağı niteliğindeki sözler üzerinde durulması gereksiz bölümlerdir.

Sonuç olarak, Sosyalist Türkiye Partisi, Programındaki anlatımlarla, Türkiye'de hukuksal ve siyasal yönden ırka dayalı bir Türk Ulusu kavramı ya da etnik kökene göre çoğunluk ve azınlık kavramları olmamasına karşın, farklı etnik ve soy kökenlerinden gelen bütün vatandaşların eşit haklarla yer aldığı Türk Ulusunu ırk esasına dayalı olarak "Türk ve Kürt Ulusları" biçiminde ikiye bölmüş, ulusal kurtuluş hareketi içinde gösterilen T.C. Devletinin vatandaşı Kürtlere ayrı bir ulus olarak kendi kaderlerini tayin etme hakkını verme amacına yönelik durumuyla Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozucu bir konuma düşmüştür.

Bu bağlamda yine programında yer alan "Kürt Ulusu'nun ve bütün etnik ve toplulukların kendi dil ve kültürel yapılarını koruyup gelişmeleri olanağını sağlar. Dillerin geliştirilemsi, zenginleştirmeleri çalışmalarında hiç bir dile ayrıcalık tanınamaz" biçimindeki düzenleme de Türk Ulusu'nun ortak kültür ve dilini dışlar nitelikte ve bölücülüğe yöneliktir. Bunlar yalnızca düşünce değil, yasaklanan sakıncalı eylemlere kışkırtma, katkı, destek ve bu niteliğiyle de bir tür eylemdir.

Bütün bunlarla Siyasî Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a) bendi ve aynı Yasa'nın 81. maddesinin (a) ve (b) bentlerine aykırı davranılmıştır.

Yukarda belirtilen nedenlerle, Sosyalist Türkiye Partisi'nin Siyasî Partiler Yasası'nın Dördüncü Kısmı'nda yer alan hükümlere aykırı davrandığı saptandığından aynı Yasa'nın 101. maddesinin (9) bendi gereğince kapatılması gerekir.

VIII-SONUÇ:

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 25.2.1993 günlü, SP.43.Hz.1993/16 sayılı İddianamesi'nde Sosyalist Türkiye Partisi'nin Anayasa'nın Başlangıç Kısmı'na 3., 4., 14., 68. ve 69. maddeleriyle 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (9) bendi ve 81. maddesinin (a) ve (b) bentlerine aykırı olarak, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı amaçladığı ileri sürülerek Siyasî Partiler Yasası'nın 101. maddesinin (a) bendi gereğince kapatılmasına karar verilmesi istenmekle gereği görüşülüp düşünüldü:

1. Sosyalist Türkiye Partisi programının, Anayasa ile Siyasî Partiler Yasası'na aykırı olduğuna ve 2820 sayılı Yasa'nın 101. maddesinin (a) bendi uyarınca davalı Parti'nin KAPATILMASINA,

2. Davalı Parti'nin tüm mallarının 2820 sayılı Yasa'nın 107. maddesi uyarınca Hazine'ye geçmesine,

3. Gereğinin yerine getirilmesi için karar örneğinin 2820 sayılı Yasa'nın 107. maddesine göre Başbakanlığa ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine,

30.11.1993 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Yekta Güngör ÖZDEN	Başkanvekili Güven DİNÇER	Üye İhsan PEKEL
Üye Selçuk TÜZÜN	Üye Ahmet N. SEZER	Üye Haşim KILIÇ
Üye Yalçın ACARGÜN	Üye Mustafa BUMİN	Üye Sacit ADALI
Üye Ali HÜNER	Üye Lütfi F. TUNCEL	

Esas Sayısı : 1992/2 (Siyasî Parti-Kapatma)
Karar Sayısı : 1994/1
Karar Günü : 10.2.1994

DAVACI: Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı.

DAVALI: Yeşiller Partisi.

DAVANIN KONUSU: Anayasa Mahkemesi'nin 15.10.1991 gün ve Esas 1991/5, Karar 1991/6 sayılı ihtar kararının Parti'ye tebliğinden başlayarak yasal süresi içinde, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 73. ve 74. maddelerindeki yükümlülüğü, gerçeği yansıtır ve eksiksiz biçimde yerine getirmeyen Yeşiller Partisi'nin aynı Yasa'nın 104. maddesi gereğince kapatılmasına karar verilmesi istemidir.

I- İDDİANAME

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 7.12.1992 günlü, SP.24. Hz.1991/83 sayılı iddianamesinde aynen:

"A-Konuya İlişkin Yasal Düzenleme

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 73/3 maddesi, "parti merkezi ve bağlı ilçeleri de kapsamak üzere iller teşkilatı her bütçe yılını izleyen Nisan ayı sonuna kadar, bir evvelki yıla ait uygulama sonuçlarını gösteren kesinhesaplarını hazırlarlar. İller teşkilatından gönderilenler ve parti merkezine ait olan kesinhesaplar, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca incelenerek karara bağlanır ve birleştirilirler", 74. maddesi "...karara bağlanarak birleştirilmiş bulunan kesinhesap ile parti merkez ve bağlı ilçeleri de kapsayan iller teşkilatının kesinhesaplarının onaylı bir örneğini Haziran ayı sonuna kadar Anayasa Mahkemesi'ne ve bilgi için Cumhuriyet Başsavcılığı'na vermek zorundadırlar." hükmünü içermektedir.

Aynı Yasa'nın 104. maddesinde, "Bir siyasî Parti'nin, bu Kanun'un dördüncü kısmında yer alan maddeler hükümleri dışında kalan emredici hükümleriyle diğer kanunların siyasî partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırılık halinde bulunması sebebiyle, o parti aleyhine Anayasa Mahkemesi'ne Cumhuriyet Başsavcılığı'nca resen yazı ile başvurulur.

Anayasa Mahkemesi, söz konusu hükümlere aykırılık görürse bu aykırılığın giderilmesi için ilgili siyasî parti hakkında ihtar kararı verir. Bu karar, o Siyasî Parti Genel Başkanlığı'na yazılı olarak bildirilir. Bu yazının tebliği tarihinden itibaren altı ay içinde aykırılık giderilmediği takdirde, Cumhuriyet Başsavcısı Anayasa Mahkemesi'ne bu siyasî partinin kapatılması için re'sen dava açar." hükmüne yer verilmiştir.

B- Olayın Gelişimi ve İstemin Gerekçesi

Anayasa Mahkemesi'nce; Yeşiller Partisi'nin 1988 yılı kesinhesabının esastan incelenmesi sırasında, "Ankara, İstanbul, Bursa, İzmir, İçel, Uşak, Balıkesir, Antalya illeriyle bu illerin kimi ilçelerine, ayrıca Bodrum ve Marmaris ilçelerine Genel Merkez'den alındı belgelerinin gönderildiği saptanmış olduğundan; adı geçen partiden 1988 yılında hangi il ve ilçelerde örgüt kurulduğunun ve özellikle yukarıda belirtilen il ve ilçelerde örgüt kurulup kurulmadığının, kurulmuşsa kuruluş tarihlerinin sorulmasına, örgüt kurulmuşsa bağlı ilçelerini de kapsayan iller örgütü kesinhesabı ile birlikte birleştirilmiş kesinhesabın en kısa zamanda Anayasa Mahkemesi'ne gönderilmesinin istenilmesine ... 13.3.1990 gün ve 1989/10 (Siyasî Parti Malî Denetim) sayı ile karar verilmiş, bu karar gereğinin yerine getirilmesi için 12.6.1990 gün ve 1989/10 (S.P.M.D.) sayılı kararla adı geçen partiye 30 gün süre tanınmıştır.

Buna rağmen gereğinin yerine getirilmemesi üzerine, Anayasa Mahkemesi'nce; "1988 yılında taşra örgütü bulunduğu halde yalnız genel merkez hesabını Anayasa Mahkemesi'ne gönderen, iki kez süre verilerek istenmesine karşın taşra örgütü hakkında gerekli bilgileri ve örgüt kurulan iller kesinhesap çizelgeleri ile birleştirilmiş kesinhesap çizelgelerini vermeyen Yeşiller Partisi hakkında 2820 sayılı Yasa gereğince işlem yapılmak üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na duyuruda bulunulmasına..." 11.9.1990 gün ve 1989/10 (S.P.M.D.) sayı ile karar verilmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin anılan kararlarında değinilen eksikliklerin giderilmesi Cumhuriyet Başsavcılığı'mızca davalı siyasî partiye yazılan 25.9.1990 gün ve SP. Muh. 1990/65 sayılı yazı ile istenmiştir.

Buna rağmen, Yüksek Mahkemenizin 29.5.1991 gün ve 1989/10 (S.P.M.D.) sayılı kararında belirtildiği üzere, davalı Siyasî Parti'nin;

"a) Balıkesir ili Burhaniye ilçesinde, İzmir ve İstanbul illerinde 1988 yılında örgüt kurulmasına karşın bunlara ilişkin çizelgelerle İçel ilinin onaylı çizelgesini,

b) Sözü edilen örgütlerin hesaplarını da kapsayacak biçimde düzenlenmesi gereken birleşik kesinhesabı,

c) Anayasa Mahkemesi'ne verilen iki ayrı içerikli genel merkez kesinhesabından birinde gelirler 2.339.700.- TL., giderler 2.260.576.-TL. ve 1989 yılına devreden nakit mevcudunun 79.124.- lira gösterilmesine karşın, diğerinde genel merkez gelir ve giderlerinin birbirine denk biçimde 2.160.731.- TL. olduğunun ve gelecek yıla devreden nakit mevcudu bulunmadığının bildirilmesi karşısında, gerçek durumu gösteren genel merkez hesabını,

d) Genel Merkez ile iller örgütü hesaplarının birleştirilerek kabulüne ilişkin, Parti'nin yetkili organınca alınması gereken kararı,

vermediği" anlaşılmıştır.

Yasaya'ya aykırılığı, tanınan sürelere rağmen gidermeyen davalı siyasî partiye, 2820 sayılı Yasa'nın 104. maddesi gereğince ihtar kararı verilmesi için Cumhuriyet Başsavcılığımızca yapılan başvuru üzerine Yüksek Mahkemenizce verilen 15.10.1991 gün ve E.1991/5 (S.P.İhtar), K.1991/6 sayılı ihtar kararı, parti adına tebligatı almaya yetkili Merkez Yönetim Kurulu üyesi Ertuğrul ŞENOĞLU imzasına 19.2.1992 tarihinde tebliğ edildiği halde altı aylık yasal süre içinde Yasa'ya aykırılık giderilmemiştir.

Malî denetiminin düzenli bir biçimde yapılmasına olanak sağlamak durumunda olan davalı Siyasî Parti'nin, Yasa'nın buyurucu hükümlerine uymadığı saptanmıştır.

Sonuç:

Yukarıda açıklanan nedenlerle, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 73. ve 74. maddeleri buyurucu hükümlerine ve Yüce Mahkemenizin 15.10.1991 gün, E. 1991/5 (Siyasî Parti-İhtar) ve K.1991/6 sayılı kararına rağmen 1988 yılı kesinhesabını Yasa'ya uygun bir biçimde düzenleyerek vermeyen davalı Siyasî Parti'nin anılan Yasa'nın 104. maddesi uyarınca kapatılmasına karar verilmesini arz ve talep ederim" denilmiştir.

II- DAVALI PARTİNİN ÖN SAVUNMASI

Yeşiller Partisi'nin 17.2.1993 günlü ön savunmasında ise aynen:

"Hukukun üstünlüğüne inanan Yeşiller Partisi, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 73. ve 74. maddelerindeki yükümlülüğünü, Yüksek Mahkemenizin 15.10.1991 gün ve E. 1991/6 sayılı ihtar kararının tebliğinden itibaren Tüzüğümüzün ve Siyasî Partiler Yasası'nın ona verdiği yetkiler dahilinde eksiksiz yerine getirmiştir.

1- 15.10.1991 tarihli ihtar kararınınızın tebliğinden tam bir gün sonra, 16.10.1991 tarih 1/10/Pİ sayıyla ve Genel Başkan seçildikten tam bir (1) ay sonra bütün il ve ilçelerden 1990, 1991 ve daha önceki yıllarda varsa eksik kesinhesapları yollamaları yönünde yazışma yapılmıştır.

2- Kesinhesapların bir iki ilçenin ısrarlı yollamaması veya eksik yollaması üzerine 9.12.1991 tarih 2/12/Pİ sayılı yazışmayla il ve ilçeler tekrar uyarılmış, Malî Sorumlu Suat PINAR'ın 26.12.1992 tarihli tafsilatlı ve ayrıntılı açıklamasına da cevap alınamamıştır. İl ve İlçe yetkilileri ne istifa etmiş ne de gelir-gider hesaplarını yollamışlardır. İstifa eden Fethiye ilçesi dışındadır.

3- Gelmeyen hesapların eski Genel Başkan'ın dosyalarının arasında olacağı düşüncesiyle 6.3.1992 tarih 18/3/Pİ sayılı yazıyla hem Genel Başkana hem de yollamamakta ısrar eden bütün il ve ilçelere APS olarak tekrar uyarı yapılmıştır. Gerekli yanıt alınmamıştır.

4- Sayın Anayasa Mahkemesi Başkanlığı, bir partinin kongrede onaylanmış tüzüğü, kongrelerce ibra edilmiş eski yönetimlerin tekrar Büyük Kongre tarafından suçlanabileceğini düşünüyorum. Ülkemizin saygı ve hukukun üstünlüğünü ilke edinmiş Cumhuriyet Savcılarının suçlamalarını ne kadar haklı buluyorsam kendi çabalarımın ve yönetim kademesindeki son seçimle gelmiş partili arkadaşlarımın çabalarını da o kadar saygın yerinde ve titizlikle son ana kadar yerine getirdiğine inanıyorum.

Eski yönetimler tarafından adresleri bile yazışmayla tespit edilmemiş kayıtları yapılmamış il ve ilçelerin yerlerinin tesbitinin bile ne kadar zaman aldığını takdir edersiniz. Sorumluluğumuzun idraki ile MYK'nu Parti Tüzüğümüzün Md. 10 "Yılda en az iki kez olağan toplanır" hükmüyle, 26.6.1992 tarihinde ikinci toplantıyı bütün bu olumsuzlukları tartışmak üzere Bursa'da toplantıya çağırdım. Yine madde 10 gereğince o anki mevcut saltçoğunlukla üç (3) kişiden oluşan Malî Komisyon kurulması kararı alınmıştır. Bütün il ve ilçelerle ellerindeki adres ve imkanlarla telefon ve giderek incelemeye çalışan Malî Komisyon sonunda kanunî hakları olan "İstifa"yı Genel Başkana vermişler ve istifa tarafımızdan kabul edilmiştir. Gerekçe olarak "Hukuki sorumluluğu büyük olan bu vazifeyi

istesek de yerine getiremeyebiliriz. Çünkü karşımızda duyarsız kalan il ve ilçelerle adresleri tespit edilemeyen ilçeler bulunmaktadır."

Malî işlerden sorumlu Suat PINAR Noterlik kanalıyla istifasını yollamıştır. (45518 sayı 9 Aralık 1992) Kadıköy İkinci Noterliğinden 17 Aralık 1992 tarih ve 57513 sayılı yazıyla istifasının kabulünün yanında varsa eski ve yeni bütün evrakların iki imzalı tutanakla Genel Başkanlığa iletmesi istenmiş, cevap verilmemiş, evraklar teslim edilmemiştir. Suat PINAR Malî İşlerden sorumlu olduğu dönemde eski yönetimin kendilerine gerekli evrakları resmi olarak verilmediği gerekçesiyle, ilk seçildiği tarihte Noterden protesto çektiğini bildirmiştir.

Bunun üzerine Parti'nin hesaplarını mesleki intizam içinde yapması için ücretli olarak eski yönetimler tarafından çalıştırılan Muhasebeci 1965 doğumlu Kenan AK'a durumun aciliyeti nedeniyle 24 Aralık 1992 tarih 60194 sayılı noterlik yazısıyla elindeki ve bu güne kadar gelen, gelir-gider hesaplarını, derhal ve acilen Anayasa Mahkemesi'ne verebilmesi için yetki verilmiştir.

Sayın Anayasa Mahkemesi Başkanlığı,

Seçildiğim günden bu güne kadar, olağan ve iki olağanüstü kongrelerde ibra edilmiş eski başkan ve MYK üyelerinden, 30.1.1993 son MYK toplantısına kadar, MYK'na, bana ve Ankara irtibat bürosuna gerekli evraklar verilmemiş ve gerekli açıklama yapılmamıştır.

Hukukun üstünlüğüne inanan yönetimimiz, gerekli bütün çabalara ve bütün maddi zorluklara rağmen vazifesini yerine getirmiş olmanın huzuruyla bu cevabi yazıyı yolluyorum. Savunmanın mantığı bu yolladığım üç sayfanın içindedir.

30.1.1993 tarihinde toplanan MYK 2. olağan kongre kararı almıştır. Kongre kararının yanında gelir-gider hesaplarını yollamayan il ve ilçelerin MYK ile ilişkisinin kesilmesinin kararını alarak bir anlamda o ilçeleri "fesh" etmiştir. SPY'nin verdiği yetkiye dayanarak il ve ilçeler hakkında suç duyurusu yapılmıştır.

Sayın Anayasa Mahkemesi Başkanlığı, Türkiye Cumhuriyeti'nin yetkili mercileri tarafından ve yerel savcılıklardan ve il ve ilçe seçim kurullarından fesih edilen ilçelerden adresleri ve neden gelir-gider hesaplarını yollamadıklarının yönündeki yazılı taleplerimin-yaptığım suç duyurusu sonuç verinceye kadar ve Haziran ayında yapılacak olağan ikinci Yeşiller Partisi Kongresine partinin eski yöneticileri hakkında vereceği karara ka-

dar, Demokrasi'nin vazgeçilmez kurumlarından biri olan Türk siyasî hayatına renk ve önemli mesajlar veren Yeşiller Partisi'nin kapatılması yönünde vereceğiniz kararın, haksızlıklar ve yaralar açmamasını ve siyasî partiler tarihimizde olumsuz ve bütün iyi niyetine ve çabasına rağmen çağdaş vatanseverlik örneği veren bir parti de maalesef kapatılmıştır dip notuna, ülkemizin muhatap olmamasını diliyor, hukukun üstünlüğüne ve demokrasiye ve vicdanımın sesine inanarak ümitvar olmaya devam ederken saygılarımı, ilginizden dolayı teşekkürlerimi sunuyorum" denilmektedir.

III- YARGITAY BAŞSAVCILIĞININ ESAS HAKKINDAKİ GÖRÜŞÜ

Ön savunmada ileri sürülen hususlara karşı Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 3.3.1993 günlü esas hakkında görüşü aynen şöyledir:

"A-Dava Konusuyla İlgili Yasal Düzenleme

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 73/3. maddesi, "Parti merkezi ve bağlı ilçeleri de kapsamak üzere iller teşkilatı her bütçe yılını izleyen Nisan ayı sonuna kadar, bir evvelki yıla ait uygulama sonuçlarını gösteren kesinhesaplarını hazırlarlar. İller teşkilatından gönderilenler ve parti merkezine ait olan kesinhesaplar, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca incelenerek karara bağlanır ve birleştirilir. "74. maddesi" Siyasî Partilerin genel başkanları, karara bağlanarak birleştirilmiş bulunan kesinhesap ile parti merkez ve bağlı ilçeleri de kapsayan iller teşkilatının kesinhesaplarının onaylı birer örneğini Haziran ayı sonuna kadar Anayasa Mahkemesi'ne ve bilgi için Cumhuriyet Başsavcılığı'na vermek zorundadırlar." hükmünü içermektedir.

Aynı Yasa'nın 104. maddesinde, "bir siyasî partinin, bu Kanunun dördüncü kısmında yer alan maddeler hükümleri dışında kalan emredici hükümleriyle diğer kanunların siyasî partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırılık halinde bulunması sebebiyle, o parti aleyhine Anayasa Mahkemesi'ne Cumhuriyet Başsavcılığı'nca re'sen yazı ile başvurulur.

Anayasa Mahkemesi, söz konusu hükümlere aykırılık görürse bu aykırılığın giderilmesi için ilgili siyasî parti hakkında ihtar kararı verir. Bu karar, o siyasî parti genel başkanlığına yazılı olarak bildirilir. Bu yazının tebliği tarihinden itibaren altı ay içinde aykırılık giderilmediği takdirde, Cumhuriyet Başsavcısı Anayasa Mahkemesi'ne bu siyasî partinin kapatılması için re'sen dava açar." hükmüne yer verilmiştir.

B- Yasal Düzenleme Karşısında Davalı Siyasî Partinin Konumu

Anayasa Mahkemesi'nce; Yeşiller Partisi'nin 1988 yılı kesinhesabının esastan incelenmesi sırasında; "Ankara, İstanbul, Bursa, İzmir, İçel, Balıkesir, Antalya illeriyle bu illerin kimi ilçelerine, ayrıca Bodrum ve Marmaris ilçelerine genel merkezden alındı belgelerinin gönderildiği saptanmış olduğundan; adı geçen Parti'den 1988 yılında hangi il ve ilçelerde örgüt kurulduğunun ve özellikle yukarıda belirtilen il ve ilçelerde örgüt kurulup kurulmadığının, kurulmuşsa kuruluş tarihlerinin sorulmasına, örgüt kurulmuşsa bağlı ilçelerini de kapsayan iller örgütü kesinhesabı ile birlikte birleştirilmiş kesinhesabın en kısa zamanda Anayasa Mahkemesi'ne gönderilmesinin istenmesine" 13.3.1990 gün ve 1989/10 (Siyasî Parti Malî Denetim) sayı ile karar verilmiş, bu karar gereğinin yerine getirilmesi için 12.6.1990 gün ve 1989/10 (S.P.M.D.) sayılı kararla adı geçen partiye otuz gün süre tanınmış, buna rağmen karar gereğinin yerine getirilmemesi üzerine, "1988 yılında taşra örgütü bulunduğu halde yalnız genel merkez hesabını Anayasa Mahkemesi'ne gönderen, iki kez süre verilerek istenmesine karşın taşra örgütü hakkında gerekli bilgileri ve örgüt kurulan iller kesinhesap çizelgeleri ile birleştirilmiş kesinhesap çizelgelerini vermeyen Yeşiller Partisi hakkında 2820 sayılı Yasa gereğince işlem yapılmak üzere Cumhuriyet Başsavcılığı'"na duyuruda bulunulmasına..." 11.9.1990 gün ve 1989/10 (S.P.M.D.) sayı ile karar verilmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin anılan kararlarında değinilen eksikliklerin giderilmesi Cumhuriyet Başsavcılığımızca davalı siyasî partiden 25.9.1990 gün ve SP.Muh.1990/65 sayılı yazı ile istenmiştir.

Buna rağmen, Yüksek Mahkemenizin 29.5.1991 gün ve 1989/10 (S.P.M.D.) sayılı kararında belirtildiği üzere, davalı siyasî partinin;

"a) Balıkesir ili Burhaniye ilçesinde, İzmir ve İstanbul illerinde 1988 yılında örgüt kurulmasına karşın bunlara ilişkin çizelgelerle, İçel ilinin onaylı çizelgesini,

b) Sözü edilen örgütlerin hesaplarını da kapsayacak biçimde düzenlenmesi gereken birleşik kesinhesabı,

c) Anayasa Mahkemesi'ne verilen iki ayrı içerikli genel merkez kesinhesabından birinde gelirler 2.339.700.- TL., giderler 2.260.576.-TL. ve 1989 yılına devreden nakit mevcudunun 79.124.- lira gösterilmesine karşın diğerinde genel merkez gelir ve giderlerinin birbirine denk biçimde 2.160.731.-TL. olduğunun ve gelecek yıla devreden nakit mevcudu

bulunmadığının bildirilmesi karşısında, gerçek durumu gösteren genel merkez hesabını,

d) Genel Merkez ile iller örgütü hesaplarının birleştirilerek kabulüne ilişkin, Parti'nin yetkili organınca alınması gereken kararı, vermediği" anlaşılmıştır.

Yasa'ya aykırılığı, tanınan sürelere rağmen gidermeyen davalı Siyasî Parti'ye 2820 sayılı Yasa'nın 104. maddesi gereğince ihtar kararı verilmesi isteğiyle Cumhuriyet Başsavcılığımızca yapılan başvuru üzerine Yüksek Mahkemenizce verilen 15.10.1991 gün ve E.1991/5 (S.P.İhtar), K.1991/6 sayılı ihtar kararı, parti adına tebligatı almaya yetkili MYK üyesi Ertuğrul ŞENOĞLU imzasına 19.2.1992 tarihinde tebliğ edildiği halde altı aylık yasal süre içinde ve halen Yasa'ya aykırılık giderilmemiştir.

C- Hukukî Değerlendirme

İhtar kararının tebliğinden sonra, Parti Genel Başkanlığı'nca ihtara konu olan eksikliklerin giderilmesi yolunda ilgili il ve ilçe teşkilatlarıyla yazışma yapılmış olması, Yasa'nın buyurucu hükümlerinin yerine getirildiği anlamını taşımaz. Yazışma yapılan il ve ilçe örgütlerinden olumlu yanıt ve bilgi alınamaması, davalı partinin iç sorunu olup bir aksaklık varsa, Yasa'nın verdiği yetki çerçevesinde gerekli önlemlerin zamanında alınması, partinin yetkili organlarına düşen bir görevdir.

Malî denetiminin düzenli bir biçimde yapılmasına olanak sağlamak durumunda olan davalı siyasî partinin Yasa'nın buyurucu hükümlerini, aradan geçen süreye rağmen yerine getirmediği saptanmıştır.

Sonuç: Yukarıda yasal dayanakları ve gerekçesi açıklandığı üzere, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 73. ve 74. maddeleri buyurucu hükümlerine ve Yüksek Mahkemenizin 15.10.1991 gün E. 1991/5 (Siyasî Parti-İhtar) ve K.1991/6 sayılı kararına rağmen 1988 yılı kesinhesabını, yasaya uygun bir biçimde düzenleyerek vermeyen davalı Siyasî Parti'nin anılan Yasa'nın 104. maddesi gereğince kapatılmasına karar verilmesini arz ve talep ederim." denilmektedir.

IV- DAVALI SİYASİ PARTİNİN ESAS HAKKINDAKİ SAVUNMASI

Cumhuriyet Başsavcılığı'nın esas hakkındaki görüşlerine karşı davalı Yeşiller Partisi'nin 24.3.1993 günlü savunma yazısında özetle:

Kendilerine gönderilen yazı üzerine "oluşturdukları evrak toplama ve tasnif komisyonunun verdiği belgeler sonucunda 1988 yılı gelir gider hesabının ekte" sunulduğu,

1988 yılında Beşiktaş ve Bodrum ilçelerinin yolladığı onaylı belgelerden, gelir-gider hesabının olmadığının saptandığı,

Feshedilen Mersin ili ve Bakırköy ilçeleriyle yapılan yazışmaların en kısa zamanda sonuçlanacağı ve gelir-giderleri varsa ek bütçe olarak en kısa zamanda yollanacağı,

Atanmış ancak yasal işlemleri tamamlanmamış olan; İzmir, Ankara, Bursa ve Balıkesir illeriyle Burhaniye ilçesinin MYK tarafından onanmış 1988 yılı gelir-gider birleşik hesaplarının ekte olduğu,

1990 yılı bütçesinin, Mart ayının vergi sıkışıklığı ve bayram tatili olması nedeniyle, iki haftalık bir gecikmeyle gönderileceği,

Hukukun üstünlüğüne inanan Yeşiller Partisi'nin geçmişe yönelik tüm biçim hatalarını düzeltmeye kararlı olduğu, Yüce Mahkemenin adaletli davranacağına emin olarak kendilerine sözlü bir savunma hakkı verilmesini istedikleri,

belirtilmiştir.

V- DAVALI PARTİ TEMSİLCİSİNİN SÖZLÜ AÇIKLAMASI VE EK SAVUNMASI

Anayasa Mahkemesi'nin 27.4.1993 günlü, 1992/2 sayılı kararı uyarınca, Yeşiller Partisi Genel Başkanı Aydın AYAS 21.5.1993 günü, partisi adına sözlü açıklamalarda bulunmuştur.

1991 yılından beri Yeşiller Partisi Genel Başkanı olduğunu belirten Aydın AYAS açıklamalarında:

Yeşiller Partisi'nin ülkedeki inanılmaz doğal çevre ve politik kirliliği gidermek amacıyla 1988 yılında kurulduğunu, partilerinin bireyin özgürlüğünün sınırsız olmasını isterken, maddeten ve manen gelişen insanların toplumun ilerlemesine yol açacağını savunduğunu ve bireysel yaratıcılığın en büyük zenginlik olduğuna inandığını, somut olarak bireye dayanmayan hiçbir siyasal, ekonomik ya da sosyal sistemin başarılı olamayacağını deklare ederek alternatif bir siyasal hareket olma çabasını verdiğini ve vermeye çalıştığını belirttikten sonra aynen:

"Partimizin hedefi, ülkemizin insanları ve onun gelecek nesillerine ekolojik, ekonomik ve sosyal bakımdan gelişmiş toplumların yaşam ortamını hazırlamak olarak belirlenmiştir. 1988 yılında bireyin özgürlüklerini yok sayan ve demokratikleşmeyi geciktirici girişimlerin zaman içinde demokrasiyi kaldıracağı inancı, özgür bireylerin birlikte bir çatı altında Yeşiller Partisi olarak mücadele vermesini gerektirmiştir.

Bu güzel ideallerle bir araya gelen fedakâr insanlar, özgürlüklerin sınırsız olmasını isterken, insanların kendi davranış ve sorumluluklarının bilincinde olmalarını da talep etmiştir. bireysel ve toplumsal ahlak ve erdemlerin gelişmesi için de sabırlı ve dikkatli davranmaya çalışırken bazen de zaman bulamadığı için şekil hatası yaptığını -bunu samimiyetimizle ve sizin samimiyetinize inanarak söylüyorum- kesin olarak farkına varamadık, şekil hatası yaptığımızın kesin olarak farkına varamadık. Çünkü son derece sorumluluk duyan arkadaşlarımız vardı. Bir an evvel eylem yapmaları ve kamuoyu oluşturmaları gerektiğine inanıyorlardı. Hepsi paraları ceplerinden verdiler, tutanaklar hepsi benim elimde. Bir kuruşluk bir kaçık ve kayıp yoktur. İlk üç ay içerisinde mutemet olan arkadaşın bir ufak hesap yanlışlığından dolayı 21.000.- liralık bir kayıp tahmin ediyoruz var; onun da cezasını çekmeye hazırız; ama hiçbir suistimal ve yanlışlık yoktur ve hepsinin çok iyi niyetli çalıştığına inanıyorum.

Çünkü Yeşiller Partisi üyelerinin acelesi vardı. Demokrasi ve yüce değerler tahrip edilirken doğal çevremizde inanılmaz bir hızla yok olmaktaydı. Demokrasinin vazgeçilmez kurumlarından biri olan Türk siyasî hayatına renk katan ve başka alternatifi bulunmayan partimizin son yönetim kurulunun önceki dönemlere ait 1988 ve 1990 bütçelerini vermesine rağmen size bir şey daha göstermek istiyorum. Dün en son size ek bütçe olarak sunacağımız şeyi açamadım daha, bize 1990 bütçesini Antalya dün yollayabilmiş. Bu tabiî büyük bir ihtimalle yapılan şekil hatasının nedenlerinden bir tanesidir ve siz, 1990 yılının bütçesini 1993 yılında Genel Merkeze yolluyorsunuz diye bana da sorabilirsiniz. Antalya'ya da sorabilirsiniz; ama dün hafta sonu gidip almak mecburiyetinde kaldım bana geleceğini bildiğim için.

Biz, 1990 bütçelerini, bize göre çok kısa bir sürede vermek şansını bulabildik. Bu bütçeyi vermemize rağmen bir şekil hatasından ötürü kapatılması halinde yani partimizin, yaptığı şekil hatasından dolayı kapatılması nedeniyle -ama şuna da inanıyoruz ki, hukukun üstünlüğüne de inanıyoruz, hukukun bir normlar, ilkeler birlikteliği olduğuna inanıyoruz. Normları da şekillerin belirlediğine inanıyoruz, fakat Türk siyasî hayatındaki Siyasî Partiler Yasası'nınki, -Meclisteki bütün partilerin değiştiril-

mesini istediği Siyasî Partiler Yasası'nın bizlerin fantazilerini, bizlerin ülkemize yararlı olabilecek düşüncelerini bir anlamda sınırladığına da inanıyoruz. Böyle bir nedenden dolayı kapatılması halinde dünya çevre hareketinin içinde doğması muhtemel yanlış anlaşılmalara ve tartışmalara ülkemizin muhatap olabileceğini gözönüne alıyoruz ve üzülüyoruz. Yani böyle bir olaya muhatap olmaması gerekirdi ülkemiz diyoruz.

Yüce Mahkemenizden bu davaya karşı şekil hatamızı yaptığımızı da bilerek bir jüri gibi bakmasını, talep hakkını kendimizde buluyoruz. Hukukun üstünlüğüne inararak Yüce Mahkemenize saygılarımı sunuyorum.

Varsa sorularınızı, memnuniyetle açıklamak isterim." demiştir.

Yöneltilen sorulara; sözü açıklamaya Ertuğrul ŞENOĞLU'nun kendisine bilgi vermesi üzerine geldiğini, Genel Başkan olduktan sonra Anayasa Mahkemesi'nin ihtar kararını da nazara alarak partilerinin 1988 ve 1990 yılları hesaplarının biran önce verilmesi için tüm il ve ilçelere yazı yazdığını, bu yazılardan bir kaçına hesapları yolladıkları yönünde yanıtlar gelince eski yönetimden bunları istediklerini, fakat parti iç yapısındaki muhalefet nedeniyle eski yönetimin ellerindeki evrakları kendilerine vermekten çekindiğini, ancak eski yönetimdeki arkadaşlarının da dürüst olduklarını, kesin olarak görevlerini kötüye kullanmıyacaklarını bildikleri için sabırlı davrandıklarını, bu arada tasnif komisyonu kurduklarını ve bu tasnifler sırasında Bursa ilinin tutanaklarını bulduklarını, ne var ki muhasebecinin defterlerini, kayıtlarını alamadıklarını, kuruluş aşamasındaki bu heyecanla dosyaların ve tutanakların yerlerinin karışması nedeniyle zaman kayıplarının olduğunu ve 1988 hesaplarını tamamlayarak yolladıklarını,

1990 yılı bütçesinin de aynı biçimde olduğunu, sonuçta kendilerinin evrakları topladıklarını, ancak biçim hatası yapmamak için titizlikle çalıştıklarından bugünkü gecikmelerin olduğunu, gecikmenin siyasî partilerin içerisinde var olan iç dinamiklerden kaynaklandığı kanısında olduğunu,

Parti Genel Merkezi'nin irtibat adresi olarak Ankara-Yüksel Caddesini "Yüksel Caddesi 44/6-Kızılay-Ankara" belirtiklerini, kendisinin diş hekimliği yaptığını, Rıhtım Caddesinin de "Rıhtım Caddesi Nemlizade sokak No.4 Kadıköy-İstanbul" Celal ERTUĞ'la kendisinin klinik olarak çalıştırdıkları yer olduğunu, bunun bir odasını da Partinin İstanbul irtibat bürosu olarak kullandıklarını, partilerin maddî sorunlarla karşı karşıya olması nedeniyle, göreve gelmelerinden sonra yeni antetli kağıtlar bastıramadıklarını ve eski başlıklı kağıtları kullandıklarını,

Şu andaki geçerli adresleri olan "Başar sokak 2/16 Moda-İstanbul"un, hem kendi özel konutunun, hem de parti genel merkezinin adresi olduğunu,

Parti'nin ilk Genel Başkanı olan Prof. Dr. Celal ERTUĞ'un partinin kuruluş tarihi olan 8.6.1988 tarihi itibariyle herhangibir yüksek öğretim kurumunda öğretim görevlisi olarak çalışmadığını,

Kendisinin serbest dişçi olarak çalıştığını, kendisinin nüfus kayıt örneği, savcılık temiz kağıdı gibi kimi belgeleri tamamlayamadığı için Siyasî Partiler Yasası'nın 33. maddesi uyarınca ilgili mercilere şu anda başvurmadığını, partilerin yapısı gereği genelde birçoğu ev kadını olan hanımların partilerine geldiğini, bunların hukukî prosedürü bilmediklerini, Siyasî Partiler Yasası'na göre yapılacaklar konusunda kendilerinden bilgi istediklerini, kendilerine şubelerden gelen evrakta eksiklikler bulunduğunu, tamamlanmasını istediklerini, bunun da zaman kaybına neden olduğunu, sorunların maddî olanaksızlıktan kaynaklandığını, ancak kendilerinin üzerlerine düşen görevi yapmanın huzuru içerisinde olduklarını ve kapatılmaya katlanamayacaklarını,

Biçimsel aykırılığın farkında ama iyi niteyli olduklarını, biçimsel koşulları yerine getirememelerinin bir kasıttan değil, tamamen olanaksızlıklardan kaynaklandığını,

Üyelerinin çoğunun bayan olması gibi nedenlerle yazışmaları ve bürokratik işlemleri gecikmeyle yerine getirebildiklerini,

Kendisi parti dışında bir kişi olsa ve Yeşiller Partisi'nin 1992 yılı bütçesini 300 bin lira eksiğiyle tamamladığını görse, o parti hesabına üzüleceğini, daha büyük destek verme ihtiyacını duyacağını, içinde olunca işlerin acı olduğunu, gönüllü bir birlikteliği yaşatmaya çalıştıklarını, çağdaş bir birey kavramını ve güvenilir bir bireye toplumun ne kadar ihtiyacı olduğunu, pratikte ve teoride uygulamaya sokmaya çalıştıklarını, bunun kolay bir iş olmadığını, kendilerinin bunun içinde yaşadıklarını, insanların kalbini kırmamak, onurunu kırmamak gibi bir takım sorumluluklarının olduğunu ve bunları yerine getirmek gerektiğini,

Dışardan partilerine kimin nasıl baktığının kendisini ilgilendirmediğini, ancak kendisi parti içinde olmasa ve dışardan baksaydı partilerindeki çocuklara bir altın madalya verip, onları takdir edeceğini,

Yaptıkları işi çok sevdiklerini ve biçim aykırılıklarının da bilincinde olarak eğer yasaklı duruma düşmezlerse, bundan böyle Eko-liberal bir siyasî hareketin içinde olmak istediklerini, bu siyasî hareketin ülkede libe-

ral çağdaşlıkla, çağdaş çevreciliğin uyum sağlayabileceği bir konsepti içerdiğini ve doğal kimi prosedürlerin içerisinde ne kadar zaman kaybedileceği yolundaki deneyimleri sonucunda biraz daha profesyonel çalışma içerisinde olunması, kesinlikle biçim hatası yapılmaması, biçim hatasının hukukun esasını oluşturduğu, bilincine ulaştıklarını, kendisinin Yeşiller Partisi'ne girmeden önce mahkeme kapısı bilmeyen bir insan olduğunu,

anlatmıştır.

Davalı Parti'nin 21.5.1993 günlü ek savunmasında da, daha önceki savunması ve sözlü açıklamalarında olduğu gibi özetle:

Yeşiller Partisi'nin ülkenin inanılmaz doğal, çevre ve politik kirliliğini gidermek için 1988 yılında kurulduğu,

Bireysel ve toplumsal ahlâk ve erdemlerin gelişmesi için sabırla ve dikkatle çalışırken, bazen zaman bulunamadığı için biçim hatası yapıldığının farkına bile varılamadığı,

Türk siyasî hayatına renk katan ve başka alternatifi bulunmayan partilerinin son yönetim kurulu olarak önceki dönemlere ait 1988 ve 1990 bütçelerini vermelerine karşın bir biçim hatasından ötürü kapatılmaları durumunda, dünya çevre hareketi içerisinde yanlış anlamalara ve tartışmalara neden olunabileceğinin gözönüne alınarak Yüce Mahkemenin davaya bir jüri gibi bakmasını istedikleri,

Hukukun üstünlüğüne inandıkları,

Belirtilmiştir.

VI- DAVANIN EVRELERİ

1- Anayasa Mahkemesi, 15.10.1991 gün ve E. 1991/5 (Siyasî Parti-İhtar), K. 1991/6 sayılı kararı ile; 11.9.1990 günlü, 1989/10 sayılı kararına karşın 1988 yılı kesinhesabını, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 73. ve 74. maddelerine uygun olarak Anayasa Mahkemesi'ne vermeyen Yeşiller Partisi'ne aynı Yasa'nın 104. maddesi gereğince ihtar verilmesine ve karar örneklerinin adıgeçen partinin genel merkezine de tebliğ edilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine karar vermiştir.

2- Verilen İhtar kararı, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca 19.2.1992'de parti adına tebellûğa yetkili Yeşiller Partisi Merkez Karar Yönetimi Kurulu üyesi Ertuğrul ŞENOĞLU'na tebliğ edilmiştir.

3- İhtar kararında belirtilen eksikliklerin davalı partice yerine getirilmemesi üzerine durum, Anayasa Mahkemesi'nce 17.11.1992 günlü, 1589 sayılı yazı ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na bildirilmiştir.

4- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı 7.12.1992 günlü, SP.24. Hz.1991/83 sayılı iddianamesi ile Anayasa Mahkemesi'nden, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 73. ve 74. maddelerindeki yükümlülüğü, Anayasa Mahkemesi'nin 15.10.1991 gün ve Esas 1991/5, Karar 1991/6 sayılı ihtar kararının tebliğinden itibaren, yasal süresi içinde, gerçeği yansıtır biçimde ve eksiksiz olarak yerine getirmeyen Yeşiller Partisi'nin, aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca kapatılmasına karar verilmesini istemiştir.

5- Davanın açılması üzerine Anayasa Mahkemesi'nce 19.1.1993 gününde alınan 1992/2 (S.P. Kapatma) sayılı kararında aynen:

"1- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca düzenlenen, Yeşiller Partisi'nin kapatılması istemli 7.12.1992 günlü, SP.24. Hz.1991/83 sayılı İddianamesi'nin onanlı bir örneğinin, almalarından başlayarak otuz günlük süre içinde, gerekli görülürse dosyayı da inceleyip hazırlayacakları ön savunmayı yazılı olarak Anayasa Mahkemesi'ne göndermeleri için adı geçen Parti Genel Başkanlığı'na tebliğine,

2- Verilen süre içinde ön savunma gönderilmediği takdirde savunma yapmaktan kaçınmış sayılacaklarının yazılacak tezkere de belirtilmesine,

3- Ön savunma geldiğinde esas hakkında düşüncelerini bildirmek üzere onanlı bir örneğinin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine,

4- Esas hakkındaki düşüncenin onanlı bir örneğinin, ilgili Parti'ye tebliğiyle yine otuz gün içinde inceleyip hazırlayacakları savunmalarının istenmesine,

5- Verilen süre içinde savunma gönderilmediği takdirde savunma yapmaktan kaçınmış sayılacaklarının yazılacak tezkerede belirtilmesine,

6- Anılan Parti'ye gerekli tebliğ işlemlerinin yaptırılması için karar örneğinin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine,

19.1.1993 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi."

denilmiştir.

6- Anayasa Mahkemesi'nin 19.1.1993 günlü, Esas 1992/2 (Siyasî Parti-Kapatma) sayılı kararı ve Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 7.12.1992 günlü, SP. 24.Hz.1991/83 sayılı İddianamesi, davalı Siyasî Parti'nin yetkilisi Ertuğrul ŞENOĞLU'na 18.2.1993'de tebliğ edilmiştir.

7- Davalı Siyasî Parti 17.2.1993 günü Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'na ön savunmasını vermiştir.

8- Anayasa Mahkemesi'nin 19.2.1993 gün ve 261 sayılı yazısı üzerine, Yargıtay. Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 3.3.1993 gün ve SP. 24.Hz.1991/83 sayılı esas hakkındaki görüşü 4.3.1993'de parti yetkilisi Ertuğrul ŞENOĞLU'na tebliğ edilmiştir.

9- Yeşiller Partisi Başkanlığı'nca Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'na 29.3.1993'de sunulan 24.3.1993 günlü savunma yazısında, gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra sözlü açıklama isteminde bulunulmuştur.

10- Anayasa Mahkemesi'nce, davalı Yeşiller Partisi'nin sözlü açıklamalarının 21.5.1993 gününde dinlenilmesine, 27.4.1993 günü oybirliğiyle karar verilerek çağrı gönderilmiştir.

11-21.5.1993 günü, Anayasa Mahkemesi'nde davalı Siyasî Parti Genel Başkanı Aydın AYAS'ın sözlü açıklamaları dinlenilmiştir.

12- Yeşiller Partisi 21.5.1993'de ayrıca ek savunma dilekçesini de Anayasa Mahkemesi'ne vermiştir.

VII- DEĞERLENDİRME

1- Genel Açıklama

Anayasa'nın 68. maddesinin ikinci fıkrasında "Siyasî Partiler, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır." ilkesine yer verildikten sonra üçüncü fıkrasında da "Siyasî Partiler önceden izin almadan kurulurlar ve Anayasa ve kanun hükümleri içinde faaliyetlerini sürdürürler." denilmektedir.

Siyasî Partilere ilişkin Anayasa kuralları gözden geçirilirse Anayasakoyucunun bu konuya özel bir önem ve değer vermiş olduğu görülür. Ancak, Siyasî Partiler Anayasa'da kamu kurumları olarak nitelenmemiştir.

Siyasal partilerin kuruluş ve çalışmalarının özgürlük içinde olması ilkedir. Siyasî Partiler, belli siyasal düşünce ve erekler çerçevesinde birle-

şen yurttaşların özgürce kurdukları ve özgürce katılıp ayrıldıkları kuruluşlardır. Kamuoyunun özgürce oluşmasında öbür kurumlardan değişik bir ağırlığı bulunan siyasal partiler, yurttaşların istem ve özlemlerinin gerçekleşmesine çalışan kuruluşlar olarak siyasal katılımı somutlaştıran hukuksal yapılardır. Demokrasinin simgesi sayılan, olmazsa olmaz koşulu olarak nitelenen siyasal partiler, özgürlük ve hukuksallığın ulusal araçları durumundadır.

Devlet yönetimindeki etkinlikleri ve Ulusal iradenin gerçekleşmesinde başlıca araç oluşları nedeniyle, Anayasakoyucu, siyasal partileri öteki tüzelkişilerden farklı görerek kapatılma nedenlerini Anayasa'nın 69. maddesinin son fıkrasında özel biçimde düzenlemiştir.

Anayasa'nın anılan buyurucu kuralı uyarınca 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası çıkarılmış; siyasî partilerin kuruluşlarından başlayarak çalışmaları, denetimleri, kapatılmaları konularında, belirli bir sistem içerisinde, çok ayrıntılı kurallar getirilmiştir. Getirilen sistemde, Anayasa'da yer alan yasaklara uymayan siyasal partilerin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca izleneceği ve gerektiğinde Anayasa Mahkemesi'nde kapatılmaları için dava açılacağı öngörülmüştür.

Siyasal partilerin uyacakları esasların Anayasa'da yer alması, çalışmalarının Anayasa ve yasa kurallarına uygunluğunun özel biçimde denetlenmesi, onların olağan bir dernek sayılmadıklarını, demokratik yaşamın vazgeçilmez öğesi olduklarını doğrulamaktadır. Siyasal partilerin, devlet örgütü ve kamu hizmetleriyle yoğun ilişki içinde olmaları, onların her istediğini yapabilecekleri anlamına gelmez. Siyasal partilerin baskı ve engellerden uzak kalmasını sağlamaya yönelik kurulma ve çalışma özgürlüğü, Anayasa ve bu alanı düzenleyen yasalarla sınırlıdır. Bu belirleme aynı zamanda demokratik hukuk devleti olmanın da bir gereğidir. Nitekim Anayasa'nın ikinci maddesinde "Türkiye Cumhuriyeti... demokratik... bir hukuk Devletidir." denilmektedir.

2- Anayasa ve Siyasî Partiler Yasası'nın İlgili Kuralları

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca davalı Siyasî Parti'nin, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 73. ve 74. maddelerindeki yükümlülüğü, Anayasa Mahkemesi'nin ihtar kararına rağmen yerine getirmemesi nedeniyle aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca kapatılması istenilmiştir.

Siyasî partilerin uyacakları esaslar Anayasa'nın 69. maddesinde belirlenmiştir. 69. maddenin dördüncü fıkrasında "Siyasî partilerin malî denetimi Anayasa Mahkemesi'nce yapılır." son fıkrasında "Siyasî partilerin

kuruluş ve faaliyetleri, denetleme ve kapatılmaları yukarıdaki esaslar dairesinde kanunla düzenlenir." denilmiştir.

Siyasî partilerle ilgili esasları düzenleyen 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın:

Parti bütçeleri ve kesinhesabı düzenleyen 73. maddesinde:

"Siyasî partilerin, bağlı ilçeleri de kapsamak üzere iller teşkilatı ayrı ayrı gelir tahminlerini ve gider miktarlarını gösteren bir yıllık bütçe hazırlarlar ve ilgili takvim yılından önceki Ekim ayı sonuna kadar genel merkeze gönderirler. Bu bütçeler ile aynı süre içinde hazırlanacak genel merkez bütçesi en geç ilgili takvim yılından önceki Aralık ayı sonuna kadar Parti Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca incelenir ve karara bağlanır.

Siyasî partilerin hesapları bilanço esasına göre düzenlenir.

Parti merkezi ve bağlı ilçeleri de kapsamak üzere iller teşkilatı her bütçe yılını izleyen Nisan ayı sonuna kadar, evvelki yıla ait uygulama sonuçlarını gösteren kesinhesaplarını hazırlarlar. İller teşkilatından gönderilenler ve parti merkezine ait olan kesinhesaplar, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca incelenerek karara bağlanır ve birleştirilir.

Siyasî partilerin bütçeleri, bilançoları, gelir ve gider cetvelleri ile kesinhesaplarının nasıl düzenleneceği partilerin içyönetmeliklerinde gösterilir."

Anayasa Mahkemesi'nce yapılacak malî denetim -kesinhesabın gönderilmesini düzenleyen 74. maddesinde:

"Siyasî partilerin genel başkanları, karara bağlanarak birleştirilmiş bulunan kesinhesap ile parti merkez ve bağlı ilçeleri de kapsayan iller teşkilatının kesinhesaplarının onaylı birer örneğini Haziran ayı sonuna kadar Anayasa Mahkemesi'ne ve bilgi için Cumhuriyet Başsavcılığı'na vermek zorundadırlar.",

Diğer nedenlerle dava açılmasını düzenleyen 104. maddesinde de:

"Bir siyasî partinin, bu Kanunun dördüncü kısmında yer alan maddeler hükümleri dışında kalan emredici hükümleriyle diğer kanunların siyasî partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırılık halinde bulunması sebebiyle, o parti aleyhine Anayasa Mahkemesi'ne Cumhuriyet Başsavcılığı'nca re'sen yazı ile başvurulur.

Anayasa Mahkemesi, söz konusu hükümlere aykırılık görürse bu aykırılığın giderilmesi için ilgili siyasî parti hakkında ihtar kararı verir. Bu karar, o siyasî parti genel başkanlığına yazılı olarak bildirilir. Bu yazının tebliği tarihinden itibaren altı ay içinde aykırılık giderilmediği takdirde, Cumhuriyet Başsavcısı Anayasa Mahkemesi'ne bu siyasî partinin kapatılması için re'sen dava açar." denilmektedir.

Bu arada Anayasa'nın 10. maddesinin "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar." içeriğinin de göz önünde bulundurulması gerekir.

3- Davalı Partinin Durumu:

Davalı Yeşiller Partisi, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 73. ve 74. maddeleri uyarınca vermesi gereken 1988 yılı kesinhesabını süresinde verememiştir.

Öncelikle, davalı partiye Anayasa Mahkemesi'nin kararı uyarınca, 1988 yılında taşra örgütü bulunduğu halde yalnız Genel Merkez hesabını Anayasa Mahkemesi'ne gönderdiği, iki kez süre verilerek istenmesine karşın taşra örgütü hakkında gerekli bilgileri ve örgüt kurulan iller kesinhesap çizelgeleri ile birleştirilmiş kesinhesap çizelgelerini vermediği için, Cumhuriyet Başsavcılığı'nca gerekli duyuru yapılmıştır. Gerekli işlemlerin yerine getirilmemesi üzerine, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın istemi üzerine Anayasa Mahkemesi'nce Yeşiller Partisi hakkında 2820 sayılı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmiştir.

İhtar kararının tebliğinden başlayarak altı aylık sürenin geçmesine karşın gerekli düzeltmelerin yapılmaması üzerine de, Cumhuriyet Başsavcılığı'nca Anayasa Mahkemesi'ne Yeşiller Partisi'nin kapatılması için dava açılmıştır.

Görüldüğü gibi davalı Siyasî Parti yetkilileri, Siyasî Partiler Yasası'nın 73. ve 74. maddeleri uyarınca Yasa'nın kendilerine yüklediği yükümlülükleri ve yapmaları gereken işleri yapmamış ve aynı Yasa'nın 104. maddesine göre de partilerine ihtarda bulunulmasına neden olmuşlardır.

İhtar kararına karşın Yasa'nın ilgili kurallarının gereğini yerine getirmeyen Yeşiller Partisi yetkilileri, savunma yazılarında ve sözlü açıklamalarında da konuya açıklık getirememiş ve yasal süresi içerisinde istenilen bilgileri ve belgeleri, gerçeği yansıtır bir biçimde ve eksiksiz olarak Anayasa Mahkemesi'ne verdiklerini söyleyememişlerdir.Üstelik davalı Parti'nin ön savunmasında, Parti Merkez Karar ve Yönetim Kurulu tarafından bu iş için kurulan komisyon üyelerinin, "hukukî sorumluluğu büyük olan bu vazifeyi istesek de yerine getiremiyebiliriz. Çünkü karşımızda duyarsız kalan il ve ilçelerle, adresleri tespit edilemeyen ilçeler bulunmaktadır." diyerek istifalarını Genel Başkana verdikleri anlatılarak, Parti'nin içine düştüğü durum açıklıkla dile getirilmiş, dava nedeni dolaylı biçimde doğrulanmıştır.

Kuşkusuz, Anayasa'nın 10. maddesindeki eşitlik ilkesi gözardı edilerek kimi partiler için şöyle, kimi partiler için böyle karar verilmesi olanak dışı olduğu gibi, Siyasî Parti Genel Başkanı'nın sözlü açıklamalarında ileri sürüldüğü biçiminde, davaya bir jüri gibi bakarak Yasa'nın kimi kurallarını uygulayıp, kimi kurallarını uygulamamak ve buna göre karar vermek de olanaksızdır.

Demokratik siyasal yaşamın vazgeçilmez öğeleri olarak kabul edilen siyasî partilerin, Anayasa'da kendilerine verilen bu değere uygun olarak, görevlerini de Siyasî Partiler Yasası'na uygun ve eksiksiz olarak yerine getirmeleri gerekir. Davalı Parti bu yükümlülüğe uymamıştır ve bunda direnmiştir. Yasal zorunluluklara ve koşullara uymamanın doğal sonucunu yine yasal yaptırım ortaya koyar.

Bu nedenlerle, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 73. ve 74. maddeleri ile Anayasa Mahkemesi'nin 15.10.1991 günlü, Esas 1991/5 (Siyasî Parti-İhtar), Karar 1991/6 sayılı ihtar kararına karşın 1988 yılı kesinhesabını vermeyen Yeşiller Partisi'nin anılan Yasa'nın 104. maddesi gereğince kapatılması gerekir.

Güven DİNÇER bu görüşe katılmamıştır.

VIII-SONUÇ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 7.12.1992 günlü, SP.24. Hz.1991/83 sayılı İddianamesi'yle, Yeşiller Partisi'nin 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 104. maddesi gereğince kapatılmasına karar verilmesi istenilmekle gereği görüşülüp düşünüldü:

1. 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 73. ve 74. maddeleri ile Anayasa Mahkemesi'nin 15.10.1991 günlü, E. 1991/5 (Siyasî Parti-İhtar), K.1991/6 sayılı ihtar kararına karşın 1988 yılı kesinhesabını vermeyen Yeşiller Partisi'nin anılan Yasa'nın 104. maddesi gereğince KAPATILMASINA, Güven DİNÇER'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

2. Davalı Parti'nin tüm mallarının 2820 sayılı Yasa'nın 107. maddesi uyarınca Hazine'ye geçmesine, OYBİRLİĞİYLE,

3. Gereğinin yerine getirilmesi için karar örneğinin, 2820 sayılı Yasa'nın 107. maddesine göre Başbakanlığa ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine, OYBİRLİĞİYLE,

10.2.1994 gününde karar verildi.

Başkan Yekta Güngör ÖZDEN	Başkanvekili Güven DİNÇER	Üye İhsan PEKEL
Üye Selçuk TÜZÜN	Üye Ahmet N. SEZER	Üye Haşim KILIÇ
Üye Yalçın ACARGÜN	Üye Mustafa BUMİN	Üye Sacit ADALI
Üye Ali HÜNER	Üye Lütfi F. TUNCEL	

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1992/2 (Siyasî Parti-Kapatma)

Karar Sayısı : 1994/1

Siyasî Partilere yönelik kurallar Anayasa'nın "Siyasî Haklar ve Ödevler"le ilgili Dördüncü Bölümünde yer alan 68. ve 69. maddelerde düzenlenmiştir.

Siyasî Partilerin düzenlendiği 68. ve 69. maddeler, bu maddelerin Anayasa'da yer aldığı bölüm ve özellikle 68. maddenin ikinci fıkrasında yer alan (Siyasî partiler demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.) kuralı, siyasî partilerin Anayasa'da "anayasal bir kurum" olarak benimsendiğini ve düzenlediğini göstermektedir.

Anayasal müesseseler hakkında uygulanacak yaptırımlar ancak anayasalarda düzenlenebilir ve yer alabilir. Başka bir deyişle siyasî partilerin varlığı ve sona ermesi ile ilgili kurallar "Anayasal alan" içindedir.

Anayasa'da kapatma nedeni olabilecek temel kurallar 69. maddenin birinci ve dokuzuncu fıkralarında düzenlenmiştir. Bu kurallara göre; siyasî partiler tüzük ve programları dışında faaliyette bulunamazlar, Anayasa'nın 14. maddesindeki sınırlamalar dışına çıkamazlar, yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan, yabancı ülkelerdeki dernek ve gruplardan herhangi bir suretle aynî ve nakdî yardım alamazlar ve bunlardan emir alamazlar ve bunların Türkiye'nin bağımsızlığı ve ülke bütünlüğü aleyhindeki karar ve faaliyetlerine katılamazlar. Bu hükümlere aykırı hareket eden siyasî partiler temelli kapatılırlar.

Siyasî partilerin tüzük ve programlarının yapısı ise Anayasa'nın 68. maddesinin dördüncü ve beşinci fıkralarında belirlenmiştir. Buna göre;

"Siyasî partilerin tüzük ve programları, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, millet egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz."

"Sınıf veya zümre egemenliğini veya herhangi bir diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayan siyasî partiler kurulamaz."

Siyasî partilerin kapatılma nedenleri Anayasa'nın 14., 68/3,4 ve 69/1,9 maddelerindeki kurallarla sınırlıdır. Ancak, bu kurallara aykırılık siyasî partilerin kapatılmasına neden olur.

Siyasî partilerle ilgili olarak yapılan ayrıntılı anayasal düzenlemeye göre teşkilatlanma ve malî yönetimle ilgili olarak çeşitli yasaları ihlal ve ihmal eden durumlar siyasî partilerin kapatılmasını değil bunlara başka müeyyideler uygulanmasını gerektirir. Bir teşkilatlanma, yönetim ve muhasebe hatası ve noksanı yüzünden bir siyasî parti kapatılamaz. Çünkü siyasî parti kapatma nedenleri Anayasa'da, sayılarak belirlenmiştir. Bu kapatma nedenlerine ek nedenler yasalarla Anayasa'ya eklenemez.

Siyasî partilerin kapatılmasıyla ilgili olarak yasalarla yapılan ek düzenlemeler Anayasa'nın ilgili kuralları ile çelişki ve aykırılık doğurduğu taktirde Anayasa Mahkemesi yerine göre Anayasa'ya uygunluk denetimi yoluyla bu kuralları iptal ederek veya bu kuralları ihmal ederek Anayasa kurallarına göre hüküm tesis etmek zorundadır.

Olayda Siyasî Partiler Yasası ile klasik bir Anayasa'ya aykırılıkla karşı karşıya değiliz. Yalnız Anayasa ile düzenlenebilecek bir alana Anayasa'nın 68 ve 69. maddelerine adeta Siyasî Partiler Yasası ile ilaveler yapılmıştır. Siyasî Partiler Yasası ile konulan ve parti hesaplarına dayanan siyasî parti kapatma müeyyidesinin olayda uygulanmayarak yalnızca Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerin uygulanması gerekir. Yeşiller Partisi, Anayasa'nın 14., 68. ve 69. maddelerine aykırı bir davranışta bulunmadığından kapatılmaz.

Bu nedenlerle kapatma kararına karşıyım.

Başkanvekili
Güven DİNÇER

Esas Sayısı : 1993/3 (Siyasî Parti - Kapatma)

Karar Sayısı : 1994/2

Karar Günü : 16.6.1994

DAVACI: Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı.

DAVALI: Demokrasi Partisi

DAVANIN KONUSU: Demokrasi Partisi Genel Başkanı'nın 29.5.1993 tarihinde Federal Almanya'nın Bonn; 15.8.1993 tarihinde Irak'ın Erbil kentlerinde yapmış olduğu konuşmalarla Parti Merkez Yürütme Kurulu'nun "Demokrasi Partisinin Barış Çağrısıdır" başlıklı bildirisinin, Anayasa'nın Başlangıcı, 2., 3., 14. ve 69. maddeleri ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 78. ve 81. maddelerinin (a) ve (b) bentlerine aykırılığı ileri sürülerek anılan Parti'nin aynı Yasa'nın 101. maddesinin (b) fıkrası uyarınca kapatılması istemidir.

I- İDDİANAME:

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 2.12.1993 günlü, SP.52. Hz.1993/55 sayılı iddianamesinde aynen şöyle denilmektedir:

"Deliller: Davalı partinin Genel Başkanı Yaşar Kaya'nın 29.5.1993 tarihinde Federal Almanya'nın Bonn; 15.8.1993 tarihinde Irak'ın Erbil şehirlerinde yaptığı konuşmalara dair video kasetler, bunların çözümüne ve çevirisine ilişkin tutanaklar, Davalı partinin Merkez Yürütme Kurulu'nun 1993 yılı Ağustos ayında yayınlanıp dağıttığı <Demokrasi Partisinin Barış Çağrısıdır> başlıklı bildirisi,

Bu konularda Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı'nca yapılan hazırlık soruşturmalarına ilişkin 1993/425, 426, 443 sayılı dosyalarının örnekleri ve o dosyalardaki Yaşar Kaya ile Merkez Yürütme Kurulu üyelerinin anlatımları,

I- Giriş

Çalışmalarıyla ulusal iradeyi oluşturacak genel ve yerel seçimler yoluyla siyasal iktidara sahip olmayı ve siyasal kararları etkilemeyi hedef alan kuruluşlar olan siyasal partileri, Anayasa'nın 68. maddesinin ikinci fıkrası hükmü, demokratik siyasal hayatın vazgeçilmez öğesi saymak suretiyle demokrasinin belirleyici özelliği olarak kabul etmiştir.

Kişilerin genel oy hakkı çerçevesinde tek tek sahip oldukları siyasal tercihleri, programları yönünde toplayıp birleştirerek siyasal iktidara ulaşmayı amaçlayan siyasal partilerin ulusal iradenin oluşmasındaki rol ve görevleriyle olağan derneklerden farklı bir durumda bulunduğunu gözeten Anayasa, bu nedenle onları öncelikle kendi yapısı içinde düzenleme gereğini duymuş ve 68. ve 69. maddelerinde kuruluşları, tüzük ve programlarında ve çalışmalarında uymakla yükümlü oldukları hususlar ve kapatılmaları hakkında genel nitelikteki kuralları getirmiştir. Ancak, önceden izin alınmadan kurulabileceği ve onlar olmadan gerçek bir demokratik hayatın var olamayacağı kabul edilen siyasal partilerin, çalışmalarında hiçbir sınırlamaya bağlı olmayacaklarını söylemek olanaksızdır. Çünkü, toplum hayatında çok önemli işlevlere sahip bulunan siyasal partilerin demokratik düzeni ve cumhuriyetin niteliklerini hedef alan bir güç merkezi durumuna gelmesi toplumu tehdit etmeye başlar ve kamu düzeni bozulur. Toplumun hukuksal açıdan örgütlenmiş biçimi olan devletin bizzat kendi varlığına yönelen bu gibi tehlikelere karşı hukuk devleti ilkesi çerçevesi içinde gereken önlemleri alması onun demokratik hukuk devleti olma niteliğinin gereğidir. Anayasa, siyasal partileri demokratik, siyasal hayatın vazgeçilmez öğesi ve demokrasinin simgesi saymış olmakla birlikte, çalışmalarında sınırsız bir özgürlük tanımamış, onların ülke zararına çalışmaların odağı olabilmesi olasılığını öngörerek bu gibi hallerde kapatılabileceklerini kabul etmiştir. Getirilen yasaklamalara uyulmaması durumunda, Türkiye Cumhuriyeti'nin kendisiyle özdeşleşmiş olan niteliklerin ve devletin dayanağını oluşturan temel ilke ve esasların sarsılacağı ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin tehlikeye düşeceğinde hiç kuşku yoktur.

Yukarıda belirlenen nitelikler ve işlevlerin sonucu olarak Anayasa 69. maddesiyle, kurulan partilerin tüzük ve programlarının ve kurucularının hukuki durumlarının Anayasa ve yasa hükümlerine uygunluğunun kuruluşlarını takiben ve öncelikle denetleme ve gerektiğinde kapatma davası açma görevini Cumhuriyet Başsavcılığımıza vermiştir.

Siyasal partilerin kuruluşlarından itibaren çalışmaları, denetimleri konularında olduğu kadar kapatılmalarına ilişkin ilke ve esaslar belli bir düzen içerisinde ayrıntılı olarak Siyasi Partiler Yasası (Daha sonra

"SPY" olarak anılacaktır)'nda yer almış, Anayasa'da belli edilen yasaklara uymadığı Cumhuriyet Başsavcılığı'nca tespit edilen siyasal partiler hakkında Anayasa Mahkemesi'nde kapatma davası açılması benimsenmiştir.

Davalı siyasal parti, gerekli bildiri ve belgelerin 7.5.1993 tarihinde İçişleri Bakanlığı'na verilmesiyle SPY'nın 8. maddesine göre tüzelkişilik kazanmıştır. Cumhuriyet Başsavcılığımız da Anayasa ve SPY'nın yüklediği görev uyarınca, diğer partiler gibi, davalı siyasal partinin yurt düzeyindeki çalışmalarını kuruluşundan başlayarak izlemeye başlamış, görevden ötürü (re'sen) yapılan izleme yanında, SPY'nın 106. maddesi gereğince yerel adlî ve idari makamlardan Cumhuriyet Başsavcılığımıza gönderilen bilgi ve belgelerin değerlendirilmesinden, davalı siyasal partinin çalışmalarında, (II) no.lu bölümde belirtilen ve kapatmayı gerektiren yasaklamalara aykırı davranışların var olduğu kanısına varılmıştır.

II- Davayla İlgili Yasa Hükümleri

A) Anayasa Hükümleri:

1- Başlangıç kısmı: "....bu Anayasa.... hiçbir düşünce ve mülahazanın Türk milli menfaatlerinin, Türk varlığının Devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihi ve manevi değerlerinin, Atatürk milliyetçiliği ilke ve inkılapları ve medeniyetçiliğinin karşısında korunma göremeyeceği... fikir, inanç ve kararıyla anlaşılmak, sözüne ve ruhuna bu yönde saygı ve mutlak sadakatle yorumlanıp uygulanmak üzere Türk Milleti tarafından, demokrasiye aşık Türk evlatlarının vatan ve millet sevgisine emanet ve tevdi olunur."

2- 2. madde: "Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

3- 3. maddenin 1. fıkrası: "Türkiye Devleti ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir."

4- 4. madde: "Anayasanın birinci maddesindeki Devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm ile ikinci maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri ve 3'üncü maddesi hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez."

5- 14. maddenin 1. fıkrası: "Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbiri, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak,

Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin bir kişi veya zümre tarafından yönetilmesini veya sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini sağlamak veya dil, ırk, din ve mezhep ayrımı yaratmak veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere dayanan bir devlet düzeni kurmak amacıyla kullanılamazlar."

Aynı maddenin 3. fıkrası: "Anayasanın hiçbir hükmü, Anayasada yer alan hak ve hürriyetleri yok etmeye yönelik bir faaliyette bulunma hakkını verir şekilde yorumlanamaz."

6- 66. maddenin 1. fıkrası: "Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür."

7- 68. madde: "....Siyasi partiler, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.

Siyasi partiler, önceden izin almadan kurulurlar ve Anayasa ve kanun hükümleri içinde faaliyetlerini sürdürürler.

Siyasi partilerin tüzük ve programları, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, millet egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz.

Sınıf veya zümre egemenliğini veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayan siyasi partiler kurulamaz..."

8- 69. maddenin 1. fıkrası: "Siyasi partiler, tüzük ve programları dışında faaliyette bulunamazlar; Anayasa'nın 14'üncü maddesindeki sınırlamalar dışına çıkamazlar; çıkanlar temelli kapatılır."

B) 2820 Sayılı Siyasi Partiler Yasasındaki Hükümler:

1- 5. maddenin 3. fıkrası: "Siyasi parti kurma hakkı, Anayasanın başlangıç kısmında belirtilen temel ilkelere aykırı olarak ve Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Devletin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin bir kişi veya zümre tarafından yönetilmesini veya sosyal bir sınıfın, diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini sağlamak veya dil, ırk, din, mezhep ayrımı veya bölge farklılığı yaratmak veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere veya herhangi bir diktatörlük türüne dayanan bir devlet düzeni kurmak amacıyla kullanılamaz."

2- 78. madde: "Siyasi Partiler:

a) Türkiye Devletinin Cumhuriyet olan şeklini; Anayasanın başlangıç kısmında ve ikinci kısmında belirtilen esaslarını; Anayasanın 3'üncü maddesinde açıklanan Türk devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, diline, bayrağına, milli marşına ve başkentine dair hükümlerinin; egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunun ancak, Anayasanın koyduğu esaslara göre yetkili organları eliyle kullanılabileceği esasını; Türk Milletine ait olan egemenliğin kullanılmasının belli bir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamayacağı veya hiçbir kimse veya organın, kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamayacağı hükmünü; seçimler ve halkoylamalarının serbest, eşit, gizli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılması esasını değiştirmek;

Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, dil, ırk, renk, din ve mezhep ayırımı yaratmak veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere dayanan bir devlet düzeni kurmak;

Amacını güdemezler veya bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar, başkalarını bu yolda tahrik ve teşvik edemezler.

b) Bölge, ırk, belli kişi, aile, zümre veya cemaat, din, mezhep veya tarikat esaslarına dayanamaz veya adlarını kullanamazlar.

c) Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini veya zümre egemenliğini veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamazlar ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar.

d) Askerlik, güvenlik veya sivil savunma hizmetlerine hazırlayıcı nitelikte eğitim ve öğretim faaliyetlerinde bulunamazlar.

e) Genel ahlâk ve âdâba aykırı amaçlar güdemezler ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar.

f) Anayasanın hiçbir hükmünü, Anayasada yer alan hak ve hürriyetleri yok etmeye yönelik bir faaliyette bulunma hakkını verir şekilde yorumlayamazlar."

3) 81. madde: "Siyasi partiler:

a) Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde milli veya dini kültür veya mezhep veya ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri süremezler.

b) Türk dilinden veya kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını güdemezler ve bu yolda faaliyette bulunamazlar.

c)....."

4) 101. madde: "Anayasa Mahkemesince bir siyasi parti hakkında kapatma kararı:

a) Parti tüzüğünün veya programının yahut partinin faaliyetlerini düzenleyen ve yetkili parti organları veya mercilerince yürürlüğe konulmuş olan diğer parti mevzuatının bu Kanunun dördüncü kısmında yer alan hükümlerine aykırı olması,

b) Parti büyük kongresince, merkez karar ve yönetim kurulunca veya bu kurulun iki ayrı kurul olarak oluşturulduğu hallerde ilgili kurulca veya Türkiye Büyük Millet Meclisi grup yönetim veya grup genel kurullarınca bu kanunun dördüncü kısmında yer alan maddeler hükümlerine aykırı karar alınması veya genelge veya bildiriler yayınlanması veya karar alınmamış olsa bile bu kurullar tarafından aynı hükümlere aykırı faaliyette bulunulması veya parti genel başkanı veya genel başkan yardımcısı veya genel sekreterinin sözü edilen bu maddeler hükümlerine aykırı olarak sözlü ya da yazılı beyanda bulunması,

c) Parti merkez karar ve yönetim kurulunca Yüksek Seçim Kuruluna partiyi temsilen konuşma yapacağı bildirilmiş olan kimsenin, radyo ve televizyonda yaptığı konuşmanın bu kanunun dördüncü kısmında yer alan maddeler hükümlerine aykırı olması,

hallerinde verilir.

...."

III- Açıklamalar

SPY'nın 78. ve 81. maddelerini de içeren, dördüncü kısımdaki yasaklara aykırılık halinde partinin kapatılmasını düzenleyen 101. maddesinde bir siyasal parti hakkında kapatma kararının şu hallerde verileceği belirlenmiştir: (a) Parti tüzük, program ve diğer mevzuatının yasanın dördüncü kısmında yer alan hükümlere aykırı olması veya (b) Parti büyük kongresinde, merkez karar ve yönetim kurulunca veya bu kurulun iki ayrı kurul olarak oluşturulduğu hallerde ilgili kurulca ya da Türkiye Büyük Millet Meclisi grup yönetim veya grup genel kurallarınca yasanın dördüncü kısmındaki hükümlere aykırı karar alınması veya genelge ve bildi-

riler yayınlanması veya karar alınmamış olsa bile bu kurullarca aynı hükümlere aykırı faaliyetlerde bulunulması yahut parti genel başkan veya genel başkan yardımcısı veya genel sekreterinin sözü edilen bu maddeler hükümlerine aykırı olarak sözlü ya da yazılı beyanda bulunması veya (c) parti merkez karar ve yönetim kurulunca Yüksek Seçim Kuruluna partiyi temsilen konuşma yapacağı bildirilmiş olan kimsenin radyo ve televizyonda yaptığı konuşmanın yasanın dördüncü kısmında yer alan maddeler hükümlerine aykırı olması.

Bu dava açısından 101. maddenin (a) ve (c) bentlerinin uygulanması sözkonusu değildir. Bu nedenle, var olan kanıtların (b) bendi uyarınca değerlendirilmesi gerekmektedir. Belirtildiği üzere, (b) bendi sözlü ya da yazılı beyanlarıyla partinin kapatılmasına neden olabilecek parti organları arasında merkez karar ve yönetim kurulu veya bu kurul iki ayrı kuruluş olarak oluşturulmuş ise bunların her biri ile genel başkanı saymıştır. Genel Başkan Yaşar Kaya'nın yurtdışında genel başkan sıfatıyla ve partisini temsilen yapmış olduğu konuşmalarla parti tüzelkişiliğini sorumlu kılacağı üzerinde daha fazla söz edilmesini gerektirmeyecek kadar açıktır.

Partinin bildiri yayınlayan Merkez Yürütme Kurulunun durumuna gelince; davalı siyasal partinin tüzüğünün SPY'nın 16. maddesinin birinci fıkrasındaki, merkez karar, yönetim ve icra organlarının tüzükte belirtilen ad, biçim ve sayıda kurulacağından söz eden hükmünden yararlanarak, yönetim ve yürütme organlarını "genel başkan"ın yanında, 22. maddesinde "parti meclisi", 25. maddesinde "merkez yürütme kurulu" olarak düzenlediği görülmektedir. Bu durumun, SPY'nın 101. maddesinin (b) bendindeki, merkez karar ve yönetim kurulunun iki ayrı kuruluş olarak oluşturulduğu halde bu kurullardan herbirinin yazılı ya da sözlü beyanlarının partinin kapatılmasına neden olabileceği biçimindeki düzenlemeye uygun bulunduğu ve merkez yürütme kurulunun, parti meclisi üyeleri arasından seçilen, parti meclisinden ayrı ve ona bağlı olarak tüzükte belirlenen görevleri yerine getiren yönetim ve icra organı olduğu anlaşılmakta ve merkez yürütme kurulunun bildirisinin de parti tüzelkişiliğini sorumlu kıldığı sonucuna varılmaktadır.

Elde edilen bilgi ve belgelerin incelenmesinde, yukarıda açıklandığı üzere, SPY'nın 101. maddesinin (b) bendi anlamında, beyanlarıyla parti tüzelkişiliğini bağlayan davalı Demokrasi Partisi Genel Başkanı Yaşar Kaya'nın iki ayrı yerde ve tarihte genel başkan sıfatıyla ve partisi adına konuşmalar yaptığı ve Merkez Yürütme Kurulu'nun da "Demokrasi Partisinin Barış Çağrısıdır" başlıklı bir bildiri yayınlayıp dağıttığı anlaşılmıştır.

Sözü edilen konuşmaların ve bildirinin içerikleri, tarih sırasına göre, aynen şöyledir:

A) Genel Başkan Yaşar Kaya'nın 29.5.1993 günü Federal Almanya'nın Bonn şehrindeki konuşması:

"Sevgili kardeşlerim. Böyle bir günde sizinle beraber yaşadığım için mutluyum. Hepiniz hoşgeldiniz. Sizi DEP adına sevgiyle selamlıyorum. Sizler ateşin ve güneş ülkesinin çocuklarısınız. Size böyle hitap etmek zorundayım. Çünkü Türkiye'de sizin adınızı anmak, sizin ülkenizin adını anmak daha da siyasi partiler için kapatılma sebebidir. Elbette 70 yıllık inkâr, soykırım, sürgün, darağacı, kan, irin, gözyaşı, barut bizim ülkemizde birbirine karışmış, analarımız ak süt yerine bizi gözyaşı ile emzirmişlerdir. Biz ülkemizin tarihi yiğitçe direnen Mahmut Berdemci (Benzenci, olmalı)lerin ve Mahabat'ta Çarçıra Meydanında idam edilen Gazi Muhammed'lerin, Şark İstiklâl Mahkemesinin astığı Şeyh Sait'lerin, Dersim lideri Seyit Rıza'ların, Ali Şan'ların, Ağrı direnişlerinin, Zilan deresine kan akıtanların, bazı rejime (Baas rejimine, olmalı) 30 yıl direnen Mustafa Barzani'lerin, Diyarbakır zindanlarının cellatlarını hiçe indiren Hayri Durmuş'ların, Kemal Pir'lerin, çağdaş Kawa Mazlum Doğan'ların tarihidir. Evet, bizim tarihimiz kahramanca direnen çağdaş Kawa'ların tarihidir. Bu sizin büyük yürüyüşünüzdür. Bu tarihte ilk ve tek buluşmamızdır. Bu ilk birliğimizdir. Bunu tarihe böyle kayıt düşün. Ben size Ağrı'nın, Tendürek'in, Zilan'ın, Gabar'ın, Botan'ın karlı dağlarının ardında ak saçlarını Diyarbakır köşelerinde al kanlar içerisinde bırakarak gülümseyen şehitler babası Musa Anter'den selam getirdim. Son otuz yıllık aydınlanma döneminden sonra tarih bir noktada bizi bir araya getirdi. Bugün burada özgür bir ülke ve ulusal birlik için yürüyoruz. Yaşasın ulusal birliğimiz. Yaşasın bizi biz eden sevda.

"Sevgili kardeşlerim, yürüyenler yalnız biz değiliz, kalbi bizimle olan bütün halkımızdır. Kürt halkı artık düşürülmüş bir halk değil, serhildanda başını dik tutan bir halktır. Demokrasi Partisi sizin birliğinizin, sizin ulusal mutabakatınızın eseridir. Osmanlı Devletinin 600 yıllık mirası, ittihatçı komploculuğu ve Cumhuriyetin 70 yıllık tarihi üstüne kurulan Cümhuriyet Türkiye'si üç şeyi beceremedi. Birincisi, demokratik bir devlet yapısı kuramadı. İkincisi, Kürt sorununu demokratik bir yolla çözüme götüremedi. Üçüncüsü, geniş halk kitleleri ve emekçiler üzerindeki sömürüyü kaldıramadı. İşte Demokrasi Partisi böyle bir zaruretten doğmuştur. Dünyada yaşanan gelişmelere rağmen, Türkiye'de yönetim anlayışı değişmedi. Kürtler hep zindanı, inkarı, sürgün ve ölümü yaşadılar. Bugün gelinen noktada Kürtlerin inkarı mümkün değildir. Silahlı mücadele Kürt

sorununu Kürt halkının önüne, Kürt ve Türk halkının önüne, dünya kamuoyunun önüne koydu. Bunu söylerken Kürt devriminin arka bahçesinde bulunan kültürel rönesansı da selamlıyorum. Kürtlerin demokrasi ve değişim isteklerine sözcü olabilecek onu gerçekleştirebilecek nitelikte bir örgütlenmenin olmaması kısır bir döngüdür. Bu çıkmazı aşmanın yolu gerçek demokrasi ve değişimden yana olan güçleri seferber etmek ve sağlıklı bir kanala yöneltip örgütsel birliği kurmaktır. Demokrasi Partisi bu kulvarda mücadele edecek demokrat bir kitle partisidir. Kürt sorununa barışçı ve âdil bir çözüm bulmak kaçınılmazdır. Savaşlar sonsuza kadar sürmez. Bir halkı imha etmek mümkün değildir. Kürt halkının istekleri vardır, bizim isteklerimiz vardır. Biz öncelikle Türkiye'de Kürt sorunu dahil her sorunu yasaksızca tartışabileceğimiz bir demokrasi istiyoruz. Oysa ki, Türkiye'de her yer mayın tarlasıdır. Özgür Gündem gibi bir gazete sekiz ayda kendi mensuplarından sekiz şehit vermiştir. Böyle bir ülkede demokrasiden bahsetmek mümkün değildir. Ben geçen gün İstanbul DGM'de şahit olduğum bir olayı size aktarmak isterim. Ben ve arkadaşlarımın, Özgür Gündem'cilerin 14 duruşması vardı. Biz bir kapıda bekliyorduk. Öbür kapıda Azadi Gazetesi'nin ve sorumluluranın duruşması vardı. Öbür mahkemenin kapısında Medya Güneşi'nin ve arkadaşlarının duruşması vardı. Bir arkadaşımızı tevkif ettiler. DGM'lerin koridorlarına baktım. Bu olağanüstü mahkemeler sanki biz, yalnız Kürtler için kurulmuştur. Böyle bir ülkede demokrasiden bahsetmek mümkün değildir."

Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığınca Cumhuriyet Başsavcılığımıza gönderilmiş bulunan 1993/443 sayılı hazırlık soruşturması dosyası örneğinin incelenmesinden; Genel Başkan Yaşar Kaya'nın Bonn'daki konuşmasını içeren bir video kasetin Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı'nca elde edilerek, 23.9.1993 gün, 1993/310 B. Muh. sayılı yazı ile gereğinin takdir ve ifası için Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı'na gönderildiği,

Yüksek Mahkemenize de sunulmakta olan kasetin çözümüne ilişkin 29.9.1993 günlü rapora göre, 'Kürdistan Ulusal Birlik Yürüyüşü' adıyla başlayan kasetin ilk başlarında PKK örgütünün lideri Abdullah Öcalan'ın yaptığı bir konuşmanın seslendirici tarafından anlatımının yer aldığı, daha sonra yürüyüşe katılan büyük bir kalabalığın PKK örgütünün, onun cephe faaliyetlerini yürüten ERNK ile silahlı gücünü ifade eden ARGK'nin bayrak ve flamalarını taşıdığı; bir sergide örgütün bayrak, flama, pankartları, halı, kilim ve heybe gibi eşyanın sergilendiği bir folklor grubunun sarı, kırmızı, yeşil renklerden oluşan giysilerle halk oyunları oynadığı; kalabalığın Kürtçe ve Almanca ibareler yazılı pankartlarla bir-

likte "Yaşasın Apo", "Yaşasın Kürdistan", "Liderimiz Abdullah Öcalan", "Yaşasın PKK, KSK, PDK, KUK, RNK" gibi sloganlar bağırdığı; yürüyüşe katılanlarla küçük röportajlar yapıldığı, verilen cevaplarda, katılımcıların Almanya'nın çeşitli şehirlerinden ve Fransa ve Belçika gibi ülkelerden geldiklerini söyledikleri, bir konuşmacının, "Yüz bin Kürt halkı hepsi bir arada toplanıp yürüyorlar. Çok mutluyuz. Kürdistan'ın özgürlüğü için nice işkenceler çektiler. Kahramanca çıkıp Kürdistan için Botan Dağları ve aralarında Mardin'de, Sason'da ve Siirt'e kadar yürüyüp savaştılar. Yaşasın Apo, yaşasın özgürlük mücadelemiz. Kürt halkı için kimse söyleyemez, Kürtler öldüler (diye). Kürtler ölmezler. Kürtler her zaman canfedadırlar. Biz Kürdistan şehitleri(ni) unutmayız." şeklinde sözler söylediği; "Kürdistan Ulusal Birlik Yürüyüşü" adı altında düzenlenen, PKK örgütünün egemen öğe olarak yer aldığı ve akışı kalın çizgilerle özetlenen bu açık hava toplantısında Demokrasi Partisi Milletvekili Hatip Dicle'nin çok kısa bir konuşma, Genel Başkan Yaşar Kaya'nın da yukarıda belirtilen konuşmasını yaptıkları: bu hususta ifadesine başvurulan Genel Başkan Yaşar Kaya, Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı'ndaki 7.10.1993 günlü anlatımında, "Almanya'nın Bonn kentinde 29 Mayıs 1993 günü yapılan toplantıya Demokrasi Partisi Genel Başkanı olarak katıldığını ve genel başkan olarak konuşma yaptığını, kaset çözümünden okunan konuşmayı kendisinin yaptığını, konuşmanın bütünüyle kendisine ait olduğunu, bu konuşmada partisinin görüşlerini, eksiksiz bir demokrasinin nasıl olması gerektiğini, Kürt ve Türk kardeşliğinin nasıl olacağını, iki halkın nasıl bir arada yaşacağını ve sonucuna nasıl çözüm bulunacağını anlattığını" söylemiş,

Sevk edildiği Devlet Güvenlik Mahkemesi Yedek Hakimliğindeki aynı günlü anlatımında, "Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı'ndaki ifadesini aynen kabul ve tekrar ettiğini beyanla, konuşmanın kendisine ait olduğunu, cümle düşüklükleri dışında kaset çözümümün genellikle doğru ve bu görüşlerin kendisinin ve partisinin görüşleri olduğunu, Kürt ve Türk halkının kardeşçe yaşamasını temenni ettiğini, yaptığı konuşmanın tamamen partisinin görüşlerini açıklamaya yönelik bulunduğunu" belirttiği; Genel Başkan Yaşar Kaya hakkında Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı'nın 22.10.1993 gün, 1993/443-112-91 sayılı iddianamesiyle o yer Devlet Güvenlik Mahkemesinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusu ve ülkesiyle bölünmez bütünlüğünü bozmaya yönelik propaganda yaptığı iddiasıyla 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasası'nın 8/1. maddesi uyarınca cezalandırılması için kamu davası açıldığı anlaşılmıştır.

B) Genel Başkan Yaşar Kaya'nın Irak'ın Erbil şehrinde düzenlenen Irak Kürdistan Demokrasi Partisi'nin 11. Genel Kurulu'nun açılışında

16.8.1993 tarihinde yaptığı konuşma: (Kürtçe olarak yapılmış olan bu konuşmanın elde üç ayrı çevirisi bulunmaktadır. Bunlardan özet nitelikte bir tanesi Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı'nın Hz.1993/425 sayılı soruşturma dosyası içinde yer almakta olup, bir tanesi de Genelkurmay Başkanlığı'nın 1.10.1993 gün, İSTH: 3590-493-93 İKK. ve GÜV.D.İç.İsth.Ş. (614) sayılı yazısı ekinde gönderilen ve konuşmanın kayıtlı olduğu kasetten yapılan çeviri yazıdır. Mevcut çevirilerin özet niteliği göz önünde bulundurularak, konuşmanın tamamını elde edebilmek ve bu suretle bütünsel bir değerlendirme yapabilmek amacıyla video kasetteki konuşma Cumhuriyet Başsavcılığımızca Türkçeye çevirtilmiştir.

Bilindiği gibi, bir metnin veya konuşmanın ayrı ayrı kişilerce yapılan çevirilerinin üslup ya da form bakımından birbirlerinin tıpatıp aynı olması beklenemez. Hatta, aynı kişi tarafından yapılan çeviriler bile, hele üzerinden belli bir zaman geçmişse, birbirine benzemeyebilir. Çeviriyi yapan kimsenin her iki dile olan egemenliği, anlatım gücü, üslubu çeviriyi etkileyen faktörlerdir. Çeviride önemli olan anlamın değişmemesi, gerçek anlamın aktarılması ya da yansıtılmasıdır.

Sözkonusu konuşmanın mevcut çevirileri dikkate alındığında, üslûp ve biçim yönünden farklılıkların ortaya çıktığı görülmekte ise de, anlamda herhangi bir aykırılığın bulunmadığı ve her birinin genelde birbirinin aynı olan anlamı verdiği görülmektedir.)

"Ey bacılarım ve kardeşlerim; bugün iyi bir gündür. Biz azat olmuş Kürdistan'dan KDP'nin kongresine gelmişiz. Bu bizim için bir rüyadır. Ben dört parça Kürdistan adına ve Demokrasi Partisi adına size hoş sefa gelmişsiniz diyorum. Ben Demokrasi Partisi adına lider Mesut Barzani'yi ve hazır bulunan misafirleri saygılarımla selamlarım.

Ey hazır bulunan kardeşlerim; Kürdistan halkının sorunu yüzelli senedir ihanet sorunu ve başkaldırma sorunudur. Şeyh Ubadullah Nehdi (Ubeydullah Nehri)'den tutun da şimdiye kadar Kürdistan'ın bağımsızlığı ve kurtuluşu için kim ne yapmışsa biz hepsine saygı duyuyoruz. Hepsi Kürdistan devleti için.

Ey Kürdistan Demokrasi Partisi'nin silahlı askerleri; sizin partinizin sorunu adınız, sesiniz, sedanızdır. Adınız bizim orada da (duyulmuştur), (aynı zamanda, zaten) savaş merkezidir. Herkes bizi biliyor. Her Kürt arslan ve kaplan gibidir. Sorununuz (davanız) sevgidir, zaferdir, rahmetli Molla Mustafa'dır. Muhammedin gazasıdır (Gazi Muhammed), güleryüzdür, savaş meydanında, milletin kahramanı, ölmeyen, rahmetli Molla Mustafa Barzani'dir. Hasaneyn Heykel, Molla Mustafa için diyordu ki, o

Kürdistan'ın yaşlı kartalıdır. Sizin davanız Barzani'nin koşusudur. Davanız Kürdistan'ın kurtuluşudur. Davanız tüm Kürdistan partilerinin anasıdır.

Ey kıymetli kardeşlerim; ben Serhat'tan, Tendürek'ten, Ağrı'dan, Van Gölü'nden, General İhsan Nuri'nin yanından geliyorum. Ben Piran'dan, Bingöl'den, Diyarbakır'dan, İhtiyar Şeyh Sait'in yanından geliyorum. Ben Koçgiri'de kahraman Ali Şer'in yanından, ben Dersim'den Seyit Rıza'nın yanından geliyorum. Ben Diyarbakır zindanlarından, Mazlum Doğan'ın yanından, Bitlis'ten Hasan Hayri Bey'in yanından geliyorum. Ben şehitlerin babası ve Musa Anter'in babasının yanından geliyorum.

Eyaletin (ülkenin) şehitleri şöyle diyorlardı: Biz sizden ümitliyiz. Bugün kardeşlik günüdür, birlik günüdür.

İnsan tek (başına) oldu mu, ne dost ne de düşman size değer vermez. Süleymaniye'den tut, Dersim'e kadar, Mahabat'a kadar, Cebel-i Ekrat'a kadar hepsi şehitlerin ziyaretgâhıdır, kandır, baruttur. Yıldızlar kadar şehitlerin mezarları vardır.

Hepsi (bütün bunlar) niçin? Kürt kardeş olmadı, dost olmadı, onun için. Düşmanın elinin altından kurtulamaz. Kürt kardeş olmazsa Kürdistan olmaz.

Düşmanın elinde Kobra helikopterleri var. Bizim gönlümüzde sadece kardeşlik var, birlik var, düşman öldürdüğü zaman bu KDP., bu YDK., bu PKK demiyor, bunlar Kürttür diyor. Kürtün yanındaki Kürdistan'da (Diğer çevirilerde bu ibare 'Kuzey Kürdistan' olarak belirtilmiş, bizzat Genel Başkan Yaşar Kaya da, doğruluğunu kabul ettiği 15.9.1993 günlü kolluk anlatımında (s.21), konuşmasında 'Kuzey Kürdistan' demiş olduğu ifade ettiğinden, ibareyi bu şekilde anlamak gerekir.) büyük savaş vardır. Arkadaşlar dediler ki: Halepçe'yi unutmadık. Evet, hiçbir Kürt Halepçe'yi unutamaz. Ama, şimdi kurtun yanındaki (Kuzey) Kürdistan'da Şırnak var, Sarıkamış var, Digor var. (Şırnak, Sarıkamış, Digor il ve ilçelerimizin yer aldığı ülke parçasına 'Kürdistan' denildiğine göre, ister 'Kuzey' sözcüğüyle, ister başka bir sıfatla nitelendirilmesinin sonucu etkilemediği açıktır.

Ey kardeşlerim; Kürt birlik olmayıncaya kadar, evet biz Kürdistan için birlik olamıyoruz. Düşman Türk, Arap ve Acem menfaatleri için birlik oluyorlar. Acaba biz Kürdistan için niye birlik olamıyoruz? Ben dedim ki Kürdistan'ın sorunu ihanetlik sorunudur. Hiç Kürtlerin başkaldırması sorunsuz sönmemiştir. Hile, desise, müzakere, siyaset ve bizim

içimizdeki hainlerle, kandırmayla ve içimizdeki düşmanla bizi kandırmışlar ve söndürmüşler. Herkes bizi aldatmış. 1600 sene Kürtler İslâmiyete hizmet etmişlerdir. Bugün Kürt İslamiyetin yetimidir. Bu kadar İslam devletleri Kürtler için bir karar almıyorlar. Kürtler sosyalizme de hizmet etmişler. Bizler marksist Türk, Arap ve Acem'in kölesi olmuşuz. Askerler bize Kürtlüğü kader işi yapmışlar. Burjuvalar, kapitalistler bizi Kürtlük (Kürt olduğumuz) için kabul etmiyorlar. Kürtlük devleti için birlik olmak ve kurtulmak bizim şiarımızdır. Hür olmak ve serbest olmak pahalıdır. Bizim halkımız erkektir (yiğittir). Halkımız davası için, kurtuluşu için kızını, gelinini, oğlunu bize veriyor. Dağlarda günde 40-50 tane şehit düşüyor. Kürdistan eski Kürdistan değil, Kürt eski Kürt değil. Kürtler yemin etmişler, Yeminimiz ölümdür. Ey ülke senin uğrunda canımız feda, senin yolunda. Bizim kefenimiz giysilerimizdir. Ferman ve hediye birşey istemiyoruz dünyada ölümden başka. Bizim kanımız satılıktır, onunla alın Kürdistan'ı, bizim rüyalarımız olur. Biz başka birşey istemiyoruz.

Kardeşlik ve birlik için KDP'nin kongresi başarılı olsun, siz sağ selamet olun. Allah yardımcınız olsun."

Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı'nın bu konudaki Hz.1993/425 sayılı hazırlık soruşturmasına ilişkin dosya örneğine göre:

Genel Başkan Yaşar Kaya'nın 15.9.1993 tarihinde Ankara Emniyet Müdürlüğünce bu konuşmasıyla ilgili olarak ifadesine başvurulduğunda, özetle, gazeteci Emin Çölaşan'ın 28.8.1993 tarihli Hürriyet Gazetesi'nde yayımlanan 'Kim kime ihanet ediyor?' başlıklı yazısında, konuşmadan yapılan alıntıya işaret ederek, bu yazıların yaklaşık olarak kendisinin kongrede yapmış olduğu konuşma olduğunu, konuşmasında 'Kuzey Kürdistan' olarak tanımladığı yerin Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinde bulunan bazı illeri kapsadığını, 'Kuzey Kürdistan' derken Türkiye'nin bir bölümünü kastettiğini; Demokrasi Partisi'nin, Kürt kimliğinin, Kürt halkının demokratik özlemlerinin demokrasi kuralları içinde konuşulmasından ve verilmesinden yana olduğunu, partinin Kürt sorununun Kürt ve Türk Halkının kardeşliği temelinde savaşsız, ölümsüz, silahsız çözümünden yana olduğunu; Irak'a Demokrasi Partisi genel başkanı olarak davet edildiğini ve bu sıfatla oraya gittiğini;

Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığındaki 16.9.1993 tarihli ifadesinde ise, özetle, Irak Kürdistan Demokrasi Partisi'nin 15.8.1993 tarihindeki 11. Olağan Kongresine davet üzerine De-

mokrasi Partisi genel başkanı sıfatıyla katılıp, bu sıfatla Demokrasi Partisi adına konuşma yaptığını;

Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Yedek Hakimliğindeki 16.9.1993 tarihli ifadesinde de, özetle, kongreye parti genel başkanı olarak resmi davetli olduğunu, olay hakkında DGM Cumhuriyet Savcılığında ve kollukta etraflı olarak beyanda bulunduğunu, bu ifadelerinin doğru olduğunu ve onları tekrar ettiğini söylemiş,

Hakkında Ankara DGM Cumhuriyet Savcılığı'nca düzenlenen 1.10.1993 gün, 1993/425-91-74 sayılı iddianame ile, o yer Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde, Türkiye Cumhuriyeti'nin ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğünü bozmaya yönelik propaganda yapma suçundan dolayı 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasası'nın 8/1 maddesi uyarınca kamu davası açılmış olduğu anlaşılmıştır.

C) Demokrasi Partisi Merkez Yürütme Kurulunun 1993 yılı Ağustos ayında yayınladığı 'Demokrasi Partisi'nin Barış Çağrısıdır' başlıklı bildirisi:

"Anti demokratik yöntemlerle ülke sorunlarını çözmek mümkün değildir. Bugün ülkemizde ilan edilmemiş adı konulmamış bir savaş yaşanmaktadır.

Uluslararası hukuk kurallarının açıkca çiğnendiği bu savaş yüzünden Kürtler de Türkler de çok ağır bedeller ödemektedir.

Savaşta her gün 30 insanımız hayatını kaybetmektedir. Savaş boyunca, 17.700 insanımız öldü. Yaklaşık 400 köy tümden veya kısmen boşaltıldı ve yakıldı. Ormanlar ve tarihi değerler yok edildi. Milyonlarca insan topraklarından koparıldı. Toplu göçler ve sürgünler yapıldı. Yoksul insanlarımızın cebinden alınan milyonlarca para bu savaş için harcandı.

Emekçiler, İnsan Hakları Savunucuları, Barış severler,

Her iki taraftan ölen 17.700 insanın hepsi bizim insanımız. Savaşın bütün yükü yoksul halkımıza fatura ediliyor.

Bilelim ki, bu savaş ne kadar sürerse sürsün; ne kadar insan ölürse ölsün, Kürt sorunu çözülemeyecektir. Askeri politikalar 70 yıldır uygulanıyor. Devlet bu politikalarla neyi çözebildi? Katliamla, sürgünle, inkârla Kürt sorunu çözülebilseydi, bugüne kadar çoktan çözülmüş olurdu.

Sorun, "Ekonomik geri kalmışlık veya terör sorunu" değildir. "Sorun siyasidir ve adı da Kürt Sorunudur.

Onun için daha çok insan ölmeden, daha çok kan dökülmeden, daha çok ekonomik yıkıma uğramadan, demokratik hak ve özgürlüklerimizden daha fazla ödün vermeden BARIŞ sağlanmalı, siyasi çözüm yolları bulunmalıdır.

"Ulusal mutabakat" ve "Vatanın bölünmesi tehlikesi" yalanlarıyla haklarınız ve özgürlükleriniz elinizden alınmaktadır. Bu ağır bedeli ödemek zorunda değilsiniz. Bu savaşa hep birlikte dur diyelim. Savaşa karşı barışı savunmak insanlık görevidir. Topyekün savaşa karşı, topyekün barışı savunalım. Barış içinde, eşit ve özgür koşullarda yaşamak hepimizin hakkı. Kendi haklarımıza ve görevlerimize sahip çıkalım. Ekmeğimizi, özgürlüklerimizi, kardeşliğimizi, barış içinde ve demokratik bir ortamda yaşama hakkımızı savaş yanlılarının insafına terketmeyelim. Onlar bir avuçtur. Onları durdurabiliriz. Akan kana ve tüm acılara son verebiliriz. Birlikten doğan gücümüzle sorunları çözebiliriz.

Bunun için öncelikle silahlar susmalıdır. PKK ve devlet ATEŞKES ilan etmeli ve kararlarına uymalıdırlar. Ateşkes tarafsız güçlerce denetlenebilmelidir.

Sorunun köklü çözümü; barışçıl ve demokratik bir ortamda ve eşitlik temelinde siyasi yol ve yöntemler uygulanarak bulunacaktır. Kürt kimliğinin tüm sonuçlarıyla birlikte kabul edildiği, düşünce ve örgütlenme özgürlüğünün eksiksiz uygulandığı demokratik bir ortamda siyasi çözüm yollarını birlikte bulabiliriz.

Barışı kazanmak ve kalıcılaştırmak için;

1- Devlet, Kürtlerin her düzeyde seçilmiş meşru temsilcileriyle görüşmeler yolunu açmalıdır.

2- Türkiye'nin sosyolojik gerçeğine uygun olarak Kürt kimliği tüm sonuçları ile birlikte tanınmalı, Anayasa ve yasalarca garanti altına alınmalıdır.

3- Kürt kimliğinin kabulü temelinde, Türkiye'nin taraf olduğu tüm uluslararası anlaşmalara konulmuş çekinceler geri alınmalı ve sorunun AGİK süreci ve Paris Şartı'na uygun olarak çözümü için adımlar atılmalıdır.

4- Kürtler, kendilerini çağdaş anlamda ifade edebilmek için dilini, kültürünü ve sanatını yazılı ve sözlü olarak kullanabilmeli ve geliştirebilmelidir.

5- Anadilde eğitim hakkı sağlanmalı, radyo ve TV'lerde Kürtçe yayın yapılmalıdır.

6- Kürt sorunu ve diğer tüm sorunların çözüm yollarının, bütün boyutlarıyla ve özgürce tartışılabileceği demokratik bir ortam sağlanmalıdır.

7- Olağanüstü Hal Uygulaması, bütün kurumları ile birlikte kaldırılmalıdır.

8- Özel Tim bölgeden çekilmelidir.

9- "Faili meçhul cinayetler" aydınlatılmalı, kontrgerilla örgütü açığa çıkarılıp, dağıtılmalıdır.

10- Köy koruculuğu sistemine son verilmelidir.

11- Anti-Terör Yasası yürürlükten kaldırılmalıdır.

12- 12 Eylül'ün sonuçlarını ortadan kaldıracak bir genel af ilan edilmelidir.

13- Adil bir seçim yasası çıkartılmalı ve her türlü düşüncenin serbestçe örgütlenmesi sağlanmalıdır.

14- Boşaltılan, yakılan ve yıkılan köyler yeniden inşa edilmeli, köylülerin uğradığı zararlar karşılanmalıdır.

15- Bölge ekonomisinin canlandırılması için gerekli tedbirler alınmalıdır.

16- İsmi değiştirilen yerleşim birimlerine eski isimleri iade edilmelidir.

Savaştan çıkarı olmayan en geniş kesimleri, BARIŞ çağrımıza destek olmaya çağırıyoruz. Sesinizi yükseltin. Öncelikle barış ortamını sağlayalım. Barış ortamını kalıcı kılmak ve demokrasiyi kazanmak yaşamsaldır. İnsanca yaşama hakkımızı hep birlikte savunalım.

- Yaşasın halkların kardeşliği

- Silahlar sussun, akan kan dursun

- Askeri çözüm değil, demokratik çözüm istiyoruz

- Barış kampanyamıza katıl, güç ver"

Davalı partinin Merkez Yürütme Kurulu tarafından kaleme alınan bu bildirinin yurdun çeşitli yerlerinde dağıtılmak üzere gönderildiği, bu cümleden olarak İzmir İl Başkanlığı'nın İzmir Valiliği'ne verdiği 2.7.1993 günlü dilekçede bildirilen İzmir ilindeki dağıtımına Konak, Buca, Karşıyaka, Bornova, Balçova, Gaziemir, Selçuk, Torbalı, Menemen, Aliağa ve Narlıbahçe ilçelerinde başlanacağının bildirildiği İzmir Emniyet Müdürlüğünden Cumhuriyet Başsavcılığımıza yazılan 4.8.1993 gün 068728 sayılı yazıda da bildirilerin 3.8.1993 tarihinde anılan ilçelerde dağıtıldığından bilgi verildiği ve bildirilerin bir örneğinin gönderildiği,

Aynı bildirilerin Manisa ilinde dağıtımını gerçekleştiren davalı partinin Manisa il başkanı Ahmet Sağın ile sekreter üye Bedrettin Mutlu hakkında, halkı ırk ve bölge farklılığı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik ettiğinden söz edilerek İzmir DGM Cumhuriyet Savcılığının 27.4.1993 gün 1993/356-143-123 sayılı iddianamesiyle T.Ceza Yasası'nın 312/2 maddesi uyarınca İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde kamu davası açıldığı, İl başkanı Ahmet Sağın'ın 23.8.1993 tarihinde Manisa Cumhuriyet Savcılığı'ndaki ifadesinde, bildirilerin parti genel merkezinden gönderildiğini belirttiği,

Bildirilerin Diyarbakır'da da dağıtılmak istenmesi üzerine, Diyarbakır (1) no.lu Devlet Güvenlik Mahkemesi Yedek Hakimliği'nin 10.7.1993 gün, Müt.1993/275 sayılı kararıyla, T. Ceza Yasası'nın 312/2 maddesi kapsamında bulunduğu kanısına varmakla 2950 sayılı Yasayla 5680 sayılı Basın Yasası'nın Ek-1 maddesine göre dağıtılmasına engel olunup, el konulmasına ve toplatılmasına karar verildiği, Malatya Devlet Güvenlik Mahkemesi Yedek Hakimliği'nin 16.8.1993 gün, 1993/180 Değ. İş sayılı kararıyla da sözkonusu bildirilerin toplatıldığı,

İlgili soruşturma kağıtlarının Diyarbakır ve Malatya DGM Cumhuriyet Savcılıkları tarafından Ankara DGM Cumhuriyet Savcılığı'na gönderilmesini takiben, Merkez Yürütme Kurulu üyelerinin ifadelerine başvurulduğunda, kurulu oluşturanlardan İbrahim Aksoy, İsmail Arslan, Kemal Okutan, Ali Beyköylü, Kemal Bilget, Sara Akan, Osman Özçelik, Cabbar Gezici, Bahattin Güner, Nesim Kılıç, Refik Karakoç, Nevzat Özbay, Murat Bozlak ve Raşit Deli 27.9.1993 günlü anlatımlarında, özetle, bildirinin iç barışın sağlanması amacıyla başlattıkları kampanya dolayısıyla Merkez Yürütme Kurulu'nca hazırlandığını söyledikleri,

Genel Başkan Yaşar Kaya da dahil olmak üzere adları geçenler hakkında düzenlenen 4.10.1993 gün, 1993/426-92-75 sayılı iddianameyle Ankara DGM'nde, devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğünü bozmaya yönelik propaganda yapma suçundan 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasası'nın 8/1. maddesi uyarınca kamu davası açıldığı,

ekte sunulan belgelerin incelenmesinden anlaşılmıştır.

IV- Kapatma Nedenleri ve Değerlendirme:

A) Kapatma Nedenleri

Daha önce de değinildiği gibi, siyasal partilerin amaçları ve kapatılmalarına ilişkin esaslar Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde düzenlenmiş bulunmaktadır. 68. maddenin dördüncü fıkrası, siyasal partilerin tüzük ve programlarının devletin ülkesi ve ulusuyla bütünlüğüne, insan haklarına, ulus egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamayacağı; beşinci fıkrası, sınıf ve zümre egemenliğini veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayan parti kurulamayacağı kuralını getirmiş; 69. maddenin birinci fıkrası ise, siyasal partilerin tüzük ve programları dışında faaliyette bulunamayacakları, Anayasa'nın 14. maddesinde yer alan sınırlamaların dışına çıkamayacakları, çıkanların temelli kapatılacakları; sekizinci fıkrası da, siyasal partilerin yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan, yabancı ülkelerdeki dernek ve gruplardan herhangi bir suretle ayni ve nakti yardım ve emir alamayacakları ve bunların Türkiye'nin bağımsızlığı ve ülke bütünlüğü aleyhindeki karar ve faaliyetlerine katılamayacakları, bu hükümlere aykırı hareket eden siyasal partinin temelli kapatılacağı kuralını kabul etmiştir.

Çalışmaları ile ulusal iradenin oluşmasını sağlayarak siyasal iktidara sahip olmayı hedefleyen siyasal partilerin toplum düzeni ve demokratik hayatın devamı bakımından taşıdıkları önem onların kuruluş ve faaliyetlerinin izlenmesinin benzeri örgütlerden farklı olmasını zorunlu kılmıştır. Nitekim, genel çizgileri itibariyle, olağan derneklere benzese bile, siyasal partilerin uymaları gereken esasların Anayasa'da yer alması, çalışmalarının Anayasa ve yasalar hükümlerine uygun olup olmadığının derneklerden farklı olarak özel biçimde izlenip, denetlenmesi, demokratik hayatın vazgeçilmez öğeleri sayılmalarının sonucudur. Ancak, siyasal partilerin yukarıda belirtilen hedefe ulaşmaları için yapacakları çalışmalarda mutlak bir özgürlükten yararlanmaları beklenemez. Demokratik hukuk devleti olmanın gereği olarak, bu özgürlük Anayasa ve yasalarla sınırlandırılmış, siyasal partiler çalışmalarında tümüyle serbest bırakılmamışlardır. Çünkü, bu sınırlamalardan herhangi birinin çiğnenmesi halinde, Anayasa'nın Türkiye Cumhuriyeti'nin özünden ayrılmayacak olan nitelikler ve devletin dayandığı temel ilke ve görüşler hiçe sayılmış olur ve böylece doğrudan doğruya Türkiye Cumhuriyeti tehlikeye düşer.

Siyasal partilerin kurulmalarına, faaliyetlerine, denetlenmelerine, kapatılmalarına ilişkin esasları düzenleyen SPY Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde öngörülen ilke ve esaslara paralel olarak, siyasi partilerle ilgili yasaklar başlıklı dördüncü kısmında partilerin amaç ve faaliyetlerinde uyacakları hususları düzenlenmiş, bu ilke ve esaslara uymamanın yaptırımını 101. maddenin (a), (b) ve (c) bentlerinde "partinin kapatılması" olarak belirlemiştir.

Siyasal partiler için öngörülen yasaklamalar, davanın konusunu ilgilendirdiği ölçüde, şu biçimdedir:

SPY'nın 78. maddesinde; "Siyasi partiler:

a) Türkiye Devletinin..... Anayasa'nın başlangıç kısmında ve 2. maddesinde belirtilen esaslarını; Anayasa'nın 3. maddesinde açıklanan Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne diline....dair hükümlerini..... değiştirmek;

.....dil, ırk.... ayrımı yaratmak

amacını güdemezler veya bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar, başkalarını bu yolda tahrik ve teşvik edemezler.

...." hükmü getirilmiştir. Sözkonusu yasaklamaların Cumhuriyetin niteliklerini, devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmezliğini ve Atatürk milliyetçiliği ilkesini korumaya yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Madde metninde belirtilen Anayasanın Başlangıç'ında, "...hiçbir düşünce ve mülâhazanın ....Türk varlığının devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının..... Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılâpları.... karşısında koruma göremeyeceği" ifade edilmiş, Anayasa'nın 2. maddesinde ise, Cumhuriyetin nitelikleri sayılırken Başlangıç'a gönderme yapılmak suretiyle "bölünmezlik" ya da bütünlük ilkesinden dolaylı olarak söz edilmiş, 3. maddesinin birinci fıkrasında ise, "Türkiye Devleti ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçe'dir." biçimindeki hükümle "bölünmezlik" ilkesi açık olarak konulmuş, 14. maddesinin birinci fıkrasında, Anayasadaki hak ve özgürlüklerin hiçbirinin devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak.... dil, ırk, din ve mezhep ayırımı yaratmak.... amacıyla kullanılamayacağı kabul edilerek temel hak ve özgürlüklerin kötüye kullanılmasının önüne geçilmek istenmiştir.

Sözü edilen bölünmezlik ilkesinin siyasal, tarihsel ve hukuksal dayanaklarını Amasya Genelgesi ile başlayıp, Misak-ı Milli (Ahd-ı Millî) bildirgesi ile sonuçlanan belgeler dizisi oluşturur. Gerçekten, 21-22.6.1919

tarihli Amasya Genelgesi'nin 1. maddesinde, "Vatanın tamamiyeti, milletin istiklâli tehlikededir." Tesbiti yapıldıktan sonra, 7.8.1919 tarihli Erzurum Kongresi kararlarında, "Trabzon vilayeti ve Canik sancağıyla Vilayât-ı Şarkiye adını taşıyan Erzurum, Sivas, Diyarbekir, Mamuretülaziz, Van, Bitlis vilâyeti ve bu saha dahilindeki müstakil livalar, hiçbir sebep ve bahaneyle birbirinden ve Osmanlı topluluğundan ayrılması düşünülemeyen bir bütündür. Buralarda yaşayan müslümanlar birbirlerinin sosyal ve ırki durumlarına saygılı ve öz kardeştirler.", "Vatanın bütünlüğü, milli istiklâlin sağlanması ve Saltanat ve Hilâfetin masuniyeti için kuvâ-yı milliyeyi âmil ve irade-i milliyeyi hâkim kılmak esastır." ve "Mondros mütakeresiyle sınırlarımız içinde kalan ve her bölgesinde olduğu gibi Doğu Anadolu Vilâyetlerinde de ezici bir çoğunluğu İslâmlar teşkil eden, iktisadî ve kültürel üstünlüğü Müslümanlara ait bulunan ve yekdiğerinden gayrıkabil-i infikâk öz kardeş olan din ve ırkdaşlarımızla meskûn memleketlerimizin bölünmesinden vazgeçilmeli, mevcudiyetimize, hukuk-ı tarihiye, ırkiye ve diniyemize riâyet edilmelidir." biçimindeki ilkelerle ülke ve ulusun bölünmezliği vurgulanmıştır. 11.9.1919 tarihli Sivas Kongresi Kararlarında ise, "Heyet-i Temsiliye, şarkî Anadolu'nun heyet-i umumiyesini temsil eder." ibaresi yerine "Heyet-i Temsiliye vatanın heyet-i umumiyesini temsil eder." hükmü getirilmiş, "Hükûmet-i Osmaniye bir tezyik-i düveli karşısında buraları (yani Şark Vilayetlerini) terk ve ihmal etmek ızdırarında bulunduğu anlaşıldığı takdirde alınacak idarî, siyasî, askerî vaziyetlerin tayin ve tesbiti" yani geçici yönetim oluşturmak meselesini düzenleyen hükümde yer alan "buraları" ibaresi yerine de "mülkümüzün herhangi bir cüzünü terk ve ihmal etmek..." biçiminde kapsamlı ve genel bir kayıt getirilmiştir. İstanbul'da toplanan Meclis-i Mebusan'ca 28.1.1920 tarihinde kabul edilip Büyük Millet Meclisi'nce de benimsenen Misâk-ı Millî Bildirgesi'nin 1. maddesinde, "Devlet-i Osmaniye'nin münhasıran Arap ekseriyetiyle meskûn olup 30 Teşrinievvel 1918 tarihli mütarekenin hin-i akdinde muhasım orduların işgali altında kalan aksamın mukadderatı, ahalinin serbestçe beyan edecekleri âraya tevfikan tayin edilmek lâzım geleceğinden, mezkûr hatt-ı mütareke dahilinde dinen, ırkan ve aslen müttehit, yekdiğerine karşı hürmet-i mütekabile ve fedekârlık hissiyatıyla meşhun ve hukuk-ı ırkiye ve içtimaiyeleri ile şeriat-ı muhitalarına tamamiyle riayetkâr Osmanlı-İslâm ekseriyetiyle meskûn bulunan aksamın heyet-i mecmuası hakikaten veya hükmen hiçbir sebeple tefrik kabul etmez bir küldür." denilerek bölünmezlik ilkesi doğrulanmıştır.

Anayasa'nın, bir tarihsel olgu ve hukuksal temel niteliğinde olan bölünmezlik ilkesine devletin temel amaç ve görevlerini düzenleyen 5., temel hak ve özgürlüklerin sınırlanmasıyla ilgili 13., basın özgürlüğünü dü-

zenleyen 28. ve 30., dernek kurma özgürlüğünü düzenleyen 33., gençliğin korunmasından söz eden 58., siyasal partilerin tüzük ve programlarının uyacakları esasları belirten 68., yükseköğretim kurumlarını düzenleyen 130., radyo-televizyon idaresi ve kamuyla ilişkili haber ajanslarını düzenleyen 133. kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını düzenleyen 135. maddelerinde bu ilkeye yer verdiği 143. maddesiyle bu bütünlük aleyhine işlenen suçlar için özel yargı yerleri olan Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurduğu, hatta 81. maddesinde milletvekili, 103. maddesinde Cumhurbaşkanı yemini metnine dahil ettiği görülmektedir. Bütün bu düzenlemeler, Anayasa'nın Türkiye Devletinin ülkesi ve ulusuyla bölünmezliği ilkesine karşı gösterdiği duyarlık ve titizliğin birer işaretidir. Gerçekten, toplumun hukuksal bağlamda örgütlenmesi demek olan devletin ve dolayısıyla toplumun kendi varlığına yönelebilecek tehditlere karşı korunmasını sağlayan bölünmezlik ilkesi bir yönüyle ülkenin tümlüğünü, diğer yönüyle de ulusu meydana getiren öğelerin bütünlük oluşturmasını ifade eder. Bu ilkenin öylesine bir özelliği vardır ki, bir yönünün herhangi bir biçimde ihlâl edilmesi, diğer yönünün de ihlâl edilmesi sonucunu doğurmaktadır.

Lozan Barış Antlaşması görüşmelerinde Başdelege İsmet Paşa, "Büyük Millet Meclisi Hükümeti; Türk yurdunun birliğine ve bölünmezliğine en büyük önemi vermekte, hakların ve ödevlerin, çıkarların ve yükümlülüklerin yurttaşlarca eşit olarak paylaşılması gerektiğine inanmaktadır." biçimindeki sözlerle bütünlük ilkesini açıklığa kavuşturmuştur.

78. maddenin (a) bendi, siyasal partilerin devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğü yanında, devlet dilinin Türkçe olduğuna dair kuralı da değiştirme amacını güdemeyeceklerini ve bu yolda faaliyette bulunamayacaklarını belirtmektedir. Anayasa'nın 3. maddesinin birinci fıkrası, devlet dilinin Türkçe olduğu hükmünü taşımaktadır. Bölünmezlik ilkesinin bir gereği ve sonucu olan bu hüküm, resmi işlemlerin ve yazışmaların Türk dilinde yapılması, resmi belgelerin bu dilde düzenlenmesi, öğretimin ve ulusal kültürün yalnızca Türkçe'ye dayanması, başka deyişle ülkedeki tek ulusal kültürü Türk kültürünün oluşturması demektir. Türkçe bireyler arasında yalnızca bir resmi dil olma durumunu çoktan aşmış; ayrı etnik kökenlerden gelseler bile, yüzyıllar boyunca karışıp kaynaşmış ve bir ortak kaderi paylaşmış, ortak bir kültüre ulaşmış kitlelerin hem günlük yaşantıda, aile içinde ve işyerinde yaygın biçimde kullandığı ortak bir iletişim aracı olabilmiş, hem de ayrı kitlelerin ortak bilim, kültür ve sanat dili olma derecesine ulaşabilmiş ve böylece gerek bireysel, gerekse toplumsal iletişimin sağlanmasında ana araç olmuştur. Türkçe'nin kazandığı bu yaygınlık ve genellik göz önüne alındığında, etnik grupların sahip oldukları yerel dillerin resmi dil yerine genel iletişim ve eğitim dili olarak

kullanılması düşüncesi kabul edilemez. Yerel düzeyde kalmış, gelişememiş diller bireylere manevi varlıklarını geliştirme olanağı sağlayamaz.

Diğer taraftan, her ne kadar Anayasa'nın 26. maddesinin üçüncü fıkrasında, "Düşüncelerin açıklanması ve yayılmasında kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dil kullanılamaz." hükmü getirilmişse de, günümüzde kullanılması yasaklanmış bir dilin bulunmadığı, her yurttaşın isteği dili özel yaşantısında özgürce kullandığı yaşanan gerçeklerdendir. Anayasa'nın 42. maddesinin son fıkrasında, "Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez..." kuralı yer almış, uluslararası sözleşmelerin hükümleri bundan ayrı tutulmuştur. İlköğretimin zorunlu olması, eğitim ve öğretim birliğinin sağlanması gereği olarak böyle bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmuştur.

Dil konusunda Anayasa'da bulunan bir diğer hüküm de 14. maddenin ilk fıkrasındaki, "Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbiri, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek.... amacıyla kullanılamazlar..." biçimindeki kuraldır. Bu hükümle, Anayasa'daki hak ve özgürlükleri dil ayırımı yaratmak amacıyla kullanılamayacağı kabul edilmiştir.

Davanın konusu bakımıdan, SPY'nın 78. maddesinin (a) bendinde incelenmesi gereken bir başka husus da "millet (ulus)" ve "milliyetçilik (Atatürk Milliyetçiliği)" kavramlarıdır. Yüksek Mahkemenizin de 16.7.1991 gün, Esas 1990/1 (Siyasi Parti Kapatma), Karar 1991/1 sayılı, 10.7.1992 gün, Esas 1991/2 (Siyasi Parti Kapatma) Karar 1992/1 sayılı ve en son 14.7.1993 gün, Esas 1992/1 (Siyasi Parti Kapatma), Karar 1993/1 sayılı kararlarında belirtildiği gibi; "...'millet' kavramı; insanlığın gelişme süreci sonunda vardığı en ilerlemiş birlikteliği oluşturan toplumsal yapıyı anlatır. "Ulus" ve yerine göre "Halk" sözcükleriyle de anlatılan bu yapı, bir gelişme düzeyini, bilinçli ve kişilikli bireyler olgusunu gösterir. "Milliyetçilik" ise, büyük bir toplumsal gerçek ve "Millet düşüncesi"nin üzerine kurulu olan çağın en etkin kültür ve politik anlayışıdır. Milliyetçilik, Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Türk Devrimi'nin temel ve önde gelen ilkelerinden biridir. Cumhuriyet döneminde "millet" ve "milliyetçilik" kavramları, başta teokrasiden demokrasiye geçişi sağlayan Atatürk olmak üzere Cumhuriyetin kurucularıyla, onların koyduğu temel ilkeler üzerinde Cumhuriyeti yöneten kuşaklarca yorumlanmış ve 1924, 1961, 1982 Anayasalarında yer almıştır. 1982 Anayasası'nın Başlangıç'ında, "....Atatürk'ün belirlediği milliyetçilik anlayışı...", 2. maddesinde "...Atatürk milliyetçiliği....", 42. maddesinde ".....Atatürk ilkeleri...."

ve 134. maddesinde "Atatürkçü düşünce..." sözcükleriyle Atatürk milliyetçiliği güçlü biçimde yer almaktadır. Atatürk milliyetçiliği, ayrımcı ve ırkçı bir kavram değil, Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türk halkının kökeni ne olursa olsun, Devlet yönünden tartışmasız eşitliği, içtenlikli birliği ve birlikte yaşama istencini içeren çağdaş bir olgudur. Ayrımcılığı dışlayıp "ulus" yapısı içinde kaynaşmayı öngören bu kavram; etnik kökenleriyle kimlikleri ayrımcılığa varan resmi bir tanıtım belirtisi olarak söylenmesini engellemektedir....

"Ulus, tarihsel ve sosyolojik yönden belirli aşamaları geçmiş ve belirli nitelikleri kazanmış bir topluluktur. Türk Ulusu, Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasıyla sınırları çizilmiş "vatan" kavramına dayanır. Ulus; vatan üzerinde yaşayan, geçmişten geleceğe doğru bir zaman akışı içinde, ortak yaşam istek ve amacına bağlanan kültür ve ülkü birliğine dayanır. "Ulus" kavramı dar çerçeveli topluluk ve dinden başka toplumsal bir bağı olmayan ve başka öğe aramayan ümmet kavramlarından çok farklıdır. Ulus, tarihsel ve sosyal gelişmenin yarattığı birlikte yaşama olgusudur. Irk gibi antropolojik filololojik niteliklere dayanan dar bir kavram da değildir. Ulus, ortak bir tarih bilinci yaratmamış göçebe, yerli dil ve soy gruplarından oluşan sosyolojik bir yapı olan kavim de değildir..."

Anayasa'nın 2. maddesinin gerekçesinde, "Atatürk milliyetçiliği" olarak ifade edilen milliyetçilik kavramı, bütün bireylerin kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde, diğer bir deyişle, ulusal dayanışma ve adalet anlayışı içinde yaşamaları olarak tanımlanmıştır. Başlangıç'ın dokuzuncu paragrafında Türk vatandaşlarının milli gurur ve iftiharlarda, milli sevinç ve kederlerde, milli varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduğunun belirtilmesi de Atatürk milliyetçiliğinin tanımından başka birşey değildir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin niteliklerinden olan ve onun ulusal devlet olmasının bir sonucu olan Atatürk milliyetçiliği çağdaş milliyetçilik anlayışıdır. Yani, hangi kökenden gelirse gelsin, bireyleri bir araya getiren, bir arada yaşatan şey, onlardaki aynı bir ulusa mensup olma duygu ve düşüncesi, bu yolda gösterilen kararlılık ve irade birliğidir. Sübjektif nitelikteki bu milliyetçilik düşüncesinde esas olan, kökeni ne olursa olsun, bireyin, kendisi gibi olanlarla birlikte, kaderde, kıvançta ve tasada ortak ve bölünmez bir bütün oluşturdukları duygu, düşünce ve inancıdır. Bu bakımdan, sınırları belli bölünmez vatan esasını temel alır. Gerçekci ve çağdaş milliyetçilik anlayışını temsil eder. Irk düşüncesi, kan bağı, diğer biyolojik ölçütler ve soyca başka görünen toplulukların bütünden ayrı sa-

yılmaları düşüncesi bir milliyetçilik anlayışında yer almaz. Kültür milliyetçiliğidir. Bu nedenle, kökenlerine, soylarına, bakılmaksızın, bireyleri ortak bir kültüre mensup oldukları bilinci ve manevi mutabakatı etrafında toplar, onları "tek ulus" yapısı içinde kaynaştırıp, bütünleştirir. Yüksek Mahkemeniz de bir tarihsel olgu olarak bu milliyetçilik anlayışını kararlılık gösteren bir biçimde böyle yorumlamaktadır. Nitekim, 20.7.1971 gün, Esas 1971/3 (Parti Kapatılması), Karar 1971/3 sayılı kararda, "....Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde Türk milliyetçiliği ideolojisi egemendir ve Anayasamız (Başlangıç) kuralları arasında bunu bildirdiği gibi, bütün Anayasa yapısının oturduğu temel dahi budur. Bu, Türk kültürüne dayanan bir milliyetçiliktir ve bunda ırk düşüncesi ve kökence başka görünen toplulukların ayrı tutulması düşüncesi yer almış değildir..."; 8.5.1980 gün, Esas 1979/1 (Parti Kapatılması), Karar 1980/1 sayılı kararda, "...geçmişte "panislâmist" ve "panturanist" görüşlerin neden olduğu acı deneyimleri yaşamış olan Türk Ulusu'nun din, dil, ırk ve mezhep gibi esaslara dayalı aylırık çabalarına ödün vermeyen, birleştirici ve toplayıcı bir "milliyetçilik" anlayışına Anayasa'nın Başlangıç hükümleri arasında yer verilmesi, İmparatorluktan ulusal devlete dönüşmüş olan bir toplumun bilinçli bir davranışıdır..."; 27.11.1980 gün, Esas 1979/31, Karar 1980/59 sayılı kararda, ".....Anayasada, ırkçılık, turancılık ya da din veya mezhep doğrultusunda bütünleşmeyi amaçlayan inanışları reddeden Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesi Türk sayan birleştirici ve bütünleştirici bir milliyetçilik anlayışı benimsenmiştir..."; 18.2.1985 gün, Esas 1984/9, Karar 1985/4 sayılı kararda, "....Atatürk milliyetçiliği, Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesi Türk sayan, dil, ırk, din gibi düşüncelerle yapılacak her türlü ayırımı ret eden, birleştirici ve bütünleştirici bir anlayışı temsil eder..." biçimindeki görüşlere yer verilmiştir.

Özellikle son iki yıl içinde benzer davalar dolayısıyla vermiş olduğu kararlarda Yüksek Mahkemenizin, giderek kazandığı öneme paralel olarak sözü edilen ilkenin anlamını daha da artan bir duyarlılıkla yorumlayıp zenginleştirdiği gözlenmektedir. Nitekim, 16.7.1991 gün, Esas 1990/1 (Siyasi Parti Kapatma), Karar 1991/1 sayılı kararında şöyle denilmiştir. "Bugün, Türkiye Cumhuriyeti içinde yaşayan insanların bir kesimi değişik kaynaklardan gelse bile kültürleriyle tek bir yapı oluşturmuştur. Türkiye Cumhuriyetinde dil ve kültürün bugünkü düzeye gelmesinde, ülkenin her karış toprağında, her kökenden ve soydan gelen vatandaşlarımızın payı vardır... ülkenin her yeri her yurttaşındır.

"Kurtuluş Savaşı'ndan önce, Anadolu'nun yer yer işgal edildiği bütün güç ve olanaklarına el konulduğu bilinmektedir. Bu çok kötü koşullar

içinde Anadolu'nun bir kısım topraklarının parçalanması için yoğun çabaların sürdürüldüğü sıralarda, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkan Atatürk'ün 18.6.1919 günü, 1. Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Paşa'ya çektiği telgrafta; "Bütün Anadolu halkının milli bağımsızlığı kurtarmak için baştan aşağı tek bir vücut gibi birleşmiş" olduğu belirtilmektedir.

"Atalarımız tarihin geçmiş günlerinde olduğu gibi, o karanlık günlerde de bölücü propaganda ve desteklere kapılmadan, kendi özgür istençleriyle ve ortak istekleriyle çağların yarattığı ortak kültürde birleşmeyi ve Türk Ulusu'nu oluşturmayı sağlamıştır. Bu olgu, bugün de ulusça bağlı olduğumuz bir tür ulusal ant ve toplumsal uzlaşmadır. Yasama, yürütme ve yargı organlarıyla yönetim görevlerinde, yerleşimde, çalışma hayatında, temel hak ve özgürlüklerde eşitliği kabul eden bu tarihsel dayanışma, kaynaşma ve oluşum, Kurtuluş Savaşı'nda zafere ulaşmayı, ülkesi ve ulusuyla bölünmez bir bütün olan Türkiye Cumhuriyeti devletini kurmayı başarmıştır.

"Türk Devletinin vatandaşları arasında etnik ya da diğer herhangi bir nedenle siyasal veya hukuksal aykırılık söz konusu değildir... Türk Milleti içinde yer alan her kökenden vatandaş, hiç bir ayırım gözetilmeksizin istem ve başarılarına göre her görev ve işte çalışmış, Türkiye'nin her yerinde, köyünde, şehirinde yaşama, yerleşme, okuma, evlenme, gelişme ve yükselme ile Türk dil ve kültüründen faydalanma ve katkıda bulunma olanağına kavuşmuştur...

"Türkiye'de; Türk Ulusu'nun dengeli, tutarlı tutumu, hoşgörüsü, insan sevgisi ve değerbilirliği milli bütünlüğü adaletli biçimde sağlanmıştır. Milli bütünlüğümüzün temeli, ortak kültüre, lâiklik ilkesi ile akla, mantıklı düşünceye, sağduyuya, adalete dayanan "Atatürk milliyetçiliği"dir.

"Anayasamız, Türk Devleti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesi Türk sayan birleştirici ve bütünleştirici bir milliyetçilik anlayışına sahiptir. Devletin, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, bu çağdaş milliyetçilik anlayışının belirgin niteliklerinden birini oluşturmaktadır.

"Anayasa Mahkemesi'nin yine siyasal partilere ilişkin 20.7.1971 günlü, Esas 1971/3, Karar 1971/3 sayılı kararında bu konuda şöyle denilmiştir:

"1921 Anayasası'ndan 1961 Anayasası'na değin sürekli olarak üzerinde durulmuş bir ilke olan (Türk Devleti'nin ulusu ve ülkesi ile bölünmezliği" ilkesi, Erzurum ve Sivas Kongreleri'nde saptanan biçimi ile Mi-

sakı Milli kurallarında dayanağını bulmaktadır. Misakı Milli'nin gösterdiği sınırlar içinde birbiriyle kaynaşmış olarak yaşayanların gerçekten ve hukuka aykırılık kabul etmez bir bütün oldukları kesinlikle belirlenmiş ve bu bütünlük içinde Kürt halkından hiçbir zaman söz edilmemiş olduğu gibi, Lozan Barış Antlaşması görüşme ve kararlarında da, Misakı Milli'nin çizdiği sınırlar içinde azınlıklar sayılırken Kürt ayırımına yer verilmemiştir.

"Bu durum yalnızca bir olayın değil, doğrudan doğruya bir gerçeğin de anlatımı olmaktadır. Bu gerçeğin de en aydınlık anlamıya doğrudan doğruya Atatürk'ün ulus anlayışında bulmaktayız. Atatürk'ün kendi el yazısı ile düzenlediği notlarında: "Bugünkü Türk Milleti, siyasi ve içtimai camiası içinde kendilerine Kürtlük fikri, Çerkezlik fikri ve hatta Lâzlık fikri veya Boşnaklık fikri propaganda edilmek istenmiş yurttaş ve millettaşlarımız vardır. Fakat mazinin istibdat devirleri mahsülü olan bu yanlış göstermeler hiçbir millet ferdi üzerinde üzüntü ve kınamadan başka bir tesir hâsıl etmemiştir. Çünkü bu millet efradı da umum Türk Camiası gibi aynı müşterek maziye, tarihe, ahlaka ve hukuka sahip bulunuyorlar" demiş ve "Ulus"u "Türkiye Cumhuriyetini kuran Türkiye halkına Türk Milleti denir."..." biçiminde tanımlamış.)

"10.7.1992 gün, Esas 1991/2 (Siyasi Parti Kapatma), Karar 1992/1 sayılı kararda; "....Uluslar, varlıklarını tarihsel gelişmeler ve gerçeklerle kazanırlar. Ortak kültürün, sosyal dayanışmanın ve birlikte yaşama duygusunun doğuşu, gelişip güçlenmesi tarihe dayanır. Tek vücut durumunda ve tam ulus yapısı içinde bütünleşerek Kurtuluş Savaşı'nı yapmış halkın vatanı Türk Vatanı, Milleti Türk Milleti, Devleti de Türk Devleti'dir. Dünya çağlar boyu Anadolu için "Türkiye" ve burada yaşayanlar için "Türkler" adını kullanmıştır. Bu durum, ulus bütünlüğü içinde yer alan farklı etnik grupları görmeme anlamına gelmez.

"Türk Ulusu'nu oluşturan, binlerce yıl birarada yaşamış, kaynaşmış, ortak kültüre, ahlâka ve dine sahip insanların tarihleri birdir. Vatanı üzerinde yaşamış bütün geçmiş kuşaklar, ülkenin ve ulusun tümlüğünü ve onurunu sürdüreceği kuşkusuz olan, gelecek kuşaklarla birlikte düşünülmelidir. Her ulusun olduğu gibi tarihsel gerçeklere dayanan Türk Ulusu'nun ortak kimliği ve kültürü de savunmasız bırakılamaz. Herşeyden önce Türk devleti'nin bağımsızlığına, kimliğine ve özbenliğine, ulusal bütünlüğüne düşman olan tüm karşıtlıklarla uğraşmak uluslararası hukuksal belgelerin benimsendiği temel bir görev ve haktır...

"Yüzyıllardan beri süregelen tarihsel ve manevi birliğe ek olarak, bütün yıkıcı ve bölücü faaliyetlerine karşın birlikte Ulusal Kurtuluş Sava-

şı'na katılıp Cumhuriyeti kuran ve böylece kader ve gönül birliğini kanıtlamış bulunan; ülkenin her yöresindeki vatandaşlar arasında ulusal bütünlük perçinlenerek, Türk Ulusu'nun siyasal ve toplumsal birliği kurulmuştur.

"Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, ortak tarihsel değerlere ve kültüre sahip, aynı ulusal kimlik taşıyan ve tek vücut olan Türk Ulusu'nun bireyleridir.

"Türkiye Cumhuriyeti, milliyetçiliğe büyük önem vermiş ve bu kuram Anayasalarda temel ilke olarak yer almıştır. Atatürk Milliyetçiliği, ülke ve ulus bütünlüğünü koruyan temel ilkedir. Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk milliyetçiliğine içtenlikle bağlıdır. Eşitlikçi ve birleştirici içeriğiyle çağdaş anlayışı yansıtan Atatürk Milliyetçiliği toplumsal dayanışmanın güvencesidir. Atatürk Milliyetçiliği, yaşamsal ve bilimsel gerçek olarak benimsenmiştir. Bu tarihsel ilke aynı zamanda ulusal varlığın korunmasına ve yüceltilmesine hizmet edecek yaşam anlayışı ve biçimidir. İnsancıl, uygar ve barışçıdır. Kardeşliği, sevgiyi, dayanışmayı ve çağdaş evrensel değerleri kucaklar..." denilmiş; 14.7.1993 gün, Esas 1992/1 (Siyasi Parti Kapatma), Karar 1993/1 sayılı son kararda ise önceki iki kararda yer alan esaslar aynen tekrarlanmak suretiyle Anayasamızdaki milliyetçilik anlaşının niteliği bir kez daha vurgulanmıştır.

SPY'nın 78. maddesinin (b) bendinde yasaklanan bir husus da siyasal partilerin ırk esasına dayanmalarıdır. Buna göre, siyasal partiler belirli bir ırka mensup olanların toplandıkları, sırf onlara mahsus bir parti olduklarını iddia edemeyeceklerdir. Tersine davranışa izin verilmesi halinde bundan öncelikle bölünmezlik ilkesinin zarar göreceği kesindir.

Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2. maddesinde yer verilmek suretiyle Türkiye Cumhuriyeti'nin dayandığı temel görüş ve ilkeler arasına katılmış olan Atatürk Milliyetçiliği ile 3. madde de belirtilen, Devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmezliği ile diline dair hükümler korumasız bırakılmamış, 4. madde ile bu ilke ve esasları belirleyen 2. ve 3. maddelerin değiştirilemeyeceği, değiştirilmesinin teklif edilemeyeceği öngörülmüş, 14. maddede, Anayasada yer alan hak ve özgürlüklerin hiçbirinin devletin ve ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek.... dil, ırk, ... ayrımı yaratmak.... amacıyla kullanılamayacağı kuralı getirilmiş, siyasal partiler yönünden de, 68. maddeyle, tüzük ve programlarının devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmezliğine, insan haklarına, ulus egemenliğne, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamayacağı, 69. madde ile de 14. maddede belirtilen sınırlamalara aykırı davranan partilerin kapatılacağı kabul edilmiştir.

Bölünmezlik ilkesinin bir diğer güvencesini oluşturan SPY'nın 81. maddesinin (a) bendinde, Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde ulusal ya da dinsel kültür ya da mezhep veya ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri sürmek; (b) bendinde ise Türk dilinden veya kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek ve yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıkları yaratarak ulus bütünlüğünün bozulması amacını gütmek ve bu yolda faaliyette bulunmak yasaklanmıştır. Maddenin gerekçesine göre, "Ülkemizde Lozan Antlaşmasıyla kabul edilen azınlıklar dışında bir azınlık yoktur. Herhangi bir ülkede resmi dilin dışında bazı dillerin bilinmesi veya yer yer konuşulması azınlık yaratmaz. Hele siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda olduğu gibi her alanda bütün haklara sahip ve borçlarla eşit bir şekilde yükümlü olan tek bir milletin evlatları arasında azınlıktan söz etmek mümkün değildir.

"Bir memlekette resmi dilin her vatandaş tarafından bilinmesi hangi alanda olursa olsun, eşitlik ilkesinin hakkıyla uygulanabilmesi ve adli ya da idari işlerin çabukluk ve selâmetle yürütülmesi bakımından yararlı, hatta zorunludur. Bu itibarla, resmi dili genç, ihtiyar, kadın, erkek her vatandaşın bilmesini sağlamak devletin görevidir."

Maddenin (a) bendinde siyasal partilere, ulusal ya da dinsel veya ....ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri sürmek yasaklanmıştır. Gerekçede de açıklandığı gibi, Lozan Barış Antlaşmasıyla kabul edilen azınlıklar bu yasağın dışında kalmaktadırlar.

İç hukuk kuralı haline gelmiş olan ve uluslararası hukuk alanında da sonuçlar doğuran Lozan Barış Antlaşmasının Türkiye'deki azınlıklar konusundaki hükümlerine esas teşkil eden hazırlık çalışmalarına Yüksek Mahkemeniz özellikle son bazı kararlarında ayrıntılı olarak yer vermektedir. Bunlara göre, "....Müslüman topluluklar arasındaki değişik gruplara azınlık satütüsü tanınmadığı, kuşku ve duraksamaya yer bırakmayacak bir açıklıkta Lozan Barış Konferansı tutanaklarında birçok kez vurgulanmıştır.

"Alt komisyon önce, etnik azınlıkların, başka bir deyimle, müslüman olmayan azınlıkların da, örneğin Kürtlerin, Çerkezlerin ve Arapların tasarıdaki koruma tedbirlerinden yararlanmalarında direnmiştir. Türk temsilci heyeti, bu azınlıkların korunmaya ihtiyaçları olmadığını ve Türk yönetimi altında bulunmaktan tamamiyle memnun olduklarını söylemiştir. Alt komisyon bu inandırıcı sözler üzerinde koruma tedbirlerini yalnız müslüman olmayan azınlıklarla sınırlamayı kabul etmiştir.

"Barış görüşmelerinde söz alan İsmet İnönü: "Türkiye'de hiçbir müslüman azınlık yoktur; çünkü, kuramsal yönden olduğu kadar uygulamada da müslüman nüfusun çeşitli unsurları arasında hiçbir ayırım gözetilmemektedir." demiştir. Aynı konferansın 20 Kasım 1922 günlü oturumunda Rıza Nur Bey tarafından okunan bildiride şu görüşler yer almıştır: "Müttefiklerin tasarısı Müslüman azınlıklardan söz etmekte idi; oysa, Türkiye'de bu gibi azınlıklar söz konusu olamaz; çünkü, tarihsel gelenekler, moral düşünceler, görenekler, yapılagelişler, Türkiye'de yaşayan Müslümanlar arasında tam bir birlik yaratmaktadır."

"Türk Delegasyonunun bu görüşleri Konferansça benimsenmiş ve "Müttefik Temsilci Heyetlerince Sunulan Azınlıkların Korunmasına İlişkin" 15 Aralık 1922 günlü tasarısının 4., 6., 7. ve 8. maddelerinde geçen "din ya da dil", "soy, din ya da dil azınlıkları" sözcükleri yerini "gayrımüslim ekalliyetler" sözcüklerine bırakmıştır. Böylece, Türkiye'de değişik bir dil kullanmanın ya da soy unsurunun bir gurubun azınlık sayılmasında ölçü olarak kasul edilemeyeceği Lozan Barış Antlaşması'yla kabul edilmiştir. Aynı Konfransta, Kürt azınlığın yaratılması yönünde, özellikle Lord Curzon tarafından gösterilen çabalar, Türk Delegasyonunun "Kürtler, kaderlerinin Türklerin kaderleriyle ortak olduğu görüşündedirler; azınlık haklarından yararlanmak istememektedirler." gerçeğini bildirmeleri karşısında kabul görmemiştir..." (Anayasa Mahkemesi'nin siyasal parti kapatılmasına ilişkin 16.7.1991, 10.7.1992, 14.7.1993 günlü kararları).

Bu suretle, ülkemizde sadece 'Müslüman olmayanlar' azınlık kapsamına dahil edilmişlerdir. Müslüman olmayanlara da Müslümanlara sağlanan medeni veya siyasi haklardan yararlanma olanağı verilerek yasalar önünde din ayırımı yapılmaksızın herkesin eşit olduğunu belirtmek amacıyla böyle bir düzenlemeye gidilmiş ve örneğin antlaşmanın 38. maddesinin ikinci fıkrasında, "Gayrimüslim ekalliyetlerin bütün Türk tebaasına tatbik edilen ....serbesti-i seyrüsefer ve hicretten tamamiyle istifade etmeleri", 40. maddede, "Gayrimüslim ekalliyetlere mensup Türk tebaasının ... masrafları kendilerine ait olmak üzere her türlü müessesatı hayriye, diniye veya içtimaiyeyi, her türlü mektep ve sair müessesatı talim ve terbiyeyi tesis, idare ve murakabe etmek ve buralarda kendi lisanlarını serbestçe istimal ve âyini dinilerine serbestçe icra etmek hususlarında müsavi bir hakka malik bulunacakları" kabul edilmiştir. (Anayasa Mahkemesi'nin siyasi parti kapatılmasına ilişkin 16.7.1991 günlü kararı)

Bundan ayrı olarak, bir de, 18.10.1925 tarihli Türk-Bulgar Dostluk Antlaşması'nda, Türkiye'de yaşayan Bulgarların azınlık sayılmaları kabul

edilmiş ise de, yeni Türk Devletinin lâik mevzuatı kabul etmesinden sonra bu kimseler azınlık satütüsünden kendiliklerinden vazgeçmişlerdir.

Sonuç olarak, Türkiye'deki hukuk düzeninde bu iki antlaşma ile kabul edilenlerin dışında herhangi bir azınlığın bulunduğu söylenemez.

Özellikle, belirli bir büyüklüğe ulaşmış devletlerde ırk, dil, din, mezhep yönünden çeşitli boyutlara varan farklılıklara sahip toplulukların, yani ulus olgusuna oranla ikincil nitelikte kesimlerin bulunması doğal olduğu kadar, gözlenen bir gerçektir de. Yüksek Mahkemenizin 8.5.1980 gün, Esas: 1979/1 (Parti Kapatılması) Karar: 1980/1 sayılı kararında belirtildiği üzere, bu gibi toplulukların dilinin ya dininin toplumun öteki kesimlerinden ayrı olduğundan nesnel biçimde söz etmek tek başına bir "azınlığın bulunduğunu ileri sürmek" anlamına gelmez. SPY'nın 81. maddesine benzer hükmü içeren eski 648 sayılı Yasa'nın 89. maddesinin birinci fıkrasını yorumlayan Yüksek Mahkemeniz, ayrı kararında, "azınlıklar bulunduğunun ileri sürüldüğünün" kabul edilebilmesi için, "söz konusu topluluğun toplumun öbür kesimlerinden ayrılan varlığını ve niteliklerini koruması ve sürdürmesi için kendisine özel bir hukuksal güvence tanınması gerektiğinin, yani bu kimselerin "azınlık hukuku"ndan yararlanmaya hak kazanmış olduklarının da açık ya da üstü örtülü biçimde ileri sürülmüş olması gerektiğini" belirtmiş bulunmaktadır. Bu gibi toplulukların her birine azınlık hakkı tanınması ülke ve ulus bütünlüğü ilkesine aykırı düşer. Hele böylesi topluluklar ortak geçmişten gelen tarihsel, kültürel ve manevi bütünlük anlayışı içinde kendi kaderlerini o ulusun kaderleriyle özdeşleştirme istek ve iradesini göstermişlerse, böyle bir hakkın tanınmasına gerek kalmaz.

Bizim toplumumuzda da "farklı kesimlerin varlığı" olgusunu görmek mümkündür. Gerçekten, X. yüzyılda Türklerin Anadolu yarımadasına gelmelerinden sonra, Türkler ve o dönemde Anadolu toprağında yaşamakta olan her soydan topluluk birbirini izleyen çeşitli siyasal oluşumlar içinde birlikte yaşamışlar, bu oluşumlar arasından yükselen Osmanlı İmparatorluğu'nun çatısı altında da bu yaşayış devam etmiş, zaman içinde bu birlikteliğe Kafkasya, Balkan ve Arap Yarımadası ahalisi de dahil olmuştur. Daha sonra çeşitli tarihsel ve askersel olaylar sonucunda, Osmanlı Devleti sınırlarını Doğu Trakya ve Anadolu'ya kadar küçültmek zorunda kalmış ve tarih sahnesindeki yerini Türkiye Cumhuriyetine terketmiştir. Böylece, bin yıllık bir süreç içerisinde Türkler ve diğer etnik topluluklar aynı siyasal oluşumlar içinde iyi ve kötü günleri birlikte yaşamışlar, acılara birlikte göğüs germişler, sevinçli günleri birlikte kutlamışlar, gerek birbirleriyle, gerekse başka topluluklarla, çeşitli tarihsel siyasal

nedenlerle ya da göç hareketleri sonucunda karışıp kaynaşmışlar, aynı toplumsal kaderi paylaşmışlardır. Bu kader birliği, her tür etnik topluluğu aynı toplumsal pota içinde kaynaştırıp, bütünleştirmiştir. Ortak bir geçmişe, tarihe, dine, ahlaka, hukuka, değer yargılarına, başka deyişle aynı bir ortak kültüre sahip insanlar, soyu ne olursa olsun, tek bir ulusa mensup olma bilinç ve istenciyle, bir tür toplumsal ant ve toplumsal uzlaşma sonucu ulusal sınırlar içinde "Türk Ulusu"nu oluşturmuşlar ve ortak kararlılık, istenç ve heyecanla Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmuşlardır. Bu birliktelik duygu ve düşüncesi o kadar güçlüdür ki örneğin, Kürt kökenliler diğer yurttaşlarla omuz omuza Kurtuluş Savaşı'na fiilen katılarak can, kan ve gözyaşı pahasına yurdumuzun işgalci düşmanlardan temizlenmesinde ve onu takiben Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasında üstün hizmetler görmüşlerdir. Bugün dahi Türk Ulusuyla birlik ve bütünlük içinde olma duygusunun eksilmeden devam ettiği görülmektedir. Nitekim, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki ayrılıkçı terörden kaçan yurttaşlar, soydaşlarının bulunduğu Irak'a veya İran'a sığınmamakta, tersine, hepsi de İstanbul, Ankara, İzmir, Adana vs. gibi şehirlere göç ederek geleceklerini yurdun başka yörelerindeki yurttaşlarla birlikte güvence altına almak istemektedirler. Bu itibarla, Türk Ulusu yanyana yaşamlarını sürdüren çeşitli halklardan değil, kendi özgür iradesiyle, ortak geçmişin yarattığı ortak kültürde geleceği de kapsayacak biçimde birleşmeye, kaynaşıp, bütünleşmeye karar vermiş olan tek halktan, Türk halkından meydana gelmiştir.

Anayasa'nın 66. maddesinin birinci fıkrasında, Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesin Türk olduğu belirtilerek, Türk Ulusundan sayılmak için kabul edilen tek koşulun "vatandaşlık bağı" olduğu, bunun dışında kalan dil, din, ırk vs. gibi farklılıkların nazara alınmadığı, Türk Ulusu'nun, bir hukuksal bağ anlamında vatandaş sayılanların oluşturduğu bütünlüğü ifade ettiği benimsenmiştir. "Türk olmak" Türkiye Cumhuriyeti'nin yurttaşı olmak demektir. Bu ulus bütünlüğü içinde, şu ya da bu nedenle, Yasa'nın deyişiyle, ulusal veya dinsel kültür, mezhep yahut ırk ya da dil ayrımına dayanan azınlıklar yoktur. Yüksek Mahkemenizin siyasi parti kapatılmasıyla ilgili 10.7.1992 ve 14.7.1993 günlü kararlarında belirtildiği gibi, "...Türk Ulusu'nu oluşturan etnik gruplar arasında çoğunluk ya da azınlık biçiminde bir ayırıma yer verilmemiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesi "Türk" sayan birleştirci ve bütünleştirici milliyetçilik anlayışı kabul edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesin, hangi etnik gruptan olursa olsun, "Türk" sayılması, onun etnik kimliğini inkar anlamında değil, dünyaca, devletine "Türkiye Cumhuriyeti Devleti", ulusuna "Türk Ulusu" ve vatanına "Türk Vatanı" denen ve toplum yapısında çeşitli etnik gruplar bulunulan ülkede bütün vatandaşlar arasında

eşitliğin sağlanması ve hepsi çoğunluk içinde bulunan etnik grupların azınlığa düşmesini önleme amacına yöneliktir.

"Diğer kökenli yurttaşlar gibi, Kürt kökenli yurttaşların da kimliklerin belirtmeleri yasaklanmamış, ancak azınlık ve ayrı ulus olmadıkları, Türk Ulusu dışında düşünülemeyecekleri, devlet bütünlüğü içinde yer alacakları ortaya konulmuştur..."

Bir devletin nüfus öğesini oluşturan bireylerin hepsinin ayrımsız aynı soydan ve dilden olmaları olanaksızdır. Genellikle her ülkenin nüfusu değişik oranlarda da olsa, başka soya ya da soylara mensup toplulukları içerir. Ancak, bu gibi topluluklara soy ve dil farklılığına dayanılarak azınlık hakları tanımak ülke ve ulus bütünlüğü ilkesine uymaz. Türk Ulusu'nu oluşturan, ulus bütünlüğü içinde yer alan etnik öğeler, Anayasa'nın 66. maddesinin birinci fıkrasında anlamını bulan ve Türk Devletine sadece vatandaşlık bağıyla bağlı olan herkesi Türk sayan milliyet anlayışı karşısında toplumda azınlık ya da çoğunluk oluşturamazlar. Türk Ulusu'nun manevi bütünlüğü içinde karışıp kaynaşmış olan her birey hukuksal ve toplumsal bağlamda mutlak eşit durumdadır. Hiç bir etnik kökenin diğerine üstünlüğü yoktur. Her yurttaş, başka yurttaşlara tanınmış olan her türlü siyasal, ekonomik, toplumsal, kültürel, medeni vs. haklardan sınırsız biçimde yararlanabilmektedir. Türk Vatandaşlığı kavramı herkesi eşit ve ayrıcalıksız kılmaktadır. 'Eşit vatandaş'lık, Fransız Büyük Devrimi (1789)'nden bu yana, hepsi çoğunluğu oluşturan her bireyin, soy, dil, din ve mezhep gibi ayırıcı özellikleri dikkate alınmaksızın, en üst düzeyde ve en değerli varlık olarak kabul edilmesi demektir. Herkesin böylesine eşit ve ayrıcalıksız olduğu bir hukuksal statüde azınlıktan ya da çoğunluktan söz etmek olanaksızdır.

81. maddenin (b) bendinde ise, siyasal partilerin Türk dilinden ve kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak ulus bütünlüğünün bozulması amacını gütmeleri ve bu yolda faaliyet göstermeleri yasaklanmıştır. Bu hükümle anlatılan, Türk dili ve kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek ya da yaymak yoluyla ülkede azınlıklar yaratarak ulus bütünlüğünün bozulması amacını siyasal partilerin güdemeyecekleri ve bu yolda faaliyet gösteremeyecekleridir. burada belirtilmesi gereken, 81. madde ile ulusu oluşturan bireyler arasındaki etnik ayırımların, sahip bulunulan farklı dil ve kültürlerin yasaklanmadığıdır. Ancak, yüzyıllardır birlikte hayat sürmüş, ortak bir geçmişe, tarihe, dine, geleneklere ve değer yargılarına sahip bireylerin oluşturduğu ulus bütünlüğü içinde bu öğelerden meydana gelen ortak kültürden ayrı,

bireyler arasında bu bakımdan ayrımlaşma nedeni olabilecek yoğunlukta bir kültür farklılığından söz edilemez. Özel yaşantılarında çeşitli etnik kökenlerden gelen yurttaşların kimliklerini belirtmeleri, dillerini konuşmaları, gelenek ve göreneklerini uygulamaları karşısında herhangi bir yasal ya da toplumsal engel yoktur. Yasaklanan, azınlık ve ayrı bir ulus oluşturduklarının ifade edilmesi suretiyle ulus bütünlüğünün bozulması amacını gütmeleridir.

Söz konusu kuralın küçük değişikliklerle benzeri olan eski 648 sayılı SPY'nın 89. maddesinin (b) bendini yorumlayan Yüksek Mahkemeniz 8.5.1980 gün, E.1979/1 (Parti Kapatma), K.1980/1 sayılı kararında şu hükme varmıştır: "...Bu hükümde de ..."azınlıklar yaratma" deyiminin açıklığa kavuşturulması gerekmekte olup, sözkonusu deyimin de maddenin tümü içinde değerlendirilmesi ve birinci fıkrasındaki "azınlıklar bulunduğunun ileri sürülmesi" deyimiyle sıkı ilişki göz önünde tutularak, aynı doğrultuda yorumlanması zorunludur. Böyle bir yorumla varılacak sonuç ise "azınlık yaratma" deyiminin ancak bir "vatandaş topluluğunda azınlık hukukundan yararlanmaları gerektiği düşüncesini yaratma" anlamına gelebileceğidir....

"Yukarıda da değinildiği gibi, azınlıklar dil, din ve ırk gibi nitelikleri nedeniyle toplumun çoğunluğundan ayrı varlıkları ve bu varlıklarını sürdürmeye hakları bulunduğu hukukça tanınan vatandaş toplulukları olduklarından, ülkemizde azınlık hukukundan yararlanmaya hak kazanmış gruplar bulunduğunu ileri sürmek, ya da Türk dilinden ve kültüründen gayrı dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla kimi vatandaş gruplarında azınlık hukukundan yararlanmaları gerektiği düşüncesini yaratmaya çalışmak, kuşkusuz, yukarıda açıkca ortaya konulan Anayasal durum karşısında Anayasa'nın Başlangıcı ile 2. ve 3. maddelerinde yer alan "ülke ve ulus bütünlüğü" temel hükmüne ve bu temel hükmü içeren 57/1 maddesine aykırı düşer..."

Yine Yüksek Mahkemenizin 20.7.1971 gün, E.1970/1 (Parti Kapatılması), K.1971/1 sayılı kararında belirtildiği gibi, "...bir siyasi partinin Türkiye ülkesi üzerinde Türkçeden başka dil konuşan azınlık bulunduğunu ileri sürerek ve o azınlığı erek edinerek onun için birtakım haklar ve yetkiler tanınmasını istemesi ulusal yapıda gitgide kopmalara, bölünmelere yol açması demektir. Yine Türk yurttaşları arasında Türk dilinden ve kültüründen başka dil ve kültürleri koruma çabalarına girişmek Türkiye ülkesi üzerinde ulus bütünlüğünün bozulması sonucunu doğurmaya elverişli bir tutumdur...."

Şu halde, dillerini, kültürlerini ve sanatlarını kullanabilmeleri ve geliştirebilmelerini, ana dillerinde eğitim hakkı sağlanmasını istemek sure-

tiyle bir kısım yurttaşları ırk, dil ve kültür bakımlarından şu veya bu ad altında ulus bütünlüğünden ayrı sayma, onlarda bu bütünlükten ayrı bir azınlık oluşturdukları düşünce ve bilincini yaratma, ulus bütünlüğünün bozulmasıyla sonuçlanabilecek ya da en azından böyle bir tehlikenin belirmesine yol açabilecek olan, Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlık yaratma demektir. Siyasal partiler yönünden böyle bir amaç ülke ve ulus bütünlüğü ilkesine terstir. Daha öncede belirtildiği gibi, Türk Ulusu bütünlüğü içinde belirli uluslararası sözleşmelerle azınlık oldukları kabul edilen "Müslüman olmayan" yurttaşlar hariç, herhangi bir azınlıktan söz etmek olanaksızdır. Her Türk yurttaşı hukuk düzeninin sağladığı her türlü hak ve özgürlükten, herhangi bir etnik ayrımcılık söz konusu olmaksızın sınırsız ve mutlak biçimde yararlanmakta, ulus bütünlüğü içinde bireysel mutluluk ve huzurunu gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Böylesine ayrıcalıksız konumdaki bir kısım yurttaşlar arasında, bir azınlığa mensup olduğu duygu ve düşüncesini yaratmak ve onların sınırlı haklar rejimine tabi kılınmasını, ulusun bizzat kendisi iken azınlık haline gelmesini istemek ulus bütünlüğünü bozmaktan başka biçimde yorumlanamaz.

B) Değerlendirme

Davalı Demokrasi Partisi Genel Başkanı Yaşar Kaya'nın yukarıda belirtilen konuşmaları ile Parti Merkez Yürütme Kurulu'nun "Demokrasi Partisinin Barış Çağrısıdır" adlı bildirisinin Anayasa ve SPY'ndaki kimi esaslar açısından yapılan çözümlemesinde;

Türk Ulusu bütünlüğünden ayrı bir ulus oluşturduğu anlamında Türkiye'de Kürt halkının var oluşundan söz edilerek, bu kitlenin varlığının Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana yetmiş yıldan beri inkâr edildiği, Kürtlerin baskı ve soykırım uygulamasına maruz kılındığı, milyonlarca insanın topraklarından koparıldığı, toplu göç ve sürgünler yapıldığı, bu inkâr ve yok etme politikalarının "Kürt sorunu" adını verdikleri bir siyasal sorun oluşturduğu, Cumhuriyetin, bu sorunu demokratik yollardan çözemediği; Demokrasi Partisi'nin, Cumhuriyetin sorunu çözememesinin meydana getirdiği zorunluluklardan doğduğu, partinin Kürtlerin değişim isteklerinin sözcüsü olabilecek örgütlenmenin sağlanması için mücadele edeceği ve belgelerinin "Kürt devleti için birleşmek" olduğu belirtilerek;

Kürt halkının isteklerinin başında bu sorun da dahil olmak üzere, her sorunun yasaksız olarak tartışılabileceği bir demokrasi isteğinin geldiği söylenip, ekonomik geri kalmışlık ya da terörle ilgisinin bulunmadığı, "siyasal" olduğu ifade edilen sorunun köklü çözümünün, sanki Türkiye'deki Kürt kökenlilere sistematik şiddet uygulanıyormuş ve Kürt kökenliler Türk ulusunu oluşturan diğer soylardan gelen yurttaşlarla tam bir

eşitlik içinde değillermiş gibi, barışçıl ve demokratik ortamda ve eşitlik temelinde "siyasal" yol ve yöntemlerin uygulanması suretiyle sağlanacağı, siyasal çözüm yollarının bulunması gerektiği, "siyasal çözüm"ün Kürt kimliğinin tüm sonuçlarıyla kabul edildiği, düşünce, örgütlenme özgürlüğünün eksiksiz uygulandığı demokratik bir ortamda bulunabileceği savunulmaktadır.

Edinilen beyanlar ve yayınlanan bildiride dikkat çeken bir diğer husus, ülkemizde yaşanmakta olan "ayrılıkçı terör" olgusuna karşı sergilenen yaklaşım biçimidir. Bu bağlamda, devletin devlet olma gereğinin bir ifadesi olarak yurttaşların can ve mal güvenliğini, kamu düzenini ve esenliğini sağlamak amacıyla, terörü yok etmek için hukuk devleti kuralları içinde meşru güçleriyle terör örgütü PKK'ya karşı giriştiği mücadele bir savaşa benzetilerek, ülkede bir savaş yaşandığı, bu savaşta uluslararası hukuk kurallarının uygulanmadığı, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun il ve ilçelerinden olan Şırnak, Sarıkamış ve Digor'un yer aldığı yurt parçası 'Kuzey Kürdistan' olarak adlandırılarak savaşın Kürdistan'da cereyan ettiği, bu silahlı mücadelenin Kürt sorununu, Kürt ve Türk halklarının ve dünya kamuoyunun önüne getirdiği, bu savaşta "düşman" olarak nitelendirilen silahlı kuvvetlerimizin Kobra helikopterlerine karşılık, bölücü terörü yöneten yasadışı örgüt mensuplarıyla kendilerinin bir ve aynı saflarda yer alan kimseler olduklarını belirtecek şekilde, çoğul birinci şahıs zamirinin tamlayanı olan "bizim" sözcüğü kullanılarak (bizim gönlümüzde) gönüllerinde kardeşlik ve birlik duygularının bulunduğu; bölücü örgütün yapmakta olduğu terör eylemlerinin bir savaş olduğu ve Kürt kökenli yurttaşların bu savaşı destekledikleri anlamında ve bir halk savaşı olduğu izlenimini verecek biçimde, halkın kendi kurtuluşu için kızını, oğlunu, gelinini, kendilerinin yanına verdiğini, savaşın barışa dönüşmesi için savaşın tarafları olan PKK, adlı silahlı çete ile devletin ateşkes ilan etmeleri ve ateşkesin tarafsız güçler tarafından kontrol edilmesi, devletin Kürtlerin her düzeyde seçilmiş meşru temsilcileriyle görüşmesi, Kürt ulusunun varlığı anlamında, Kürt kimliğinin Anayasa ve yasalarda bütün sonuçlarıyla tanınarak güvence altına alınması savları ileri sürülmektedir.

Genel çizgileriyle bir yerinme ve özeleştiri niteliğinde olan ve özgür bir Kürt devletinin oluşumu için, ülkemizdeki ulus bütünlüğünü oluşturan öğelerden olan, Kürt soyundan gelenler ile kimi koşmu ülkelerdeki aynı kökenliler arasındaki birleşme konusuna değinen Erbil konuşmasında, Genel Başkan Yaşar Kaya; "Kürdistan"ın, bir parçasını da ülkemizin Doğu ve Güneydoğu bölgelerinin oluşturduğunu üstü kapalı olarak ifade eder biçimde, dört parçaya ayrılmış olmasını, Kürtler arasında birlik olmayışına bağlayarak, birlik olmazsa hiç kimsenin kendilerine değer ver-

meyeceğini, Süleymaniye (Irak)'den Dersim (Tunceli ilinin eski adı), Mahabat (İran)'a, Cebel-i Errad'a kadar uzanan bölgede, her yerin, Kürtler arasında kardeşlik ve dostluk bulunmayışının sonucu olarak, şehitlerle dolu olduğunu, Kürtler arasında kardeşlik olmadığı takdirde Kürdistan'ın da olmayacağını, Kürtlerin Kürtlük için birlik olmadıklarını, Kürt tarihinin ihanetlerle dolu olduğunu söyleyerek bağımsız Kürdistan devletinin doğabilmesi için birlik ve kardeşliğin gerekliliğine dikkatleri çekmiştir.

Davalı partinin merkez yürütme kurulunun söz konusu bildirisinde, ayrıca Kürt kimliğinin bütün sonuçlarıyla Anayasa ve yasalarda güvence altına alınmasına bağlı olarak Kürt kimliğinin kabulü anlamında, Türkiye Cumhuriyeti'nin uluslararası antlaşmalara koymuş olduğu tüm cekincelerden vazgeçilmesi ve sorunun AGİK süreci ve Paris Şartı'na uygun biçimde çözümlenmesi için adımlar atılması gerektiğinin ifade edildiği; Kürtlerin dillerini, kültürlerini ve sanatlarını yazılı ve sözlü olarak kullanabilmeleri ve geliştirebilmelerine olanak sağlanması, ana dilde eğitim hakkı verilmesinin savunulduğu görülmektedir.

Genel Başkan Yaşar Kaya'nın her iki konuşmasında hitap ettiği topluluklara, kendilerinden selam getirdiğini beyan ettiği Şeyh Sait, Seyit Rıza, General İhsan Nuri, Ali Şir (Şen, Şan) gibi isimlerin Cumhuriyet öncesi ya da sonrası girişilmiş Kürt başkaldırı hareketlerinin temsilcileri olmaları, Şeyh Sait isyanının başlatıldığı Piran kasabasından, 1945-1946 ayaklanması sırasında İran'da kurulan Kürdistan Bağımsız Cumhuriyeti'nin başkenti olan Mahabad kentinden söz edilmesi, Şeyh Ubeydullan Nehri'den başlayarak Kürdistan'ın bağımsızlığı ve kurtuluşu için hizmeti geçenlere saygı duyduklarının belirtilmesi, terör olaylarına karşı sergilenen yaklaşım biçimiyle uyumlu ve konuşmaların içerdiği öz ve kitlelere ulaştırmak istediği mesaj bakımından anlamlı bulunmuştur. Bu adlarla birlikte belirtilen ve Diyarbakır zindanlarından oldukları söylenen Kemal Pir hakkında, Ülkem Basın ve Yayıncılık San. Tic. Şti. adına Yaşar Kaya'nın imtiyaz sahibi bulunduğu Özgür Gündem adlı gazetenin 17.8.1993 günlü nüshasında yayımlanan "15 Ağustos atılımı karanlığa sıkılan ilk kurşundur" adlı yazı dizisinde, "Türkiye devrimini Kürdistan devriminde görüyorum" diyen PKK-MK üyesi Kemal Pir, engin öngörüşü, siyasi ve askeri alanlarda sunduğu katkı ile enternasyonalist devrimciler arasında yerini almıştır. Haki Karer vasıtasıyla ideolojik grup çalışmalarına katılan Kemal Pir, Ortadoğu alanına ilk çıkarılan PKK kadroları arasında bulunmuştur. Tutsak düştükten sonra konulduğu Diyarbakır zindanında, siyasi savunma savaşımı için girilen ölüm orucunda ölmüştür. Kemal Pir ilk gruplarla gelip eğitim görürken Filistinlilerin verdiği parayı "biz paralı asker değiliz" diyerek reddetmiş." biçiminde, Mazlum Doğan hakkında

da aynı gazetenin 18.8.1993 günlü nüshasındaki aynı yazı dizisinde, "12 Eylül'ün vahşet ormanında, Diyarbakır zindanlarında, 'Direnmek yaşamaktır' şiarını yükseltmek için 1982 yılının 20 Mart'ını 21 Mart'ına bağlayan gece 35. koğuşun 9. hücresinde kendini yaktı. Yaktığı üç kibrit çöpü aynı zamanda Newroz ateşi oldu." biçiminde birer değerlendirmenin fotoğraflarıyla birlikte yer aldığı, ayrıca bu kişilerle birlikte Hayri Durmuş'un "özgürlük şehitleri" olarak 27 Kasım vesilesiyle anılmalarına ilişkin bir ilanın Özgür Gündem Gazetesi'nin 21, 22, 23.11.1993 günlü nüshalarında ard arda yayınlandığı görülmektedir.

Üzerinde ayrıca durulması gereken bir konu, merkez yürütme kurulunun bildirisindeki, Kürt sorununun AGİK süreci ve Paris Şartı'na uygun olarak çözümü için adımlar atılması çağrısıdır.

3.7.1973-1.8.1975 tarihleri arasında toplantılarını sürdürmüş olan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK) sonucunda kabul edilen Helsinki Sonuç Belgesi'nde yer alan ilkeler: (1) Egemen eşitlik, egemenlik niteliğindeki haklara saygı, (2) Güç tehdidine başvurmaktan ya da güç kullanmaktan kaçınma, (3) Sınırların çiğnenmezliği, (4) Devletlerin toprak bütünlüğü, (5) Antlaşmazlıkların barışçı çözümü, (6) İçişlerine karışmama, (7) Düşünce, vicdan ya da inanç özgürlüğü dahil insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı, (8) Halkların hak eşitliği ve kendi yazgılarını belirleme hakkı, (9) Devletler arasında işbirliği, (10) Uluslararası hukuka göre üstlenilen yükümlülüklerin iyi niyetle yerine getirilmesidir.

AGİK'in kendi adıyla anılan süreç içerisinde, Paris'te yaptığı toplantılar sonucunda 21.11.1990 tarihinde imzalanan "Yeni Bir Avrupa İçin Paris Antlaşması (Şartı)"da, demokrasi ve insan haklarına ağırlık veren ilkeleri arasında, ulusal azınlıkların etnik, kültürel, dilsel ve dinsel kimliklerinin korunması, ulusal azınlığa mensup olanların ayırıma uğramaksızın ya da yasa önünde tam bir eşitlik kimliklerini özgürce dile getirme, koruma ve geliştirme haklarından söz etmiştir. (Sencer, M. Paris Şartı ve İnsan Hakları, 16.12.1991 günlü Cumhuriyet Gazetesi).

Davalı partinin merkez yürütme kurulunun yukarıdaki çağrısından, Helsinki Sonuç Belgesi'ndeki, halkların kendi kaderini belirleme hakkı ile Paris Şartı'nın azınlık haklarına ilişkin hükümlerine uygun çözümlerin amaçlandığı sonucuna varmak gerekir. Uluslararası bir sözleşme niteliğinde olmayan ve bu nedenle hukuken bağlayıcılığı bulunmayan Helsinki Sonuç Belgesi'nde yer alan, halkların kendi kaderini belirleme hakkından ilk kez 1918 tarihli Wilson ilkeleri arasında söz edilmiş, uluslararası hukukta kabulü de Birleşmiş Milletler Antlaşması'nda yer almasıyla gerçekleşmiştir. Bu hakkın anlamı ve kapsamı, özellikle 1960'lı yıllarda başla-

yan bir süreç içerisinde kabul edilen Birleşmiş Milletler kararlarıyla belirlenmiş bulunmaktadır. Buna göre, kendi kaderini belirleme hakkının iki yönünün olduğu görülmektedir. Birinci yönü, devletlerin iç örgütlenlerine ilişkin olup, bir halkın dilediği yönetim biçimini, herhangi bir dış baskı olmadan seçmesi hakkı bulunduğunu, yani devlet ve hükümet biçimlerinin saptanmasında halklara serbestlik tanınmasını ifade etmektedir. İkinci yönü, bir halkın bağımsız bir devlet kurmak dahil, dilediği devlete bağlı olmayı seçme hakkı olarak anlaşılmaktadır. Ancak, kendi kaderini belirleme hakkının, bu ikinci yönü bakımından kullanılması, yerleşmiş bir uluslararası ilkesi olan ve Helsinki Sonuç Belgesi'nin de doğruladığı "devletin ülkesinin bütünlüğü"ne saygı gereği olarak bazı sınırlamalara bağlanmıştır. Bu bağlamda, kendi kaderini belirleme hakkı sömürge yönetimi altındaki halklara tanınmakta, bir devletin tam parçasını oluşturan topraklar üzerinde bulunan toplulukların ayrılması yoluyla yeni bir devletin kurulması kabul edilmemektedir. Bu haktan yararlanmak isteyen bir topluluğun sömürge yönetiminde yaşayan bir halk mı, yoksa içinde yaşadığı devletin ülke bütünlüğünü bozacağı gerekçesiyle bu hakkı kendisine tanınmayan bir halk mı olduğu bakımından kabul edilen ölçüte göre, bir devletin ülkesinin tümünde geçerli olan genel statüde bulunup herhangi bir ayırıma bağlı tutulmayan ülke parçalarında yaşayan toplulukların birtakım değişik özelliklere sahip olması, kendini belirleme hakkından yararlanabilecekleri anlamına gelmemekte, (Pazarcı, H., Uluslararası Hukuk Dersleri Cilt: II, 2. baskı, Ankara, 1990, ss.8-12); başka deyişle, eğer devletlerin yönetimleri çeşitli grupları temsil edici bir nitelik taşıyorsa ve gruplara karşı etnik köken, din, dil, renk yahut başka farklılıklara dayalı bir ayrımcılık güdülmüyorsa, artık kendi kaderini belirleme hakkından söz edilmemektedir. (Soysal, M., Tutarlılık, 7.4.1992 günlü Hürriyet Gazetesi).

1993 yılının Haziran ayında AGİK süreci içinde kabul edilen Viyana Bildirgesi'nde ise, kendi kaderini belirleme hakkı terörizmden ayrılmış, sömürge halkları için kabul edilen bu hakkın sadece meşru eylemler yoluyla kabul ettirilmesine çalışılması benimsenerek, terör yöntemi sömürge halklarının kendi kaderini belirleme mücadelesinde bile geçerli sayılmamıştır.

Bu esaslar açısından bakıldığında, Türkiye Cumhuriyeti'nde kendi kaderlerini belirleme hakkından yararlanması gereken sömürge halkı niteliğinde veya başkaca bir topluluk, grup vs. yoktur. Türkiye bu konuyu Lozan Barış Antlaşması ile kesin olarak çözümlemiştir. Türkiye'de tek bir ulus, Türk Ulusu vardır. Kürt kökenli vatandaşlar, diğer etnik kökenli vatandaşlarla "ulus" bütünlüğünü oluşturmuş ve birbiriyle kaynaşarak

"Türk Ulusu"nu meydana getirmiştir. Ulusu meydana getiren bireyler arasında, temel hak ve özgürlüklerden yararlanma ve onları kullanma yönünden hukuksal ve pratik olarak hiçbir ayırım yoktur. Ayrıca bir ulus, ayrı bir halk ya da azınlık varmış gibi, üstü kapalı ibarelerle, dolaylı yoldan yapılan çözüm çağrılarının bölünmeyi amaçladığı kuşkusuzdur.

Hukuksal yönden bağlayıcılığı bulunmayan Paris Şartı her ne kadar azınlıklara birtakım haklar tanımışsa da, kimilerin azınlık sayılacağı konusunda bir tanımlama getirmemiştir. Esasen, uluslararası hukukta üzerinde oybirliği sağlanan bir azınlık tanımlaması da bulunmamaktadır. Böyle olunca, azınlık veya Şart'ta geçen ve sınırlandırılmış biçimiyle "ulusal azınlık" teriminin yorumlanması imzacı devletlerin kendi hukuk düzenlerine ve uygulamalarına bağlı kalmaktadır. (Kırca, C. Paris Şartı'na Göre Azınlıklar ve Türkiye, 24.12.1991 tarihli Cumhuriyet Gazetesi) Türkiye Devleti'nin kendi azınlık hukukunu hangi biçimde düzenlediğine ve kimleri azınlık saydığına daha önce ayrıntılarıyla değinilmişti. Bir kez daha ve kısaca belirtmek gerekirse, Türkiye Cumhuriyeti'nde Lozan Antlaşması ve Türkiye ile Bulgaristan Arasındaki Dostluk Antlaşması hükümlerine göre azınlık oldukları kabul edilen Rum, Ermeni, Musevi ve Bulgar'lardan başka azınlık yoktur.

Açıklanan nedenlerle, devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmezliğini bozmaya yönelik girişimlere olanak veren hükümler taşımayan Helsinki Sonuç Belgesi ile Yeni Avrupa için Paris Antlaşması (Şartı)nın sözde çözüme esas alınması çağrısının hiçbir dayanağı yoktur.

Genel Başkan Yaşar Kaya'nın konuşmaları ve merkez yürütme kurulunun bildirisinde, davalı parti adına açıklanan görüşlerden çıkan genel sonuç ve anlam, Türklerden ayrı bir varlığa sahip olduğu bildirilen Kürtlerin Türklerden kopartılması ve Kürt kökenli yurttaşlarımızın Türk ulusunun kaynaştırıcı bütünlüğünden soğutulması ve ayrılması amaç ve ereğinin ve bu yolda bir kışkırtmacılığın izlenmekte oluşudur. Oysa, Anayasa'nın ve SPY'nın devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmezliğini siyasal partilerin amaç ve çalışmaları yönünden güvence altına alan hükümleri var olmasa bile, Anayasa'nın 11. maddesi gereğince, Başlangıç kısmı ile 2. ve 3. maddelerindeki bölünmezlik temel kuralı ile bağlı ve sınırlı bulunan tüm siyasal partiler ve davalı Demokrasi Partisi'nin ülkenin ya da ulusun bir bölümünün, var olan bütünlüğü bozarak ayrılması sonucunu doğrudan ya da dolaylı olarak meydana getirme olasılığı bulunan her türlü davranıştan, sözden ve yazıdan kaçınması ve çalışmalarını bu bütünlüğü daha da güçlendirecek biçimde yürütmesi gerekir. Siyasal partiler ırk ayırımcılığını ve bunun siyasal ve hukuksal sonuçlarını amaç ve

erek olarak benimseyemezler. tersine davranışları, uluslararası hukukta da benimsenen, devletin varlığını güçlendirerek sürdürmek, bağımsızlığına ve varlığına yönelik tehlikelere karşı önlemler alıp uygulamak yetkisi çerçevesinde, siyasal partileri de kapsayacak biçimde, ülkesi ve ulusuyla tümlüğünü korumak amacıyla alacağı önlemlerle karşılaması devletin doğal hakkı ve kamu düzenini ve insan haklarını koruma yönünden de görevidir.

Davalı partinin genel başkanının koruşmalarındaki beyanlar ile merkez yürütme kurulunun bildirisi içerikleri, açıklanan Anayasa ve SPY hükümlerinin ışığı altında, taşıdıkları düşünsel bütünlük içinde değerlendirildiğinde, yasaya aykırılık hallerinin şu biçimde belirdiği görülmektedir:

a) Bu konuşmalar ve bildiride;

- Türkiye Cumhuriyeti'nde Kürtlere karşı yetmiş yıldan beri inkâr, soykırım, sürgün, darağacı, kan ve barut politikalarının uygulandığı, Kürtlerin hep zindanı, inkârı, sürgünü ve ölümü yaşadıkları,

- Cumhuriyet Türkiye'sinin Kürt sorununu demokratik yolla çözemediği bu sorunun ekonomik geri kalmışlık veya terör değil, siyasal bir sorun olduğu, çözümünün demokratik bir ortamda ve eşitlik temelinde siyasal yol ve yöntemlerin uygulanması suretiyle olabileceği, siyasal çözümün Kürt kimliğinin tüm sonuçlarıyla kabul edildiği, düşünce örgütlenme özgürlüğünün eksiksiz uygulandığı demokratik bir ortamda bulunabileceği,

- Kürt halkının ayaklanmada başını dik tutan bir halk olduğu ve isteklerinin bulunduğu,

- Terör örgütü PKK ile yapılan mücadele bir savaşa benzetilerek, ülkede savaş yaşandığı, bu savaşın ülkenin "Kürdistan" olarak adlandırılan bir bölümünde cereyan ettiği, bu silahlı mücadelenin Kürt sorununu Türk ve Kürt halkları ile dünya kamuoyunun önüne getirdiği, (Kürt) halkın(ın) bu kurtuluş savaşı için çocuklarını örgütün yanına gönderdiği, Kürtlerin ülkeleri uğrunda ölmeye yemin ve canlarını feda ettikleri,

- Özgür bir ülke ve ulusal birlik için yürüdükleri, özgür ve serbest olmanın pahalı olduğu, belgilerinin Kürt devleti için birlik olmak ve kurtulmak olduğu,

beyan edilmek ve Türkiye Cumhuriyeti ülkesinin bir kısmı "Kürdistan" olarak adlandırılmak suretiyle Anayasa'nın 69. maddesinin birinci

fıkrası ile SPY'nın 78. maddesinin (a) bendine aykırı olarak, Anayasa'daki ulus bütünlüğü dışına çıkılıp, ulusun Türk ve Kürt halkları olarak bölündüğü, ayrı bir Kürt ulusunun varlığının vurgulandığı ve bu ulusun özgürlük uğruna, kendisini baskı altında tutan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı silahlı mücadeleye giriştiği, son hedefin özgür bir ülke ve özgür Kürt devleti olduğu ifade edilmektedir.

Oysa, Türkiye Cumhuriyeti devletinde birden fazla ulus olamaz. Soyu, dili, dini, mezhebi farklı da olsa, Türk ulusunun kaynaştırıcı bütünlüğü içinde yer alan herkes Türk yurttaşıdır. Tarihsel bir gerçeğin anlatımı olan "Türk Ulusu" olgusunun ve devletin ülkesiyle bölünmezliğinin ortadan kaldırılması sonucunu verecek, ırkçılığa dayalı siyasal ayrılıklar ve oluşumların ve Türk yurttaşlığı niteliğini değiştiren iddiaların ileri sürülmesine Anayasa ve SPY izin vermemektedir.

b) Cumhuriyet Türkiyesi'nin Kürt sorununu çözmeyi başaramadığı, Demokrasi Partisi'nin böyle bir zorunluluktan doğduğu, partinin Kürtlerin değişim isteklerinin sözcüsü olabilecek bir örgütlenmenin bulunmayışının yarattığı kısır döngünün aşılması için gerçek demokrasi ve değişimden yana olan güçleri seferber ederek örgütsel birliği sağlama yolunda mücadele edecek bir parti olduğu belirtilerek, SPY'nın 78. maddesinin (b) bendine aykırı biçimde, partinin Kürtlerin sorunlarını çözebilme ve onlar arasındaki örgütsel birliği kurma amacıyla oluşturulduğu ve bu yolda mücadele edeceği söylenmekte ve böylece parti ırk esasına dayandırılmaktadır.

c) Siyasal çözümün, Kürt kimliğinin tüm sonuçlarıyla kabul edildiği bir ortamda bulunabileceği, Kürt kimliğinin tüm sonuçlarıyla Anayasa ve yasalarca garanti altına alınması, uluslararası antlaşmalara konulmuş çekincelerin geri alınması, sorunun AGİK süreci ve Paris Şartı'na uygun olarak çözülmesi için adımlar atılmasının söylenmesi suretiyle SPY'nın 81. maddesinin (a) bendine aykırı biçimde, ayrı bir dile sahip farklı bir kesimin bulunduğundan objektif bir biçimde sözedilmesinin ötesinde, Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde, ayrı bir ulusal ve kültürel kimliğe sahip olan ve varlığı ile kimliğinin korunması ve sürdürülmesi için kendilerine azınlık hukukunun uygulanması gereken bir Kürt azınlığının bulunduğu ileri sürülmüştür.

d) Kürt devriminin arkasındaki kültürel rönesans (yeniden doğuş) selamlanarak, Kürtlerin dillerini, kültürlerini ve sanatlarını yazılı ve sözlü olarak kullanabilmeleri ve geliştirebilmeleri, ana dilde eğitim hakkının sağlanması gerektiği belirtilerek Türk dili ve kültüründen başka bir dili ve kültürü korumak, geliştirmek yoluyla azınlık yaratılarak ulus bütünlü-

ğünün bozulması amacı izlenmiş ve SPY'nın 81. maddesinin (b) bendine aykırı davranılmıştır.

Halbuki, Yüksek Mahkemenizin siyasal parti kapatılmasıyla ilgili 14.7.1993 gün, Esas 1992/1, Karar 1993/1 sayılı kararında da vurgulandığı üzere, "...ülkedeki etnik farklılıkların ve bunların dil ve kültürünün yasaklanması değildir. Çeşitli kökenden gelen yurttaşlarımız kendi dil ve kültürüne sahip bulunmakta, onları geliştirmektedir. Günlük yaşamda bu açıkca görülmekte, ülke ve ulus bütünlüğü içinde onurlu yerini almakta ve saygı görmektedir. Bin yıldır birlikte yaşamış, tarihi, dini, gelenek ve görenekleri aynı olan, birbirinden ayrılması ve koparılması olanaksız kültürleri güçlü biçimde ulusal kültürde yerini alan bir topluluğun bireyleri arasında ayrılığı gerektirecek düzeyde kültür ayrılığı olduğunu ileri sürmek ve ortak ulusal kültürü yadsıyıp dışlamak gerçeklerle bağdaşmaz. Kürt kökenli Türk yurttaşı ile başka kökenli Türk yurttaşı arasında temel hak ve özgürlüklerden yararlanma açısından hiçbir fark yoktur. Türk vatandaşlığı, ayrımları önleyen ve herkesi insan hak ve özgürlükler(in)de birleştiren bir kurumdur. "Kürtlerin kültürel ve ulusal hakları" sözleri azınlık yaratmaya ve buna bağlı olarak somut ayrılıkları gündeme getirmeye yöneliktir. Kürt kökenli yurttaşların dillerini, gelenek ve göreneklerini özel yaşamlarında sürdürmelerine hiçbir engel yoktur. Davalı partinin amacını devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğünü yıkarak devlet yapısını değiştirmek ve ırk esasına dayanan oluşumları gerçekleştirmek olduğu anlaşılmaktadır. Buna Anayasa olur vermemektedir. Türkçe'nin çeşitli etnik soydan gelen vatandaşlar arasında resmi dil olması yanında ortak iletişim aracı, kültür ve eğitim dili olduğu, bu olgunun tarihi ve sosyolojik gerçeklere dayandığı göz ardı edilmemelidir.

".....yasaklanan, farklılıkların açıklanması değil, bunların Türk ve Cumhuriyeti ülkesi üzerinde olmayan azınlıklara özendirerek, zorla azınlık yaratmaya çalışarak ulus bütünlüğünün bozulması ve buna dayalı yeni bir devlet düzeni kurma amacını gütmektir. Bunun hiçbir ulusal ve bireysel yararı yoktur. İstekler, insan haklarına dayalı vatandaşlık hakları ile ilgili değildir. İstenilen kültürel haklar da, etnik bir grup haklarının üstünde ulusal varlığının temeli olarak ileri sürülmekte ve ulusal özgürlük ortaya konmaktadır. Oysa, haklar ve özgürlükler yönünden yurttaşlar arasında ayrım ve bir yurttaşa eksik ya da fazla verilen bir hak yoktur..."

V. Sonuç ve İstem:

Yukarıda yasal dayanakları ve gerekçeleriyle açıklandığı üzere, davalı Demokrasi Partisi'nin genel başkanının Bonn ve Erbil'de yapmış olduğu konuşmalarda ve parti merkez yürütme kurulunun yayınlamış olduğu 'Demokrasi Partisi'nin Barış Çağrısıdır' başlıklı bildirisinde,

Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 3., 14., 69. maddelerinde SPY'nın 78. maddesinin (a) ve (b) 81. maddesinin (a) ve (b) bentlerine aykırı nitelikte beyan ve açıklamaların mevcut olduğu anlaşıldığından,

Demokrasi Partisi'nin SPY'nın 101. maddesinin (b) bendi gereğince kapatılmasına karar verilmesini arz ve talep ederim."

II. DAVALI PARTİNİN ÖN SAVUNMASI

Demokrasi Partisi'nin 28.1.1994 gün 994/1445 sayılı ön savunmasında aynen şöyle denilmektedir:

"1- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca düzenlenen, Demokrasi Partisi'nin kapatılmasi istemli, 02.12.1993 günlü, SP.52. Hz. 1993/55 sayılı iddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığı'na iadesi gerekir.

Demokrasi Partisi, gerekli belge ve bildirilerini 7.5.1993 tarihinde İçişleri Bakanlığı'na vererek, SPY'nın 8. maddesine göre tüzelkişilik kazanmıştır. Parti tüzüğü ile programının, yasalara aykırılığı ileri sürülmemiştir.

Siyasi Partilerin kapatılması davaları öz itibariyle bir ceza davasıdır. Kapatma tüzelkişiliğin sona erdirilmesi müeyyidesini taşıdığı için, en ağır ceza olan idam ile eşdeğerdir. Bu nedenle hazırlık tahkikatı önem taşımaktadır. İddianamede delil olarak, Genel Başkan Yaşar KAYA'nın 29.5.1993 tarihli Federal Almanya'nın Bonn, 15.8.1993 tarihli Irak'ın Erbil şehrinde yaptığı iki konuşma ile Merkez Yürütme Kurulu'nun "Barış Kampanyası" gösterilmektedir.

SYP'nın 106'ncı maddesi uyarınca Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Başsavcılığı'nca, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na intikal ettirilen belgeler ve soruşturma evrakları sonucu, Ankara DGM'de 93/114 ile 115 E. davalar açılmış olup, derdesttir. Bu dosyalara ait deliller aynı zamanda kapatılma iddiasının temelini teşkil eden delillerdir.

Ceza usulümüzde her ne kadar vicdani delil sistemi benimsenmişse de, delillerin, yasalara, usule, hukuka, ahlaka uygunluğu ve meşru olarak temini zorunludur. CMUK'nuna göre Savcılar delil toplarken, aynı zamanda lehe ve aleyhe olan tüm delilleri toplamak ile yükümlüdürler. Ankara DGM Savcılığı'nın başlattığı soruşturmada, bu hususlara riayet edilmediği için Başsavcı Nusret DEMİRAL hakkında Adalet Bakanlığı'na yaptığımız başvuru sonucu Bakanlık soruşturma izni vermiş olup, Adalet Bakanlığı Başmüfettişliği'nce başlatılan soruşturma sürmektedir.

Erbil konuşmasının kasetinin, hangi yolla temin edildiği meçhuldur. Genel Kurmay kaynaklarınca temin edilmiş ise, istihbarat veya başkaca hangi yoldan örneğin, diplomatik kanalla veya başkaca bir yazışma sonucu temin edilip edilmediğinin saptanması ve konuşmanın tamamının sağlıklı bir biçimde temini gerekmektedir. Ayrıca Irak Kürdistan Demokrat Partisi'nin DEP ile ilgili davetiye ve yazışmalarının temini, konuşmanın hangi gün ve saatte yapıldığının tümünün tespiti zorunludur. Aynı husus Bonn konuşması için geçerli olup, Alman makamlarıyla temas kurulup, toplantının kimin adına yapıldığı, DEP Genel Başkanı Yaşar KAYA'nın hangi sıfatla katılıp konuştuğu hususunun SPY'nın 101/b maddesi uyarınca saptanması zorunludur. Yine parti MYK'sının barış bildirisi kapatma gerekçesi olarak gösterildiği için, "Barış Kampanyasının" parti kurultay kararı olup olmadığının, kararı ise ne tür bir karar olduğunun ayrıca bu konuda Parti Meclisi'nin aldığı bir kararın olup olmadığının saptanması zorunluluğu vardır. Bu hususların araştırılması, ondan sonra iddianame tanzimi gerekirken, SPY'nın 9. maddesine aykırı olarak dava açılmıştır.

Delillerin eksik hatalı, bütünlüğü bozucu olması, gerekli titizliğin gösterilmemiş olması, hukuka ve ahlaka aykırı olarak, toplanması karşısında iddianamenin iadesi gerekmektedir.

2- Kapatma davaları öz itibariyle bir ceza davasıdır. Bu durumda iddiaya dayanak edilen delillerin, tartışılması soruşturmanın genişletilmesi sonucudur ki sübut delillerinin bulunup bulunmadığı değerlendirme konusu yapılabilir.

Ankara DGM'nde 1993/114-115 Esas derdest davalar, kapatılma iddiasının dayanağını teşkil ettiğinden bu davaların sonuçlanmasının beklenmesi bir zorunluluktur. İleri sürülen iddialar sübuta ermediği takdirde, kapatma iddiasının gerekçeleride ortadan kalkacaktır. Bu nedenle bu iki davanın "Mesele-i müstehire" addedilmesi hukuki bir zorunluluktur.

3- Halkın Emek Partisi'nin kapatılması davası, bireysel başvuru yoluyla Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na götürülmüştür. Komisyonda 22723/93, 22724/93, 22725/93 sayılı dosyalar derdesttir.

Türkiye Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni 1954 yılında kabul etmiş olup, 6366 sayılı Yasa ile yürürlüğe girmiştir. Anayasa'nın 90'ıncı maddesine göre iç hukukta kanun hükmünde olup uygulanma kabiliyeti olan sözleşme karşısında sözkonusu davalarda Genel Sekreter İbrahim AKSOY'unda bulunması nedeniyle, şahsi ve fiili irtibat bulunduğundan "Mesele-i Müstehire" kabul edilmesi gerekmektedir.

4- Terörle Mücadele Yasası'nın 9'uncu maddesi Anayasa'ya aykırıdır. DEP'in kapatılması istemli iddianamede, delil olarak Ankara DGM Savcılığı'nın iddianame ve DGM Mahkemesi'nin 1993/114-115 esas dava dosyaları delil olarak gösterilmektedir. Siyasi Partilerin denetimi münhasıran Anayasa Mahkemesi'ne ait olmasına rağmen, 3713 sayılı Yasa'nın 9'uncu maddesi nedeniyle Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde dava açıldığından, Anayasa Mahkemesi'nin münhasıran denetimi ihlal edildiğinden, 9'uncu maddenin Anayasa'ya aykırılığı nedeniyle iptal edilmelidir. Anayasanın 14'üncü maddesi "temel hak ve hürriyetleri" 68'inci maddesi Siyasi Partilerin demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez koşulu, 69'uncu maddesi "siyasi partilerin kuruluş ve denetimlerinin münhasıran Anayasa Mahkemesi'ne ait olduğu" 2820 sayılı SPY'nın 98 ve 101'inci maddeleri ile DGM'lerin yargılama usulu kanunun 9'uncu maddesinin son fıkrasına aykıdır. Bu yasa ile törer suçlarından Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin görevi kapsamı içinde olduğu belirtilmiştir.

SHP'nin Anayasa Mahkemesi'nde açtığı iptal davasında her nedense bu madde gözardı edilmiş ve iptale konu edilmemiştir. Anayasa Mahkemesi'nin 31.3.1992 tarih 91/18 E., 92/20 K. sayılı kararında sözkonusu madde inceleme konusu yapılmadığından ve Anayasaya aykırılığı ciddi bulunduğundan, dikkate alınması gerekmektedir.

5- Anayasa ve Siyasi Partiler Yasası'nda bir takım değişiklikler yapılması nedeniyle orjinal halinden uzaklaşılmış olmakla, SPY'nın Anayasaya aykırılığının ele alınıp incelenmesi gerekmektedir.

SPY'nın 78'inci maddesi, Anayasa'nın başlangıç bölümüne 1, 2, 3, 4, 5 ve 66'ncı maddelerini yasak kapsamına aldığından Anayasa'ya aykırıdır.

Sözkonusu yasalar sosyoloji bilimine, toplumsal uzlaşmaya, uluslararası sözleşmelere ve Anayasa'nın 90'ıncı maddesi uyarınca iç hukuk hükümü olan AİHS'nin 9, 10, 11, 14'üncü maddelerine aykırıdır. Türkiye sözkonusu sözleşmeye imza atmakla ve sözleşme yürürlüğe girmekle, "Pacta Sun senvanda" yani ahde vefa gereği iç hukuk mevzuatını buna uydurmakla yükümlüdür.

Hakimler, yalnızca kanun takipçisi olarak dar bir yorumlamaya gidemezler hukukun evrensel ilkeleri ve uymakla zorunlu olduğu tüm hukuk kurallarının uygulanması kanun yerine hukukun uygulanması zorunluluğu vardır. Bu nedenle Anayasa'ya aykırılık iddiamızın ciddi kabul edile-

rek incelenmesi gerekir. Anayasa'nın geçici 15'inci maddesi bir döneme ait yasama işlemlerini Anayasal denetimin dışına çıkararak, "hukuk devleti" anlayışına ters De facto bir durum yaratmıştır. Sözkonusu yasa, atanmış bir meclisin ürünü yasaları tabu durumuna sokarken, hukukçuların kendilerini böyle bir yasa ile kayıtlaması mümkün değildir. Bir yandan uluslararası sözleşmelere imza atılırken, diğer yandan çağın gereklerine uygun yeni yasalar çıkarılırken, orijinallığı bozulmuş, yasalarda uygulama kabiliyetini yitirdiğini varsaymak ve "keemlemyekün saymak" hukukun gereğidir. 669 yasa, 90 adet KHK 2324 sayılı yasa uyarınca 76 adet Milli Güvenlik Konseyi kararını, 3 adet Milli Güvenlik Konseyi bildirisini değişmez ve dokunulmaz saymak, yaşama, toplumun değişmesine, çağın gereklerine, evrensel hukuk değerlerine aykırıdır. Özgürlükçü demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzenine aykırı 15'inci madde, hukuk piramidinin üstü olan Anayasa'nın üstü durumunda ki AİHS'ne aykırı olduğundan, Türkiye hakkında açılacak tüm bireysel başvuruların mahkumiyetle sonuçlanması anlamına gelmektedir. Hukukçuların bu durumun dikkate alınması ve yasanın amacından yola çıkılarak sınırlama konusunda 6.12.1983 tarihini dikkate alması hukuki açıdan bir zorunluluktur. Bu nedenle 24.4.1983 tarih ve 2820 sayılı SPY'nın 78 ve 81'inci maddelerinin Anayasa'ya aykırılık savının incelemeye alınması gerekmektedir.

6- Duruşma İstemi

Siyasi Parti kapatma davalarının öz itibariyle ceza davası olması, Ceza Muhakemeleri Usulü'nün uygulanması nedeni ile, SPY'nın 98'inci maddesinin "...dosya üzerine incelenme yapılarak karara bağlanır..." hükmü davanın duruşmalı yapılmasına engel değildir. Bu nedenle duruşma yapılmasını talep ediyoruz.

Anayasa Mahkemesi uygulamada hukuk mahkemelerinde görülen bir isticvap benzeri uygulamayla yetinmektedir. Bu ise niteliği itibariyle bir sorgudur. Sorgu yalnızca ilgililerin beyanları ile sınırlı kaldığından yeterli olmaz. Delillerin bir kısmı konuşma olarak geçtiğinden bilirkişi incelemesi tercüman sorunu, tanık ve diğer yan deliller ile maddi kanıtlar açısından, savunma hakkınında tam olarak kullanılabilmesi için tam bir duruşma yapılması gerekmektedir. Kapatma davasına gerekçe gösterilen ve Ankara DGM'de derdest olan dosyaların delil olarak taktiri sözkonusu olduğundan, yalnızca bekletici mesele olarak düşünülmesi ve yetinilmeside yeterli olmayacaktır. Açıkladığımız nedenlerle yargılamanın duruşmalı yapılması gerekmektedir.

7- Uluslararası hukuk açısından değerlendirme

Anayasa'nın 90'ıncı maddesi uyarınca Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, iç hukukta kanun hükmündedir. Bu itibarla iddia makamının bu anlaşmaları dikkate almadan, AGİK ve Paris Şartı'na değinerek bunların iç hukukta uygulanmayacağı görüşünü belirtirken, bağlayıcı sözleşmeleri dikkate almaması hukuka aykırıdır. AİHS de düşünce, örgütlenme özgürlüğü, 14'üncü madde ırk, din, dil, mezhep ayrımı yapılmayacağı hükmü karşısında, kapatma davasının yasal dayanakları bulunmamaktadır.

Kapatma davasını 27 Mart 1994 tarihinden sonraya bırakılması istemimiz her ne kadar reddedilmişse de; Türkiye'nin imzalayıp, onayladığı ve iç hukukta uygulanabilir, hüküm niteliğinde olan AİHS'ne ek 1 nolu protokolun 2'nci maddesinde halkın özgür iradesinin tezahürünün, seçim yoluyla yansımasının koşullarının oluşturulması, eşit koşullarda adil seçim zeminin hazırlanması hükmü karşısında, sözkonusu protokolü Türkiye'de imzaladığından, seçim takvimi başlamış olmakla, kapatma davasının seçim takvimi sonrasına bırakılması zorunluluğu doğmuştur. Genel Yerel seçimlerde, belediye başkanı, il ve belediye encümeni binlerce partilinin seçme ve seçilme hakkını ortadan kaldırıcı nitelikte olan kapatma tehditi altında, demokrasinin işleyişi mümkün değildir. Anayasa'nın vazgeçilmez unsuru olan bir siyasi partinin, diğer siyasi partilerden farklı ve eşit olmayan koşullarda seçime girmesi durumu sözkonusu olduğundan sonradan aday olan üyelerin siyasi faaliyetlerinin kısıtlanması sözkonusudur. Adil ve eşitlikçi olmayan bu duruma son verilmesi için kapatma davasının duruşma sonuna bırakılması gerekir.

İddianameye konu eylemler konuşma ve bildiri eylemleri olduğundan, düşünce açıklama niteliğindedir. Şiddet unsuru içermeyen, terörle alakası olmayan, normal siyasi parti faaliyetlerinin kapatma gerekçesi olarak gösterilmesi mümkün değildir. Anayasa Mahkemesi kararları kesin olmakla içhukuk yolları tükendiğinde AİHS'nin 25'inci maddesi uyarınca "bireysel başvuru" hakkı kullanıldığında davalı konuma düşecek olan ve yargılanacak olan T.C. Hükümetidir. Bu yargılama sonucu iç hukuk mevzuatının değişmesi ile birlikte ödence gibi ağır müeyyideler bulunmaktadır. Bu nedenle dikkate alınması zorunlu hukuk hükümlerini taşımaktadır.

8- Demokrasi Partisi'nin tüzük ve programı yasalara uygun görülmüş ve kapatma gerekçesi yapılmamıştır. İddia makamının Genel Başkanın

konuşmaları ile MYK'nun bildirisinin, öncelikle tüzük ve programına uygun olup olmadığını incelemesi gerekirken, bu yönden bir inceleme yapılmadan dava açılmıştır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi'ne dava açılırken, "dava şartı" gerçekleşmemiştir. Tüzük ve programın yasalara uygunluğunun bir ön mesele olarak ele alınması gerekmektedir.

Siyasi Parti faaliyetlerinde yetkili kurul ve organları söz ve yazılı eylemlerinin parti tüzük ve faaliyetlerine uygun olup olmadığı, aynı zamanda kendi iç işleyişi açısından da önem arzetmektedir. Disiplin mekanizması ve benzeri müeyyideler yanında, SPY uyarınca "ihtar" lüzumunu değerlendirilmesi zorunluluğu bulunmaktadır. Bu hususun dikkate alınarak, dava şartı gerçekleşmediğinden davanın reddine karar verilmesi gerekmektedir.

9- İddialara Karşı Diyeceklerimiz.

a) İddianamede Bonn konuşması, parti ile ilgisi olmayan bir sanıkta ele geçirilen video kasete dayanmaktadır. Kasetin çözümü yapılmış, onun dışında herhangi bir araştırma yapılamamıştır. Ankara DGM'nin 93/114 E. dosyasının iddianame ve delilleri dayanak olarak gösterilmektedir.

İddia edildiği gibi, Bonn yürüyüşünü PKK Genel Sekreteri Adbullah ÖCALAN düzenlememiştir. Alman resmi makamlarında herhangi bir araştırma yapılmamıştır. Yapılmış olsaydı yasal bir toplantının tertipleyicilerinin kim olduğu, adları, soyadları ve kimin adına düzenledikleri açıklığa kavuşacaktı.

Toplantıya çok sayıda kuruluş katılmıştır. Bunların tesbiti halinde, toplantının amacı ve düzenleme biçimi saptanacaktı. Ancak bu araştırma hazırlık aşamasından yapılmamıştır. Yine DEP Genel Başkanı Yaşar KAYA'nın Genel Başkan sıfatıyla davet edildiğine ve katıldığına dair herhangi bir belge ibraz edilememiştir. Almanya resmi makamlarıyla diplomatik yolla bir araştırma yapıldığı için, konuşmaların tamamı temin edilmemiş konuşma tümlüğü içinde amaç saptanmamıştır.

Sözkonusu konuşma nedeniyle yargılama Ankara DGM'de sürdüğünden, öncelikle iddianın ispatı gereklidir. Bu hususlar saptanmadan esasa girmek mümkün değildir.

b- Erbil konuşması, önceleri saptanmamış, daha sonra dosyaya bir kaset ibraz edilmiş ve Genel Kurmay kaynaklarınca temin edildiği belirtilmiştir. Konuşma Kürtçe yapılmış olup, temin edilen kaset eksik bilgiler içermektedir. Konuşmanın tamamını kapsamamaktadır. Kürtçe çeviri özüne uygun yapılamamıştır.

Genel Kurmay Başkanlığı'nın 1.10.1993 gün, İSTH: 3590-493-93 İKK ve Güv.D.İç. İEskh.Ş. (614) sayılı yazı ekinde gönderilen ve konuşmanın kayıtlı olduğu kaset, soruşturma başlattıktan çok sonra temin edilmiş, temini usül ve yasalara aykırı olduğu gibi, nasıl temin edildiği ve nereden temin edildiği konusunda bir açıklama yer almamaktadır. Öncelikle bu delillerin sıhhat derecesinin araştırılması ve gerçekleştiğinin kanıtlanması yükümü iddia makamına düşmektedir. Konuşmanın nasıl temin edildiğinin neden diplomatik yoldan elde edilmediğinin ve soruşturma sonrası temin edildiğinin saptanması zorunluluğu doğmaktadır. Aksi halde, hukuka ve ahlaka aykırı olarak temin edilen delillerin değerlendirilmesi mümkün değildir.

Her iki konuşma ile ilgili olarak, ciddi bir araştırma ve duruşma sonrası, bilgi ve görgü temelinde tanıkların dinlenmesi sonucu aydınlığa kavuşabilir.

Kasetlerin montajların mümkün olabilmesi ihtimali de dikkate alınarak teknik araştırma ve inceleme zorunluluğu doğmaktadır. Anayasa Mahkemesi'nin ve Yargıtay'ın birçok kararında kasetlerin tek başına delil olmayacağı dikkate alınmalı ve yan delillerle doğrulanması araştırılmalıdır. Bütün bunların dosya üzerinde yapılması mümkün değildir.

İddianamede, Bonn ve Erbil konuşma kasetlerinin, usule, hukuka ve diplomatik yolla elde edildiğine dair bir kayıt olmadığından, dosyadan çıkarılması gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi'nin bu kasetleri delil olarak değerlendirebilmesi için, usulüne uygun diplomatik yolla Irak ve Almanya Adalet Bakanları kanalıyla sağlıklı bir şekilde istemesi gerekmektedir. Bundan sonra tercüme dahil, teknik bilirkişi incelemesi, yapılması zorunludur.

c- MYK kararı ile henüz dağıtılmadan toplattırılan "Barış Bildirisinin" bölücülük suç propagandasının unsurlarını taşımadığı ortadadır. Türkiye mozağinin bir parçası olan Kürt yurttaşlarımızdan sözedilmesini bölücülük olarak varsayım yoluyla kabulü mümkün değildir. Kürt sözcüğü devletin resmi makamlarınca ifade edilmekte DYP-SHP koalisyonu Kürt realitesini kabul ettiğini açıklarken hergün medyada bu konuda açıklamalar yapılmaktadır. Diğer siyasi partilerinde Türkiye'nin bir numaralı sorunu hakkında görüş ve programları mevcut olup, bu konuda çifte standarttan uzak, sosyolojik ve bilimsel gerçeklerin dile getirilerek çözüm yollarının aranması ve bu arayışın yasal zeminde meşru yapılması karşısında, müsnet suç unsurlarının oluşamadığı açıktır.

İddianamede delil olarak gösterilen bildirinin, hangi organın tasarrufu olduğu ve sorumluluk konusunda araştırılmadan dava açıldığı için, öncelikle SPY'nın 101'inci maddesinin "b" fıkrasının tatbiki mümkün değildir.

d- SPY'nın 78'inci maddesi açısından

"....Türk devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, diline... dair hükümleri...değiştirmek...dil...ırk ayrımı yapmak..." amacı güdülmemiş bu yolda amaca yönelik faaliyette bulunulmamış... başkaları tahrik ve teşvik edilmemiştir.

Bu konudaki iddialar soyut varsayımlara dayanmaktadır. Demokrasi Partisi programı ile bir ırk partisi olmadığını Türkiye mozayiğinin, zenginliğinin yansıtıcısı olduğunu ve kardeşçe birarada yaşamak için barış kampanyasını başlatmıştır.

Barış istemini bölücülükle suçlamak hukuken mümkün olmayıp, politik bir yaklaşımla söylenmeyen ve gerçeği yansıtmayan bir takım varsayımlarla anlamlar türetmek ve sonuçta bölücülük yapılıyor demek mümkün değildir. Böylesi bir mantıkla yola çıkılacak olursa Barzani ve Talabani ile görüşen Cumhurbaşkanı, Başbakan, Hükümet üyeleri ve üst düzey yetkililerin yüce divanda yargılanmaları gerekirdi. Aynı şekilde sürekli olarak konuyu yazan medyanın susturulması ve mensuplarının yargı önüne getirilmesi gerekirdi. Bu durum diğer siyasi partiler içinde sözkonusu olup, Kürt Enstitüsü kurmayı programına alan Hükümet ortağı SHP'nin de aynı iddiayla yargılanması gerekirdi. Bu tür örnekleri çoğaltmak mümkün Adaletin çifte standartlardan uzak, hukuka ve evrensel ilkelerine uygun bir yaklaşımla değerlendirmede bulunması kaçınılmazdır.

e- İddianameye göre Türkiye'de Kürtlerin varolduğunu söylemek, bölücülüktür. Sosyolojik gerçekleri, bilimi yok saymak devletin resmi istatistiklerini yok saymak, meclis tutunaklarını yok saymak gerekir. Böylesi bir yaklaşımın hukuku olmadığı ve bazı gerçekleri dile getirmenin de bölücülük olmadığını belirtmek istiyoruz. AGİK'e imza koymuş, Paris Şartı'nı kabul etmiş, Türkiye'de düşünce açıklama hürriyetini ortadan kaldıran bir yaklaşımla, siyasi partilerin her faaliyetlerini bölücülük olarak görmek, değerlendirmek hukuken mümkün değildir. Kıyas mantığı veya varsayımlarla, olmayacak bir şeyi varmış gibi göstermenin hukuki ve mantıki izahı olmaz. Bölücülük suçu açıkca ayrı bir devlet kurmayı hedefler. Barış Bildirisinde böylesi bir amaç olmadığı gibi, böylesi bir sonucu zorlama yoluyla çıkarmakta mümkün değildir.

f- İddianamade, barış bildirisinde, silah kullanan tüm güçlerin silahları susturması istemi, farklı bir mantıkla yoruma alınmaktadır. Demokra-

si Partisi bir bakıma eleştirilirken, "....Ülkede bir savaş yaşandığı..." yönündeki görüş hukuki olmayan bir açıdan ele alınmaktadır. Savaş tanımlanması devletin yetkili makamlarınca "küçük ölçekli savaş" "cephe" vb. tanımlamalarla dile getirilmektedir. Aynı mantığı kıyaslama yoluna gidersek, Genel Kurmay, Milli Savunma Bakanını da aynı şekilde suçlamak gerekecek ki, bu doğru hukuki yaklaşım değildir.

g- Kuzey Irak'ta Erbil kentinde Irak Kürdistan Demokrat Partisi'nin kongresinde, kongrede bulunanlara yurtdışında bölücü propaganda yapıldığı iddiasınında hiçbir inandırıcılığı yoktur. Seçimlerini yapmış, hükümetini kurmuş Irak'lı Kürtlere propaganda yapmayı gerektirecek koşullar yoktur. Yurtdışında bu tür suçlarla ilgili olarak TCK'nun 140'ıncı maddesinin uygulanması ihtimali düşünülse de sözkonusu madde yürürlükten kaldırıldığı için, uygulama kabiliyeti bulunmamaktadır.

10- İddianame Çelişkilerle Dolu

49 sayfalık iddianamenin içinde, parti eylemlerine ve kapatılma iddialarına ayrılan kısım toplam 5-6 sayfayı geçmiyor. Tamamı Anayasa, SPY ve geçmiş Anayasa Mahkemesi kararları ile Lozan ve uluslararası hukukun değerlendirmelerine ayrılan iddianamede Demokrasi Partisi'nin "bölücülük" iddiası somut, inandırıcı, kesin hiçbir kanıta dayandırılmamış olduğundan iddia kendi içinde çelişkilerle doludur. Bunu örneklemek gerekirse:

a- "....Bizim toplumumuzda da "farklı kesimlerin varlığı" olgusunu görmek mümkündür. Gerçekten, X. yüzyılda Türklerin Anadolu Yarımadasına gelmelerinden sonra Türkler ve o dönemde Anadolu toprağında yaşamakta olan her soydan topluluk birbirini izleyen siyasal oluşumlar içinde birlikte yaşamışlar..."

Lozan antlaşmalarından alıntı yapan, "Kürtler, Çerkezler, Araplar...."dan bahseden iddianame, Anayasa Mahkemesi'nin kararlarından da bu gerçekliği vurgulamaktadır. Daha sonra:

"....Yasaklanan, farklılıkların açıklanması değil, bunların Türk ve Cumhuriyet ülkesi üzerinde olmayan azınlıklara özendirerek, zorla azınlık yaratmaya çalışarak ulus bütünlüğünün bozulması ve buna dayalı yeni bir devlet düzeni kurma amacını gütmektedir...."

Bir yandan bu açıklamalara yer verilirken diğer yandan, DEP'in Kürtler'den bahsetmesini başlı başına "bölücülük" olarak değerlendirmekte ve olmayan bir ulus, halk, azınlık yaratılma gayreti olarak değer-

lendirilmektedir. Kendi iddiaları ile çelişip bu yaklaşımı hukuki bulmak mümkün değildir. Bölücülük, ayrı coğrafya, ayrı bayrak, ayrı sınır, ayrı devlet örgütlenmesi demektir. Hiçbir konuşma ve yazılı metinde böylesi bir açıklama bulunmamaktadır.

b- MYK bildirisinde, Helsinki Sonuç Belgesi, AGİK ve Paris Şartının yerine getirilmesi isteğide bölücülük olarak tavsif edilmiştir. Türkiye'nin imzacısı olduğu bu sözleşmeleri savunmanın, bölücülük olarak değerlendirilmesini algılamakta güçlük çektiğimizi belirtmek isteriz.

c- 1993 yılı Haziran ayında AGİK süreci içinde kabul edilen "Viyana Bildirgesi" kendi kaderini belirleme hakkını terörizmden ayırmış, sömürge haklar için kabul edilen bu hakkın sadece meşru eylemler yoluyla kabul ettirilmesine çalışılmasını benimsemiştir. Denilen iddianamede hukuki olmaktan çok politik bir değerlendirme yapıldıktan sonra;

Paris Şartı her ne kadar azınlıklara bir takım haklar tanımışsa da.... Türkiye açısından hukuksal bağlayıcılığı yoktur denilmekte. İddianamede:

Türkiye'nin taraf olduğu İnsan Hakları Evrensel Bildirgesini, Türkiye tarafından kabul edilerek bir yasa ile onanan ve yürürlüğe giren Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen "Avrupa insan haklarını ve ana hürriyetlerini korumaya dair sözleşmeyi", 22.1.1987 tarih ve 1987/11439 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile adı geçen sözleşmenin 25. maddesi uyarınca Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na "Bireysel Başvuru" hakkını, 22.1.1993 tarih 1993/3987 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile "Avrupa İnsan Hakları Divanı'nın zorunlu yargı yetkisini" ise görmemezlikten gelmektedir.

Bir devlet uluslararası sözleşmeye imza koyduktan sonra "Pacta sun senvanda" yani ahde vefa yükümlülüğü ile karşı karşıya olup, anlaşmalara saygı elbette öncelikle yürütme ve yasamanın görevi olmakla birlikte, Anayasanın 90'ıncı maddesi uyarınca iç hukuk hükmü olan bu sözleşmelerin de uygulanmasında yargıçlar tıpkı siyasi partiler yasasını uygulamak kadar sorumludurlar. DEP'in bu nedenle uluslararası sözleşmelerin uygulanması istemini kapatma gerekçesi olarak sunmak, hem hukuka aykırı hem de demokrasiyle bağdaşmamaktadır.

d- İddianamede Anayasa Mahkemesi'nin 14.7.1993 gün 1992/1-1993/1 sayılı kararında yapılan bir alıntıda "...ülkedeki etnik farklılıkların ve bunların dil ve kültürünün yasaklanması değildir. Çeşitli kökenden gelen yurttaşlarımız kendi dil ve kültürüne sahip bulunmakta..." denilmek-

te, diğer yandan, Demokrasi Partisi MYK'sının Barış Bildirgesinde Kürt kimliğinin bütün sonuçlarıyla Anayasa ve yasalarda güvence altına alınması..." istemi meşru, yasal ve normal bir siyasal parti faaliyeti olmakla birlikte bölücülük olarak değerlendirilmekte ve kapatma gerekçesi olarak sunulmaktadır. Soyut yorumlarla, zorlama gerekçelerle tanzim edilmiş bir iddianame ile karşı karşıya bulunmaktayız.

e- İddianamede, "Kürt halkının isteklerinin başında bu sorunda dahil olmak üzere, her sorunun yasaksız olarak tartışılabileceği bir demokrasi isteği" de kapatma gerekçesi olarak gösterilmektedir. 1982 Anayasası'nın 12 Eylül ara rejimi sonucu teşkil edildiği ve günümüz gelişmelerine, toplumsal değişime, çağdaşlaşmağa, gelişen teknoloji bilgisayar iletişim çağında birçok anti-demokratik hükümle dolu olduğundan değiştirilmesi istemi, tüm siyasi partilerce benimsenmekte ve bu konuda Meclis Başkanının girişimi ile siyasi parti liderleri toplantılar yapmakta, sayın Anayasa Mahkemesi Başkanı da mevcut Anayasa'nın değişmesi gerektiğini söylemekte ve demokrasilerde bu tür bir istemin en doğal hak olarak kabulü ve siyasi partiler açısından asli bir görev olduğu düşünülmeden, kapatma gerekçesi yapılması üzücüdür.

f- Siyasal çözümün, AGİK ve Paris Şartı'na uygun olarak çözülmesi için adımlar atılmasının söylenmesi suretiyle SPY'nın 81'inci maddesinin (a) bendine aykırı olduğu iddiası... ayrı bir dile sahip farklı bir kesimin bulunduğu... ayrı kültürlerin bulunduğu... azınlık yaratıldığından ileri sürüldüğü şekilde bir sonuçla bağlanmaktadır. Öncelikle şunu belirtmekte yarar görüyoruz. Demokrasi Partisi hiçbir açıklamasında "azınlık" sözünü kullanmamıştır. Diğer hususlar ise esasen iddianamede kabul görmektedir. İddianame bu yönüyle de kendi içinde çelişkilidir.

11- Adil yargılama hakkı "ayrımsız" yargılama sürecinin tüm aşamalarında "geçerli ve vazgeçilmez" bir haktır.

Anayasa Mahkemesi'nde bugüne kadar görülen siyasi parti kapatma davalarında izlenen usül, süre Demokrasi Partisi içinde geçerlidir. Bir siyasi Partinin kapatma davasının normalde sekiz ayı aşkın bir süre olduğu dikkate alınacak olursa, aynı usül ve teemmül haline gelen uygulamanın DEP içinde sözkonusu olduğu yönünde bir tereddütümüz yoktur. Ancak,

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6'ıncı maddesi uyarınca "adil bir yargılama" yapılması istemimiz vardır. Hiçbir önyargı ve varsayımla hareket etmeden, başka bir deyişle suç delillerini getirme yükü savcıya ait olmakla, savunmaya kendi kanıtlarını getirme, savunma olanağı tanınmalıdır.

Erbil ve Bonn konuşmaları ile ilgili delil istemlerimizin yerine getirilmesi zarureti doğmaktadır. Bunlar sağlanamadığı takdirde savunma olarak bunları temin yönünde tarafımıza makul bir süre tanınması, yurtdışına çıkmak için vize bağışıklığı dahil olmak üzere olanak tanınması gerekmektedir.

12- Anayasa'nın 38'inci maddesi uyarınca "ceza sorumluluğu şahsidir" yani failden gayri kişilerin bir suç sebebiyle cezalandırılamayacağı hükmü karşısında, kapatma davası sonucu etkilenecek olan Milletvekillerinin ve tüm parti yöneticilerinin sözlü olarak dinlenmeleri zorunluluğu doğmaktadır. Aksi halde, kendi eylem ve davranışları dışında cezalandırılmaları mağdur olmaları sözkonusu olacaktır.

Anayasa'nın 84'üncü maddesi uyarınca kapatılan bir siyasi partinin, davanın açıldığı tarihteki milletvekillerinin üyeliği sona ereceğinden kendilerini savunmalarına olanak tanınması adil bir yargılamanın gereğidir.

Siyasi Parti kapatma davalarında, partiye gönül veren üye ve taraftarlarının durumu, ülkenin içinde bulunduğu demokratikleşme süreci, ulusal ve uluslararası konum, o ülkenin imzacısı olduğu ve iç hukukunda bağlayıcı olan uluslararası sözleşmeler dikkate alınarak, ülke ve Mahkemenin saygınlığı alınan kararın kamu vicdanında adil olması, Anayasal temel hak ve hürriyetlerin kullanılması açısından çok yönlü değerlendirme yapılması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

Anayasa kurallarında da öte onların üzerinde, hukukun genel kurallarının, evrensel değer ve ilkelerinin uluslararası sözleşme ve yükümlülüklerinin ışığında çok yönlü bakılması zorunluluğu doğmaktadır. Demokrasi Partisi herhangi bir şiddet eylemi nedeniyle yargılanmamaktadır. Düşünceleri nedeniyle yargılanan bir partinin, özellikle çoğulculuk, katılımcılık, düşünce ve örgütlenme özgürlüğü temelinde, baskı ve şiddete başvurmadan, darbelerle iktidarı amaçlamadan, özgürce faaliyet yürütebilmeleri ve Anayasal korumadan yararlanmaları gerekmektedir.

Demokrasi Partisi sözlü ve yazılı düşünceleri nedeniyle yargılanmaktadır. TCK'nun 141, 142, 163'üncü maddeleri kaldırıldıktan sonra 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasası ile getirilen hükümler, Anayasa Mahkemesi'nin siyasi partilere ilişkin münhasır yetkisini de ortadan kaldırmıştır. Demokrasi Partisi Genel Başkanı aylarca tutuklu kalmıştır. Bir Genel Başkanın tutuklanması o siyasi parti faaliyetinin durdurulması anlamına gelir. Bu mahsurları gidermek için 1961 Anayasası'nda getirilen ve daha sonra 1982 Anayasası'nda yer alan siyasi partilerin denetimine ilişkin, münhasıran yetkiye müdahale edildiği nitelikteki Terörle Mücadele Yasası ile demokrasimiz ciddi yara almıştır.

İç Hukukumuza, yükümlediğimiz uluslararası sözleşmelere uydurmak için, Strazburg'da Avrupa İnsan Hakları Komisyonu veya İnsan Hakları Adalet Divanı'nda mahkum olmayı beklemeye gerek yoktur. Kanun tatbiki yerine özellikle hukukun tatbikinde Anayasa Mahkemesine büyük görevler düşmektedir.

Sonuç ve İstem: Yukarıda açıkladığımız nedenlerle;

1- Dava şartı gerçekleşmediğinden iddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığı'na iadesine,

2- Usul ve hukuka aykırı olarak, temin edilip dosyaya konulan; Genel Başkan Yaşar KAYA'nın Bonn ve Erbil'deki konuşmalarını içerdiği iddia edilen bantların altında imza, isim, makam bulunmayan istihbarat notlarının yayınlanmayan Hasan ÖZGÜN'e ait olduğu iddia edilen yazı, kaynağı doğrulanmayan Emin ÇÖLAŞAN'a ait ihbarı yazının dosyadan çıkartılmasına varsa asıllarının mahkemece ilgili devletlerden diplomatik yolla istenmesine,

3- Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'ndeki 93/114 ve 115 E. dosyalar ile HEP'in Avrupa İnsan Hakları Komisyonundaki derdest davalarının Mesele-i Müstehire kabul edilmesine,

4- Duruşma isteğimizin kabulüne, kapatma davası nedeniyle etkilenecek Milletvekili ve yöneticilerin sözlü olarak dinlenmelerine;

5- TCY'nın 9 ve 2820 sayılı yasanın ilgili maddelerinin Anayasa'ya aykırılığının incelenerek iptaline,

6- AİHS'ne ek I nolu protokolün 2. maddesi uyarınca Genel Yerel Seçim takvimi başladığından eşitlik açısından davanın seçim sonrasına bırakılmasına,

7- Bonn ve Erbil konuşmaları ile ilgili savunma delillerimizi toplayabilmek için tarafımıza makul bir süre verilmesine, ondan sonra esas hakkında süre tanınmasına,

8- Davanın reddine karar verilmesini davalı parti adına vekaleten dileriz."

III. YARGITAY CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI'NIN ESAS HAKKINDAKİ GÖRÜŞÜ:

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 21.2.1994 günlü, SP.52

Hz.1993/55 sayılı Esas Hakkındaki Görüşü'nde aynen şöyle denilmektedir:

"Davalı Demokrasi Partisi hakkında 2.12.1993 günlü iddianame ile açılan kapatma davası dolayısıyla Yüksek Mahkemenizden istenilen esas hakkındaki görüşümüzle birlikte davalı parti savunmalarının 28.1.1994 günlü, ön savunmalarında değinilen noktalara verilen yanıtlar aşağıda sunulmuştur.

Ön savunmanın 1. bendindeki, iddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine ilişkin istek ile kanıtların elde ediliş biçimine yöneltilen itirazlara ileride değinilecektir.

1- Ön savunmanın 2. ve 3. bentlerinde Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin 1993/114 ve 115 esas sayılı davaların ve Halkın Emek Partisi'nin kapatılmasıyla ilgili olarak Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na yapılmış olan başvurularda Genel Sekreter İbrahim AKSOY'un da bulunması dolayısıyla ortaya çıkan kişisel ve eylemsel bağ nedeniyle bu başvuruların sonuçları alınıncaya kadar bekletici sorun sayılmaları isteği:

Yargılama hukukunda bekletici sorun, bir mahkemenin görmekte olduğu bir davada, davanın sonucunu etkileyecek ve çözümlenmesi o mahkemenin görevi dışında kalan bir uyuşmazlık ortaya çıktığında söz konusu olur. Görülmekte olan davanın konusu itibariyle, ortada bekletici sorun sayma zorunluluğu olan bir durum yoktur. Konuşmaları yapan kişi ile bildiriyi yayınlayan parti merkez yürütme kurulu üyeleri hakkında açılmış kişisel ceza davaları ve hele daha önce kapatılmış olan Halkın Emek Partisi'yle ilgili olarak Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na bireysel başvuruda bulunulmuş olması ile parti kapatma davası arasında, kapatma davasının sonucunu etkileyecek doğrudan bir ilişki söz konusu değildir. Bu durumda, bütün kanıtları ortada bulunan kapatma davasında, Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nın 254. maddesi göz önünde bulundurularak, söz konusu kanıtlar soruşturmadan edinilecek kanıya göre değerlendirilerek sonuca varılması gerekir.

Açıklanan nedenlerle, ceza davaları ile bireysel başvuru sonucunun beklenmesine dair isteğin reddi gerekmektedir.

2- 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasası'nın 9. maddesinin, Anayasa Mahkemesi'nin siyasal partiler üzerindeki münhasır denetim yetkisine karışma niteliğinde ve bu nedenle Anayasa'nın 69. maddesine aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmesi isteği:

2949 sayılı Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa'nın, görev ve yetki konularını düzenleyen 18. maddesinin (2) no.lu bendi, "....siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin davalarda aynı madde (Anayasa'nın 152. maddesi) gereğince ön mesele olarak bakması gereken işleri karara bağlamak..." biçimindeki hükümle Anayasa Mahkemesi'ni, parti kapatma davasında ön sorun niteliğinde ileri sürülecek Anayasaya aykırılık iddialarını inceleyip sonuçlandırma yetkisiyle donatmıştır. Ancak, böyle bir durumda, Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Yasa'nın 28. maddesi uyarınca, iptali istenen yasa hükmünün/hükümlerinin o davada uygulanacak kural olması da bir koşuldur.

3713 sayılı Yasa'nın iptali istenen 9. maddesi şöyledir: "Bu kanunun kapsamına giren suçlarla ilgili davalara Devlet Güvenlik Mahkemelerinde bakılır ve bu suçları işleyenler ile bunların suçlarına iştirak edenler hakkında bu Kanun ve 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun hükümleri uygulanır."

Yüksek Mahkemenizde görülmekte olan bu dava ise Siyasi Partiler Yasası (daha sonra, SPY. olarak anılacaktır)nın 78, 81, 101. maddelerine göre açılmış bir parti kapatma davasıdır. Bu davada uygulanacak yasa hükümleri SPY ile Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa'nın belirli kuralları olup, 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasası'nın iptali istenen 9. maddesinin bu davada uygulama yeri yoktur. Her ne kadar, kapatma davasının açılmasına neden olan beyanlar ve bildirinin sahipleri olan (eski) genel başkan ile merkez yürütme kurulunu oluşturan kişiler hakkında SPY'nın 117. maddesi yoluyla 3713 sayılı Yasa'nın 8/1 maddesi uyarınca Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde kamu davaları açılmış bulunuyorsa da, bu davaların parti kapatma davasıyla doğrudan bir ilişkisi bulunmadığı gibi, davaların açılmasına aracı olan SPY'nın 117. maddesi de kapatma davasında uygulanacak kurallardan değildir.

Açıklanan durum karşısında, iptali istenen kural, görülmekte olan parti kapatma davasında uygulanacak kural olmadığından, isteğin öncelikle bu nedenle reddi gerekir.

3- Anayasa ve SPY'nda birtakım değişiklikler yapılması nedeniyle orjinal halinden uzaklaşılmış olmakla SPY'nın Anayasaya aykırılığının incelenmesi ve anılan Yasanın 78. ve 81. maddelerinin Anayasa'nın Başlangıç bölümü ile 1., 2., 3., 4., 5., 6. maddelerini yasak kapsamına aldığından dolayı Anayasa'ya aykırı olduğu savı:

Bu savın yanıtlanmasında, konu ile Anayasa'nın geçici 15. maddesi arasındaki ilişki öncelikle incelenmelidir. Sözü edilen maddenin son fık-

rasında, birinci fıkrada belirtilen 12.9.1980 tarihinden ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Başkanlık Divanını oluşturuncaya kadar geçecek süreye gönderme yapılarak, bu dönem içinde çıkarılan yasaların, yasa hükmüde kararnamelerin ve 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Yasa uyarınca alınan karar ve tasarrufların Anayasa'ya aykırılığının iddia edilemeyeceği belirtilmiş ve böylece yetkili organca kaldırılıncaya veya değiştirilinceye kadar Anayasa'ya uygunluk denetimi yoluyla bu hükümlerin tartışılmasının önlenmesi biçiminde bir siyasal tercih ortaya konmuştur.

22.4.1983 tarihinde kabul edilmiş olah SPY, 12.9.1980 ile 6.11.1983 tarihinde yapılmış olan ilk genel seçimden sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı'nın oluşması arasındaki dönemde kabul edilmiş olduğundan, geçici 15. maddenin son fıkrası kapsamında bulunmaktadır. Böyle olunca, Anayasal koruma altına alınmış olan söz konusu yasanın tümünün ya da kimi maddelerinin Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülemez.

Öte yandan, SPY'nın getirdiği yasaklar ve dolayısıyla 78. ve 81. maddelerde öngörülen kısıtlamalar, Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde yer alan kapatma nedenlerinin somutlaştırılması, başka deyişle bu kapatma nedenlerinin beliriş, ortaya çıkış biçimleri olarak düşünülmelidir. Bu hükümler "ulusal devlet niteliğinin korunması" ilkesinin siyasal partiler yönünden öngörülmüş yaptırımları demektir. Çünkü, Anayasa'nın 69. maddesinin son fıkrasında, "siyasal partilerin kuruluş ve faaliyetleri, denetleme ve kapatılmaları yukarıdaki esaslar dairesinde kanunla düzenlenir." kuralı getirilmiş, yasakoyucu da SPY'ndaki yasaklamaları kabul etmek surtiyle Anayasa'da öngörülen düzenlemeyi gerçekleştirmiştir. Yüksek Mahkemeniz de 10.7.1992 gün, E.1992/1 (Siyasi Parti Kapatma), K.1992/1 sayılı kararında aynı sonuca varmış bulunmaktadır.

Belirtilen nedenlerle, SPY'nın 78. ve 81. maddelerinin Anayasaya aykırı olduğu savı yerinde değildir.

4- Yargılamanın duruşmalı olarak yapılması isteği:

Anayasa'nın, Anayasa Mahkemesi'nin çalışma ve yargılama usullerini düzenleyen 149. maddesinin son fıkrasında, Mahkemenin Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalar dışında kalan işleri dosya üzerinde inceleyeceği hükmü kabul edilmiştir. Aynı kural, SPY'nın 98. maddesinin ilk fıkrasında kapatma davasından açıkca söz edilek suretiyle tekrarlanmış, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa'nın 33. maddesinde de Anayasadaki hükme paralel olarak siyasal partilerin kapatılmasına ilişkin davaların Ceza Muhakemeleri Usulü Ya-

sası hükümleri uygulanmak suretiyle dosya üzerinde incelenip karara bağlanacağı esası getirilmiştir. Ancak, gerek SPY'nın, gerekse 2949 sayılı Yasa'nın sözü edilen maddelerinde, Anayasa Mahkemesine, gerek gördüğü durumlarda sözlü açıklamalarını dinlemek için ilgilileri ve konu hakkında bilgisi olanları çağırma yetkisi tanınmış bulunmaktadır. Öngörülen usulde, kapatma davalarında Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nın uygulanacağı kabul edilmiş, ancak duruşma yapılması benimsenmemiştir. Uygulanacak yöntem yönünden Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'na gönderme yapılması, o yasada yer alan her yargılama kuralının uygulanması anlamında olmayıp, "duruşma" dışında davanın bünyesine uygunluk gösteren kuralların uygulanacağını belirtmek amacıyladır. Birer özel yargılama hukuku hükmü niteliğinde olan ve kamu düzenini ilgilendiren bu Anayasal ve yasal düzenleme karşısında, Yüksek Mahkemenize ilgililer ve bilgisi olanları dinleme yetkisini kullanma bakımından tanınmış olan takdir hakkı saklı kalmak üzere, parti kapatma davalarında duruşma açılması mümkün bulunmadığından, davalı partinin bu yöne ilişkin isteğinin reddi gerekir.

5- Davanın genel yerel seçimlerin yapılacağı 27 Mart 1994 gününden sonraya bırakılması isteği ve dava sonucunda İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'nin 25. maddesi uyarınca bireysel başvuru hakkı kullanıldığında T.C. Hükümeti'nin davalı konumuna düşeceği ve yargılanacağı, bu yargılama sonucu iç hukuk kurallarının değişmesi ile birlikte ödence yaptırımının söz konusu olacağının gözetilmesi gerektiği savı:

Davanın genel yerel seçimden sonraya bırakılması isteği hakkında, Yüksek Mahkemenizin 20.1.1994 günlü ara kararıyla, Ceza Yargılama Usul Yasası hükümlerine uygun olmadığı gibi bu konuda 2949 ve 2820 sayılı Yasalarda kabule olanak veren bir kuralın bulunmaması gerekçesiyle ret kararı verilerek sorun çözümlenmiş olduğundan bu konuda yeni bir karar verilmesine gerek bulunmamaktadır.

Kural olarak, her dava açıldığı tarihte geçerli olan durum ve koşullara göre görülüp sonuçlandırılır. Öte yandan, bir olasılık olarak ileri sürülen bireysel başvuru hakkı henüz kullanılmadığına, ileride kullanılsa bile, başvuru sahibinin yararına sonuçlanacağı kesin ve belli olmadığına göre, gelecekte gerçekleşeceği belirsiz durumların görülmekte olan davayı etkilemesi düşünülemez ve bu nedenle göz önünde bulundurulması söz konusu olamaz.

Bu nedenlerle, davalı partinin yukarıda özetlenen sav ve isteğinin reddi gerekir.

6- Kapatma davasının, (eski) genel başkanının beyanları ve Merkez Yönetim Kurulu'nun bildirisinin öncelikle partinin tüzük ve programına uygun olup olmadığı incelenmeden ve böylece dava şartı gerçekleşmeden açıldığı, "İhtar" gereğinin yerine getirilmediği savı:

Davalı parti hakkındaki kapatma davası SPY'nın 101. maddesinin (b) bendine dayanmaktadır. Sözü edilen kuraldan anlaşılacağı gibi, kapatma kararı, partinin merkez yürütme kurulunun ....yasanın 78. ve 81. maddelerini de içeren dördüncü kısmında yer alan hükümlere aykırı... bildiri yayınlaması.... veya parti genel başkanının belirtilen bu kurallara aykırı sözlü... beyanda bulunması hallerinde verilir. Gerek 101. madde hükmünde, gerekse siyasal partilerin kapatılmasını düzenleyen beşinci kısımda, parti organ ve görevlilerinin bu gibi faaliyetlerinden dolayı dava açılmadan önce, partiye ihtarda bulunulmasını şart koşan bir düzenleme yer almamıştır. Esasen, böyle faaliyetlerde ihtar koşulunu aramak işin mantığına da uygun düşmez. Çünkü, yasa, dördüncü kısımındaki yasaklara aykırı beyanda bulunulmasını, bildiri yayınlanmasını cezalandırdığına göre, beyanın yapıldığı veya bildirinin yayınlandığı anda, yaptırım uygulanmasını gerektiren yasaya aykırılık hali meydana gelmiş olacağından, bu aykırılığın yapılacak ihtar sonrasında parti tarafından giderilmesi olanaksızdır. Böyle bir koşulun öngörülmesi SPY 101. maddesinin işlemesine engel olur ki yasa koyucunun amacının bu olduğu söylenemez.

Bu nedenlerle, şartı gerçekleşmeden dava açıldığı savı yerinde görülmemiştir.

7- Bonn konuşmasını içeren video kasetin çözümünün dışında başka herhangi bir araştırma yapılmadığı, yürüyüş hakkında Alman resmi makamlarından bilgi alınmadığı, Yaşar KAYA'nın genel başkan sıfatıyla davet edildiğini ve katıldığına dair belge ibraz edilmediği; Erbil konuşmasını içeren kasetin nereden ve nasıl sağlandığı konusunda açıklama bulunmadığı, kasetlerin montaj olabileceği, çevirinin konuşmanın özüne uygun yapılmadığı; Hukuka ve ahlaka aykırı olarak sağlanan kanıtların değerlendirilmesinin olanaklı olmadığı, bu nedenle dava dosyasından çıkartılmaları gerektiği savı:

İddianamede Bonn yürüyüşünün Abdullah ÖCALAN tarafından düzenlendiğine dair bir beyan yoktur. Sadece, 29.9.1993 günlü çözüm tutanağına ve kasetin seyredilmesinden edinilen izlenime göre, "Kürdistan Ulusal Birlik Yürüyüşü" adı altında düzenlenen yürüyüşte PKK örgütünün egemen öğe olarak yer aldığı belirtilmiştir. Konuşmanın yapıldığı bu toplantı ve yürüyüşü kimin tertiplemiş olduğu davanın konusu dışındadır. Dava yönünden önem taşıyan husus, Yaşar KAYA'nın bu toplantıda ge-

nel başkan sıfatıyla konuşma yapıp yapmadığı, yapmış ise konuşmanın içeriğidir. Kasette yer alan, Yaşar KAYA'nın dava konusu konuşması Türkçe yapılmış olup, görüntü ve ses herhangi bir duraksamaya yer vermeyecek kadar açık ve nettir. Bonn konuşmasında olduğu gibi, herkese açık bir ortamda yapılan yürüyüş sırasında yine herkese açık koşullarda, bir dinleyici topluluğuna yapılmış olan konuşmada gizlilikten söz edilemeyeceğine göre, konuşmanın kimin tarafından kasete kaydedilmiş olduğu hususu kanıtın geçerliliği açısından önemli ve araştırılması gerekli değildir. Kasetin içeriği, hazırlanış biçimi, kullanılan öğeler bunun propaganda amacıyla hazırlanmış olduğu izlenimi vermektedir. Üstelik, Yaşar KAYA, Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı ve Yedek Hakimliğindeki 7.10.1993 günlü anlatımlarında, 29.5.1993 günü Bonn kentinde yapılan toplantıya Demokrasi Partisi genel başkanı olarak katılıp konuştuğunu, kaset çözümünden okunan konuşmayı kendisinin yaptığını, konuşmanın bütünüyle kendisine ait olduğunu, bu konuşmada partisinin görüşlerini... anlattığını söylemiş, mahkemedeki sorgusunda da Yedek Hakimlikteki anlatımının da doğru olduğunu, bu toplantı için parti adına davet gelip gelmediğini bilmediğini, kendisinin genel başkan olarak her yerde partisini temsil etme hakkı bulunduğunu ifade etmiştir.

Bonn konuşması için söylenenler Erbil konuşması yönünden de geçerlidir. Irak Kürdistan Demokrasi Partisi'nin 11'nci Olağan Kongresi de çağrılıların ve basın mensuplarının hazır bulunduğu açık ortamda yapılmış, bu ortamdan yararlanılarak Yaşar KAYA'nın konuşması görüntü ve ses olarak tespit edilmiştir. Konuşmanın yapıldığı ortamda bir gizlilik ve kapalılık söz konusu olmadığından, görüntünün tespit ediliş yönteminin araştırılmasına gerek yoktur. Kasetteki görüntü ve ses hiçbir kuşku ve duraksamaya meydan vermeyecek biçimde açık ve nettir. Üstelik, konuşmanın sahibi Yaşar KAYA, bu konuyla ilgili olarak hakkında yapılan soruşturma aşamalarında, Irak Kürdistan Demokrasi Partisi'nin 15.8.1993 tarihindeki 11. Olağan Kongresi'ne davet üzerine Demokrasi Partisi genel başkanı sıfatıyla katılıp parti adına konuşma yaptığını kabul etmiş; konuşmanın, hakkındaki iddianameye konu edilen bölümünün, yaklaşık olarak kendisinin kongrede yaptığı konuşma olduğunu ifade etmiş, gerek kendisi ve gerekse savunmaları Devlet Güvenlik Mahkemesi'ne sundukları muhtelif dilekçelerde "konuşma yapmış olma" gerçeğini kabul etmişlerdir. Hatta Genelkurmay Başkanlığı'nca gönderilen ve bir kopyası da Yüksek Mahkemenizde bulunan, Erbil konuşmasına ait kasetin 19.1.1994 gününde Devlet Güvenlik Mahkemesince izlenip Türkçe'ye sevrilmesi sırasında Yaşar KAYA hazır bulunarak görüp dinlediği konuşmasını bizzat kendisi Türkçe'ye çevirmiştir. Eski genel başkan Yaşar KAYA'nın çevirisi ile Cumhuriyet Başsavcılığımızca 25.10.1993 gününde yaptırılan çevi-

ri arasında öze ilişkin olmayan bir iki nokta dışında hiçbir fark bulunmamaktadır. Böylece çevirinin konuşmanın özüne uygun yapılmadığı savunması bizzat Yaşar KAYA'nın kendi çevirisiyle geçersiz kılınmış bulunmaktadır.

Merkez Yürütme Kurulu'nun bildirisine gelince; kurulu oluşturan parti üyelerinin Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı'ndaki anlatımlarında, bildirinin, iç barışın sağlanması amacıyla başlattıkları kampanya dolayısıyla merkez yürütme kurulunca hazırlandığını ifade ettikleri, bazı üyelerin Devlet Güvenlik Mahkemesi'ndeki sorgularında da genelde aynı biçimde beyanda bulundukları, bunlardan İbrahim AKSOY'un bildirinin, kurultayın almış olduğu karar doğrultusunda parti meclisinin verdiği görev gereğince hazırlandığını söylediği görülmektedir. Ön savunmada, dağıtılmadığı söylenen bildirinin hangi organın tasarrufu olduğuna, bu konuda parti meclisinin bir kararının bulunup bulunmadığının araştırılmadığına ilişkin olarak ileri sürülen görüşlerin İbrahim AKSOY'un bu beyanıyla ilgili olduğu anlaşılmaktadır.

Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin 1993/115 esas sayılı dava dosyasındaki belgelere göre, bildirilerin Diyarbakır, Malatya ve Gaziantep illerinde dağıtlamamakla beraber, Ankara, İzmir ve Manisa'da dağıtıldığı anlaşılmaktadır.

Bu suretle, SPY'nın 101. maddesinde öngörülen "bildiri yayınlama" koşulunun gerçekleşmiş olduğu kuşkusuzdur. Davalı parti merkez yürütme kurulunun partinin kapatılmasına neden olma yönünden hukuki konumu hakkında iddianamede yeterli açıklama yapılmıştır. Merkez yürütme kurulunun bu bildiriyi kendisine kurultayca ya da parti meclisince verilen görev gereği yayınlamış olması da davalı partinin SPY'nın 101. maddesi karşısındaki hukuki durumda bir değişiklik meydana getirici nitelikte değildir. Çünkü, kurultayın ya da parti meclisinin dahi bu nitelikte bir bildiri yayınlaması SPY'nın 101. maddesinin (b) bendine göre başlı başına birer kapatma nedenidir. Bu durum karşısında, dava konusu bildirinin kökeninin araştırılması, Yüksek Mahkemenizin önünde bulunan dava yönünden gerekli bulunmamaktadır.

Cumhuriyet Başsavcılığımızca yürütülen soruşturmada hiçbir kuşku ve duraksamaya yer vermeyen, tamamen objektif nitelikteki kanıtların elde edilmesi sonucu, Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nın 163. maddesi anlamında, bunlar yeterli görülerek Yüksek Mahkemenize işbu dava açılmıştır.

Açıklanan hususlar göz önünde bulundurulduğunda, ön savunmada ileri sürülen konuşmalar hakkında, yapıldığı ülkelerin resmi makamların-

dan bilgi alınmadığına, Yaşar KAYA'nın genel başkan sıfatıyla davet edilip katıldığına ilişkin belge ibraz edilmediğine Erbil konuşmasını içeren kasetin nereden sağlandığının belli olmadığına, kasetlerin montaj olabileceğine, çevirinin öze uygun bulunmadığına, hukuka ve ahlaka aykırı olarak elde edilen kanıtların değerlendirilemeyeceğine, merkez yürütme kurulu bildirisinin kökeninin araştırılmadığına dair savunmaların reddi gerekir. Ayrıca, ön savunmanın 1. bendinde ileri sürülen ve iddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığı'na iadesine dair isteğin de hiçbir yasal dayanağı yoktur. Zira, Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası, SPY ve 2949 sayılı Yasada böyle bir işleme olanak veren bir düzenleme yer almamıştır.

8- Bonn ve Erbil konuşmaları ile ilgili kanıt sağlama yönünden süre tanınması isteği:

Yukarıda yeterince belirtildiği üzere, görülmekte olan kapatma davasıyla doğrudan ilişkili olan bütün maddi, somut ve esas hakkında hüküm kurmaya elverişli kanıtlar, objektif biçimde toplanıp Yüksek Mahkemenize sunmuş olduğundan ek süre isteğinin reddi gerekir.

9- Dava sonucundan etkilenebilecek olan tüm partili milletvekilleri ile parti yöneticilerinin sözlü olarak dinlenmeleri isteği:

SPY'nın 98. maddesinin birinci fıkrası ile 2949 sayılı Yasa'nın 33. maddesine göre, parti kapatma davalarında Anayasa Mahkemesi gerekli gördüğü hallerde sözlü açıklamalarını dinlemek için ilgilileri ve konu hakkında bilgisi olanları çağırma yetkisine sahiptir. Bu nedenle, böyle bir işleme gerek görülüp görülmeyeceği Yüksek Mahkemenizce değerlendirilecek bir husustur.

10- Davanın esasına gelince; davanın yasal dayanakları, gerekçeleri ve kanıtları iddianamede açıkca ve ayrıntılı biçimde ortaya konmuş, parti adına yapılan konuşmalar ile yayınlanan bildirinin içerikleri çözümlenmiş, Anayasa ve SPY'nda düzenlenmiş olan bu davayla ilgili kapatma nedenleri öğreti ve artık kökleşmiş bir nitelik kazanmış olan Yüksek Mahkemenizin uygulamaları ışığında açıklanmış ve son olarak konuşmalar ile bildiri bu yasa hükümleri karşısında irdelenerek var olan kanıtlara göre davalı siyasal partinin kapatılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Davanın ilerleyişinde, kanıtlarda bir değişiklik meydana gelmediğinden sonuç bağlamında yeni bir husus bildirilecek değildir.

Ancak, davalı parti merkez yürütme kurulunun dava konusu bildirisinde, varlığı öne sürülen Kürt sorununun AGİK süreci ve Paris Şartı'na

uygun olarak çözümü için adımlar atılması gerektiğinin beyan edilmesine ek olarak, ön savunmanın 7. bendinde, Anayasa'nın 90. maddesi uyarınca iç hukuk kuralı haline gelmiş olan İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'nin düşünce, örgütlenme özgürlüğünü düzenleyen ve ırk, din, dil, mezhep ayırımı yapılamayacağına dair hükümleri karşısında, kapatma davasının yasal dayanaklarının bulunmadığının belirtildiği gözetilerek bu konudaki Cumhuriyet Başsavcılığımızın görüşünün açıklanmasına gerek görülmüştür.

Helsinki Sonuç Belgesi ile Yeni Bir Avrupa için Paris Antlaşması (Şartı)nın hukuksal niteliği ve ana hatlarıyla ilkeleri ve hedefleri hakkında iddianamede, davayla olan ilgisi ölçüsünde açıklama yapılmış ve bu uluslararası belgelerin, devletin ülkesi ve ulusuyla tümlüğünü bozmaya yönelik girişimlere olanak veren hükümler taşımadığı ve bu nedenle öne sürülen çözüme esas alınmaları çağrısının hiçbir hukuksal dayanağının bulunmadığı belirtilmiştir.

Ön savunmada belirtilen İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmeye gelince, bu sözleşme genel olarak, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ndeki kişisel ve siyasal hakları güvence altına almaktadır. Ancak, bu sözleşme ve eki protokollerde azınlıklar ve etnik gruplara ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Sözü edilen her iki uluslararası metinde düzenlenmiş olan hak ve özgürlükler Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na dahil edilmişlerdir. Kaldı ki, bu belgelerdeki hak ve özgürlükler sınırsız da değildir.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 29. maddesinde, "Herkes haklarını kullanmak ve hürriyetlerden istifade etmek hususlarında ancak kanun ile sırf başkalarının hak ve hürriyetlerinin tanınmasını ve bunlara saygı gösterilmesini sağlamak maksadıyla ve demokratik bir cemiyette ahlak, nizam ve genel refahın muhik icaplarını karşılamak için tespit edilmiş kayıtlamalara tabidir." denilmiş, 30. maddesinde de, "İşbu beyannamenin hiçbir hükmü, içinde ilan olunan hak ve hürriyetlerin bir devlet, zümre veya fert tarafından yok edilmesini güden bir faaliyete girişmeye veya bilfiil bunu işlemeye herhangi bir hak gerektirir mahiyette yorumlanamaz." hükmü getirilmiştir. İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi'nin 11. maddesinin ikinci fıkrası da, "Bu hakların kullanılması, demokratik bir toplulukta zaruri tedbirler mahiyetinde olarak milli güvenliğin, amme emniyetinin, nizamı muhafazanın, suçun önlenmesinin sağlığın ve ahlakın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması için ve ancak kanunla tahdide tabi tutulur.

Bu madde, bu hakların kullanılmasında idare, silahlı kuvvetler veya zabıta mensuplarının muhik tahditler koymasına mani değildir." şeklinde-

ki hükmü ile sözleşmede yer alan hak ve hürriyetlerin ulusal güvenlik, kamu güvenliği ve düzenin korunması vs. amaçlarıyla sınırlanabileceğini kabul etmiş, 17. maddesinde de, "Bu sözleşme hükümlerinden hiçbiri bir devlete, topluluğa veya ferde işbu sözleşmede tanınan hak ve hürriyetlerin yokedilmesini veya mezkûr sözleşmede derpiş edildiğinden daha geniş ölçüde tahditlere tabi tutulmasını istihdaf eden bir faaliyete girişmeye veya harekette bulunmaya matuf herhangi bir hak sağlandığı şeklinde tefsir edilemez." kuralını getirmiştir.

Anayasa ve SPY'nda öngörülen, siyasal partilere ilişkin yasaklamalar, sözleşmede yer alan özgürlükleri kaldırıp azaltma anlamında ve demokratik toplum düzenin gereklerine aykırı görülemez. Bunlar, Uluslararası Hukukta var olan egemenliği, ülke ve ulus bütünlüğünü korumaya, ırkçılığa dayalı bölünmeleri önlemeğe yöneliktir.

Davalı parti, İnsan Hakları ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'nin 11. maddesinin ikinci fıkrası ile 17. maddesinde düzenlenmiş olan kurallarla bağdaşmayacak biçimde faaliyette bulunmuştur. Özellikle, araç farklı olmakla birlikte Demokrasi Partisi'nin faaliyetlerindeki amaç ile bölücü terör örgütü mensuplarının amacı arasındaki benzerlik dikkat çekici ve anlamlıdır.

Yüksek Mahkemeniz de, parti kapatılması ile ilgili 10.7.1992 gün, E.1992/2, K.1992/1 sayılı, 14.7.1993 gün, E.1993/1, K.1993/1 ve en son olarak 23.11.1993 gün, E.1993/1, K.1993/2 sayılı kararlarında davanın konusuyla ilgili olarak sözü edilen uluslararası belgeleri aynı biçimde yorumlamış bulunmaktadır.

Sonuç:

2.12.1993 günlü iddianamemizde ve onu tamamlayıcı nitelikte yukarıda yasal dayanakları ve gerekçeleriyle açıklandığı üzere, davalı Demokrasi Partisi'nin eski genel başkanının Bonn ve Erbil kentlerinde yapmış olduğu konuşmalar ve parti merkez yürütme kurulunun yayınlamış olduğu "Demokrasi Partisinin Barış Çağrısıdır" başlıklı bildirisinde, Anayasanın Başlangıç kısmı ile 2., 3., 14. ve 69. maddelerine ve SPY'nın 78. maddesinin (a) ve (b), 81. maddesinin (a) ve (b) bentlerine aykırı nitelikte beyan ve açıklamaların mevcut olduğu anlaşıldığından,

Demokrasi Partisi'nin SPY'nın 101. maddesinin (b) bendi gereğince kapatılmasına karar verilmesini arz ve talep ederim."

IV- DAVALI PARTİ TEMSİLCİLERİNİN SÖZLÜ AÇIKLAMALARI

22.3.1994 günü yapılan Sözlü Açıklama'da davalı Parti Genel Başkan vekili Remzi KARTAL ile davalı Parti Vekili Avukat Hasip KAPLAN doğrudan ve yönetilen sorulara yanıt olarak aynen şunları söylemişlerdir:

REMZİ KARTAL- Dosyamızda partimizin kapatılmasıyla ilgili delil olarak gündeme getirilen konular eski Genel Başkan Sayın Yaşar KAYA'nın yurtdışında yaptığı iki konuşma, bir de parti merkez yürütme kurulunun "bu Demokrasi Partisinin Barış Çağrısıdır" başlığı altındaki bir bildirisi söz konusudur. Sayın Yaşar KAYA'nın yurtdışında yaptığı konuşmalar sürecinde ben partinin parti meclisi ve diğer yetkili organlarında yoktum, bu vesileyle kendisi de basından anladığımız kadarıyla yurt dışındadır, kendilerinin de aynı zamanda avukatları olarak Sayın Hasip KAPLAN belki o konuyla ilgili söylemesi gereken cevapları, bilgileri sizlere herhalde sunacaktır. Ben ancak bu barış çağrısıyla ilgili bir iki şey söylemek istiyorum.

Bu bildiride ele alınan konulardan dolayı ülkenin bölünmez bütünlüğünü hedeflemek, ülkeyi bölmek, milletiyle, ülkesiyle bölünmez bütün olan Türkiye Cumhuriyeti Devletini bu anlamda zaafa uğratmak amacı taşınmamıştır. Daha çok Türkiye'de var olan toplumsal sorunları kendi partimizin düşünceleri doğrultusunda teşhis ve bunların tedavisi doğrultusunda Türkiye toplumuna, Parlamentosuna katkı sağlamak, bunların Türkiye'nin bütünlüğü içerisinde iç barışını hedefleyerek nasıl çözülebilir konusunda olayın adını teşhisini de kendimize göre koyarak kaleme alınan bir bildiridir. Kaldı ki, Türkiye'de Türk kimliğinden kültüründen başka bir etnik kimliğin varlığını ifade etmek ve bu kimliğin Türkiye'nin bütünlüğü içerisinde kendisini ifade etmesine olanak tanımakla ilgili iddialar bizim partimizin dışında da çeşitli partiler ve kurumlar tarafından dile getirilmiştir, bugüne dek. 49'uncu ve 50'inci hükümetlerin koalisyon protokolü ve programında bu konu çok açıktır. Bu yapıların varlığı, bu yapıların demokratik sistem içerisinde Türkiye'nin kültür mozaiği olduğu, bunların ifade edilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin demokratik açılımların sağlanacağı ifade edilmiştir. Aynı şekilde Sosyal Demokrat Halkçı Parti tarafından da daha önce yine Güneydoğu olayları ve Kürt sorunuyla ilgili yapılan çalışmalarda aynı çerçevede konu ele alınmış.

Aynı şekilde 49'uncu Hükümetin Başbakanı, bugün Cumhurbaşkanı olan Sayın DEMİREL'in gerek o zamanki ifadelerinde gerekse bu son günlerde yine basına yansıyan ifadelerinde benzer şeyler ifade edilmiştir.

Burada amaç, Demokrasi Partisi'nin kaleme aldığı bildirisinde amaç: Türkiye'nin mevcut millet bütünlüğünü bölmek, parçalamak ve Türkiye toprakları üzerinde bir bölümünü ayrı bir devlet şeklinde Türkiye'nin bütünlüğünden ayırmak gibi bir maksat söz konusu değildir. Bize göre bugünkü Anayasamız siyasi partilerin bu faaliyetleri açısından birtakım sınırlamalar getirse de Türkiye'nin var olan sorunlarının konuşulması, tartışılması ve yine Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Türkiye'nin diğer sivil örgütleriyle, kamuoyuyla oluşturulacak bir irade çerçevesinde bu sorunlara çözüm bulunması inancıyla hareket edilerek partimizin düşüncelerini bu vesileyle ifade etmiştir. Ve yine Türkiye olarak uluslararası arenada altına imza koyduğumuz Paris Şartı, işte Helsinki Nihai Senedi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi birçok sözleşmenin de bizlere bu çerçevede sorunlarımızı çözebilme, tartışabilme, konuşabilme olanağını sağladığına inanıyoruz. Bu açıdan ben, Yüksek Mahkemenize birazdan hoşgörünüze sığınarak şunu ifade etmek istiyorum; hukukçu değilim, böyle bir mahkemede de ilk kez ifade veriyorum, bu anlamda bir eksiklik de olursa hoşgörünüzü istirham ediyorum.

Türkiye'nin çok zor bir dönemden geçtiğine inanıyoruz. Bu zor süreçte var olan sorunlarını demokratik bir sistem içerisinde çözebilme, sıkıntılarını aşabilme, ülke bütünlüğünü sağlama, iç barışını sağlama ve gerek Ortadoğu'da gerekse dünya konjonktüründe güçlü bir Türkiye'nin yaratılabilmesi bugün Türkiye'de siyaset yapan kurumların sorumluluğu içerisindedir. Bizim anlayışımıza göre Türkiye'nin var olan sorunlarını bu çerçevede çözüme kavuşturma yükümlülüğünde olan siyasi güçler bugünkü uyguladıkları tercih ettikleri siyasi politikalarla alternatif politikalarla Türkiye'yi içinden çıkılmaz bir hale getirmişlerdir. Türk halkına karşı, Türkiye'ye karşı ileride tarihte büyük bir vebal altında olduklarına inanıyoruz. Biz parti olarak bu süreçte Türkiye'nin var olan sorunlarının konuşulup tartışılabileceği bir ortamın sorunlarının çözümü için birinci şart olduğuna inanıyoruz. Meclisteki varlık nedenimizi buna bağlıyoruz, konuşmalarımızın amacı bu, belki bazı kurumlara göre bazı odaklarla siyasi partilere göre onların değerlendirmelerine göre maksadını aşan konuşmalar olmuş olabilir, yanlış bulunmuş olabilir, ama hedef, amaç bu sorunların tartışılıp konuşulduğu ortamı yaratmak gerek Meclis içinde gerekse Meclis dışında ve bu tartışma ortamında düşünce serbestliği ortamında Türkiye'nin sorunlarının çözümünün gündeme getirilmesini sağlamak. Bu bildiri de bu çerçevede kaleme alınmıştır. Partimizin bu bildiriyle ülkenin bölünmez bütünlüğüne, ülke ve millet bütünlüğüne yönelik bir düşünce içerisinde olmadığını ifade etmek istiyorum.

Av. HASİP KAPLAN- "Kanımca bugün burada tartışacağımız konu bir hukuki konu olmakla beraber bir siyasi partinin kapatılma davası ol-

makla aynı zamanda Türkiye Siyasal yaşamını, toplumsal yapısını günün gelişen koşullarını ve dünya konjonktürünü bütün bu etkenleri beraber bu çerçevede değerlendirmeyi gerektiren çok önemli bir konu. O açıdan biz, savunma olarak bu davaya hiçbir zaman meri yasalar yönünden kanun tatbiki anlamında dar anlamda bakmadık, bakmak istemiyoruz, Yüce Mahkemenin de birçok kararında hukukun evrensel ilkelerinin onun ötesinde uluslararası sözleşmelerle şekillenen ve dünya devletlerinin o uluslar üstü anayasaya doğru iç mevzuatlarını yönlendirmeye başlayan bir hukuk değişiminin yapısı içinde ben şöyle düşünüyorum bir avukat olarak, acaba Türkiye Cumhuriyeti Devleti iki konuşma ve bir bildiriyle bölünebilir mi? Acaba Türkiye Cumhuriyeti devletinde düşünce ne zamana kadar suç ve yasak olmaya devam edecek?

Tabii ben bunları düşünürken başından sonuna kadar olan bir süreci sürekli gözlerimizin önüne getiriyorum ve biz ön savunmamızda önemle bir beklentici mesele olarak hem Ankara DGM davalarını hem de Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nda şu an görülmekte olan ve önemi itibariyle öne alınan hızlandırılan bu Nisan toplantısında Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nun gündemine alınan Halkın Emek Partisi davasının bekletici mesele sayılmasında ülkemiz demokrasisi açısından büyük yararlar olduğuna inanıyorum.

Ben, bu konuda Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na yaptığımız başvuruda tabii ki bireysel başvuru olması nedeniyle Yüce Mahkemenin kararında fiilleri kapatılmaya engel olan Sayın Feridun YAZAR, Sayın Ahmet KARATAŞ ve Sayın İbrahim AKSOY'un başvurularını aynı zamanda tüzelkişi parti olarak yapmıştı. Ve şunu ifade etmek istiyorum, 10-15 gün önce Strazburg'daydım, düşünce açıklamaları düşünce özgürlüğüyle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ilgili hükümleri ve şiddet eylemleri arasında çok ciddi bir ayrım ve değerlendirmenin yapıldığını gördüm ve ben bu belgeyi sunuyorum, bu davaların orada derdest olduğuna dair bir belgedir.

Diğer bir konuyu önemle açıklamak istiyorum: Bizim 82 Anayasasının 90'ıncı maddesinde imzacısı olduğumuz onayladığımız ve yürürlüğe giren ki, ben tarihe bir bakıyorum 1954 yılında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni imzalamışız, 5366 sayılı Yasa ile yürürlüğe girmiş; ancak çok yıllar sonra 1987 yılında Türkiye bireysel başvuru hakkını kabul etmiş ve bugün komisyonda değerli hocamız Sayın Şeref GÖZÜBÜYÜK, üyeler, arkasından 1990 yanında Avrupa Bakanlar Komitesinin siyasi denetimi dışında Avrupa İnsan Hakları Adalet Divanı'nın yargı yetkisi kabul edilerek bugün Sayın Gölcüklü Hocamızın üye olduğu Türkiye'yi

temsil ettiği divanının da denetiminde olduğumuzu burada önemle belirtmek istiyorum. Burası elbetteki iç hukukta kesin ve nihai kararını veren yüce mahkemedir, ancak bu yüce mahkemenin de kararlarının hukukun evrensel ilkeleri ve imzacısı olduğumuz uluslararası sözleşmeler açısından denetime tabi olduğunuz ve bizi ülke olarak bağladığını belirtmek istiyorum. Ve buna bir örnek olarak da benim savunmasını yaptığım kamuoyunda Yeşilyurt dışkı yedirme davası olarak adlandırılan ve açıklıkla ifade edeyim ki, savunma avukatı olarak bizim gösterdiğimiz ve iyi niyet ve dostane çözümle biten bu davada devlet yükümlülüğü gereği 4 milyar lira tazminat ödemeyi kabullenmiştir. Bunun belgesini arz etmek istiyorum. Çünkü hem memurin yasasının değişimini kabul eden Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti hem de tazminat ödemeyi kabul etmiştir, ancak bu arada gururla belirtmek istiyorum ki, Strazburg'daki duruşmada 12 Ocak 1993'te yüce mahkemenin memurin muhakematının altıncı maddesinin iptaline dair olan iptal kararını sunduğumda komisyondaki tüm üyelerin hukukçu olmayan bu idare kurullarının kararlarının kesin olması, iptal yönündeki bu karara büyük ilgi göstermişlerdir, büyük etki yapmıştır. Türkiye'de mevzuatta bu değişikliği kabul etmiştir, ancak Yüce Anayasa Mahkemesi Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nden önce bu yasayı iptal etmekle daha önce davranmış oldu ve Yüce Mahkemenin bu kararına mütefarık olarak kişi başına 300 bin Frank tazminat ödemeyi taahhüt eden dostane çözüm kararını sunmak istiyorum.

Şimdi bunlar gerçekten bir hukukçu olarak hem hoşuma gidiyor bazı yanları hem gitmiyor. Çünkü bu davamızda muhtemelen olabilir olumlu veya olumsuz karara göre Strazburg'a gitme durumu söz konusu olabilir. Ancak biz şunu belirtirken özellikle Fransa'da iç hukukun önemle Avusturya, İtalya, Danimarka'daki iç hukukun giderek Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi doğrultusunda şekillendiğini belirtmek istiyorum. Bu şekillenme en başta düşünce özgürlüğü ve örgütlenme özgürlüğü kapsamında ifadesini bulmakta ve bunun sınırı olarak da demokratik toplum gösterilmektedir. Bu nedenle Halkın Emek Partisi'nin Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'ndaki davasını bekletici mesele olmasında ve hatta Yüce Mahkemenin Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurarak bir yazıyla bu dava akibetinin sorularak bilgi istenilmesinde kanımca bir hukukçu olarak ben yarar bulmaktayım. Hatta sonuçlanma süreci açısından da buna bir gereksinim olduğuna inanıyorum 90'ıncı madde uyarınca iç hukuk hükmü halinde olan bu sözleşmeler uyarınca Yüce Mahkemenin böyle bir istemde bulunması kanımca çok hukukidir. Ben öyle değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Diğer bir noktaya değinmek istiyorum: Eski Genel Başkan Yaşar KAYA'nın Erbil ve Bonn konuşmalarını ben bir hukuk devletinde gerçekten usulün, soruşturmanın, kovuşturmanın, herşeyin hukukun ilkelerine göre yapılması gerektiğine inanan bir hukukçuyum. Erbil bugün Kuzey Irak'ta bir Kürt şehri, orada Kuzey Irak Kürdistan Demokrat Partisi'nin bir kongresi yapılıyor, SHP, ANAP, Menderes'in Partisi şu an Demokrat Parti oldu, onun temsilcilerinin çağrıldığı katıldığı bir toplantı yapıldı ve bu toplantıda Sayın Yaşar KAYA Kürtçe bir konuşma yapıyor. Ankara DGM Savcılığı bunu bir iddianame tanzim ederek deniliyor ki, Yaşar KAYA bölücülük suçunu Irak'taki Kürdistan Demokrat Partisi seçime girmiş, gayri resmi de olsa bir federe meclisi olan Kürtçe dili olan, Kürtçe eğitimini yapan, hatta Kürtçe mahkemeleri Kürt mahkemeleri olan fakat devletler hukuku açısından baktığımızda resmi olarak değil, defakta olarak var olan şu veya bu nedenle bir gerçeklik ve o gerçekliğe biz Türkiye'den kalkıyoruz gidiyoruz onlara bölücülük yapacağız. Bunun hiçbir inandırıcılığı yok. Tabii 140'ıncı madde yürürlükten kaldırıldı, 3713 sayılı yasayla ve Bakanlar Kurulu'nun gündeminde 140'ın boşluğunu doldurmak üzere Türkiye dışında Türkiye aleyhine yapılan konuşmalarla ilgili müeyyide getirici yeni bir yasa çalışması da şekillenmedi Meclisten geçmedi. Bu da kapatma gerekçesi kapsamında. Tabii cezai yönü bu. Anayasal açıdan denetlendiğinde belki farklı yorumlanabilir, ancak bir hukukçu olarak bir savunma avukatı olarak biz bu konuşmada ve Bonn konuşmasında özellikle temsil, davetiye, katılım, katılımdan sonra yapılan konuşmanın usule uygun, hukuka uygun tartışma götürmeyecek delillerle saptanması gerektiğine inanıyoruz. Erbil konuşmasının bir kaseti var, Ankara DGM'nde Sayın Yaşar KAYA tutuklandığında elde ne konuşma metni vardı, ne de kaset vardı, ikisi de yoktu, tutuklandıktan üç ay sonra birgün duruşmanın sonunda iddia makamı Genel Kurmay kaynaklı bir kasetin olduğunu söyleyip sundular. Sayın Yaşar KAYA da bu kasetteki konuşmaların konuşmanın tümünü kapsamadığını belirtti, tutanaklarda bunlar var.

Şimdi efendim, Anayasa Mahkemesi'nin kapatma iddialarından birisi bu. Önce biz sağlıklı bir tespit yapmak zorundayız. Böyle bir konuşma var mıdır, yok mudur? Kürtçe tercüme konusunu ciddi düşünmemiz gerekiyor, Kürtçe tercümeler doğru mudur, değil midir? Bunu hangi kaynak temin etti, nasıl etti. Yani biz, vicdani delil sistemini benimseyen, ceza sisteminde özellikle bir ülke olabiliriz ancak bizim vicdani delil sistemini benimsememiz bu tür delilleri kabul anlamında olmamalı diye düşünüyorum.

Bonn konuşmasında ise, parti adına bir davet tesbiti yok. Ve henüz kurulmuş olan Demokrasi Partisi'nin henüz kurulduğu günlerde yeni ku-

rulduğu günlerde Sayın Yaşar KAYA'nın bulunduğu bir toplantıdaki konuşması kapatılma gerekçesi. Ben iki konuşmayı da izledim, iyice düşündüm...

Soru üzerine; izledim derken, inceledim bağışlayın teyp kaseti de var, izleme derken o kasetleri de ben kastettim. Video bantlarını, DGM'de var, Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde var, Yüce Mahkemeye de sunulmuş olabilir dedikten sonra devamla;

Şimdi efendim bu iki konuşmanın içeriği DEP 125'inci madde anlamında bir bölücülük iddiasının sübut kanıtları yok. Yani şu sınırı çizeceğiz, şu örgütte şu devleti kuracağız, şu renkte bayrağı kuracağız, şu rejimle ülkeyi yöneteceğiz değil; tümlük dikkate alındığı zaman, demokratik hak ve istemler eşit ve barış içinde, kardeşçe yaşama isteklerinin ön plana çıktığı görülür. Bu, bir realitesi Türkiye'nin, Anadolu mozayiğinin bir relatisetidir; bunu böyle kabul etmek zorundayız. Bu realiteyi Yüce Mahkemenin birçok kararında da görüyoruz; ancak yurttaşlık hukukunu ön plana çıkaran yurttaş hak, ödev, hak ve ödevlerini ön plana çıkaran bir anlayışı, demokratik bir anlayışı bu toplumda oturtmanın yöntemi nedir, henüz bunun siyasal açılımı yapılamamıştır; ancak, benim Yüce Mahkemenin kararlarından edindiğim bir izlenim, yurttaşlık hukukunun, hak eşitliğinin ve ödevlerinin eşitliğinin; örnek olarak Amerikan ulusu, Amerikan vatandaşlık sisteminin benzerinin veya Fransa örneklerinin, Korsika örneğinin Yüce Mahkemenin kararlarında gösterildiğini biliyorum, görüyorum; ancak, ben Fransa örneğinde şunu da görüyorum: Strazburg'da Avrupa Konseyi binasında yemek yiyoruz, televizyonda Fransızca olmayan bir lisan, devlet televizyonu bu tabii Alsasca olduğunu söylediler, Alsas Loren Eyaletiymiş ve alta italik olarak Fransızca yazılıyor. Elbette Fransa'yı örnek gösterirken, oradaki mozayiğin de gerçekliğini ve oradaki anayasal yapılanışını da görmek gerektiğini düşünüyoruz.

Ben bu delillerin çok karmaşık deliller olması açısından, sadece sübut yönünden bizde tereddütler yarattığını belirttikten sonra, Yüce Mahkemede bir noktayı daha önemle değinmek istiyorum: Ben bir hukukçu olarak rahatsızlık duyduğum bir konu, 1961 Anayasası 58'inci maddesiyle siyasi partilerin münhasır denetimi ilke sağlanıyor. Gerekçe de şu: ilk defa çok partili rejime geçiyoruz. Siyasi parti liderleri keyfi olarak tutuklanmasın, siyasi partiler keyfi olarak kapatılmasın, siyasi hayatın demokrasinin vazgeçilmez unsuru olarak faaliyet yürütebilsinler diye; ancak, 1961 Anayasası'nda yer alan hükümlerin aynı şekilde 82 Anayasası'nda yer almasına rağmen, siyasi partilerin denetimine bir DGM denetiminin getirildiğini ve Anayasa'nın bu münhasır yetkisinin, maalesef parçalandı-

ğını belirtmek istiyorum. Terörle Mücadele Yasası 9; "Bütün suçlar DGM'de yargılanır" diyor, bu konuda bizim Anayasa'ya aykırılık iddiamız var, ön savunmada bunu ileri sürdük; ancak, hem cezai yönden DGM'de yargılama, hem de kapatma, orada kişi olarak 125 yok, 8'inci maddeye aykırılık var; 125 olsaydı orada fiziki olarak kişinin idamı, burada da tüzelkişiliğinin idamı; kapatma bence idamdır. Yani, iki idam, mükerrer bir yargılama ve siyasi parti asli organı, o organ sıfatıyla, söylediği sözler nedeniyle kapatılan o siyasi parti, maalesef Anayasa'nın münhasır yargı denetiminin dışında bir mercide yargılanıyor ve Devlet Güvenlik Mahkemeleri cezai anlamda bu olaya el atmıştır ve bu da bizim hukuk sistemimizin, Anayasamızın, Siyasi Partiler Yasamızın bir eksikliğidir, ulaşamadığımız hukuk devletinde, ulaşamadığımız demokrasinin çağdaşlığa erişemediğimiz bir eksikliği.

Efendim, şimdi bu eksiklikleri nasıl gidereceğiz; biz bu yasaları olduğu gibi uygulayacak mıyız, yoksa hukuksal açıdan içtihat oluşturacak, açılım getirecek ve gerçekten bu tür aksaklıkları giderecek hukuksal değişimi mi sağlayacağız. Elbetteki budur sağlanacaktır, ben ona inanıyorum; yoksa Hammurabi kanunlarıyla yönetilmeye devam ederdik, hiç de değişim gereksinimi duyulmazdı ve bence bir yasama organına da hukukçular birtakım değişimleri bırakmamalıdır diye düşünüyoruum. Hukukçuların da öncülük etme gibi bir yükümlülükleri olduğuna inanıyorum.

Ben buradan öz olarak Demokrasi Partisi'nin kapatılması konusunda biraz fazla acele davranıldığına inanıyorum ve çok zayıf delillerle bir kapatılma isteminde bulunulduğuna inanıyorum; fakat beni ürküten diğer bir yan var. Ben 1984 yılına kadar İstanbul'da avukattım, 84'ten 91 sonuna kadar da memleketim olan Şırnak'ın İdil ilçesinde avukatlık yaptım, şimdi İstanbul'da Avukatlığa devam ediyorum. Ben 1984'de İdil ilçesine gittiğim zaman, ilçenin kaymakamı, jandarma komutanı, oradaki arkadaşlarla rahatlıkla bir köyde, bir vadide hep bir arada oturabiliyorduk, konuşabiliyorduk, bir yemek yiyebiliyorduk. Bu dönemde olaylar var mıydı; yoktu; fakat 1984 yılında bizim ilçenin karşısında 48 örgüt üyesinin olduğu yönünde duyumlar vardı. Ve bugün ülkenin geldiği çembere baktığımız zaman, sürekli yasakla forumların budandığını, susturulduğunu kısıtlandığını ve bunun da giderek illegalitenin yolunu, şiddetin yolununu genişlettiğini artırdığını ve ülkemizin hiç istemediğimiz bir kaos ortamına geldiğini belirtmek istiyorum. Ben utanç duyuyorum, bir hukukçu, bir aydın olarak 10 sene kaldığım İdil ilçesinden irademin dışında ayrıldım. Ben orada olmak, o toplumda konuşmak isterdim, düşüncelerimi açıklayıp şiddete teslim olmadan, oradaki gelişmelerin olmasını isterdim; ancak, ne yazık ki, düşüncenin suç ve yasak olması, orada koruculuğu, feo-

daliteyi, oradaki geri kalmış ilişkileri güçlendirdi ve o bölgede giderek yaygınlaştı. Şimdi bir teneffüs, bir soluk alma, bir alan gerekiyor. Bu alanı Demokrasi Partisi eksik veya tam kullandı, ayrı bir konu; ama ben Demokrasi Partisi'nin bugün Türkiye demokrasisine ve özellikle şiddetin durmasına, özellikle akan kanın durmasına hem Demokrasi Partisi'nin, hem onun benzeri partilerin çok büyük ihtiyacı olduğuna inanıyorum; çünkü, Türkiye'nin imzacısı olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmelerine uygun bir hukuk düzenlemesi kaçınılmaz olmuştur. Yüce Mahkemenin de bu konuda kanılarını biliyoruz, kararlarını da okuyoruz. Sayın Başkanın açıklamalarını biliyoruz bu Anayasanın değiştirilmesi gerektiği konusunda, Sayın Meclis Başkanı Sayın CİNDORUK'un, Siyasi Parti liderleriyle Anayasa değişikliği konusundaki çalışmalarını biliyoruz ve bu konudaki büyük ölçüde mutabakatı da biliyoruz; ama, bu konudaki asli görevlerini yerine getiremediklerini de görüyoruz.

Şimdi, böylesi bir dönemin içinden geçilirken, gerçekten çifte standart uygulamadan birtakım gerçeklikleri yaşama geçirip; ama ülkenin hukuk düzeni içinde, demokratik düzen içinde siyasi partiler açısından yaşamını geliştirme yollarını bulması gerektiğini düşünüyoruz ve şu konuda dünkü Sabah Gazetesi burada Sayın Cumhurbaşkanımızın açıklaması "Kürtüm diyen varsın desin..." tabii içinde çok daha anlamlı sözler de var, "Tarihimizi gözden geçirmeliyiz" deniliyor. Ne tesadüftür ki, Sayın Başkanım, Demokrasi Partisi'nde her Kürt sözcüğünü bir ulusal azınlık yaratma ve ayrıcalıkla suçlayan, iddianameyi düzenleyen Sayın Cumhuriyet Savcımız benim hemşehrimdir. Sanıyorum köken olarak Türk değildir; ama, Türk vatandaşıdır. Ben de kürdüm; ama, Türk vatandaşı olmakla da onur duyuyorum ve sanıyorum Yüce Mahkemenin de üyelerinin içinde Türk vatandaşı; ama, etnik yapısı farklı insanlar olabilir. Bu da bizim güzelliğimiz, gerçekliğimiz. Biz bu güzelliği ve gerçekliği susturarak, toplumda demokrasiye katkı sunacağımıza inanmıyorum. Ve bu kadar uzunca bir açıklama oldu sabırlarınıza teşekkür ediyorum.

"Kürt kimliği tüm sonuçlarıyla birlikte tanınmalı" beyanının açıklanmasıyla ilgili olarak bir üye tarafından sorulan soru üzerine:

REMZİ KARTAL- Bildirinin 2'nci maddesine Türkiye'nin sosyolojik gerçeğine uygun olarak Kürt kimliği tüm sonuçlarıyla birlikte tanınmalı. Buradaki "Tüm sonuçları" ibaresi, uluslararası sözleşmeler çerçevesinde bir etnik yapının, kimliğin demokratik olarak kendisini ifade etmesiyle ilgili sonuçlardır. -Mesela, dilidir, kültürüdür, televizyonla ilgili, medyayla ilgili, işte gazetedir bu anlamda uluslararası sözleşmelerde Türkiye'nin de altına imza koyduğu, Paris Şartı, bu yani çok detaylandırılmamıştır; ama, daha alt kademelerde, daha alt maddelerde, yani diliyle

ilgili kültürüyle ilgili, radyo, televizyon şeklinde, öbür maddelerde geçiyor. Burada amaç bu yapının Türkiye'nin zenginliği olduğu, kendisini bu etnik yapıda gören insanların kendi kimliklerinin Türkiye'de Cumhuriyet Devleti'nin çatısı altında yaşayarak, geliştirerek bu ülkeye daha çok sadık, bu vatanın daha çok bütünlüğü içinde kendisini ifade edebileceğine olan inancından kaynaklanıyor. Bu noktadan hareketle öbür maddelerde geçiyor Kürt.... anadilde eğitim hakkı, radyo ve televizyon, Kürtçe yayın, yani bu anlamda öbür maddelerde geçiyor; fakat Anayasa buna uygun mudur; değildir. Bir siyasi parti de konuları tartıştırarak, var olan sorunların çözümü konusunda yasama organının gerekli değişiklikleri yapması, siyasi parti de konuları tartıştırarak, var olan sorunların çözümü konusunda yasama organının gerekli değişiklikleri yapması, siyasi partilerin konuyu gündemlerine alması, bu konuyu eğer mutabakat sağlanırsa, bu anlamda irade beyan edilirse, gerekli tedbirlerin alınmasını hedeflemektedir.

Yine aynı üyenin, acaba ulusal kimlik kazanmış bir gruptan mı, yoksa azınlıktan mı bahsediyorsunuz? sorusu üzerine:

Bildirinin muhtevasında zaten konu sanıyorum açıklığa kavuşuyor. Şimdi Anayasa ve yasalarca garanti altına alınmalıdır. Yani, 2'nci maddenin son cümlesi bahsedilen tüm sonuçların tanınması ve Anayasa ve yasalarca garanti altına alınması... Bu cümleden ülkenin bütünlüğü çok açık bir şekilde anlaşılmış oluyor. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Anayasanın, yasalarının güvenceye aldığı haklar, ülkenin bütünlüğünü riske edecek, sorun yaratacak konular olamaz. Ha nedir azınlık hakları; Türkiye Cumhuriyet Devletinin sınırları içerisinde yaşayan bu insanların kendi kültürlerini kendi kimliklerini ifade edebilmeleri bunun daha detaylandırılması ise, tabii ki, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin sorunudur. Eğer Meclis, siyasi partiler bu anlamda konunun önemini kabul eder, konuyu gündemine alır, tartıştırırsa, bunu açabilir, tartışabilir ve Meclisten çıkacak kararlarla dil olarak mı, televizyon olarak mı, radyo olarak mı, ne anlaşılıyorsa, o çerçevede demokratik olarak kendilerini ifade etme haklarının verilmesi işaret edilmektedir. Burada sanıyorum yani bildiride bu anlamda.

Siz yani netice olarak azınlık mı diyorsunuz? sorusu üzerine de:

Türkiye'de çoğunluğun dışında bulunan bir grup ise, azınlıktır tabii..

Erbil'deki toplantı ile ilgili davetiye olup olmadığı sorusuna karşılık:

Erbil konuşmasının 4 siyasi partiye de resmi davet olduğu belli. Ancak, biz gerçekten şunu açık yüreklilikle belirtmek istiyoruz: Biz çok ko-

nudaki savunma delillerimizi parti arşivinden hazırlatıp, bugün bu sözlü savunmada sunmak için hazırlık yapmıştık. Maalesef veremeyiz efendim, 18 Şubat'ta Parti Genel Merkezinin bombalanması sonucu, sonuç ortada, binada kurtulan bir tek şey kalmadı.

Özelllikle bu 4 siyasi partiye davetiye vardı; fakat Bonn toplantısıyla ilgili ben araştırdım, bir vekil sıfatıyla araştırdım resmi bir davetiye yoktu; ancak Bonn toplantısında bir yanlışlık vardı, bir yanlış tespit vardı, DGM Başsavcılığı'nın iddianamesinde olsun, Cumhuriyet Başsavcılığının kapatma iddianamesinde olsun Bonn toplantısını PKK lideri Abdullah ÖCALAN'ın tertiplediği söyleniyor. Ben de bunu ifade etmek istiyorum: PKK lideri Abdullah ÖCALAN Almanya'ya giderse hemen tutuklanır. Çünkü orada aranan bir kişi konumunda. Yani, bu durumda o tür bir hukuk devletinde bulunma olanağı olmayan bir kişinin toplantı düzenlemesi mümkün değil; ancak, düzenleyenler bellidir orada. Bir tertip komitesi olur veya bir dernek olur veya bir kuruluş olur. Ha bunun da tesbiti mümkündür, diplomatik yoldan bir yazışmayla, yani Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti faksın geliştiği, teknolojinin geliştiği bir çağda Bonn'daki Büyükelçiliğimize bir faksla iki saat sonra faksa tekrar cevabını alabilir. Şimdi ben bunu yadırgıyorum. Bir hukukçu olarak bu tür olanaklarımız var, imkanlarımız var ve inanıyorum ki, Devlet Güvenlik Mahkemesi savcılıklarının yazışmalarına da büyük hassasiyet ve önemle cevap veriliyor, anında veriliyor. Ama yapılmıyor.

Yaşar KAYA'nın Erbil konuşması ile ilgili bir soru üzerine O kongreye (Erbil) çok sayıda konuk katılmıştı ve bütün konuklara sırasıyla, sırası geldikçe konuşma hakkı vermişler. Sayın Ercan KARAKAŞ yanılmıyorsam, Anavatan Partisi'nden şu an ismini hatırlayamıyorum; ancak Hakkari Milletvekili Esat CANAN'la beraber giden bir temsilci ve büyük Değişim Partisi'nden birer temsilci ile birlikte sırası geldiğinde Sayın Yaşar KAYA'da irticalen bir konuşma yapmış, yani o günün gelişmeleri, o kongrenin havası içinde irticalen bir Kürtçe konuşma yapmış ve takdir edersiniz ki, Yüce Mahkemenin kararlarında da Kürtçe konuşmak artık suç değil, Yüce Mahkemenin kararlarında da son içtihatlarında da var.

Yüze yakın konuşmacı vardır orada, yüze yakın konuşmacı var ve usulen gelen bütün yabancı konuklara konuşma hakkı verilmiş o kongrede.

BAŞKAN tarafından "Türkiye'de etnik ve dinsel köken ayrımı yapmadan herkesin bu özelliklerini açıklama özgürlüğü içinde..." hatırlatılması yapılarak "Kimliğin ifadesi olanağı..." nereden başlayıp, nerede biten siyasal, sosyal ve hukuksal boyut taşıyor? Bana onu açıklar mısınız? sorusuna karşılık olarak:

Kimliğin ifadesi olanağında bir gerçekti Anayasa Mahkemesi'nin tüm kararlarında görüyoruz, "Türkiye mozayiği vardır" deniliyor. "Türkiye'de Türklerden başka etnik ve azınlık unsurları vardır" deniliyor. Bütün mahkeme kararlarında var; ama açılmıyor. Hatta isim olarak da belirtti, "Kürt, Çerkez..." şeklinde de belirtti; ancak, Lozan Antlaşması örneği getiriliyor. Dini azınlıklar açısından getiriliyor Lozan örneği Anlaşması ve Lozan Anlaşmasında bu dini azınlıkların birtakım hakları var, eğitim, okullaşma, yayın olanakları var. İlginç bir şey belirtmek istiyorum: Benim ilçem İdil'de ilk Müslüman aile bizdik, tamamı Süryani'ydi. Ama, ne yazık ki, şu an 25 hane var. Mardin'in Sayın Cumhuriyet Başsavcımızın sanıyorum memleketi oranın büyük çoğunluğu Süryani'ydi, şimdi 15-20 hane var. Şimdi bu Süryaniler de Lozan'a temsilci gönderdikleri zaman o dönemin metropolitanı o kadar kendini Mezopotamya'nın mozayiğiyle bütünleştirmiştir ki, "Biz kendimizi ayrı bir azınlık hissetmiyoruz ve bir hak ve talebimiz yoktur" demiştir ve Ermeniler, Rumlar, Yahudiler gibi Süryaniler azınlık statüsüne girmemiştir; ama kiliselerinde bugüne kadar yapmışlardır eğitimlerini ve devlet tarafından bir baskı da kendilerine yapılmamıştır.

Şimdi, bunun yanında, Türkiye'de benim annem -yakında vefat ettitek kelime Türkçe bilmiyordu ve ben anlaşmak için elbetteki Kürtçe konuşmak zorundaydım. Bir Kürtçe konuşma dili var. Normal günlük yaşamda var, Anayasa Mahkemesi kararlarında da var. Bugün 20 büyük televizyon, 100'ü aşkın televizyon bölgesel, bini aşkın radyo var. Biz Fransa'nın Korsika örneğini verirken, evet, Fransa Anayasası'ndaki birlik, üniter yapıyı koyuyoruz demokratik toplum içinde; ancak, her nedense Alsas Loren'deki dil hakkını özgürlüğünü kullanma, televizyon hakkını kullanıyorlar, eğitim hakkını kullanıyorlar, okullarda kullanıyorlar görmezlikten geliyor. Bask modelinde eyalet sistemi... İngiltere'nin Galler örneğinde, Belçika'nın Flemenkler olayında, kantonlar olayında, İsviçre'nin kantonlar olayında, hepsinde var ve bu Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin son koalisyon hükümetinin programında resmi bir ifade olarak "Kürt realitesi" olarak ifade edildi. Kürt realitesi, kimlikten öte bir geniş anlamı olan bir kelime; ama, Kürt realitesini ifade eden Doğru Yol Partisi ve SHP hakkında kapatılma davası açılmamıştır. SHP'nin Doğu, Güneydoğu Raporu 1989 senesinde yazılmıştır ve orada ben o dönemde o partinin merkez yöneticiliğini yapıyordum. Kürt kimliği, hatta Kürt enstitülerinin kurulmasına kadar geniş bir süreç içinde bir ifade, bir anlatım var. Onlar da kapatılma gerekçesi yapılmamıştır, açılmamıştır ve geçmiş siyasi parti kapatma davalarına bakıyorum; küçük sosyalist partiler ve son olarak Demokrasi Partisi, oy oranlarına baktığınız zaman sosyalist partilerin yüzde 1'i bulmuyor. Demokrasi Partisi yüzde 3 müdür, 7 midir;

tartışma konusu; çünkü, özgür bir henüz seçenekten sandığa ulaşmadı. Şimdi, Kürt kimliğinin sınırı şudur: Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde, üniter birlik yapısı içinde, bütünlük yapısı içinde kendi dilinden kaynaklanan, kendi kültüründen kaynaklanan ve doğallıktan gelen, doğuşla kabul edilen bu hakların özgürce kullanımı, çağdaşça kullanımı demektir. Yani nevruzun resmi bayram olması için benim ilçemde veya komşu ilçem Çizre'de ille 50 kişinin ölmesini beklememek gerektiğini düşünüyorum bir hukukçu olarak. Yine Kürt dilinin televizyonda söylenmesi korkutmamalıdır. Yani, resmi olarak, devlet kaynaklı olarak devlet bunu belki ilk aşamada yapamayabilir; ama yapmasında kanımca denetimsel olarak yarar vardır, tıpkı Fransa örneğinde olduğu gibi, ama özel televizyonlarda bir Kürtçe türkünün söylenmesi bu ülkede kardeşliğe mi katkı sunar, ayrıcalıklığa mı katkı sunar? Bu çok önemli bir tesbittir, bunu çok iyi görmek lazım. Eğer biz bunu göremiyorsak, şimdi Yüce Mahkeme sadece Demokrasi Partisi'nin kapatılmasıyla uğraşırken, Sayın ÇİLLER'in partisi de Diyarbakır'da Şivan'ın kasetleriyle seçim propagandası yaparsa, Şırnak'ta -açık konuşayım- Anavatan Partisi Kürt gruplarının türküleriyle seçim propagandası yaparsa -ki, bunların hepsi bir realite ve yapılıyor- onlara müeyyide uygulanmazsa ve sadece ve sadece o bölgede güçlü olan bir partiye bu müeyyide uygulanmaya kalkar, teneffüs, soluk alma olanağı kalmaz. DEP de kapatılırsa Sayın Başkanım, ne olacak orada? Başka parti olacak mı? Şu an yok. Olmayınca... Yani, şimdi ben buraya getiriyorum, kimlik ifadesini demokratik toplum sınırları içinde ve çok net söylüyorum, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ölçüsünde ve çok net söylüyorum, biz Türkiye Cumhuriyeti olarak yükümlülüğümüz var. Pacta sun selvanda, ahde vefa, yani sözleşmeye saygı ve okuyorum Sayın Başkanım; kimliğe cevabımı veriyorum bu maddede (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 14'üncü madde): "Bu sözleşmede öne sürülmüş olan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal ya da başka bir görüş, ulusal ya da toplumsal köken, bir ulusal azınlıktan olma, mülkiyet, doğuş ve benzeri başka bir statü ayrımı gözetilmeksizin herkes için sağlanır." Bu net Paris Şartı insani boyut kararlarına bakıyoruz: Artık Türkiye Cumhuriyeti bir hukuk devleti olarak, Ortadoğu'da parlayan bir yıldız olarak Avrupa'nın 32 üyeli konseyinin bir üyesi olarak, çağdaş bir devlet olma iddiasında olarak 21'inci yüzyılın son çeyreğine altı kala bu tür basit şeyleri aşabilmesi gerekir diye düşünüyorum. Laz kökenli vatandaşlarımızı, Çerkez kökenli vatandaşlarımızı, Arnavut kökenli vatandaşlarımızı ulusal azınlıklar kapsamında mı görüyorsunuz ya da görmüyor musunuz? sorusuna karşılık:

Türkiye'de resmi Devlet İstatistik Enstitüsü'nün kayıtlarını araştırırsanız Sayın Başkanım, çok yakın tarihe kadar nerede kaç Kürt, kaç Laz,

kaçı Arapça konuşuyor, kaçı Türkçe konuşuyor, kayıtları var. Yani tek parti döneminde bile var. Bugün yok. Olması gereken bugünde yok. Bu bilimsel bir tanım, bir sosyolojik tanım, bir tarihsel sürecin getirdiği bir tanım. Bu ulusal ekaliyet olma veya azınlık olma veya ulus olma veya halk olma, hiç önemli değil bence. Yani, 15 milyon da olabilir, 2 milyon da olabilir. Bosna-Hersek bugün 2,5 milyon Boşnak Müslümandır, İsrail 3 milyondur, yani sayılar ifade etmiyor.

Şimdi bu sayı azınlık olma veya çoğunluk olma. Bu sayı olayı kişinin doğuşundan gelen, dilinden gelen, kültüründen gelen, tarihinden gelen haklarının demokratik bir toplumda kullanılması için bu tür kavramların bir anlamı yoktur. Bu tür kavramlar birtakım haklar doğururlar kaygı ve korkusundan kurtulmak gerekir diye düşünüyorum. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti'nde biz gerçekten düşünüyorum bazen, o bölgede olayların içinde yaşayan bir insan olarak diyorum ki binlerce yıllık beraberliğimiz, kardeşliğimiz, din birlikteliğimiz, akrabalıklarımız, ekonomik ortaklıklarımız, bunca güçlü bir bağımız olmasaydı biz birbirimize karşı bu kadar hor davranan insanlar çoktan Yugoslavya'nın Krayine bölgesini aşmış olurdu. Ben bir hukukçu olarak bunu çok net olarak görüyorum ve şunu isterdim ki, Yüce Mahkeme bu konuda toplumsal barışın sağlanması konusunda bir öncülük, gerçekten bir açılım versin. Çünkü bir tıkanılmışlık, bir kaos var ülkemizde ve bu kaos, milletvekillerini atabiliriz, partiler kapanabilir; hiçbir şey çözmez, A gider B gelir, yani değişmez. Onun yerine başkası gelir, ama bir gerçek değişmez, hergün daha da boyutlanıyor olaylar ve bu azalmıyor. Olaylar tırmanıyor azalmıyor. Buna bir demokratik teneffüse ben Meclisin, Yasama organının yapısını ne yazık ki müsait görmüyorum. Zaman zaman, demin gösterdiğim gazete örneğinde Sayın Demirel'in bu tür açıklamaları bu sıkıntının ifadesidir, bir çözüm arayışıdır.

Sizin okuduğunuz 14'üncü maddedeki hakları bağlayacağınız kuramsal yapı nedir, ne olarak görüyorsunuz Türkiye'deki Kürt vatandaşlarımızı o madde içinde? Sorusuna cevaben;

Kısa ve net cevap vereyim: Ulusal ya da toplumsal köken diyorum. Azınlık, halk, etnik grup demiyorum. Ulusal ya da toplumsal köken. Bilen tek bir vatandaşımız vardı, o da.... vefat etti. Ulusal ya da toplumsal köken.... ben sözleşmenin maddesini aynen yazmışım burada. Aynı şey Paris Şartı, Helsinki Nihai Senedi'nde de daha geniş olarak var.

Sık sık halk ve halklar sözcükleri kullanılıyor. Bu sözcükleri parti nasıl tanımlıyor, hangi anlamda kullanıyor bunları? sorusuna karşılık:

Türkiye'de veya Türkiye gibi tarihi geçmişi olan, nüfus yoğunluğu olan, zenginliği olan tüm ülkelerde tek ırk, tek ulus, tek etnik yapıdan gelme ari bir yapı bulmanız mümkün değil. Rusya'yı aşın, Rusya'da 200'ü aşkın ulus, ulusal azınlık, grup. Herhangi bir tarafa bakalım. Bir İsviçre örneği, bir Belçika örneği. Anadolu bunlardan çok daha tarihi bir yer. Anadolu'da öyle bir tarih yaşanmış ki, öylesine uluslar gelip gitmiş ki, öyle medeniyetler yaşanmış ki, bu toprakların üzerinde de Türklerin geliş tarihi belli Osmanlılarla, ondan önce Konstantinapolis'te yaşayan azınlıklar bugün de nadir de olsa İstanbul'da yaşıyorlar ve bugün özellikle Türklerin geliş tarihi sonrası yine o toprakların asli unsuru olarak oralarda yaşamış olan ve tarihte Osmanlı ve Türk tarihinde, Cumhuriyet tarihinde çok net, çok sık ve hatta Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu Mustafa Kemal ATATÜRK'ün söylevlerinde ifade edilen Türk de vardır, Kürt de vardır, Çerkez de vardır, Abaza da vardır, Laz da vardır, hatta hatta bunun bilimsel araştırmasını yapanlar 49 tane etnik kesimin olduğunu belirtirler. Ancak, bu kadar etnik kesim, kimlik, bugün kendisini ortak kıvançta, acıda, kaderde ortak noktalarda tinsel olarak şekillendirmişse ve geçmişten gelen bir ortaklık varsa, bu ortaklığı güzelce bir çiçek demeti gibi yaşatmak gerektiğine inanıyoruz. Çünkü Çanakkale'de yalnız Türklerin kanı yok, dökülen kanı yok, Kürtlerin de kanı dökülmüştür, Kıbrıs'ta da aynı ve şimdi bu toprakların kurtuluşunda beraber kan döken insanlar yalnız Türkler değildir. O zaman halk veya halklar kavramından bilimsel olarak da, hukuksal olarak da, tarihsel olarak da fazla korkmamak gerekir. Çünkü gerçeklik budur, realite budur ve bu devletin resmi belgelerinde budur. Şimdi bu budur diye ben yok saymam ki.

Yok sayılamayacağına göre, bu farklılıkların dün nevruz şenliklerini izlediniz ekranlarda, yani halay çekiyor insanlar Kürtçe türkü söylüyor. Şimdi biz bu Kürtçe türkünün yasaklanması için yasaklar koyarak, ifadeyi kapatarak önlerini biz türk ulusunu homojen yapıyı oluştaramayız ki, buna bilim, buna sosyolojik gerçekler, buna tarih müsait değildir. Yani biz kağıt üzerinde istediğimiz kadar yazalım çizelim gerçeklik budur. Kürt dili eğer kaybolmamışsa bugüne kadar ve çok sayıda insan konuşuyorsa, böyle bir dilin olup olmaması önemli değil, sonradan da gelişmiş öğrenilmiş olabilir. Yani sonradan gelişmiş, öğrenilmiş bir dil dahi olsa.

Halk insanlardan oluşan toplulukların adı efendim. Halk kavramını herkes kullanıyor. Politikacı kullanıyor, hukukçu kullanıyor, bakkal kullanıyor.

Terörle Mücadele Yasası'nın 9. maddesiyle ilgili bir soru üzerine; 9'uncu madde gereği DGM'de açılan bir soruşturmanın delilleri dışında

iddianameye dayanak edilen başka bir delil yoktur. Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin hazırlık dosyalarından alınan, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın Siyasi Partiler Yasası 106'ncı maddesi fıkrası uyarınca aldığı belgeler delil olarak gösteriliyor. Şimdi Anayasa münhasır yargısal denetimi Yüce Anayasa Mahkemesi'ne verecek, bunun yanında Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi 9'uncu maddeye dayanarak "terör suçu kapsamındadır" deyip bir kovuşturma açacak ve o kovuşturma bugün burada delil olarak sunacak. Bundan daha öte bir hukuksal illiyeti ben düşünemiyorum.

Net olarak söylüyorum. Biri bu. İkincisi 9'uncu madde Anayasa'nın münhasır yetkisini kaldırmıştır. 68, 69 ayrıca Devlet Güvenlik Yargılama Usul Yasası'nın 9'uncu maddesinin son fıkrasında çok net. Deniliyor ki, Anayasa Mahkemesi'nin bakacağı davalar hariç. Ama, sonradan getirilen, 3713'te getirilen 9'uncu madde, bunu da kaldırıyor ve ilginçtir, SHP o dönemde iptal başvurusunu yaparken hepsini saymış, nasılsa 9'u atlamış, ben onun mantığını anlayamadım tabii. Bütün bu maddeler Anayasa Mahkemesi'nde görüşüldü, iptal istemiyle incelendi, ama bu madde atlanmış nedense. Onu anlayamadım, unutulmuş olabilir.

Başvuruda olmayınca sizler de inceleyemediniz.

REMZİ KARTAL- Başkanım, gerek sizin, gerek sayın üyemizin şahsıma sorduğu sualle ilgili verilen cevaplarda belki eksik kaldı düşüncesiyle, bir de Sayın Hasip KAPLAN'ın şahsına sorulan suallerle ilgili, partimle ilgili düşüncelerde katkı sağlamak için söz istirham ettim.

Şimdi ikinci maddede Türkiye'nin sosyolojik gerçeğine uygun olarak Kürt kimliğiyle tüm sonuçları, Kürt kimliği tüm sonuçlarıyla birlikte tanınmalı, Anayasa ve yasalarca garanti altına alınmalıdır. Bu "tüm sonuçlarıyla" ne kastediliyor? Ne anlıyorsunuz sorusu vardı. Kürtler azınlık mıdır, halk mıdır, nedir, nasıl tanımlıyorsunuz? Yani, şey sonucu geliyor. Cevap aslında 3'üncü maddede, yani Kürt kimliğinin kabulü temelinde Türkiye'nin taraf olduğu tüm uluslararası antlaşmalara konulmuş, çekinceleri geri alınmalı ve sorunun AGİK süreci ki, bu sürece imza koymuşuz ve Paris Şartı'na uygun olarak çözümü için adımlar atılmalıdır.

Dört, Kürtler kendilerini çağdaş anlamda ifade edebilmek için dilini, kültürünü, sanatını yazılı ve sözlü olarak kullanabilmeli ve geliştirebilmelidir.

Şunun altını çizerek arz etmek istiyorum: Geçmişte kapatılan Halkın Emek Partisi, bugünde kapatılmasıyla ilgili davanın sürdüğü Demokrasi

Partisi dört yıllık bir süreç içerisinde, son dört yıllık süreçte karşımıza çıkıyor. Partinin Türkiye'de olmayan bir sorunu yaratma ve yarattığı sorunla da Türkiye'yi kaosa sokma, Türkiye'yi bölme gibi ne bir iddiası var, ne de böyle bir gücü var. Tam tersine, Türkiye'de var olan Türkiye'nin bugün sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel yaşamının bütün problemlerini hemen hemen ana sorunu haline gelen Türkiye'de yaşanan şiddet olaylarının, terör olaylarının, ekonomik ve siyasi krizin nedenleriyle ilgili diğer siyasi partilerden farklı olan teşhisi ve tedavisiyle ilgili, düşünceleriyle ilgili ortaya çıkış sebebi söz konusu. Adı Kürt halkı mı olur, adı Kürt ulusu mu olur, adı bir aşiret mi olur, adı başka bir şey mi olur; problem bu değil. Problem, Türkiye'de birtakım olaylar var. Sayın Cumhurbaşkanı kendi ifadesiyle buna 29'uncu Kürt isyanı diyor, Sayın Genelkurmay Başkanı kendi ifadesiyle düşük yoğunlukta savaş diyor. Başka birisi başka bir şekilde adlandırabiliyor. Milli Savunma Bakanı bölgeden gelirken ben cepheden geliyorum gibi ifadede bulunuyor. Türkiye'de var olan bu sorunları teşhis etmek ve çözme konusunda bizim parti olarak adı ne olursa olsun, ulus mudur, halk mıdır, köken midir, yani bunu Türkiye kamuoyu konuşmalı tartışmalı, ancak sonuç itibariyle çözüme ve tedavisine kamuoyunda oluşacak olan sağduyuyla birlikte bir çare, bir formül bulunmalı, ama mutlak surette bulunmalı ki, Türkiye bu giderek yaşadığı kaosu aşabilsin...

Size göre çare nedir? sorusuna karşılık olarak da;

Bize göre demokrasidir Sayın Başkanım, bize göre Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ordusundan daha güçlü, büyük bir gücü var, 60 milyona yakın insanın ortak iradesidir. Bu 60 milyona yakın olan insanın barış içinde, bir arada, huzur içinde yaşama ile ilgili olan iradesi her şeyin üstünde en güçlü kuvvettir diye düşünüyoruz. Bu noktadan hareket edince demokratik ortamda konuşulup tartışılan hiçbir fikrin, ne kadar zararlı da olursa olsun, ne kadar aşırı da olursa olsun, hiçbir fikrin bu sağduyuyu aşabileceğine inanmıyoruz. Bize göre var olan, yaşanan sıkıntıların temelinde 70 yıllık Cumhuriyet tarihi içerisinde Türkiye'nin sosyolojik, etnografik kimliğine uygun olarak çözümsüz bırakılan birtakım sorunları sebeptir. Bunun adı da Kürt sorunudur. Kürt sorununu Demokrasi Partisi yaratmadı. Kürt sorunu var. Bu Türkiye'nin gerçeğine uygun bir şekilde de siyasi güçler tarafından formüle edilemiyor ve bunun sonucu da Türkiye gerek uluslararası konjonktürde gerekse Ortadoğu konjonktürde Türkiye'nin birliğiyle ilgili sıkıntıları olan veyahut da problemleri olan güçler tarafından da desteklenen bir boyutuyla Türkiye bu sıkıntıları giderek yaşıyor ve bu sıkıntılar her geçen gün de artıyor. Demokrasi Partisi bu sorunların çözümüyle ilgili konuları gündeme getirirken, kendiliğin-

den bu sorunu yaratmıyor. Bir sorun var, bu sorun nedir, konuşmalıyız, tartışmalıyız, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Meclis dışındaki bütün sivil toplum örgütleri, kamuoyu medyasıyla bu sorunun adını, tedavisini doğru koymalıyız, tedbirlerimizi almalıyız; ama ne, hangi hedefler için? Türkiye'nin bütünlüğü için, Türkiye'nin iç barışı için, Türkiye'nin bölgede ve uluslararası arenada güçlü bir devlet haline gelmesi bakımından.

Biz, bugünkü yasalara göre, geçmişte Halkın Emek Partisi'nin kapatıldığı gibi, bu parti de kapatılabilir; ancak, biz parti kapatmalarının düşüncesinin önündeki engellerin devamının Türkiye'ye, ülkemize bir fayda sağlamayacağı inancındayız ve kendimizi, özellikle bu yaşanan acılı tabloda soruna müdahale etme, demokratik inisiyatifi, parlamento inisiyatifini koymayla görevli görmekteyiz. Bu anlamda kendimizi, klasik anlamda bugüne kadarki kamuoyunun gördüğü anlamdaki bir milletvekili kimliği de görmüyoruz. Esas kimliğimizi bu ülkenin yaşadığı sancıları, acıları gündeme getirmek, tartıştırmak, demin çizdiğim hedefler çerçevesinde bu sıkıntılı tarihi süreçte üzerimize düşen görevi yapmamız gerektiği inancındayız.

Bu partinin kuruluş amacı bu. Bu partinin Mecliste, kamuoyunda yapmak istediği katkı bu. Ne ülkeyi bölmektir ne ülkede var olmayan bir sorunu yaratmaktır ne de ülkenin giderek içinde yaşadığı bu iç çatışmaların artmasına, yoğunlaşmasına katkı sağlamaktır. Bu bizim için medyada bizim düşüncelerimize karşı olan, bize karşı olan güçlerin iddiasıdır.

Biz iki şeyi aşamadık: Biz medyayı aşamadık, bunu aşacak gücümüz yok. Biz parlamentodaki bugünkü siyasi mutabakatı aşamadık. Siyasi partiler buna "Milli mutabakat" diyorlar, biz bu düşüncede değiliz. Yapılan milli mutabakatın Türkiye'nin yararına olmadığına inanıyoruz. Bu sözlerimiz bugün için Yüksek Mahkemeniz tarafından da kabul görmeyebilir. Parlamentoda görmediği gibi. Ama, biz tarih önünde Türk halkının süreç içerisinde herşeyi çok daha geriye dönüp baktığı zaman açıklıkla konuşup tartışacağına inanıyoruz. Bu çerçevede, burada adı ulus mudur, halk mıdır, aşiret midir, köken midir?.... Sorunun bu olmadığı düşüncesindeyiz; ama, şu anda kendi ülkemizin imzaladığı uluslararası sözleşmeler çerçevesinde, bu AGİK süreci ve Paris Şartı 3'üncü madde de geçen, buradaki tarifiyle buradaki tanınan demokratik taleplerle Türkiye'nin iç hukukuna bunun uygulanmasıyla biz sorunun önemli ölçüde şiddetin elinden alınacağına, ülkenin demokratik sistemi içerisinde 60 milyon insanın iradesiyle şiddetin ülkenin toplumsal gündeminden çıkarılabileceğine ve ülkenin muhtaç olduğu huzur ve iç barışını sağlayacağına inanıyoruz. Bu çerçevede düşüncelerimizi ifade etmek istedik.

Tekil devletle tek ulus konusunda ne düşünüyorsunuz parti olarak? sorusuna karşılık:

Biz Türkiye'de bu gerek sorduğunuz soru açısından, gerekse mevcut yaşanan sorunların çözümü açısından bir program da yatan ve bu böyle çözülmelidir, bunun formülü budur diyen bir dayatmacı konumda değiliz. Biz bir sorun var, bu sorun mevcut bu politikalarla çözülmüyor daha çok ağırlaşıyor. Bunu tartışsın Türkiye; Parlamento tartışsın, kamuoyu tartışsın, söylediğiniz sorunun da cevabını, çözümlerin de cevabını tartışarak hep birlikte o zaman öğreneceğiz. Bu anlamda çok açık net programı savunan bu ülkede bu işin çözümü budur, bu yapılmalıdır; ama bugün kamuoyunda tartışılan, bizim de katıldığımız bu ülkede bir üst kimlik altında, bu ülkede var olan, kendilerini ifade etmek isteyen Türkiye Cumhuriyeti Devleti bütünlüğü içerisinde alt kimliklerle bu sorunların aşılabileceği düşüncesindeyiz. Ancak, parti olarak böyle bir programımız yok."

V- DAVALI SİYASİ PARTİNİN ESAS HAKKINDAKİ SAVUNMASI

Davalı Demokrasi Partisi'nin 15.4.1994 günlü 1993/3 S.P. dosya nolu esas hakkındaki savunmasında özetle şöyle denilmiştir.

"I- Usule İlişkin

a- Bekletici sorun, davanın sonucunu etkileyeceği gibi, bu sorun, Anayasa Mahkemesi'nin görevi dışındadır.

Başsavcılık iddianame ve esas hakkında görüşünde, partinin kapatılması istemini, Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde derdest olan, 1993/114-115 E. ceza dosyalarındaki fiillere dayandırmaktadır. Kanımızca, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin, Anayasa'nın münhasır yargı alanına girmesi, onların yetkilerini paylaşması, Anayasa'ya aykırıdır. Ancak, açılmış ve derdest davalar bulunduğundan, "bölücülük" suçlarının sübuta erip ermediğinin tesbiti ve bu yönde kesin bir mahkeme kararının bulunması zarureti ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nce cezai yönden suç unsuru bulunmadığını varsayarsak, aklanmış bir fiilin kapatma delili ve gerekçesi olarak sunulması hukuken mümkün olamaz. Bir mahkemenin suç yoktur dediğine, diğer bir mahkemenin suç vardır demesi, derecesi ne olursa olsun, ceza ve yargılama mantığı açısından bakıldığında, sonuç olarak çelişki ve mükerrerlik olarak tezahür edecektir.

Bekletici sorun olarak gösterdiğimiz Erbil ve Bonn konuşmaları ile "barış bildirisi"nin 3713 sayılı yasanın 8/1'nci maddesine aykırılık nedeniyle dava konusu olduğu dikkate alındığında, hem deliller bu dosyalardan temin edilmiş, hemde sübut delilleri bu dosyalar üzerinden araştırılmaktadır. O halde bu dosyaların kesin sonuçlarının beklenmesi, davanın sonucunu esastan etkileyecek önemdedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesinin görevi dışında bir başka mahkemece görülen derdest dosyalarının sonuçlarının beklenmesi kaçınılmazdır.

b- Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'ndaki HEP davası, bekletici sorun teşkil eder.

Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nda 22723/93, 22724/93, 22725/93 sayılı derdest dosyalar, HEP'in kapatılması davasında dayanak gösterilen Anayasa ve Siyasi Partiler Yasası'nın hükümlerinin, sözleşmeye aykırılık teşkil edip etmediği görüşüldüğünden, önem arzetmektedir. Düşünce ve örgütlenme özgürlüğü, etnik, din, dil farklılıkları ve bunların sonuçları hep birlikte değerlendirilmektedir.

Türkiye sözkonusu sözleşmeyi imzalamış, onamış ve yürürlüğe koymuş olmakla Anayasa'nın 90'ıncı maddesi uyarınca bir iç hukuk hükmü haline gelmekle, buna uyulup uyulmadığı da denetlenmiş olacaktır. Komisyonun Nisan ayı içinde gündeminde olan davanın sonuçlanması mevzuat değişikliği ile birlikte ödence konusunuda gündeme getirecektir.

Pacta Sun Senvanda, yani ahd-e vefa gereği sözleşmeye saygı, hukuk devleti olmanın gereğidir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi her geçen gün daha da geliştirilerek "ortak bir Anayasa" olma yönünde gelişmektedir. Avrupa Konseyi üyesi birçok ülke, mevzuatını yeniden belirlerken sözleşme hükümlerini dikkate almakta, bu ülkelerde mahkemeler hüküm verirken sözleşme hükümlerini nazara almaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na 1987 yılında bireysel başvuru hakkını kabul eden Türkiye 1990 yılında Avrupa İnsan Hakları Divanı'nın yargı yetkisini kabul ederek önemli bir adım daha atmıştır. Dünyada tek uluslararası mahkeme olan Komisyon ve Divan'ın üye ülkelerin en seçkin hukukçularından oluşması, insanlığın ortak değerlerinin, evrensel hukuk ilkelerinin yaşama geçmesinde belirleyici ve bağlayıcı etkileri giderek daha çok kendini hissettirmeye başlamıştır.

Yüce Mahkemenin evrensel hukuk kuralları ve çağdaş gelişen dünyadaki değerleri dikkate alması, yasamanın zaman zaman bazı nedenlerle gösterdiği tıkanıklık karşısında hukuk içtihatları yaratarak, çağa ihtiyaca

cevap verme gibi son derece zor ama onurlu görevleride bulunmaktadır. Biz bu nedenle, Yüce Mahkemenin Strasbourg'ta, Komisyon nezdindeki gelişmeleri izlemesini, bekletici sorun yapmasını istemekteyiz.

c- Anayasa'ya aykırılık iddialarımız ciddidir.

Terörle Mücalede Yasası'nın 9'uncu maddesi Siyasi Partiler Yasası'nın 78, 81'inci maddelerinin Anayasa'ya aykırılıklarının incelenmesi gerekir. Geçici 15'inci madde ise hukuken bağlayıcılığını yitirmiş bir maddedir. Kaldı ki Dünyanın hiçbir hukuk devletinde böylesi bir madde bunca yıl yürürlükte kalmaz. Uluslararası sözleşmelere, hukukun evrensel ilkelerine açıkca aykırı bu hükmün mevcut yasaların orjinal hallerinin bozulması nedeniyle uygulama kabiliyeti de kalmamıştır.

Anayasamıza göre Siyasi Partiler demokrasinin vazgeçilmez unsurlarıdır. Özgürce faaliyetlerini sürdürebilmeleri içinde Anayasa Mahkemesinin münhasır denetimi kabul edilmiştir. Anayasa Mahkemesi dışında özellikle Sıkıyönetim veya DGM gibi özel mahkemelerin siyasi partileri kovuşturması durumunda hem Anayasa'nın tanıdığı "münhasır yetki" zedelenmiş olur. Hem de demokrasiye ve hukuk devletine zarar veren müdahaleler eksilmez.

1961 Anayasası ile getirilen güvence, 1982 Anayasası'nda 68 ve 69'uncu maddelerde yer almış olup, özellikle yasama dokunulmazlığı bulunmayan siyasi parti liderleriin keyfi gözaltı ve tutuklanmalarının önüne geçilmek istenmiştir. Ne yazık ki uygulama bunu tersi olarak cereyan etmeye devam ediyor.

Siyasi Parti liderleri seçim dönemi olsun ve olmasın sürekli olarak partilerini tanıtıcı toplantı, miting benzeri etkinliklere katılır ve konuşmalar yaparlar. Ülkenin her yerinde yapılan bu konuşmalar nedeniyle her yetkili savcı bir soruşturma açmağa kalkarsa, liderler, günlerini nezarette ve ifade kuyruklarında geçirirlerdi. Bu durumda ise demokrasinin gereklerinin yerine getirilmiş olduğunu varsaymak mümkün değildir. DEP eski Genel Başkanı Yaşar KAYA'nın tutuklanıp üç aya yakın süre tutuklu kalması ile parti faaliyeti engellenmiştir. Siyasi partilerin münhasır yetkisi ihlal edilmemiş olsaydı demokratik bir şekilde çalışmalarını sürdürmeleri olanaklı olacaktı. Bu durumda 3713 sayılı yasanın 9'uncu maddesi, Anayasa'ya açıkca aykırılık teşkil ettiğinden iptal isteminin ciddi görülerek incelenmesi gerekmektedir.

d- Usule, hukuka, ahlaka uygun delil toplanması istemimiz dikkate alınmalıdır.

Erbil ve Bonn konuşmalarına ilişkin sağlıklı kayıtlar elde edilemediği gibi, nereden, nasıl ve ne şekilde temin edildiği meçhul kasetlerin delil olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Ön savunma dilekçemizde belirttiğimiz gibi Yüce Mahkemece bu konuda bize yetki ve süre verildiği takdirde bizzat Erbil ve Bonn'a giderek inceleme ve araştırma yapacağımızı belirtmiştik. Şu ana kadar toplanan deliller ile iki konuşmanın tamamı ve orijinali elde edilememiştir.

Ankara DGM Savcılığı'nın iddianameleri delil olarak sunulduğundan, bazı iddiaların hayal mahsulü olduğu örneğin Bonn toplantısını PKK Genel Sekreteri Abdullah ÖCALAN'ın düzenlemediği, düzenleyen kişi ve kuruluşların ise belli olduğu ancak araştırılmadığı görülmektedir. Bir sanıkta ele geçen kasetle yetinilmesi mümkün değildir. Yüce Mahkemede Ceza Usul hükümleri uygulandığından, sübut delilleri açısından sağlıklı bir araştırma yapılması zarureti ortaya çıkmaktadır. Aksi takdirde, usule, hukuka ve ahlaka aykırı olarak elde edilen delillerin kapatma gerekçesi teşkil edemeyeceğinin karara bağlanması gerektiği kanısındayız.

Parti MYK'sının aldığı bir kararla "Barış Bildirisinin" de kapatılma gerekçesi olarak gösterildiği dikkate alındığında, ülkenin yaşadığı koşullar ve toplumun barış istemi dikkate alınarak Kurultayın Parti Meclisine yüklediği kararın alınmasında, tüzük ve program hükümlerinin ihlal edilip edilmediğinin incelenmesi önem arzetmektedir. Daha önce herhangi bir ihtara konu olmayan iki konuşma ve bir bildiri nedeniyle belirttiğimiz usuli eksikliklerin giderilmesinden sonra esas açısından inceleme yapılması gerekir.

II- Esasa İlişkin

Demokrasi Partisi 7.5.1993 tarihinde İçişleri Bakanlığı'na başvurusunu yaparak SPY'nın 8'inci maddesine göre tüzelkişilik kazanmıştır. Kuruluşundan yirmiiki gün sonra eski Genel Başkan Yaşar KAYA'nın katıldığı 29.5.1993 tarihli Federal Almanya'nın Bonn: 15.8.1993 tarihindeki Erbil şehrindeki konuşma ile Ağustos 1993 tarihindeki Parti Merkez Yürütme Kurulu'nun "Demokrasi Partisinin barış çağrısıdır" başlıklı bildirisi kapatılma gerekçesi olarak gösterilmektedir.

Anayasa'nın 69'uncu maddesine göre: Siyasi partiler tüzük ve programlarının dışında faaliyette bulunamazlar. Cumhuriyet başsavcıları kurulan partilerin tüzük ve programlarının Anayasa ve kanun hükümlerine uygunluğunu denetler... denilmektedir. "DEP tüzük ve programı" sözkonusu denetimden geçmiş ve herhangi bir aykırılık görülmemiştir.

a- Siyasi Partiler Demokratik siyasal yaşamın vazgeçilmez unsurlarıdır.

Siyasi Partiler, demokratik, çağdaş, hukuk devletlerinde, siyasal iktidara sahip olmayı hedefleyen dinamik organizmalardır. Siyasal vücutlarını, doktirin ve eylemlerinden örülü ideolojileri canlı tutar. Seçimi hedeflemeleri seçmen kitlesinin "Halkın" istemlerinin yaşama geçirilmesini hedeflemeleri nedeniyle destek arayacakları ilk yer toplumsal kökleridir. Onun içindir İşçi Partisi emekçilerden, köylü partisi kırsal kesimden, liberaller kapitalistlerden oy isterler. Günümüzde bu çerçeve ve yelpazeleri değişik etkenlerle çoğaltmak mümkündür. Prof. Dr. Zafer Tuna'ya göre,

"Siyasal Parti, bir program (doktirin eylem) çerçevesinde birleşmiş insanları bir örgüt içinde toplar ve siyasal iktidarı, serbest seçimler yoluyla, ele geçirme yönünde ortak çabaları düzenler ve kanalize eder.

Bu tanıma giren siyasal parti, açık çoğulcu çok partili rejimin öğesi olmakta ve tek partiden ayrılmaktadır. Giderek, tekçi rejimlerin güdümlü çoğulculuğundan ayrılmaktadır..."

Demokratik Devletin en büyük özelliği çok partili renkli siyasi yaşama sahip olmasıdır. Siyasal Partilere özgürce çalışmaları ve faaliyette bulunmaları için getirilen Anayasal güvence, bu nedenle Anayasa Mahkemesi'nin tek ve münhasır yetkisine bağlanmıştır.

Siyasi Partilerin tanımlamaları yapılırken, "Kadro Partileri" ve "Kitle Partileri" ayrımına gidilmektedir. Kitle partileri üye ve taraflar sayısını daima arttırmak için bünyelerinde değişik görüşlere de yer veren ortak çıkarlarını öne alan anlayışları ile esnek yapılanmaları ile kadro ve ideoloji partilerinden ayrılırlar.

DEP bir kitle partisi olduğu programında şöyle açıklamaktadır: "DEP toplumda demokrasi için ciddi bir savaşım verebilmenin ön koşulunu, kendi içinde gerçek bir demokratik yapı ve işleyiş sağlamakla görür. Bu nedenle, parti içinde tam bir düşünce ve tartışma özgürlüğünü esas alır ve her türlü anti-demokratik ve baskıcı yöntemi dışlar.

DEP demokrasi ve değişimden yana olan: baskıya haksızlığa karşı çıkan, kitlelerin aldatılmasına son vermek ülkenin ve toplumun çehresini değiştirmek isteyen tüm emekçileri, aydınları, gençleri, demokratları, yurtseverleri, barışseverleri ve çevrecileri ortak amaca ulaşmak için saflarında birleşmeye ve görev almağa çağırır...." denilmektedir.

DEP mücadele anlayışını ve örgütlenme modelini açıklıkla belirledikten sonra, Anayasal sınırlar içinde meşru ve haklı mücadelesini başlatmıştır.

b- Kapatma gerekçesi iki konuşma bir bildiriden ibaret olup düşünce açıklamasının kapatılma gerekçesi olması çağdışı ve hukuka aykırıdır.

DEP hakkında "şiddet eylemlerine" başvurduğu için, veya yasadışı eylemlilikler içinde bulunduğu için değil yalnızca Genel Başkanın iki konuşması ve MYK'nın bir bildirisi nedeniyle kapatılmasının istenmesi Yirmibirinci yüzyıla altı yıl kala "düşünce suçu nedeniyle" yargılanma ayıbı olarak tezahür etmektedir. Hiçbir çağdaş demokratik hukuk devletinde "düşünce suçu" diye bir suç olamaz, TCK'nun 141, 142 ve 163'üncü maddelerinin kaldırılması ile övünen bir devletin imzaladığı uluslararası sözleşmeleri, hukukun evrensel ilkelerini hiçe sayan bir yaklaşımla düşünceleri nedeniyle bir siyasi partiyi kapatmak istemesi o ülkenin demokratikleşmede geldiği aşamayı gösterdiği gibi, gerçek bir demokrasiden bahsedilmesi olanaklarınında bulunmadığını gösterir. Bu yaklaşım tarzı olaylara hukuki açıdan değil "politik" açıdan bakma yargılama görüntüsü verir ki, partiler mezarlığına dönen bir ülke asla demokratik bir hukuk devleti olamaz. Resmi ideoloji doğrultusunda, tabucu, statükocu, hertürlü değişime tahammülsüz bir resmi anlayış ile siyasi partilere böylesi dar, bir giysi giydirmenin hukukla demokrasi ile bağdaşır hiçbir yanı yoktur.

c- İsnad ciddi olmalı T.C. Devleti iki konuşma bir bildiri ile bölünmez.

Siyasi Partiler tıpkı canlı organizmalar gibi gelişen, değişen çağa, tekniğe, topluma, ihtiyaçlara göre kendilerini yenilemek zorundadırlar. Programlarını bu ihtiyaçlara göre belirlerler. Programlarını ifade etmek için de sözlü veya yazılı açıklamalarda bulunur düşünce açıklarlar. Toplum hayatında çok önemli yeri olan partilerin siyasi faaliyetlerinde elbette sınırlar vardır. Bu sınırın en başında demokratik mücadele anlayışı dışına çıkmamak gelir. Demokratik mücadele anlayışı dışına çıkmak, şiddet sınırına geçmek en belli başlı sınırdır."

"Düşünce açıklama gibi son derece masum eylemler nedeniyle kapatılması, milletvekillerinin Anayasa'nın 84'üncü maddesi uyarınca milletvekilliklerinin düşürülmesi gibi ağır yaptırımlar karşısında, iddia ile sonuç arasındaki illiyet yanısıra, ülke demokrasisine getireceği katkınında çok iyi değerlendirilmesi gibi zorlu bir görev ile karşı karşıya bulunmaktayız.

Sosyal yapılar içine girilmeden, gerçekçi bir inceleme ve araştırma yapılmadan, çoğulculuk, katılımcılık ve demokrasi açısından da sağlıklı çözümlere varamayız.

Prof. Duwerger, çok partili rejimlerin demokrasinin varolduğu, Batı anlamında bir demokrasinin göstergesi olduğu anlamına gelmeyeceğini vurgularken, önemli bir noktaya dikkat çekmektedir.

Nüfus yoğunluğu olan, çeşitli etnik ve dinsel zenginliklerin yaşadığı ülkelerde, bazı partilerin bu ayrılıkları ve bunlardan doğan meşru hakları savunmak üzere temsilci olabileceklerini, partileşmede ve parti sistemlerinin ortaya çıkmasında bunun önemli bir etken olduğunu vurgulamaktadır. Çok partili rejim mutlak bir gereklilik midir? Gerçekten demokrasinin şartı mıdır? Artık Batı demokrasileri bu soruya evet yanıtını veriyor ve tartışma konusu dahi yapmıyor.

Çünkü demokrasi çoğulcudur ve bir kamuoyu rejimidir. Siyasi partiler fikirleri toplar, gruplaştırır, biçimlendirir, kişileri yalnızlıklarından kurtarıp ülkenin yönetimine yöneltir. Demokrasi siyasi partilere muhtaçtır.

Partisiz demokrasi nasıl bir ütopya ise, partileri ortadan kaldırmak, kapatmak demokratik hukuk düzeni ile bağdaşmaz. Partiler demokratik siyasi hayatın ölçüleridir. Kamuoyu yapma ve bunu dile getirme hürriyeti siyasi partilerin varlık nedenidir. Onun içindir ki iktidardakiler gibi düşünmeme hürriyeti demokrasinin özüdür.

d- Dava açılırken "çifte standart" uygulanmıştır.

Demokrasi Partisi kuruluşundan itibaren hemen takibe alınmıştır. Ankara DGM Başsavcılığı'nın açtığı soruşturma ve bu dosyalarda ki Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın yazışmaları dikkate alınacak olursa; Bu hız ve gayretin diğer siyasi partiler için gösterilmediği görülecektir. Bugüne kadar kapatılan siyasi partilere göz atacak olursak yakın süreçte, TBKP, SP, HEP, ÖZDEP hakkında kapatılma davaları açıldığı ve Anayasa Mahkemesi'nce kapatılma kararı verildiği, SBP ile DEP hakkındaki davaların ise sürdüğü görülür.

Açılan davaların tümünde ortak bir iddia vardır "Bölücülük", hakkında kapatma davası açılan tüm partiler sosyalist veya demokratik sol partileridir. 12 Eylül öncesi döneme baktığımız zaman Sıkıyönetim Mahkemeleride Sosyalist Partilere karşı acımasız bir tavır içindedir.

Partiler yelpazesinde MHP gibi ırkçı, MSP veya RP gibi dini esaslara dayanan partilerin ise özenle korunduğu ve Milliyetçiliğin son dönemlerde, "Türk-İslam" sentezi modelinde giderek resmî bir politikaya dönüştüğü görülür.

27 Mart 1994 yerel seçimlerine böylesi bir koruma altında giren ve devlet kademelerinde kadrolaşan bu tür partilerin yakın bir zamanda genel iktidarlara yönelmeleri ırkçı veya dini esaslara dayalı yönetim biçimlerinin gelişmesi kaçınılmazdır. Bir bakıma "irtica" devletin kanatları altında bilerek güçlendirilmiştir. Ne yazık ki böylesi bir çifte stardarda hukukun ve yargının alet edilmek istenmesinin bağışlanır hiçbir yanı yoktur. Ülke ve ulus çıkarları dikkate alındığında buna hizmet eden herkesin kamu vicdanında tarih önünde sorumlu duruma düşeceği kaçınılmazdır.

Dava açılırken siyasi partiler arasında uygulanan çifte standart bununla da kalmamıştır. Bazı partilerin açıklamaları görmezlikten gelinirken, aynı konuda açıklamalarda bulunan partilerin kapatılması istenmiştir. Örneğin:

"Kürt Realitesini tanıyoruz" sözleri Cumhuriyetin 49'uncu Hükümetinin Başbakanı şimdiki Cumhurbaşkanı Süleyman DEMİREL ile yardımcısı eski SHP eski Genel Başkanı Erdal İNÖNÜ'ye aittir. Hükümet programında ise bu konuda iyileştirici adımların atılacağı ve demokratikleşmenin sağlanacağı belirtilmektedir.

SHP'nin 1990 yılında yetkili kurullarınca kabul gören "Güneydoğu Raporu" ile tüzük ve programının son şekline bakıldığında: Kürt kimliğini kabul, kültürel hakların yaşama geçirilmesi hatta bir Kürt Enstitüsünün kurulması istemi vardır. C. Başsavcılığına göre SHP'nin Kürt realitesini kabul etmesi, Kürtler için kökeniyle, diliyle, kültürüyle çözümler üretmesi normaldir. DEP bunları söylediğinde ise ortada suç vardır. Anlaşılan o ki demokrasilerde bazı siyasi partiler ayrıcaklı bazılarıda üvey evlat olarak uygulamağa muhatap olmaktadır. Düzeni temsil eden, partiler herşeyi söylemekte özgürdür, bu demokrasinin gereğidir. Değişimi özgürlüğü ve yeni bir anlayışı savunan partilere ise hayat hakkı yoktur.

Devlet resmi istatistiklerinde Kürtlerden bahsedebilir. Harp Akademilerinde "Doğuda Kürt Meselesi" isimli kitaplar okutulabilir. Ancak DEP bunları savunamaz. Böylesi bir çifte standardın "eşitlik" ve "demokrasi" ile çoğulcu ve katılımcı parti anlayışı ile bağdaştığını kabul etmek mümkün değildir. Çifte standart "inkarcı" politika ve uygulamada kendini açıkca göstermektedir.

Devletin en yetkili makamında olanlar, Cumhurbaşkanı, Başbakan, Bakanlar, hatta Mecliste grubu bulunan siyasi partiler, Kuzey Irak Kürt Federe Meclisi'nde temsil bulan Irak Kürdistan Demokrat Parti Lideri Mesut BARZANİ ile YCK Lideri Celal TALABANİ ile Ankara'da resmi bir şekilde görüşebilirler. Çankaya'da Mecliste görüşme hakları vardır. Ancak DEP böylesi bir görüşmede bulunmuş ise "bölücülük" kıskacına alınır.

Türkiye Uluslararası sözleşmeleri imzalarken, özellikle AGİK ve Paris Şartı gibi günümüzde önem kazanan yükümlülükleri yerine getirmek, başta Anayasa olmak üzere yasalarını çağa uyarlamak yükümlülüğü yerine, düşünceyi suç kapsamına sokan daha ağır müeyyideleri yeni Terörle Mücadele Yasa taslağına koymaktadır.

Yasaklar, bugüne kadar hiçbir şeyi çözemedi, Türkiye'ye başını daha uzun yıllar ağrıtacak bir "Kürt sorunu" hediye etmiş durumda ve ne yazık ki konuşularak tartışılarak çözüm arama yollarının kapatılması ile silahların konuştuğu kör bir kaosa doğru hızlı bir gidişat sergilenmiştir. Bugün 800 Trilyon gider ülke ekonomisini felce doğru getirmektedir. Sivil resmi, halktan veya örgütten günde elli kişiden fazla insanın öldüğü Türkiye'de herşeyin iyi gittiği ve bu şekilde çözüleceğini sanmak korkunç bir gaflettir.

e- Yasaksız bir demokrasi istemek "bölücülük" olarak tavsif edilemez. Bonn konuşması kapatılma gerekçesi olamaz.

Bonn konuşması, iddianamede ileri sürüldüğü gibi PKK Genel Sekreteri Abdullah ÖCALAN'ın düzenlediği bir toplantı değildir. Türkiye'nin Federal Almanya ile iyi ilişkileri olup, diplomatik yoldan bir yazışma ile bu toplantıyı kimin düzenlediği, hangi kuruluşların düzenlediği yasal olup olmadıkları sorulabilirdi. Bu husus araştırılmamış, önsavunmamızdaki istemimizde yerine getirilmediği için, toplantı ve konuşmanın tümünü kapsayan sağlıklı bant çözümlerini temin mümkün olmamıştır.

İddianamaye göre; "Kürdistan Ulusal Birlik Yürüşüyü" adıyla başlayan kasetin, denilmek suretiyle soruşturmalar esnasında DEP ile ilgisi bulunmayan bir kişide yakalanan ve birçok montajı içerdiği hemen belli olan bir kasetten bahsedilmektedir. Abdullah ÖCALAN bu toplantıya katılmadığına göre belliki montaj vardır ve toplantı ile ilgili gerçek bir çözümü içermemektedir. İddianameye böylesi bir alıntı yapılmasını ve kapatılma gerekçesi olarak gösterilmesini anlamakta güçlük çekiyoruz. Davamız ile ilgisi olmayan ve gerçekliği kanıtlanmayan bu tür delillerin dikkate alınmaması gerekmektedir.

Toplantıya Yaşar KAYA'nın genel başkan sıfatı ile katıldığı belirtilmektedir. Öncelikle bu konuda resmi bir davet yoktur. Toplantı tarihi dikkate alınacak olursa, DEP kurulmadan önce tertiplenen bir toplantı olduğu ve DEP kurulduktan sonra "Özgür Gündem Gazetesi" imtiyaz sahibi olan eski genel başkanın bu tür toplantılara şifahen çağrılı olduğu gerçekliği dikkate alınmamıştır.

Toplantıya birçok kuruluşun katıldığı bir gerçektir. Sayısı yüzbini aşan bir toplantıda her tür ses ve sloganın bulunması doğal olup, söyleyenleri bağlar. Asıl üzerinde durulması gereken Yaşar KAYA'nın parti adına konuşup konuşmadığıdır. Orada bulunması ve o anda Genel başkan sıfatını taşıması ayrı konulardır.

İddianamede Bonn konuşmasında hangi sözcüklerle Anayasa ve Siyasi Partiler Yasası'nın ihlal edildiği belirtilmiyor. Aynı şekilde esas hakkında görüşte de böylesi bir gerekçe bulmak mümkün değildir. İddianamede yer alan yalnızca eski genel başkan Yaşar KAYA'nın konuşma yaptığı ve Ankara DGM de yargılandığının belirtilmesidir. Anlaşılan Cumhuriyet Başsavcılığı Ankara DGM'deki yargılama ve iddiayı tek başına yeterli görmektedir.

f- Bonn konuşmasının tümlüğü dikkate alınırsa, cezalandırılmak istenen "kardeşlik" ve demokrasi istemidir.

Konuşmanın girişi eski Genel Başkanı kaygılarında haklı çıkarmıştır. "....sizi DEP adına sevgiyle selamlıyorum. Sizler ateşin ve güneş ülkesinin çocuklarısınız. Size böyle hitap etmek zorundayım. Çünkü Türkiye'de sizin adınızı anmak, sizin ülkenizin adını anmak... siyasi partiler için kapatma gerekçesidir..." Konuşmada devamlı inkar ve baskı politikalarından bahsedilmekte... sorunun çözümünün inkar politikalarının terk edilmesi ve demokraside mümkün olacağı belirtilmekte.... birlik ve kardeşliğin bu şekilde gelişeceği belirtilmektedir. Konuşma elde edilen bölümü ile kısa bir mesaj şeklinde olup: eski genel başkanın konuşması içinde "Kürt Halkı" deyimi geçmektedir.

Halk deyimi üzerinde durma zaruretini hissetmekteyiz. Prof. Dr. Tarık Zafer TUNAYA bu konuya şu şekilde açıklık getirmektedir: "Halk kavramı, millet kavramı ile karşılaştırıldığında, somutluğu ve bölünebilirliği olan, aynı zamanda sayılabilirliği mümkün olan bir toplam aritmetik olgudur. Bir sentez, bir tüzel (ve "manevi") kişi değildir. Partilerde halk kitlesinin bölünmelerini yansıtırlar. Bu anlamda bu bölünmeler ve kesimler, partilerin sosyal temellerini, kısaca "tabanını" oluştururlar. Partilerin destek arayacakları ilk yer, toplumsal kökleridir." denilmektedir. Halk

kavramı politik, bilimsel bir kavram olup, kimi zaman emekçi halk Kürt halkı vs. şekillerde tanımlar bulabilir. Bu tanımları bölücülük olarak değerlendirmek hukuken mümkün değildir.

Bu konuşmanın başlı başına parti kapatma gerekçesi olamayacağı açıktır. Baskılardan, Terörle Mücadele Yasası'ndan, soruşturma ve yargılanmalardan, DGM'lerden söz eden bir konuşmanın ülke ve devlet bütünlüğünü bozucu olduğu, ancak; varsayım yolu ile ileri sürülebilir. Ceza usulümüzde, sistemimizde ve hukuken de varsayım yolu ile sonuca varmak mümkün değildir. Böylesi bir anlayış bize ünlü Abdülhamit döneminin jurnalciliğini orada "hava bulutlu" dediği için, ördek demeyi kasettiği varsayılan vatandaşın konumunu hatırlatıyor. Günümüz ne Abdülhamit devri, hukuk ne dönemin hukukudur. Konuşmayı Anayasa ve yasalar karşısında net çözümlemek ve değerlendirmek zorundayız.

Bağımsız devlet kurma istemini dile getiren tek bir sözcük yoktur. Kurulacak bağımsız devletin adı, rejim biçimi, bayrak, ulusal marş, sınır, coğrafya yoktur. İddianame sayfalarca Anayasa hükümleri SPY Yasasının ilgili hükümlerini boşuna yazmıştır. Biz tüm hukukçularca bilinen bu hükümlerin nasıl ihlal edildiğine dair bir cümlecik, haklı inandırıcı kesin bir tek delil sunulamamıştır.

Bir siyasi parti yasaklara, inkar politikalarına baskılara karşı ise bunlara alternatif olarak programı doğrultusunda değişimi, özgürlüğü ve demokrasiyi öngörüyorsa ve bunu savunuyorsa bu haklı istekleri "bölücülük" olarak tasvif edip parti kapatma gerekçesi olarak göstermenin haklı hiçbir hukuki ve mantıklı yanı bulunmamaktadır.

Bonn toplantısına elliyi aşkın kuruluş, parlamenter siyasi parti katılımı olmuştur. Bu gerçekliği gözardı etmek mümkün değildir. Erbil toplantısına da aynı şekilde katılım olmuştur. Bu tür bir katılımda olmayı ise tek başına suç saymanın hiçbir dayanağı yoktur. Böylesi bir suç olsaydı SHP, ANAP ve BDP heyetleri içinde sözkonusu edilmesi gerekirdi.

g- Bonn konuşması SPY'nın 101/b anlamında değerlendirilemez.

Cumhuriyet Başsavcılığı iddiasını kanıtlamakla yükümlüdür. Eski Genel Başkanın bu sıfatla çağrılı olduğunu ve gittiğini kanıtlamakla yükümlüdür. Özgür Gündem Gazetesi imtiyaz sahibi iken aldığı şifahi bir davete icabet ettiği esnada ayrıca DEP genel başkanı olması, bu sıfatla katıldığının kanıtını teşkil etmez. Bu hususların araştırılmaması kanıtlanmaması, konuşma tümlüğünün sağlıklı bir şekilde elde edilmemesi, ayrıca usule, hukuka uygun temin edilmiş delil bulunmadığından değerlendirilmesi olanağı bulunmamaktadır.

h- Erbil konuşma kaseti gerçekliği yansıtmadığı gibi, usule, hukuka ve ahlaka uygun delil-den sözedilemez.

Hukuk devletlerini, aşiret devletlerinden, yine hukuk devletlerini "Polis devletlerinden" ayıran önemli özellikler vardır. Anayasa Mahkemesinde, ceza usulünün uygulanması ve sistemimizin "vicdani delil sistemini" benimsemesi, iddiaya gerekçe olarak gösterilen delillerin usule, hukuka ve ahlaka aykırı bir şekilde toplanmasına cevap vermez. Bu şekilde toplanan delillerin değerlendirme konusu yapılamayacağı birçok içtihatla müstekar hale gelmiştir.

16.8.1993 tarihinde yapılan Erbil konuşması ile ilgili olarak 28.8.1993 tarihinde Hürriyet Gazetesi'nde köşe yazarı Emin ÇÖLAŞAN'ın "Kim kime ihanet ediyor" başlıklı yazısı ihbar kabul edilerek, Ankara DGM Başsavcılığı'nca eski genel Başkan Yaşar KAYA hakkında soruşturma açılmıştır.

Irak Kürdistan Demokrat Partisi'nin 11. Genel Kurulu'nda yapılan konuşma "Kürtçe" olup, elde herhangi bir yazılı metin bulunmadan irticalen yapılmıştır. Yaşar KAYA'nın yaptığı iddia edilen konuşma metni dahi elde edilmeden, bu konuşma nedeniyle hakkında 3713 s. Yasa'nın 8. maddesine aykırılıktan tutuklama kararı verilmiş 1993/114 E. kamu davası açılmış olup halen derdesttir.

Emin ÇÖLAŞAN'ın yazısı ihbar kabul edilmiş, celbedilmesine rağmen köşe yazarı savcılığa gelerek beyanda bulunmamış, ayrıca yazısının kaynağının ne olduğu gerçeği yansıtıp yansıtmadığı da sorulamamıştır.

Erbil konuşması ile ilgili olarak, Ankara DGM Başsavcılığı'nın iddianamesi delil olarak gösterilmekte olup, iddianamede dayanılan delillerden biri de, isimsiz imzasız hangi makamdan verildiği belli olmayan ancak; istihbarat ve güvenlik birimlerince tutulduğu varsayılan bir rapor delil olarak gösterilmiştir. Bu rapor ile yazarın beyanları birbiri ile çelişik olduğu gibi, iddiaya dayanak olarak gösterilen "Son İmparator Barzani" isimli yazının da Özgür Gündem Gazetesi'nde yayınlandığı belirtilmesine rağmen, sözkonusu yazının yayınlanmadığı faks sistemine girilmek suretiyle usule, ahlaka aykırı olarak elde edildiği saptanmıştır.

Erbil konuşması ile ilgili usule, hukuka, ahlaka aykırı ve hiçbir gerçekliği yansıtmayan bu delillerden sonra açılan davanın duruşmalarına başlanmış, 7 Ekim 1993 günlü duruşmada ise savcılık tarafından "Kaset çözümü" bulunduğu ve dosyaya ibraz edildiği ileri sürülmüştür.

Kapatma davasının ana delillerinden birini teşkil eden Erbil konuşması ile ilgili bu gelişmeler dahi toplanan delillerin doğrulanmayan ve konuşma tümlüğünü belgelemeyen, bu itibarla konuşmanın ana amacının ne olduğunu ortaya koyamayan deliller olduğunu kanıtlamaktadır.

i- Kaset çözümleri sağlıksız olup, delil olarak temin ediliş biçimi usule, yasalar ve ahlaka aykırı.

Başsavcılık iddianamesinde kaset çevirisinin üç ayrı şekilde yapıldığı belirtilmiştir. Kasetin Genelkurmay Başkanlığı'nın 1.10.1993 tarih İSTH; 3590-493-93 İKK ve Güv.D.İç.İsth.s. (614) sayıları yazı ekinde gönderildiği belirtilmektedir.

Soruşturma açıldıktan aylar sonra, DGM Savcılığı'nın veya Mahkemesi'nin Genelkurmay'dan böylesi bir delil istemi olmamıştır. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nında böylesi bir delil istemi olmamıştır. Olduğu takdirde diplomatik yollardan usulen uygun bir şekilde Dışişleri ve Adalet Bakanlığı ile yazışma suretiyle elde edilmesi gerekirdi.

İstihbarat birimlerinin yazılı raporları ile kaset içeriği de çelişmektedir.

Irak Kürdistan Demokrat Partisi'nden herhangi bir istemde bulunulmamıştır. O halde kaset nasıl ele geçirilmiştir. Toplantının seyri içinde konuşmanın tümünü yansıtıyor mu? Orijinal mi? montaj mı? ceza usulde ibraz edilen maddi kanıtların usul hükümleri uyarınca araştırılması doğru olup olmadığının saptanması gerekirdi. Böylesi bir imkanın savunmaya tanınmadığı, emrivaki biçiminde dosyaya girdiği anlaşılmaktadır. Ceza usulumuz açısından böylesi bir delili kabul etmenin ve değerlendirmenin hukuken olanağı yoktur.

Erbil konuşması ile ilgili yerinde inceleme ve sağlıklı tesbitlere varma istemimiz ön savunmamızda yer almış olup, davalı vekili olarak bize bu olanak tanınmadığı için gerekli araştırmayı yapma imkanı olmamıştır.

j- Erbil konuşması, içerik olarak bölücü propaganda mahiyetinde değerlendirilemez. Kapatılma gerekçesi olamaz.

Eldeki mevcut eksik kaset çözümlerine rağmen tabede, çevirmede birçok eksik ve yanlış anlamanın olduğu ortadadır. Konuşma içeriği Irak Kürdistan Demokrat Parti kongresine göre yapılmış olup, Kuzey Irak'taki durumları ele almakta Kürtlerin baskı altında olduğu belirtilmektedir. Bilindiği gibi, 1988 ile 1991 yılında Irak'ta Saddam HÜSEYİN'in Halepçe ve benzeri soykırım politikaları, saldırı ve bombalamaları sonucu yüzbin-

lerce Irak'lı Kürt sınırlarımızdan içeri girmiş bir kısmı uzun yıllar Mardin, Muş, Diyarbakır gibi şehirlerimiz de çadırlarda misafir edilmiştir.

1991 göçü en kapsamlısı olup, sayıları milyonları bulan sığınmacının, Silopi'den Çukurca'ya kadar dağlarda sınır boylarında, karda çamurda içine düştüğü durum dünya kamuoyunun yakın ilgisini çekmiş, birçok devletin yardımlarda bulunması, başta ABD olmak üzere Batı Avrupa ülkelerinin Kuzey Irak'a müdahaleleri sonucunu doğurmuştur. Bu süreçleri yaşayan Irak Kürdistan Demokrat Partisi'nin kongresinde, doğal olarak baskılar gündeme getirilmiştir.

Irak Kürdistanı olarak adlandırılan yerde, yine Kürdistan isimli parti kongresinde söylenenlerin içerik ve amaç olarak, Irak için söylenmiş olmasına 3713 sayılı Yasa'nın 8'inci maddesinde ve Türkiye içinde yapılmış addetmek ve parti kapatma gerekçesi olarak göstermek mümkün değildir.

Eski Genel Başkan Yaşar KAYA Ankara Emniyet Müdürlüğü'ndeki 15.9.1993 tarih ile Savcı ve hakim önündeki 16.9.1993 tarihli beyanları dikkate alınacak olursa birçok yanlış anlaşılma, yazılma ve talebinin konuşma içeriğini yansıtmadığı yönündedir.

Eski Genel Başkan Yaşar KAYA: "...Demokrasi partisinin, Kürt kimliğinin, Kürt halkının demokratik özlemlerinin demokrasi kuralları içinde konuşulmasından ve verilmesinden yana olduğu..." yönündeki beyanı dahi kapatılma gerekçesi olarak gösterilmiş olup, açılan soruşturmadan sonra elde edilen beyanların aleyhe delil olarak kullanılması mümkün değildir.

Yurtdışında işlenen bu tür suçlar TCK'nun 140'ıncı maddesi kapsamında olup, sözkonusu madde yürürlükten kaldırılmış olup, yerine yeni bir hüküm konulmamıştır.

k- Demokrasi Partisi MYK'sının "Barış Çağrısı" başlıklı bildirisi suç oluşturmadığı gibi, kapatılma gerekçesi de olamaz.

DEP kuruluşundan hemen sonra 27 Haziran 1993 tarihinde ilk kurultayını yapmıştır. Bu kurultayda, birçok il örgütü ve kurultay delegesi verdikleri önergelerle, partinin "barış kampanyası" başlatılmasını, akan kanın durması, silahların susması yönünde çalışmalar başlatılmasının kurultay kararı haline getirilmesini istemişlerdir.

Kurultay "barış kampanyası" kararı almasını ve seçilecek yeni Parti Meclisi üyelerinin bu görevi yerine getirmesini öngördüğünden, Parti Meclisi adına Merkez Yürütme Kurulu 1993 yılının Ağustos ayı boyunca

birçok etkinlikte bulunmuştur. Bunlardan birisi de "Barış çağrısı bildirisidir."

Bildiri nedeniyle Ankara DGM Başsavcılığı MYK üyeleri hakkında 1993/115 E. kamu davasını açmış olup, bu dava derdesttir. Aynı bildiri Cumhuriyet Başsavcılığı'nın parti kapatma iddianamesinde delil olarak gösterilmiştir. Bildiri de Kürt halkından bahsedilmesi... Kürt halkının isteklerinin başında bu sorunda dahil olmak üzere, her sorunun yasaksız olarak tartışılabileceği bir demokrasi isteğinin geldiği..." denilmek suretiyle bir takım varsayımlardan yola çıkılarak... bazı yurttaşların diğer yurttaşlarla tam eşitlik içinde olmadıkları izlenimi yaratılmak istenmektedir, denilmektedir.

Konuşmalarda ve bildirilerde Kürt halkından bahsedilmesi başlı başına suç addedilerek, kapatılma gerekçesi olarak gösterilmek suretiyle, tarihsel, sosyolojik, bilimsel gerçekler gözardı edilmektedir.

İddianamenin 41'inci sayfasında: "...Kürt kimliğinin bütün sonuçlarıyla Anayasa ve yasalarda güvence altına alınmasına bağlı olarak Kürt kimliğinin kabulu anlamında, Türkiye Cumhuriyeti'nin uluslararası antlaşmalara koymuş olduğu tüm çekincelerden vazgeçilmesi ve sorunun AGİK süreci ve Paris Şartı'na uygun biçimde çözümlenmesi için adımlar atılması gerektiğinin ifade edildiği; Kürtlerin dillerini, kültürlerini ve sanatlarını yazılı ve sözlü olarak kullanabilmeleri ve geliştirmelerine olanak sağlanması, ana dilde eğitim hakkı verilmesinin savunulduğu görülmektedir." yasal, demokratik, hukuka ve Türkiye'nin imzacısı olduğu uluslararası sözleşmelere uygun en doğal ve haklı, hukuka uygun istekleri, parti kapatma gerekçesi olarak göstermek, peşinen demokrasiyi, düşünce ve ifade hürriyetini, gerçekleri dile getirmeyi yasak ve sansür kapsamına almak, insanlara tek tip düşünce ideoloji doğrultusunda düşünmeğe zorlamak anlamındadır. Böylesi bir iddiayı kabul edebilmenin olanağı yoktur. Yaşadığımız çağda, insan haklarını, demokrasiyi, hukuk devletini, çoğulculuğu, katılımcılığı üstelik meşru zeminlerde, demokratik yolla savunmanın bedeli parti kapatılma olamaz. Hiçbir devlet kendisinin imzacısı olduğu uluslararası sözleşmeleri ve ona bağlı yükümlülükleri görmezlikten gelemez ve bunlara uyulmasını istemeyi suç addedemez. İddianın mantığı bu olunca, kendince ulaştığı sonuçta şu olmaktadır:

".....genel sonuç ve anlam: Türklerden ayrı bir varlığa sahip olduğu bildirilen Kürtlerin, Türklerden kopartılması ve Kürt kökenli yurttaşlarımızın Türk ulusunun kaynaştırıcı bütünlüğünden soğutulması ve ayrılması amaç ve ereğinin ve bu yolda bir kışkırtmacılığın izlenmekte oluşudur..."

İddianamenin mantığı kendi içinde çelişik ve varsayımlar üzerine kurulu olduğu için, birtakım kavramları, düşünceleri ve tahlilleri yerine geldiğinde ayrı ayrı bölümlerde izah etmeğe çalışacağız. Bu nedenle, Anayasa, Siyasi Partiler Yasası, uluslararası hukuk, hukuk devleti, bilim ve sosyoloji açısından Türkiye gerçekliği ve mevcut antidemokratik düzenlemelerde dikkate alınarak ayrı ayrı açıklanacaktır. Gerçekten; 49 sayfalık iddianamenin yüzde doksanı teorik görüşlere, yüzde onu ise esas dava somutuna ayrılmıştır. Bu nedenle bazı görüşlere zorunlu yanıt verirken, hukuki olmaktan çok, politik, bilimsel olmaktan çok yoruma ve varsayıma dayalı iddialara yanıt vermeğe çalışacağız.

3- İddianame kendi içinde çelişik olup, "inkarcı" bir anlayışla Kürt realitesini yadsımaktadır.

Anayasa Mahkemesi'nin muhtelif kararları örnek gösterilmek suretiyle, Türkiye'de Türklerden başka Kürtlerinde yaşadığı, tarihten gelen bir gerçekçilik ve mozaik olduğu vurgulanmaktadır. İddianamenin 33'üncü sayfasında:

"..... özellikle, belirli bir büyüklüğe ulaşmış devletlerde ırk, dil, din, mezhep yönünden çeşitli boyutlara varan farklılıklara sahip toplulukların, yani ulus olgusuna oranla ikincil nitelikte kesimlerin bulunması doğal olduğu kadar, gözlenen bir gerçektirde..." bu tespitten hemen sonra Anayasa Mahkemesi'nin 8.5.1980 gün. Esas 1979/1 (Parti kapatılması) Karar 1980/1'den yapılan alıntı ile şu husus saptanmaktadır: "...bu gibi toplulukların, dilinin ya da dininin toplumun öteki kesimlerden ayrı olduğundan nesnel biçimde sözetmek tek başına bir "azınlık olduğunu ileri sürmek" anlamına gelmez..." denilmektedir.

İddianame bu gerçekliği ortaya koyarken, kendisi ile tamamen çelişen iddiaları sıralamakta, konuşma ve bildirilerde "Kürt Halkı" denilmesini, Kürt kimliği denilmesini kapatılma gerekçesi olarak göstermektedir. Sonuç olarakta zorlama bir mantıkla varsayımlardan yola kalkılarak, partinin kapatılmaması istenmektedir.

4- Kürtler "gayrimüslim ekali yet" değildir. Bu tür bir kıyaslama hukuki olmaktan uzak olduğu gibi bilime aykırıdır.

Ulusal azınlık kavramının menşei hep Lozan anlaşmasına götürülür. Ermeni, Yahudi, Rum gibi mozaiğimizin bir parçası ve tarihin gerçeği olan dini ve etnik azınlıklar Lozan Anlaşması ile bazı hukuksal güvencelere bağlanmışlardır.

Azınlıklar bu nedenle, okullarını açabilmekte kendi dillerinde eğitim ve basın yayın faaliyetlerinde bulunmakta, kültürlerini geliştirebilmektedirler. Bu hakların doğal ve insanı olduğunu yerinde olduğunu belirtmek gerekir. Osmanlı döneminde dahi bu azınlıkların Sultan güvencesinde aynı özgür haklara sahip olduklarını, tazminat fermanı ile bu haklarının dile getirildiğini Meşrutiyet dönemlerinde de benzer güvencelerin olduğunu görmekteyiz. Bu hakların çağdaş bir hukuk devleti için önemli insani değerler olarak her zaman değerlendirilmesi gerektiği izahtan varestedir. Ancak; Lozan Anlaşmasının Batılı ülkelerle imzalanan bir anlaşma olduğu gerçekliğini unutmamak gerekir.

Anlaşmaların hukuk devletinde yeri ve bağlayıcılığı elbette önemlidir. Bu önem Türkiye'nin sonradan imzacısı olduğu tüm uluslararası anlaşmalar içinde geçerlidir. Birini ön plana çıkarırken diğerini yadsımak, hukukun temel ilkeleri ile bağdaşmaz.

Lozan Anlaşmasında unutulan bazı gerçeklerde vardır. Örneğin, Süryaniler o dönemde en büyük azınlık olmalarına rağmen, temsilci olarak o sırada bulunan Metropolitleri Samuel'in Şüryanı azınlığı Türkiye toplumunun mütemmim cüzi olarak gördüğünü ve eşit haklarda olduğunu belirtmesi ve ayrıca azınlık isteklerinden yararlanmak istemiyoruz demesi üzerine, Süryaniler bu kapsam içine alınmamıştır. Ancak, hukuken diğer azınlıklara tanınan hakların dini ve dili itibariyle aynı azınlık statüsünde olan Süryaniler içinde geçerli olduğu bir gerçekliktir. Diğer yandan Lozan görüşmelerinde Kürtlerin konumu çok daha farklıdır. İsmet İNÖNÜ, Lozan'da Türkler ve Kürtleri temsilen bulunduğunu açıklamıştır. Bu husus kayıtlarda açıkca bellidir. Kürtler nüfus yoğunlukları nedeniyle de ekaliyet olarak tabir edilen kesimlerden farklı olmalarına rağmen asıl Müslüman olmaları, ortak din öğesi nedeniyle diğer azınlıklardan farklı olarak değerlendirilmişlerdir. Anayasa Mahkemesi'nin "bazı kararlarında" ...müslüman topluluklar arasındaki değişik gruplara azınlık statüsü tanınmadığı ..." belirlenmiştir denilmektedir.

Burada Müslüman olan adı "topluluk" veya "grup" olarak ifade edilen kesimlerin en başında Kürtlerin geldiği bir gerçektir. Bu gerçeklik, beraberinde bazı hak ve yükümlülükleri de getirmektedir. Devletin resmi tanımı ile bunun adı "Kürt Realitesidir" Her realitenin getirip dayattığı bazı hak ve ödevler vardır. Burada asıl üzerinde durulması gereken, Kürtlerin konumunun azınlık statüsünün çok üstünde olduğu gerçekliğini görmektir. Bunu görmezlikten geldiğimiz zaman, Kürt realitesini inkar etmiş oluruz. Kürt realitesinin tarihten gelen, dil, kültür benzeri birçok zenginlikleri bulunmakta bu zenginlikler, Anadolu mozaiğinin güzelliği ve gerçekliği olarak tezahür etmektedir.

Biz hukukçulara düşen görev, bazı anlaşmaları dar yorumlayıp, aksi kanaatler üreterek, tarihin, toplum değişimin ve çağın önüne dikilmek değildir. Biz hukukçular böylesi bir misyon içinde olamayız... yaşamın gerçekleri, dayatan ihtiyaçları toplum mutabakatlarını, barışını ve demokrasiyi kökleştirecek açılımların öncüsü olmak zorundayız. Aksi halde hala Hammurabi kanunları ile yönetilir olurduk.

4- Anayasa ve başlangıç kısmı Üniter Devlet yapısı, insan haklarının, uluslararası hukukun ve evrensel ilkelerinin uygulanmasına engel gösterilmemelidir.

Anayasa'nın Başlangıç Kısmı "...bu Anayasa hiçbir düşünce ve mülahazanın Türk milli menfaatlerinin, Türk varlığının devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihi ve manevi değerlerinin, Atatürk milliyetçiliği ilke ve inkılapları ve medeniyetçiliğinin karşısında korunma göremeyeceği..." şeklindedir. Burada korunan "Üniter Devlet" yapısıdır. Devletin tekliği ve birliğidir.

Yüce Mahkeme'nin en son ÖZDEP ile ilgili 23.11.1993 tarih 1993/1-2 sayılı kapatma kararında:

"....Bu konuda özenle üzerinde durulması gereken husus daha önce belirtildiği gibi bu yöndeki yasal düzenlemelerin amacı ülkedeki etnik farklılıkların ve bunların dil ve kültürlerinin yasaklanması değildir. Çeşitli etnik kökenlerden gelen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, kendi dil ve kültürlerine sahiptirler... yasaklanan kültürel farklılıkların ve zenginliğin belirtilmesi olmayıp bunların Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak, ulus bütünlüğünün bozulması ve buna bağlı olarak yeni bir Devlet düzeninin kurulması amacıyla kullanılmasıdır..."

Yine Yüce Mahkeme'nin Üniter Devlet yapısına ilişkin olarak Fransa örneği gösterilmiştir. Ayrılıkçı Korsika tezlerinin Fransa Anayasa Mahkemesi'nce kabul görmediği vurgulanmaktadır. Ancak, Fransa etnik farklılıklardan doğan dil ve kültürlerin özgürce kullanımına ilişkin olarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne uygun yasal düzenlemelere gitmiştir. Örneğin Alsas-Loren bölgesinde, Devlet televizyonu kanalıyla Alsasça yayın yapılmakta, alta Fransızca italik harflerle yazı yazılmaktadır. Avrupa Konseyi ve Parlamentosunun bulunduğu Strazbourg'ta bu gerçekliği yaşamak ve görmek mümkündür. Bu tür faaliyetlerin ve hakların kullanımının "bölücülük" olarak algılanamayacağı bir gerçekliktir.

Türkiye'de ne yazık ki birtakım haklardan bahsetmek, hemen "bölücülük" olarak değerlendirilmekte ve yasal düzenlemeler sonucu ağır ce-

zalarla müeyyidelendirilmektedir. Örneğin bir bilim adamı olan Fikret BAŞKAYA'nın yazmış olduğu bir kitap 3713 sayılı Yasa'nın 8. maddesi uyarınca "Bölücülük suçu" olarak değerlendirilmiş, yazar da "terörist" sıfatıyla tutuklanıp cezaevine konmuştur.

Anayasa'nın 2. maddesi T.C. devletinin lâik ve sosyal bir hukuk devleti olduğu gerçekliğini belirtmektedir. Hukuk, Anayasa ve yasalardan başlayarak, Türkiye'nin yükümlendiği uluslararası antlaşmalar, ilkeler ve değerlerin bütününü teşkil etmektedir. Anayasa'nın bu bütün içinde çağa ve günümüze cevap vermediği, değiştirilmesi fikri, T.B.M.M.'de önemle ele alınmakta hemen hemen tüm siyasi partilerin mutabık kaldığı birtakım değişikliklerin yapılması gündeme gelmektedir.

Anayasa'nın değiştirilmesi fikri aynı zamanda Siyasi Partiler Yasası ile seçim yasalarının değiştirilmesi fikri de öne almış bulunmaktadır. 1982 Anayasası'nın 12 Eylül Askeri rejimi ve oluşturduğu Danışma Meclisi ve atadığı hukukçular ile oluşturulduğu, bir nevi tepki Anayasası olduğu; özellikle düşünce ve örgütlenme özgürlüğü ile insan hakları konusunda önemli eksiklikler ve yetersizlikler taşıdığı inancı toplumda ve genel olarak hukukçularda oluşmuş bulunmaktadır.

Biz hukukçuların dar anlamda kanun tatbikçisi olmadığımız, hukukun evrensel ilkeleri ve değerleri ile bağlı olduğumuz gerçeği yanısıra Anayasa'nın 90'ıncı maddesi uyarıca usulüne uygun olarak imzalanmış ve yürürlüğe girmiş uluslararası antlaşmaları bir iç hukuk hükmü olduğu gerçeğini göze almak zorundayız.

Anayasa'nın 3'üncü maddesi resmi dilin Türkçe olduğunu belirlemektedir. Bu gerçekliğin yanısıra Türkiye'de başka dillerin bulunduğu ve 2932 sayılı Yasa ile dil yasaklarının kalktığı gerçeği karşısında, başkaca dillerin özgürce gelişimi ve basım ve yayımının istenmesini dar anlamda "bölücülük" olarak veya Üniter Devlet yapısını bozucu olarak değerlendirmek mümkün değildir. Nitekim Yüce Mahkeme'nin kararlarında da bu husus vurgulanmaktadır.

DEP'in kapatılması için gösterilen delillerin değerlendirilmesinde, Kürt dilinin özgürce konuşulması isteminin bu nedenle kapatılma gerekçesi olarak değerlendirilemeyeceği ortadadır.

Anayasa'nın 4'üncü maddesindeki Devletin yönetim şeklinin Cumhuriyet olduğu yönündeki hükmünü ihlâl eden bir konuşma veya yazılı metin bulunmamaktadır.

Anayasa'nın 14'üncü maddesi "....Anayasada yer alan hak ve özgürlüklerin, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozucu şekilde kullanılamayacağı belirtilmiş olup özellikle siyasi partilerin faaliyetlerinde bunun sınır ve kapsamının iyi değerlendirilmesi gerekmektedir. Siyasi partilerin kullandığı demokratik mücadele yöntemi, yasal ve meşru zeminlerde sürdükçe, şiddete başvurulmadıkça, Anayasal güvence altında olan "düşünce açıklama hürriyetinin" yok edilmemesi esastır. Aksi takdirde siyasi partilerin görüşlerini açıklamaları ve kamuoyu oluşturmaları iktidara geldikleri takdirde, bu yükümlülüklerini yerine getirilmelerine olanak kalmazdı.

5. 2820 sayılı SPY'nın kapatılmaya ilişkin hükümleri ve nedenleri, olayımızda yeterli delil bulunmadığı için uygulanamaz.

SPY'nın 78'inci maddesi: "...Türk devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, diline, bayrağına, milli marşına ve başkentine dair hükümlerinin; değiştirilemeyeceğine ilişkin olup; İddianamede gösterilen iki konuşma ve bir bildiri eyleminde bu yönde bir görüş ve düşünce açıklaması bulunmamaktadır.

İddianın bu konuya açıklık getirerek, hangi söz ve eylemle ihlalin sağlandığını kanıtlaması gerekmektedir. DEP programında 7 sayfada: "Kürt sorununa barışçıl ve adil çözüm başlığı altında görüşlerini net olarak belirlemiş olup, bu görüşleri nedeniyle kapatma istemi yoktur. O halde bu programa uygun söz ve yazılı açıklamaların kapatılma gerekçesi olarak gösterilmesi de mümkün değildir. Parti programı dikkate alınacak olursa, partinin örgütlenme modelinin demokratik kitle partisi yönünde olduğu, kesinlikle ırk temelinde olmadığı ortaya çıkacaktır.

Türkiye'de en çok konuşulan ve çözüm bekleyen Kürt sorunu ile ilgili olarak ileri sürülen görüşlerin tam bir demokrasi ve hukuk değerlerine bağlı bir çözümü içerdiği görülmektedir. Böylesi bir çözüme karşı olmak, Türkiye'nin imzacısı olduğu uluslararası anlaşmaları ve hukukun evrensel ilkeleri ile, demokratik toplum yaşamına aykırılık teşkil eder.

SPY'nın 81'inci maddesi ise Türkiye'de dil yasakları kalkmasına rağmen, hala bu yasağı sürdüren bir hüküm olmakla açıkca Anayasa'ya aykırılık teşkil etmektedir.

6- Uluslararası anlaşmalar açısından kapatılma gerekçesi bulunmamaktadır.

İddianamenin 42-44 sayfaları ile esas hakkında görüşün 11'inci sayfasında: Helsinki Sonuç Belgesi ile Yeni Bir Avrupa için Paris Şartı'nın

hukuksal dayanağı ve bağlayıcılığı bulunmadığı, "...bu sözleşme ve eki protokollerde azınlıklar ve etnik gruplara ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır..." denilmektedir.

AGİK süreci içindeki Viyana bildirgesi ile görüşlerde de bağlayıcı hüküm taşımadığı belirtilirken, özellikle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile ilgili olarak açık ve gerekçeli bir görüşün yer almadığı görülmektedir.

Öncelikle şunu belirtmekte yarar görmekteyiz. Pacta Sun Senvanda, yani ahde vefa sözleşmeye saygı kuralı hukuk devleti olmanın en temel zorunluluklarından biridir.

Türkiye dahil, sözkonusu anlaşmaları imzalayan devletlerin bazı yükümlülükleri bulunmakta ve kendi iç mevzuatlarının sözleşmelere uydurulması, bu yönde değişikliğe gidilmesi gerekmektedir. Buna uymanın müeyyidesi, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ile İnsan Hakları Adalet Divanı'nda yargılanmayı kabul ile birlikte politik olarak, önemli sonuçlar doğurmaktadır. Türkiye bu tür konularda özellikle hassas davranmakta AT'ye girmek, ülkenin demokratikleşmesi için hukuk alanında insan hakları konusunda bazı adımlar atmak için son yıllarda gözle görülür gayretlerin içine girmektedir.

Türkiye'de yasalar piramidin en uç noktası Anayasa ise bununda bir üst noktası vardır ki: O da Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesidir. Bir nevi ortak Anayasa olma, uluslarüstü hukuk olma yönünde ciddi gelişmelerin kaydedildiği bir aşamada Türkiye'de iddia, savunma ve yargı üçlüsünün bu gerçekliği göz önüne alması kaçınılmaz olmaktadır. Anayasa'nın 90'ıncı maddesi uyarınca bir iç hukuk hükmü haline gelen anlaşmaların uygulanması yasal zorunluluktur.

Anayasamızın 10'uncu maddesi: "....Herkes, dil, din, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir." denilmektedir. Türkiye gerçekliğinde, bu eşitliğin olduğunu söylemek mümkün müdür? Bu eşitliğin olmadığını ve sağlanması gerektiğini söylemeyi bu yönde bir siyasi partinin düşünce açıklamasını "bölücü" olarak değerlendirmek, çelişki değil midir?

Anayasa'nın 66'ıncı maddesine göre "Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür" denilmektedir. Bu durumda Türkiye mozaiğinin bir parçası olan, etnik kimliği Kürt olan bir T.C. vatandaşı radyoda, televizyonda kendi dilinde Kürtçe bir türkü dinleyemiyorsa, kültürel hak-

larını kullanamıyorsa yasalar karşısında eşitlikten sözedilemez. Bir siyasi parti bunu dile getiriyorsa, kapatılma tehditi ile karşılaşıyorsa o ülkede demokrasiden sözedilemez.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 2. maddesi: "Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka görüş, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuş ya da benzeri başka bir statü gibi herhangi bir ayrım gözetilmeksizin bu bildirgede öne sürülen tüm hak ve özgürlüklere sahiptirler..." bu hüküm ile Anayasamızdaki benzer hüküm insanlığın büyük bedeller ödeyerek elde ettiği kazanımlardır.

Birleşmiş Milletler 1966 tarihli kişisel ve siyasal haklar sözleşmesinin 27'nci maddesi: "....Etnik ve dinsel azınlıklarla dil azınlıklarının bulunduğu devletlerde bu azınlıklardan olan kişilerin kendi kültürlerinden yararlanma, kendi dinlerini ya da dillerini kullanma hakları inkar edilemez..." denilmektedir. Paris Şartı'nda:

"....Bir ulus içindeki azınlıkların soy, kültür, dil, din, yönünden sahip oldukları kimliğin korunacağını, azınlıklara mensup kişilerin hiçbir ayrım yapılmaksızın kanun önünde tam bir eşitlik içinde işbu kimliği serbestçe ifade etmek, korumak ve geliştirmek hakkına sahip olduklarını teyit eder..."

T.C. Devleti, Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konseyi (AGİK) üyesidir. Uluslararası sözleşmeleri ve bildirgeleri kabul etmiş imzalamış bir ülkedir. Uluslararası planda, bu sözleşme ve bildirgelere uymayı taahhüt etmiş olan T.C. Devleti, kendi iç hukukunda bunları ne kadar yerine getirmiştir? Biz hukukçuların asıl üzerinde durması ve sorgulaması gereken konu budur. Bu sözleşmelerin bizi bağlamadığını ileri sürüp, görmezlikten gelemeyiz.

Türkiye'de TCK'nun 141, 142, 163'üncü maddeleri düşünceyi yasakladıkları için 12.4.1991 tarihinde kaldırılmasına rağmen, aynı gün 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasası 8'inci maddesi uyarınca daha ağır cezai müeyyideler getirilmiştir.

Bir asırdan bu yana Türkiye'de azınlık sayılan Rumlar, Ermeniler, Yahudiler, kendi dillerinde eğitim, gazete, yayın faaliyetleri ile kültürlerini geliştirmeleri mümkün olmasına, İngilizce, Fransızca, İtalyanca dillerinde aynı şekilde eşit ve özgür faaliyet imkanı bulunmasına rağmen, adı Kürt olan herşey yasağa bağlanmış bulunmaktadır. 2923 sayılı Yabancı Dil Eğitimi ve Öğrenimi Kanunu mad. 2/a: "Türk vatandaşlarına ana dilleri Türkçe'den başka hiçbir dil okutulamaz ve öğretilemez. "Anayasa'nın 28. mad. Basın hürriyetini belirlemiş olup, ülkenin bölünmez bütünlüğü-

ne yönelik yayın yapılamaz, hükmü ile, Türkçe dışındaki etnik kimliklerin ifadesi 3713 sayılı Yasa'nın 8'inci maddesinde "....hangi yöntem, maksat ve düşünceyle olursa olsun Türkiye devletini ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmayı hedef alan yazılı, sözlü, propaganda ve toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılamaz...." denilmek suretiyle, Türkiye Cumhuriyetinin asli unsurları olan, zengin mozaiğini teşkil eden Türk dili ve kültürü dışında örneğin Kürt dili ve kültürünün konuşulması ve geliştirilmesi yasak ve ceza kapsamına alınmış bulunmaktadır.

Benzer hükümler, 3257 sayılı Sinema, Video Ve Müzik Eserleri Kanunu Madde 9/3'te, 2559 Sayılı Polis Vazife ve Selahiyetleri Yasası 8/d fıkrada, 2954 sayılı Radyo ve Televizyon Yayınları Kanunu 4/a da, Dernekler Yasa'sında ve daha birçok yasada yer almaktadır. Bu fiili yasa kısıtlamaların tamamı uluslararası sözleşmelere aykırıdır. İddianamenin 37'nci sayfasında: "...özel yaşantılarında çeşitli etnik kökenlerden gelen yurttaşların kimliklerini belirtmeleri, dillerini konuşmaları gelenek ve göreneklerini konuşmaları karşısında herhangi bir engel yoktur.." şeklinde bir açıklamanın inandırıcı ve hukuki bir dayanağı yoktur. Bu yönde siyasi faaliyette bulunan DEP'in bu nedenle kapatılmasının istenmesi büyük bir çelişki olarak tezahür etmektedir. İddianamede devamla "...Yasaklananın, azınlık ve ayrı bir ulus oluşturduklarının ifade edilmesi suretiyle ulus bütünlüğünün bozulması amacını gütmeleridir..." şeklinde açıklamada bulunuluyorsa da, Kürt halkından, dilinden bahsetmek başlı başına kapatma gerekçesi olarak gösterilmektedir.

AGİK insani boyut konferansı Kopenhag toplantısı belgeseli bizi bağlayıcı hükümler taşıyor.

5-29 Haziran 1990 tarihinde yapılan toplantıya Türkiye katılmış ve imzacısı devlettir. Bu toplantıda "...insan haklarını ilgilendiren uluslararası belgelerin iç planda hukuk devletine yaptığı katkının önemini dikkate alan katılan devletler, henüz yapmamış iseler, Medeni ve siyasi haklara ilişkin Milletlerarası Sözleşmeye, ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin Milletlerarası sözleşmeye ve diğer ilgili milletlerarası belgelere katılmayı göz önünde bulunduracaklarını teyid ederler" denildikten sonra, buna bir denetim mekanizması getirilerek, Yargı gözlemciliğini şu şekilde açıklamakta:

"....Viyana Kapanış Belgesi'nin AGİK İnsani boyutu çerçevesinde üstlendikleri taahhütlerin uygulanmasında en iyi bir şekilde bir şeffaflık sağlamak arzusunda olan katılan devletler, bir güvenlik önlemi olarak, milli mevzuat ve devletler hukukunca öngörüldüğü gibi: Mahkemeler önündeki duruşmalar sırasında katılan devletler tarafından gönderilecek

gözlemcilerin, hükümet dışı örgütlerin temsilcilerinin ve diğer ilgili kişilerin mevcudiyetini kabul etmeğe karar vermişlerdir. Kapalı oturumun ancak kanunda öngörülen durumlarda ve devletler hukukundan kaynaklanan vecibelere ve milletlerarası taahhütlere uygun ilan edilebileceği hususunda mutabık kalmışlardır."

Türkiye bir hukuk devleti olarak bu yükümlülüklerin altına girdikten sonra, aynı hakların bir başka Avrupa Konseyi üyesi devlet açısından ve Türk hukukçular tarafından da geçerli olabileceği gerçeğini görmek gerekir. Kapatma davasının en ağır sonuçlarından birisi de onu aşkın milletvekilinin üyeliklerinin düşmesi ve yargılanmaları sonucunu doğurmasıdır ki, böylesi bir durumda "yargı gözlemcisi" olarak denetim altında bulunacağımız gerçeğini göz önüne aldığımızda iç mevzuatımızın uluslararası sözleşmelerle uygunluğununda bir denetim geçireceği gerçeğini unutmamak gerekir.

"AGİK" Milli azınlıklar uzmanlar toplantısı 1991 Cenevre Raporu'nu dikkate almak zorundayız.

1-19 Temmuz 1991 tarihlerinde Cenevre'de toplanan ve Türkiye'nin de katıldığı "Yeni Bir Avrupa için Paris Şartı" çerçevesinde;

"...Paris Yasası'nın ilgili hükümleri uyarınca, katılan devletlerin temsilcileri Milli Azınlıklar ve onlara mensup kişilerin haklarına ilişkin konularda gerek yasal, siyasi ve ekonomik geçmişlerinin, gerek durumlarının farklılığını yansıtan ayrıntılı bir tartışma yapmışlardır.."

Milli azınlıklara mensup kişilerinki de dahil olmak üzere, insan hakları ve temel hürriyetlere saygının ve onların tam olarak kullanılmasının Yeni Bir Avrupanın temelini teşkil ettiğini kabul ederek;

Halkları arasındaki dostane ilişkilerin aynı zamanda barış, adalet, istikrar ve demokrasinin, milli azınlıkların etnik, kültür dil ve din kimliğinin korunmasını gerekli kıldığı ve bu kimliğin ileri götürülmesi için şartların yaratılması gerektiği yolundaki derin kanılarını teyid ederek,

Milli azınlıkların bulunduğu devletlerde, demokrasinin milli azınlıklara mensup olanlar dahil tüm kişilerin haklar ve temel hürriyetler konusunda tam ve fiili eşitliğe sahip olmasını ve hukuk devleti ve demokratik kurumlardan yararlanmasını gerekli kıldığına kani olarak.... tüm etnik, kültür, dil veya din farklılıklarının mutlak süratle azınlıkların yaratılmasına müncer olmayacağını not ederler... denilmektedir.

Milli azınlıklara mensup kişilerin etnik, kültür, dil ve din benliklerini serbestce korumağa, muhafazaya ve geliştirmeğe ve kültürlerin tüm vecheleri ile iradeleri hilafına herhangi bir şekilde asimilasyon girişimlerinden ari olarak geliştirmeğe ve muhafaza etmeğe hakları olduğunu teyid ederler. Bunların dışında katılan devletler; azınlık dillerinin geliştirilmesi, eğitimi, kültür ve daha birçok konuda açıklayıcı kararlar alınmıştır. Son olarak katılan devletlerin kendi ülkelerinde milli azınlıklara ve etnik kimliklere ilişkin, gönüllülük esasına göre AGİK sekretaryası aracılığı ile bilgilendirme yükümlülüğü kararıda vardır.

Türkiye bu toplantılara katılmış, imza vermiş yükümlülük üstlenmiş bir hukuk devleti olarak, bu anlaşmaları yoksayamaz. Bu nedenledir ki: DEP'in barış bildirisinde değindiği bu yükümlülükleri kapatılma gerekçesi olarak sunan iddianameyi anlamakta güçlük çektiğimizi belirtmek isteriz. Bir siyasi parti yetkili kurulunun, devletin imzacısı olduğu sözleşmelerin gereğinin yerine getirilmesini istemekten daha doğal birşey olamaz. Burada önemle dikkat edilmesi gereken nokta bu isteklerin demokratik yasal çerçeve içinde istenmiş olmasıdır.

AGİK İnsani Boyut Konferansı Moskova Toplantısı Belgesi

10 Eylül - 4 Ekim 1991 tarihleri arasında Moskova'da düzenlenen toplantıya Türkiye'de katılmış, imza vermiştir. Bu toplantıda şu saptamalar ilgi çekicidir:

"....Milli, etnik veya ayırımcılık, düşmanlık ve şiddet hareketlerini özellikle esefle karşılamışlardır. Bu itibarla katılan Devletler, insani boyuta ilişkin taahhütlerinin tam olarak yerine getirilmesi için, meydana gelen köklü siyasal değişikliklerden özlü şekilde yararlanması gereken sürekli gayretlerin halâ zorunlu olduğu görüşünü ifade eder...."

"....Katılan devletler, Kopenhag Belgeselinde yer alan, hukuk devletine ilişkin taahhütlerini hatırlar, hukuk devletinin temelini teşkil eden adalet ilkelerini ileri götürmeğe ve desteklemeğe olan bağlılıklarını teyid ederler. Özellikle, demokrasinin, hukuk devletinde mündemiç bir unsur olduğunu ve çoğulculuğun, siyasal örgütler bakımından önem taşıdığını tekrar teyid ederler..."

"...katılan devletler, bir olağanüstü hal döneminde insan hakları ve temel özgürlüklerin korunmasının, Kopenhag toplantısı belgesinin ilgili hükümlerinin hesaba katılmasını ve taraf oldukları uluslararası sözleşmelere riayet edilmesinin önem taşıdığı kanaatindedirler..."

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Türkiye'de iç hukuk hükmünde olup, uygulanması zorunluluğu vardır.

Türkiye Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni, 1954 yılında onaylamıştır. İmzalanan ve Resmi Gazete'de yayınlanan sözleşme Anayasa'nın 90'ıncı maddesi uyarınca iç hukuk hükmü haline gelmiştir. İddianame ve esas hakkında görüşte, bu sözleşmenin bağlayıcılığı konusunda hiçbir görüşün ileri sürülmemesi dikkat çekicidir.

Davanın konusu, parti kapatma olunca, gösterilen delillerde iki konuşma bir bildiri, yani "düşünce açıklaması" olunca; AİHS'in 9. maddesinde belirlenen "...herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne hakkı vardır.." hükmü, 10'uncu maddede yer alan "...herkesin anlatım özgürlüğüne hakkı vardır..." hükmü, 11'inci maddede yer alan "...herkesin barışçı amaçlarla toplanma hakkı...." hükmü, açıkca ihlâl edilmektedir.

Sözleşmenin, 14'üncü maddesinde "...bu sözleşmede öne sürülmüş olan hak ve özgürlüklerden yararlanma; cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal ya da başka bir görüş, ulusal ya da toplumsal köken, bir ulusal azınlıktan olma, mülkiyet ve benzeri başka bir statü ayrımı gözetilmeksizin herkes için sağlanır..." hükmü karşısında, iddianın, yasal; uluslararası hukuk ve hukukun evrensel ilkeleri açısından, çağımız açısından haklı hiçbir dayanak ve gerekçesinin olmadığı ortadadır. Uluslararası bağlayıcı sözleşmeleri hiçe sayan iddianame, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ve Avrupa İnsan Hakları Divanı'nın yargı denetimini de önemsememektedir.

7- Hukuk devleti ve demokrasi açısından, DEP'in düşünceleri nedeniyle kapatılması ülke yararına değildir.

1982 Anayasası'nın hazırlandığı koşulları göz önünde tutmakta yarar vardır. 12 Eylül sabahı beş general, iç hizmet kanunundan aldıkları bir yetki ile yönetime el koyduklarını ilan ettiklerinden, yaptıkları ilk iş TBMM'ni ve demokrasinin vazgeçilmez unsurları olan siyasi partileri kapatmak. Liderlerinin bir kısmını Zincirbozan'a toplamak olmuştur.

Kaynağı ulus egemenliği ve iradesi olmayan bir askeri darbe ile atanan Danışma Meclisi ve bazı hukukçuların generallerin isteğine uygun hazırladıkları bir anayasa tek yanlı olarak sözde referanduma sunulmuştur. Bir tepki ve düşünce ve örgütlenme özgürlüğünü kısan, birçok antidemokratik hükümle dolu olan Anayasa'nın, uluslararası sözleşmelere, hukukun evrensel ilkelerine ve Türkiye toplumuna uymadığı aradan geçen süre içinde birçok kez kanıtlanmıştır.

Zincirbozan'a sürgün edilen liderlerin yasağı kalkmış bugün Çankaya'da Cumhurbaşkanı olarak görev yapmakta, diğer liderlerin yasağı kalkmış, tamamı bugün meclis üyesi ve siyasi partilerinin başında bulunmaktadırlar.

TBMM üyeleri ve siyasi partiler bu Anayasa'nın değişmesi gerektiğini hep söylemişler, Ancak: siyasi çıkarları gereği bu tarihi görevi yerine getirmemişlerdir.

Anayasa'nın, Siyasi Partiler Yasası'nın seçim yasalarının değiştirilmesinin en çok tartışıldığı bir ülkede, biz hukukçuların hukuku dar manada "Kanun tatbiki" olarak değerlendirmemiz mümkün değildir. Bizi bağlayan hukukun evrensel değerlerini, uluslararası sözleşmeleri bir kenara atamayız.

Anayasa ve yasalarımızda birçok çelişkili hükmün bulunduğu gerçeği karşısında, çağımıza damgasını vuran insan hakları ve özgürlük değerlerini ülkemiz ve toplumumuz için lüks görme, tam katılımcı, çoğulcu bir demokrasiyi henüz özümsemeyecek kaldıramayacak toplum olduğumuz anlayışı ile erteleme hakkını kendimizde göremeyiz.

Bir hukuk devletinde biz hukukçulara düşen sorumluluklar, bizi kamu vicdanında ve tarih önünde sürekli değerlendirme konusu yapacaktır.

Adnan MENDERES'in idamına karar veren yargıçların hiçbiri bugün anılmıyor. Ancak; Devlet töreni ile itibarının iadesine karar verilen Adnan MENDERES'in İstanbul Topkapı'da bulunan anıt mezarını hergün binlerce insan ziyaret ediyor.

Anayasa Mahkemesi bazı kararlarında hukukun genel ilkelerinin, Anayasa kurallarından da önde geldiğini belirlemiştir. Uluslararası sözleşmelere dayalı ulusalüstü bir hukukun varlığı ve bu hukukun ve Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ve kararlarının bağlayıcılığı ve insan haklarının ortak değer olarak korunması anlayışı, Anayasa Mahkemesi'nin getireceği yorumlardaki çağdaş niteliği belirleyen ölçütler haline dönüşmüştür. Hukuk devleti olmanın en başta gelen ölçütü de budur. Bu ölçütün düşünce özgürlüğü ve örgütlenme özgürlüğü açısından özenle korunması, demokrasinin vazgeçilmez unsurları olan siyasi partilerin yaşatılması ile mümkün olacaktır.

Anayasa'nın başlangıç ve 174'üncü maddesinde, ".....Türk toplumunun çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırması ya da bu seviyenin üstüne çıkarılması azmini belirlerken", 2. maddesinde Cumhuriyetin nitelikleri ara-

sında demokratik olmayı hukuk devletinin temel özellikleri arasında saymıştır.

Çoğulculuk, katılımcılık, düşünce ve örgütlenme özgürlüğü, demokrasinin vaçgeçilmeyen öğeleridir.

DEP işlevlerini yerine getirirken, baskı ve teröre başvurmamıştır. Aksine sürekli saldırılara hedef olmuştur. Ülkenin bölünmez bütünlüğünü bozmadan, yasal ve meşru zeminde demokratik toplum kuralları içinde, sorunların çözümünden yana olmuştur. Bu nedenle iki konuşma ve bir bildiri eylemi yani "Düşünce açıklama" nedeniyle kapatılmasının istenmesi, anayasal ve hukuksal korumadan yararlandırılmaması istemi hukuk devleti ve demokrasinin temel ilkeleri ile bağdaşmamaktadır.

8- Ülkemizin ve demokrasinin çıkarları açısından, toplumsal barış açısından DEP yaşamalıdır.

DEP'in kapatılması davasında, işin bir hukuksal yanı bir de toplumsal yanı vardır. Bugün DEP gibi bir partinin Türkiye genelinde örgütlendiği, onu aşkın milletvekilinin bulunduğu gönül verenlerinin sayısının yüzbinleri aştığı gerçeğini dikkate almak gerekir. Diğer bir nokta, ülkenin içinde bulunduğu siyasi ve toplumsal konjonktürdür.

Bugün Türkiye tarihininin en bunalımlı günlerini yaşamaktadır. Bir yandan, yılda 800 Trilyona varan Olağanüstü Hal harcamaları, diğer yandan 5 Nisan kararlarını dayatan ekonomik çöküntü, enflasyon, işsizlik ve çözümsüzlük, Türkiye'de günde elliyi aşkın insanın öldüğü, binlerce faili meçhul cinayet ve köy boşaltmasının yaşandığı koşullarda, toplumsal barışa, huzura, akla ve sağduyuya en çok ihtiyaç duyulan günlerde yaşamaktayız.

DEP'in kapatılması davası, etnik kökeni Kürt olan milletvekillerinin yasama dokunulmazlıklarının kaldırılması ve tutuklanmasından sonra, kapatılma kararı ile Anayasa'nın 84'üncü maddesi uyarınca üyelikleri düşecek milletvekillerinin onlara gönül veren oy veren seçmenleri nezdinde uyandıracağı duygu ve tepki, etnik kimlikleri Kürt olanların dışlanması cezalandırılması olarak algılanacaktır. Ne yazık ki siyasi partilerin "münhasıran denetimi" yetkisi, Terörle Mücadele Yasası'nın 9'uncu maddesi uyarınca ihlal edilmiş, partinin eski ve yeni genel başkanları tutuklanmışlardır.

Ne yazık ki; siyasi partilerin kapatılması davaları gibi önemli davaların, genelde, siyasal ve demokratik yaşama Anayasa'nın temel ilkeleri doğrultusunda yön verici, temel hak ve özgürlükleri koruyucu işlevi ağır

basan Anayasa Mahkemelerinde görülmesinin en temel nedenleri de ortadan kaldırılmış bulunmaktadır. Ankara DGM Başsavcılığı açtığı soruşturmalarla "De Facto" bir durumla siyasi partileri henüz kapatılmadan, fiilen işlemez duruma sokmuştur.

9- Anayasa'nın 84. maddesi açısından, DEP'in kapatılması durumunda, Anayasa'nın 84'üncü maddesi uyarınca davanın açıldığı tarihte DEP üyesi olan onu aşkın milletvekilinin milletvekilliği düşecektir.

Bu hüküm, eylem ve sözleriyle partinin kapatılmasına neden olan milletvekillerini kapsamıyor. Davanın açıldığı tarihte üye olan tüm milletvekilleri kapatılma davası sonucu etkilenmektedirler.

Ceza hukukun genel ilkeleri arasında yer alan, Cezaların Şahsiliği Prensibi açıkca ihlal edilmektedir. Parti tüzelkişiliği, parti üyeleri, yöneticileri ve milletvekilleri kişilikleri ayrı ayrıdır. Partinin kapatılması durumunda hepsinin cezalandırılması "Kolektif Cezalandırma" anlamına gelir.

Kolektif cezalandırma, Ortaçağ döneminden kalma aşiret ve derebeylik hukukunun temel yargılamaları olmakla, aynı zamanda engizisyon döneminin bariz karakteristiğidir. Günümüzün çağdaş hiçbir hukuk devletinde "kolektif sorumluluk" yoktur. Nitekim ceza sistemimizde hukukun bu temel ilkesi yer almışsa da, siyasi partiler açısından getirilen bu hüküm ne yazık ki cezaların şahsiliği prensibine aykırı olarak, sonuç doğurmaktadır.

Anayasamızın 83'üncü maddesine göre, eylem ve sözleriyle ceza sorumluluğu olan ve kapatılmaya neden olan milletvekillerinin ayrı ayrı saptanması gerekir. Davamızda ise kapatılma gerekçeleri milletvekili olmayan eski Genel Başkan Yaşar KAYA'nın iki konuşması ile milletvekili olmayan MYK üyelerinin bildirisine dayanmaktadır. Yani kapatılma davasında hiçbir milletvekilinin söz ve eylemi sözkonusu değildir.

Anayasa Mahkemesi, hukukun evrensel ilkeleri karşısında, partinin kapatılmasında hiçbir etkisi olmayan milletvekillerinin "cezaların şahsiliği prensibi" uyarınca milletvekilliklerinin düşürülmesine karar vermemelidir.

Seçimle gelen bir milletvekilinin, milletvekilliğinin Anayasa Mahkemesi kararıyla ya da TBMM'nin Başkanlığı'nca tesis edilecek yönetsel bir işlemle (tesbitle) sona ermesi, "kuvvetler ayrımına" ve "ulusal iradenin üstünlüğüne"de aykırıdır.

Siyasi Partiler Yasası'nın 95'inci maddesinde: fiileriyle siyasi partilerin kapatılmasına neden olanların on yıl süreyle başka bir siyasi partiye alınamayacakları ve milletvekili adayı olamayacakları yönünden hükmü ile, Anayasa'nın 84'üncü maddesi birbiriyle çelişmektedir. Anayasanın 69'uncu maddesinde yeralan hüküm ile SPY'nın 95'inci maddesinde yer alan hüküm arasında da çelişki bulunmaktadır. SPY'nın hükümlerinde kendi eylemleriyle partinin kapatılmasına neden olan, üye, yönetici ve milletvekilleri sayılırken, Anayasa'nın ilgili hükümleri böylesi bir ayrım görmemektedir.

Kendi, eylemleri ile partinin kapatılmasına neden olmayan milletvekillerinin üyeliklerinin kapatılma kararı ile düşürülmesi, AİHS'nin 6'ncı maddesinde yer alan adil ve makul bir yargılama hakkının ihlali ile birlikte, 7'nci maddenin de ihlali anlamındadır.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı 15.12.1993 tarihinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na bir yazı göndererek, DEP'in 2.12.1993 tarihinde üyesi bulunan milletvekillerinin listesinin gönderilmesini istemiştir.

T.B.M.M. Başkanlığı cevabı yazısında; Mardin Milletvekili Mehmet SİNCAR'ın 4.9.1993 tarihinde vefat ettiğini, Şırnak Milletvekili Mahmut ALINAK'ın 30.11.1993 tarihinde, Muş Milletvekili Muzaffer DEMİR'in 1.12.1993 tarihinde DEP'ten istifa ettiklerini, ayrıca Diyarbakır Milletvekili Mahmut UYANIK'ın 17.12.1993 tarih, Muş Milletvekili M. Emin SEVER'in 16.12.1993 tarihli yazılarıyla DEP'le üyelik bağlarının olmadığını bildirdikleri belirtilmiştir.

Meclis Başkanlığı'nın yazı ekinde DEP Genel Başkanlığı'nın 13.7.1993 tarih, 993/1160 sayılı yazısı ile yine DEP Genel Başkanlığı'nın 24.12.1993 tarih ve 30.12.1993 ve 14.1.1994 tarih cevabı yazılarının ekte olduğu belirtilmiştir. Bu yazılarda Muş Milletvekili M. Emin SEVER ile Diyarbakır Milletvekili Mahmut UYANIK'ın durumuna açıklık getirilmiş olup; DEP'in aynı zamanda kurucu üyeleri bulunan Şırnak Milletvekili Mahmut ALINAK ile Muş Milletvekili Muzaffer DEMİR ile ilgili TBMM Başkanlığı'nın yazısı, Parti kayıtları ile çelişmekte ve sunulan istifa dilekçeleri ile istifa alındı belgeleri kayıtlarda geçmemektedir.

Partilerin gelen ve giden evrak kayıtları ile verilen belgelerin tarih ve sayıya bağlanması, altında yetkili parti yöneticilerinin imzası ile mühür bulunması gerektiği izahtan varestedir. Hiçbir şekil şartı taşımayan ve gerçekliği parti ile yapılan yazışmalar ile doğrulanmayan bazı belgeleri TBMM Başkanlığı'nın kabul ederek, bazı üye milletvekillerinin, istifa et-

miş sayılmasının ve bağımsız üye olarak gösterilmesini anlamak mümkün değildir. Bu konuda esas olan parti kayıtlarıdır. İki adet istifa alındı belgesi incelenecek olursa, ayrı yazılardan çıkan, parti anteti taşımayan üzerinde partinin tarih sayısı bulunmayan, mühür ve kaşe taşımayan yazılar olduğu görülecektir.

DEP Genel Merkezinin Anayasa Mahkemesi'ne sunduğu 13.4.1994 tarihli yazılarında da açıkca anlaşılacağı üzere TBMM Başkanlığı hukuka aykırı bir takım tesbitlerde bulunmuş, dayanağı belgeler ise şekli ve hukuki olarak hüküm doğurmamaktadır. Asıl olan ve dikkate alınması gereken husus parti yazılarıdır. Aksi takdirde bu hususun parti ilgi kayıtları istenmek suretiyle incelenmesi gerekmektedir.

DEP'in dava açıldığı tarihte, birisi vefat etmiş onyedi milletvekili bulunmasına rağmen, Anayasa'nın 78. maddesinde "...Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliklerinde boşalma olması halinde, ara seçime gidilir. Ara seçim, her seçim döneminde bir defa yapılır ve genel seçimden otuz ay geçmedikçe ara seçime gidilemez. Ancak; boşalan üyeliklerin sayısı, üye tamsayısının yüzde beşini bulduğu hallerde, ara seçimlerin üç ay içinde yapılmasına karar verilir..." hükmü karşısında DEP'in kapatılma olasılığı karşısında siyasi bir kararla "ara seçim" yapılması önlenmek istenmiştir. Anayasa'nın 84. maddesinin uygulanması ihtimaline binaen durum açıklığa kavuşturulmalıdır.

10- SPY'nın 78. ve 81. maddeleri zımnen ilga edilmiştir.

Ön savunmamızda SPY'nın kapatılmaya ilişkin hükümlerinin Anayasa'ya aykırılığını belirtmiştik. Özellikle davamızda uygulanması istenen bu maddelerin Anayasa'ya aykırılığının incelenerek iptalini istiyoruz.

Anayasa'nın geçici 15. maddesi, ömrünü doldurmuş, keemlemyekün bir maddedir. Hukukun temel ilkeleri ve özellikle sonradan Türkiye'nin imzacısı olduğu sözleşme hükümlerine ve hukukun temel ilkelerine açıkca aykırılık teşkil etmesi nedeniyle davamızda uygulanması mümkün değildir.

- TCK'nun 141, 142, 163'üncü maddelerinin kaldırılması bu yöndeki yasakların da kalkması anlamındadır.

- 2932 sayılı dil yasağının kalkması sonucu SPY'nın 81'inci maddesinin uygulanma kabiliyeti ortadan kalkmış bulunmaktadır.

Askeri Yargıtay 3. Dairesi DİSK ile ilgili kararında: "...TCK'nun 141, 142, 163'üncü maddelerinin kaldırılmasına ilişkin tasarının gerekçe-

sinde; TCK'nun 141, 142, 163'ncü maddeleri ile Dernekler Kanunu'nun 5/7, 8, 62 maddelerinin şiddete başvurmayan düşünceyi ifade ve örgütlenme özgürlüğünü kısıtladığı, dolayısıyla bu hükümlerin çağdaş, demokratik toplum düzeyine ulaşmak için engel teşkil ettiği ve bu nedenle kaldırıldıkları kabul edildikten sonra ....As.CK'nun 148/B maddesi ile 2821 sayılı Yasa'nın 58/1 maddesindeki hükümlerin, açık bir ilga hükmü olmamasına rağmen yürürlükten kalktıkları şüphesizdir..." denilmektedir.

Askeri Yargıtay kararları ile birçok mahkeme kararında bu yönde gelişen içtihatlar karşısında, Anayasa Mahkemesi'nin de SPY'nın ilgi hükümlerini, demokratik hukuk devleti olmanın gereği olarak, incelemesi ve iptal etmesi gerektiği düşüncesindeyiz.

11. Toplumsal barış ve demokrasi için, DEP bir şanstır.

Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğusu'nda 1978 yılında ilan edilen sıkıyönetim 1987 yılında yerini Olağanüstü Hal Uygulamasına bıraktı. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği, Koruculuk, Özel Tim, Özel Ordu derken, Olağanüstü Hal Kararnameleriyle sürgünler, sansürler, her türlü antidemokratik hüküm, olayları, sorunları çözemedi. Bugüne kadar uygulanan baskı politikaları askeri çözüm reçeteleri, daha çok can almasına yol açarken, demokratik yolların dışında arayışları, silahlı eylemliliği güçlendirdi. Yasal, demokratik platformların kapatılması, depolitizasyon politikaları ile sivil toplum örgütlerinin siyasetten yasaklanması, giderek suskun toplum yaratma çabaları bugüne kadar hiçbir çözüm getirmedi sorunları daha da ağırlaştırdı.

DEP'in Doğu ve Güneydoğu'da güçlü bir örgütlenmeye sahip olması, Milletvekillerinin bu bölgelerden seçilmesi, toplumun istek ve arayışlarını demokratik yolla dile getirme, çözüm arayışlarında tartışma olanakları yaratma, halkın sorunlarına meşru zeminde çözüm bulma, barışa ve demokrasiye katkı sunma gibi, bir toplumsal sigorta ve teneffüs yolu olma misyonunu da beraber getirmektedir. Daha önce HEP'in kapatılmış olması arkasından ÖZDEP'in kapatılması ile şimdi de DEP'in kapatılması durumunda, yöre halkının, yasal platformlara, meşru mücadele araçlarına demokrasinin vazgeçilmez unsuru olan siyasi partilere olan güvenini ortadan kaldıracağı gibi, yasal zeminlerin kapatılması daha çok illegal örgütlenmelerin işine yarayacaktır.

Davalı parti değerlendirilirken, programının, tüzüğünün, örgütlerinin Türkiye çapındaki tüm faaliyetlerinin, amacının kastının bir bütün olarak değerlendirilmesi gerekir.

DEP herhangi bir şiddet eylemi nedeniyle yargılanmıyor. İki konuşma ve bir bildiri eylemi gibi, zayıf gerekçelerle, düşüncelerinden dolayı partinin kapatılması, sorunların çözümüne, toplumsal barışa, demokrasiye hiçbir katkı sunmayacaktır. Birtakım varsayımlarla, ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğünün ihlal edildiği iddiası inandırıcı değildir. Bir parti Mecliste onu aşkın milletvekili ile temsil ediliyorsa, bölünme iddiasının somut inandırıcı, kesin delillere dayanması gerekmektedir.

Birtakım sorunların, demokrasi içinde tartışılmasını istemek, çözüm aramak gibi meşru ve masum taleplerden ve siyasi partilerin varlık nedeni olan görüşleri kapatılma gerekçesi olamaz.

Demokrasi içinde, ülkenin birliği ve bütünlüğü içinde, ister Cumhurbaşkanı Sayın DEMİREL'in sözettiği "Anayasal vatandaşlık" ister, "Düşünce ve örgütlenme özgürlüğü" içindeki demokratik çözümlerin tümünün tartışılmasında büyük yararlar bulunmaktadır.

Akan kanın durması, silahların susması toplumun ertelenmez acil isteğidir. İddianamede partinin "barış bildirisi" nedeniyle davanın açılması, bu yöndeki gayretleri engelleyen sonuçlar doğurmaktadır. İddianamede ülkede bir "savaşın olduğu" kavramı ele alınarak, partinin kapatılması istenirken, Genelkurmay Başkanı'nın "düşük ölçekli savaş" Milli Savunma Bakanı'nın "cepheden geliyorum" kavramları her nedense gözardı edilmektedir. Bu sözleri ilk kullanan DEP değildir.

DEP, parti programında: "...sorunun şiddete dayalı çözümü ve bastırılması olanaksızdır. Şiddet politikası ülke kaynaklarının hedef olmasına yol açmakta ve ekonomik toplumsal gelişmeyi önlemektedir.

Kitlelerin örgütlenmesi ve katılımcılığını engelleyen yasal ve siyasal engeller kaldırılacak, onların kendi kaderleri üzerinde söz sahibi olmalarını sağlayacak demokratik sivil örgütlenmeler desteklenecektir. Gerçek bir demokrasinin gereği olarak; düşünce suç olmaktan çıkarılacak basın yayın gerçek anlamda özgür olacak, her türlü politik örgütlenmenin engelleri kaldırılacaktır. Bağımsız ve güvenceli yargı gerçekleştirilecek, hukuk sistemi çağdaş ve ileri bir demokrasiye uygun biçimde yeniden düzenlenecektir.

Kürt sorununun adil demokratik ve barışçıl çözümü sağlanacaktır... 1982 Anayasası demokratikleşmenin önündeki en büyük engellerden birini oluşturmaktadır... Partimiz otoriter ve totaliter yönetimler kurulmasına imkan vermeyen insan hak ve özgürlüklerine dayalı; çoğulcu ve katılımcı; sosyal hukuk devleti ilkelerine bağlı, devleti halkın hizmetinde

gören demokratik sivil toplum anayasasının hazırlanması ve kabulü için gerekli hertür çabayı gösterir..." denilmektedir.

Demokrasi Partisi mücadele yöntemleri ve hedefleri konusunda görüşleri net olan bir partidir. Böylesi bir partiyi ülke topraklarını ayıracak, ayrı bir rejimde devlet kuracak şekilde suçlamanın makul dayanakları gösterilmemiştir. Partinin amacı ve kastı konusunda bağlayıcı belgeleri birçok açıklama ve eylemi gözardı edilmiştir.

Türkiye, tarihden gelen bir gerçeklikle, değişik dinlerin, dillerin, kültürlerin, etnik yapıların, bulunduğu çok renkli bir mozaik ve güzelliği yansıtmaktadır. İnsan hakları demokrasi, kardeşlik ve barış ortamı temelinde bazı sorunların çözümünü istemek partilerin en başta gelen görevidir. Bu görev hukuk sınırları içinde, yasal zeminde, şiddete başvurulmadan yerine getirilmiştir.

Hukuk, yukarıda saydığımız tüm olguları birlikte ele almak durumundadır. Yasal demokratik çalışma engellenmemeli, düşünce suç sayılmamalıdır.

Sonuç: Açıklanan nedenlerle:

1- Ön savunmamızda belirttiğimiz gibi, Ankara DGM'deki 1993/114-115'e derdest dosyalar ile Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nda derdest olan HEP davasının "bekletici sorun" olarak kabulünü,

2- 3713 sayılı Yasa'nın 9. SPY'nın 78, 81 ve ilgili maddelerinin, Anayasa'ya aykırılığınının incelenerek iptaline karar verilmesini,

3- Erbil ve Bonn konuşması ile ilgili, usule, hukuka ve ahlaka aykırı deliller karşısında, sağlıklı delil toplama istemimizin kabulünü,

4- Duruşma isteğimizin bu aşamadan sonra, toplanacak delillerden dikkate alınarak kabulünü,

5- Demokrasi Partisi'nin kapatılmasına, ilişkin istemin reddine; karar verilmesini saygıyla arz ve talep ederiz."

VI- DAVANIN EVRELERİ

1. Dava Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 2.12.1993 gün, SP.52 Hz. 1993/55 sayılı iddianamesiyle açılmıştır.

2. Anayasa Mahkemesi'nin 7.12.1993 günlü toplantısında önsavunma, esas hakkında görüş ve son savunma ile ilgili işlemlerin yürütülmesi kararı oybirliğiyle alınmıştır.

3. 17.12.1993 günü Demokrasi Partisi Genel Başkanı Hatip DİCLE Ön Savunma için ek süre isteminde bulunmuştur.

4. Anayasa Mahkemesi 21.12.1993 günü oybirliği ile aldığı kararla ek süre istemini yerinde bularak davalı Demokrasi Partisi'ne Ön Savunmasını hazırlayabilmesi için evvelce verilen otuz günlük ön savunma süresinin bitiminden başlamak üzere onbeş gün ek süre verilmesine karar vermiştir.

5. Demokrasi Partisi vekilleri Av. Çetin ÖZEK, Av. Hasip KAPLAN ve Av. Murat BOZLAK tarafından Mahkememize verilen 10.1.1994 günlü dilekçe ile davanın 27.3.1994 günü yapılacak mahalli genel seçimler sonrasına bırakılması istenmiştir.

6. Anayasa Mahkemesi 20.1.1994 günü oybirliği ile verdiği kararla davalı Parti vekillerinin davanın görülmesinin 27.3.1994 tarihinden daha sonraki bir tarihe bırakılması yolundaki istemi Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası hükümlerine uygun bulmayarak istemi reddetmiştir.

7. Demokrasi Partisi'nin kendilerine yapılacak tebligatın Av. Hasip KAPLAN'a yapılması istemini içeren dilekçesi 28.1.1994 günü 88 sayı ile Anayasa Mahkemesi kaydına geçirilmiştir. Durum Anayasa Mahkemesi'nce 31.1.1994 günlü 159 sayılı yazı ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na bildirilmiştir.

8. Anayasa Mahkemesi 1.3.1994 günü yaptığı toplantıda;

a- Davada gerekli bilgilerin doğrudan ve daha doyurucu düzeyde alınabilmesi için Anayasa'nın 149. maddesinin dördüncü fıkrası ile 2949 sayılı Yasa'nın 33. maddesi gereğince sözlü açıklama toplantısının 22.3.1994 günü saat 14.30'da yapılmasına,

b- Sözlü açıklamada bulunmak üzere davalı Parti Genel Başkanı ile Parti'yle üyelik ilişkisi sürüyorsa, söz ve eylemleri kapatma nedenleri arasında gösterilen önceki Genel Başkan Yaşar KAYA'nın ayrıca genel başkanlıkça görevlendirilecek iki temsilcinin, çağrılmasına,

Dosyaya konulup incelenmesi istenilen başka belge ve bilgilerin sözlü açıklama sırasında sunulabileceklerine,

Oybirliğiyle karar verilmiştir.

9. Av. Hasip KAPLAN 7.3.1994 günü Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'na yazdığı yazıda otuz günlük savunma süresine ek olarak otuz gün daha süre verilerek toplam altmış günlük süre tanınmasını istemiştir.

10. Anayasa Mahkemesi 18.3.1994 günü oybirliği ile aldığı kararla istemi yerinde bulmuş ancak otuz günlük sürenin bitiminden başlamak üzere yirmi gün ek süre verimesine karar vermiştir.

11. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı 21.3.1994 günlü ve SP.Muh 1994/109 sayılı yazısında Anayasa Mahkemesi'nin 1.3.1994 gün ve Esas 1993/3 (Siyasi Parti Kapatma) sayılı kararının parti avukatları Av. Murat Bozlak ve Av. Hasip KAPLAN'a tebligat çıkarıldığını belirtmiş ve tebliğ mazbatasının aslını ekte sunmuştur.

12. 22.3.1994 günü Demokrasi Partisi temsilcilerinin sözlü açıklamaları dinlenmiştir. Sözlü açıklamaya Demokrasi Partisi Genel Başkan Vekili Remzi KARTAL ve Av. Hasip KAPLAN katılmışlardır.

VII- İNCELEME

A. Ön Sorunlar Yönünden

1. Davanın Siyasi Partiler Yasası'nın 9. maddesine aykırı açılıp açılmadığı Sorunu

Davalı Parti, Ön Savunması'nda davanın Siyasi Partiler Yasası'nın 9. maddesine aykırı açıldığını ileri sürmüştür.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı ise Esas Hakkındaki Görüşünde özetle; Siyasi Partiler Yasası'nın Dördüncü Kısmı'ndaki yasaklara aykırı davranılması durumunda ihtara gerek olmadan doğrudan kapatma davası açılabileceğini bildirmiştir.

Siyasi Partiler Yasası'nın 9. maddesine göre; Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı kurulan partilerin, tüzük, programları ile kurucularının hukuksal durumlarının Anayasa'ya ve yasa hükümlerine uygunluğunu ve ayrıca, verilmesi gerekli bilgi ve belgelerin tamam olup olmadığını kuruluşlarından sonra öncelikle ve ivedilikle incelemek durumundadır. Cumhuriyet Başsavcılığı, aynı maddeye dayanarak saptadığı noksanlıkların giderilmesini, gerekli göreceği ek bilgi ve belgelerin gönderilmesini yazı ile isteyebilecektir. Bu isteğe uyulmamasının yaptırımı da, siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin hükümlerin uygulanmasıdır. Böylece Cumhuriyet Başsavcılığı'nın partileri denetleme görevinin içeriği ve sınırı belir-

lenmiş olmaktadır. Siyasi Partiler Yasası'nda kurulan partilerin tüzük ve programları ile kurucularının hukuksal durumlarıyla her türlü eylemlerinin doğrudan kapatma nedenleri yönünden Anayasa ve yasa hükümlerine aykırı olması ya da bunlarda noksanlıklar saptanması durumları birbirinden ayrılmış ve değişik hukuksal sonuçlara bağlanmıştır. Şöyle ki; Cumhuriyet Başsavcılığı'nca saptanan noksanlıkların giderilmesi, gerekli görülen ek bilgi ve belgelerin gönderilmesi, yazı ile istenmedikçe, bu nedene dayanılarak siyasi partilerin kapatılmasına dair hükümlerin uygulanmamasına, yani yazılı istemin dava açmanın ön koşulu niteliğini almış olmasına karşı, kurulan partilerin tüzük ve programları ile kurucularının hukuksal durumlarının ve her türlü eylemlerinin doğrudan kapatılma nedenleri yönünden Anayasa'ya ve yasa hükümlerine aykırı olması nedeniyle kapatılmaları için dava açılması, 104. madde dışında böyle bir önkoşula bağlanmamıştır.

Cumhuriyet Başsavcılığı Demokrasi Partisi'nin, dava konusu iki konuşma ve bir bildirisinin Siyasi Partiler Yasası'nın Dördüncü Kısmı'nda yer alan 78. ve 81. maddelerinin (a) ve (b) bentlerine aykırılığı nedeniyle kapatılmasını istemektedir. Bu nedenle Siyasi Partiler Yasası'nın 9. maddesinde Cumhuriyet Başsavcılığı'na noksanlıkların giderilmesi ile ilgili olarak tanınan yetkiyi yukarıda belirtilen aykırılıkları da kapsayacak bir duruma getirmek ve bu hususu bir dava koşulu olarak kabul etmek, siyasi partilerin tüzük, program ve faaliyetlerinin Yasa'nın Dördüncü Kısmındaki "Siyasi Partilerle ilgili Yasaklar"a aykırı olmaları durumunda, bu koşul yerine getirilmeden, doğrudan 100 ve 101. maddelerdeki nedenlerle kapatma davası açılmasına olanak vermemek anlamına gelir. Bu nedenle, Siyasi Partiler Yasası'nın 9. maddesine göre Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca uyarı yapılmadan açılmış bulunan davanın Yasa'nın Dördüncü Kısmı'ndaki yasaklara aykırılıktan ileri gelmesi nedeniyle davalı Parti'nin itirazı yerinde görülmemiştir.

Yılmaz ALİEFENDİOĞLU bu görüşe katılmamıştır.

2. Yargılamanın Duruşmalı Yapılıp Yapılmamaması Sorunu

Davalı Parti savunmalarında davanın duruşmalı görülmesini istemiştir. Demokrasi Partisi'ne göre anayasal ve yasal düzenleme duruşma yapılmasına engel değildir; bu nedenle duruşma yapılmalıdır. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı Esas Hakkındaki Görüşünde bu düşünceye katılmamış ve istemin reddi gerektiğini belirtmiştir.

Anayasa'nın 149. maddesinin son fıkrasında, "Anayasa Mahkemesi Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalar dışında kalan işleri dosya üzerinde

inceler" denilmektedir. 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa'nın 33. maddesinde de Anayasa'daki hüküm doğrultusunda siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin davaların Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası hükümleri uygulanmak yoluyla dosya üzerinden incelenip karara bağlanacağı belirtilmiştir. Aynı kural, Siyasi Partiler Yasası'nın 98. maddesinin ilk fıkrasında kapatma davasından söz edilmek suretiyle yinelenmiştir. Buna göre, siyasi parti kapatma davalarında Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nın uygulanacağı kabul edilmiş, ancak duruşma ilkesi benimsenmemiştir. Ayrıca siyasi partilerin kapatılması ile ilgili davalarda Mahkememizde duruşma yerine yazılı yargılama usulünün devamı mahiyetinde olan sözlü açıklama yapabilmektedirler. Davalı Siyasi Parti de bu yoldan yararlanmış ve kendi yönünden uygun gördüğü açıklamaları sözlü olarak yapmıştır. Bu nedenle, siyasi parti kapatma davalarında duruşma yapılması olanağı olmadığından davalı Parti'nin bu konudaki isteminin reddi gerekir.

3. Kapatma Davasına Neden Gösterilen Konuşmalar ve Bildiri Hakkında Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde Dava Açılması ve Halkın Emek Partisi'nin Kapatılmasına İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararına Karşı Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna Başvurulmasının Bekletici Neden Sayılıp Sayılmaması Sorunu

Davalı Parti'ye göre, Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde bakılmakta olan (1993/114-115'e) davalar kapatılma isteminin dayanağını oluşturduğundan bu davaların sonuçlanmasının beklenmesi gerekmektedir. Yine, Halkın Emek Partisi'nin kapatılmasına ilişkin kararın bireysel başvuru yoluyla Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nca incelenmekte olması da bekletici bir sorun sayılmalıdır. Çünkü Anayasa'nın 90. maddesine göre, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi iç hukukta bir yasa hükmündedir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı davalı Parti'nin bu konudaki isteminin reddi gerektiği görüşündedir.

Hukukta bekletici neden, bir davanın sonuçlandırılmasının kimi zaman o mahkemenin yetkisi dışında kalan bir sorunun çözümlenmesine bağlı olduğu durumlarda ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan bekletici neden, bir davanın görülmesi sırasında ortaya çıkan ancak konunun o mahkemenin görev ve yetkisi dışında kalan fakat davanın esastan çözümüne etkisi olan uyuşmazlıktır. Görülmekte olan bir dava sırasında, ileri sürülen Anayasa'ya aykırılık savları bekletici neden olarak kabul edilmiştir.

Konuşmaları yapan kişi ile bildiriyi yayımlayan parti merkez yönetim kurulu üyeleri hakkında açılmış kişisel ceza davaları ve Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na bireysel başvuruda bulunulmuş olması ile siyasi parti kapatma davası arasında, kapatma davasının sonucunu etkileyebilecek doğrudan bir ilişki bulunmamaktadır. Gerek Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin gerek Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nun verecekleri kararlar olaylarla sınırlı olup bu davayı etkilemez. Görülmekte olan davanın konusu yönünden ortada bekletici sorun saymayı gerektirecek bir durum söz konusu değildir.

4. Siyasi Partiler Yasası'nın 78. ve 81. Maddelerinin Anayasa'ya Aykırılığı Nedeniyle İptali veya İhmali Sorunu

Davalı Parti savunmalarında, Anayasa'nın Geçici 15. maddesinin son fıkrasında yer alan "...bu dönem..." sözcüklerinin birinci fıkrayla bağlantılı ve onu açıklayıcı nitelikte olduğunu Anayasa'ya aykırılık savının birinci fıkrada belirtilen "12 Eylül 1980 tarihinden, ilk genel seçimler sonucu toplanacak TBMM Başkanlık Divanı oluşuncaya kadar geçecek süre içinde" ileri sürülemeyeceği görüşüyle Geçici 15. maddenin Anayasa'ya aykırılık savını önlemediğini, ayrıca yürürlükte bulunan Siyasi Partiler Yasası'nın günümüzde Milli Güvenlik Konseyi döneminde yürürlüğe konulan içeriğe ve bütünlüğe sahip olmadığını belirterek bu Yasa'nın 78. ve 81. maddelerinin Anayasa'ya aykırılığını ileri sürmüştür.

Buna karşılık, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı Esas Hakkındaki Görüşünde 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası bu dönem içerisinde çıkarılmış bulunduğundan Anayasa'nın geçici 15. maddesi kapsamına girdiği için davalı Parti'nin Anayasa'ya aykırılık savını ciddi görmemekle reddini istemiştir.

Söz konusu yasal düzenlemeler, Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde yer alan hükümlerin gereklerini yerine getirmek amacıyla yapılmıştır. Ancak, bunların Anayasa'ya uygunluğunu tartışmak Anayasa'nın geçici 15. maddesinin açıklığı karşısında olanaksızdır. Anayasa Mahkemesi'nin yerleşik içtihadına göre, Anayasa'nın geçici 15. maddesinin son fıkrası ile birinci fıkrası arasında, belirli bir dönemde çıkarılan yasalar hakkında Anayasa'ya aykırılıkların iddia edilememesi yönünden belli bir zaman ayrımı yapılmamış, üçüncü fıkrada yer alan "bu dönem" sözcükleri birinci fıkrada açıklanmıştır. Böylece, belirli bir dönemde çıkarılan yasalar için Anayasa'ya aykırılık savında bulunulamayacağı öngörülmüştür. Geçici maddeler uygulama süreleriyle değil, geçici olarak düzenledikleri hukuksal ilişki ve kurumlarla kendisi ve bağlı olduğu temel metinlerin içerikleri ve verdikleri anlam ile değerlendirilmelidir. Geçici maddeler

değişik hukuksal düzenlemeler arasında bağlantı kurar, kazanılmış hakların saklı tutulmasını ve uygulamanın geniş bir zaman dilimine yayılmasını sağlar. Geçici maddelerle temel hükümlerin farkı budur. Hukuksal değer bakımından ise, geçici maddelerle temel hükümler arasında bir farklılık bulunmamaktadır. Anayasa'nın açık olarak düzenlediği bir konunun Anayasa Mahkemesi tarafından uygulanmaması düşünülemez. Bu nedenle, Anayasa'nın geçici 15. maddesine göre, 12 Eylül 1980'den ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Başkanlık Divanı oluşturuluncaya (6 Aralık 1983) kadar geçen süre içinde çıkarılmış olan yasaların Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülemeyeceğinden, bu dönem içinde çıkarılmış bulunan 22.4.1983 günlü, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun şimdiye kadar bir değişikliğe uğramayan 78. ve 81. maddelerinin Anayasa'ya aykırılığı savında bulunulamaz. Geçici 15. madde kapsamı içine giren Yasa'nın kimi kuralları daha sonra yeniden düzenlenmişse de Yasa'nın tümü değil ancak değişiklik yapılan kurallar hakkında Anayasa'ya uygunluk denetimi yapılabilir.

Diğer yönden davalı Parti tarafından, Siyasi Partiler Yasası'nın ilgili hükümlerinin yerine Anayasa ve Türkiye'nin imzaladığı uluslararası insan hakları sözleşmelerinin uygulanması istenmiştir.

Bir yasa kuralının ihmalinin söz konusu olabilmesi için aynı konuyu düzenleyen ve birbiriyle çelişen yasa ve Anayasa kuralının bulunması gerekir. Bu durumda çözümün Anayasa kuralları yönünden aranması doğaldır. Anayasa'nın geçici 15. maddesinin varlığı, Anayasa'nın tümlüğü içinde bir çelişkiyi değil gözetilmesi zorunlu bir ayrık durumu yansıtmaktadır. Geçici 15. maddenin içeriği, konuyu açık biçimde ortaya koymuştur. Anayasa Mahkemesi'nin bu kuralı yok sayması olanaksızdır.

Anayasa Mahkemesi'nce bir yasa kuralının ihmali, incelenmekte olan işte uygulanacak kural hakkında iptal davası açılmamış olsa bile o kuralın Anayasa'ya aykırılık nedeniyle iptal edilebilecek nitelikte olması koşuluna bağlıdır.

Belirtilen kuralların, Anayasa'nın geçici 15. maddesi karşısında, Anayasa'ya uygunluk denetimi yapılmasının olanaksızlığı nedeniyle ihmal edilmeleri de sözkonusu olamaz.

Bu nedenlerle Siyasi Partiler Yasası'nın ilgili kurallarının iptal ya da ihmal edilmesi istemi yerinde görülmemiştir.

Güven DİNÇER ve Yılmaz ALİEFENDİOĞLU bu görüşlere katılmamışlardır.

5- Terörle Mücadele Yasası'nın 9. Maddesinin Anayasa'ya Aykırılığı Sorunu

Davalı Parti, Savunmalarında 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasası'nın 9. maddesinin Anayasa Mahkemesi'nin siyasal partiler üzerindeki münhasır denetim yetkisini ortadan kaldırdığı ve bu nedenle de Anayasa'ya aykırı olduğu savında bulunmuştur. Sözlü açıklama sırasında 9. madde konusunun açıklığa kavuşturulması davalı Parti vekili Av. Hasip KAPLAN'dan istenmiştir. Davalı vekili ise şunları belirtmiştir:

"9. madde gereği Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde bir soruşturmanın delilleri dışında iddianameye dayanak edilen başka bir delil yoktur. Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin hazırlık dosyalarından alınan Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın Siyasi Partiler Yasası'nın 106. maddesi fıkrası uyarınca aldığı belgeler delil olarak gösteriliyor. Şimdi Anayasa münhasır yargısal denetimi Yüce Anayasa Mahkemesi'ne verecek, bunun yanında Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi 9. maddeye dayanarak "terör suçu kapsamındadır" deyip bir kovuşturma açacak ve o kovuşturma bugün burada delil olarak sunulacak."

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, Esas Hakkında Görüşünde özetle, iptali istenen kuralın davada uygulanacak kural olmadığından istemin reddini talep etmiştir.

2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa'nın 18. maddesinin ikinci bendinde "Mahkemelerce kendisine Anayasa'nın 152'nci maddesine göre intikal ettirilen işleri ve Yüce Divan sıfatıyla çalışırken veya siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin davalarda aynı madde gereğince ön mesele olarak bakması gereken işleri karara bağlamak" Anayasa Mahkemesi'nin görev ve yetkileri içinde sayılmıştır. Anayasa Mahkemesi Yüce Divan olarak görev yaparken ve siyasi parti kapatma davalarında Anayasa'nın 152. maddesindeki "bir davaya bakmakta olan mahkeme"dir. Bu nedenle, Anayasa'nın 152. maddesine ve 2949 sayılı Yasa'nın 28. maddesine göre, Anayasa'ya aykırılık iddiasında bulunulan veya aykırı görülen Yasa kuralının "o davada" uygulanacak kural" olması gerekmektedir.

3713 sayılı Yasa'nın 9. maddesinde: "Bu Kanunun kapsamına giren suçlarla ilgili davalara Devlet Güvenlik Mahkemelerinde bakılır ve bu suçları işleyenler ile bunların suçlarına iştirak edenler hakkında bu Kanun ve 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun Hükümleri uygulanır." denilmektedir. Oysa, Demokrasi Partisi hakkındaki dava Siyasi Partiler Yasası'nın 78.,

81. ve 101. maddelerine göre açılmıştır. Bir başka deyişle, bu davada uygulanacak yasa kuralları Siyasi Partiler Yasası ile Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Yasa'nın belirli kurallarıdır. 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasası'nın iptali istenen 9. maddesinin bu davada uygulama yeri yoktur.

Açıklanan nedenlerle, iptali istenen 3713 sayılı Yasa'nın 9. maddesi görülmekte olan davada uygulanacak kural olmadığından isteğin reddi gerekir.

B. Esas Yönünden

1. Genel Açıklama

Genel ve eşit oy hakkı; çoğulcu, katılımcı kurallar ve kurumlar düzeni olan çağdaş demokrasilerde yurttaşların devlet yönetimine katılmaları temel koşuldur. Bu yolla söz sahibi olup etkinlik kazanma olanağı elde edilirse de kişilerin ayrı ayrı güçleriyle sonuç almaları güçtür. Bireysel iradeleri birleştirip yönlendirerek onlara ağırlık kazandıran özgün kuruluşlara gereksinim duyulmuştur. Bu kuruluşlar, dağınık siyasal tercihleri birleştirip açıklık ve güç sağlayarak devlet hizetlerini daha yararlı kılmak, hak ve özgürlükleri güvenceye bağlayarak toplumsal barışı güçlendirmek, anayasal ilkeler doğrultusunda kamuoyu oluşturarak ulusal yaşama daha çok aydınlık getirmek yönünden vazgeçilmez öneme sahip olan siyasal partilerdir.

Anayasa'nın 68. maddesinin ikinci fıkrasında "Siyasi partiler demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır." ilkesine yer verildikten sonra üçüncü fıkrasında da "Siyasi partiler önceden izin almadan kurulurlar ve Anayasa ve kanun hükümleri içinde faaliyetlerini sürdürürler." denilmektedir.

Siyasal partilere ilişkin Anayasa kuralları gözden geçilirse Anayasakoyucunun demokrasinin benimsenmesi yönünden bu konuya özel bir önem ve değer vermiş olduğu görülür.

Siyasal partilerin kuruluş ve çalışmalarının özgürlük içinde olması temel ilkedir. Siyasal partiler, belli siyasi düşünceler çerçevesinde birleşen yurttaşların özgürce kurdukları ve özgürce katılıp ayrıldıkları kuruluşlardır. Kamuoyunun oluşumunda önemli etkinliği olan siyasi partiler, yurttaşların istem ve özlemlerinin gerçekleşmesine çalışan ve siyasal katılımları somutlaştıran hukuksal yapılardır.

Demokrasinin simgesi sayılan, olmazsa olmaz koşulu olarak nitelenen, özgürlük ve hukuksallığın ulusal araçları durumunda bulunan siyasi partilerin, devlet yönetimindeki etkinlikleri ve ulusal istencin gerçekleşmesindeki rolleri nedeniyle, Anayasakoyucu onları öteki tüzelkişilerden farklı tutup, kurulmalarından başlayarak çalışmalarında uyacakları esasları ve kapatılmalarında izlenecek yöntem ve kuralları özel olarak belirlemekle kalmamış, Anayasa'nın 69. maddesinin son fıkrasında, çalışma, denetleme ve kapatılmalarının Anayasa'da belirlenen ilkeler çerçevesinde çıkarılacak bir yasayla düzenlenmesini uygun bulmuştur.

Anayasa'nın anılan buyurucu kuralı uyarınca 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası çıkarılmış; siyasi partilerin kuruluşlarından başlayarak çalışmaları, denetimleri, kapatılmaları konularında, belirli bir sistem içerisinde, çok ayrıntılı kurallar getirmiştir. Getirilen sistemde, Anayasa'da da yer alan yasaklara uymayan siyasal partilerin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca izleneceği ve gerektiğinde kapatılmaları için Anayasa Mahkemesi'nde dava açılacağı öngörülmüştür.

Siyasal partilerin, demokratik yaşamın vazgeçilmez öğeleri olmaları, devlet örgütü ve kamu hizmetleriyle yoğun ilişki içinde bulunmaları, onların her istediklerini yapabilecekleri anlamına gelmez. Siyasal partilerin baskı ve engellerden uzak kalmalarını sağlamaya yönelik kurulma ve çalışma özgürlüğü, Anayasa ve bu alanı düzenleyen yasalarla sınırlıdır. Bu belirleme aynı zamanda demokratik hukuk devleti olmanın da bir gereğidir. Nitekim Anayasa'nın 2. maddesinde "Türkiye Cumhuriyeti.... demokratik... bir hukuk devletidir." denilmektedir.

Hukuk devleti, Anayasa Mahkemesi'nin birçok kararında yinelenip vurgulandığı üzere insan haklarına saygılı ve bu hakları koruyan, toplum yaşamında adalete ve eşitliğe uygun bir hukuk düzeni kurarak bu düzeni sürdürmekle kendisini yükümlü sayan, tüm davranışlarında hukuk kurallarına ve Anayasa'ya uyan, işlem ve eylemleri bağımsız yargı denetimine açık olan devlet demektir.

Varlığı ve etkisi, işlevleriyle ortaya çıkan devlet, belirli topraklar üzerinde yerleşmiş, bağımsız ve egemen aynı üstün güce bağlı örgütlü insanlar topluluğu olarak tanımlanır. Bu tanıma göre, ülke ve ulus bütünlüğüyle egemenlik, yasalara dayanan bir otoriteye bağlı örgütlenme ve eşitlik ilkesi bir devlet için vazgeçilmez öğeler demektir. Her canlının ve insanların kendilerini koruma içgüdüsünde olduğu gibi, devletlerin de saldırı ve ondan doğacak tehlikelerden kendi varlığını koruması, uluslararası hukuk düzeninde kabul edilmiş temel bir haktır.

Devletler hukukunda, genellikle, "devletin varlığını güçlendirerek sürdürmek, bağımsızlığına ve geçerli yapısına yönelik tehlikelere karşı önlemler alıp uygulamak" yetkisi biçiminde tanımlanan kendini koruma hakkı, insan hak ve özgürlüklerinden başlayarak demokratik toplum düzenini bozucu, devletin öğelerini yıkıcı eylemleri karşılayacak her tür çabayı kapsar. Bunların başında, bireylerin ve devletin varlığını koruma hakkının bulunduğu tartışmasızdır. Devletin temel dayanaklarını, sürekliliğini ve demokrasiyi yokedici sakıncaları gidermek için yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi hukuk devleti için en doğal davranıştır. Bu bakımdan Siyasi Partiler Yasası'nda yer alan konuyla ilgili düzenlemeler, devletler hukukunda öngörülen devletin kendini ve halkını koruma hakkının kapsamı içinde kalmaktadır. Durumun demokrasi ilkeleriyle çatışan bir yönü yoktur. Dayandığı temelleri korumak amacıyla hukuk içinde aldığı önlemler nedeniyle bir devletin kusurlu bulunup suçlanması düşünülemez. Ülkesi ve ulusuyla birlikte kendini korumayan devlet, devlet olamaz.

Anayasada, kişilerin hak ve ödevleri, siyasi haklar ve ödevler ile siyasi partilerin bağlı olacakları esaslar ayrı kurallarla düzenlenmiştir.

Demokrasilerde Anayasa'nın güvence altına aldığı hakların kullanılması ile belirlediği ödevlerin yerine getirilmesinde ülke düzeyinde etkinliği olan siyasal partilerin, demokratik devlet yapısı ile ülke ve ulus bütünlüğünün korunması için konulmuş Anayasa ve yasa kurallarına uymaları yalnız varlıklarının doğal gereği olmayıp aynı zamanda bir Anayasa buyruğudur.

2. Anayasa ve Siyasi Partiler Yasası'nın İlgili Kuralları

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca davalı Siyasi Parti'nin, Anayasa'nın Başlangıç Kısmı ile 2., 3., 14., 69. maddelerine; 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın ise 78. ve 81. maddelerinin (a), (b) bentlerine aykırılıkta bulunduğu ileri sürülerek aynı Yasa'nın 101. maddesinin (b) bendi uyarınca kapatılması istenilmektedir.

Siyasi Partilerin kapatılmalarıyla ilgili düzenlemelerin kaynağı, Devletin temel öğelerini belirleyerek bunları güvenceye bağlayan ve toplumsal uzlaşmanın temelini oluşturan Anayasa'nın aşağıdaki maddelerinde yer alan kurallardır:

"**MADDE 1.-** Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir."

"**MADDE 2.-** Türkiye Cumhuriyeti toplumun huzuru, milli dayanış-

ma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

"**MADDE 3.-** Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir.

Bayrağı, şekli kanununda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır.

Milli marşı "İstiklal Marşı"dır.

Başkenti Ankara'dır."

"**MADDE 4.-** Anayasanın 1'inci maddesindeki Devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm ile 2'inci maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri ve 3'üncü maddesi hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez."

Anayasakoyucu, bu kurallarla ulusal birliğimizin değişmezliğiyle ülke bütünlüğünü ve devletin tekil yapısını ortaya koymuştur. Burada öncelikli olanlar ülke-ulus bütünlüğüyle Atatürk milliyetçiliğidir.

Vatana ve ulusa bağlılığın, sevgi ve kardeşliğin, içte ve dışta barışın simgesi sayılan, tüm bireyleri eşitlik ve adaletle kavrayıp çağdaş evrensel değerlerle birleşen bu ilkeler, yaşamın her alanda çağdaşlaşmasının ve demokratikleşmesinin kaynağı ve dayanağıdır.

Siyasi partilerin çalışmaları ve programları yönünden Anayasa'ya aykırılık, yalnızca Anayasa'da sayılan parti yasaklarına ilişkin hükümlerle sınırlıdır.

Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde yer alan yasaklar şunlardır:

- Siyasi partilerin tüzük ve programları, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, ulus egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz.

- Sınıf ve zümre egemenliğini veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı amaçlayan siyasi partiler kurulamaz.

- Siyasi partiler yurt dışında örgütlenip çalışma yapamazlar, kadın ya da gençlik kolu ve benzeri biçimde ayrıcalık yaratan yan kuruluşlar kuramazlar.

- Siyasi partiler tüzük ve programları dışında çalışma yapamazlar.

- Siyasi partiler, temel hak ve özgürlüklerin kötüye kullanılmasına karşı 14. maddeyle konmuş olan sınırlamaların dışına çıkamazlar.

- Siyasi partiler, kendi siyasetlerini yürütmek ve güçlendirmek amacıyla dernekler, sendikalar, vakıflar, kooperatifler ve kamu kuruluşu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları ile siyasi ilişki ve işbirliği içinde bulunamazlar ve bunlardan maddi yardım alamazlar.

- Siyasi partilerin parti içi çalışmaları ve kararları demokrasi esaslarına aykırı olamaz.

- Siyasi partiler yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan, yabancı ülkelerdeki dernek ve gruplardan yardım ve emir alamazlar; bunların Türkiye aleyhindeki karar ve etkinliklerine katılamazlar.

Bu yasakların kimileri doğrudan kapatma nedeni değildir.

Siyasi partilerin doğrudan kapatma nedenlerinden biri Anayasa'nın 69. maddesinin birinci fıkrasında gösterilmektedir. Bu fıkraya göre; siyasi partiler, tüzük ve programları dışında faaliyette bulunamazlar; Anayasa'nın 14. maddesindeki sınırlamalar dışına çıkamazlar; çıkanlar temelli kapatılır. Böylece, siyasi partilerin tüzük ve programları dışında faaliyette bulunmaları değil; Anayasa'nın 14. maddesindeki sınırlamalar dışına çıkmaları doğrudan kapatma nedenidir. Diğer bir doğrudan kapatma nedeni bu maddenin 8. fıkrasında yer almaktadır. Bu fıkraya göre de; siyasi partiler, yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan, yabancı ülkelerdeki dernek ve gruplardan yardım ve emir alamazlar; bunların Türkiye aleyhindeki karar ve faaliyetlerine katılamazlar. Bu hükme aykırı davranın siyasal partiler temelli kapatılır.

Anayasa'nın 68. maddesinin dördüncü ve beşinci fıkralarında - "Siyasi partilerin tüzük ve programları, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, millet egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz.", -"sınıf ve zümre egemenliğini veya herhangi bir diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayan siyasi partiler kurulamaz." denilmektedir. Bu kurallarda yer alan "olamaz" ve "kurulamaz" sözcüklerini doğrudan kapatma nedeni olarak anlamak gerekir.

Yılmaz ALİEFENDİOĞLU 68. madde ile ilgili bu görüşe katılmamıştır.

Göz önünde tutulması gereken diğer bir husus da, 68. maddenin beşinci fıkrasında yer alan kapatma nedeninin 69. maddenin birinci fıkrasının ikinci tümcesinde yer aldığıdır. Bu tümcenin atıfta bulunduğu 14. madde de açıkca sınıf veya zümre egemenliğini veya herhangi bir tür diktatörlüğü amaçlayan siyasi partilerin kurulmasını yasaklamaktadır.

Siyasi Partiler Yasası'nın 78. maddesinde;

"Siyasi Partiler:

a) Türkiye Devletinin Cumhuriyet olan şeklini: Anayasa'nın Başlangıç Kısmı'nda ve 2. maddesinde belirtilen esaslarını; Anayasa'nın 3. maddesinde açıklanan Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, diline, bayrağına, milli marşına ve başkentine dair hükümlerini; egemenliğin kayıtsız şartsız Türk milletine ait olduğu ve bunun ancak Anayasa'nın koyduğu esaslara göre yetkili organları eliyle kullanılabileceği esasını; Türk milletine ait olan egemenliğin kullanılmasının belli bir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamayacağı veya hiçbir kimse veya organın, kaynağını Anayasa'dan almayan bir devlet yetkisi kullanamayacağı hükmünü, seçimler ve halk oylamalarının serbest, eşit, gizli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılması esasını değiştirmek;

Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, dil, ırk, renk, din ve mezhep ayrımı yaratmak veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere dayanan bir devlet düzeni kurmak;

Amacını güdemezler veya bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar, başkalarını bu yolda tahrik ve teşvik edemezler.

b) Bölge, ırk, belli kişi, aile, zümre veya cemaat, din, mezhep veya tarikat esaslarına dayanamaz veya adlarını kullanamazlar."

81. maddesinde;

"Siyasi Partiler:

a) Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerine milli veya dini kültür veya mezhep veya ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri süremezler.

b) Türk dilinden ve kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde

azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını güdemezler ve bu yolda faaliyette bunulamazlar."

hükümleri yer almaktadır.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın bu kurallarında, devletin tekliği ile ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünden söz edilmektedir. Bu maddeler, Anayasa'da yazılı soyut "Bölünmez bütünlük" ve "tekil devlet" kavramlarını açıklayarak somutlaştırmaktadır. Eş anlatımla, Siyasi Partiler Yasası, devletin tekliği, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü korumak amacıyla, ayrılıkçı akımların bir parti durumunda örgütlenmesini yasaklamakta ve yine siyasi partilerin federal bir sistemi savunamaycaklarını azınlık yaratamayacaklarını (özendirip kırkırtmayacaklarını), bölgecilik, ırkçılık yapamayacaklarını ve eşitlik ilkesini korumak zorunda olduklarını vurgulamaktadır. Böylece anayasal ilkeler Siyasi Partiler Yasası'yla yaşama geçirilip yaptırımlara bağlanmıştır.

3) Sav, Savunma ve Kanıtların Değerlendirilmesi

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı kapatma davasının delilleri olarak davalı Parti Genel Başkanı (eski) Yaşar KAYA'nın 29.5.1993 tarihinde Federal Almanya'nın Bonn; 15.8.1993 tarihinde Irak'ın Erbil kentlerinde yaptığı konuşmalarla Parti Merkez Yürütme Kurulu'nun 1993'ün Ağustos ayında yayımladığı "Demokrasi Partisinin Barış Çağrısıdır" başlıklı bildirisini Anayasa Mahkemesi'ne sunmuştur. Bu kanıtların davalı Parti'nin bu konudaki itirazlarıyla birlikte ele alıp değerlendirmek gerekmektedir:

(a) Yaşar KAYA'nın Federal Almanya'nın Bonn Kentindeki Konuşması:

Davalı Parti Ön Savunması'nda iddianamenin, parti ile ilgisi olmayan bir sanıkta ele geçirilen Bonn konuşmasıyla ilgili video kasete dayanılarak hazırlandığını, bunun dışında başkaca bir araştırmanın yapılmadığını, Ankara DGM'nin 93/114 Esas sayılı dosyasının delillere dayanak olarak gösterildiğini ve Bonn yürüyüşünün PKK Genel Sekreteri Abdullah ÖCALAN tarafından düzenlenmediğini belirtmiştir. Esas Hakkında Savunma Yazısında da Bonn Konuşmasının SPY'nın 101/b anlamında değerlendirilemeyeceğini çünkü Genel Başkanın bu sıfatla çağırılı olduğunun ve gittiğinin kanıtlanamadığını vurgulamıştır. Sözlü açıklamada da benzer savunmalar yapılmıştır.

Ancak iddianame incelendiğinde Bonn yürüyüşünün Abdullah ÖCALAN tarafından düzenlediği yolunda bir iddianın olmadığı görülmekte-

dir. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın Esas Hakkındaki Görüşünde de belirtildiği gibi konuşmanın yapıldığı toplantının veya yürüyüşün kimin tarafından düzenlendiğinin dava bakımından önemi yoktur. Herkese açık olan bir toplantıda, gizlilikten söz edilemeyeceğinden konuşmanın kimin tarafından kasete alınmış olmasının kanıtın geçerliliği yönünden önemi yoktur. Siyasi Partiler Yasası açısından önemli olan Yaşar KAYA'nın dava konusu konuşmayı yapıp yapmadığı ve konuşmanın içeriğidir. Yaşar KAYA Ankara DGM Cumhuriyet Savcılığı ve Yedek Hakimliği'ndeki 7.10.1993 günlü ifadesinde Bonn kentinde yapılan toplantıya Demokrasi Partisi'nin genel başkanı olarak katıldığını, konuşmanın bütünüyle kendisine ait olduğunu, bu konuşmada partisinin görüşlerini yansıttığını söylemiş ve Mahkeme'deki sorgusunda da Yedek Hakimlikteki ifadesinin doğru olduğunu, bu toplantı için Parti adına davet gelip gelmediğini bilmediğini, kendisinin genel başkan olarak her yerde partisini temsil edeceğini belirtmiştir.

(b) Yaşar KAYA'nın Irak'ın Erbil Kentindeki Konuşması:

Davalı Parti Erbil video kasetinin tesbit ediliş biçimine itiraz etmiş ve çevirinin konuşmanın aslını karşılamadığını ileri sürmüştür.

Irak Kürdistan Demokrasi Partisi'nin 11. Olağan Kongresi de açık bir ortamda yapılmış olduğundan, bir başka deyişle bir gizlilik veya kapalılık söz konusu olmadığından görüntünün tespit ediliş biçiminin yine Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın Esas Hakkında Görüşünde de belirtildiği gibi, araştırılmasına gerek yoktur. Ayrıca, Yaşar KAYA bu konuyla ilgili soruşturma aşamalarında bu Kongreye davet üzere DEP Genel Başkanı sıfatıyla katıldığını ve Parti adına konuşma yaptığını, konuşmanın, iddianameye konu edilen bölümünün, yaklaşık olarak kendisinin kongrede yapmış olduğu konuşma olduğunu kabul etmiştir. Genelkurmay Başkanlığı'nca gönderilen Erbil konuşmasına ait kasetin 19.1.1994 gününde Devlet Güvenlik Mahkemesi'nce izlenip Türkçeye çevrilmesi sırasında Yaşar KAYA da bulunmuş ve konuşmasını kendisi Türkçeye çevirmiştir. Yaşar KAYA'nın çevirisi ile Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 25.10.1993 günlü çevirisi arasında öze ilişkin hiçbir fark bulunmamaktadır. Bu nedenle, çevirinin konuşmanın özüne uygun yapılmadığı yolundaki savunmanın geçerli bir yanı yoktur.

(c) "Demokrasi Partisi'nin Barış Çağrısıdır" Başlıklı Merkez Yürütme Kurulu'nun Bildirisi:

Davalı Parti savunmalarında söz konusu bildirinin dağıtılmadığını, bildirinin partinin hangi organının tasarrufu olduğunun, bu konuda parti

meclisinin bir kararının bulunup bulunmadığının araştırılmadığını ileri sürmüştür.

Ancak, Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı'nda alınan sanıkların ifadelerinde, sözkonusu bildirinin barış kampanyası dolayısıyla Merkez Yürütme Kurulu'nca hazırlandığı belirtilmiştir. Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin 1993/115 Esas sayılı dosyası incelendiğinde bildirilerin Diyarbakır, Malatya ve İzmir illerinde dağıtıldığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın iddianamesinde belirttiği Siyasi Partiler Yasası'nın 101. maddesinde öngörülen "bildiri yayınlama" koşulunun gerçekleşmiş olduğundan kuşku duyulamaz. Merkez Yürütme Kurulu'nun bu bildiriyi kendisine Kurultay'ca veya Parti Meclisi'nce verilen görev gereği yayımlanmış olması hukuksal durumda bir değişiklik oluşturmamaktadır. Kurultayın veya Parti Meclisinin bu nitelikte bir bildiri yayımlaması da Siyasi Partiler Yasası'nın 101. maddesinin (b) bendi gereğince bir kapatma nedenidir.

Siyasi Partiler Yasası'nın dördüncü kısmındaki yasaklara aykırılık durumunda partilerin kapatılmasını düzenleyen aynı Yasa'nın 101. maddesinin (b) bendi parti büyük kongresinde, merkez karar ve yönetim kurulunca veya bu kurulun iki ayrı kurul olarak oluşturulduğu durumlarda ilgili kurulca veya TBMM grup yönetim veya grup genel kurullarınca yasanın dördüncü kısmındaki hükümlere aykırı karar alınması veya genelge ve bildiriler yayımlanması veya karar alınmamış olsa bile kurullarca aynı hükümlere aykırı faaliyetlerde bulunulması yahut parti genel başkan veya genel başkan yardımcısı veya genel sekreterinin sözü edilen bu maddeler hükümlerine aykırı olarak sözlü ya da yazılı beyanda bulunması biçiminde bir düzenleme getirmektedir. Davada uygulanması gereken hüküm budur.

Demokrasi Partisi Merkez Yürütme Kurulu'nun durumu ise şöyle ele alınabilir: Davalı Parti Siyasi Partiler Yasası'nın 16. maddesinden yararlanarak yönetim ve yürütme organlarının yanında Tüzüğü'nün 22. maddesinde "parti meclisi"ni ve 25. maddesinde de "merkez yürütme kurulu"nu düzenlemiştir. Bu durum Siyasi Partiler Yasası'nın 101. maddesinin (b) bendinde merkez karar ve yönetim kurulunun iki ayrı kuruluş olarak oluşturulduğu durumda bu kurullardan birinin yazılı veya sözlü beyanlarının kapatmaya neden olabileceği biçimindeki düzenlemeye girmektedir. Parti'nin Merkez Yürütme Kurulu Parti Meclisi üyeleri arasından seçilen, Parti Meclisi'nden ayrı ancak ona bağlı olarak faaliyette bulunan bir yönetim organı olarak düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu nedenle Merkez Yürütme Kurulu'nun bildirisinin Parti'nin tüzelkişiliğini bağlayacağından kuşku duyulamaz.

Davalı Parti elde edilen delillerin, özellikle Bonn ve Erbil konuşmalarının yasalara ve ahlaka aykırı yollardan elde edildiğini ileri sürmüştür. Ancak bu yasalara ve ahlaka aykırılık iddiasının temeli anlaşılamamıştır. Her iki toplantı da halka açık ve herhangi bir gizlilik olmadan gerçekleştirilmiştir. Bunun yanında insan hakları çiğnenerek elde edilmiş hiçbir delile de dayanılmamıştır. Bu nedenle Parti'nin bu konudaki itirazları yersizdir.

Davalı Parti, kasetlerin tek başlarına delil olamayacaklarını ileri sürmüştür. Anayasa Mahkemesi, Yargıtay ve Askeri Yargıtay'ın kökleşmiş içtihatlarına göre ses bantları ve kuşkusuz video kasetleri yan delillerle doğrulandığı ölçülerde delil olarak kabul edilmektedir. Ancak, söz konusu kasetler çeşitli tanık beyanlarıyla pekiştirilmiştir. Kasetler daha önce birçok kez belirtildiği gibi, yasa dışı yöntemlere başvurularak doldurulmuş değildir. Ayrıca, kasetlerin delil niteliği kazanması için devletin yetkili makamlarınca çekilmesi gerektiği yolundaki savunma da yasal dayanaktan yoksundur. Anlatımlarla doğrulanan içerikleri yeterli kanı verecek biçimde sağlıklıdır.

Yukarıdan beri açıklandığı üzere dava dosyasında bulunan kanıtlardan ve özellikle DEP Genel Başkanı Yaşar KAYA'nın hakim önündeki açık ikrarından dava konusu Bonn ve Erbil konuşmalarının DEP Genel Başkanı tarafından yapılmış olduğu ve yine mevcut kanıtlar ve Merkez Yürütme Kurulu Üyelerinin Savcı önündeki Antalımlarında da dava konusu Barış Bildirisinin DEP Merkez Yürütme Kurulu tarafında düzenlenip yayınlandığı anlaşılmıştır.

Burada öncelikle dava konusu, Demokrasi Partisi Genel Başkanı Yaşar KAYA'nın yaptığı konuşmalarla Parti Merkez Yürütme Kurulu'nun "Demokrasi Partisi'nin Barış Çağrısıdır" başlıklı bildirisinin Devletin ülkesi ve Milletiyle Bölünmez Bütünlüğü'nün bozulması amacına yönelik olup olmadığının saptanması gerekmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü ve bu ilkenin vazgeçilmez bir unsuru olan ortak dil, kültür, eğitim ve Atatürk Milliyetçiliği kavramları hukuksal, siyasal olduğu kadar, tarihsel ve sosyal gerçeklere dayanmaktadır.

Şöyle ki:

"Bütünlük" ilkesi ilk olarak Misak-ı Milli'nin birinci maddesinde "...İslâm çoğunluğu bulunan yerleşik toprak parçalarının tamamı hakikaten veya hükmen hiçbir sebeple ayırma kabul etmez küldür." biçiminde yer almıştır.

Delegasyon Başkanı İsmet İNÖNÜ, Lozan Barış Andlaşması görüşmelerinde, bütünlük ilkesini "Büyük Millet Meclisi Hükümeti; Türk Yurdu'nun birliğine ve bölünmezliğine en büyük önemi vermekte, hakların ve ödevlerin, çıkarların ve yükümlülüklerin yurttaşlarca eşit olarak paylaşılması gerektiğine inanmaktadır." biçiminde açıklamıştır.

Devletin, ülkesi ve milletiyle bölünmezliği ilkesi Anayasa'nın birçok maddesinde özellikle vurgulanmış, Türk Milleti'nin bağımsızlığı ve bütünlüğüyle, ülkenin bölünmezliğini korumak devletin temel amaç ve görevleri arasında gösterilmiştir. (Madde 5). Ülke ve ulus bütünlüğünü korumak için temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanabileceği de kabul edilmiş, (Madde 13 ve 14) aynı amaçla basın ve dernek kurma özgürlüklerine özel sınırlamalar getirilmiş (Madde 28, 30, 33), gençlerin bu anlayış doğrultusunda yetişme ve gelişmelerini sağlayıcı önlemler alınması devlete özel görev olarak verilmiş (Madde 58), bilimsel araştırma ve yayında bulunma yetkisinin Devletin varlığı bağımsızlığıyla ulusun ve ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliğine karşı kullanılamayacağı belirtilmiş (Madde 130), kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına bu nedenlerle yönetimin müdahalesi uygun bulunmuş (Madde 135), birlik ve bütünlük konusunda işlenecek suçlar için özel mahkemelerin kurulması öngörülmüş (Madde 143), aynı konu, TBMM üyeleri ve Cumhurbaşkanı yeminlerinin temel öğelerinden birini oluşturmuş (Madde 81 ve 103), siyasi partilerin uyacakları esasların başlıcaları arasında yine "bölünmez bütünlük" ilkesi yer almıştır (Madde 68 ve 69).

Uluslar, varlıklarını tarihsel gelişmeler ve gerçeklerle kazanırlar. Ortak kültürün, sosyal dayanışmanın ve birlikte yaşama duygusunun doğuşu, gelişip güçlenmesi tarihe dayanır. Tek vücut durumunda ve tam ulus yapısı içinde bütünleşerek Kurtuluş Savaşı'nı yapmış halkın vatanı, Türk vatanı; Milleti, Türk Milleti; Devleti de Türk Devleti'dir. Dünya, 11. yüzyıldan bu yana çağlar boyu Anadolu için "Türkiye" ve burada yaşayanlar için "Türkler" adını kullanmıştır. Bu durum, ulus bütünlüğü içinde yer alan farklı etnik grupları görmeme anlamına gelmez.

Gerek Anayasa'ya gerek Siyasi Partiler Yasası'na göre ülke ve ulus bütünlüğü, devletin bölünmezliğinin temel öğeleridir. Faaliyet, ister ülke, ister ulus bütünlüğüne yönelik olsun, sonuçta, devletin bölünmez bütünlüğünün tehlikeye girmesi söz konusudur. Ülke bütünlüğünün hedef alınmasının, ulus bütünlüğünü; ulus bütünlüğünün hedef alınmasının, ülke bütünlüğünü bozacağı kuşkusuzdur. Anayasa ve Yasa, bu değerleri birlikte ve ödünsüz, mutlak olarak korumayı amaçlamıştır. Hiçbir devlet bu konuda hoşgörülü davranmak ve ödün vermek yetkisini kendisinde göremez.

"Millet" kavramı; insanlığın gelişme süreci sonucunda vardığı en ilerlemiş birlikteliği oluşturan toplumsal yapıyı anlatır. "Ulus" ve yerine göre "Halk" sözcükleriyle de anlatılan bu yapı, bir gelişme düzeyini, bilinçli ve kişilikli bireyler olgusunu gösterir. "Milliyetçilik" ise, büyük bir toplumsal gerçek ve "millet düşüncesi"nin üzerine kurulu olan çağın en etkin kültür ve politik anlayışıdır. Milliyetçilik, Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Türk Devrimi'nin temel ve önde gelen ilkelerinden biridir. Cumhuriyet döneminde "millet" ve "milliyetçilik" kavramları, başta, teokrasiden demokrasiye geçişi sağlayan Atatürk olmak üzere Cumhuriyetin kurucularıyla, onların koyduğu temel ilkeler üzerinde Cumhuriyeti yöneten kuşaklarca yorumlanmış ve 1924, 1961, 1982 Anayasa'larında yer almıştır. 1982 Anayasası'nın Başlangıcı'nda "...Atatürk'ün belirlediği milliyetçilik anlayışı...", 2. maddesinde "...Atatürk milliyetçiliği....", 42. maddesinde "...Atatürk ilkeleri..." ve 134. maddesinde "Atatürkçü düşünce...." sözcükleriyle Atatürk milliyetçiliği güçlü biçimde yer almaktadır. Atatürk Milliyetçiliği, ayrımcı ve ırkçı bir kavram değil, Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türk halkının, kökeni ne olursa olsun, devlet yönünden tartışmasız eşitliği, içtenlikli birliği ve birlikte yaşama istencini içeren çağdaş bir olgudur. Ayrımcılığı dışlayıp "ulus" yapısı içinde kaynaşmayı öngören bu kavram; etnik kökenleriyle kimliklerin ayrımcılığa varan resmi bir tanıtım belirtisi olarak siyasi parti programlarında ve eylemlerinde amaç edinilmesini engellemektedir. Dil ve din birliği yanında önemli başka toplumsal bağlar kurmuş toplulukların devletle olan hukuksal bağlarını koparacak bir girişim, kışkırtma, toplumsal gerçeklere Anayasa'ya ve Siyasi Partiler Yasası'na uygun bir tutum değildir. Türk Ulusu içinde "Kürt" kökenli yurttaşlarla değişik boylardan gelen "Türkler" ve diğer değişik kökenliler ayrımsız biçimde yer almakta Devletin temel öğesi olan "tek ulus" olgusu böylece somutlaşmaktadır.

Ulus, tarihsel ve sosyolojik yönden belirli aşamaları geçmiş ve belirli nitelikleri kazanmış bir topluluktur. Türk Ulusu, Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasıyla sınırları çizilmiş "vatan" kavramına dayanır. Ulus; vatan üzerinde yaşayan, geçmişten geleceğe doğru bir zaman akışı içinde ortak yaşam istek ve amacına bağlanan kültür ve ülkü birliğine dayanır. "Ulus" kavramı, dar çerçeveli topluluk ve dinden başka toplumsal bir bağı olmayan ve başka öğe aramayan ümmet kavramından çok farklıdır. Ulus, tarihsel ve sosyal gelişmenin yarattığı birlikte yaşama olgusudur. Irk gibi antropolojik ve filolojik niteliklere dayanan dar bir kavram da değildir. Ulus, ortak bir tarih bilinci yaratmamış göçebe, yerel dil ve soy gruplarından oluşan sosyolojik bir yapı olan kavim de değildir. "Misak-ı Milli" sınırları içinde Türkiye Cumhuriyeti'nin üzerinde kurulduğu, Avrupa, Asya, Afrika kıtaları arasında köprü durumunda olan, çeşitli göç ve sığın-

malara kucak açan vatanda, bin yılı aşan uzun bir tarihsel gelişme sonunda yaşayan ve Kafkaslara, Balkanlara, Afrika ve Orta Doğu'ya uzanan Osmanlı İmparatorluğu'ndan arta kalan çeşitli etnik kökenlerden gelen insanlar ortak geçmişe, tarihe, ahlaka, değer yargılarına, dine, hukuka ve eşit haklara sahip olarak karşılıklı şekilde birbirlerinin kültürlerini ve eski Anadolu uygarlıklardan kalan değerleri de özümseyerek birlikte ortak kültür ve kimliğe sahip bir vatan ve ulus oluşturmuşlardır. Gönül birliğine dayanan bu oluşumun davalı Parti savunamalarında geçen kimliği yok etme kavramlarıyla bir ilgisi yoktur. Yapısı bu biçim olan Türk Ulusu içinde Türk, Kürt gibi ırkçılığa dayalı ulus ayrımcılığına gitmek gerçekle bağdaşmaz.

Bu nedenle Atatürk, yeni devletin kuruluş evresinde açıkca "Türkiye Cumhuriyetini kuran Türkiye halkına Türk Ulusu denir." demiş ve anayasalarımızda ulus ve ülke bütünlüğü esas alınmıştır. Bu bölünmez bütünlük ilkesinden uzaklaşıp ulusu etnik kökene dayalı "Türk ve Kürt" ayrımlarıyla nitelemek ve ırka dayalı savlarla bölücülüğe gitmek ve nüfuslandırmak olanaksızdır. Cumhuriyeti kuranlar sadece Türk ve Kürt kökeninden gelenler olmadığı gibi; koruyanlar terör örgütleri karşısına çıkanlar ve bu yolda şehit olanlar da sadece Türk ve Kürt kökeninden gelenler olmayıp her kökenden gelen ve Cumhuriyeti kuran Türk Ulusudur.

Anayasa'nın 66. maddesinde "Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür" ilkesine yer verilmiştir. Bu ilke, evrensel bağlamda vatanı ve ulusuyla bir bütün olan Türkiye Cumhuriyeti'nde bireysel insan hakları yönünden eşitliği sağlamak için getirilmiş, ulusu kuran herhangi bir etnik gruba ayrıcalık tanınmasını önleyen birleştirici ve bütünleştirici bir temel oluşturmuştur. Burada Türklük, ırka dayalı bir anlam taşımamaktadır. Devleti kuran Ulusun adına uygun biçimde her kökenden gelen vatandaşların vatandaşlığı ve ulusal kimliği anlamına gelmektedir. Bir kimsenin "Ben Türküm" deyişi, "Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyım, Türk Ulusu'nun bir bireyiyim" anlamını taşır. Irka dayalı bir "Türklük" savı ve etnik kökenleri değiştirme ya da kaldırma anlamı yoktur. Vatandaşlık ve ulusal kimliğin getirdiği haklar yanında elbet sorumluluklar da vardır. Vatandaşlık ve ulusal kimlik, vatandaşların etnik kökenlerini yadsıma anlamına gelmez. Etnik kökenlerin gözetilmesi de yurttaşlık niteliğini ve ulusal kimliği zedelememeli ve etnik kökene dayalı ayrı ulus olma savlarına, dayanak yapılmamalıdır.

Toplumun tüm kesimlerinde gerçekleştirilen bu kutsal ve tarihsel mirasın korunmasını amaçlayan anayasal ilkelerle yasal önlemler, toplumun huzur ve refahı, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin güvenliği ve varlığı ile

ilgilidir. Türk Milleti içinde yer alan her kökenden vatandaş, hiçbir ayrım gözetilmeksizin istek ve başarılarına göre her görev ve işte çalışmış; Türkiye'nin her yerinde, köyünde, kentinde yaşama, yerleşme, okuma, evlenme, gelişme ve yükselme ile ortak dil ve kültürden yararlanma ve katkıda bulunma olanağına kavuşmuştur. Böylece herkese ülkede her düzeyde tüm demokratik, siyasal ve temel haklar tam eşitlikle tanınmıştır. Bu tarihsel oluşum nedeniyle "ülke ve milletin bölünmez bütünlüğü", T.C. Anayasa'larında vazgeçilmez ve ödün verilmez temel kural olarak yer almıştır. Tarihsel bir gelişme süreci içinde gerçekleşen, ayrılması olanaksız bir kaynaşma, bütünleşme ve eşitliğe dayalı, ırkçılığı reddeden Türk Ulusu gerçeğine karşı, ayrıcılığa, bölücülüğe ve sonuçta yok olmaya yol açacak davranışları düşünce ve insan hakları kapsamında görmek olanaksızdır.

Anayasa Mahkemesi'nin siyasal partilere ilişkin 20.7.1971 günlü, Esas 1971/3, Karar 1971/3 sayılı kararında değinildiği gibi; 1921 Anayasası'ndan 1961 Anayasası'na değin sürekli olarak üzerinde durulmuş bir ilke olan "Türk Devleti'nin ulusu ve ülkesi ile bölünmezliği" ilkesi, Erzurum ve Sivas Kongreleri'nde saptanan biçimi ile Misak-ı Milli'nin gösterdiği sınırlar içinde birbiriyle kaynaşmış olarak yaşayanların gerçekten ve hukukça ayrılık kabul etmez bir bütün oldukları kesinlikle belirlenmiş ve bu bütünlük içinde ayrıcalıklı bir Kürt halkından hiçbir zaman söz edilmemiş olduğu gibi, Lozan Barış Andlaşması görüşme ve kararlarında da, Misak-ı Milli'nin çizdiği sınırlar içindeki azınlıklar sayılırken "Kürt" ayrımına yer verilmemiştir.

Bu durum yalnızca bir olayın değil, doğrudan doğruya bir gerçeğin de anlatımıdır. Bu gerçeği de en çağdaş anlamıyla Atatürk'ün ulus anlayışında bulmaktayız. Atatürk'ün kendi el yazısı ile düzenlediği notlarında: "Bugünkü Türk Milleti, siyasi ve içtimai camiası içinde kendilerine Kürtlük fikri, Çerkezlik fikri ve hatta Lazlık fikri veya Boşnaklık fikri propaganda edilmek istenmiş yurttaş ve millettaşlarımız vardır. Fakat mazinin istibdat devirleri mahsulü olan bu yanlış göstermeler hiçbir millet ferdi üzerinde üzüntü ve kınamadan başka bir tesir hasıl etmemiştir. Çünkü bu millet efradı da umum Türk Camiası gibi aynı müşterek maziye, tarihe, ahlaka ve hukuka sahip bulunuyorlar" demiş ve Ulus'u "Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına Türk Milleti denir" biçiminde tanımlamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti, "Atatürk Milliyetçiliği"ne içtenlikle bağlıdır. Eşitlikçi ve birleştirici içeriğiyle çağdaş anlayışı yansıtan Atatürk Milliyetçiliği toplumsal dayanışmanın temeli ve güvencesidir. Atatürk Milli-

yetçiliği, yaşamsal ve bilimsel gerçek olarak benimsenmiştir. Bu tarihsel ilke aynı zamanda ulusal varlığın korunmasına ve yücelmesine hizmet edecek yaşam anlayışı ve biçimidir. İnsancıl, uygar ve barışcıdır. Kardeşliği, sevgiyi, dayanışmayı ve çağdaş evrensel değerleri kucaklar.

Dil ve eğitim konusuna gelince; bin yıldan beri birlikte yaşayan, vatanın her yerinde içiçe kaynaşan çeşitli soy ve kökenden gelen bireyler arasında Türkçe en yaygın dildir. Sadece resmi işlerde değil, ailede, günlük yaşamda ve eğitimde kısacası toplumsal ilişkilerin her alanında kullanılan ortak bir dil olmuştur. Türkçeyi bilmeyen ve kullanmayan çok az kişi vardır.

Ayrıca kapalı ve açık özel ortamlarda, ev ve işyerlerinde, basın ve sanat alanında yerel dillerin kullanılması da yasak değildir. Tersine savlar gerçek dışıdır. Ulus bütünlüğü içinde yer alan kimi etnik grupların kendi aralarında kullandıkları yerel dillerin resmi dil yerine ortak iletişim ve çağdaş eğitim aracı olarak tanınması olanaklı değildir.

Anayasa'nın 26. maddesinin üçüncü fıkrasında "Düşüncelerin açıklanması ve yayılmasında kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dil kullanılamaz" denilmektedir. Türkiye'de özellikle yasaklanan bir dil kalmadığı gibi özel yaşamda birçok dil kullanılmaktadır. Anayasa'nın 42. maddesinin son fıkrasında, Türkçe'den başka hiçbir dilin eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulup öğretilemeyeceği, uluslararası andlaşmalar saklı tutularak kurala bağlanmıştır. Bu anayasal gerek, öğretim ve eğitim birliği ile ilköğretimin zorunlu olmasının ve bu yolla ulusal bütünlük ve dayanışmanın taşıdığı öneme bağlanmalıdır.

Dil konusuyla ilgili bir başka düzenleme de Anayasa'nın 14. maddesinin ilk fıkrasındaki "Anayasa'da yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbiri, ...dil.... ayrımı yaratmak... amacıyla kullanılamazlar." ilkesidir.

Devletin bölünmez bütünlüğü ile dili konusundaki kurallar, yaptırımsız değildir. Herşeyden önce Anayasa'nın 4. maddesine göre, bu konularda genel ilkeyi koyan Anayasa'nın 3. maddesi "Değiştirilemez ve değiştirilmesi, teklif edilemez." Öte yandan, Anayasa'nın 69. maddesi, bu sınırlamalara uymayan bir devlet düzeni kurma yasağını içeren 14. maddeye aykırı davranan siyasi partilerin temelli kapatılacağını öngörmektedir.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın ilgili kuralları, bu anayasal çerçevede değerlendirilmelidir. Yasa'nın 78. maddesinin (a) bendi, Anayasa'nın 4. maddesi doğrultusunda bir kural koymuş siyasi partilerin, diğer

yasaklar yanında devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüyle diline ilişkin yukarıda değinilen Anayasa'nın 3. maddesini değiştirmek amacını da güdemeyeceklerini belirlemiştir.

Irk ve dil farklılıklarına göre azınlık statüsü tanımak, ülke ve millet bütünlüğü kavramıyla bağdaşmaz. Diğer kökenli yurttaşlar gibi Kürt kökenli yurttaşların da kimliklerini belirtmeleri yasaklanmamış; ancak azınlık ve ayrı ulus olmadıkları, Türk Ulusu dışında düşünülmeyecekleri, devlet bütünlüğü içinde yer aldıkları ortaya konmuştur. Azınlığın sosyolojik ve hukuksal tanımlarına uygun bir nitelik, Kürt kökenli yurttaşlarda bulunmadığı gibi, onları öbür yurttaşlardan ayıran herhangi bir yasal kural da yoktur. Türkiye'nin her yerinde her yurttaş hangi kurala bağlı ise onlar da aynı kurala bağlıdır. Azınlıkların bağlı olduğu kuralların kaynağını andlaşmalar oluşturmakta, Kürt kökenli yurttaşlarla öbür yurttaşlar arasında hiçbir ayrım yapılmamakta bireysel hak ve özgürlüklerden sınırsız biçimde yararlanmaktadırlar. Esirgenen, yoksun kılınan, dar tutulan bir hak yoktur. İşçi, işveren, hekim, avukat, memur, subay, yargıç, milletvekili, bakan, cumhurbaşkanı gibi her göreve gelebilmektedirler. Kimi yerel ve etnik köken özellikleri dışında, dil birliği, din birliği, tarihsel birlik vardır. Evlilikler nedeniyle kan bağlılığı oluşmuştur. Aynı yörede birlikte yıllardır yaşamaktadırlar. Sınırsız hakları, sınırlı haklara, ulusun kendisi olmayı azınlık olmaya dönüştürmenin anlamsızlığı açıktır. Amacın, bölünmeyi gerçekleştirmek olduğu anlaşılmaktadır. Kaldı ki, hangi demokratik hakkın verilmediği açıklanmamakta, üstü kapalı ifadelerle esasta ayrı bir ulus olmanın gerektirdiği ulusal haklara değinilmektedir. Bu durum, sorunun demokratik ve siyasal haklarla ilgili olmadığını göstermektedir.

Anayasa'daki ulus bütünlüğü, ilkesinden uzaklaşıp, Türk ve Kürt Ulusları ayrımına gidilemez. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde, tek bir devlet ve tek bir ulus vardır, birden çok ulus yoktur. Türk Ulusu içinde değişik kökenli bireyler olsa da hepsi Türk Ulusu bütünlüğü içindedir. Tarihsel bir gerçek olan "Türk Ulusu" olgusu yerine ırkçılığa dayanan ayrılıklar ve Türk vatandaşlığı niteliğini değiştiren savlar geçersizdir. Anayasa, bölgeler için özerklik ve özyönetim adı altında ayrılık getiren yöntemlere-biçimlere kapalıdır.

Kimi siyasal nedenlerle dış etkenlerden kaynaklanan, kimi varsayım, yorum ve bahanelere dayanan, insan hakları ve özgürlük savlarıyla yoğunlaştırılan sakıncalı amaçlara geçerlik tanınamaz. Devlet "TEK"tir, ülke "TÜM'dür, ulus "BİR"dir. Ulusal birlik; devleti kuran, ulusu oluşturan toplulukların ya da bireylerin, etnik kökeni ne olursa olsun, yurttaşlık ku-

rumu içinde ayrımsız birlikteliklerivle gerçekleşir. Anayasa'da ve yasalarda yurttaşlar arasında ayrımı öngören hiçbir kural bulunmadığı gibi, kimsenin soy kökeninin yadsınması ya da kabul edilebilecek yeni bir savı da yoktur. Ulusal ve tekil devlet etnik ayrılıklarla tartışılamaz. Herkesin, her zaman karşılaşabileceği ve giderek hukuk devletinde giderilip karşılığı istenebilecek aykırılık, çelişki, haksızlık ve yanlışlıklar, insan hakları alanında sömürü nedeni yapılarak, gerçekler saptırılıp çarpıtalarak, üstü kapalı biçimde, ayrı ulus yoluyla ayrı devlet amaçlanamaz. Tartışılamaz kavramlar ve değerlerle, ödün verilmesi olanaksız ilke ve niteliklerin kaynağı Türkiye Cumhuriyeti'dir. Çağımızda da farklı etnik grupların birlikte uluslaşması ve devletleşmesi uluslararası düzeyde hukuksallığını korumaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti için farklı düşünmenin haklı bir nedeni yoktur. Ulus birliğini bölmek; belli toprak parçasını bir ırktan gelenlere maletmek, etnik arındırma yapmak anlamına gelir ki, bunun çağdaş, insancıl değerlerle bağdaştırılması olanaksızdır. Vatandaşlık, bölge özelliklerini ve etnik farklılığı aşan, bütünleştirici çağdaş bir olgudur. Bu konuda bir kimsenin diğerinden farklı olmasına; din, kültür ve etnik kökenine ilişkin ayrıcalıklara yer yoktur. İnsan haklarının sadece bir kişiye, sınıfa ve zümreye değil ayrımsız olarak bütün vatandaşlara eşit olarak uygulanması esastır. Siyasal açıdan önemli olan soy değil, ulusal topluluktan olmaktır. Eğer bir soy, vatandaşlık bağlamındaki insan hakları dışında özel haklara sahip olmak isterse bu, onun ulus bütünlüğü içinde yalnız bir köken değil, aynı zamanda ayrı ulusal bir topluluk olması anlamına gelir. Bu ise, ulus bütünlüğü ilkesiyle bağdaşmaz.

Devlet, ülke, ulus konuları, her devlette farklılık gösteren, tarihsel süreçle ulaşılan, yeniden değiştirilip biçimlendirilmesi olanaksız olgulardır. Ulusal ve uluslararası hukuk düzeninde insanlığın mutluluğu için bu temel olguları korumak üzere getirilen düzenlemelere siyasi partilerin uyma zorunluluğu tartışılamaz.

Üzerinde durulması gereken diğer bir husus da "bölünmez bütünlük" ilkesinin, egemenlik kavramı ile yakın ilişkisidir. Türkiye Cumhuriyeti tekil devlet esaslarına göre kurulmuş, bütünlüğe dayanan bir devlettir. "Egemenlik" başlıklı Anayasa'nın 6. maddesinde:

"Egemenlik kayıtsız şartsız Milletindir.

Türk Milleti, egemenliğini, Anayasa'nın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır.

Egemenliğin kullanılması hiçbir surette, hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz..." hükümlerine yer verilmiştir. Bu kurala göre, ege-

menlik ulus bilincinde birleşenlere aittir. Ulus, Yasama Organı'nı özgür iradesiyle belirleyecektir. Hangi köken ya da soydan gelirse gelsin herkesi ulus kapsamındadır. Böylece, ülke, ulus ve egemenlik, bir bütünlük ve uyum içinde gözetilmesi gereken kavramlar ortaya çıkmaktadır.

Bölünmez bütünlük ilkesi, devletin bağımsızlığını, ülke ve ulus bütünlüğünün korunmasını da kapsar. Kuruluşundan beri tekil devlet olan Türkiye Cumhuriyeti'nin, bu tarihsel niteliği Anayasa'lara yansımış olup, korunması konusunda güçlü yaptırımlar getirilmiştir. Özen ve duyarlıkla sürdürülen yapı, ulusun varlık nedeni olup başka çok uluslu ülkelerin koşulları ile bir tutulamaz. Bu temel ilkeden ödün verilemez. Gerçekte olmayan bir insan hakkı sorunu ileri sürülerek, devleti parçalamaya yönelik girişime, azınlık bulunduğu bahanesi dayanak yapılamaz. Tekil devlet esasına göre düzenlenen Anayasa'da federatif devlet sistemi benimsenmemiştir. Bu nedenle siyasi partiler, Türkiye'de federal sistem kurulmasına programlarında yer veremezler ve bu yapıyı savunamazlar. Devlet yapısında "bölünmez bütünlük" ilkesi; egemenliğin, ulus ve ülke bütünlüğünden oluşan tek bir devlet yapısıyla bütünleşmesini gerektirir. Ulusal devlet ilkesi, çok uluslu devlet anlayışına olanak vermediği gibi böyle düzende federatif yapıya da olanak yoktur. Federatif sistemde federe devletler tarafından kullanılan egemenlikler söz konusudur. Tekil devlet sisteminde ise, birden çok egemenlik yoktur. "Devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğü" kuralı, azınlık yaratılmamasını, bölgecilik ve ırkçılık yapılmamamasını ve eşitlik ilkesinin korunmasını içermektedir. "Egemenlik" ve "devlet" kavramlarının, "ulus" kavramıyla bütünleşmesi, devletin herhangi bir etnik kökenden gelenlerle ya da herhangi bir toplumsal sınıfla özdeşleştirilmesine engeldir. Bunun nedeni; ulusun çeşitli toplumsal sınıflardan oluşmasına karşın sınıflarüstü bir kavram olmasıdır. Bunun için, egemenliğin kullanılmasını tek bir toplumsal sınıfa bırakan ya da bir toplumsal sınıfı egemenliğin kullanılmasından alıkoyan veya egemenliği bölen düzenlemeler bölünmez bütünlük ve tekil devlet ilkesine ters düşer. Anayasa'daki "Türk Milleti" tanımı içinde dinsel inanç ve etnik kökeni ne olursa olsun her yurttaş tam eşitlikle yer almakta, bu tanım köken özelliklerinin açıklanıp kullanılmasını asla yasaklamamaktadır. Tersine savlar, yapay halk-ulus nitelemeleri, bölücülük ve ayrımcılık özendirmeleri olmaktan öteye geçemez. Demokrasi, demokrasiyi yıkarak savunulamayacağı gibi demokrasi, demokrasiye karşı ve onu yoketmek için de kullanılamaz. Demokratik haklar, despotizme araç yapılamaz.

Son yıllar içinde kimi çok uluslu devletlerin yapısal değişime uğramasından esinlenilerek kimilerince Türkiye'de aynı değişikliğin olması

gerektiğinin ortaya konulması, Anayasa'da değiştirilmesi yasaklanan maddeler arasında bulunan devlet, ulus ve ülke kavramlarının tartışmaya açılarak bu konularda olabilirlik umutlarının yaratılması gerçeklerle çatışan tarihsel, siyasal ve hukuksal yanılgılar olmuştur. Diğer ülkelerde son yıllarda izlenen ve yeniden bağımsızlığı kazandıran yapısal değişiklik, Türkiye'de Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılması ile daha önce yapılarak gönüllü birlik içinde uluslaşma sağlanmış ve tamamlanmıştır. Cumhuriyet tarihi bunun kanıtıdır.

2820 sayılı Yasa'nın 78. maddesinin (a) bendi, siyasi partilerin Anayasa'nın 3. maddesinde açıklanan devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü ve dili ile ilgili temel hükmü değiştirmek amacını güdemeyeceklerini (b) bendi ise siyasi partilerin bölge ve ırk esasına dayandırılamayacaklarını belirtmektedir. 81. maddenin (a) ve (b) bentlerinde de;

Siyasi Partiler:

(a) "Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde milli veya dini kültür veya mezhep veya ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri süremezler."

(b) "Türk dilinden veya kültüründen başka dil ve kültürleri korumak geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını güdemezler ve bu yolda faaliyette bulunamazlar." denilmektedir.

Yasa maddesinin gerekçesinde, "Ülkemizde Lozan Andlaşması ile kabul edilen azınlıklar dışında bir azınlık yoktur. Herhangi bir ülkede resmi dilin dışında bazı dillerin bilinmesi veya yer yer konuşulması azınlık yaratmaz. Hele siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda olduğu gibi her bir alanda bütün haklara sahip ve borçlarla eşit bir şekilde yükümlü olan tek bir milletin evlatları arasında azınlıktan söz etmek mümkün değildir...

Bir memlekette resmi dilin her vatandaş tarafından bilinmesi, hangi alanda olursa olsun eşitlik ilkesinin hakkıyla uygulanabilmesi ve adli ya da idari işlerin çabukluk ve selametle yürütülmesi bakımından yararlı hatta zorunludur. Bu itibarla resmi dili, genç, ihtiyar, kadın, erkek her vatandaşın bilmesini sağlamak Devletin görevidir" düşüncesi yer almaktadır.

Maddenin (a) bendinde, siyasi partilerin milli ya da dini kültür, mezhep, ırk ya da dil ayrılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri sürüme-

yecekleri öngörülmektedir. Lozan Andlaşması ile kabul edilen azınlıklar kuşkusuz, bu bendin kapsamı dışındadır. Nitekim, bu husus gerekçede de belirtilmiştir.

Özellikle belli büyüklükteki ülkelerin hemen tümünde, din, ırk, dil ve mezhepleri farklı toplulukların bulunması doğaldır. Bu farklılık, kimi ülkelerde büyük boyutlara ulaşabilir. Bunların her birine azınlık statüsü tanımak ülke ve millet bütünlüğü kavramlarıyla bağdaşmaz. Öte yandan, başlangıçta kabul edilebilir istekler gibi görünen ayrımcılığa yönelik kültürel kimliğin tanınması istemleri zamanla bütünden kopma eğilimine girer. Bu nedenle yasakoyucu konuya özel bir özen göstermiştir.

Türkiye'de azınlıklar konusu Lozan Barış Andlaşması'yla düzenlenmiştir. Bu düzenlemenin belirgin iki özelliği vardır: İlk olarak, ancak müslüman olmayanlar azınlık olarak kabul edilmiştir. İkinci olarak da böyle bir düzenleme ile müslüman olmayanlara da müslümanların yararlandıkları medeni ve siyasi haklardan yararlanma olanağı sağlanmış, yasalar önünde din ayrımı yapılmaksızın herkesin eşit olduğu hususu belirlenmiştir.

Bu nedenle 2820 sayılı Yasa'nın 81. maddesinin (a) bendi ile ülkemizde azınlık yaratmama yolundaki duyarlılığın siyasi partilerce de paylaşılması amaçlanmaktadır. (b) bendinde ise, siyasi partilerin, Türk Ulusunca oluşturulan ortak dil ve kültürü dışlar biçimde başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek ya da yaymak yoluyla ülkede azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını güdemeyecekleri belirtilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin vatandaşları arasında etnik ya da diğer herhangi bir nedenle siyasal ve hukuksal ayrılık söz konusu değildir.

Türk Ulusu'nu oluşturan, binlerce yıl birarada yaşamış, kaynaşmış, ortak kültüre, ahlaka ve dine sahip insanların tarihleri birdir. Vatan üzerinde yaşamış bütün geçmiş kuşaklar, ülkenin ve ulusun bütünlüğünü ve onurunu sürdüreceği kuşkusuz olan, gelecek kuşaklarla birlikte düşünülmelidir. Her ulusun olduğu gibi tarihsel gerçeklere dayanan Türk Ulusu'nun ortak kimliği ve kültürü de savunmasız bırakılamaz. Herşeyden önce Türk Devleti'nin bağımsızlığına, kimliğine ve özbenliğine, ulusal bütünlüğüne düşman olan tüm karşıtlıklarla uğraşmak görev olduğu kadar uluslararası hukuksal belgelerin benimsediği temel bir haktır.

Anayasamıza göre, ulus ve ülke bütünlüğü devletin en temel özelliği ve ilkesidir. Türkiye Cumhuriyeti içinde birden fazla ulus olamaz. Yapısı

yukarda belirlenen Türk ulusu içinde değişik kökenli bireyler olabilir; ancak bunların hepsi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıdır. Türk vatandaşlığı niteliğini değiştiren savlar Anayasa'ya uygun değildir.

Siyasi Partilerin çalışmalarında devletin ülkesi ve ulusu ile bölünmezliği temel kuralına uymaları, ülkenin ya da ulusun bir bölümünün bugünkü bütünlüğünü bozarak ayrılması sonucunu doğrudan doğruya veya dolayısıyla doğurabilecek her türlü eylemden ve propagandadan kaçınıp çalışmalarını bu bütünlüğü daha da pekiştirecek biçimde yürütmeleri demektir. Bunun sonucu da ülke ve ulus bütünlüğünü zedeleyebilecek olan her türlü yazı, söz ve davranışın siyasal partiler için yasak olmasıdır.

Anayasa ve Siyasi Partiler Yasası'na göre, ırk ayrımcılığı ve bu yolla ülkeyi parçalama bir siyasal partinin dayanağı, amacı ve ereği olamaz. Devletin bütünlüğünü koruması en doğal hakkı ve ödevidir.

Bu açıklamalara göre bir değerlendirme yapıldığında:

Genel Başkan Yaşar KAYA'nın 29.5.1993 günü Federal Almanya'nın Bonn şehrindeki konuşmasında özetle:

"....Size böyle hitap etmek zorundayım. Çünkü Türkiye'de sizin adınızı anmak, sizin ülkenizin adını anmak siyasi partiler için kapatılma sebebidir. Elbette 70 yıllık inkâr, soykırım, sürgün, darağacı, kan, irin, gözyaşı, barut bizim ülkemizde birbirine karışmış, analarımız ak süt yerine bizi gözyaşı ile emzirmişlerdir... Evet bizim tarihimiz kahramanca direnen çağdaş Kawa'ların tarihidir... Bugün burada özgür bir ülke ve ulusal birlik için yürüyoruz... Kürt halkı artık düşürülmüş bir halk değil, serhıldan da başını dik tutan bir halktır... Bugün gelinen noktada Kürtlerin inkarı mümkün değildir. Silahlı mücadele Kürt sorununu Kürt halkının önne, Kürt ve Türk halkının önüne dünya kamuoyunun önüne koydu... Bunu söylerken Türk devriminin arka bahçesinde bulunan kültürel rönesansı da selamlıyorum." demiştir.

Erbil Şehrinde yaptığı konuşmada ise özetle:

"Biz azat olmuş Kürdistan'dan KDP'nin kongresine gelmişiz. Bu bizim için rüyadır. Ben dört parça Kürdistan adına... Kürdistan halkının sorunu yüzelli senedir ihanet sorunu ve başkaldırma sorunudur... Kürdistan'ın bağımsızlığı ve Kurtuluşu için kim ne yapmışsa biz hepsine saygı duyuyoruz. Hepsi Kürdistan devleti için... Ey Kürdistan Demokrasi Partisi'nin silahlı askerleri sizin partinizin sorunu adımız... Eyaletin (ülkenin) şehitleri şöyle diyorlar: Biz sizden ümitliyiz... Hepsi (bütün bunlar) ni-

çin? Kürt Kardeş olmadı. Dost olmadı. Onun için düşmanın elinin altından kurtulamaz. Kürt kardeş olmazsa Kürdistan olmaz.

Düşmanın elinde kobra helikopterleri var. Bizim gönlümüzde sadece kardeşlik var, birlik var. Düşman öldürdüğü zaman bu KDP... bu YDK.. bu PKK demiyor. Bunlar Kürttür diyor. Kuzey Kürdistanda büyük savaş vardır.. Kürtlük Devleti için birlik olmak ve kurtulmak bizim şiarımızdır. Hür olmak ve serbest olmak pahalıdır. Bizim halkımız erkektir. (yiğittir) Halkımız davası için, kurtuluş için kızını, gelinini, oğlunu bize veriyor. Dağlarda günde 40-50 tanesi şehit düşüyor... Kürtler yemin etmişler. Yeminimiz ölümdür." demiştir.

Demokrasi Partisi Merkez Kurulunun yayınladığı (Demokrasi Partisi'nin Barış Çağrısıdır) başlıklı bildirisinde ise özetle:

"....Bugün ülkemizde adı ilan edilmemiş adı konulmamış bir savaş yaşanmaktadır... Bilelim ki bu savaş ne kadar sürerse sürsün, ne kadar insan ölürse ölsün Kürt sorunu çözülemeyecektir.. Katliamla, sürgünle, inkârla Kürt sorunu çözülebilseydi bugüne kadar çoktan çözülmüş olurdu.

Sorun, "ekonomik, geri kalmışlık, veya terör sorunu" değildir. Sorun siyasidir ve adı Kürt sorunudur... demokratik hak ve özgürlüklerimizden daha fazla ödün vermeden barış sağlanmalı, siyasi çözüm yolları bulunmalıdır... Barış, içinde eşit ve özgür koşullarda yaşamak hepimizin hakkı.. Devlet, Kürtlerin her düzeyde seçilmiş meşru temsilcileriyle görüşmeler yolunu açmalıdır... Anadilde eğitim sağlanmalı... PKK ve devlet ateşkes ilan etmeli kararlarına uymalıdırlar. Ateşkes tarafsız güçlerce denetlenmelidir... Kürt kimliği bütün sonuçları ile birlikte tanınmalı" denilmiştir.

Konuşmalarla bildiride değişik anlatımlarla Türkiye'de ezilen ayrı bir Kürt halkının (Ulus anlamında) varlığı belirtilerek bunların özgürlük savaşı verdiği vurgulanmakta, ülkeyi parçalama, ayrı devlet kurmak dahil Kürt kimliğinin bütün sonuçları ile birlikte tanınması istenmektedir. Eşitlik ve kardeşlikten söz edilmekte ise de bunlar, birey ve vatandaşlık düzeyinde değil, ayrı ulus olma nedeniyle uluslararası düzeyde ulus olarak eşitlik tanınması anlamında bir örtü olarak kullanılmaktadır.

Gerçekte yukarda ilgili bölümlerinde açıklandığı üzere Türkiye Cumhuriyeti Devleti tek uluslu bir devlettir. Bütün vatandaşlar hangi soy veya kökenden gelirse gelsin ekonomik, hukuksal ve siyasal bütün hak ve özgürlüklerde eşittirler. Türkiye'de ırka dayalı ayrıcalıklı bir Türk Ulusu yoktur ki etnik kökene dayalı Kürt Ulusu veya diğer uluslar olabilsin.

Tek Ulus olmanın temeli olan "Atatürk Milliyetçiliği" ideolojik bir saplantı değildir. Toplumsal sosyolojik gerçeklere dayanan hukuksal ve siyasal bir olgudur. Vatan sevgisine dayanır. Savunmada ileri sürülen görüşlerin aksine ayrı etnik kökenden gelmiş olmak vatandaşlar arasında Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ülke ve ulus bütünlüğü içinde bir ayrımcılık nedeni değildir.

Konuşmalarda da terörist örgütünün cinayetleri, Kürdistan olarak gösterilen Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşayan Kürt kökenli vatandaşların Kurtuluş Mücadelesi olarak gösterilmektedir.

Dikkati çeken diğer önemli bir konu da Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin vatandaşlarından Kürt kökenli olanların, tüm Kürt Kurtuluş hareketi ve Kürt Devleti'ni kurma oluşumu içinde gösterilmesidir. Savunmalarda Kürt Ulusal Kurtuluş hareketinin Türkiye'deki Kürtleri kapsamadığı biçiminde sapmalara gidilmekte ise de konuşmalar ve bildirinin açıklığı gerçeği ortaya koymaktadır.

Davalı Parti, savunmasında ülkemizdeki fiili durumun mevzuatı aştığını ileri sürmüş ve yasa yerine hukukun uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Bundan neyin amaçlandığı çok açık değilse de, davalı Parti burada ülkede iki hukukun olduğunu bunlardan ilkinin yasalarda yer aldığını, ancak bunun toplumda geçerliliğini ve uygulama yeteneğini yitirdiğini, buna karşılık eylemli biçimde uygulanan ve toplumda genel kabul gören bir başka hukukun varlığı savını ileri sürmek istemektedir. Bununla bağlantılı olarak davalı Parti pozitif hukukun herkese değil ancak bazı partilere uygulandığını belirtmekte ve bunu çifte standart olarak algılamaktadır. Yine davalı Parti evrensel hukuka aykırı olduğunu belirttiği 12 Eylül Anayasası olarak nitelediği Anayasa hükümlerine dayanılarak parti kapatılmasını kabul etmediğini belirtmekte ve kapatma davasının evrensel hukuk ilkelerine göre görülmesini istemektedir.

Anayasa Mahkemesi Anayasa'da ve Anayasa'ya uygun yasa kurallarında açılık varken, bunları bir yana itip hukuk dışı uygulamalara yol açacak biçimde yorumlara girerek yasalara aykırı davranışlara geçerlik kazandıramaz. Siyasi Partiler Yasası ile Anayasa'nın bu konudaki hükümleri değişmemiştir. Bir yasa yeni bir yasa ile kaldırılmadıkça uygulanmasının süreceği hukukun değişmez kurallarındandır. Anayasa ve Siyasi Partiler Yasası değişmedikçe Anayasa Mahkemesi bunları uygulayacaktır.

Davalı Parti, yaptığı savunmalarda, "Kürt sorununun İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Helsinki Sonuç

Belgesi hükümlerine uygun, barışçı ve demokratik yöntemlerle çözülmesinden yana olduğunu belirtmekte ve davanın Türkiye'nin imzaladığı uluslararası sözleşme hükümleri ile evrensel hukuk ilkelerine göre çözülmesini" istemektedir. Bu nedenle bu konular üzerinde durmak gerekir.

Devlet, ülke ve ulus bütünlüğünü bozmaya yönelik eylemlere uluslararası hukuk belgeleri, anlaşma ve sözleşmeleri, bu arada Helsinki Sonuç Belgesi ve Paris Şartı olur vermemektedir.

Anayasa Mahkemesi birçok kararında, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ve Avrupa Sosyal Haklar Temel Yasası'na yollamada bulunmuştur. İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme kapsamındaki hak ve özgürlükler, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda da güvence altına alınmıştır. Hakları kullanmanın, özgürlüklerden yararlanmanın sınırsız olmadığını vurgulayan İnsan Hakları Evrensel Demeci'nin 29. ve 30. maddeleri, içerik olarak demokratik düzeni yıkıcı söz ve eylemlere karşı sınırlamalar getirilmesinin ve önlemler alınmasının dayanağıdır.

Bildirgenin 29. maddesinin (2) bendinde "Herkes, haklarının ve hürriyetlerinin kullanılmasında, sadece başkalarının haklarının ve hürriyetlerinin gereğince tanınması ve bunlara saygı, gösterilmesi amacıyla ve ancak demokratik bir cemiyette ahlâkın, kamu düzeninin ve genel refahın haklı icaplarını yerine getirmek maksadıyla kanunla belirlenmiş sınırlamalara tabi tutulabilir." denilmektedir. Yine bu maddenin (3) bendinde "Bu hak ve hürriyetler hiçbir veçhile Birleşmiş Milletlerin amaç ve prensiplerine aykırı olarak kullanılamaz." ifadesi yer almaktadır. Bu konuda 30. madde çok daha açıktır. Bu maddeye göre, "İşbu Beyannamenin hiçbir hükmü, herhangi bir Devlete, zümreye ya da ferde, bu Beyannamede ilan olunan hak ve hürriyetleri yoketmeye yönelik bir faaliyette bulunma hakkını verir şekilde yorumlanamaz."

4 Kasım 1950 tarihinde Roma'da imza edilmiş, 3 Eylül 1953 tarihinde yürürlüğe girmiş ve 18 Mayıs 1954 tarihinde de Türkiye tarafından onaylanmış bulunan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hükümlerine baktığımızda herşeyden önce hak ve özgürlüklerin sınırlanması ile ilgili 11. maddenin ikinci fıkrasını görmekteyiz. Bu fıkra aynen şöyledir:

"Bu hakların kullanılması, demokratik bir toplulukta, zaruri tedbirler mahiyetinde olarak milli güvenliğin, amme emniyetinin, nizami muhafazanın, suçun önlenmesinin, sağlığın ve ahlâkın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması için ve ancak kanunla tahdide tabi tutulur.

Bu madde, bu hakların kullanılmasında idare, silahlı kuvvetler veya zabıta mensuplarının muhik tahditler koymasına mani değildir."

Üzerinde durulması gereken bir başka madde de sözleşmenin 17. maddesidir. Bu madde aynen şöyledir:

"Bu sözleşme hükümlerinden hiçbiri bir devlete, topluluğa veya ferde, işbu sözleşmede tanınan hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya mezkur sözleşmede derpiş edildiğinden daha geniş ölçüde tahditlere tabi tutulmasını istihdaf eden bir faaliyete girişmeye veya harekette bulunmaya matuf herhangi bir hak sağladığı şeklinde tefsir olunamaz."

Yapılan konuşmaların ve bildirinin sözleşmenin yukarıdaki hükmüyle çeliştiği ortadır. Hiçbir hak ve özgürlük, demokrasiyi yıkmak amacıyla kullanılamaz.

Konuşmaların ve bildirinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 11. maddesinin ikinci fıkrasıyla ve 17. maddesinde yer alan kuralla bağdaşmadığı görülmektedir.

Özellikle, araçları farklı olmakla birlikte DEP amacının teröristlerin amacı ile benzerlik gösterdiği PKK'yı destekler yönde olduğu dikkat çekicidir. Türkiye Cumhuriyeti toprakları üzerinde yaşayan ayrı dili ve kültürü olan ve özellikle de vatanını kurtarma ve devlet kurma yolunda Kurtuluş Savaşı veren bir "Kürt Ulusu"nun varlığı ileri sürülmektedir.

Bu durumda, üzerinde durulması gereken önemli bir konu da, "kendi kaderini tayin etme" hakkıdır. Öncelikle belirtmek gerekir ki, Türkiye'de tek bir ulus vardır. O da Türk Ulusu'dur. Türk ve Kürt kökeninden gelen vatandaşlar, diğer etnik kökenden gelen vatandaşlarla birlikte "Ulus" bütünlüğünü oluşturmuştur. Ayrı bir ulus, ayrı bir halk ya da bir azınlık varmış gibi bölünmeyi amaçlayan çabalar, terörle de desteklenip gündemde tutulmaktadır. "Kendi kaderini tayin hakkı" yeni bir kavram değildir. Uluslararası hukuk düzenindeki bu olguyu Türk Ulusu, her tür ayrılığı dışlayıp eşitliği sağlayarak Lozan Barış Andlaşması'yla gündeminden çıkarmıştır, günümüzde de koşulları yoktur. Ülke ve Ulus bütünlüğünü koruma hakkı, Lozan Barış Andlaşması'nda olduğu gibi bugün de uluslararası hukuk düzeninde geçerlidir.

Nitekim, Helsinki Nihaî Senedi'nin ilkeleri arasında;

- Devletin egemen eşitliği ve egemenliğin üzerindeki haklara saygı,

- Sınırların dokunulmazlığı,

- Devletlerin toprak bütünlüğüne saygı,

- İçişlerine karışmama,

ilkeleri de yer almıştır.

Paris Şartı'nda da:

"Tüm ilkeler, herbiri ve diğerleri dikkate alınmak suretiyle yorumlanarak, kayıtsız şartsız ve aynı derecede uygulanır. Bu ilkeler ilişkilerimizin temelini oluşturur."

.....

"Taraf devletlerin bağımsızlığını, egemen eşitliğini ya da toprak bütünlüğünü ihlâl eden faaliyetlere karşı demokratik grupları savunmak hususunda işbirliği yapmaya kararlıyız. Dışarıdan yapılan baskı, zora başvurma ve yıkıcılık gibi yasadışı faaliyetler burada söz konusu olan özelliklerdir."

.....

Her türlü terörist eylemleri, yöntemleri ve uygulamaları açıkca suç olarak kınıyor ve bunların ikili olduğu kadar çok taraflı işbirliği ile ortadan kaldırılması için çalışmaya kararlı olduğumuzu ifade ediyoruz."

.....

"Taraf devletler, halkın iradesiyle özgürce kurulmuş olan demokratik düzeni, kendi yasaları uyarınca ve yüklendikleri uluslararası insan hakları görevleri ve uluslararası taahhütleri uyarınca, bu düzeni ya da başka bir taraf devletin düzenini yıkmayı amaçlayan terörizm ya da şiddete başvuran ya da terörizmden veya şiddetten vazgeçmeyi reddeden kişilerin, grupların ve teşkilatların faaliyetlerine karşı savunmak ve korumak sorumluluğunu taşıdıklarını kabul ederler." kuralları da yer almaktadır.

Görüldüğü gibi, yukardaki düzenlemelerde kendi kaderini tayin hakkının, demokratik ülkelerde devlet, ülke ve ulus bütünlüğünü bozucu biçimde kullanılmasına olanak verilmemektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin de taraf olduğu "Yeni Bir Avrupa İçin Paris Şartı", ırkçılığı, etnik düşmanlığı ve terörizmi kınamış, ülke bütünlüğünü

ve demokratik düzeni yıkmayı amaçlayan hareketlere girişen kişi, grup ve örgütlere karşı koruma ve kollama sorumluluğunu uluslararası bir çağrı olarak kabul etmiştir. Devleti yıkmaya yönelik faaliyetlerin demokratik haklar kapsamında ve bir özgürlük olarak değerlendirilmesi olanaksızdır. Demokrasi, hak ve özgürlüklerin güvenceye bağlandığı, demokratik işlerliğin her alanda yaşandığı, çoğulcu, katılımcı bir kurallar ve kurumlar düzenidir. Nitekim Birleşmiş Milletler'e üye devletlerin katılmalarıyla 14-25 Haziran 1993 günlerinde, VİYANA'da gerçekleştirilen Dünya İnsan Hakları Konferansı sonunda yayımlanan Deklarasyon'da:

Kendi kaderini tâyin hakkının; "Eşit Haklar" ilkesine uygun olarak ırk, din ve renk ayrımı gözetmeksizin ülkesine ait bütün insanları temsil eden bir hükûmete sahip egemen ve bağımsız bir devletin, ülke bütünlüğünü ve siyasi birliğini kısmî veya bütüncül biçimde parçalayacak herhangi bir eylemin desteklenmesi ve bu eyleme yetki verilmesi anlamında yorumlanamayacağı yer almıştır.

Demokrasilerde ırk ayrımcılığı, bir siyasal partinin dayanağı, amacı ve ereği olamaz. Irk ayrımcılığının aracı durumuna düşen partinin varlığını sürdürmesi yasalar karşısında olanaksızdır. Devletin ülkesi ve ulusuyla birlikte bütünlüğünü koruması en doğal hakkı ve ödevi olup, kamu düzenini ve insan haklarını koruma yönünden de savsaklanmayacak görevidir.

Zorunlu durum ve nedenlerle siyasi partileri kapatma diğer çağdaş demokratik ülkelerde de vardır. Anayasa'nın temel ilkesi; hak ve özgürlüklerle, çoğulculuğun korunması için Anayasal hakları yok edecek bir siyasi rejim kurulmasının önlenmesidir. Demokratik toplum düzeninde, siyasi parti faaliyetlerinin güvence altına alınması, Anayasa'ya uygun kurulan ve faaliyet gösteren siyasi partilerin Anayasa'ya dayalı hukuk devletinin sağladığı tüm hak ve ayrıcalıklarından faydalanmaları anlamına gelir. Siyasi partiler Anayasa'da değiştirilmesi yasaklanan uluslararası üstün hukuk kurallarına da uygun olan devletin tekliği, ülkenin bütünlüğü ile ulusun birliğini değiştirmeyi amaçlayan çalışmalarda bulunamazlar. Bunların siyasal tercih veya düşünce özgürlüğü kapsamına alınması olanağı yoktur.

O halde, devletin ülkesi ve ulusuyla bölünmez tümlüğünü bozmaya yönelik eylemlere, bunlara olanak vermeyen Helsinki Nihaî Senedi ile Paris Şartı'nın dayanak gösterilmesi ve bu belgelerin hukuksal niteliklerinin gözardı edilmesi doğru değildir.

Bu konuda özet olarak şu temel ilkeler belirlenebilir:

a. Ulusal ve üniter devletin etnik farklılıklara göre tartışılması uluslararası hukuksal begelerce de yasaklanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 11. maddesi bu konuda son derece açıktır. Ayrıca bu sözleşmenin 17. maddesi özellikle bu konuyla ilgilidir. Son olarak, Birleşmiş Milletler'e üye devletlerin katılımlarıyla Haziran 1993 de Viyana'da gerçekleştirilen Dünya İnsan Hakları Konferansı sonunda yayımlanan deklarasyondâ da bu konuda sınırlama getirilmiştir.

b. Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi de Federal Cumhuriyetin varlığını tehlikeye atan veya temel demokratik düzeni yoketmeye yönelik faaliyetlerde bulunan siyasal partileri kapatma yetkisine sahiptir. Ve Almanya Anayasa Mahkemesi hem Komünist Partiyi hem de Faşist Partiyi bu gerekçelerle kapatmıştır.

c. Avrupa hukuk düzenlemelerinde de, bir ulus bütünlüğü içinde yer alan etnik grupların ırkçılığa dayalı ayrımcılığı kabul edilmemektedir. Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerin korunması ancak anayasal hakları yok edecek siyasal faaliyetlerin (örgütlenmelerin) önlenmesi ile mümkündür. Bu aynı zamanda çoğulculuğun da korunması anlamına gelir.

ç. Fransız Anayasa Konseyi, Korsika'ya özel statü tanıyan Yasa'nın iptali ile ilgili kararında, Fransız vatandaşlarından oluşan "Fransız Halkı"nın korunması için özen göstererek "Fransız Halkı"nın mütemmim cüzî (tamamlayıcısı olan) "Korsika Halkı" kavramını reddetmiş ve söylenmesi gerekenin "Kanunen bölünmesi mümkün olmayan Fransız Halkı" olduğunu vurgulamıştır.

d. Siyasi Partilerin faaliyetleri, demokratik düzende güvence altına alınmışlardır. Çağımız partiler demokrasi çağıdır. Ancak bu demokrasilerin kendilerini korumaları anlamına da gelir. Siyasi partilerin hukuk devletinin sağladığı güvencelerden yararlanabilmesi, ancak Anayasa'ya uygun davranmaları ile mümkündür.

e. Halkların eşit ve kendi kaderlerini tayin etme haklarıyla kültürel hakların kulanılmasında, demokratik sistemle idare edilen vatandaşlarına bireysel düzeyde temel ve siyasal hakları eşit düzeyde sağlamış ülkeler için; Devlet, ülke, ulus ve siyasal birlik esas alınmakta, bunları bozan her türlü eylemlere hukuksal dayanak verilmemekte ve yasaklanmaktadır.

f. Demokratik toplumlarda temel hak ve özgürlükler için esas ölçüt bireydir. Bunun etnik gruplar için ulusal hakka dönüştürülmesi, bu şekil-

de Devlet, ülke ve ulusu parçalama hak ve özgürlüğünden söz edilmesinin bir dayanağı olamaz.

g. Uluslararası birlikteliğin gelişmesine yönelik çalışmaların geliştiği bir süreçte ulusal birlikteliklerin parçalanması düşünülemez ve her iki olgunun birbirinin karşıtı olduğu söylenemez.

Demokrasi Partisi her ne kadar görünüşte sık sık "kardeşlik" ve "birlik" sözcüklerini kullanmaktaysa da bunu gerçek amacını gizlemek için yaptığı, asıl amacın ulusu ve ülkeyi parçalamak olduğu kardeşlik ve eşitliğin uluslararası düzeyde arandığı açıktır. Dava nedeni konuşmalar ve bildiri vatandaşlar arasında kin, husumet ve ayrılık duyguları yaratmakta ve körüklemektedir. Türk Ulusu'nun bütünlüğünü ırka dayalı bir görüşle Türk ve Kürt olarak ikiye ayırmayı öngörmektedir. Bu tür yönelişin ülke ve ulus bütünlüğünü yıkmayı amaçladığı kuşkuya yer bırakmayacak biçimde açıktır.

Demokratik siyasal yaşamın vazgeçilmez ögesi olan siyasal partiler demokrasiye ters düşen, demokrasiyle bağdaşmayan, demokrasiyi güçsüz ve etkisiz düşürecek, toplumsal barışı yıkacak düzenleme ve eylemlerde bulunamazlar. Hiçbir ayrılık bulunmayan ulusun içinde azınlık oluşturarak bir kesimi çoğunluktan çıkarıp azınlık durumuna getirip ilerde yeni girişimlere dayanak yapılmak üzere ulusu ve ülkeyi bölmek, bu amaçla tartışmalı etnik köken ayrımını kışkırtarak silahlı ayaklanmaya çağırmak, ulusun bireylerini, bölge haklarını biribirine düşman edip kırdırmayı uygun bulmak, bir öneri ve çözüm değil, devleti yıkmaya yönelik bir planın uygulanması ve çözümsüzlüktür. Sorunlar yaratılarak çözüm üretilemez. Kimi etnik grupları ulus yapısı içinden, çoğunluktan azınlığa indirmek toplumsal barışı yıkar. Bu yolla azınlıklar körüklenecek, terörün şiddeti arttırılacaktır. Uluslararası kurallar, silahla, şiddetle hak arama yollarına kesinlikle kapalıdır. Demokrasi Partisi Kürt kökenli yurttaşları asılsız ve dayanaksız sav ve suçlamalarla kargaşa ve iç savaş çıkarmaya kışkırtmış, ayaklanma için demokratik hoşgörünün sınırlarını zorlamıştır. Demokrasi, demokratik hak ve özgürlüklerden yararlanarak yıkılamaz. Hakkı ve özgürlüğü kötüye kullanmaya engel olmak devletin görevidir. Hele bir siyasal parti, şiddet ve terörü kışkırtarak gizli bir amacı gerçekleştirmek istiyorsa, buna olanak verilemez. Partilerin de yapamayacakları şeyler vardır ve bunların başında devletin varlığı, ülkenin tümlüğü ve ulusun birliği gelir. Kendisini saldırılara karşı koruyan devleti içerden yıkmak isteyen teröre destek veren görüşe hiçbir hukuk düzeni meşruiyet tanıyamaz. Belirtilen konuşmalarla teröre destek verip ondan destek alan bir siyasi partinin Anayasa ve yasaya göre varlığını sürdürmesi düşünülemez.

Ulus ve ülke bütünlüğüne karşın, Türk ve Kürt Ulusları biçiminde bir ayrımın yapılması ve Kürt halkının ayrı bir devlet kurma yolunda özgürlük savaşı içinde PKK terörist örgütüyle birlikte gösterilmesi, Parti'nin, Kürt kökenine başka bir deyişle ırksal tabana dayatılarak, ülkede yaşayan ve Kürt olarak ayırdıkları bir kısım yurttaşların Türkiye Cumhuriyetinden kopmasının amaçlanması Siyasi Partiler Yasası'nın 78. Maddesinin (a) bendinde söz konusu olan "Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü"ne ve (b) bendinde öngörülen siyasi partilerin ırk esasına dayanmaması ilkelerine aykırıdır.

Bu konuda özenle üzerinde durulması gereken husus, daha önce belirtildiği gibi bu yöndeki yasal düzenlemelerin amacı ülkedeki etnik farklılıkların ve bunların dil ve kültürlerinin yasaklanması değildir. Çeşitli etnik kökenlerden gelen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları kendi dil ve kültürlerine sahiptirler. Ancak bin yıldır birlikte yaşamış, dini, gelenek ve görenekleri aynı, birbirinden ayrılması ve koparılması olanaksız ortak kültürleri ve yaşamları olan bir topluluğu ırk temeline dayanan düşüncelerle ayrıma bağlı tutmak ve hepsini kapsayan ortak ulusal kültürü ve kimliği yadsımak Siyasi Partiler Yasası'nın 78. ve 81. Maddelerinin (a) bentlerine aykırıdır. Yasaklanan, kültürel farklılıkların ve zenginliğin belirtilmesi olmayıp, bunların Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak, ulus bütünlüğünün bozulması ve buna bağlı olarak ayrımlara dayanan yeni bir devlet düzeninin kurulması amacıyla kullanılmasıdır.

Konuşmalar ve bildiride Kürt kökenli yurttaşların, bölücülüğe yönelik olarak; kendi dil ve kültürlerini geliştirmeleri, anadillerinde eğitimlerinin sağlanması öngörülmektedir. Bunlar konuşmaların ve bildirinin bütünlüğü içinde ele alındığında Siyasi Partiler Yasası'nın 81. Maddesinin (b) bendinde yasaklanan, Türk dilinden veya kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak ulus bütünlüğünün bozulması amacını gütme anlamını taşımaktadır. Bir başka deyişle Türk dili veya kültürü dışındaki dil ve kültürleri korumak, geliştirmek ve yaymak yoluyla bir bölüm vatandaşın farklı bir ulustan oldukları bir azınlığa mensup bulundukları ileri sürülerek azınlık ya da ayrı bir ulus olmanın gerektirdiği haklardan yararlanmaları biçiminde bir düşünce içermektedir. Türkiye'de hiçbir vatandaş arasında bir fark ve farklı bir uygulama yoktur.

Demokrasi Partisi savunmalarında, olaylar saptırılarak, barış istemenin, düşünce açıklamanın, demokrasi istemenin, halk sözcüğünü söylemenin bölücülük olarak değerlendirildiğini, üniter devletin insan haklarına engel gösterilemeyeceğini ileri sürmüştür. Bunların gerçekle ilgisi

yoktur. Suçlamalarda ülke ve ulus bütünlüğünü bozan kışkırtıcı ve körükleyici somut kanıtlar değerlendirilmiştir. Kanıtlarda yer alan amacı belirgin beyan ve açıklamaların düşünce özgürlüğü ve diğer söyledikleri deyimlerle bir ilgisi yoktur.

Söz konusu anlatımlar, Türkiye'de hukuksal ve siyasal yönden ırka dayalı bir Türk Ulusu kavramı ya da etnik kökene göre çoğunluk, azınlık kavramları olmamasına ve farklı etnik köken ve soydan gelen bütün vatandaşları eşit haklarla sahip olmasına karşın Türk Ulusu'nu ırk esasına dayalı olarak "Türk ve Kürt ulusları" biçiminde ikiye bölmeye yönelmiş, ezilen bir halk olarak nitelediği Kürt kökenli vatandaşları, ayrı bir ulus olarak devletini kurma yolunda özgürlük savaşı içinde ve PKK terörist faaliyetleri paralelinde göstermiştir.

Yukarıda gerekçeleriyle açıklandığı üzere davalı Demokrasi Partisi'nin Genel Başkanı Yaşar KAYA'nın Bonn ve Erbil'de yapmış olduğu konuşmalar ile Parti Merkez Yürütme Kurulu'nun yayınladığı bildiri Siyasi Partiler Yasası'nın 78. ve 81. Maddelerinin (a) ve (b) bentlerine aykırıdır.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın Dördüncü Kısmında yer alan söz konusu yasal düzenlemelerdeki yasaklara aykırı davranılmasının yaptırımı aynı Yasa'nın 101. maddesinin (b) bendiyle belirlenmiştir.

Buna göre davalı Demokrasi Partisi'nin kapatılmasına karar verilmesi gerekmektedir.

Yılmaz ALİEFENDİOĞLU, Merkez Yürütme Kurulu Bildirisi'nin kapatma nedeni olmasına katılmamıştır.

4. Kapatma Kararının Sonuçları

Anayasa'nın 84. maddesinin son fıkrasında;

"Anayasa Mahkemesinin kararında partinin kapatılmasına eylem ve sözleri ile sebebiyet verdiği belirtilen milletvekilinin üyeliği ile temelli olarak kapatılan siyasi partinin, kapatılmasına ilişkin davanın açıldığı tarihte, parti üyesi olan diğer milletvekillerinin üyeliği, kapatma kararının Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na tebliğ edildiği tarihte sona erer." denilmektedir.

Anayasa'nın 84. maddesinin birinci fıkrasındaki "üyeliğin düşmesi" ile üçüncü fıkrasındaki "üyeliğin sona ermesi" birbirinden ayrı durumlardır. Birinci fıkradaki durumlarda düşme kararını TBMM verir. Anayasa

Mahkemesi böyle bir karar veremez. Ancak üçüncü fıkraya göre bir siyasal parti kapatılınca, eylem ve sözleriyle buna neden olan milletvekilinin üyeliği ile temelli olarak kapatılan siyasi partinin kapatılmasına ilişkin davanın açıldığı tarihte, parti üyesi olan diğer milletvekillerinin üyeliği, kapatma kararının Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na tebliğ edilmesiyle kendiliğinden sona erer. Anayasa Mahkemesi'nin açıklayıcı belirlemesi kararın hukuksal sonucudur.

Bir partinin Anayasa'ya aykırılıktan kapatılmasıyla milletvekillerinin milletvekilliğinin Anayasa gereğince sona ermesi Federal Almanya Anayasa Mahkemesi kararlarında da görülmektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'nın, 24 Ocak 1994 ve O GNS/006-33884 sayılı cevabi yazısına göre; Şırnak Milletvekili Mahmut ALINAK ile Muş Milletvekili Muzaffer DEMİR'in kapatma davasının açıldığı tarihten önce Parti'den istifa ettikleri, Diyarbakır Milletvekili Mahmut UYANIK ile Muş Milletvekili M. Emin SEVER'in ise Demokrasi Partisi'ne üye olmadıkları, bu dört milletvekilinin TBMM'nde bağımsız üye olarak kayıtlı bulundukları anlaşılmıştır.

Bu duruma göre, Anayasa'nın 84. maddesinin son fıkrası gereğince Demokrasi Partisi'nin kapatılmasına ilişkin davanın açıldığı 2.12.1993 gününde parti üyesi olan milletvekilleri Ahmet TÜRK, Ali YİĞİT, Sırrı SAKIK, Leyla ZANA, Hatip DİCLE, Sedat YURTDAŞ, Selim SADAK, Orhan DOĞAN, Zübeyr AYDAR, Naif GÜNEŞ, Mahmut KILINÇ, Remzi KARTAL ve Nizamettin TOĞUÇ'un Milletvekilliklerinin kapatma kararının Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na tebliğ edildiği tarihte sona erer.

Yılmaz ALİEFENDİOĞLU "Fıkranın bu bölümünün uygulamaya ilişkin bulunduğu ve Anayasa Mahkemesi'nin milletvekillerinin üyeliklerinin sona ermesiyle ilgili bir karar vermesine yer olmadığı", Haşim KILIÇ ise "Diğer dört milletvekili de dava açıldığı tarihte Demokrasi Partisi üyesi olduğundan bunların da milletvekilliklerinin sona ermesi gerektiği" görüşleriyle yukarıdaki görüşe katılmamışlardır.

VIII- SONUÇ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 2.12.1993 günlü, SP.52.Hz. 1993/55 sayılı iddianamesi'yle, Demokrasi Partisi'nin 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 101. Maddesi gereğince kapatılması istenilmekle, gereği görüşülüp düşünüldü:

1. Demokrasi Partisi'nin, Genel Başkanı Yaşar KAYA'nın 29.5.1993 tarihinde Federal Almanya'nın Bonn, 15.8.1993 tarihinde Irak'ın Erbil kentlerinde yapmış olduğu konuşmalarının ve Parti Merkez Yürütme Kurulu'nun "Demokrasi Partisi'nin barış çağrısıdır" başlıklı bildirisinin, Anayasa'ya ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 78. ve 81. Maddelerinin (a) ve (b) bentlerine aykırılığı nedeniyle anılan Yasa'nın 101. maddesinin (b) fıkrası gereğince KAPATILMASINA, Yılmaz ALİEFENDİOĞLU'nun, "Merkez Yürütme Kurulu Bildirisi'nin kapatma nedeni olmadığı" yolundaki karşıoyuyla ve esasta OYBİRLİĞİYLE,

2. Anayasa'nın 84. maddesinin son fıkrası gereğince Demokrasi Partisi'nin kapatılmasına ilişkin davanın açıldığı 2.12.1993 gününde Parti üyesi olan milletvekilleri Ahmet TÜRK, Ali YİĞİT, Sırrı SAKIK, Leyla ZANA, Hatip DİCLE, Sedat YURTDAŞ, Selim SADAK, Orhan DOĞAN, Zübeyir AYDAR, Naif GÜNEŞ, Mahmut KILINÇ, Remzi KARTAL ve Nizamettin TOĞUÇ'un milletvekilliklerinin kapatma kararının Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na tebliğ edildiği tarihte sona ermesine; Haşim KILIÇ'ın "Mahmut ALINAK, Muzaffer DEMİR, Mahmut UYANIK ve Mehmet Emin SEVER'in de kapatma davasının açıldığı tarihte Parti üyesi milletvekilleri olduklarından bunlarında milletvekilliklerinin sona ermesi gerektiği", Yılmaz ALİEFENDİOĞLU'nun ise "fıkranın bu bölümünün uygulamaya ilişkin bulunduğu ve bu konuda bir karar verilmesine yer olmadığı" yolundaki karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

3. Davalı Parti'nin tüm mallarının 2820 sayılı Yasa'nın 107. maddesi uyarınca Hazine'ye geçmesine OYBİRLİĞİYLE,

4. Gereğinin yerine getirilmesi için karar örneğinin, milletvekilleri yönünden Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na, yasal işlemler yönünden 2820 sayılı Yasa'nın 107. maddesine göre Başbakanlığa ve ayrıca Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine, OYBİRLİĞİYLE,

16.6.1994 gününde karar verildi.

Başkanvekili Güven DİNÇER	Üye Yılmaz ALİEFENDİOĞLU	Üye İhsan PEKEL
Üye Selçuk TÜZÜN	Üye AhmetN. SEZER	Üye Haşim KILIÇ
Üye Yalçın ACARGÜN	Üye Mustafa BUMİN	Üye Sacit ADALI
Üye Ali HÜNER	Üye Lütfi F. TUNCEL	

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 1993/3 (Siyasi Parti-Kapatma)

Karar Sayısı : 1994/2

GENEL AÇIKLAMA:

Bir ülkedeki bireylerin siyasal örgütlenmesi sonucunda oluşan Devlet'in, en önemli amacı o ülkedeki insanların huzur ve mutluluğunu, refah ve güvenliğini sağlamaktır. Başka bir deyişle Devlet, toplum ve birey içindir. Anayasamız, Başlangıç'ında "...her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerinden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak milli kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu..."ndan söz ederek bu hususu açıklamış; 2. maddesinde Cumhuriyeti, insan haklarına saygılı, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti nitelikleriyle belirlemiş, 5. maddesinde de "Devletin temel amaç ve görevleri, Türk Milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerin, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır." kuralını getirerek, Devletin temel amaç ve görevinin, Türk Milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumanın yanında, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlayıp, kişinin temel hak ve özgürlüklerini sınırlayan engelleri kaldırmak olduğunu açıkca hükme bağlamıştır. Anayasa böylece, devlet yetkileri ile kişilerin refah, huzur ve mutlululuğuyla doğrudan ilgili olan temel hak ve özgürlükler arasında hassas bir denge kurulmasını öngörmüştür. Devletin, ulusun bağımsızlığını, ülke bütünlüğünü, Cumhuriyet ve demokrasiyi koruma işlevlerini yerine getirirken de, gerçekte kişilerin ve toplumun huzur ve mutluluğunu sağlamak amacını güttüğü kuşkusuzdur.

Anayasaların, temel hak ve özgürlükleri koruyan şemsiyeleri üst norm niteliğindeki kurallarla oluşur. Ancak bu şemsiyeyi, genel hukuk kurallarını özel durumlara uygulayarak (somutlaştırarak), getirdiği yorumlarla onlara ruh ve anlam kazandırarak kullanacak olan yargı yerleridir. Kuralın sözlü anlatımından çok, onun mahkemelerce anlaşılma biçimi önemlidir. Özellikle Anayasa Mahkemesi, Anayasa ilkelerini yorumlarken, insan hak ve özgürlüklerinin eriştiği çağdaş anlayışı ve in-

san haklarına saygıyı sürekli göz önünde tutmak, Anayasanın öngördüğü devlet yetkileriyle temel hak ve özgürlükler arasındaki dengenin korunmasına özen göstermek durumundadır. Anayasa Mahkemesi'nin bir görevi de, Anayasadaki kavramlara, yaşamın değişen koşullarına uygun içerik kazandırmaktır.

Demokrasi Partisi'nin kapatılması istemiyle açılan davada yukarıdaki genel açıklamanın ışığında karşı olduğum konulardaki oyum ve ayrı gerekçem kararın yazılışındaki sıraya bağlı olarak aşağıdaki gibidir:

I. SPY'nın 9. maddesine aykırılık yönünden ayrı gerekçe;

Cumhuriyet Başsavcılığı, Siyasi Partiler Yasası'nın 9. Maddesine göre, kurulan partilerin tüzük ve programlarının ve kurucularının hukuksal durumlarının Anayasa ve yasa hükümlerine uygunluğunu ve belgelerin tamam olup olmadıklarını, kuruluşlarını takiben öncelikle ve ivedilikle inceler; saptadığı noksanlıkların giderilmesini, gerekli göreceği ek bilgi ve belgelerin gönderilmesini yazıyla ister. Bu yazının tebliğ tarihinden itibaren başlayarak otuz gün içinde noksanlıklar giderilmediği veya istenen ek bilgi ve belgeler gönderilmediği takdirde, siyasi partilerin kapatılmasına dair hükümler uygulanır.

Bu maddeye göre bir siyasi partinin, Siyasi Partiler Yasası'nın 9. maddesine dayanılarak kapatılmasına dair hükümlerin uygulanabilmesi, öncelikle Cumhuriyet Başsavcılığı'nca saptanan noksanlıkların giderilmemesi veya istenen ek bilgi ve belgelerin gönderilmemesi koşuluna bağlıdır. Maddede, Siyasi Partiler Yasası'nın dördüncü kısmındaki "Siyasi partilerle ilgili yasaklar"a aykırılık durumu hariç tutulmamıştır. Bu nedenle siyasi partilerin, bu maddeye göre kapatılmalarına dair hükümlerin uygulanabilmesi, maddenin öngördüğü "noksanlığın giderilmemesi veya istenen ek bilgi ve belgelerin gönderilmemesi" önkoşulunun gerçekleşmesine bağlıdır. Yasa yapımcı, böylece tüzük ve programda, Anayasa'ya ya da yasaya uygunluğun bu yolla kuruluştan sağlanmasını ve belgelerin tamamlanmasını amaçlamıştır.

Olayda dava, tüzük ve programdaki noksanlıkların ya da lüzum görülen ek bilgi ve belgelerin gönderilmesinden açılmadığına göre, madde uygulanacak kural durumunda değildir. Bu nedenle davalı partinin isteminin reddi yönündeki kararı, sonucu itibariyle katılmaktayım.

II. Geçici 15. Madde Yönünden Karşıoy:

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın temel esprisi, Başlangıç'ta belirtildiği gibi, ulus iradesinin mutlak üstünlüğü, egemenliğin kayıtsız şartsız

Türk Ulusuna ait olması ve bunu ulus adına kullanmaya yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamamasıdır.

Bu fıkradan anlaşıldığı üzere ulusal iradenin mutlak üstünlüğü, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Ulusuna ait olmasını ve Türk Ulusu adına egemenliği kullanan kişi ve organların, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bu demokrasinin bağlı olduğu hukuk düzeninin içinde kalmalarını gerektirir. Bu fıkra, aynı zamanda Türk Milleti adına egemenliği kullanan kişi ve organların Anayasal yetki alanlarını belirler. Bu alan, "Anayasada özgürlükçü demokrasi ve bu demokrasinin, bağlı olduğu hukuk düzenidir." Bu kural, Anayasa'nın 2. maddesinde belirtildiği biçimde, "Devletin" dayandığı temel ilkelerden birisidir.

Bir döneme ait kimi yasama işlemlerinin Anayasal denetimin dışında kalması ve bu denetim yasağına zamanla bir sınır getirilmemesi, Cumhuriyetin hukuk devleti olma niteliğini zedeler ve Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenen hukuk düzeninin dışına çıkılması sonucunu doğurur.

Anayasa'nın 2. maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri, Anayasa'nın 4. maddesinde sayılan değiştirilemeyen, değiştirilmesi teklif edilemeyen hükümler arasında yere almıştır. Böylece Anayasa'nın, kendilerine değişmezlik özelliği tanıdığı, 1., 2. ve 3. maddeleri, Anayasa'nın öteki kurallarına göre "üst norm" niteliğindedir. Bir dönemde çıkarılan yasama işlemleri yönünden de olsa, Anayasal yargı denetimine yer vermeyen, üstelik bu denetimsizliğe zamanla bir sınırlama getirmeden, Anayasa'nın geçici maddesini temel kural kabul ederek yapılan uygulama Cumhuriyet'in hukuk devleti niteliği ile bağdaşmaz. Kaldı ki, bu dönemde çıkarılan yasama işlemleri küçümsenmeyecek bir sayıya ulaşmıştır.

Anayasa'nın 11. maddesinde, Anayasa'nın üstünlüğü, "kanunlar Anayasa'ya aykırı olamaz." biçimindeki bir kuralla belirlenmiş, 148. maddeye göre ise, Anayasa Mahkemesi yasaların KHK'lerin ve TBMM İçtüzüğünün Anayasa'ya uygunluğunu denetlemekle görevlendirilmiştir.

Anayasa'nın Geçici 15. maddesinde, 12 Eylül 1980 tarihinden ilçe genel seçim sonucunda toplanacak TBMM Başkanlık Divanı oluşturuluncaya kadar geçecek süre (12.9.1980-6.12.1983) içinde çıkarılan yasaların, KHK'ler ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca alınan karar ve tasarrufların Anayasa'ya aykırılığı iddia edilemez, denilmektedir. Bu dönem içerisinde 669 yasa, 90 adet KHK ve 2324 sayılı yasa

uyarınca 76 adet Milli Güvenlik Konseyi kararı ve 3 adet Milli Güvenlik Konseyi bildirisi olmak üzere toplam 838 yasama işlemi çıkarılmıştır.

Geçici 15. madde, Anayasa'nın yukarıda sözü edilen temel maddeleriyle çatışmaktadır. Bu geçici maddenin, sürekli bir kural olarak kabulü durumunda, Anayasanın öngördüğü hukuk devleti, Anayasa'nın üstünlüğü ve Anayasal denetimle ilgili temel kurallar, bu dönemde çıkan yasalar ve KHK'ler yönünden, işlerliği kaybetmekte, söz konusu yasama işlemleri "hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeninin" dışında kalmaktadır.

Geçici bir maddenin, Anayasa'nın temel kurallarını süresiz işlemez hale getirmesi Anayasal sistemle bağdaşmayacağı gibi, maddenin geçicilik özelliğine de uygun düşmez. Doğaldır ki, geçici maddenin hükmü de geçici olmalıdır.

Öte yandan Anayasa'nın 138. maddesi, hâkimleri, önce Anayasa, yasaya ve hukuka uygun olarak vicdanî kanaatlerine göre karar vermekle görevli kılmıştır. Geçici maddeye süreklilik kazandırılır ve bu maddeyle bir dönemde çıkarılan yasama işlemlerinin Anayasa'ya uygunluk denetimi önlenir ise, hâkim Anayasa'ya ve vicdanî kanısına göre nasıl karar verecektir? Hâkim, Anayasa'ya aykırı olduğuna inandığı ya da aykırılık savını ciddi bulduğu bir yasayı uygulamak durumunda kalırsa kararını, Anayasa'ya ve hukuka uygun biçimde vicdani kanaatine göre vermiş sayılabilecek midir? Bu durumda, Anayasa'nın temel kuralları bir bırakılmış, Anayasa'nın geçici 15. maddesinin anayasal denetimi yasaklayan kuralına öncelik tanınmış olur. Anayasa geçici bir maddesiyle, bir dönemde çıkan yasama işlemleri yönünden kendisini kabul edemez. Anayasanın uygulanmasını önleyen geçici maddenin, ancak, geçici bir süre için askeri yönetimden özgürlükçü demokrasiye ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzenine geçişte uyum sağlama amacıyla getirilmiş bir kural olarak kabulü, nitelikleri Anayasanın 2. maddesinde belirlenen Türkiye Cumhuriyetinin, hukuk devleti olması koşulunun gereğidir. Kaldı ki, Anayasa Başlangıç sekizinci fıkrada "Her Türk vatandaşının, bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak milli kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu, "belirtilmiş iken, haklarında bu dönemde çıkan yasa ve KHK'lerin uygulanması söz konusu olan vatandaşlar, Anayasal güvenceden ve doğuştan sahip oldukları maddi ve manevi varlıklarını Anayasal düzen içinde geliştirmekten, sırf geçici madde nedeniyle, yoksun kılınmış olurlar. Geçici maddenin getirdiği yasağın, 12 Eylül 1980'den TBMM Başkanlık Divanı'nın oluşturulduğu 6.12.1983 tarihine

kadar ki süre için geçerli olduğu kabul edilirse, madde geçiciliğine uygun anayasal bir anlam kazanır. Geçici maddenin ve getirdiği yasağın, sürekli bir kural niteliğinde anlaşılması, geçici hükmün, Anayasa'nın kimi temel kurallarının önüne geçmesi sonucunu doğurur. Bu durum, Anayasaya dayalı demokratik hukuk devleti niteliğiyle bağdaşmadığı gibi, Anayasa'nın sözüne ve özüne de uygun düşmez.

Öte yandan, sadece söze bakıp, Anayasa'nın geçici 15. maddesine süreklilik kazandıracak biçimde yapılacak yorum, Anayasanın yürürlüğe girişiyle ilgili 177. maddesiyle de bağdaşmaz. Çünkü, böyle bir yorum, Anayasanın, sözü geçen dönemde çıkan yasa ve KHK'ler yönünden hiçbir zaman yürürlüğe girmemesine neden olacaktır. Halbuki geçici 15. madde, Anayasa'nın 177. maddesinde sayılan istisnalar arasında yer almamıştır. Ayrıca, bu maddenin (e) fıkrasında, "...mevcut kanunların Anayasaya aykırı olmayan hükümleri veya doğrudan Anayasa hükümleri, Anayasa'nın 11'inci maddeleri gereğince uygulanır." denilmekle, Anayasa, yasaların, Anayasa'nın yayımlandığı tarihteki durumlarına göre değerlendirilmesini, Anayasa'ya aykırı görülen hükümler yerine, Anayasa kurallarının doğrudan uygulanmasını Anayasa'nın üstünlüğü ilkesinin gereği saymıştır. Böylece, Anayasa'nın yürürlüğe girmesiyle ilgili 177. maddesi de, geçici 15. maddenin getirdiği Anayasal denetim yasağının TBMM Başkanlık Divanı'nın oluşturduğu 6.12.1983 dönemiyle sınırlı olması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Her ne kadar, geçici 3. maddede "2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun"un TBMM toplanıp Başkanlık Divanı oluşuncaya kadar yürürlükte kalacağının belirtilmesine karşın, geçici 15. maddenin, bu tür bir açıklık içermemesi karşısında uygulanmasının geçici bir süreyle bağlı tutulamayacağı ileri sürülebilirse de, bu görüş öncelikle maddenin geçiciliğiyle bağdaşmaz. Kaldı ki, yürürlüğe girişiyle ilgili 177. maddede bu yönde ayrık kural bulunmamaktadır. Bu durum Anayasada kurallar arasındaki çelişkiyi gösterir. Çelişkili kuralları esas alıp, temel kuralları bir yana iten görüş, kanımca, Anayasa'nın temel esprisiyle bağdaşmaz. İyi bir sistematiğe dayanmayan 1982 Anayasasında, sistematik (bütün içinde aldığı yere göre) ve gramatik (yazılışa göre) yoruma gidilerek, amaçsal (teleolojik) yorumun bir yana bırakılması hatalı sonuçlar doğurur.

Yukarıda açıklanan nedenlerle, geçici 15. maddedeki "Anayasa'nın aykırılığın iddia edilemeyeceğine" ilişkin kuralın 6.12.1983 tarihine kadar geçerli olduğunu düşünmekteyim.

Anayasa Mahkemesi, bu konuda değişik kararlar vermiş olmakla beraber, kimi kararlarında, 1961 Anayasasının geçici 4. maddesine karşın,

işin esasına girerek, Anayasa'ya aykırı bir kuralın ihmal edilmesi gerektiği sonucuna varmıştır. Özellikle, ispat haklarıyla ilgili 6.5.1982 günlü, E.1981/8, K.1982/3 sayılı kararında "Yasakoyucunun, geçici 7. maddesindeki buyruğu yerine getirmemesi ve Türk Ceza Kanunu'nun 481. maddesindeki Anayasa'ya aykırılığı giderecek yasayı çıkarmaması ve iptal ile itiraz yollarının da geçici 4. maddenin üçüncü fıkrasına göre tıkanmış olması karşısında, kısıtlı kalan Anayasal ispat hakkının bu içeriği ile uygulanmasının sürüp gitmesi artık düşünülemeyeceğinden, mahkemelerce, Anayasa'nın üstünlüğü ve bağlayıcı niteliğini açıklayan 8. maddenin ikinci fıkrasına dayanarak, 481. maddenin birinci fıkrasındaki ispat hakkını sınırlayıcı hükümlerin bir yana bırakılması ve kurallar kademesinde en üst düzeyde bulunan Anayasa'nın 34. maddesindeki hükmün doğrudan uygulanması gerekmektedir." denilerek bu görüş çok açık biçimde ifade edilmiştir.

Anayasa'ya uygunluğu sağlamakla görevli Anayasa Mahkemesi'nin işlevi, Anayasal yargıdaki tıkanıklığı aşmayı, Anayasa'nın temel hak ve özgürlükleri koruyan birçok maddesinin uygulanamaz hale gelmesine neden olan geçici 15. maddenin yarattığı sorunu çağdaş yorumla çözümlemeyi gerektirir. Anayasa Mahkemesi Anayasa'ya açıkca aykırı olan kuralları, Anayasa'nın geçici bir maddesi nedeniyle de olsa, korur duruma girmemelidir.

Verilen kararın bu yönüne karşıyım.

Açıklanan nedenlerle bu dönemde yayımlanan 24.4.1983 günlü, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 78. ve 81. maddelerine karşı yöneltilen Anayasaya aykırılık savının incelenmesi, bu maddelerin Anayasaya aykırı bulunması durumunda iptal ya da en azından ihmal edilmesi gerekir.

III. İşin Esası Yönünden:

Siyasi parti kapatma davalarında, işin hukuksal görünümü yanında; ülkenin ve karar verme durumunda bulunan mahkemenin saygınlığını etkileyen siyasal yöne, partiye gönül verenlerin temsil ettiği sosyal konum ülkenin içinde bulunduğu ulusal ve uluslararası etkenler önem kazanır. bu çok yönlü boyut, bu davaların, genelde, siyasal ve demokratik yaşama Anayasa'nın temel ilkeleri doğrultusunda yön verici, temel hak ve özgürlükleri koruyucu işlevi ağır basan Anayasa Mahkemelerince görülmesinin en önemli nedenidir.

Nitekim 1961 ve 1982 Anayasaları siyasi partilerin kapatılması, Cumhuriyet Başsavcısı'nın açacağı dava üzerine, Anayasa Mahkeme-

si'nce karara bağlanır kuralını getirmiştir. Anayasa Mahkemesi bu işlevini yerine getirirken, ilk derece mahkemesinden farklı olarak, Anayasa'nın ya da Siyasi Partiler Yasası'nın belirli bir kuralının belirli bir eyleme uygulanmasından çok Anayasa'nın temel ilkelerini, uluslararası sözleşmeleri ve bu davaların yukarıda açıklanan özelliklerini göz önünde tutarak karar vermesi gerekir.

Anayasa Mahkemesi kimi kararlarında hukukun genel kurallarının Anayasa kurallarından da önce geldiğini belirlemiştir. Bunun yanında uluslararası sözleşmelere dayalı ulusalüstü bir hukukun varlığı ve bu hukukun ve Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ve Mahkemesi gibi kimi ulusalüstü (supra national) organların verdiği kararların bağlayıcılığı ve insan haklarının ortak değer olarak korunması anlayışı, Anayasa Mahkemesi'nin getireceği yorumlardaki çağdaş niteliği belirleyen ölçütler haline dönüşmüştür. Türkiye yönünden 10.3.1954 günlü 6366 sayılı yasayla onaylanarak yürürlüğe giren ve yasa hükmünde bulunan İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetlerini Korumaya Dair Sözleşme'nin kişi özgürlüğü ve güvenliğine, düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne ilişkin kuralları yanında; Türkiye tarafından da imzalanarak kabul edilen güvenlik, ekonomik ve insan haklarına ilişkin konularda ilkeler belirleyen, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK) süreci kapsamındaki 1975 tarihli Helsinki Nihai Senedi (Helsinki final Act) ve bunu izleyen toplantılarda alınan kararlar ve 1990 tarihli 'yeni bir Avrupa için Paris Yasası (şartı) iç hukuku, uluslararası hukukla bütünleşmeye zorlayan belgeler konumuna girmiştir. Bu durumda, Türkiye açısından, dünya uluslar ailesinin onurlu bir üyesi sıfatının devamlılığının sağlanması için içhukukun sözleşmelerle yükümlendiğimiz dışhukuk kurallarına uydurulması gerekmektedir. Mahkemelerin, özellikle Anayasa Mahkemesi'nin, getireceği çağdaş (amaçsal) yorumla bu akımın öncülüğü yapması işlevine uygun bir davranıştır. Helsinki Nihai Senedi'nin VII. ilkesi düşünce, vicdan, din ve inanç özgürlüklerini de kapsamak üzere, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı esasını öngörmektedir. VIII. ilke "Halkların Haklarının Eşitliği ve Kaderlerini Kendilerinin Saptamaları Hakkı" ile ilgilidir.

Paris Yasası'na (Şartına) göre ise; "İnsan Hakları ve temel özgürlükler, tüm insanların doğumlarıyla birlikte iktisap ettikleri vazgeçilmez haklardır ve yasalarla garanti altına alınmıştır. Bunları korunması ve geliştirilmesi devletin başta gelen görevidir... Demokratik yönetim, düzenli olarak yapılan hür ve adil seçimlerle ifadesini bulan halk iradesine dayanır. Demokrasinin temelinde insana saygı ve hukukun üstünlüğü yatar. Demokrasi, anlatım özgürlüğünün, toplumun her kesimine karşı hoşgörünün ve herkes için fırsat eşitliğinin en iyi güvencesidir."

Bu sözleşmeyi imzalayan devletler, "Ayırım gözetmeksizin herkesin düşünce, vicdan, din ya da inanç ve anlatım özgürlüğüne, örgütlenme ve toplantı düzenleme özgürlüğüne.... sahip olduğunu"; ulusal azınlıkların etnik, kültürel dil ve dini kimliklerinin korunacağını, ulusal azınlıkları mensup kişilerin bu kimliklerini ayırıma tabi tutmaksızın ve yasa önünde tam bir eşitlikle hür olarak beyan etmeye, korumaya ve geliştirmeye hakları olduğunu" doğrulamaktadırlar.

Paris Yasası ile, Helsinki Nihai Senedi'nin on ilkesine tam bir sadakatle uyulacağı ayrıca taahhüt edilmiştir.

Anayasa, Başlangıç'ta ve 174. maddesinde Türk toplumunun çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırılması ya da bu seviyenin üstüne çıkarılması azmini belirlerken; 2. maddesinde Cumhuriyetin nitelikleri arasında "demokratik" olmayı hukuk devletinin temel özellikleri arasında saymıştır.

Çoğulculuk, katılımcılık ve düşünce özgürlüğü demokrasinin vazgeçilmeyen öğeleridir.

Çoğulculuk (plüralizm) başka bir deyişle "çok seslilik", çeşitli görüş ve eğilimde olan parti veya kuruluşlara söz hakkı tanınmasıdır. Siyasal partiler, örgütsel yapılarıyla çoğulculuk ilkesini yaşama geçirmenin aracıdırlar. Anayasa'nın 68. maddesindeki "Siyasi partiler, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır." denilmekle bu husus vurgulanmıştır.

Katılımcılık, kişilerin karar alma sürecinin her aşamasına oylarıyla ve düşünceleriyle katılmaları; demokratik yapıdaki örgütlerde yer alarak kamuoyunu etkilemeleri yoluyla gerçekleşir. Siyasi partililer, bu konuda da en önemli görevi yüklenirler.

Düşünce özgürlüğü, duymak istemediğimizi de dinlemeyi ve karşı düşünceye hoşgörüyü gerektirir. Görüşlerini paylaştığımız, söylediklerini beğenmediğimiz ve onaylamadığımız kişilerin bu görüşlerini açıkca bildirebilme özgürlüklerine saygı duyulması ve olanak sağlanması çoğulcu demokrasinin vazgeçilmeyen öğesidir. Demokrasi demek düşünceye saygı, karşı görüşe hoşgörü demektir. Düşünce özgürlüğüyle güdülen amaç, toplum huzurunu sağlamanın yanında siyasi partiler tarafından temsil edilen çeşitli görüşlerin toplumdaki yansımasını görmek ve en iyi çözüme ulaşmaktır. Demokratik siyasi yaşamın vazgeçilmez unsurunu oluşturan siyasi partiler, sorunlar karşısında çözüm üreterek bu işlevi yerine getirirler. Siyasi partilerin beğensek de, beğenmesek de, buldukları çözümleri ya da savundukları görüşleri, topluma açıkca ve çekinmeden sunarak çoğunluğa mal etmeye çalışmaları, çoğunluğu elde ettiklerinde de iktidar olmaları demokrasinin gereğidir.

Siyasi partiler bu işlevlerini baskı ve teröre dönüştürmedikçe, ülkenin bölünmez bütünlüğünü bozmadan yana tavır almadıkça, belirli gruplara dayanarak ihtilâlle iktidara gelmeyi amaçlamadıkça Anayasal ve hukuksal korumadan yararlanmalıdırlar.

Anayasa'nın 69. maddesinde "Siyasi partilerin kuruluş ve faaliyetleri, denetleme ve kapatılmaları yukarıdaki esaslar dairesinde kanunla düzenlenir" denilmektedir. O halde siyasi partiler, Anayasadaki esaslar dairesinde ve ancak, Anayasada sayılan nedenlerle kapatılabilir. Siyasi Partiler Yasası, siyasi partilerin kapatılmalarına ilişkin yeni nedenler getirilmemelidir.

Olayda, kapatma istemi, davalı parti Genel Başkanı (eski) Yaşar KAYA'nın 29.5.1993 günü Federal Almanya'nın Bonn ve 15.8.1993 günü Irak'ın Erbil kentlerinde yaptığı konuşmaların ve Partinin Merkez Yürütme Kurulu'nun 1993 Ağustos ayında yayımladığı "Demokrasi Partisinin Barış Çağrısıdır" başlıklı bildirinin "Devletin ülkesiyle ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozdukları savına dayandırılmıştır.

Anayasa'nın 69. maddesinde, "siyasi partiler, ...Anayasa'nın 14'üncü maddesindeki sınırlamalar dışına çıkamazlar; çıkanlar temelli kapatılır." denilmektedir. Anayasa'nın 14. maddesinde de, Anayasa'da yer alan hak ve özgürlüklerden hiçbirinin, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak amacıyla kullanılamayacağı açıkca belirtilmiştir. Maddede, ayrıca, ırk ayırımı yaratılması ve bu esasa dayanılması yasaklanmıştır.

Bu durumda, kapatma davasının muhatabı olan partiyi yargılarken, parti başkanının konuşmalarının ve Merkez Yürütme Kurulu bildirisinin "Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak" amacını güdüp gütmediklerinin, "ırk ayırımı esasına dayanıp dayanmadıklarının" ve bu konuşmalar ve bildirinin Partiyi bağlayıp bağlamadığının araştırılması gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesi kararının "Kanıtların değerlendirilmesi" başlıklı bölümde Başkan Yaşar KAYA'nın Bonn ve Erbil kentinde yaptığı konuşmalar ayrıntılı bir biçimde incelenmiş ve bunlarla ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Bu bölüme Anayasadaki kapatma nedenleri yönünden katılmaktayım.

Konuşmaları yaptığı tarihte siyasi partinin başkanı olan ve Siyasi Partiler Yasası'nın 15. maddesine göre partiyi temsil eden Yaşar KAYA'nın Partiyi temsilen katıldığını söylediği ve içeriğini kabul ettiği

Bonn ve Erbil'deki konuşmalar, yetkili organlardan bir itiraz da gelmediğine göre Partiyi bağlayıcı ve Anayasanın 69. maddesi yoluyla incelenen 14. maddesindeki "Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, dil, ırk ayırımı yaratmak ve bu görüşlere uygun bir devlet düzeni kurmak" amacının güdüldüğü kanısını verecek niteliktedir. Kapatma kararına bu nedenle sonucu itibariyle katılmaktayım.

Merkez Yürütme Kurulu'nun "Demokrasi Partisinin Barış Çağırısıdır" bildirisiyle ilgili sava gelince;

Merkez Yürütme Kurulu bildirisinin, parti tüzelkişiliğini bağlayacağında kuşku bulunmamakta ise de, Anayasa'nın 14. maddesinde belirlenen "Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, ...dil, ırk, din ve mezhep ayırımı yaratmak veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere dayanan bir devlet düzenini kurmak" amacıyla kullanıldığı ve bu içerikte bulunduğu söylenemez. Bildirinin içeriğiyle, Anayasaca korunan düşünceyi açıklama özgürlüğünün kötüye kullanılması olarak adlandırılamayacağı görüşündeyim.

Bildirinin, siyasi partilerin kapatılmalarını, Anayasada öngörülen "esaslarla" sınırlayan 69. maddesindeki kurala karşın, Siyasi Partiler Yasası'nda yer alan, ancak Anayasa'da öngörülmeyen ayrı bir kapatma nedeni sayılması yönündeki gerekçeye de katılamamaktayım.

IV- Anayasa'nın 84. Maddesi Açısından Karşıoy:

Anayasa'nın 84. maddesinin son fıkrasında "Anayasa Mahkemesi'nin kararında partinin kapatılmasına eylem ve sözleri ile sebebiyet verdiği belirtilen milletvekilinin üyeliği ile, temelli olarak kapatılan siyasi partinin, kapatılmasına ilişkin davanın açıldığı tarihte, parti üyesi olan diğer milletvekillerinin üyeliği, kapatma kararının Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na tebliğ edildiği tarihte sona erer." denilmektedir.

Anayasanın, bu konuda, Anayasa Mahkemesi'ne verdiği yetki, koşullar oluşmuşsa partinin kapatılmasına karar vermek ve varsa, eylem ve sözleriyle partinin kapatılmasına neden olan milletvekillerini belirlemektedir. Bunların ve partinin kapatılmasına ilişkin davanın açıldığı tarihte parti üyesi olan milletvekillerinin üyeliklerinin sona ermesi, ikincil ve uygulamayla ilgili ayrı bir işlemi gerektirir.

Gerekli inceleme yaparak işlem tesis etmek, kanımca, TBMM Başkanlığı'na ilişkin bir yetki ve sorumluluktur.

Kaldı ki, Anayasa'nın 84. maddesinin bu fıkrası bütünüyle, ceza hukukunun genel ilkesi durumunda olan "ceza sorumluluğu şahsidir" kuralı ile çatışmaktadır. Çünkü, parti tüzelkişiliği ile parti üyesi olan ve partinin kapatılmasına eylem ve sözleriyle neden olan veya olmayan milletvekillerinin kişilikleri ayrıdır ve ayrı sorumluluk alanına girer. Partinin kapatılması nedeniyle onların cezalandırılmamaları gerekir. Eylem ve davranışlarıyla partinin kapatılmasına neden olan milletvekillerinin konuşmaları ya da beyanları suç oluşturuyor ise normal olarak, Anayasanın 83. maddesine göre yasama dokunulmazlıkları kaldırılarak kişisel sorumlulukları nedeniyle ceza kovuşturması yapılmalıdır. Özellikle parti üyesi olan ve partinin kapatılmasına eylem ve sözleriyle neden olmayan milletvekilleri yönünden "ceza sorumluluğunun kişiselliği" ilkesine aykırılık çok açıktır.

Ayrıca seçimle gelen milletvekilinin, milletvekilliğinin, Anayasa Mahkemesi Kararı'yla ya da TBMM Başkanlığı'nca tesis edilecek yönetsel bir işlemle (Tespitle) sona ermesinin "kuvvetler ayırımı" ve "ulusal iradenin üstünlüğü" ilkeleriyle bağdaştığı kanısında değilim.

Anayasa Mahkemesi Kararı'nın, eylemleri ve sözleriyle Partinin kapatılmasına neden olanlardan halen milletvekili bulunanlarla, kapatma davasının açıldığı tarihte parti üyesi olan milletvekillerinin milletvekilliğinin sona ereceğine ilişkin bölümüne yukarıda açıklanan nedenlerle karşıyım.

Yılmaz ALİEFENDİOĞLU
Üye

KARŞIOY GEREKÇESİ

Esas Sayısı : 1993/3 (Siyasi Parti-Kapatma)

Karar Sayısı : 1994/2

Kapatılmasına karar verilen Demokrasi Partisi'nin, davanın açıldığı tarihte üye olan milletvekillerinin milletvekillikleri Anayasa'nın 84. maddesinin son fıkrası gereğince sona ermektedir. Kararda milletvekillikleri sona erenlerin tesbiti yapılırken 2 milletvekili kapatılma davası açıldığı tarihte partiye üye olmadığı, 2'si de davanın açıldığı tarihten önce istifa ettiği gerekçesi ile ayrı tutularak milletvekillikleri sona erdirilmemiştir.

Oysa Mahkememize sunulan belgelerin incelenmesinden Diyarbakır milletvekili Mahmut UYANIK ile Muş Milletvekili Mehmet Emin SE-

VER'in davanın açıldığı tarihte üye olduğu görülmektedir. Zira, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 10. maddesi gereğince parti sicil dosyaları Cumhuriyet Başsavcılığı'nca tutulur. Bu dosyada partiye kayıtlı üyelerin listeleri de bulunur. Kişilerin bir partiye kayıtlı olup olmadıklarına ilişkin bilgi ve belgelerin dayanağı Cumhuriyet Başsavcılığı kayıtlarıdır. Nitekim M. Emin SEVER ve Mahmut UYANIK'ın 2.1.1994 günü (dava açıldıktan sonra) yazılı talebi üzerine Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 7.2.1994 gün ve 1994-59 sayılı cevabı yazısında her iki milletvekilinin de 12.7.1993 tarihi itibariyle DEP'e üye oldukları Çankaya ilçe örgütü listesinde yer aldıkları, Savcılığın bilgi işlem merkezi kayıtlarında görüldüğü kendilerine bildirilmiştir. Kaldı ki, DEP Genel Başkanlığı da 13.7.1993 gün ve 1993/1160 sayılı yazısı ile TBMM Başkanlığı'na, 13.7.1993 gün ve 1161 sayılı yazı ile de Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na içlerinde M. Emin Sever ve Mahmut Uyanık'ın da bulunduğu partiye üye olan milletvekillerinin listesini bildirmiştir. Partiye katıldıkları 12.7.1993 gününden davanın açıldığı 2.12.1993 tarihine kadar DEP'in tüm etkinlik ve çalışmalarına katılan ve üyeliğe hiçbir itirazı olmayan bu milletvekillerinin Anayasa Mahkemesi'ne Parti'nin kapatılma davası açıldıktan sonra üye olmadıklarını iddia etmeleri iyi niyet ve hukuk kuralları ile bağdaşamaz. Milletvekillikleri sona eren milletvekilleri ile bu iki milletvekilinin Partiye üye olma işlemleri aynıdır. Milletvekilliği sona erenlerin Parti'ye üyeliği hangi belge ve bilgiye dayanarak kabul ediliyorsa bu iki milletvekilinin de Parti'ye üyeliği aynı şekilde kabul edilmelidir.

Adı geçen milletvekillerinin TBMM Başkanlığı'na DEP'e üye olmadıklarını bildiren yazıları da davanın açılma tarihinden sonra yani 16 ve 17 Aralık 1993 günlerinde verilmiştir.

Cumhuriyet Başsavcılığı kayıtlarında Parti'ye üye olduğu görülen M. Emin Sever ve Mahmut Uyanık'ın da milletvekilliklerinin sona ermesi gerekir.

Öte yandan istifa ettiklerini beyan eden Şırnak Milletvekili Mahmut ALINAK ile Muş Milletvekili Muzaffer DEMİR'in de aynı şekilde TBMM Başkanlığı'na kapatılma davası açıldıktan sonra yani 17.12.1993 ve 20.12.1993 günlerinde verdikleri dilekçelerle partilerinden ayrıldıklarını, buna ilişkin istifa dilekçelerini de DEP Genel Sekreterliği'ne verdiklerini bildirmişlerdir. Her iki milletvekilinin de DEP'e verdiklerini iddia ettikleri istifa dilekçeleri Partinin kapatılma davasının açıldığı tarihten (2.12.1993) birer gün önceye rastlamaktadır. İstifa dilekçelerinin DEP Genel Sekreterliği'ne verildiğini ispat için ibraz edilen belge ise Partinin mühür ve kaşesinin olmadığı, alelâde yazılmış bir yazıdır. Her iki millet-

vekilinin de kurucusu olduğu bir partiden istifa ettiklerine dair dilekçelerini Partinin kapatılması için açılan dava tarihinden birer gün önceye rastlatmaları ve sundukları belgelerin içeriği bunların parti üyeliklerinin devam ettiği kanaatini doğurmuştur. Bu nedenle adı geçen milletvekillerinin de milletvekilliklerinin sona ermesi gerektiği düşüncesi ile çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye

Haşim KILIÇ

ANAYASA MAHKEMESİ KARARLAR DERGİSİ'NİN
30. SAYISININ 2. CİLDİNDE YER ALAN KARARLAR

Karar Sayısı	Esas Sayısı	Kararın Yayımlandığı Resmi Gazete'nin		Dergideki Sayfa Numarası
		Günü	Sayısı	
1994/61-2	1994/64	05.08.1994	22012 (mük.)	627
1994/62	1994/65	05.08.1994	22012 (mük.)	652
1994/63-1	1994/66	23.07.1994	21999	674
1994/63-2	1994/66	05.08.1994	22012 (mük.)	678
1994/64-1	1994/67	23.07.1994	21999	696
1994/64-2	1994/67	05.08.1994	22012 (mük.)	700
1994/65-1	1994/70	20.08.1994	22027	721
1994/65-3	1994/70	24.12.1994	22151	727
1994/68	1994/72	19.10.1994	22086	729
1994/69	1994/3	16.10.1994	22083	741
1994/73	1994/76	17.11.1994	22114	750
1994/78	1994/83	18.11.1994	22115	759

ANAYASA MAHKEMESİ KARARLAR DERGİSİ'NİN 30. SAYISININ 2. CİLDİNDE YER ALAN KARARLAR

Karar Sayısı	Esas Sayısı	Kararın Yayımlandığı Resmi Gazete'nin		Dergideki Sayfa Numarası
		Günü	Sayısı	
Siyasi Partilerle İlgili Davalar				
1994/1	1994/2 (S.P. İhtar)	10.03.1994	21873	768
1994/2	1994/3 (S.P. İhtar)	10.03.1994	21873	772
1994/3	1994/1 (S.P. İhtar)	10.03.1994	21873	776
1994/4	1994/4 (S.P. İhtar)	06.04.1994	21897	779
1994/5	1994/6 (S.P. İhtar)	11.06.1994	21957	786
1994/1	1989/3 (S.P.M.D.)	10.03.1994	21873	791
1994/2	1989/9 (S.P.M.D.)	10.03.1994	21873	796
1994/3	1990/3 (S.P.M.D.)	10.06.1994	21956	800
1994/4	1993/14 (S.P.M.D.)	31.07.1994	22007	805
1994/5	1986/3 (S.P.M.D.)	05.05.1994	21981	808
1994/6	1987/2 (S.P.M.D.)	13.09.1994	22050	813
1994/7	1993/3 (S.P.M.D.)	31.07.1994	22007	819
1994/8	1993/8 (S.P.M.D.)	11.01.1995	22168	825
1994/9	1993/12 (S.P.M.D.)	11.01.1995	22168	830
1994/10	1993/18 (S.P.M.D.)	11.01.1995	22168	834
1993/2	1993/1 (S.P.Kapatma)	14.02.1994	21849	841
1993/3	1993/2 (S.P. Kapatma)	09.08.1994	22016	936
1994/1	1992/2 (S.P. Kapatma)	10.04.1994	21901	1039
1994/2	1993/3 (S.P. Kapatma)	30.06.1994	21976 (mük.)	1061

ALFABETİK ARAMA CETVELİ

Karar Sayısı	İptale, İtiraza ve Yürürlüğün Durdurulmasına Konu Kanun ve KHK'ler	Sayfa Numarası
	- B -	
1994/63-1	6.6.1994 günlü, Resmi Gazete'de yayımlanan 533 sayılı "Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname"nin yürürlüğünün durdurulması istemidir.	674
1994/63-2	6.6.1994 günlü Resmi Gazete'de yayımlanan 533 sayılı "Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname'nin 3987 sayılı Yetki Yasası'nın iptali nedeniyle anayasal dayanaktan yoksun bulunduğu ve Anayasa'nın 2., 6., 7., 8., 11., 87., 91., 138., 153. ve 168. maddelerine aykırılığı savıyla iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemidir.	678
1994/69	26.12.1992 günlü, 3859 sayılı 1993 Mali Yılı Bütçe Kanunu'nun 57. maddesinin, Anayasa'nın 161. maddesinin son fıkrasına aykırı olduğu görüşüyle iptali istemidir.	741
	- M -	
1994/78	28.9.1994 günlü, 4044 sayılı "4 Aralık 1994 Günü Milletvekili ve Mahalli İdareler Ara Seçimi Yapılması Hakkında Kanun"un 2. maddesinin Anayasa'nın 5., 10., 13., ve 67. maddelerine aykırı olduğu savıyla iptali istemidir.	759
	- Ö -	
1994/73	8.6.1965 günlü, 625 sayılı "Özel Öğretim Kurumları Kanunu"nun 49. maddesinin Anayasa'nın 128. ve 129. maddelerine aykırı olduğu görüşüyle iptali istemidir.	750
1994/62	6.6.1994 günlü Resmi Gazete'de yayımlanan 532 sayılı "Özelleştirmeye Bağlı İş Kaybı Tazminatı ve Yeni Bir İş Bulma, Meslek Geliştirme, Edindirme ve Yetiştirme Eğitimi ile İlgili Hizmetlerin Verilmesi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"nin 3987 sayılı Yetki Yasası'nın iptali nedeniyle anayasal dayanaktan yoksun bulunduğu ve Anayasa'nın 2., 6., 7., 8., 10., 11., 87., 91., 123., 128., 138., 153., 161. ve 163. maddelerine aykırılığı savıyla iptali ve uygulanmasından doğacak giderilmesi güç durumların önlenmesi amacıyla yürürlüğün durdurulması istemidir.	652

Karar Sayısı	İptale, İtiraza ve Yürürlüğün Durdurulmasına Konu Kanun ve KHK'ler	Sayfa Numarası
	- T -	
1994/65-1	18.6.1994 günlü, 21964 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 4000 sayılı "Telgraf ve Telefon Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Ek ve Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun"un yürürlüğünün durdurulması istemidir.	721
1994/65-3	10.6.1994 günlü, 4000 sayılı "Telgraf ve Telefon Kanunu'nun Bir Maddesinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Ek ve Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun" hakkında açılan iptal davası istemidir.	727
1994/64-1	7.7.1994 günlü, Resmi Gazete'de yayımlanan 546 sayılı "5434 Sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu, 29.2.1984 Tarihli ve 2983 Sayılı, 28.5.1986 Tarihli ve 3291 Sayılı Kanunlar ile 190 Sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması ve 30.5.1994 Tarihli ve 531 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname"nin 1., 2., 4., 5., 6. ve 7. maddelerinin yürürlüğünün durdurulması istemidir.	696
1994/64-2	6.6.1994 günlü Resmi Gazete'de yayımlanan 546 sayılı "5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu, 29.2.1984 Tarihli ve 2983 Sayılı, 28.5.1986 Tarihli ve 3291 Sayılı Kanunlar ile 190 Sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması ve 30.5.1994 tarihli ve 531 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname"nin 1., 2., 4., 5., 6. ve 7. maddelerinin, 3987 sayılı Yetki Yasası'nın iptali nedeniyle anayasal dayanaktan yoksun bulunduğu ve Anayasa'nın 2., 6., 7., 8., 10., 11., 48., 49., 87., 91., 138., 153., 161. ve 163. maddelerine aykırılığı savıyla iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemidir.	700
1994/61-2	6.6.1994 günlü Resmi Gazete'de yayımlanan 531 sayılı "28.5.1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname"nin 3987 sayılı Yetki Yasası'nın iptali nedeniyle anayasal dayanaktan yoksun bulunduğu ve Anayasa'nın 2., 6., 7., 8., 10., 11., 48., 49., 60., 87., 91., 138. ve 153. maddelerine aykırılığı savıyla iptali ve uygulanmasından doğacak giderilmesi güç durum ve zararların önlenmesi amacıyla yürürlüğünün durdurulması istemidir.	627
1994/68	Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı'nın Genel Kurul'un bilgisine de sunularak üstü kapalı bir Meclis kararı durumuna getirildiğinden sözedilen, Ankara Milletvekili İ. Melih GÖKÇEK'in TBMM üyeliğinin kendiliğinden düştüğüne ilişkin 7.9.1994 günlü, 77 sayılı kararının, Anayasa'nın 84. maddesi ile TBMM İçtüzüğü'ne aykırı olduğu savıyla iptali istemidir.	729

Karar Sayısı	İhtar, Mali Denetim ve Kapatmaya Konu Olan Siyasi Parti Davaları	Sayfa Numarası

İHTAR

- A -

1994/3	25.1.1991 tarihinde kurulan Anadolu Partisi'nin kuruluşundan bugüne Siyasi Partiler Kanunu'nun altıncı fıkrasında öngörüldüğü biçimde büyük kongresini yapmadığı ileri sürülerek aynı Yasa'nın 104. maddesi gereğince Anadolu Partisi'ne ihtar verilmesi istenilmektedir.	776

- D -

1994/4	Beş kez yazıyla bildirilmesine karşın, kimi il ve ilçe kongrelerini yasal süreler geçtiği halde yapmayarak, ayrıca bu il ve ilçelerin kimilerinde işten elçektirilen yönetim kurulları yerine süresinde yeni yönetim kurulları oluşturmayarak 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'na aykırı davranan Demokratik Sol Parti'ye aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtarda bulunulması istemidir.	779
1994/1	2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 6. maddesine aykırı olarak aynı zamanda birden fazla partiye üye oldukları saptanan 1168 kişinin Doğru Yol Partisi Kırıkkale ili Merkez ilçe örgütü kayıtlarından silinmesi yolundaki Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı istemine uymayan sözü edilen partiye aynı Yasa'nın 104. maddesi gereğince ihtarda bulunulması istemidir.	768
1994/2	2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 6. maddesine aykırı olarak aynı zamanda birden fazla partiye üye oldukları saptanan 167 kişinin Doğru Yol Partisi Ankara ili Şereflikoçhisar ilçe örgütü kayıtlarından silinmesi yolundaki Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı istemine uymayan sözü edilen partiye aynı Yasa'nın 104. maddesi gereğince ihtarda bulunulması istemidir.	772

- İ -

1994/5	Cumhuriyet Başsavcılığı'nca, İşçi Partisi'nin, örgütlendiği Çanakkale, Edirne, Niğde, Van ve Şırnak illeri ile kimi ilçelere ait parti hesaplarını 1992 yılı birleşik kesinhesabı içinde göstermeyerek Siyasi Partiler Kanunu'nun 74. maddesinde yer alan yükümlülüğünü yerine getirmediği ileri sürülerek, adı geçen Parti'ye aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi istenmektedir.	786

MALİ DENETİM

- A -

1994/5	Anavatan Partisi Genel Merkezi ile 67 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1985 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	808

Karar Sayısı	İhtar, Mali Denetim ve Kapatmaya Konu Olan Siyasi Parti Davaları	Sayfa Numarası
	MALİ DENETİM	
1994/6	Anavatan Partisi Genel Merkezi ile 67 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1986 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	813
	- B -	
1994/4	Bayrak Partisi Genel Merkezi 1992 yılı hesabının denetimidir.	805
	- C -	
1994/9	3821 sayılı Yasa uyarınca, 9.9.1992 günü olağanüstü kurultayla yeniden siyasi faaliyete başlamış olan Cumhuriyet Halk Partisi Genel Merkezi ile 35 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1992 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	830
	- D -	
1994/2	Demokratik Sol Parti'nin Genel Merkezi ile 70 il ve bunlara bağlı ilçe örgütlerine ait 1988 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	796
1994/3	Demokratik Sol Parti'nin Genel Merkezi ile 70 il ve bunlara bağlı ilçe örgütlerine ait 1989 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	800
1994/10	Doğru Yol Partisi Genel Merkezi ile 74 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1992 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	834
	- M -	
1994/7	Milliyetçi Hareket Partisi Genel Merkezi ile 71 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1992 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	819
	- S -	
1994/1	Sosyal Demokrat Halkçı Parti Genel Merkezi ile 67 il ve bunlara bağlı ilçe örgütleri 1988 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	791
	- Y -	
1994/8	23.11.1992 gününde tüzelkişilik kazanan Yeniden Doğuş Partisi Genel Merkezi'nin 1992 yılı hesabının denetimidir.	825

KAPATMA

- D -

1994/2	Demokrasi Partisi Genel Başkanı'nın 29.5.1993 tarihinde Federal Almanya'nın Bonn; 15.8.1993 tarihinde Irak'ın Erbil kentlerinde yapmış olduğu konuşmalarla Parti Merkez Yürütme Kurulu'nun "Demokrasi Partisi'nin Barış Çağrısıdır" başlıklı bildirisinin, Anayasa'nın Başlangıç'ı, 2., 3., 14. ve 69. maddeleri ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 78. ve 81. maddelerinin (a) ve (b) bentlerine aykırılığı ileri sürülerek anılan Parti'nin aynı Yasa'nın 101. maddesinin (b) fıkrası uyarınca kapatılması istemidir.	1061

- Ö -

1993/2	Özgürlük ve Demokrasi Partisi Programı'nın kimi bölümlerinin 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a) bendi, 81. maddesinin (a) ve (b) bentleri ve 89. maddesine; Anayasa'nın da Başlangıç Kısmı ile 2., 3., 14., 24., 42., 68., 69. ve 136. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek Siyasi Partiler Yasası'nın 101. maddesinin (a) bendi gereğince kapatılmasına karar verilmesi istemidir.	841

- S -

1993/3	Sosyalist Türkiye Partisi Programı'nın kimi bölümlerinin 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (a) bendiyle 81. maddesinin (a) ve (b) bendlerine; Anayasa'nında Başlangıç Kısmı'yla 3., 4., 14., 68., 69. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek Siyasi Partiler Yasası'nın 101. maddesinin (a) bendi uyarınca kapatılmasına karar verilmesi istemidir.	936

- Y -

1994/1	Anayasa Mahkemesi'nin 15.10.1991 gün ve Esas 1991/5, Karar 1991/6 sayılı ihtar kararının Parti'ye tebliğinden başlayarak yasal süresi içinde, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 73. ve 74. maddelerindeki yükümlülüğü, gerçeği yansıtır ve eksiksiz biçimde yerine getirmeyen Yeşiller Partisi'nin aynı Yasa'nın 104. maddesi gereğince kapatılmasına karar verilmesi istemidir.	1039